

Didza' cub rucá'n tsahui'

The Gospel in Xanaguía Zapoteco

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

San Mateo	4
San Marcos	36
San Lucas	56
San Juan	89
Hechos	114
Romanos	145
1 Corintios.....	158
2 Corintios.....	170
Gálatas	178
Efesios	183
Filipenses	188
Colosenses.....	191
1 Tesalonicenses	195
2 Tesalonicenses	198
1 Timoteo	200
2 Timoteo	204
Tito.....	207
Filemón	209
Hebreos.....	210
Santiago	219
1 Pedro	223
2 Pedro	227
1 Juan.....	229
2 Juan.....	232
3 Juan.....	233
Judas	234
Apocalipsis.....	236

San Mateo

Yugu' xuz xna' gul gdöd queë' Jesús

1 Ni uzuja' laquë' xuz xna' gul gdöd queë' Jesu-cristo, naquë' xzi'n xsoë' David, lenca' xzi'n xsoë' Abraham.

² Abraham guquë' xuzë' Isaac.

Isaac guquë' xuzë' Jacob.

Jacob guquë' xuzquë' Judá len yugu' bönni' böchë'ë.

³ Judá guquë' xuzquë' Fares len Zara, ati' Tamar gucnu xna'quë'.

Fares guquë' xuzë' Esrom.

Esrom guquë' xuzë' Aram.

⁴ Aram guquë' xuzë' Aminadab.

Aminadab guquë' xuzë' Naasón.

Naasón guquë' xuzë' Salmón.

⁵ Salmón guquë' xuzë' Booz, ati' Rahab gucnu xnë'ë.

Booz guquë' xuzë' Obed.

Rut gucnu xnë'ë Obed na'.

Obed guquë' xuzë' Isaí.

⁶ Isaí guquë' xuzë' David.

David na' gna bé'inë' bunách Israel, ati' butság ná'lenë'-nu ngul na' gucnu zi'al ngul queë' Urías, ati' David len ngul ni glaquë' xuz xnë'ë Salomón.

⁷ Salomón guquë' xuzë' Roboam.

Roboam guquë' xuzë' Abías.

Abías guquë' xuzë' Asa.

⁸ Asa guquë' xuzë' Josafat.

Josafat guquë' xuzë' Joram.

Joram guquë' xuzë' Uzías.

⁹ Uzías guquë' xuzë' Jotam.

Jotam guquë' xuzë' Acaz.

Acaz guquë' xuzë' Ezequías.

¹⁰ Ezequías guquë' xuzë' Manasés.

Manasés guquë' xuzë' Amón.

Amón guquë' xuzë' Josías.

¹¹ Josías guquë' xuzquë' Jeconías len yugu' bönni' böchë'ë.

Yugu' bönni' ni gulacu'ë dza ni' cati' yugu' bönni' Babilonia gulachë'ë bunách Israel nadzungac lu xyuquë'.

¹² Jeconías guquë' xuzë' Salatiel.

Salatiel guquë' xuzë' Zorobabel.

¹³ Zorobabel guquë' xuzë' Abiud.

Abiud guquë' xuzë' Eliaquim.

Eliaquim guquë' xuzë' Azor.

¹⁴ Azor guquë' xuzë' Sadoc.

Sadoc guquë' xuzë' Aquim.

Aquim guquë' xuzë' Eliud.

¹⁵ Eliud guquë' xuzë' Eleazar.

Eleazar guquë' xuzë' Matán.

Matán guquë' xuzë' Jacob.

¹⁶ Jacob guquë' xuzë' José.

José ni guquë' bönni' queënu María, ati' María na' gucnu xnë'ë Jesús, lë' ca' Cristo, Nu na' tun löz bunách judío guidë' duná bé'inë' lequë'.

¹⁷ Cni nac, glac chidá' cö' di'a dza ga gzu lau zoë' Abraham ga bdxintë zoë' David, ati' glac ca' yechidá' cö' di'a dza ga gzu lau zoë' David ga bdxintë dza yugu' bönni' Babilonia gulachë'ë bunách Israel nadzungac, ati' glac ca' yechidá' cö' di'a dza ga gzu lau dza ni' gulachë'ë lequë' ga bdxintë dza guljë' Cristo.

Yugu' le guc cati' guljë' Jesucristo

¹⁸ Cni guc cati' guljë' Jesucristo. Cati' ni' chnazí' lu na'bi' María, xnë'ë Jesucristo utság ná'lenbi' José, len zí'atël cati' zi'a utság ná'lenë'-bi', gyu'ubi' lë'bi' María na' tubi' bi'idau'. Guc cni ni'a qui yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y. ¹⁹ Naquë' bönni' tsahui' José na', bönni' queëbi' María, san cutu gu'nnë' uquíë'-bi' laugac bunách. Gu'nnë' ulá'alenë'-bi' bagachi'z. ²⁰ Tsal ni' rza' ladxë'ë José ca na' gunë', buluí' lahuë' gbaz la'y queë' Xanru' lahuë' José lu yël bëhcál, len rë' lë':

—José, xzi'n xsoë' David. Cutu gádxinu' si'u-bi' María, gacbi' ngul quiu', le yu'ubi' lë'bi' bi'i bönni'dau' na' ral-la' galjbi' ni'a qui yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y. ²¹ Galjbi' queëbi' tubi' bi'i bönni'dau', ati' gu'u labi' Jesús, le uslabi' bunách queëbi' lu dul-la' nabága'-gac.

²² Cni guc yúgu'të lë ni quië butság lë na' gnë' Xanru' lu ru'ë bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

²³ Gul-yutsca', tu ngul ra'bandau', tsu'ubi' lë'bi' bi'idau', ati' galjbi' tubi' bi'i bönni'dau',

Ati' lu'ë labi' Emanuel.

Emanuel nac tu didza' hebreo le rna: "Len rë'u Dios."

²⁴ Cati' bubanë' José lu yël bëhcál, benë' ca na' gudxë' lë' gbaz la'y queë' Xanru', ati' gzxi'ë-bi' María na', gucbi' ngul queë'. ²⁵ Cutu gzóalenë'-bi' cati' bdxinr dza chguljbi' queëbi' bi'i bönni'dau', bi'i zi'al queëbi', ati' glu'ë labi' Jesús.

Duyuquë'-bi' bi'idau' Jesús bönni' ta'yejni'i

2 Cati' guljbi' Jesús yödz Belén, luyú Judea, rna bë'ë luyú ni' Herodes, ati' guladxinë' Jerusalén bönni' ta'yejni'i, narujquë' tu yödz dë zaca' ga rlen gbidz.

² Gulanabë' bönni' ni, ta'né':

—¿Gazx zoabi' bi'idau' na' ral-la' gna bé'ibi' bunách judío, bi'idau' na' zi'a guljbi'? Cati' ni' zoatu' ga rlen

gbidz blé'itu'-ba' bölj yení' nac bē' chguljbi', ati' za'tu' ni quiē tsej lādxi'tu'-bi'.

³ Cati' gúquibe'inē' lē ni Herodes, bönni' rna bē'ē, grō'tsquē' baguí'i, len lēzca' cni gulabó' baguí'i yúgu'tē bunách nacuá' Jerusalén. ⁴ Ni'r bulidzē' yúgu'tē bxuz uná bē', len bönni' gdau' tu'sēdi, Herodes na', ati' gnabnē' lequē' gazx ral-la' galjē' Cristo, bönni' na' tunē' lōz bönni' judío glē'ē gna bē'inē' lequē'. ⁵ Tē' lē':

—Lu yōdz Belén luyú Judea. Cni nac le buzujē' lu guich bönni' bē'ē didza' uláz queē' Dios le rna cni:

⁶ Cutu nacr cuidi' lahuē' Dios yōdz Belén luyú Judá, Ca yōdz gap nacuá' nup ta'ná bē' luyú ni, Le grujē' yōdz Belén bönni' gaquē' blau, Bönni' na' gun chī'ē bunách Israel quia'.

⁷ Ni'r bulidzē' bagachi'z bönni' ta'yejni'i na' Herodes, len gnabnē' lequē' quiē gnōznē' dxi'a gáca'xtē chguc buluí' lahui lauquē' bölj na' gualalé'inē'. ⁸ Ni'r bsölē'ē lequē' tsjaquē' Belén. Rē' lequē':

—Gul-tséaj ni', len gul-tsajnáb dxi'a nacx nac queēbi' bi'idau' na'. Cati' chbdzólili'-bi', dudíxjöi'li' neda', quiē tsija' ca' neda', tsej ladxa'a-bi'.

⁹ Gdōd gulayōnnē' didza' bē'ē Herodes na', zjaquē' bönni' ta'yejni'i na', ati' nanōrba' lauquē' bölj na' gualalé'inē' cati' ni' nacu'ē ladzquē' ga bdxintē yajsóa ga na' dēbi' bi'idau' na'. ¹⁰ Cati' gualalé'inē' bölj na', guludzjtsquinē'. ¹¹ Cati' gulayaziē' yu'u, gualalé'inē'-bi' bi'i bönni'dau' na', zóalenbi'-nu María, xna'bi'. Ni'r guluzechu zxbiquē' laubi', len gulayj lādxi'quē'-bi'. Gdōd na' gulasaljē' yugu' gui'ndau' quequē' len gulunōdzjē' queēbi' oro, len yal, len nōrdau' rla' zxiq qui yag mirra. ¹² Le chbuzéjni'nē' lequē' Dios lu yēl bēchcál cui tshuōjquē' ga zoē' Herodes na', qui lē ni na' yhuōjquē' ladzquē' nōz yubl.

Ta'zxdunjē' José len María, ta'ché'ē-bi' Jesús luyú Egipto

¹³ Gdōd guluzé'ē ni' bönni' ta'yejni'i na', ni'r buluí' lahuē' tuē' gbaz la'y queē' Xanru' ga na' dē' José lu yēl bēchcál, len rē' lē':

—Gyas. Bchē'-bi' bi'idau' ni lenca' xna'bi', ati' bzxundj ni. Gyeaj luyú Egipto, ati' uga'nu' ni' cati' gyēpra' li' neda' yetú. Cni gunu' le uguiljē'-bi' bi'idau' ni Herodes quiē gdōddē'-bi'.

¹⁴ Ni'r gyasē' José, len ni' nac chdzō'l, bchē'ē-bi' bi'idau' na' lenca' xna'bi', ati' yjaquē' luyú Egipto. ¹⁵ Gulgana' nē' ni' cati' gutrē' Herodes. Cni guc quiē butság lē na' gnē' Xanru' Dios lu ru'ē bönni' bē'ē didza' uláz queē', gnē': "Ga nac luyú Egipto bulidza' Zxi'na'."

Rsölē'ē Herodes bönni' ludōdcdē'-bi' bi'idau' huē'n nacua'bi' Belén

¹⁶ Cati' gúquibe'inē' Herodes cutu glunē' ca rnē' bönni' ta'yejni'i, gleyne' Herodes na', ati' gna bē'inē' bönni' tsjaquē' ludōdcdē'-bi' yúgu'tēbi' bi'i bönni'dau' nacua'bi' Belén len gdu zbi'il ga dē Belén na', bi'idau' chyucbi' chop iz len bi'idau' nahuē'nrcbi'. Cni benē'

ca busaquē' queē' Herodes na', tsca chguc dza buluí' lahui bölj, dza na' guluzéjni'nē' lē' bönni' ta'yejni'i na'.

¹⁷ Cni guc, butság lē na' gnē' Jeremías, bönni' bē'ē didza' uláz queē' Dios, gnē':

¹⁸ Lu yōdz Ramá ryōn chi'igac Nup ta'bōdx len nup ta'bōdxya'a.

Raquel rbōdxnu ni'a quegac zxi'nnu, Cutu gac nu hui' zxōn lēnu, le chnatchi'.

¹⁹ Gdōd gutiē' Herodes na', ni'r buluí' lahuē' gbaz la'y na' queē' Xanru' lahuē' José lu yēl bēchcál ga ni' zoē' luyú Egipto, len rē' lē':

²⁰ —Gyas. Bchē'-bi' bi'i bönni'dau' ni lenca' xna'bi', ati' böaj luyú Israel, le chglatiē' bönni' ni' glē'nnē' ludōddē'-bi' bi'i bönni'dau' ni.

²¹ Ni'r gyasē' José, ati' bchē'ē-bi' bi'i bönni'dau' na' lenca' xna'bi', ati' yhuōjquē' luyú Israel. ²² Cati' gúquibe'inē' José rna bē'ē Arquelao luyú Judea le chgtiē' Herodes, xuzē' Arquelao, qui lē ni na' gúdxinē' José huōjē' ni'. Cati' buzéjni'nē' lē' Dios lu yēl bēchcál, gyijē' luyú Galilea. ²³ Cati' bdxinē' ni', yajsóē' yōdz Nazaret. Cni guc quiē butság lē na' gulanē' bönni' glu'ē didza' uláz queē' Dios ca ral-la' gac queē' Jesús, si' Lē', Bönni' Nazaret.

Runē' Iban lu latj ca'z Juan, bönni' ruquilē' bunách nis

3 Yugu' lu dza ni' buluí' lahuē' Juan, bönni' na' buquilē' bunách nis, runē' Iban lu latj ca'z luyú Judea. ² Juan na' rnē':

—Gul-bí'i lādxi'li', le chzoa gdxin dza duná bē' luyú ni Nu na' zoa yehua' yubá.

³ Ca nac queē' Juan na', buzujē' lu guich Isaías, bönni' bē'ē didza' uláz queē' Dios, le rna cni:

Ryōn chi'ē bönni' rulidzē' lu latj ca'z, rnē':

Gul-pá' nōz gdxin queēli' Xanru',

Gul-bj li yugu' nōz las tōdē'.

⁴ Nacuē' zxē' Juan lari' náquini lítsa'ba' böa', ati' nūguē'ē lē'ē pan guid. Rahuē'-ba' böchi'zú len ri'jē' bdxindau' qui bözda'. ⁵ Guladxinē' ga zoē' Juan yugu' bönni' Jerusalén len bunách narujgac gdu luyú Judea, len gdu zbi'il ga dē yegu Jordán. ⁶ Cati' gulaxóalēpē' dul-la' nabága'quē', Juan na' buquilē' lequē' nis lu yegu Jordán na'.

⁷ Cati' blé'inē' Juan ta'dxinē' ga zoē' zian bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' saduceo quiē la'dilē' nis, rē' lequē':

—Lbi'ili', di'a dza quecba' bēl snia'. ¿Nuzxa buzejni'i lbi'ili' gzxundjli' yōl-la' rusyúdx na' zi'a gac quegac bunách? ⁸ Gul-gún le gac bē' chbubí'i lādxi'li'. ⁹ Cutu cuequi icjli', cugnali' nacli' tshahui' le nacli' zxi'n xsoē' Abraham, le rēpa' lbi'ili', huac gunē' Dios ga luhuōác zxi'n xsoē' Abraham guiōj nacuá' ni. ¹⁰ Chzoa rbōz guía huag gchugu yag le ruluí' ca gac queēli'. Yúgu'tē yag cuta'bía le nac dxi'a, grúgugac ati' la'gu'quē' leygac lu gui'. ¹¹ Le nactē neda' ruquila' lbi'ili' nis lu nis, nul-li' chbubí'i lādxi'li', san bönni' na' ral-la' guidē' cati' tōd quia' neda', lē' gunē' le ruluí'z yōl-la' rdil nis ni, uchiziē' lbi'ili' Dios Bö' La'y len gui' queē'. Bönni' ni náctērē' blau ca neda', ati' neda' cutu naca' Isaca' gleycja' lōlē'

nudé'ë. ¹² Zönè' lu në'ë bcö' queè', le ulubnè' ga rdxi'a xzoa' xtil queè'. Uzi'ë xzoa' xtil queè' lu yu'u ga ni' gun chi'ë lei, san uzégui'ë bèb qui lu gui', ati' gui' na' cutu ca' ul.

Rdilè' nis Jesús

¹³ Ni'r buzé'ë Jesús luyú Galilea, len bdxinè' ra' yegu Jordán ga na' zoè' Juan, quiè gdilè' nis lu në'ë Juan na'.

¹⁴ Juan buzaguè'ë xnözè', rè' Jesús:

—Neda' ral-la' gdila' nis lu na'u Li'. ¿Ati' Li' za'tsu' quia'?

¹⁵ Bubi'ë didza' Jesús, rè' lè':

—Benn latj na'a, le cni ral-la' gunru' gdutè le nac tsahui'.

Ni'r bè'ë Lè' latj Juan. ¹⁶ Cati' chnadilè' Jesús nis, la' burujtè' lu nis. Ni'r gyalj luzxbá lahuè' Jesús, ati' blé'inè' ruhuötjè' Dios Bò' La'y, bdxinè' ga na' zoè' Jesús, rnè'ë ca rna'ba' budödau'. ¹⁷ Ni'r byön chi'i nu rui' didza' yehua' yubá, rna:

—Bönni' ni naquè' Zxi'na'. Nadxi'ida' Lè' len rdzag ladxa'a Lè'.

Rè'ni Satanás tu' xöhui' ugáp Jesús dul-la'

4 Ni'r la' bchè'tè' Jesús lu latj ca'z Dios Bò' La'y quiè gata' latj si' bè' Lè' Satanás tu' xöhui'.

² Gdu choa' dza choa' yèl cutu bi gdahuè' Jesús, ati' gdödr ni' rdunè'. ³ Ni'r bdxin ga zoè' Jesús tu' xöhui', nu na' rugáp bunách dul-la', len rè Jesús:

—Chqui' nacu' gdu Zxi'nè' Dios, gna na'a luhuöac yöt xtil guiöj nacu' ni.

⁴ Bubi'ë didza' Jesús, rè' lei:

—Nayúj lu guich la'y, rna: “Clègz yöt xtil nabánigac bunách, san lèzca' yúgu'tè didza' ru'è Dios nabánigac bunách.”

⁵ Ni'r bchè' Jesús tu' xöhui' yöd z la'y Jerusalén, ati' ni' budxía Lè' ga nac xtsa' cju'u gdau'. ⁶ Ni'r rè Lè' tu' xöhui', rna:

—Chqui' nacu' Li' gdu Zxi'nè' Dios, busladzu' cuinu' ni, le nayúj lu guich la'y, rna:

Dios gsölè'ë gbaz la'y queè' lun chi'ë Li',
Ati' luchisè' Li' lu na'què',
Cui tsajchegu'u guiöj, cui gunu' zi' ni'u.

⁷ Bubi'ë didza' Jesús, rè' lei:

—Yetú ca' nayúj lu guich la'y, le rè bunách, rna: “Cutu si' bè'u Xanu' Dios.”

⁸ Ni'r bchè' Jesús tu' xöhui' ga nac tu lu gui'a sib, ati' ni' buluí'i Lè' yúgu'tè yöd z nacuá' yöd zlyú ni len yúgu'tè yöl-la' tsahui' quegac. ⁹ Ni'r rè Lè':

—Yúgu'tè lè ni udöda' lu na'u chqui' uzechu zxibu' lahua' gunu' neda' xön.

¹⁰ Jesús rè' lei:

—Böaj quiu' li', Satanás tu' xöhui', le nayúj lu guich la'y le rè netu', rna: “Xanu' Dios tsej ladxu'u, len tuzè' Lè' gunu' xchinè'.”

¹¹ Ni'r buzá' ga na' zoè' Jesús Satanás tu' xöhui', ati' guladxinè' ga zoè' gbaz la'y queè' Dios len gláclenè' Lè', gulagu'ë le gdahuè'.

Rzu lahuè' Jesús runè' Iban luyú Galilea

¹² Cati' byönnè' Jesús nadzunè' Juan lidx guia, gyijè' luyú Galilea. ¹³ Buzé'ë yöd z Nazaret, ati' yajsóé' yöd z Capernaum ga nac ra' nis xön, lu bza' quegac bunách Zabulón len bunách Neftalí. ¹⁴ Cni guc, butság lè na' gnè' Isaías, bönni' bè'ë didza' uláz queè' Dios, gnè':

¹⁵ Luyú Zabulón len luyú Neftalí,

La' nöz ra' nis xön yetslá'a yegu Jordán zaca' ga rlen gbidz.

Luyú Galilea, ga nacuá' bunách cunacgac judío.

¹⁶ Bunách chul nit ni' gulale'i yení',

Ati' bönni' ni' nacquè' ca nup chnatgac, blen quequè' yení'.

¹⁷ Cati' ni'r gzu lahuè' Jesús runè' Iban, rè' bunách ni':
—Gul-bí'i ládxi'li', le chzoa gdxin dza duná bè' luyú ni Nu na' zoa yehua' yubá.

Jesús rulidzè' tapè' bönni' uzón bøl tsajta'què' Lè'

¹⁸ Cati' gdè' Jesús ra' nis xön qui Galilea, ni' blé'inè' chopè' bönni'. Tuè' lè' Simón, len zoa yetú lè' Pedro, ati' dzaguè' lè' Andrés, bönni' böchë'ë. Chopè' ni ta'chiljè' yöxj bøl quequè' lu nis xön na' le nacquè' uzón bøl. ¹⁹ Jesús rè' lequè':

—Gul-dutá' neda', ati' guna' ga gchë'li' quia' bunách, gunli' ca runli' rzönli'-ba' bøl.

²⁰ La' guluca'ntè' yugu' yöxj bøl quequè' chopè' ni, zjáclenè' Jesús.

²¹ Cati' gdödè' yelati' ni' Jesús, blé'inè' yechopè' bönni'. Tuè' lè' Jacobo, ati' dzaguè' lè' Juan, bönni' böchë'ë. Nacquè' zxi'nè' Zebedeo. Nacu'ë lè'i bárcodau' dzagquè' Zebedeo, xuzquè', len tu'únè' yöxj bøl quequè'. Ni'r Jesús bulidzè' chopè' ni tsajta'què' Lè'.

²² La' guluca'ntè' bárcodau' na' lenca' xuzquè', zjáclenè' Jesús.

Jesús rusèdnè' bunách zian

²³ Gdè' Jesús gdu luyú Galilea, rusèdnè' bunách gap nac lu yu'u ga tu'dubè' tu'sèdè' queè' Dios bönni' judío. Ni' benè' Iban qui didza' dxi'a ca zi'a duná bè'ë luyú ni Dios, len bunè' yúgu'tè nup te'i tsca nac guidzhué' quequè'. ²⁴ Gzè didza' qui yöl-la' huac queè' Jesús, ati' gulayöni bunách gdu luyú Siria, ati' djua'gac ga zoè' Jesús yúgu'tè bönni' té'inè' zian guidzhué' quequè', len ta'zaca' ta'gui'ë. Djua'què' ca' ni' bönni' yu'u-gac lequè' bö' xöhui', len bönni' té'inè' huè' xjuti', len bönni' nacu'nquè' bin ni'a na'què', ati' Jesús bunè' yúgu'tè bönni' na'. ²⁵ Rjaclen Jesús bunách zian naruj-gac luyú Galilea, len yugu' yöd z Decápolis, len yöd z Jerusalén, lenca' luyú Judea, len yugu' yöd z nacuá' yet-slá' l yegu Jordán zaca' ga rlen gbidz.

Iban benè' Jesús ga nac lu guí'adau'

5 Cati' blé'inè' Jesús za'clen Lè' bunách zian, ni'r grenè' tu lu guí'adau' ga nac xtsa', ati' lu gui'a ni' grö'ë. Ni'r guludubè' ga zoè' Jesús bönni' uséd queè'. ² Gzu lahuè' rusèdnè' lequè', rnè':

3 —Bica' ba bönni' táquibe'inè' ta'yadzjnè' le naqui queè' Dios, le nadél-li'què' latj ga rna bè' Nu na' zoa yehua' yubá.

4 Bica' ba bönni' tu'hui'ni ládxi'què' le nabága'què' dul-la', le hui' zxonè' lequè' Dioscz.

5 Bica' ba bönni' nacque' nöxj ladxì' lahuè' Dios, le gata' quequè' luyú ni.

6 Bica' ba bönni' ta'zé ládxi'què' le nac tsahui' lahuè' Dios, rac quequè' ca rac quegac nup ta'dún len ta'bídx nis, le gunè' Dios ga luzi'è xbey lè na' ta'zé ládxi'què'.

7 Bica' ba bönni' tu'huechi' ládxi'què' lza'què', le huechi' ladxè' lequè' Dios.

8 Bica' ba bönni' nac dxi'a icj ládxi'dau'què', cutu bi nabága'què', le la'lé'inè' Dios.

9 Bica' ba bönni' ta'bequi dxiè' didza' bizxj, le la'zí' laquè' zxi'nè' Dios.

10 Bica' ba bönni' ta'zaca' ta'gui'è yugu' le ta'bía ládxi'gac lequè' bunách cati' tunè' le nac tsahui', le dè quequè' latj ga rna bè' Nu na' zoa yehua' yubá.

11 Bica' ba lbi'ili' cati' tu'lídz lbi'ili' zi' bunách, len ta'bía ládxi'gac lbi'ili', ati' lu yöl-la' rzi' yè' ta'né' queèli' le xöhuì' le da'li' neda'.¹² Gul-dziji len gul-dzág ládxi'li', le uzit'scali' xbey ni' yehua' yubá. Ca rac queèli', guc quequè' bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios len gulacu'è zí'atèl ca lbi'ili', le gulabía ládxi'gac ca' lequè' bunách.

Bunách queè' Cristo lac ca zödi' len ca yení'

13 Gnè' ca' Jesús:

—Lbi'ili' nacli' ca zödi' luyú ni, san chqui' nit yöl-la' sna' qui zödi' na', cutu gac gunru' ga huöac sna'. Cutur bi nac lsaca', san chnac tu le chu'nru', ati' lulíb lei bunách.

14 Lbi'ili' nacli' ca yení' yödzlyú ni quiè ului'li' lahui le nac queè' Dios. Gac'li' ca tu yödz dè tu lu gui'a, cutu gac ggachi' yödz na'.¹⁵ Cati' ruquél-la'ru' gui', cutu rgu'ru' lei znan gui'n, san ga lna' ruzoar' lei quiè uzení' yúgu'tè nup nacua' lu yu'u.¹⁶ Ca na' run yení', ral-la' gunli' ca' lbi'ili', güi'li' latj gac bè' le nacli' laugac yúgu'tè bunách, quiè cati' la'le'i le nac dxi'a runli', la'gú'u-nè' yöl-la' ba Xuzli' Dios zoè' yehua' yubá.

Rusèdnè' Jesús qui le gna bè'è Dios lu nè'è Moisés

17 Gnè' ca' Jesús:

—Cutu gáquili' bida' dusnitia' yugu' le gna bè'è Moisés o zxba na' gulusèdnè' bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios. Bida', clèg quiè usnitia' yugu' lè ni, san quiè ulu'a lahui gdu le rusèdi lè na'.¹⁸ Le nactè rëpa' lbi'ili'. Tsal ni nacua' luzxbá len yödzlyú ni, cutu töd ca'z nitú dídzad'au', len nitú le rna bè' zxba na', cati' gacr yúgu'tè le ral-la' gac.¹⁹ Qui lè ni na', nütitèz bönni' quitsjè' tu zxba cuídi'dau'z zoa lu zxba na', len usèdnè' bunách lun cni, bönni' ni gáctèrè' cuídi'dau'z ca yúgu'tè nup la'cuá' ga rna bè' Nu na' zoa yehua' yubá, san nütitèz bönni' gunè' ca rna bè' zxba na' len usèdnè' bunách lun ca' cni, bönni' ni gáctèrè' blau ga rna bè' Nu na' zoa yehua' yubá.²⁰ Rëpa' ca' lbi'ili':

“Chqui' cugunli' le nactèr dxi'a ca le tunè' bönni' gdau' usèdi, lenca' ca tunè' bönni' gdau' fariseo, cutu ca' tsa-zli' ga ni' rna bè'è Dios yehua' yubá.”

Rusèdnè' Jesús ca nac qui nu rley lzè'i

21 Gnè' ca' Jesús:

—Chbyónili' ca glè' xuz xtau'li' bönni' guta' lu na'què', gulané': “Cutu gdódili' bunách. Nu bönni' gdödè' bunách, nabaguè'è zxguia' huadxinè' ga cuequi xbeyne' lè' Dios.”²² Na'a, neda' rëpa' lbi'ili': Nu bönni' rleyne' böchi' lzè'è, nabaguè'è zxguia' huadxinè' ga cuequi xbeyne' lè' Dios. Lèzca' cni, nu bönni' gnè' zì'è queè' böchi' lzè'è nabaguè'è zxguia' la'bequi xbeyne' lè' bönni' blau ta'bequi xbey, ati' nu bönni' guiè' lzè'è: “Böa' cunözi”, nabaguè'è zxguia' bönni' na' tsijè' lu gui' gabíl.

23 Cni nac, chqui' chzoa cu'u lu bcugu la'y tu le unödzu', ati' ni' tsajneynu' zoa bizx quiè rleyne' li' böchi' lza'u,²⁴ bca'n lu bcugu ni' lè na' unödzu', len böaj lidxu'. Zi'al yajcán tsahui' le benu' queè' böchi' lza'u, ati' ni'r gda unödzu' lè na' nu'u.

25 Chqui' zoa nu bönni' rnabne' li' bi quizxju' len gchè'è li' ga cuequi xbeyne' li' bönni', budzagtè dxi'a bönni' na' tsal ni' yú'ulenu' lè' nöz, cui udödè' li' lahuè' bönni' rbequi xbey, ati' bönni' ni udödè' li' lu nè'è bönni' rusejyè' lidx guia, ati' lè' cu'è li' lidx guia na'.²⁶ Le nactè rëpa' li', cutu ca' uruju' ni' cati' gdxinr dza quizxju' ga buitè le ral-lu'u.

Rusèdnè' Jesús ca nac qui nu rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'

27 Gnè' ca' Jesús:

—Chbyónili' ca na' gulané': “Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.”²⁸ Na'a, neda' rëpa' lbi'ili': Nütitèz bönni' ruyúè' ngul len yöl-la' rzè ladxì' le cunác, chbenè' dul-la' len lènu lu icj ládxi'dau'huè'.

29 Qui lè ni na', chqui' gun ga gunu' dul-la' yöj lau' yubél, gleaj lei len gru'n lei. Dxi'ar gac quiu' unitiu' tu yöj lau', len clèg gduteo' tsiju' lu gui' gabíl.³⁰ Chqui' gun ga gunu' dul-la' na' u yubél, bchugu lei, len gru'n lei. Dxi'ar gac quiu' unitiu' tu na' u, len clèg gduteo' tsi-ju' lu gui' gabíl.

Rusèdnè' Jesús ca nac qui nu bönni' rulá'alenè' ngul queè'

31 Gnè' ca' Jesús:

—Lèzca' gulané': “Nütitèz bönni' rusanè'-nu ngul queè', ral-la' unödzejè' queènu guich le rna rulá'alenè'-nu.”³² Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', chqui' zoè' bönni' rusanè'-nu ngul queè', len cutu zoa le cunác runnu, gunè' bönni' na' ga gunnu dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na' chqui' utság ná'lennu bönni' yubl, ati' bönni' na' si'è-nu ngul na', lèzca' gunè' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

Rusèdnè' Jesús ca nac qui nu rney Dios

33 Gnè' ca' Jesús:

—Lězca' byónili' ca glè' xuz xtau'li' bönni' guta' lu na'què', gulané': "Cutu si' yè'u cati' rneynu' Dios, ati' ral-la' gunu' lahuè' Xanru' Dios gdutè' lè na' rneynu' Lè'." ³⁴ Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', cutu ca' gun tsutsu xtídza'li'. Cutu gun tsutsu xtídza'li' gneyli' yehua' yubá, le nac ga rō'è rna bè'è Dios. ³⁵ Cutu gun tsutsu xtídza'li' gneyli' luyú ni, le nac luyú ni ca xlibi' ni'è Dios, len cutu gneyli' Jerusalén, le nac ladzè' Bönni' náctèrè' blau rna bè'è. ³⁶ Cutu gun tsutsu xtídzu'u gneynu' icju', le cutu gac gunu' ga huòac chguich o gasj nitú guitsa' icju'. ³⁷ Ral-la' gnazli': "ja", o gnazli': "cutu", le nac qui tu' xòhui' le nadód bè' ca nac didza' ni.

Rusèdnè' Jesús ca nac qui nu ruzí' la lzè'i

³⁸ Gnè' ca' Jesús:

—Chbyónili' ca nac le gna bè'è Moisés, gnè': "Nu bi run qui yøj lau lzè'i, ubí'i ca' qui, lenca' nu bi run qui layi' lzè'i, ubí'i ca' qui." ³⁹ Na'a, neda' rëpa' lbi'ili': Cutu tá'baga'li' nu gua' dō' queëli', ati' chqui' nu capa' xagu' yubél, bè' latj capa' ca' yetú xagu' yögl. ⁴⁰ Chqui' zoa nu gun ga cuequi xbeynè' li' bönni' len cua zxau', bè' ca' qui lari' rxoa cudzu'u. ⁴¹ Chqui' zoa nu gun bayúdx gu'u yua' qui gatsj hora, gyeajlen nu na' gdu tu hora. ⁴² Nu bi gnabi li', bnödzej qui, len nu bi guè'ni gunnu' qui tu chi'i, cutu tá'bagu'u lè na' gnabi li'.

Rusèdnè' Jesús ca ral-la' gdxí'iru' nup cuta'le'i rë'u dx-i'a

⁴³ Gnè' ca' Jesús:

—Lězca' cni byónili' lè na' gulané': "Ral-la' gdxí'inu' nu nadxí'i li', len udi'inu' nu curle'i li' dxí'a." ⁴⁴ Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', gul-dxí'i nup cuta'le'i lbi'ili' dxí'a. Gul-náb-nè' Dios gáclenè' nup tu'lidz lbi'ili' zi'. Gul-gún le nac dxí'a quegac nup tu'dí'i lbi'ili', len gul-lidzè' Dios gnábili'-nè' gunè' ga gac dxí'a quegac nup ta'nè' queëli' len tua' dō' queëli'. ⁴⁵ Chqui' gunli' cni, gacli' gdu xzi'nè' Xuzru' Dios, zoè' yehua' yubá, le runè' Lè' ga ruzení' gbidz queè' ga nacua' bunách tua'dō', lenca' ga nacua' bunách tsahui'. Rsölè'è tu nis guiøj quegac bunách tsahui', lenca' quegac bunách cunac-gac tsahui'. ⁴⁶ Chqui' nadxí'izli' bönni' nadxí'icnè' lbi'ili', ¿nuzxa caz cu'u lbi'ili' yöl-la' ba? Lězca' cni tunè' bönni' cunacgac tsahui' na', bönni' tu'quizxjè' uláz qui yödz zítu', nadxí'icnè' lza'què'. ⁴⁷ Chqui' rugapli' Dios tuzè' böchi' lza'li', ¿bizxa caz runli' le nactèr dxí'a? Lězca' cni tunè' bönni' cunúbè'gac Dios. ⁴⁸ San lbi'ili', gul-gác gdu dxí'a, ca na' naquè' Xuzru' Dios, zoè' yehua' yubá, naquè' gdu dxí'a.

Rusèdnè' Jesús ca ral-la' gáclenru' bunách

⁶ Gnè' ca' Jesús:

—Gul-güi' ládxi'li' gac gdu ca rej ládxi'li'-nè' Dios, cugunzli' lè ni laugac bunách quiè la'le'i ca na' runli'. Chqui' runli' cni, cutu bi gunnè' queëli' Xuzru' Dios zoè' yehua' yubá. ² Cati' bi unödzej qui nu bi ryadzj, cutu gunu' ga gla' lahui lè na' runu' ca tunè' bönni' tu'luí'z tsahui' cuinquè' ga nac lu yu'u ga tu'-

dubè' tu'sèdè' queè' Dios bönni' judío, lenca' ga nac lu yè'y. Cni tunè' quiè la'gú'u lequè' yöl-la' ba bunách. Le nactè rëpa' lbi'ili', ca'z nac yöl-la' ba gata' quequè'.

³ San li', cati' bi unödzej qui nu bi ryadzj, cutu ca' gu'u latj gnózi nitú bunách. ⁴ Na'a, lè na' unödzej, bagachi'z ral-la' unödzej, ati' Xuzru' Dios, Nu rle'i ca na' runu' bagachi'z, Lè' ubi'è quiu'.

Rusèdnè' Jesús ca ral-la' ulidzru'-nè' Dios

⁵ Gnè' ca' Jesús:

—Cati' ulidzli'-nè' Dios, cutu gunli' ca tunè' bönni' tu'luí'z tsahui' cuinquè', le ta'dzág ládxi'què' ta'zui'nè' tu'lidzè' Dios gap nac lu yu'u ga tu'dubè' tu'sèdè' queè' Dios bönni' judío, len gap nac lu yè'y quiè la'le'i lequè' bunách. Le nactè rëpa' lbi'ili', ca'z nac yöl-la' ba gata' quequè'. ⁶ San lbi'ili', cati' ulidzli'-nè' Dios gul-tsáz lidxli' len gul-séyj yu'u. Gul-lidzè' Dios gnábili'-nè' Xuzru' Dios, zóalenè' lbi'ili' ga na' zoali' queëzli', ati' Xuzru' Dios, Nu rle'i ca runli' bagachi'z, Lè' ubi'è queëli'.

⁷ Cati' ulidzli'-nè' Dios cutu gunli' la' yè'y la' leyz ca na' tunè' bönni' cunúbè'què' Dios, le táquinè' huayönnè' lequè' Dios le tu'lidzè' la' yè'y la' leyz. ⁸ Cutu gunli' ca na' tunè' lequè'. Xuzru' Dios, zítatèl cati' zi'a gnabli', chnözcznè' yugu' le ryadzj queëli'. ⁹ Qui lè ni na', ral-la' ulidzli'-nè' Dios gnali' cni:

Xuz netu', zu' yehua' yubá,
Gac zxön lau'.

¹⁰ Gda gna bè'u luyú ni.

Ben ga gac luyú ni ca rdzag ladxu'u Li' ca rac ni' yehua' yubá.

¹¹ Benn le gágutu' na'a dza.

¹² Bnit lau netu' le cunác bentu' lau' Li'

Ca runtu' netu', runít lautu' ca' nup bi tun queëtu'.

¹³ Cutu gu'u latj si' bè' netu' tu' xòhui',

San buslá netu' lu na' nu rua' dō',

Le naqui quiu' ga rna bè'u, len yöl-la' uná bè', len yöl-la' ba.

Cni ré'niku' gactecz. Ca' gac.

¹⁴ Chqui' unít lauli' lza'li', nup tua' dō' queëli', unít lahuè' ca' lbi'ili' Xuzru' Dios, zoè' yehua' yubá. ¹⁵ Chqui' cutu unít lauli' lza'li', cutu unít lahuè' lbi'ili' Xuzru' Dios ca nac dul-la' runli'.

Rusèdnè' Jesús ca ral-la' gunru' gubás

¹⁶ Gnè' ca' Jesús:

—Cati' gunli' gubás, cutu gunli' bayechi' lauli' ca tunè' bönni' tu'luí'z tsahui' cuinquè', le tunè' bayechi' lauquè' quiè láquibe'i bunách tunè' gubás. Le nactè rëpa' lbi'ili', ca'z nac yöl-la' ba gata' quequè'. ¹⁷ San lbi'ili', cati' gunli' gubás, gul-pá' icjli' len gul-quíb lauli', ¹⁸ cui láquibe'i bunách runli' gubás. Bagachi'z ral-la' gunli' gubás, ati' Xuzru' Dios, zóalenè' lbi'ili' ga na' zoali' queëzli', Lè' ubi'è queëli'.

Yehua' yubá ral-la' utubru' yöl-la' tsahui' queëru'

¹⁹ Gnè' ca' Jesús:

—Cutu utubli' yöl-la' tsahui' luyú ni, ga ni tu'töba' lei bældau' qui, ati' rac ditj, len ga ni ta'yáz gban, ta'banë'.²⁰ San gul-túb yöl-la' tsahui' ni' yehua' yubá, ga ni' cutu lutöba' lei bældau' qui, len cutu gac ditj, len ga ni' cutu la'yáz gban cutu la'banë'.²¹ Ga ni' dë yöl-la' tsahui' queëli', ni' güi' ládxi'li' gdxinli'.

Le rgu'u yení' icj ládxi'dau'ru'

²² Gnë' ca' Jesús:

—Yöj lauru' nac ca tu le rgu'u yení' icj ládxi'dau'ru'. Qui lë ni na', chqui' yöj lauli' nac dxi'a, gdútëli' tsëpli' yös yení'.²³ Chqui' yöj lauli' cutu nac dxi'a, gdútëli' nachul-li'. Qui lë ni na', chqui' yení' zoalen lbi'ili' nuhuöác le nac chul, sxónitër nachul-li'.

Dios len dumí

²⁴ Gnë' ca' Jesús:

—Nutu nu gac gun xchinquë' chop xanë', le uzöë' tsla' tuë' ati' yetúë' na' gdxin'ë', o ugá'nlenë' tuë', ati' yetúë' na' ubíj ladxë'ë. Cutu gac gunli' zxön Dios lenca' dumí.

Dios run chi'ë nup náquigac queë'

²⁵ Gnë' ca' Jesús:

—Yetú ca' rëpa' lbi'ili': Cutu cö'li' baguí'i ni'a qui le gáguli' o ni'a qui le gui'jli', yugu' le nabánili', o ni'a qui lari' gáculi'. Záqui'tsquir yöl-la' na'bán queëli' ca le gáguli', ati' nactër Isaca' gdu ca nayá' nabinli' ca lari' gáculi'.²⁶ Gul-yú ca rac quecba' bguindau' ta'zuba' luzxbá. Cutu ca' taz tu'zoaba', len cutu ta'lapba', len cutu tu'tubba' ga bi la'gu'ba' quecba', san Xuzru' Dios zoë' yehua' yubá, rugáguczë' lecba'. Záqui'tsquirli' lbi'ili' ca yugu' bguindau' na'.²⁷ ¿Nuzxa caz bönni' nutsë'ë ladjli' gac gunë' ga soë' gbanë' yetú dzaz le rbö'ë baguí'i quië gac cni queë'?

²⁸ ¿Bizx quië rbö'li' baguí'i ni'a qui le gáculi'?

Gul-yutsca' ca rac quegac yöjdau' rö'gac ladj guixi' ca ta'zxón. Cutu tun dxin len cutu tun du lari'.²⁹ Neda' rëpa' lbi'ili', Salomón, bönni' ni' gna bë'ë, zal-la' sxöni guta' queë' yöl-la' tsahui', lari' gucuë' cutu gna'tër lach ca rna'gac yöjdau' na'.³⁰ Dioscz runë' lach yöj guíxi'-dau' rö'gac ladj guixi', le nacuá' na'a dza, ati' cxö huidzj la'yegui lu gui'. Chqui' cni rui' ladxë'ë yöj guíxi'-dau', runë' leygac lach, sxónitër gunë' ca' queëli', curéjlë'li'-në' gdu ládxi'li'.³¹ Qui lë ni na', cutu cö'li' baguí'i, cugnali': "¿Bizxa gágutsatu'?" o "¿Bizxa guí'jt-satu'?" o "¿Bizxa lari' gácutsatu'?"³² Bunách yödzlyú ni ta'bó' baguí'i ni'a qui yúgu'të lë ni, san zoë' Xuzru' yehua' yubá, ati' Lë' nöcznë' naquínili' yúgu'të lë ni.³³ Na'a, gul-güi'r ládxi'li' gna bé'inë' lbi'ili' Dios, len gunli' le nac dxi'a lahuë' Lë', ati' Lë' cu'ë xnöz queëli' yúgu'të lë ni.³⁴ Qui lë ni na', cutu cö'li' baguí'i ni'a qui le ral-la' gac cxö huidzj, le huac güi' ládxi'li' cxö huidzj le gac queëli' dza na'. Tu tu dza lac le ral-la' güi' ládxi'li' dza na'.

Cutu ral-la' glag yudxru' böchi' lza'ru'

⁷ Gnë' ca' Jesús:

—Cutu glag yudxli' böchi' lza'li', cui gchugu bë'ë ca' queëli' Dios,² le gchugu bë'ë queëli' Lë' la' leyz ca na' rlag yudxli' böchi' lza'li', ati' ca na' ruríx rudödli' qui lza'li', la' ca'z uríx udödë' queëli' Dios.³ ¿Bizx quië ruyú' bëbdau' yu'u yöj lahuë' böchi' lza'u, len cutu ráquibe'inu' yu'u le zxöntër yöj lau' li'?⁴ ¿Guiëtsu'-në' böchi' lza'u: "Glöz, cuija' bëbdau' yu'u yöj lau'", ati' li', le zxöntër ca' yu'u yöj lau' li'?⁵ Li', bönni', rulu'z tsahui' cuinu'. Gleaj zi'al le zxön yu'u yöj lau' li', ati' ni' glé'inu' dxí'adau' quië gac cuiju' bëbdau' yu'u yöj lahuë' böchi' lza'u.

⁶ 'Cutu güi'li' quecba' bö'cu' le nac la'y, qui nadxi luhueycjba' luzxuzxjba' lbi'ili', len cutu chu'nli' le nac Isaca' queëli' laucba' cuch, qui nadxi luzadi' ní'aba' lei.

Gul-náb, gul-guílj, len gul-lídz ra' yu'u

⁷ Gnë' ca' Jesús:

—Gul-náb, ati' Dios gunnë' queëli'. Gul-guílj, ati' gunnë' latj gdzöl queëli'. Gul-lídz ra' yu'u, ati' Lë' gsaljë' queëli'.⁸ Núti'tëz bönni' rnanë', rdél-li'në', ati' bönni' rguiljë', rdzöl queë', ati' bönni' rulidzë' ra' yu'u, ryalj queë'.

⁹ 'Chqui' zoë' bönni' nutsë'ë ladjli', ati' zoabi' bi'i queë', chqui' gnábibi' lë' yöt xtil, ¿naru' unödzejë' queëbi' guiöj? ¹⁰ Chqui' gnábibi' lë' tuba' bö, ¿naru' unödzejë' queëbi' bël? ¹¹ Lbi'ili' nacli' huia'dö', san nózil-i' unödzejli' quecbi' xzi'nli' le nac dxi'a. Nactër löz, Xuzli' zoë' yehua' yubá unödzejë' quegac nup ta'nabi Lë' le nacgac dxi'a.

¹² 'Qui lë ni na', ca na' ré'nili' lun queëli' bunách, lëz-ca' cni gul-gún quequë'. Lë ni le rna bë' zxba queë' Moisés, lenca' le gulanë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios.

Tu ga ral-la' tsazru' le nac guidau'

¹³ Gnë' ca' Jesús:

—Gul-tsáz ga nu ryaz le nac guidau'. Laga' nac ga nu ryaz len yalj ca' nac nöz le rjaclenë' bönni' ga ni' la'ni-tië', ati' ta'yazië' ni' bönni' zian.¹⁴ Guidau' nac ga nu ryaz len lasdau'z nac nöz le rjaclen bunách ga ni' la'dél-li'në' yöl-la' na'bán gdu, ati' nababzë' bönni' ta'dzölnë' lei.

Le runru' nac bë' le nacru'

¹⁵ Gnë' ca' Jesús:

—Gul-gún chi'i cuinli' qui nadxi la'z'í yé'inë' lbi'ili' bönni' ta'z'í yë'ë, ta'në' tu'ë didza' uláz queë' Dios. La'dxinë' ga zoali' bönni' ni, len lulu' cuinquë' nöxj ládxi'dau' ca naccba' bö'cu' zxíla'dau', san lu icj ládxi'-dau'quë' nacquë' ca bö'cu' zuga' snia'.¹⁶ Yugu' le tunë' lac bë' le nacquë'. Cutu ruchibru' le rbia lba uva lu yag yötsi', len cutu ruchibru' le rbia yag higo lu guixi' legui lasdau'.¹⁷ Cni nac, ta'bía le nac dxi'a yúgu'të yag dxi'a, ati' rbia le nac xöhui' yag xöhui'.¹⁸ Cutu gac cuia le nac

xöhui' yag dxi'a na', len cutu gac cuia le nac dxi'a yag xöhui' na'. ¹⁹ Yúgu'tè yag cuta'bía le nac dxi'a la'rugu ati' la'gu'è leygac lu gui'. ²⁰ Cni nac, lac bè' le nacquè' le tunè' bönni' na'.

Nup cula'yáz ga rna bè'è Dios

²¹ Gnè' ca' Jesús:

—Zian nup tè neda': "Xan, Xan", san clèg yúgu'tè' la'yaziè' ga rna bè'è Dios yehua' yubá. La'yazzè' ni' bönni' tunè' ca rè'nnè' Xuza' Dios, zoè' yehua' yubá. ²² Cati' gdxin dza udx qui yödzyly ni, lè' neda' bönni' zian, la'né': "Xan, Xan, bentu' lban qui xtudzè'è Dios, buguntu' dxin Lau' Li', len buguntu' ca' dxin Lau' bubijtu' yugu' bö' xöhui', len buguntu' ca' dxin Lau' bentu' zian yöl-la' huac xön." ²³ Ni'r neda' gyèpa' lequè': "Cutu ca' núbè'a lbi'ili'. Gul-cuít ga zoa', lbi'ili' rua'li' dò'."

Chop ca gac udxiaru' xlibi zö'ö

²⁴ Gnè' ca' Jesús:

—Yetú ca', nu ryöni xtidza'a ni len gun ca rna, nu ni nac ca tu bönni' rejni'i, buzóè' lidxè' ga nac lu guiöj. ²⁵ Cati' gul guiöjsiu' len gzxön gba'u, len gyejy bö', ati' gdib nis cuit yu'u na', cutu gbix, le dxia xlibi lu guiöj. ²⁶ Na'a, nu bönni' ryönnè' xtidza'a ni, len cutu runè' ca rna, bönni' ni naquè' ca tu bönni' curejni'i, buzóè' lidxè' lu yuzx. ²⁷ Cati' gul guiöjsiu', len gzxön gba'u, len gyejy bö', ni'r gda' nis cuit yu'u na', ati' gbixtè, len tsaz bguindj. ²⁸ Cati' budx bé'lenè' lequè' didza' ni Jesús, gulubani bunách zian ni' ca nac le rusèdnè', ²⁹ le rusèdnè' lequè' ca bönni' dè lu nè'è, len clèg ca tunè' bönni' gdau' usèdi quequè'.

Ruhuöaquè' bönni' ré'inè' huè' nudzu' ruzód

8 Cati' böjtjè' Jesús lu gui'a na', zjaclen Lè' bunách zian. ² Bdxinè' ga zoè' Jesús bönni' ré'inè' huè' nudzu' ruzód, ati' buzechu zxbè' lahuè' Jesús, len rè' Lè':

—Xan, chqui' rè'nnu', huac unu' neda'.

³ Ni'r bulitè nè'è Jesús len gdanè' lè'. Rè' lè':

—Rè'nda'. Huöacu' dxi'a.

La' bunittè xhuè'è bönni' huè' na'. ⁴ Ni'r gudxè' lè' Jesús:

—Byu, nutu nu gui'u cni, san gyeaj, yajluí' cuinu' lahuè' bxuz, ati' yajnödzj le gna bè'è Moisés le uluí' bunách chböacu'.

Jesús ruúnè' bi'i huen dxin queè' bönni' nacu'è lu nè'è bönni' rjaquè' gdil-l

⁵ Cati' gyaziè' Jesús yödz Capernaum, bdxinè' ga zoè' Jesús tu bönni' nacu'è lu nè'è tu gayu'è bönni' rjaquè' gdil-l, ati' gúta'yuè' lahuè' Jesús, ⁶ rè' Lè':

—Xan, bi'i huen dxin quia' dèbi' yu'u, ré'ibi' huè' nacu'nbi' bin, len sxöni rzaca' rgui'bi'.

⁷ Jesús rè' lè':

—Neda' guida' una'-bi'.

⁸ Bubi'è didza' bönni' na' nacu'è lu nè'è bönni' rjaquè' gdil-l, rè' Jesús:

—Xan, cutu naca' lsaca' tsaziu' lidxa', san tsa gnazu' quia', ati' huöacbi' bi'i huen dxin quia'. ⁹ Lèzca' neda', zoa nu rna be'i neda', len nacu'è ca' bönni' rjaquè' gdil-l rna bé'igacda'-nè'. Cati' rèpa'-nè' tuè': "Gyeaj ni'", rijè'. Cati' rèpa'-nè' yetúè': "Gda ni'", ridè'. Cati' rèpa'-nè' bönni' huen dxin quia': "Ben dxin ni'", la' runtè' dxin na'.

¹⁰ Cati' byönnè' didza' ni Jesús, bubannè', ati' gudxè' bönni' zjáclenè' Lè', rnè':

—Le nactè rèpa' lbi'ili', ga nacua' bunách Israel, nutu nu bönni' rajxáqui'da'-nè' rejle'è neda' ca runè' bönni' ni. ¹¹ Yetú ca' rèpa' lbi'ili': La'rúj bunách zian zaca' ga rlen gbidz, len zaca' ga rbia gbidz, ati' la'bö'len tsaxón Abraham, len Isaac, len Jacob, ni' yehua' yubá ga rna bè'è Dios, ¹² san yugu' bönni' na' gröczè' Dios quie' la'yaziè' ga na' rna bè'è Lè', chu'nè' lequè' ni' ga na' nac chul, ati' ni' la'bödxè', len lutíl-l láya'què' lu yöl-la' ruhui'ni quequè'.

¹³ Ni'r Jesús gudxè' bönni' na' nacu'è lu nè'è bönni' rjaquè' gdil-l, rnè':

—Böaj lidxu'. Ca na' réjlè'u, ca' gac quiu'.

La' na'z böáctèbi' bi'i huen dxin queè' na'.

Jesús ruúnè' xna'nu ngul queè' Pedro

¹⁴ Bdxinè' Jesús lidxè' Pedro, ati' ni' blé'inè'-nu xna'nu ngul queè' Pedro, dènu lu da'a, len yu'nu tu xla. ¹⁵ Gdanè' na'nu Jesús, ati' la' burujtè tu xla na' yu'nu. Ni'r böasnu len bennu le glahuè'.

Jesús ruúnè' zian nup te'i

¹⁶ Cati' chrdzö' dza na', djua'què' ga zoè' Jesús zian bönni' yu'ugac lequè' bö' xöhui', ati' len yöl-la' rnèz queè' bubijè' yugu' bö' xöhui' na', len bunè' ca' yúgu'tè nup te'i. ¹⁷ Cni guc quie' butság ca na' gnè' Isaías, bönni' bè'è didza' uláz queè' Dios, gnè': "Lè' bu'è yugu' le rzáca'ru', len bu'è ca' yugu' guidzhuè' queèru'."

Nup glè'ni tsjaclen Jesús

¹⁸ Cati' blé'inè' Jesús nacua' gdu cuitiè' bunách zian, gna bé'inè' yugu' bönni' uséd queè' la'dödè' yetslá'a nis xön ni'. ¹⁹ Bdxinè' ga na' zoè' Jesús tu bönni' gdau' usèdi, len rè' Lè':

—Bönni' Usèdi, sá'lèna' Li' gáti'tèz ga tsiju'.

²⁰ Jesús rè' lè':

—Yugu' böza' nacua' zjan guiöj quecba', ati' yugu' bguindau', nudxía lidxcba', san neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, cutu dè ga quixj icja'.

²¹ Yetúè' bönni', naquè' bönni' uséd queè' Jesús, gudxè' Lè':

—Xan, benn neda' latj huöja' ga gdxinr dza chbucacha'a-nè' xuzá'.

²² Jesús gudxè' lè':

—Gda' neda'. Bè' latj bönni' tatzè' lucachè'è nup lat quequè'.

Jesús rbequi dxië' bö' bduu'

²³ Grenë' Jesús lë'i bárcodau', dzagquë' Lë' bönni' uséd queë'. ²⁴ Ni'r gyejycj bö' bduu' lu nis zxön na', ati' szxöni ryas rdxia nis zxön na' ga bdxintë' ryas nis lë'i bárcodau' na'. Dë' rasië' Jesús lë'i barco na'. ²⁵ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' uséd queë', ati' guluspanë' Lë', len të' Lë':

—Xan, buslá netu'. Chrgáchi'ru' lu nis.

²⁶ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Bizx quië rádxili'? Lati'z réjllë'li'-në' Dios.

Ni'r gyasë' Jesús len bulidzë' bö' na' reycj len nis zxön na', ati' la' grö'të dxi. ²⁷ Gulubannë' bönni' na', ta'né':

—¿Nuzxa caz bönni' ni? Rui'zë' didza' ati' tun ca rnë' bö' reycj len nis zxön.

Bönni' Gadara yu'ugac lequë' bö' xöhui'

²⁸ Cati' bdxinë' Jesús yetslá'a nis zxön ga na' nac lu xyu yödz Gadara, gularujë' chopë' bönni' ga nacua' ba quegac nup natgac, dutsagquë' Jesús. Snia' nacquë', ati' nutu nu rac töd la' nöz ni'. ²⁹ La' glui'të' zidz didza' chopë' ni, ta'né':

—¿Bizxa rál-la'tu' quiu', Jesús, Zxi'në' Dios? ¿Naru' bdxintsu' ni dusaca' zi'u netu' zi'al ca gdxin dza queë-tu'?

³⁰ Ga ni' nacua'ba' cuch zian ta'daba' táguba', naga'nba' láti'dau' ga nac zi'tu'. ³¹ Gulanáb yechi' Jesús bö' xöhui' na', të Lë':

—Chqui' ubiju' netu', benn latj tsajtsú'ugactu'-ba' cuch zian ni'.

³² Ni'r Jesús gudxë' leygac:

—Gul-tséaj.

La' gularujtë bö' xöhui', yajtsazgac cuch zian ni'.

Ni'r jarélu'c'ba' yjacba' yúgu'tëba' cuch zian na', yajbixtëc'ba' ga nac lë'i guiöj, yajtsazc'ba' lu nis zxön, ga ni' gulayé'piba' nis, glatba'.

³³ Gládxinë' bönni' tu'yúë'-ba' cuch na', ati' guluzx-undjë'. Cati' guladxinë' lu yödz, gulaguixj'ö'ë yúgu'të' na' guc quequë' bönni' ni' gulayú'u lequë' bö' xöhui'.

³⁴ Ni'r gularúj bunách lu yödz ni', yajtsagquë' Jesús. Cati' gulalé'inë' Lë', gláta'yue' lahuë' uzë'ë lu xyuquë' na'.

Jesús ruúnë' tu bönni' nacu'në' bin

9 Ni'r bubenë' Jesús lë'i bárcodau' len gdödë' yetslá'a nis zxön ni', ati' budxinë' ga nac ladzë'. ² Ni' djua'quë' ga zoë' Jesús tu bönni' nacu'në' bin, zxoë' lu da'a yag. Cati' blé'inë' Jesús ca na' ta'yejlë'ë Lë' bönni' ni, gudxë' bönni' na' nacu'në' bin, rnë':

—Btip ladxu'u, xzí'na'dau'. Chbunít lahua' dul-la' nabagu'u.

³ Nacu'ë ca' ni' bönni' gdau' tu'sëdi, ati' ta'né' lu icj ládxi'dau'quë', ta'né':

—Didza' ru'ë bönni' ni ruzóa Dios tsla'l.

⁴ Cati' ráquibe'inë' Jesús le ta'zá' ládxi'quë', rë' lequë':

—¿Bizx quië rza' ládxi'li' cni le cunác? ⁵ Cutu nac baníg nu guiëz bönni' ni: "Yugu' dul-la' nabagu'u chbunít lahua'", san nac baníg nu gun ga huöasë' len uzé'inë'. ⁶ Na'a, ului'ida' lbi'ili' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, dë lu na'a yöl-la' uná bé' luyú ni unít lahua' dul-la'.

Ni'r Jesús gudxë' bönni' na' nacu'në' bin, rnë':

—Gyas. Bchis da'a yag quiu' len böaj lidxu'.

⁷ Ni'r la' gyastë' bönni' na' nacu'në' bin len böjë' lidxë'. ⁸ Cati' gulalé'inë' lë ni bönni' nacu'ë ni', gulubannë', ati' gulagu'ë Dios yöl-la' ba le bunödzejë' quegac bunách yöl-la' huac cni.

Jesús rulidzë' Mateo

⁹ Cati' buzé'ë ni' Jesús, blé'inë' bönni' lë' Mateo, rö'ë ga na' ruquixjë' uláz qui yödz zi'tu', ati' Jesús gudxë' lë':

—Gda' neda'.

Ni'r la' gyastë' Mateo na', zéajlenë' Jesús.

¹⁰ Yetú le guc, cati' ni' rö'ë Jesús rahuë' ga nac lu xyu'u, guladxinë' ga zoë' zian bönni' tu'quixj len yugu' bönni' ca'z, ati' gulabó'lenë' Jesús tsazxón len yugu' bönni' uséd queë'. ¹¹ Cati' gulalé'inë' lë ni bönni' gdau' fariseo, gulanabnë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, ta'né':

—¿Bizx quië na' rágulenë' tsazxón bönni' tu'quixj len yela'quë' bönni' dul-la' bönni' rusëdnë' lbi'ili'?

¹² Cati' byönnë' lë ni Jesús, rë' lequë':

—Cutu naquincnë' nu un bunách bönni' nacquë' dx-i'a, san bönni' té'inë' naquincnë' nu un bunách.

¹³ Gul-tséaj len gul-séd le rna lë na' nayúj lu guich la'y, rna cni: "Rë'nda' luhuechi' ládxi'quë' lza'quë' bönni', len clëg ludödcdë'-ba' böa' bëdx lu bcugu la'y quia'." Bida' ni, clëg dulídzgaca'-në' bönni' tsahui', san bida' dulídzgaca'-në' bönni' dul-la' quië lubi'i ládxi'quë'.

Rusëdnë' Jesús ca nac qui nu run gubás

¹⁴ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' da'quë' Juan, bönni' na' buquilë' bunách nis, len gulanabnë' Lë', ta'né':

—¿Bizx quië na' netu' lenca' yugu' bönni' gdau' fariseo, zian lzu runtu' gubás, san yugu' bönni' uséd quiu' Li' cutu tunë' gubás?

¹⁵ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Naru' huactsa la'sëbi ládxi'gac nup nacua' lni qui yöl-la' rutság na' tsal ni' zóalenë' lequë' bönni' rutság në'ë? Zi'a za' dza cati' gduë' ga nacu'ë bönni' na' rutság në'ë. Dza ni'r lunë' gubás.

¹⁶ Benë' Isaquí' Jesús, rnë':

—Nutu nu un lari' tëb len lari' cub, le uxú'n lari' cub na' nugu'ë lari' tëb na', ati' gchöza'r lari' tëb na'. ¹⁷ Lëz-ca' cni, nutu nu bönni' rguë'ë xisi uva cub lu röö'ö gul náquini guid, le gal xisi uva cub na', len uzxúzj röö'ö gul na' náquini guid, ati' gac ditj xisi uva na', ati' nit ca' röö'ö na' náquini guid. Rga'aru' xisi uva cub lu röö'ö cub náquini guid, ati' groptë tac chi'i.

**Rubanbi' bi'i ngul queë' Jairo len ruhuöacnu ngul
gdannu lari' nacué' Jesús**

¹⁸ Tsal ni' ruí'lenë' lequë' didza' ni Jesús, bdxinë' ga zoë' tu bönni' rna bé'inë' bunách judío, ati' buzechu zxi'bë' lahuë' Jesús, len rë' Lë':

—Bi'i nguldau' quia' la' budxtë gutbi'. Gda gxoa na'u lëbi', ati' ubanbi'.

¹⁹ La' gyastë' Jesús zéajlenë' lë'. Dzagquë' Lë' bönni' uséd queë'.

²⁰ Ni'r bdxinnu zaca' cúdzu'lë' Jesús ngul chguc chinu iz ré'inu, cutu ruhuí'i rön queënu qui huë' quégac-cznu ngul, ati' gdannu lari' nacué' Jesús. ²¹ Cni bennu le rza' ládxi'nu, rnanu: "Chqui' canza' zxë', huöaca'."

²² Ni'r bueycjë' Jesús, ruyüë' lënu, ati' rë'-nu:

—Btip ladxu'u, zxi'na'dau'. Chböacteu' le réjlë'u neda'.

La' na'z böactënu.

²³ Cati' bdxinë' Jesús lidxë' bönni' uná bë' na', blé'inë' ni' bönni' tu'cödxë' gui, len nup ta'bódx yechi'. ²⁴ Jesús rë' lequë':

—Gul-cuít ni, le cutu natbi' bi'i nguldau' ni. Raszbi' na'.

Ni'r gulutíj Lë' nup nacué' ni'.

²⁵ Cati' chnubijë' ni' bunách na', gyazië' Jesús len gdel-lë'ë na'bi' bi'i ngul na', ati' la' gyástëbi'. ²⁶ Gzë didza' ca guc lë ni, ati' gulayöni bunách nacué' gdtüë luyú na'.

Jesús ruúnë' bönni' nachúl lauquë'

²⁷ Cati' brujë' ni' Jesús, zjáclenë' Lë' chopë' bönni' nachúl lauquë'. Tu'ë zidz didza', ta'né':

—Buechi' ladxí' netu', Li', zxi'n xsoë' David.

²⁸ Cati' bdxinë' Jesús ga nac lu yu'u, guladxinë' ga zoë' chopë' bönni' na' nachúl lauquë'. Jesús gnabnë' lequë', rnë':

—¿I réjlë'li' neda', huac una' lbi'ili'?

Lequë' ta'né':

—Ja, Xan.

²⁹ Ni'r gdanë' yöj lauquë' Jesús, rnë':

—Ca réjlë'li', ca' gac queëli'.

³⁰ La' böaljté yöj lauquë'. Ni'r buzeynë' bach lequë' Jesús, rnë':

—Gul-güi'tecz ládxi'li' nutu nu gnözi lë ni.

³¹ Cati' gulurujë' ni', la' guluzëtë' didza' gdtüë luyú ni ca nac lë na' benë' Jesús.

Jesús ruúnë' tu bönni' curné'

³² Cati' gulurujë' lu yu'u na' Jesús len yugu' bönni' uséd queë', guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' nachë'quë' lahuë' tu bönni' curné', yu'u lë' bö' xöhui'. ³³ Cati' bubi-jë' bö' xöhui' na' Jesús, la' gnëtë' bönni' na' cugné'. Gulubannë' bönni' nacué' ni', ta'né':

—Gatga rlé'initu' le cni ladj bunách Israel.

³⁴ Ni'r gulané' queë' bönni' gdau' fariseo, ta'né':

—Bönni' ni rubijë' yugu' bö' xöhui', rugunë' dxin yöl-la' huac qui xangac bö' xöhui' na'.

Jesús ruhuechi' ladxë'ë bunách zian

³⁵ Gdë' Jesús gdu zbi'il gap nacué' yödz len gap nacué' yödzdau', ati' gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, rusëdnë' bunách nacué' ni', len runë' lban qui didza' dxi'a ca rna bë'ë Dios. Bunë' yúgu'të nup bi ta'zaca' ta'guí'i yugu' lu yödz na'. ³⁶ Cati' blé'inë' bunách zian ni' Jesús, buechi' ladxë'ë lequë', le ta'zaca' ta'gui'ë, len nudú ládxi'quë' ca rac quecba' bö'cu' zxila' cuzóa nu uyú lecba'. ³⁷ Ni'r rë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rnë':

—Le nactë szxöni dë yöl, san nabábz nup ta'láp.

³⁸ Qui lë ni na', gul-gáta'yu lahuë' Dios, naquë' Xan yöl na', gnábili'-në' gsölë'ë bönni' huen dxin la'lapë' yöl queë'.

Jesús rböë' bönni' lacquë' gbaz queë'

10 Ni'r bulidzë' Jesús idxínnutë' bönni' uséd queë', len budödë' lu na'quë' yöl-la' uná bë' lubijë' bö' xöhui' yu'ugac bunách, len luúnë' yúgu'të nup te'i len yúgu'të nup bi ta'zaca' ta'guí'i.

² Cni nac laquë' idxínnutë' gbaz na' nasölë'ë Jesús:

Simón, (lë' ca' Pedro),

Andrés, (böchë'ë Simón na'),

Jacobo, (zxi'në' Zebedeo),

Juan, (böchë'ë Jacobo na'),

³ Felipe,

Bartolomé,

Tomás,

Mateo, (bönni' uquízj),

Jacobo, (zxi'në' Alfeo),

Lebeo, (lë' ca' Tadeo),

⁴ Simón, (bönni' rui' ladxë'ë yödz queë'),

Judas Iscariote, (bönni' udödë' Jesús lu na'quë' bönni' ludöddë' Lë').

Jesús rsölë'ë gbaz queë' tsjenquë' lban

⁵ Ni'r Jesús bsölë'ë idxínnutë' bönni' ni tsjenquë' lban, ati' gna bé'inë' lequë', rnë':

—Cutu tseajli' ga nacué' bunách cunaccac judío, len cutu tsazli' ladjgac bunách nacué' luyú Samaria.

⁶ Gul-tséaj ga nacué' bunách Israel, naquë' ca bö'cu' zxi'la'dau' nanitcba'. ⁷ Gul-tsjén lban, gnali': "Chbdxin gal-la' dza gna bë' luyú ni Nu na' zoa yehua' yubá."

⁸ Gul-ún nup te'i. Gul-gún dxi'a nup te'i huë' nudzu' ruzód. Gul-spán nup chnatgac. Gul-bíj bö' xöhui' yu'u-gac bunách. Bennza' queëli' yöl-la' uná bë' ni. Gul-gún dxin lei, cutu bi uquízjli'.

⁹ Cutu bi gua'li' lu bzud queëli', ni dumí oro, ni dumí plata, ni dumí lasdau'. ¹⁰ Cutu gua'li' yöxj yöt queëli' le gáguli' la' nöz. Tuz lari' gxoa yenli' len cutu gua'li' löl-li' o xuyág queëli', le udzölcznë' bönni' huen dxin le gahuë'.

¹¹ 'Gáti'tëz yödz zxon o yödzdau' ga gdxinli', gul-náb nuzxa nac gdu ladxí' lu yödz ni', ati' uga'nli' lidx nu na' cati' gal-la'r dza urujli' yödz na'. ¹² Cati' tsazli' tu lu yu'u, gul-gáp Dios bunách nacué' lu yu'u na', gnábili-

i'-në' Dios unödzejë' quequë' le cuequi dxi icj lãdxi'-dau'quë'. ¹³ Chqui' nacgac Isaca' bunách nacuá' lu yu'u ni', uga'nlen lequë' le rbequi dxi ladxi' na', san chqui' cunacgac Isaca' bunách na', gnabli' cutu uga'nlen lequë' lë na' rbequi dxi ladxi'. ¹⁴ Gátitëz ga gdxinli' ga cutu lun lbi'ili' ba la'n bunách ni', len cutu luzé nagquë' xtídza'li', gul-rúj lu yu'u ni' o yödzt ni', ati' gul-cuíb bëchtö da' lalabli', le ulu'íi lequë' nabága'quë' zxguia'. ¹⁵ Le nactë rëpa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguë' Dios quegac bunách, la'zaca' la'gu'ir bunách yödzt na' ca la'zaca' la'gu'ir bunách gulacuá' yödzt Sodoma len yödzt Gomorra, nup ni' busnitië' Dios.

Nup cuta'yejlë' lusaca' zi' nup da'gac Cristo

¹⁶ Gnë' ca' Jesús:

—Gul-yutsca', neda' rsöla'a lbi'ili', gacli' ca bö'cu' xzila'dau' ta'daba' ga dzö'ba' bö'cu' zuga' snia'. Gul-gác sina' ca naccba' sina' bël snia', san gul-gác ca nöxj ladxi' ca naccba' budödau'. ¹⁷ Gul-gún chi' cuinli' quegac bunách, le ludödë' lbi'ili' lu na'quë' bönni' yúlalui', len la'guinë' lbi'ili' gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. ¹⁸ Lëzca' cni, la'ché'ë lbi'ili' lauquë' bönni' blau len lauquë' bönni' ta'ná bë'ë, le da'li' neda'. Cni gac quië gac gunli' lna' lau quia' lauquë' bönni' ni' len lauquë' bönni' cunacquë' judío. ¹⁹ Ni'r cati' ludödë' lbi'ili' lu na'quë' bönni' uná bë' na', cutu cö'li' bagu'ir nacx gnali', le uchizië' Dios icj lãdxi'-dau'li' la' dza na'z didza' güi'li' o ca gnali'. ²⁰ Clëg lbi'izli' na' gnali', san Dios Bö' La'y, Nu na' rsölë'ë queëli' Xuzru' Dios, Lëczë' sóalenë' lbi'ili' len gu'ë didza'.

²¹ 'La'cuá' bunách ludöd böchi'gac lu na'quë' bönni' ludödcdë' lequë', len lëzca' cni, bönni' nacquë' xuz ludödë' xzi'nquë', ati' la'cu'ë bönni' la'dá'baguë'ë xuzquë' len lunë' ga latië' xuzquë' na'. ²² Luzóa lbi'ili' tsla' yúgu'të bunách le da'li' neda', san nu ugá'n tsutsu ga gdxintër dza udx, nu ni ulá. ²³ Cati' lusaca' zi' lbi'ili' bunách tu lu yödzt, gul-zxúndj ni', tseajli' yetú yödzt, le rëpa' lbi'ili', huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, zi'al cati' udx gunli' lban gap nacuá' yödzt quegac bunách Israel.

²⁴ Núti'tëz nu nac bönni' uséd cutu nacrë' blau ca nu rusëdi lë', len lëzca' cni, nu bönni' naquë' huen dxin cutu nacrë' blau ca xanë'. ²⁵ Nu na' nac bönni' uséd ral-la' udzijnë' chqui' huadél-li'në' gaquë' ca nac nu rusëdi lë', ati' bönni' huen dxin na' ral-la' udzijnë' chqui' gaquë' ca nac xanë'. Chqui' neda' naca' ca bönni' xan yu'u, ati' ta'në' quia', ta'në' naca' Beelzebú tu' xöhui', szxónitër ca' la'në' quegac bunách la'dá' neda'.

Nu ral-la' gádxiru'

²⁶ Gnë' ca' Jesús:

—Qui lë ni na', cutu gádxili' bunách. Hualá' lahui yúgu'të le rac ba lanz, ati' huac bë' yúgu'të le nagachi'. ²⁷ Yugu' didza' ruí'lena' lbi'ili' ga nac chul, gul-quixjö' ga nac lu yení', ati' le rëpa' lbi'ili' ga nagachi', gul-në zidzj ga nac yalj lulu. ²⁸ Cutu gádxili' nup tu'dödi gdu ca nayá' nabingac bunách, san cutu gac lusnít bö' nac-

czru'. Gul-gadxi Dios, Nu na' gac gdödi gdu ca nayá' nabinli' len chu'n bö' nacczli' lu gui' gabíl.

²⁹ 'Ta'dá'uba' chopba' bguindau' len tu dumí lasdau', san cugbixba' lyu nituba' chqui' cutu ru'ë latj Xuzru' Dios gac cni. ³⁰ Lëzca' cni, nababgac lahuë' Dios yúgu'të guitsa' icjli'. ³¹ Qui lë ni na', cutu gádxili'. Rui'tër ladxë'ë lbi'ili' Dios ca rui' ladxë'ë-ba' zianba' bguindau'.

Bönni' ta'z'í' lu na'quë' Cristo laugac bunách

³² Gnë' ca' Jesús:

—Nu bönni' si' lu në'ë neda' laugac bunách, neda' si' lu na'a bönni' na' lahuë' Xuza' zoë' yehua' yubá. ³³ Bönni' ta'dá'baguë'ë laugac bunách, ta'në' cutu ta'dé'ë neda', lëzca' cni neda' tá'baga'a lequë' lahuë' Xuza' zoë' yehua' yubá.

Jesús naquë' le run ga la'rúj chopl bunách

³⁴ Gnë' ca' Jesús:

—Cutu gáquili' za'a dgu'a yödztlyú ni le rbequi dxi bunách. Cutu za'a dgu'a le rbequi dxi, san za'a dgu'a le gun ga la'rúj chopl bunách. ³⁵ Za'a ni, guna' ga la'dá'baga' xuzquë' bunách, len la'dá'baga'nu ca' xna'cnu ngul. Lëzca' cni, la'dá'baga'nu yugu' xtau' xz-i'nnu ngul xzoa' lidxcnu. ³⁶ Cni gac, la' di'a dzaz quegac bunách lusaca' zi'ë lza'quë'.

³⁷ 'Nu nadxí'ir xuz xnë'i ca nadxí'i neda', cutu nac Isaca' nu na' ta' neda', ati' nu nadxí'ir bi'i bönni' qui o bi'i ngul qui ca nadxí'i neda', cutu nac Isaca' nu na' ta' neda'. ³⁸ Nu cusí' lu në'i gac ca tu bönni' zajté'ë lë'i yag cruz, len ta' neda', cutu nac Isaca' nu na' gaqui quia' neda'. ³⁹ Nu rui' ladxi' gun chi'i yöl-la' na'bán qui, unít lei, san nu unít yöl-la' na'bán qui le da' neda', ulá nu na'.

Yugu' le ubi'ë queëru' Dios

⁴⁰ Gnë' ca' Jesús:

—Nu gun lbi'ili' ba la'n, neda' ca' gun ba la'n, ati' nu na' gun neda' ba la'n, gun ba la'n ca' Dios Xuz nasölë'ë neda'. ⁴¹ Nu gun ba la'n bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios le ru'ë didza' uláz queë' Dios, huadel-li' nu na' lu në'ë Dios la' leyz na' gdél-li'në' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios. Lëzca' cni, nu gun ba la'n bönni' tsahui' le naquë' bönni' tsahui', huadel-li' nu na' lu në'ë Dios la' leyz na' gdél-li'në' bönni' tsahui'. ⁴² Núti'tëz nu unödzt queë' tu bönni'dau' ni tu zxbindau'z nis le naquë' bönni' uséd quia' neda', le nactë rëpa' lbi'ili', cutu unít le ral-la' si' nu na' lu në'ë Dios.

Ta'dxinë' ga zoë' Jesús bönni' nasölë'ë Juan

11 Cati' Jesús budx buzëjni'në' yugu' bönni' uséd queë', buzë'ë ni', zijë' rajsëdnë' bunách len rjenë' lban yugu' ladzgac bunách na'.

² Ni' yu'ë lidx guia Juan, bönni' buquilé' bunách nis, byönnë' ca nacgac le runë' Jesús. Ni'r Juan na' bsölë'ë chopë' bönni' da'quë' lë', ati' guladxinë' ga na' zoë' Jesús. ³ Chopë' ni gulanabné' Jesús, të' Lë':

—¿I nacu' Li' Cristo, Bönni' na' ral-la' gdxinë' yödzyly ni, o huaböztu' dza gdxinë' yetúë' bönni'?

⁴ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Gul-tséaj tsajtíxjöi'li'-në' Juan lë ni ryónili' len rlé'il-i'. ⁵ Gul-tsjödxë' ca rac, tu'lé'inë' bönni' bchul laquë', ati' tu'zé'ë bönni' cuguladé'. Nuhuöacquë' bönni' güi'cnë' huë' nudzu' ruzöd, ati' tu'yönnë' bönni' gu-lacödzuë'. Tu'banquë' bönni' glatië', ati' rac lban qui didza' dxi'a laugac bunách yechi'. ⁶ Bica' ba bönni' cugac chop ladxë'ë, cu ubíj ladxë'ë neda'.

⁷ Cati' guluzë'ë zhuöjquë' bönni' na' da'quë' Juan, ni'r gzu lahuë' Jesús ruí'lenë' bunách nacua' ni' didza' ca nac queë' Juan na'. Rë' lequë':

—¿Bizxa gúnili' glé'ili' cati' ni' gyeajli' lu latj ca'z? ¿Naru' gúnili' glé'ili'-në' bönni' naquë' ca tu gui ruzéy-cj lei bö' reycj? ⁸ Chqui' clëg, ¿bizxa gúnili' glé'ili'? ¿Naru' gúnili' glé'ili'-në' bönni' nacué' lari' dxí'adau'? Nóziczli' nacué' lidxquë' bönni' ta'ná bë'ë bönni' nácuquë' lari' dxí'adau'. ⁹ Yetú ca', ¿bizxa gúnili' glé'ili-i'? ¿Naru' gúnili' glé'ili'-në' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios? Ca' nac, ráquida'. Rëpa' lbi'ili', blé'ili'-në' bönni' náctërë' blau ca yezica'rë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. ¹⁰ Cni nac, le naquë' Juan bönni' na' rui' didza' ca nac queë' le nayúj lu guich la'y, rna:

Byu, rsöla'a bönni' gbaz quia', nörë' ca Li'.

Lë' upé'ë nöz ga tödu'.

¹¹ Le nactë rëpa' lbi'ili'. Gduté yödzyly ni, nutu nu zoa nacr blau ca Juan, bönni' ni' buquilë' bunách nis, san nu nac cuídí'dau'z ga rna bë' Nu na' zoa yehua' yubá nactër blau ca Juan na'.

¹² Cati' ni' gzu lahuë' buquilë' bunách nis Juan, ga rdxintë na'a dza, bayúdx ta'yáz bunách ga rna bë' Nu na' zoa yehua' yubá, ati' nup tunz bayúdx ta'del-li' lei. ¹³ Ga bdxintë dza na' blë'ë Juan, le rna bë' zxba queë' Moisés len le guluzujë' lu guich yúgu'të bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios glui' didza' ca rna bë' Nu na' zoa yehua' yubá. ¹⁴ Chqui' ré'nili' si' lu na'li' lë ni, ral-la' gnózili' Juan na' naquë' Elías, bönni' ni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, bönni' na' Dios gnë' ral-la' gla' lahuë' leyúbl dza ni zoaru' na'a. ¹⁵ Nu zoa nag len ryöni ral-la' uzë nag.

¹⁶ ¿Bizxa usáqui'da' bunách nacua' dza ni zoaru' na'a? Nacquë' ca bi'idau' ta'bö'bi' lu yë'y. Zidzj tu'lídz lza'cbi', ¹⁷ ta'nabi': "Rucödxtu' queëli' gui. ¿Bizx quië cutu rya'li'? Rul-l yéchi'tu' queëli'. ¿Bizx quië cutu rbödx yéchi'li'?" ¹⁸ Cni nacli', le bidë' Juan ati' le cutu güi' gdahuë' ca ráguli' lbi'ili', gnëli' queë': "Tu' xöhui' dzag lë'." ¹⁹ Ni'r bdxina' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, len ri'j rahua', ati' rnëli' quia': "Naquë' bönni' huágulë'ë len bönni' ri'jë'. Naquë' lza'quë' bönni' uquízj len yezica' huen dul-la'." Yöl-la' rejni'i queë' Dios nac bë' ni'a qui le tun nup ta'zí' lu na'gac lei.

Le gac qui nu curún ca rna xtidzë'ë Dios

²⁰ Ni'r gzu lahuë' Jesús ruzeyne' bach bunách nacua' yödzyly gap ni' benë' zian yöl-la' huac, le cutu'bi'ini ládxi'-gac. ²¹ Gudxë' lequë':

—Bica' bayechi' lbi'ili', bunách Corazín. Bica' bayechi' lbi'ili', bunách Betsaida. La'naru' glac lu yödzyly Tiro len lu yödzyly Sidón yugu' yöl-la' huac bena' ga zoali', dza ni'tël lubí'i ládxi'gac bunách Tiro len Sidón na', lacuë' lari' tël len ludxië' dö icjqüë', le luluí' tu'bí'i ládxi'gac bunách na'. ²² Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguë' Dios quegac bunách, saca' qui'rli' lbi'ili' ca la'zaca' la'guí'i bunách Tiro len Sidón, nup na' busnitië' Dios. ²³ Lbi'ili', bunách Capernaum, guc queëli' ca bdxintëli' ga nu ryaz yehua' yubá. Huötjli' lu gui' gabíl. La'naru' glac lu yödzyly Sodoma yöl-la' huac bena' ga zoali', lugá'n bunách yödzyly ni' ga rdxintë na'a dza. ²⁴ Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguë' Dios quegac bunách, saca' qui'rli' lbi'ili' ca la'zaca' la'guí'i bunách Sodoma na'.

Rnë' Jesús: "Gul-dá ga zoa', uzí' ládxi'li'"

²⁵ Dza na' bë'ë didza' Jesús, rnë':

—Rgu'a Li' yöl-la' ba, Xuza', nacu' Xani yehua' yubá len Xani luyú ni, le bucachu'u lë ni, cui la'lé'inë' lei bönni' ta'yéjni'në', san bului'inu' lei nup nacgac ca bi'idau'. ²⁶ Ca' gac, Xuza', le cni bdzag ladxu'u Li'. ²⁷ Yúgu'të nudödë' lu na'a Xuza'. Nutu nu nunbë' neda', Zxi'në' Dios, san tuzë' Dios Xuz, len nutu nu nunbë' Lë' Dios Xuz, san tuza' neda', Zxi'në' Dios, lenca' nup na' rë'n-da' ului'ida' leygac Dios Xuz. ²⁸ Gul-dá ga zoa' yúgu'tëli' rajxáqui'li' le rúnteczli' dxin qui gdau', len nua'li' yua' zi'i quegac zxba qui gdau', ati' neda' guna' ga uzí' ládxi'li'. ²⁹ Lu yöl-la' nöxj ladxí' queëli' gul-gún xchina', gacli' ca bëdx ta'zi'ba' yugu' quecba'. Gul-séd lu na'a neda', le naca' nöxj ladxí' len cuidi' ladxí', ati' gdzöl queëli' yöl-la' ruzí' ladxí', le cuequi dxi ládxi'li'. ³⁰ Yugu' na' ugu'a lbi'ili', le nac le gna bé'ida' lbi'ili', cutu nac baníg, ati' yua' ugu'a lbi'ili' le nac le rusëdda', dza'-dau'z nac.

Bönni' uséd queë' Jesús ta'leycjë' deu dza la'y

12 Dza ni', le nac dza la'y quequë' bönni' judío, gdödë' Jesús gap dë yöl zxoá' xtil, ati' ta'dunë' bönni' uséd queë' len gulazú laquë' ta'leycjë' deu ga dxia zxoá' xtil len tahuë' zxoá' xtil na'. ² Cati' gulalé'inë' lë ni bönni' gdau' fariseo, të' Jesús:

—Byutsca', tunë' bönni' uséd quiu' le cural-la' gunru' dza la'y.

³ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—¿Naru' cu nulábinili' lu guich la'y bi benë' David cati' gdunë' ati' guladún ca' nup gulacua'len lë'? ⁴ Gyazië' lu yu'u queë' Dios len gdahuë' yugu' yöt xtil nagu'uquë' lu bcugu la'y, le cural-la' gahuë' lë' len cutu ral-la' lahuë' bönni' gulacua'lenë' lë', san légaczë' bxuz dë latj lahuë' lei. ⁵ ¿Naru' cu nulábinili' le rna bë' zxba queë' Moisés ca tunë' bxuz yugu' dza la'y? Tunë' dxin lö'a gdau' yugu' dza la'y, len cutu ta'baguë'ë zxguia'. ⁶ Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', ni zoa' neda', naca' bönni' nacrë' blau ca gdau'. ⁷ Cutu réjni'li' lë na' nayúj lu guich la'y, rna: "Rë'nda' huechi' ládxi'li' lza'li', len clëg gdódigacli'-ba' böa' bëdxdu' ruzégui'gacli'-ba' lu

bcugu la'y quia'." La'naru' réjni'li' lè ni, cutu gchúguli' quegac nup cuta'baga' zxguia'. ⁸ Ca' nac, le naca' Xani dza la'y neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách.

Jesús ruúnè' bönni' narequi' në'è

⁹ Ni'r buzé'è ni' Jesús, ati' gyaziè' lu yu'u ga tu'dubè' tu'sèdè' queè' Dios bönni' judío. ¹⁰ Lu yu'u na' zoè' tu bönni' narequi' në'è, ati' le tè'nnè' la'dzölnè' bi luqufé' Jesús, qui lè ni na' gulanabnè' Lè' bönni' judío uná bè' na', ta'né':

—¿I dè latj unru' nu re'i cati' nac dza la'y?

¹¹ Bubi'è didza' Jesús, rè' lequè':

—Nu bönni' nutsè'è ladjli', chqui' zoaba' tuba' bö'cu' zxila' queè', len chqui' gbixba' lu yeru cati' nac dza la'y, ¿naru' cu tsajxönè'-ba' len tsajlijè'-ba'? ¹² Záqui't-squirnè' tu bönni' ca tuba' bö'cu' zxila'. Qui lè ni na', dè latj gunru' quegac bunách le nac dxi'a cati' nac dza la'y.

¹³ Ni'r Jesús gudxè' bönni' huè' na':

—Bli na'u.

Cati' bulí në'è, la' böactè dxi'a ca nac yetslá'a në'è.

¹⁴ Ni'r gulurujè' bönni' gdau' fariseo na' ati' glun xtídzá'què' ludöddè' Jesús.

Le gnè' bönni' bè'è didza' uláz queè' Dios ca ral-la' gac queè' Jesús

¹⁵ Cati' ráquibe'inè' lè ni Jesús, buzé'è ni', ati' zjaclen Lè' bunách zian. Jesús bunè' yúgu'tè nup te'i ladj bunách na' ¹⁶ len gna bé'inè' lequè' cutu la'guíxjöi'nè' bunách nu naquè'. ¹⁷ Cni gnè', quiè butság lè na' gnè' Isaías, bönni' bè'è didza' uláz queè' Dios, gnè':

¹⁸ Gul-yutsca', bönni' ni naquè' huen dxin quia', Nu na' gröcza' neda'.

Nadxi'ida' Lè' len rdzag ladxa'a Lè'.

Uchizia' Lè' Bö' La'y.

Lè' quíxjöi'nè' yúgu'tè bunách ca guna', Cuequi xbeyda' lequè'.

¹⁹ Nutu nu tíl-lenè' didza' len cutu ulidzè' zidj, Len nutu nu yöni chi'è ga nac zítu'.

²⁰ Tu guidau' zoa bö cutu quítsjè' lei,

Ati' gui' chzoa ul, cutu usulè' lei,

Cati' uzoarè' le nac tsahui' queè'.

²¹ Lun löz Lè' yúgu'tè bunách.

Bönni' judío uná bè' ta'né': "Dzag Jesús tu' xöhui'"

²² Ni'r djua'què' ga zoè' Jesús tu bönni' nachúl lahuè' len curné', le yu'u lé' bö' xöhui', ati' Jesús bunè' bönni' na'. Cni guc, rlé'inè' len ru'è didza' bönni' na' bchul lahuè' len cugnè'. ²³ Qui lè ni na' gulubani yúgu'tè bunách nacué' ni', ta'ná:

—¿Naru' nactsé' Zxi'n Xsoè' David bönni' ni, Bönni' na' ral-la' guidè'?

²⁴ Cati' gulayönnè' lè ni bönni' gdau' fariseo, ta'né':

—Bönni' ni rubijè' yugu' bö' xöhui' le dzag Lè' Beelzebú tu' xöhui', xangac bö' xöhui' na'.

²⁵ Ráquibe'inè' Jesús lè na' ta'zá' ládxi'què' ati' rè' lequè':

—Gátitèz ga ta'ná bè' bunách, chqui' la'rúj chopl len la'dil-len lza'gac bunách ni', nit yöl-la' uná bè' quequè'. Lèzca' cni, chqui' la'rúj chopl bunách nacué' tu yödz o tu yu'u, len la'díl-l, cutu gac la'día' bunách nacué' yödza na' o yu'u na'. ²⁶ Lèzca' cni, chqui' ubíj la' lzè'iz Satanás tu' xöhui', len la'dil-len la' leygacz bö' xöhui' na', ¿nacxzc gac gdiá' yöl-la' uná bè' qui tu' xöhui'? ²⁷ Rnali' quia' rubija' yugu' bö' xöhui' le dzag neda' Beelzebú tu' xöhui'. Chqui' runa' cni, ¿nuzxa dzag nup da'gac lbi'ili' cati' tu'bíj bö' xöhui'? Qui lè ni na' le tunczè' nac bè' nachíxili'. ²⁸ Na'a, chqui' neda' rubija' yugu' bö' xöhui' le zoalen neda' yöl-la' huac queè' Dios Bö' La'y, le nactè chbdxin ga zoali' le rna bè'è Dios.

²⁹ ¿Naru' huactsa nu bönni' tsaziè' lidxè' bönni' nal len cuijè' yugu' yöl-la' tsahui' dzö' lidxè' chqui' zì'al cu-tu gúguè'è bönni' nal na'? Ni'r gac tsaziè' ulatjè' lidxè' bönni' nal na'.

³⁰ 'Nu curún neda' tsaxón, rdá'baga' neda', len nu curutúb tsaxón len neda', ruslás nu na'.

³¹ 'Qui lè ni na' rèpa' lbi'ili', ca nac yúgu'tè dul-la' tun bunách len yugu' didza' xöhui' ta'ná, unít lahuè' lequè' Dios, san nu bönni' gnè' zì'è queè' Dios Bö' La'y, cutu ca' unít lahuè' lè' Dios. ³² Lèzca' cni, nu bönni' gnè' quia' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, Dios unít lahuè' lè', san nu bönni' gnè' queè' Dios Bö' La'y, cutu ca' unít lahuè' lè' Dios. Cutu unít lahuè' lè' dza ni zoaru' na'a, len cutu unít lahuè' lè' dza zì'a za'.

Le runru' nac bè' le nacru'

³³ Gnè' ca' Jesús:

—Chqui' nac dxi'a yag, cuia le nac dxi'a yag na', san chqui' nac xöhui' yag, cuia ca' le nac xöhui'. Cni nac, le rbia yag nac bè' yag na'. ³⁴ Lbi'ili', di'a dza quecba' bël snia' nacli'. ¿Nacx gac güi'li' dxi'a didza', chqui' nacli' xöhui'? Ca nac le ta'zá' ládxi'gac bunách, lèzca' cni tui' didza'. ³⁵ Didza' dxi'a ru'è bönni' dxi'a le yu'u icj ládxi'-dau'huè' le nac dxi'a, san didza' cunác dxi'a ru'è bönni' huia'dö' le yu'u icj ládxi'-dau'huè' le cunác dxi'a.

³⁶ Qui lè ni na' rèpa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguè' Dios quegac bunách, cuequi xbeynè' bunách ca nac yúgu'tè didza' gulanazè' ca'. ³⁷ Ca nac didza' ru'u, cuequi xbeynè' li', ati' uruju' dxi'a o gbagu'u zxguia' ni'a qui didza' na' bè'u.

Ta'nabnè' Jesús gunè' le gac bè' nu naquè'

³⁸ Ni'r gulubi'è didza' yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sèdi, tè' Jesús:

—Bönni' Usèdi, ré'nitu' glé'itu' tu le gunu' le gac bè' dè lu na'u yöl-la' uná bè'.

³⁹ Bubi'è didza' Jesús, rè' lequè':

—Ta'nabnè' neda' guna' tu le gac bè' nu naca' bönni' tua'dö' ni, cuzóa gdu ládxi'què'. Cutu bi le gac bè' la'lé'inè', san tuz le nac bè' na' ca guc queè' Jonás, bönni' bè'è didza' uláz queè' Dios. ⁴⁰ Ca na' guc queè' Jonás na', buga'nè' lè'ba' bøl zön gdu tsonn dza tsonn yèl, lèzca' cni gac quia' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, tsonn dza tsonn yèl uga'na'

zhan yu. ⁴¹ Bönni' gulacu'ë yödZ Nínive la'yasë' dza gchuguë' Dios quegac bunách cati' cuequi xbeynë' bunách dza ni zoaru' na'a, ati' le glunë' uspaga' bunách ni zxguia' le gulubí'i ládxi'quë' bönni' Nínive na' cati' ni' gdxjõi'në' lequë' Jonás xtidzë'ë Dios, ati' na'a zoa' ni neda', len náctëra' blau ca Jonás na'. ⁴² Lëz-ca' cni, ngul ni' gna bé'inu yödZ dë zaca' ga rdöd gbidz beo' ziang tsasnu dza gchuguë' Dios quegac bunách cati' cuequi xbeynë' bunách dza ni zoaru' na'a, ati' le bennu uspaga' lequë' zxguia', le brujnu ngul na' ga nactër zi'tu' quië yóninu didza' rejni'i bë'ë Salomón, ati' na'a zoa' ni neda', len náctëra' blau ca Salomón na'.

Cati' rudxín xlatj bö' xöhui'

⁴³ Gnë' ca' Jesús:

—Cati' r-ruj bö' xöhui' yu'u bönni', rda gap nabídx, rguilj ga uzí' ladxi'. Chqui' cutu gdzöli ga na' uzí' ladxi', ⁴⁴ ni'r gna: "Huöja' xlatja' ga ni' bruja'." Cati' udxín ga ni' bruj, tsajxaca' bönni' na', naquë' ca tu yu'u nadách, len nalúa, len chnabá'a quië nu tsajsóa ni'. ⁴⁵ Ni'r tseaj, tsajxí' yegádx bö' xöhui' nácgactër xöhui' ca lei, ati' la'yáz yúgu'të, len la'cuá' lu bönni' na', ati' ga udx huayáli'tër ca gac queë' bönni' na' ca guc queë' zi'al. Lëzca' cni gac quegac bunách tua'dö' ni.

Xnë'ë Jesús len yugu' bönni' böchë'ë

⁴⁶ Cati' ni' ruí'lenë' bunách didza' ni Jesús, guladxinë' ni' xnë'ë Jesús len yugu' bönni' böchë'ë. Gulacu'ë lö'al len glë'nnë' luí'lenë' Jesús didza'. ⁴⁷ Ni'r gdxjõi'në' Jesús tu bönni', rë' Lë':

—Byutsca', nacu'ë lö'al xna'u len yugu' bönni' böchu'u, të'nnë' luí'lenë' Li' didza'.

⁴⁸ Bubi'ë didza' Jesús, rë' bönni' na' gdxjõi'në' Lë' cni, rnë':

—¿Nuzxa caz xna'a len nupxcz bönni' böcha'a?

⁴⁹ Ni'r bulí' në'ë, bulu'ë yugu' bönni' uséd queë', len rnë':

—Byutsca', bönni' ni nacquë' ca xna'cza' len bóchi'cza'. ⁵⁰ Núti'tëz nu run ca rë'ncznë' Xuza' zoë' yehua' yubá, nu ni nac bi'i bóchi'cza', len bi'i zanca', len xna'cza'.

Runë' Isaqui' Jesús ca nac qui bönni' guz

13 La' dza ni'z brujë' Jesús lu yu'u, ati' yajchö'ë ra' nis zxön. ² Le guladxín ga zoë' Jesús bunách zian, grenë' tu lë'i bárcodau', len grö'ë ni', ati' bunách zian na' gulacuá' luyú bidx ra' nis zxön na'. ³ Ni'r bé'lenë' lequë' didza' Jesús, zian le busëdnë' lequë', yugu' le benë' Isaqui', rnë':

—Gul-yutsca', brujë' bönni' guz, zjësië' xseydau'.

⁴ Tsal ni' zjësië', glas ra' nöz la'gac xseydau' na', ati' guladxinba' bguindau', glë'jba' xseydau' na'. ⁵ Glas luyú ga rö' guiöj yela'gac xseydau' na', ga na' curó' szxöni yu, ati' la' gulalentë, le curó' ni' szxöni yu. ⁶ Ni'r cati' budzá'a, la' gulacuadtë len gulabídx lë na' bësië', le cunác ga lun luí. ⁷ Gulalén ga gululén lba yötsi' yela'-

gac xseydau' na' glas, ati' gulaxón lba yötsi' na' len gularöli lë na' bësië', glun ditj lei. ⁸ Glas ga nac luyú dxi'a yela'gac xseydau' na', ati' gulunódzj. Gulunódzj yetú gayua'tër ca' la'gac lë na' bësië'. Gulunódzj yetsonnalj ca' yela'gac na', ati' gulunódzj yechí uruá' ca' yela'gac na'. ⁹ Nu zoa nag len ryöni, ral-la' uzé nag.

Le tē'ni lun le benë' Isaqui' Jesús

¹⁰ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' uséd queë' len gulanabnë' Lë', ta'në':

—¿Bixz quië ruí'lenu' bunách didza' yugu' le runu' Isaqui'?

¹¹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Ru'ë lbi'ili' latj Dios tséjni'li' le nagachi' ca rna bë'ë Lë' yehua' yubá, san cutu tē'ni la'yëjni'i bunách ni.

¹² Nu dë qui, Dios unödZjë' qui yelati', ati' szxónitër gata' qui, san nu cudé qui, la'z dui le dë qui gdua.

¹³ Qui lë ni na' ruí'lena' lequë' didza' yugu' le runa' Isaqui', le tu'yüë' san cutu ta'lé'inë'. Ta'yönnë' san cutu tu'zé nagquë' len cutu ta'yéjni'në'. ¹⁴ Cni rac quequë' quië utság lë na' gnë' Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

Le nactë yónili' san cutu tséjni'li'.

Uyuli' gna'li' san cutu glé'ili',

¹⁵ Le nazíd ládxi'dau'gac bunách ni,

Len cutu ryaz icj nagquë'.

Nadzudi' yöj lauquë',

Cui la'lé'inë' len yöj lauquë' na'.

Cutu luzé nagquë'

Len cutu luzejni'i ládxi'quë',

Len cutu luhuöaquë' quia' neda'

Quië gac una' lequë'.

¹⁶ Na'a, bica' ba lbi'ili', le rle'i yöj lauli' len ryöni nagli'. ¹⁷ Le nactë rëpa' lbi'ili', glë'nnë' la'lé'inë' le rlé'ili' lbi'ili' zian bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios len yugu' bönni' tsahui' san cutu gulalé'inë' lei. Glë'nnë' la'yönnë' le ryónili' lbi'ili' san cutu gulayönnë' lei.

Rusálj la'në' Jesús le benë' Isaqui'

¹⁸ Gnë' ca' Jesús:

—Gul-zé nagli' ca nac le bena' Isaqui' qui bönni' guz.

¹⁹ Núti'tëz nu ryöni didza' ca rna bë'ë Dios yehua' yubá len cutu rejni'i lei, rac qui didza' ryöni nu na' ca guc qui xseydau' na' glas ra' nöz. La' za'të tu' xöhui' len rugúa didza' na' gyu'u icj ládxi'dau'huë' bönni' na'. ²⁰ Xseydau' na' glas luyú ga rö' guiöj ruluí' ca rac queë' bönni' ryönnë' didza' na' len la' ruzëtë naguë' lu yöl-la' rudziji queë', ²¹ san ca na' cutu rdia' xseydau' na' le cudé ga gun luí, lëzca' cni rac queë' bönni' ni. Cati' gdxin tu le usaca' zi' lë', ati' la'bía ládxi'gac lë' bunách le nazí' lu në'ë didza' na', la' gactë chop ladxë'ë. ²² Xseydau' na' glas ga na' gululén lba yötsi' ruluí' ca rac queë' bönni' na' ryönnë' didza' na', san rui' ladxë'ë yugu' le dë yöd-zlyú ni, ati' nazí' yë'ë bönni' na', le rui' ladxë'ë yugu' yöl-la' tsahui' qui. Yugu' lë ni ta'röli didza' na' len tun ga cutu gun dxin lu icj ládxi'dau'huë'. ²³ Xseydau' na' glas luyú dxi'a ruluí' ca rac queë' bönni' ryönnë' didza'

na' len réjni'nè' lei, ati' run dxin didza' na' lu icj ládxi'-dau'huè'. Nacgac la'gac bunách ca xseydau' na' gulunódzj yetú gayua'tèr ca'. Nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' gulunódzj yetsonnlalj ca', ati' nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' gulunódzj yechí uruá' ca'.

Guíxi'dau' xöhui' nalá' ca nac yöl zxa' xtil

²⁴ Yetú le benè' Isaqui' Jesús, rè' lequè':

—Ca gac ga gdxin le rna bè'è Dios yehua' yubá nac ca gac qui xseydau' dxi'a guzè' tu bönni' ga nac la' yël queè'. ²⁵ Tsal na' tasiè' bönni' nacu'è lidxè', bdxin ni' tu nu curle'i lè' dxi'a, ati' yjöz la' yël queè' xsey guíxi'dau' xöhui' nalá' ca nac yöl zxa' xtil, ati' böjë' xlatjë'.

²⁶ Cati' blen zxa' xtil na' len grö' deu qui, ga na' dxia xui'i, ni'r glac bè' guíxi'dau' xöhui' na'. ²⁷ Ni'r guladxinè' bönni' huen dxin ga zoè' bönni' xan la' yël na', len tè' lè': "Xan, chqui' guzu' xseydau' dxi'a la' yël quiu', ¿nacx gac gulalén guíxi'dau' xöhui' na'?" ²⁸ Gudxè' lequè' xan la' yël na', rnè': "Benè' cni bönni' curlé'inè' neda' dxi'a." Ni'r gulanabnè' lè' huen dxin na', ta'nè': "¿I rè'nnu' tseajtu' tsjöljtu' guíxi'dau' xöhui' na'?"

²⁹ Xanquè' rè' lequè': "Cutu. Nazx ca' cati' gládzu'li' guíxi'dau' xöhui' na', gládzu'lentèli' ca' yöl zxa' xtil.

³⁰ Dxi'ar gac güi'li' latj la'zxöngar tsazxón cati' gdxin dza tsajtubru' lei, ati' ni'r gyèpa' nup lutúb lei: Gul-túb zi'al guíxi'dau' xöhui' na' len gul-guga' tsajxúndj hueaj quiè uzégui'ru' lei, ati' ni'r utubli' zxa' xtil lu yu'u quia'."

Runè' Isaqui' Jesús ca nac qui xsey mostaza

³¹ Yetú le benè' Isaqui' Jesús, rè' lequè':

—Ca gac ga gdxin le rna bè'è Dios yehua' yubá, gac ca rac qui tu xsey mostaza, le guzè' tu bönni' ga nac la' yël queè'. ³² Le nactè nactèr cuidi' xsey mostaza na' ca yúgu'tè xseydau' yezica', san cati' chnadúz, rxöntèr ca yúgu'tè guixi' cuan len rac zxön ca nac tu yag, ati' ta'dxinba' bguindau' tun lidxcba' lu xzuza' nè'i.

Runè' Isaqui' Jesús qui xnè'i yöt xtil

³³ Yetú le benè' Isaqui' Jesús, rè' lequè':

—Ca gac ga gdxin le rna bè'è Dios yehua' yubá gac ca le run xnè'i yöt xtil, le buchíxinu ngul len tsonn lbix yöjz zxa' xtil, ati' gyazx gdutè cua na'.

Le rè'ni gun le runè' Isaqui' Jesús

³⁴ Yúgu'tè lè ni benè' Isaqui' Jesús, bé'lenè' bunách nacuá' ni' didza', len cutu bi didza' bé'lenè' lequè' le cubenè' Isaqui'. ³⁵ Cni benè' quiè butság lè na' buzujè' lu guich bönni' bè'è didza' uláz queè' Dios, gnè':

Gu'a didza' yugu' le guna' Isaqui'.

Gnia' yugu' le nagachi' cati' ni' gzu lau zi'a guta' yödzyú.

Rguixjö'è Jesús le benè' Isaqui' qui guíxi'dau' xöhui' nalá' ca nac yöl zxa' xtil

³⁶ Ni'r buzeynè' bunách nacuá' ni' didza' Jesús, busölè'è lequè', ati' gyaziè' yu'u. Ni'r guladxinè' ga zoè' bönni' uséd queè' len tè' Lè':

—Gdixjöi' netu' le rè'ni gna lè na' benu' Isaqui' qui guíxi'dau' xöhui' nalá' ca nac yöl zxa' xtil.

³⁷ Bubi'è didza' Jesús, rè' lequè':

—Bönni' razè' xseydau' dxi'a naca' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách. ³⁸ La' yël na' nac yödzlyú ni, ati' xseydau' dxi'a na' ruluí' ca nacgac nup nababgac ga rna bè'è Dios. Guíxi'dau' xöhui' na' nalá' ca nac yöl zxa' xtil ruluí' ca nacgac nup nacgac qui tu' xöhui'.

³⁹ Nu na' curle'i dxi'a xan la' yël na' len yjöz guíxi'dau' xöhui' na', tu' xöhui'cz nac. Dza lutubè' na' ruluí' ca gac dza udx qui yödzlyú ni, ati' nup na' tu'túb nacgac gbaz la'y queè' Dios. ⁴⁰ Ca na' gac, gulutubè' guíxi'dau' xöhui' na', len guluzégui'è lei lu gui', lèzca' cni gac cati' udx qui yödzlyú ni. ⁴¹ Neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, gsóla'gaca'-nè' gbaz la'y quia', ati' lubijè' ga rna bè'è Dios yúgu'tè nup tun ga tun dul-la' lza'gac lenca' nup tua' dò'. ⁴² Yugu' gbaz la'y na' la'gu'è lu gui' gabíl yugu' bönni' tua'dò' na'. Ni' la'bödxè' len lutíl-l láya'què'. ⁴³ Ni'r la'yép yös yení' bunách tsahui', lacquè' ca gbidz ga ni' rna bè'è Dios yehua' yubá. Nu zoa nag len ryöni ral-la' uzé nag.

Runè' Isaqui' Jesús qui tu yöl-la' tsahui' nagachi'

⁴⁴ Lèzca' cni benè' Isaqui' Jesús, rnè':

—Le rna bè'è Dios yehua' yubá nac ca tu yöl-la' tsahui' nagachi' tu la' yël. Cati' budzölnè' lei tu bönni', bucachè'è lei leyúbl ga na' bgachi', ati' lu yöl-la' rudziji queè' gyijè', yjèti'è yúgu'tè le dè queè' ati' gu'uè' la' yël na' quiè gata' queè' yöl-la' tsahui' na'.

Runè' Isaqui' Jesús qui tu bga záqui'tsqui

⁴⁵ Gnè' ca' Jesús:

—Ca ral-la' sè ládxi'li' le rna bè'è Dios yehua' yubá nac ca benè' tu bönni' ra'uè' len ruúti'è, rguiljè' yugu' bga dxi'a. ⁴⁶ Cati' bdzölnè' tu bga záqui'tsqui, gyijè', yjèti'è yúgu'tè le dè queè', ati' gu'uè' bga na'.

Runè' Isaqui' Jesús qui tu yöxj bö

⁴⁷ Lèzca' cni gnè' Jesús:

—Ca gac ga gdxin le rna bè'è Dios yehua' yubá, gac ca run tu yöxj bö le ta'chiljè' bönni' lu nis zxön, le rajjí' zian bö gza'a. ⁴⁸ Cati' chbdza' yöxj na', gulubijè' lei luyú bidx ra' nis zxön na', ati' ni' gulabö'è len gulagu'è-ba' lu bdö'a yugu' bö dxi'a, san yugu' bö ca'z, gularu'nè'-ba'. ⁴⁹ Lèzca' cni gac cati' udx qui yödzlyú ni. La'rujè' gbaz la'y queè' Dios ati' lubijè' quizi bunách tsahui', lucuitiè' lequè' ladj bunách tua'dò'.

⁵⁰ Ni'r la'gu'è lu gui' gabíl bunách tua'dò' na'. Ni' la'bödxè' len lutíl-l láya'què'.

Yöl-la' tsahui' le nac gul len le nac cub

⁵¹ Ni'r Jesús gnabnë' yugu' bönni' uséd queë', rnë':

—¿I réjni'li' yúgu'të lë ni?

Gulubi'ë didza', të' Lë':

—Ja, Xan.

⁵² Jesús gudxë' lequë':

—Cati' chnazí' lu në'ë bönni' gdau' usëdi le rna bë'ë Dios yehua' yubá, naquë' ca bönni' xan yu'u, rbijë' ladj yöl-la' tsahui' queë' le nac cub len le nac gul, le nacgac dxi'a, ruzi'ë xbey.

Le benë' Jesús yödZ Nazaret

⁵³ Cati' budx benë' yugu' Isaquí' ni Jesús, buzé'ë ni'.

⁵⁴ Cati' budxinë' ladjë', busëdnë' bunách nacuá' lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati' gulubannë', ta'në':

—¿Gazxcz bzëdnë' yöl-la' rejni'i ni bönni' ni? ¿Nacxcz nac, runë' yugu' yöl-la' huac ni? ⁵⁵ Naquë' bönni' ni zx-i'në' bönni' bëdx yag, ati' lënu María xnë'ë. Naquë' bóchi'quë' Jacobo len José len Simón len Judas. ⁵⁶ Lëz-ca' nacuá'lennu rë'u ni ngul zanë'. ¿Gazxcz bzëdnë' yúgu'të lë ni?

⁵⁷ Qui lë ni na' glac chop ládxi'quë', guluca'në' Lë'. Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Tun ba la'n bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios yúgu'të bunách, san cutu tun lë' ba la'n bunách uládz queë' len bunách nacuá' lidxë'.

⁵⁸ Qui lë ni na' cutu benë' Jesús ni' zian yöl-la' huac, le cutu ta'yejlë'ë Lë'.

Ca guludöddë' Juan, bönni' buquilë' bunách nis

14 Lu dza ni', byönnë' Herodes, bönni' rna bë'ë luyú Galilea, ca nacgac yöl-la' huac runë' Jesús.

² Herodes na' gudxë' yugu' ni'a në'ë, rnë':

—Bönni' ni Juan, bönni' buquilë' bunách nis.

Chbubanë' lu yöl-la' gut. Qui lë ni na' dë lu në'ë yöl-la' huac zxön na'.

³ Cni gnë' Herodes le bsölë'ë lëczë' bönni' gulazönë' Juan len glúguë'ë lë' du guía, ati' gulagu'ë lë' lidx guía le gú'ninu cni Herodías, ngul na' gucnu ngul queë' Felipe, böchë'ë Herodes na'. ⁴ Cni benë' Herodes, le gudxë' lë' Juan na': "Cutu ral-la' sóalenu'-nu."

⁵ Qui lë ni na' gu'nnë' Herodes gdöddë' Juan, san gúdxinë' la'dá'baga' lë' bunách lu yödZ ni', le taqui bunách naquë' Juan na' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios. ⁶ Ni'r cati' guc lni qui dza gyé'inë' iz Herodes, brujbi' bi'i ngul queënu Herodías na' len bya'abi' laugac nup nacuá' lni na', ati' bdzag ladxë'ë-bi' Herodes.

⁷ Gzxi' lu në'ë Herodes len benë' tsutsu xtidzë'ë unödZjë' queëbi' bíti'tëz bi gnabbi' lahuë'. ⁸ Le chnusëdinu-bi' zi'al xna'bi', gudxbi' lë':

—Benn quia' na'a tu lu zxiga' zxön icjë' Juan, bönni' buquilë' bunách nis.

⁹ Ni'r bui'nnë' Herodes, san le chbenë' tsutsu xtidzë'ë, len le gulayöni lë' nup ti'j tágulen lë', qui lë ni na' gna bé'inë' nu tsajnödzj queëbi' icjë' Juan na'.

¹⁰ Cni guc, bsölë'ë nu tsajríx yenë' Juan ga ni' yu'ë lidx guía. ¹¹ Bönni' na' nasölë'ë bu'ë icjë' Juan na', yu'u lu zxiga' zxön, ati' bunödZjë' lei queëbi' bi'i ngul na', ati' lëbi' bua'bi' lei queënu xna'bi'.

¹² Ni'r guladxinë' ni' bönni' guladé'ë Juan na', ati' gu-luú'ë lë' len gulucachë'ë lë'. Gdöd ni', yajtíxjöi'cnë' Jesús ca glac lë ni.

Jesús rugahuë' zianr ca chién gayuá' bunách

¹³ Cati' ráquibe'inë' lë ni Jesús, buzé'ë ni', ati' grenë' tu lë'i bárcodau', zijë' la' queëzë' tu latj ca'z. Cati' gu-layöni bunách tsijë' ni', gularujë' yugu' yödZ ni', yjaquë' ga ni' gdxinë', ta'zë'i ní'aquë'. ¹⁴ Cati' burujë' lë'i barco Jesús, blé'inë' nacuá' ni' bunách zian, ati' buechi' ladxë'ë lequë' len bunë' nup te'i, nútsa'gac ladjquë'. ¹⁵ Cati' chrdzö' dza na', guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' uséd queë', len të' Lë':

—Chrdzö' na'a, ati' ca'z nac latj ni. Busöla' bunách ni tsjaquë' gap dë yödZdau' quië la'uë' bi lahuë'.

¹⁶ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Cutu run bayúdx tsjaquë'. Gul-nódzj lbi'ili' le lahuë'.

¹⁷ Ni'r të' Lë':

—Gayu'z yöt xtil dë len chopzba' böi dëba' queëtu' ni.

¹⁸ Jesús rë' lequë':

—Gul-dguá' quia' ni.

¹⁹ Ni'r gna bé'inë' bunách na' Jesús la'bó' ga yu'u da-ca'. Gdöd na' gdë-lë'ë gayu' yöt xtil na' len chopba' böi na', ati' bchis lahuë', ruyúë' zaca' yehua' yubá. Gudxë' Dios: "Xclenu'." Ni'r buzuxzjë' yöt xtil na' len budödë' lei lu na'quë' bönni' uséd queë', ati' lequë' gulaguisië' lei laugac bunách zian na'. ²⁰ Glahuë' yúgu'të' len guluhuöljnë'. Ni'r gulutubë' bizxj naga'n-gac len guludzë'ë chinu bdö'a. ²¹ Bönni' ni' glahuë' glaquë' gdu chién gayu'ë, san nutu nu blab yugu' ngul len bi'idau'.

Jesús rzë'i ni'ë lu nis zxön

²² Ni'r la' bentë' Jesús ga gulabenë' lë'i bárcodau' bönni' uséd queë', tsjaquë', la'nörë' lahuë', la'dödë' yetslá'a nis zxön ni', tsal na' uzeynë' Lë' bunách nacuá' ni' didza'. ²³ Cati' chnusölë'ë bunách na' Jesús, grenë' ga nac tu lu guí'adau' ga ni' yajsóë' tuzë'. Ni' bulidzë' Dios. Cati' chgul, tuzë' zoë' ni'. ²⁴ Bárcodau' ga na' nacu'ë bönni' uséd queë' rdöd gatsj lahui' nis zxön na', ati' ryas bárcodau' na' le ryas rdxia nis zxön na', le ruzaga' barco na' bö' reycj. ²⁵ Gdöd ladxí' yël, gbiguë'ë Jesús gal-la' ga na' nacu'ë, rzë'i ni'ë lu nis zxön. ²⁶ Cati' gualé'inë' Lë' bönni' uséd queë', rzë'i ni'ë lu nis zxön, szxöni gulabö'ë baguí'i le tádXinë'. Gulabödxyë'ë, ta'në':

—Tu bxin na'.

²⁷ Ni'r Jesús la' bulidztë' lequë', rnë':

—Gul-zxöni ládxi'li'. Neda' ni. Cutu gádxili'.

²⁸ Ni'r bubí'ë didza' Pedro, rë' Jesús:

—Xan, chqui' nacu' Li', gna be'i neda' guida' ga na' zu' lu nis.

²⁹ Jesús gudxè' lè':

—Gda.

Ni'r bötjè' Pedro lè'i bárcodau' na' len gzè'i ni'è lu nis zxön, zijè' ga na' zoè' Jesús. ³⁰ Ni'r cati' blé'inè' Pedro ca rutá nis bö' na' reycj, gúdxinè'. Ni'r gzu lahuè' rötjè' lu nis, ati' grödxyé'è. Bulidzè' Jesús, rnè':

—Xan, buslá neda'.

³¹ Jesús la' bulitè' nè'è. Buguel-lè'è lè', len rè' lè':

—Lati'z réjlè'u neda'. ¿Bizx quiè' guc chop ladxu'u?

³² Cati' gulubenè' lè'i bárcodau' na', grö' dxi bö' na' reycj. ³³ Ni'r gulayíj ládxi'què' Jesús bönni' nacu'è lè'i bárcodau' na', ta'né':

—Le nactè, Zxi'nè' Dios nacu'.

Jesús ruúnè' bönni' huè' nacu'è Genesaret

³⁴ Cati' chguladödè' yetslá'a nis zxön na', la' guladx-intè' lu xyu yödz Genesaret. ³⁵ Cati' guluúnbè'è Jesús bönni' yödz ni', gulasölè'è didza' gdu' luyú ni', ati' djua'què' ga zoè' Jesús yúgu'tè nup te'i. ³⁶ Glá'ta'yuè' lahuè' Jesús gu'è lequè' latj la'ganzè' rui'i lari' nacuè', ati' la' guluhuöactè yúgu'tè nup na' gulagán lari' na'.

Le tun ga cunacru' dxi'a lahuè' Dios

15 Ni'r guladxinè' ga zoè' Jesús yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sèdi, narujquè' Jerusalén, ati' tè' Jesús:

² —¿Bizx quiè' tunè' bönni' uséd quiu' le rdöd bè'i ca nac le nalébiru' runru' ca glunè' xuz xtau'ru'? Cutu ta'guib na'què' ca nac qui gdau' cati' zi'a lahuè'.

³ Bubi'è didza' Jesús, gnabnè' lequè', rnè':

—¿Bizx quiè' lbi'ili' ca' ruca'nli' ca'z xba queè' Dios quiè' gunli' le nalébili' runli'? ⁴ Cni nac, le gna bé'inè' lbi'ili' Dios, gnè': "Ben ba la'n xuz xna'u", len gnè' ca': "Nu gnè' zi' qui xuz xnè'i, tsaz gat nu na'." ⁵ San lbi'ili' rnalì: "Chqui' nu quiè' xuz xnè'i: Cutu bi gac gunna' quiu' le chgzxi' lu na'a gunna' queè' Dios yúgu'tè, ⁶ cutur bi ral-la' gun qui xuz xnè'i nu na'." Cni runli', ruca'nli' ca'z le gna bè'è Dios, quiè' gunli' le nalébili' runli'. ⁷ Lbi'ili', bönni' rulu'z tsahui' cuinli', gdu gdxjò'è ca nacli' Isafas, bönni' bè'è didza' uláz queè' Dios, gnè':

⁸ Bönni' ni, lu rú'agaczè' tunè' neda' ba la'n,

Len clèg gdu ládxi'què'.

⁹ Daduz nac le ta'yíj ládxi'què' neda'

Le tu'sèdnè' yugu' le gulaná bè' bunách.

¹⁰ Ni'r bulidzè' bunách nacuá' ni' Jesús, rè' lequè':

—Gul-zé nagli' le gyèpa' lbi'ili' len gul-tsejni'i. ¹¹ Clèg le ryaz ru'è bönni' run ga cunaquè' dxi'a lahuè' Dios, san le r-ruj ru'è, lè ni run ga cunaquè' dxi'a lahuè' Dios.

¹² Ni'r gulabiguè'è ga zoè' Jesús bönni' uséd queè', len tè' Lè':

—¿I nöznu' gulaleynè' bönni' gdau' fariseo cati' gulayönnè' didza' ni bè'u?

¹³ Ni'r bubie' didza' Jesús, rè' lequè':

—Yúgu'tè le nadúz, le cuguzè' Xuza' zoè' yehua' yubá, huaduljgac gdu luí. ¹⁴ Gul-cá'n lequè'. Chnachúl lahuè' len ta'ché'è nup nachúl laugac. Chqui' tu bönni' lau chul gché'è yetúè' bönni' lau chul, gropè' la'bixè' lu yeru.

¹⁵ Ni'r bubie' didza' Pedro, rè' Jesús:

—Bzejni'i netu' lè ni runu' Isaqui'.

¹⁶ Jesús rè' lequè':

—¿Naru' cu réjni'tsali' ca' lbi'ili'? ¹⁷ ¿Naru' cu réjni'tsali' ryaz lè'ru' yúgu'tè le ryaz rú'aru', ati' rurúj lè'ru'? ¹⁸ Na'a, le r-ruj rú'ali', lu icj ládxi'dau'li' za', ati' lè ni run ga cunacli' dxi'a lahuè' Dios. ¹⁹ Cni rac, le ta'lén lu icj ládxi'dau'li' yugu' le rza' ládxi'li' le cunác, le lun ga gdódili' bunách, len le lun ga quitsjli' zba qui yöl-la' nutság na', len le cunác runli', len yugu' le rzè ládxi'li' cuanli', len yugu' le rnèli' qui lza'li' le cunác, len yugu' le rnè xóhui'li'. ²⁰ Yugu' le cni tun ga cunaquè' dxi'a lahuè' Dios tu bönni', san chqui' cunayár nè'è ca nac qui gdau' cati' bi gahuè', cutu gun ga cunaquè' dxi'a lahuè' Dios.

Réjlè'nu Jesús ngul gza'a

²¹ Ni'r buzé'è ni' Jesús, gyijè' lu xyu yödz Tiro len yödz Sidón. ²² Brujnu yödz ni' tu ngul nababnu Canaán, ati' bè'nu zidz didza', rènu Jesús:

—Xan, zxi'n xsoè' David, buechi' ladxì' neda'. Bi'i ngul quia' szxöni rzaca' rgu'bi' le yu'u lèbi' bö' xóhui'.

²³ Cutu bi didza' bubie' Jesús. Ni'r gulabiguè'è ga zoè' bönni' uséd queè', ati' glè' Lè', ta'né':

—Busöla'-nu, le za'nu cúdzu'ru' rbódxya'anu.

²⁴ Ni'r bubie' didza' Jesús, rè'-nu:

—Dios nasölè'è neda' gáclena' bunách Israel, nacgac ca bö'cu' xzila'dau' nanitcba'.

²⁵ Ni'r gbíga'nu ga zoè' Jesús ngul na' len gyij ládxi'nu Lè', rènu Lè':

—Xan, guclen neda'.

²⁶ Bubi'è didza' Jesús, rnè':

—Cutu nac dxi'a uguaru' yöt quecbi' bi'idau' len chu'nru' lei laucba' bó'cu'dau'.

²⁷ Ni'r rènu Jesús ngul na', rnanu:

—Ja, Xan, san táguba' bó'cu'dau' na' le bizxj tu'huóxj ga tagu xancba'.

²⁸ Ni'r bubie' didza' Jesús, rnè':

—Nguldau'. Gdu nac ca réjlè'u neda'. Gac quiu' ca rè'nnu'.

La' ni'z böáctèbi' bi'i nguldau' queènu.

Jesús ruúnè' zian nup te'i

²⁹ Ni'r buzé'è ni' Jesús len gdödè' ga nac ra' nis zxön qui Galilea. Grenè' ga nac tu lu guí'adau', ati' ni' grö'è.

³⁰ Guladxín ga zoè' Jesús bunách zian djua'què' nup cuta'zá' len nup nachúl laugac, len nup cuta'né, len nup narugu ni'a na'gac, len zianr nup te'i, ati' gulaguixjè' lequè' xni'è Jesús, ati' Lè' bunè' lequè'. ³¹ Gulubani bunách ni' ca nac le benè' Jesús, le gulalé'inè' tu'né nup cugulané, ati' nuhuöacgac nup grugu ni'a na'gac, ati' tu'zá' nup cugulazá', ati' tu'le'i nup bchul

laugac. Qui lè ni na' gulagu'è yöl-la' ba Dios quegac bunách Israel.

Jesús rugahuë' zianr ca choa' gayuá' bunách

³² Ni'r Jesús bulidzè' yugu' bönni' uséd queë', len rë' lequë':

—Ruhuechi' ladxa'a bunách zian ni, le chguc tsonn dza zá'clenë' neda' len cutu bi dë le lahuë'. Cutu rë'n-da' usóla'gaca'-në' tshuöjquë' lidxquë' ta'dunzë' ca', nazx ca' ludú ládxi'quë' la' nöz.

³³ Ni'r të' Lë' bönni' uséd queë', ta'né':

—¿Gazxcz gdzólitu' yöt xtil zian lu latj ca'z ni, le ugágutu' bunách zian ni?

³⁴ Gnabnë' lequë' Jesús, rnë':

—¿Balx yöt xtil dë queëli'?

Gulubi'ë didza', ta'né':

—Gadx, ati' nababzba' bö' cuidi' dëba' queëtu' ni.

³⁵ Ni'r Jesús gna bé'inë' bunách zian na' la'bó' lu yu.

³⁶ Gdel-lë'ë gadx yöt xtil na' len yugu' bö' na' ati' gudxë' Dios: "Xclenu'." Ni'r buzuxzjè' groptë na' len bunödzejè' quequë' bönni' uséd queë', ati' lequë' gulaguisië' laugac bunách zian na'. ³⁷ Glahuë' yúgu'të' len guluhuöljnë'. Gdöd ni' gulutubë' le bizxj naga'n-gac, ati' guludzé'ë gadx bdö'a. ³⁸ Nacquë' choa' gayu'ë bönni' na' glahuë', san nutu nu blab yugu' ngul len bi'idau'. ³⁹ Ni'r Jesús busölë'ë bunách na' tshuöjquë' lidxquë', ati' grenë' lë'i bárcodau' ni', zijë' lu xyu yödz Magdala.

Ta'nabnë' Jesús gunë' tu le gac bë' nuzxa naquë'

16 Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús yugu' bönni' gdau' fariseo len yugu' bönni' gdau' saduceo quië la'zí' bë'ë Jesús, ati' gulanabnë' Lë' gunë' tu le gac bë' ga za' yöl-la' uná bë' queë'. ² Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Cati' rdzö', rnali' cni: "Gun dxi'a cxö, le rë' böaj xna luzxbá." ³ Cati' nac zildau', rnali' cni: "Cutu gun dxi'a na'a dza le rë' böaj xna len ruchúl luzxbá." Lbi'ili', bönni' rulu'z tsahui' cuinli'. Rac gnë ya'ali' nac gun luzxbá, san cutu gac tséjni'li' le rusëdi le tac dza ni zoaru' na'a. ⁴ Bunách tua'dö' cuzóa gdu ládxi'gac ta'nabi neda' guna' tu le gac bë' nu naca', san cutu bi le gac bë' la'lé'inë'. Tuz lë na' gac bë' ca gac queë' Jonás, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios la'lé'inë'.

Ni'r buca'në' lequë' Jesús, zhuöjë'.

Le tu'sëdnë' bönni' gdau' nac ca xnë'i yöt xtil

⁵ Cati' guladxinë' yetslá'a nis zxon ni', gláquibe'inë' bönni' uséd queë' Jesús glal ládxi'quë' lu'ë le lahuë'.

⁶ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Gul-yutsca'. Gul-gún chi'i cuinli' qui le nac ca xnë'i yöt xtil quequë' bönni' gdau' fariseo len quequë' bönni' gdau' saduceo.

⁷ Ni'r la' légaczë' glun xtídza'quë' bönni' uséd queë', ta'né':

—Rnë' cni le cunua'ru' yöt xtil.

⁸ Ráquibe'inë' lë ni Jesús, ati' rë' lequë':

—¿Bizx quië run xtídza'li' la' lbi'izli' le cunua'li' yöt xtil? Lati'z réjlë'li' neda'. ⁹ ¿Naru' cu réjni'tsali' len cu rajnéytsali' ca guc quegac gayu' yöt xtil ni', lë na' glahuë' chiün gayu'ë bönni', ati' tsca zian bdö'a butubli'? ¹⁰ ¿Naru' cu rajnéytsali' ca' ca guc quegac gadx yöt xtil ni', lë na' glahuë' choa' gayu'ë bönni' ati' tsca zian bdö'a butubli'? ¹¹ ¿Naru' cu réjni'li'? Cutu bë'a didza' qui yöt xtil cati' gudxa' lbi'ili' gun chi'i cuinli' qui le nac ca xnë'i yöt xtil quequë' bönni' gdau' fariseo len quequë' bönni' gdau' saduceo.

¹² Ni'r gulayéjni'në' cutu gudxë' lequë' Jesús lun chi'i cuinquë' qui xnë'i yöt xtil, san ral-la' lun chi'i cuinquë' qui le tu'sëdnë' yugu' bönni' gdau' fariseo len yugu' bönni' gdau' saduceo.

Pedro rnë' Jesús naquë' Cristo

¹³ Cati' bdxinë' Jesús lu xyu yödz Cesarea, ga na' rna bë'ë Filipo, gnabnë' yugu' bönni' uséd queë', rnë':

—¿Nacx ta'ná bunách nu naca' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách?

¹⁴ Gulubi'ë didza', ta'né':

—La'quë' ta'né': "Juan nacu', bönni' ni' buquilië' bunách nis." Yela'quë' ta'né': "Elías nacu', bönni' ni' bë'ë didza' uláz queë' Dios dza ni'të." Yela'quë' ta'né': "Jeremías nacu', o yetúë' bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios."

¹⁵ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Nazxga lbi'ili', ¿nuzxa rnali' naca' neda'?

¹⁶ Bubi'ë didza' Simón Pedro, rë' Lë':

—Li' nacu' Cristo, Zxi'në' Dios ban.

¹⁷ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Bica' bau' li', Simón, zxi'në' Jonás, le cutu bului'inë' li' lë ni nu bönni', san Xuza' zoë' yehua' yubá bului'inë' li' lë ni. ¹⁸ Neda' rëpa' li', li' nacu' Pedro, ati' lu guiöj ni ucu'a nup ludúb quia', ati' yöl-la' uná bë' qui tu' xöhui' cutu saqui' uzaga' xnözquë'. ¹⁹ Gunna' quiu' yugu' zx-i'n guia qui latj ga rna bë' Nu zoa yehua' yubá. Le gna bë'u luyú ni, chgna bë' ca' Nu na' zoa yehua' yubá, ati' le gu'u latj gac luyú ni, chbë' latj gac lë na' Nu na' zoa ni' yehua' yubá.

²⁰ Ni'r Jesús gna bé'inë' yugu' bönni' uséd queë' nutu nu lë'ë naquë' Lë' Cristo.

Jesús rguíxjö'ë ca zi'a ludöddë' Lë'

²¹ La' dza ni'z gzu lahuë' Jesús rguíxjöi'në' yugu' bönni' uséd queë' run bayúdx tsijë' Jerusalén, ati' ni' lusaca' zi'ë Lë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'ze-jni'i, len bönni' gdau' tu'sëdi, ati' ni'r ludöddë' Lë', san cati' gac tsonn dza ubanë' lu yöl-la' gut. ²² Ni'r quizi bchë'ë Jesús Pedro len gzu lahuë' rdil-lë' Lë' didza', rnë':

—Xan, cutu gu'ë latj Dios. Cutu ca' gac quiu' ca rnau'.

²³ Ni'r bueycjë' Jesús, len rë' Pedro:

—Bcuit ga zoa'. Runu' ca run Satanás, tu' xöhui'.

Runu' ga gac chop ladxa'a le cutu nac ca rza' ladxë'ë Dios le rza' ladxu'u li', san ca ta'zá'z ládxi'gac bunách.

24 Ni'r Jesús gudxë' yugu' bönni' uséd queë', rnë':
 —Chqui' zoë' bönni' rë'nnë' të'ë neda', ral-la' uzóë'
 tsla'l' yugu' le rzë ladxë'ë, len gaquë' ca tu bönni' zijë'
 zajtë'ë lë'i yag cruz, ati' ni'r gac të'ë neda'. 25 Nu bönni'
 guë'nnë' gun chi'ë yöl-la' na'bán queë', unitië' lei, san
 bönni' unitië' yöl-la' na'bán queë' le dë'ë neda', gata'
 queë' yöl-la' na'bán gdu. 26 ¿Bizxa uzi'tsë' xbey bönni'
 chqui' utubë' yúgu'të le dë yödzlyú ni san unitië' yöl-la'
 na'bán gdu queë'? ¿Bizxa caz gac unödzejë' bönni' quië'
 gata' queë' yöl-la' na'bán gdu? 27 Cni rnia', le huöda'
 neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, dzag neda'
 yöl-la' yení' queë' Xuza' Dios, len dzagquë' neda' gbaz
 la'y quia'. Ni'r ubi'a qui queë' bunách tsca nac le nun-
 gac. 28 Le nactë rëpa' lbi'ili': "Cutu ca' lat la'gac nup
 nacuá' ni cati' la'le'ir duná bë'a neda', Bönni'
 Nuhuöaquë' Gdu Bunách."

Rdza' ca nalá' lahuë' Jesús

17 Gdöd xop dza, Jesús gdel-lë'ë Pedro len Jacobo
 len Juan, böchë'ë Jacobo na', ati' bchë'ë lequë',
 yjaquë' quizi ga nac tu lu gui'a sib. 2 Ni' bdza' ca nalá'
 lahuë' Jesús lahuë'. Gyëp yös yení' lahuë' Jesús ca
 ruzení' gbidz, ati' böac chguichdau'z lari' nacuë' ca
 yení'. 3 Ni'r gulalé'inë' bönni' uséd queë' na' buluí'
 lahuë' Moisés len Elías, tu'lenë' Jesús didza'. 4 Ni'r
 Pedro rë' Jesús:

—Xan, nac dxi'a zoaru' ni. Chqui' rë'nnu', guna' ni
 tsonn yu'u lága'dau', tu quiu', yetú queë' Moisés, len
 yetú queë' Elías.

5 Tsal ni' ru'ë didza' ni Pedro, la' grötë' ni tu böaj
 yení' le gzxoa lequë', ati' lu böaj na' byön chi'i nu rna:

—Bönni' ni Zxi'ncza'. Nadxi'ida'-në' len rdzag ladx'a'
 Lë'. Gul-zé nagli' didza' gu'ë.

6 Cati' gulayönnë' chi'i na' bönni' uséd queë', gu-
 ladzö'ë guzru'al len gladxi guladzöbnë'. 7 Ni'r gbiguë'ë
 Jesús ga na' nacu'ë, ati' gdanë' lequë', rnë':

—Gul-tsás. Cutu gádxili'.

8 Cati' gulachís lahuë', guluyúë', nutur nu gu-
 lalé'inë', san tuzë' Jesús.

9 Cati' ni' tu'dinnië' lu gui'a na', gna bé'inë' lequë'
 Jesús, rnë':

—Nutu nu guiëli' ca guc lë ni blé'ili' cati' ubanra' lu
 yöl-la' gut neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

10 Ni'r gulanabnë' Lë' bönni' uséd queë', ta'né':
 —¿Bizx quië ta'né' bönni' gdau' usëdi run bayúdx
 uluí' lahuë' Elías zi'al ca uluí' lahuë' Cristo?

11 Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Le nactë uluí' lauczë' zi'al Elías, len uca'në' tsahui'
 yúgu'të. 12 Neda' rëpa' lbi'ili': "Chbuluí' lahuë' Elías na',
 san cutu guluúnbë'ë lë', ati' yúgu'të ca rnaz quequë'
 glunë' queë'." Lëzca' cni lunë' quia' neda', Bönni'
 Nuhuöaquë' Gdu Bunách, lusaca' zi'ë neda'.

13 Ni'r gulayéjni'në' bönni' uséd queë', bé'lenë'
 lequë' didza' Jesús ca guc queë' Juan, bönni' na'
 buquilë' bunách nis.

Ruúnë'-bi' Jesús tubi' bi'i bönni' ré'ibi' xjuti'

14 Cati' guladxinë' ga na' nacuá' bunách zian,
 gbiguë'ë ga zoë' Jesús tu bönni', ati' buzechu zxi'bë'
 lahuë' Jesús 15 len rë' Lë':

—Xan, buechi' ladx'i'-bi' bi'i bönni'dau' quia', le ré'ibi'
 xjuti', len szxöni rzaca' rgui'bi', ati' zian lzu rdzö'bi' lu
 gui' o lu nis. 16 Chdgu'a-bi' lauquë' bönni' uséd quiu'
 san cutu guc luúnë'-bi'.

17 Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Lbi'ili', bunách curéjlë'li' len cunacli' tsahui'. ¿Gá-
 ca'xtëcz ral-la' sóalena' lbi'ili' quië tséjlë'li' neda'? ¿Gá-
 ca'xtëcz ral-la' gua' glena' queëli'? Gul-dguá'-bi' quia'
 ni.

18 Ni'r Jesús buzeynë' ba nadx bö' xöhui' na' yu'u
 lëbi', ati' la' burujtë lëbi', ati' la' na'z böáctëbi' bi'i bön-
 ni'dau' na'.

19 Ni'r, quizi gulabiguë'ë ga zoë' Jesús bönni' uséd
 queë', ati' gulanabnë' Lë', ta'né':

—¿Bizx quië na' netu' cutu guc ubijtu' bö' xöhui' na'?

20 Jesús rë' lequë':

—Cutu gzxáqui'li' le curéjlë'li' Dios gdu ladx'i'li'. Le
 nactë rëpa' lbi'ili', zal-la' cuidi'z nac yöl-la' rejle' queëli'
 Dios, nacz ca tu xseydau' mostaza, huac guiëli'
 gu'adau' ni: "Bcuit ni len yajsóa ni'l", ati' la' gcuittë
 gu'adau' na'. Cutu bi zoa le cugác gunli' chqui' réjlë'li'
 Dios gdu ladx'i'li'. 21 Tu bö' xöhui' cni gac ubijli' tuz
 chqui' ulidzli'-në' Dios, len gunli' gubás.

Rguíxjö'ë leyúbl Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

22 Tsal ni' ta'dé' luyú Galilea, Jesús gudxë' yugu' bön-
 ni' uséd queë', rnë':

—Zoa nu udöd neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu
 Bunách, lu na'gac bunách. 23 Ludöddë' neda', san cati'
 gac tsonn dza Dios uspanë' neda'.

Ni'r guluhui'nnë' bönni' uséd queë'.

Jesús rguizxj lazë' qui gdau'

24 Cati' guludxinë' Capernaum Jesús len yugu' bönni'
 uséd queë', guladxinë' ga zoë' Pedro bönni' tu'quixjë'
 bunách lazgac qui gdau', ati' të' Pedro:

—¿Naru' cu quixj lazë' qui gdau' bönni' rusëdnë'
 lbi'ili'?

25 Bubi'ë didza' Pedro, rnë':

—Ja, huaguixjë'.

Cati' buazië' Pedro lu yu'u, Jesús la' bulidztë' lë' len
 rë' lë':

—¿Nacx rusaca' quiu', Simón? Bönni' ta'ná bë'ë luyú
 ni, ¿nupx tu'quixjë' le rguizxj laz len lazxj qui yu?
 ¿Naru' tu'quixjë' bunách uládz quequë' o bunách gza-
 'a?

26 Bubi'ë didza' Pedro, rë' Lë':

—Bunách gza'a tu'quixjë'.

Ni'r Jesús rë' lë':

—Qui lë ni na', cutu run bayúdx quixj laza' qui gdau'
 le naca' Zxi'në' Dios ca na' cutu bi ta'guíxj nup nacgac
 bunách uládz qui nu na' ruquíxj. 27 Na'a, quië nutu nu

gun leyru', gyeaj ra' nis zxön, yajzál lu nis le rzön-nu'-ba' böi, ati' böi cuiju'-ba' zi'al, gzxi'-ba'. Cati' gsalju' rú'aba', ni' gdzólínu' tu dumí lasdau'. Gzxi' lei, ati' gdizxj laza' len lazu'.

¿Nuzxal gac blau?

18 La' dza ni'z guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' uséd queë', ati' gulanabnë' Lë', ta'në':

—¿Núzxalë' bönni' ni gaquë' blau ga rna bë'ë Dios yehua' yubá?

² Bulidzë'-bi' Jesús tubi' bi'i bónni'dau', ati' buzóë'-bi' gatsj lahui'l ga na' nacué'. ³ Ni'r rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', chqui' cuhuöaclí' ca naccbi' bi'idau', cutu ca' tsazli' ga ni' rna bë'ë Dios yehua' yubá. ⁴ Qui lë ni na', nútítëz nu gac nöxj ladxi' len huöac ca nacbi' bi'idau' ni, nu ni gac blau ga ni' rna bë'ë Dios yehua' yubá. ⁵ Nútitëz nu gun ba la'n tubi' bi'idau' cni le náquibi' quia', neda'cza' gun ba la'n.

Le tun ga nu gun dul-la'

⁶ Gnë' ca' Jesús:

—Nu gun ga gunbi' dul-la' tubi' bi'idau' cni réjlë'bi' neda', dxi'ar gac queë' bönni' na' la'naru' ugal-lë' guiöj ryétuni yag yenë', ati' tsajsladzu' cuinë' lu nis zxön. ⁷ Bica' bayechi' bunách yödzyú ni tun ga tunë' dul-la' lza'gac. Nacua'tecz le tun ga nu gun dul-la', san bica' bayechi' nu run ga nu gun dul-la'.

⁸ Qui lë ni na', chqui' gun ga gunu' dul-la' na'u o ni'u, bchugu lei, len gru'n lei. Dxi'ar gac quiu' tsajtsaziu' ga su' gbanu' curza'u o narugu ni'a na'u, len clëg nacua' chop na'u len chop ni'u ati' tsajtsaziu' lu gui' gabíl le gatga ul. ⁹ Chqui' gun ga gunu' dul-la' yöj lau', gleaj lei len gru'n lei. Dxi'ar gac quiu' tsajtsaziu' ga su' gbanu', zoa tuz yöj lau', len clëg nacua' chop yöj lau', ati' tsajtsaziu' lu gui' gabíl.

Le run lsaqui' bö'cu' zxila' nanitba'

¹⁰ Gnë' ca' Jesús:

—Gul-gún chi'i cuinli' cui uzoali'-bi' tsla'l nitubi' bi'idau' cni. Neda' rëpa' lbi'ili', nacua'teczë' gbaz la'y tun chi'ë lecbi' lahuë' Xuzza' zoë' yehua' yubá. ¹¹ Bida' ni neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, quië uslá' nu ni nanít.

¹² ¿Nacx runi lbi'ili'? Nu bönni', nacua'ba' queë' tu gayuá' bö'cu' zxila', chqui' nitba' tuba', ¿naru' cu uca'në'-ba' taplalj yu chénnaba' na' len tsijë' gap nac lu gui'a, tsajtiljë'-ba' bö'cu' zxíla'dau' na' nanitba'?

¹³ Chqui' udzölnë'-ba', le nactë rëpa' lbi'ili', udzijrnë' queëba' bö'cu' zxíla'dau' na' ca gunë' quecba' yeta-plalj yu chénnaba' ni' cutu gulanitba'. ¹⁴ Lëzca' cni, Xuzru' Dios, zoë' yehua' yubá, cutu rë'nnë' nitbi' ni-tubi' bi'idau' cni.

Ca ral-la' unít lauru' böchi' lza'ru'

¹⁵ Gnë' ca' Jesús:

—Chqui' gua' dö' quiu' böchi' lza'u, gyeajtsca', yajcá'nlenë' tsahui' la' lbi'izli'. Chqui' uzë' naguë' li',

chbuguel-lu'u böchi' lza'u. ¹⁶ Chqui' cutu uzë' naguë' xtídzu'u, bchë'ë yetúë' o yechopë' bönni' quië urúj li xtídzu'u laquë' chop tsonnë' bönni', nup gac lun lna' lau qui xtídzalí'. ¹⁷ Chqui' cutu uzë' naguë' xtídzalí' queë', gudx ca' bunách tu'dúb tu'séd queë' Dios, len chqui' cutu uzë' naguë' xtídzalí' gac bunách na', ni'r gaquë' quiu' bönni' na' ca bönni' curejlë'ë Dios len ca bönni' ruquixjë' uláz qui yödzyú'.

¹⁸ Le nactë rëpa' lbi'ili', yúgu'të le gna bë'li' luyú ni, nac le chgna bë'ë Dios yehua' yubá, ati' yúgu'të le güi'li' latj luyú ni, nac le chbë'ë latj Dios yehua' yubá.

¹⁹ Lëzca' cni rëpa' lbi'ili', chqui' chopzli' gun tuz xtídzalí' luyú ni ca nac tu le gnábili'-në' Dios, gunnë' queëli' lë na' Xuzcza' Dios, zoë' yehua' yubá. ²⁰ Ga nacua' chop tsonn nup ni nudubgac quia' neda', zoacza' neda' gatsj lahui'l ga na' nacué'.

²¹ Ni'r gbiguë'ë Pedro ga zoë' Jesús len gnabnë' Lë', rnë':

—Xan, ¿bálaxtë lzu ral-la' unít lahua' böchi' lza'a, nu na' rua' dö' quia'? ¿Naru' gadx lzu?

²² Jesús rë' lë':

—Neda' rëpa' li', clëg gadx lzuz, san gdu tsonnlalj yu chi cö' nac gadx lzu.

Le run lsaqui' bönni' huen dxin cutu bunít lahuë' lzë'ë

²³ Gnë' ca' Jesús:

—Yetú ca', ca gun Nu na' rna bë' yehua' yubá nac ca benë' bönni' rna bë'ë. Gu'nnë' ucá'nlenë' tsahui' yugu' bönni' huen dxin queë'. ²⁴ Cati' gzu lahuë' rucá'nlenë' lequë' tsahui', djuaquë' ga zoë' tu bönni' ral-lë'ë queë' zian gayuá' dumí. ²⁵ Le cutu gac quixjë', gna bë'ë xanë' la'da'u lë' len ngul queë', len yugu' bi'i queë', len yúgu'të le dë queë', ati' ni'r gazxj le ral-lë'ë queë' xanë' na'. ²⁶ Ni'r buzechu xzibë' lahuë' xanë' huen dxin na' len gnabnë' lë', rnë': "Xan, ben zxön ladxu'u neda'. Huaguixjczza' li' yúgu'të." ²⁷ Ni'r xanë' na' buechi' ladxë'ë bönni' huen dxin queë' na', len bunít lahuë' lë' lë na' ral-lë'ë queë', ati' busanë' lë'. ²⁸ Cati' burujë' ni' bönni' huen dxin na', la' yajtsagtë' tu bönni' rúnlenë' lë' tsaxzón dxin, ati' bönni' na' ral-lë'ë queë' láti'dau'z dumí. Ni'r gzxönë' lë' len gzxöndjë' yenë', rë' lë':

"Gdzixjtë lë na' ral-lu'u quia'." ²⁹ Ni'r buzechu xzibë' lahuë' lzë'ë na' len gnab yechë'ë lahuë', rnë': "Ben zxön ladxu'u neda'. Huaguixjczza' li' yúgu'të." ³⁰ Cutu gu'nnë' bönni' huen dxin na', ati' yajlu'ë lë' lidx guia dza quixjre' lë na' ral-lë'ë queë'. ³¹ Cati' gulalé'inë' lë ni yezíca'rë' huen dxin, guluhu'ntsquinë' ni'a queë', ati' yajtíxjöi'cnë' xanquë' yúgu'të lë na' gac. ³² Ni'r bu-lidzë' bönni' huen dxin na' xanquë', ati' rë' lë': "Li', huen dxin cunác tsahui'. Yúgu'të dumí na' gul-lu'u quia' bunít lahua' li'. Busula' lë na' gul-lu'u quia' le gnab yechu'u lahua'. ³³ ¿Naru' cu ral-la' huechi' ladxu'u ca' lza'u ca na' bena' quiu' neda', buechi' ladxa'a li'?" ³⁴ Ni'r gléytsquinë' xanë' len budödë' lë' lu na'gac nup lusaca' zi' lë' dza quixjre' gdu'të le ral-lë'ë queë'.

³⁵ Ni'r rnë' Jesús:

—Lëzca' cni gunë' queëli' Xuzza' zoë' yehua' yubá chqui' cutu unít lauli' gdu ladxí'li' yugu' böchi' lza'li'.

Nup tu'lá'a yöl-la' nutság na'

19 Cati' budx bē'ē yugu' didza' ni Jesús, buzé'ē luyú Galilea, ati' bdxinē' luyú Judea le dē yetslá'a yegu Jordán zaca' ga rlen gbidz. ² Zjaclen Jesús bunách zian, ati' bunē' lequē' ni'.

³ Ni'r guladxinē' ga zoē' Jesús la'quē' bönni' gdau' fariseo quiē la'z'í' bē'ē Lē', ati' gulanabnē' Lē', ta'né':
—¿Naru' dē latj bönni' nutság nē'ē usanē' ngul queē' ni'a qui bíti'tēz bi rac?

⁴ Bubi'ē didza' Jesús, rē' lequē':

—¿Naru' cu nulábnili' le nayúj lu guich la'y ca benē' bunách Dios cati' zi'a benē' yödzlyú, bönni' len ngul benē' lequē'? ⁵ Cni gnē' Dios: "Qui' lē ni na', ral-la' usanē' xuz xnē'ē bönni', ati' tsaz tsajsóalenē'-nu ngul queē', ati' gropē' na' luhuöaquē' tuz bunách." ⁶ Cni nac, cutur nacquē' chopē' san tuz bunách chnuhuöacquē'. Qui' lē ni na', cutu ral-la' lulé'ē bönni' nup na' benē' tuz Dios.

⁷ Ni'r gulanabnē' Jesús bönni' gdau' na', ta'né':

—¿Bizx quiē na' gna bé'inē' lequē' Moisés le rui' latj bönni' unödzjē' queēnu ngul queē' tu guich le rulá'a yöl-la' nutság na', ati' usanē'-nu ngul queē' na'?

⁸ Jesús rē' lequē':

—Cni benē' Moisés le nazíd icj ládxi'dau'li', bennē' lbi'ili' latj usanli'-nu ngul queēli', san cati' gzu lau guta' grō' yödzlyú, cutu guc cni. ⁹ Neda' rēpa' lbi'ili', chqui' usanē'-nu ngul queē' bönni' len cutu gdálennu bönni' yubl, ati' utság ná'lenē'-nu ngul yubl, gunē' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'. Lēzca' cni, chqui' ut-ság ná'lenē'-nu ngul na' nu bönni', nusanē'-nu bönni' queēnu, gunē' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

¹⁰ Ni'r tē' Jesús bönni' uséd queē', ta'né':

—Chqui' cni nac queē' bönni' zóalenē'-nu ngul queē', dxi'ar gac queē' la'naru' cu gtsagcz nē'ē, uga'nē' tuzē'.

¹¹ Bubi'ē didza' Jesús, rē' lequē':

—Cutu gac la'z'í' lu na'gac didza' ni yúgu'tē bunách, san nupz na' Dios ruzéjni'nē' lequē'. ¹² Nacu'ē bönni' cutu tu'tság ná'lenquē' ngul le cunacquē' gdu bönni' byu', le glaljē' ca', ati' yela'quē' bönni' cutu tu'tság ná'lenquē' ngul le guluzaga' xnözquē' bunách, ati' yela'quē' bönni' cutu tu'tság ná'lenquē' ngul quiē gac lunē' xchinē' Dios Nu rna bē' yehua' yubá. Nu saqui' si' lu nē'i didza' ni ral-la' si' lu nē'i lei.

Rulídz tsahuē'ē-bi' Jesús yugu' bi'idau'

¹³ Ni'r djua'cquē'-bi' ga zoē' Jesús bi'idau' xuz xna'cbi' quiē gxoa nē'ē lecbi' len ulidzē' Dios ni'a quecbi', ati' guluzaguē'ē xnözquē' bönni' uséd queē'.

¹⁴ Ni'r rē' lequē' Jesús, rnē':

—Gul-güf'-bi' latj bi'idau' la'dxinbi' ga zoa', len cutu uzága'li' xnözcbi', le la'z'í' latj nup nacgac ca yugu' bi'idau' cni ga ni' rna bē'ē Dios yehua' yubá.

¹⁵ Bxoa nē'ē lecbi' Jesús, ati' ni'r buzé'ē ni'.

Bönni' cuidi' dē yöl-la' tsahui' queē'

¹⁶ Duyúē' Jesús bönni' ni zoē' iz cuidi' queē', len rē' Lē':

—Bönni' Usēdi gdu dxi'a. ¿Bizxa le nac dxi'a ral-la' guna' quiē gdél-li'da' yöl-la' na'bán gdu?

¹⁷ Bubi'ē didza' Jesús, rē' lē':

—¿I nöznu' bizxa na' rnau' quia', rnau' naca' gdu dxi'a? Nutu nu bönni' naquē' gdu dxi'a. Tuzē' Dios naquē' gdu dxi'a. Chqui' rē'nnu' gdél-li'nu' yöl-la' na'bán gdu, ben ca rna bē' zxba queē' Dios.

¹⁸ Ni'r rē' Jesús bönni' na', rnē':

—¿Bizxal zxba na'?

Jesús rē' lē':

—Zxba na' gna bē'ē Moisés:

Cutu gdöndu' bunách.

Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

Cutu cuanu'.

Cutu gnēu' qui lza'u le cunác.

¹⁹ Ben ba la'n xuz xna'u.

Bdxi'i böchi' lza'u ca nadxí'i cuinu'.

²⁰ Gudxē' Jesús bönni' na' ni zoē' iz cuidi' queē', rnē':

—Yúgu'tē lē ni runa' ga gdel-la' naca' bi'idau'. ¿Naru' zoa yetú le ral-la' guna'?

²¹ Jesús rē' lē':

—Chqui' rē'nnu' gacu' gdu tsahui', gyeaj, yjēti' le dē quiu', ati' dumí na' si'u, bunódzj quegac bunách yechi'. Cni gata' quiu' yöl-la' tsahui' ni' yehua' yubá. Ni'r gda, gda' neda'.

²² Cati' byönnē' didza' ni bönni' na' ni zoē' iz cuidi' queē', zhuöjē' ruhui'nnē' le dētsca yöl-la' tsahui' queē'.

²³ Ni'r Jesús gudxē' yugu' bönni' uséd queē', rnē':

—Le nactē rēpa' lbi'ili', baníg nac tsaziē' ga rna bē'ē Dios yehua' yubá bönni' dē yöl-la' tsahui' queē'. ²⁴ Yetú ca' rēpa' lbi'ili', nacr baníg tsaziē' ga ni' rna bē'ē Dios bönni' dē yöl-la' tsahui' queē' ca tödba' böa' lu nag yötsi'.

²⁵ Cati' gulayönnē' didza' ni bönni' uséd queē', gulubannē', ta'né':

—¿Nuzxa caz gac ulá, chqui'nu'?

²⁶ Buyúē' lequē' Jesús len rē' lequē':

—Cutu gac lun lē ni bunách, san Dios huac gunē' yúgu'tē.

²⁷ Ni'r bubí'ē didza' Pedro, rē' Jesús:

—Byutsca', netu' chbuca'ntu' yúgu'tē len zá'lentu' Li'. ¿Bizxar gata' queētu'?

²⁸ Jesús rē' lequē':

—Le nactē rēpa' lbi'ili', dza ni' cati' ucúb yödzlyú ati' cō'a gna bē'a neda', Bönni' Nuhuöaquē' Gdu Bunách, ga ni' gáctēra' blau, lēzca' lbi'ili' zá'lenli' neda', cō'li' chinnu latj ga gna bē'li', cuequi xbeyli' idxinnu cō'tē yödz quegac zxi'n xsoē' Israel. ²⁹ Nu bönni' ruca'nē' lidxē', o yugu' böchē'ē, o yugu' zanē', o xuzē', o xnē'ē, o ngul queē', o yugu' zxi'nē', o yugu' la' yēl queē', quiē gunē' xchina', bönni' ni si' queē' yetú gayua'tēr ca', len gata' ca' queē' yöl-la' na'bán gdu. ³⁰ Zian nup na'a nac-

gac blau, ca'z lugá'n, ati' nup na'a naga'ngac ca'z, hualác blau.

Runë' Isaqui' Jesús ca tunë' bönni' huen dxin

20 Gnë' ca' Jesús:
—Ca gun Nu na' rna bë' yehua' yubá nac ca benë' tu bönni' xan yu'u. Brujë' zildau', yajtiljë' bönni' lunë' dxin ga nac la' yël queë' ga na' naduzgac lba uva. ² Cati' chbugá'nlenë' tsahui' yugu' bönni' huen dxin na', quixjë' lequë' tu dumí lazxj qui tu dza, bsölë'ë lequë' lunë' dxin ga nac la' yël queë'. ³ Cati' burujë' gdu xsil, blé'inë' yela'quë' bönni' nacua'zë' ca' ga nac lu yë'y. ⁴ Rë' lequë': "Gul-tséaj ca' lbi'ili' ga nac la' yël quia', ati' quixja' lbi'ili' le nac tsahui'." La' yjactë' ca' lequë'. ⁵ Burujë' leyúbl bönni' xan yu'u na' gdu huag-bídz, lenca' gdu xhuö udzó' len la' tuz ca benë', bsölë'ë la' yël queë' yugu' bönni' yajxaquë'ë ni'. ⁶ Burujë' ca' cati' ni' zoa yeláti'dau'z gbidz len yajxaquë'ë yela'quë' bönni' nacua'zë' ca' ni', ati' rë' lequë': "¿Bizx quië zóat-sali' ni ca'z gdu dza, cutu bi dxin runli'?" ⁷ Të' lë' bönni' na', ta'né': "Nutu nu benn xchintu'." Ni'r rë' lequë': "Gul-tséaj ca' lbi'ili' ga nac la' yël quia', ati' quixja' lbi'ili' le nac tsahui'." ⁸ Cati' chzoa gal, bönni' xan la' yël na' rë' bönni' yu'u lu në'ë dxin na', rnë': "Blidz-quë' bönni' huen dxin na', ati' gu'u lazxjquë', quixju' zi'al bönni' na' guladxinë' yajseytë. Udx na' quixju' bönni' na' guladxinë' zí'atël." ⁹ Ni'r guladxinë' bönni' yjenquë' dxin cati' ni' zoa yeláti'dau'z gbidz, len gulazi'ë tu tuhueajquë' dumí lazxj qui tu dza. ¹⁰ Cati' guladxinë' bönni' yjenquë' dxin zí'atël, gláquinë' huazi'quë' yelati', san lëzca' gulazi'ë tu tuhueajquë' dumí lazxj qui tu dza. ¹¹ Cati' gulazi'ë lei, gulanëtsquë' queë' bönni' xan yu'u na', ¹² ta'né': "Bönni' ni guladxinë' ga yajseytë, tu chi'z glunë' dxin, len tuz ca gdirxjtsu' lequë' ca netu', ati' netu' ni bentu' dxin gdu dza, gúguitscatu' gbidz." ¹³ Bubi'ë didza' xan la' yël na', rë' tuë': "Böcha'a, cutu bi runa' quiu' le cunác tsahui'. ¿Naru' cu bugá'n tsáhui'ru' si'u tu dumí lazxj qui tu dza? ¹⁴ Gzxi' lazxju', len böaj lidxu'. Neda' rë'nda' quixja' bönni' ni yjenë' dxin ga yajseytë la' leyz ca na' rguixja' li'. ¹⁵ ¿Naru' cu dë lu na'a guna' ca rë'nda' len yugu' le naqui quia'? ¿Naru' ruzxë'itsanu'-në' lza'u le runna' queë' szxöni'?" ¹⁶ Cni nac, la'quë' bönni', tu'cá'n lequë' ca'z bunách, lacquë' blau, ati' la'quë' bönni', nacquë' blau, luga'në' ca'z. Zian nup nulidza', san nabábz nup la'rögac.

Ruáxjö'ë leyúbl Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

¹⁷ Cati' ni' yu'ë nöz Jesús, zijë' Jerusalén, bchë'ë quizi idxínnutë' bönni' uséd queë', len rë' lequë':

¹⁸ —Gul-yutsca', rbenru' zijru' Jerusalén, ati' ni' soa nu udód neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, lu na'quë' bxuz uná bë' len lu na'quë' bönni' gdau' tu'së-di, ati' la'chuguë' quia' gatia'. ¹⁹ Ludödë' neda' lu na'quë' bönni' gza'a quië lutitjë' neda'. La'guinë' neda' len ludé'ë neda' lë'i yag cruz, san cati' gac tsonn dza, Dios uspanë' neda' lu yöl-la' gut.

Le gnábinu Jesús xna'quë' Jacobo len Juan

²⁰ Ni'r bdxinnu ga zoë' Jesús xna'quë' Jacobo len Juan, yugu' zxi'në' Zebedeo, dzagquë'-nu chopë' ni, ati' buzechu zxibnu lahuë' Jesús, len gnábinu Lë' tu le uzá' ladxë'ë queënu. ²¹ Jesús gnabnë'-nu, rnë':

—¿Bizxa rë'nnu'?

Rënu Lë':

—Gna bë' cö'bi' tubi' zxi'na' ni cuit lë'u yubél len yetubi' cö'bi' cuit lë'u yögl ga ni' gna bë'u.

²² Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Cutu nózili' le rnabli'. ¿Naru' huac gua' glenli' le saca' qui'a neda', len gdil-li' nis ca gdila' neda' nis, gatia'?

Të' Lë':

—Huactu'.

²³ Ni'r Jesús rë' lequë':

—Le nactë le ral-la' saca' qui'a neda', gac ca' queëli', len le ral-la' gdila' neda' nis, gatia', gdil-li' ca' nis lbi'ili', san quië cö'li' cuit lë'a yubél o cuit lë'a yögl, cutu dë lu na'a nu gu'a qui, san gata' quegac nup ni' chnupé'ë quegac Xuza'.

²⁴ Cati' gulayönnë' lë ni yechië' bönni' uséd queë' Jesús, gulaleyne'. ²⁵ Ni'r bulidzë' lequë' Jesús, rnë':

—Nózcizli' ca tunë' bönni' ta'ná bé'inë' bunách gza'a, rdödtë bë'i ta'ná bé'inë' lequë', ati' nup ni' nacgacr blau ta'ná be'i la' lza'gacz. ²⁶ Cutu gac cni queëli'. Núti'tëzl-li' lbi'ili' nu rë'ni gac zxön ga zoali', nu ni ral-la' gun dxin qui yezíca'rli'. ²⁷ Lëzca' cni, núti'tëzl-li' lbi'ili' nu guë'ni gac blau, ral-la' gac ca bönni' nada'u qui yezíca'rli'. ²⁸ Lëzca' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, bida' ni, clëg quië nu gun xchina', san quië guna' xchingac bunách, len udöda' yöl-la' na'bán quia', le quixjda' quegac bunách zian quië lulá.

Ruúnë' Jesús chopë' bönni' nachúl lauquë'

²⁹ Cati' ni' tu'rujë' yödz Jericó, zjaclen Jesús bunách zian. ³⁰ Nacu'ë ni' chopë' bönni' nachúl lauquë', rö'quë' ra' nöz. Cati' gulayönnë' rdödë' ni' Jesús, glu'ë zidzj didza', ta'né':

—Xan, zxi'n xsoë' David, buechi' ladxí' netu'.

³¹ Gulaná be'i lequë' bunách zian nacua' ni' quië la'cu'ë dxiz, san zidzjr glu'ë didza', ta'né':

—Xan, zxi'n xsoë' David, buechi' ladxí' netu'.

³² Ni'r gzë' rbözë' Jesús, len bulidzë' lequë', ati' gnabnë' lequë', rnë':

—¿Bizxa ré'nili' guna' queëli'?

³³ Të' Jesús:

—Xan, ré'nitu' gunu' ga huöalj yöj lautu'.

³⁴ Ni'r buechi' ladxë'ë lequë' Jesús len gdanë' yöj lauquë'. La' guluhuöaljyë yöj lauquë', ati' yjáclenë' Jesús.

Ba zxön ryazië' Jesús yödz Jerusalén

21 Cati' guladxíngalë' yödz Jerusalén, len ni' nacu'ë ga dë yödz Betfagé ga na' zoa Gui'a Ga Rö'gac

Yag Olivo, ni'r bsölë'è Jesús chopë' bönni' uséd queë',
 2 len rë' lequë':

—Gul-tseajtsca' yödzdau' ni' ca dödl ga ni zoaru', ati'
 la' tsajxáca'tëli'-ba' tuba' burro gna' nága'ba', len dzag
 lëba' tuba' burro byu'dau'. Gul-tsajxédx-ba' len
 gchë'li'-ba' quia' ni. 3 Chqui' nu bi guië lbi'ili', gul-guië
 nu na': "Xanru' rquinnë'-ba'." Ni'r gsölë'è quia' lecba'.

4 Cni guc quië butság ca na' buzujë' lu guich bönni'
 bè'è didza' uláz queë' Dios, gnë':

5 Gul-guië nup nacua' yödZ Sión,

Gul-yutsca', zë'è queëli' Bönni' gna bé'inë' lbi'ili'.

Lu yöl-la' nöxj ladxi' queë' dxië'-ba' tuba' burro.

Dxië' cúdzu'ba' búrroudau' nacba' zxi'nba' böa' rua'ba'
 yua'.

6 Ni'r yjaquë' ni' bönni' uséd queë', ati' glunë' ca na'
 gna bé'inë' lequë' Jesús. 7 Gulachë'è-ba' burro gna' na'
 len burro byu'dau' na', ati' guludxíë' cúdzu'cba' yugu'
 lari' guitsa' quequë', ati' lahu' lari' na' gdxíë' Jesús.

8 Nacuá' ca' ni' bunách zian, ati' gulachíl' la' nöz yugu'
 lari' ta'xóa cúdzu'quë'. Yela'quë' guluchibë' zin le gu-
 luzxóë' ga nac la' nöz. 9 Zidz' glui' didza' bunách na'
 nanörgac len nup na' zjaclen Jesús, ta'né':

—Yöl-la' ba Lë', zxi'n xsoë' David. Bica' ba nu ni za'
 ni'a qui lë' Xanru'. Yöl-la' ba Dios.

10 Cati' gyazië' Jesús Jerusalén, glun rusbó yúgu'të
 bunách lu yödZ na', ati' zian nup glë lza'gac, ta'ná:

—¿Nuzxa caz bönni' ni?

11 Yela'gac bunách ni' ta'ná:

—Nu ni Jesús, bönni' ru'è didza' uláz queë' Dios, nac
 ladzë' Nazaret luyú Galilea.

Jesús rulatjë' lö'a gdau'

12 Cati' gyazië' Jesús lö'a gdau' queë' Dios, buláguë'è
 ni' l yúgu'të nup tuti' len ta'u ga nac lö'a gdau' na'.
 Burixë' ca' yugu' blag quequë' bönni' tu'tsë'è dumí
 yödZ zi'tu', len yugu' le ta'bö'i nup tuti' budödau'.

13 Rë' lequë':

—NayúJ lu guich la'y, rna: "Lidxa' si' lei, yu'u ga nu
 ulídZ Dios", san lbi'ili' chnunli' ni ca nac bloj quegac
 gban.

14 Cati' ni' zoë' Jesús nchil gdau', guladxiné' ga na'
 zoë' la'quë' bönni' nachúl lauquë' len bönni' cuta'zë'è,
 ati' Lë' bunë' lequë'. 15 Gulaleynë' yugu' bxuz uná bè'
 len bönni' gdau' tu'sëdi cati' gualé'inë' yugu' yöl-la'
 huac ni runë' Jesús, len gulayönnë' tui'bi' zidz didza'
 bi'idau' ga nac nchil gdau', ta'nabi':

—Bica' ba Lë', zxi'n xsoë' David.

16 Ni'r të' Jesús:

—¿Naru' cu ryönnu' ca ta'nabi' bi'i ni?

Bubi'è didza' Jesús, rnë':

—Ja, ryönda'. ¿Naru' gatga nulábinili' le nayúJ lu
 guich la'y cnicz ral-la' gac? Cni rna: "Li' benu' ga
 glul-lbi' yöl-la' ba le nac gdu yugu' bi'i cuidi' len yugu'
 bi'idau' ni' tádx'i'bi'."

17 Ni'r buca'në' lequë' Jesús len burujë' Jerusalén, ati'
 gyijë' Betania ga ni' buga'në' gdu yël.

Jesús rulídZ zi'ë yag higo

18 Cati' za' rení', ati' ni' zhuöjë' Jesús Jerusalén,
 rdunë'. 19 Blé'inë' tu yag higo zoa gal-la' cuiti nöZ, ati'
 gbiguë'è ga na' zoa, san cutu bi bdzölinë' lu yag na'.
 Xlagui'z dxia. Ni'r Jesús gudxë' lei:

—Cutur cuia le rbia quiu'.

La' gbidxtë yag higo na'. 20 Cati' gualé'inë' lë ni bönni'
 ni' uséd queë', gulubannë', ati' gulanabnë' Jesús,
 ta'né':

—¿Nacxcz guc, gbidxtë yag ni?

21 Bubi'è didza' Jesús, rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', chqui' tséjlë'li' Dios len cugác
 chop ládxi'li', clëgz huac gunli' ca na' bena' qui yag ni,
 san chqui' guiëli' gui'a ni: "Bcuit len yajsóa lu nis zxon",
 gac ca na' gnali'. 22 Lëzca' cni, yúgu'të le gnabli' cati'
 ulidzli'-në' Dios, chqui' huayéjlë'li' gunnë' queëli' Dios,
 huazi'li' lë na' gnabli'.

Yöl-la' uná bè' dë lu në'è Jesús

23 Ni'r gyazië' Jesús nchil gdau', len tsal ni' rusëdnë'
 bunách nacua' ni', guladxiné' ga zoë' yugu' bxuz uná
 bè' len bönni' gul tu'zejni'i, ati' gulanabnë' Jesús,
 ta'né':

—¿Bizxa yöl-la' uná bè' dë lu na'u, runtsu' yugu' lë
 ni? ¿Nuzxa budód lu na'u yöl-la' uná bè' ni?

24 Bubi'è didza' Jesús, rë' lequë':

—Lëzca' neda' gnábtsqui'da' lbi'ili' tu didza'. Chqui'
 quíxjöi'li' neda' ca nac, neda' ca' gyëpa' lbi'ili' bizxa
 yöl-la' uná bè' dë lu na'a runa' cni. 25 ¿Nuzxa caz bsöla'
 Juan, buquilë' bunách nis? ¿Naru' Dios bsölë'è lë', o
 gulasölë'è lë' bönni'?

Ni'r gulazú lauquë' bönni' gdau' na' ta'né' la' lé-
 gaczë':

—Chqui' gnaru': Dios bsölë'è lë', la' guiëtë' rë'u:

"¿Bizx quië cutu gyéjlë'li' lë'?" 26 Na'a, chqui' gnaru':
 Gulasölë'è lë' bönni', rádxiru' bunách lu yödZ le ta'ye-
 jlë'è yúgu'të' Juan na' bè'è didza' uláz queë' Dios.

27 Qui lë ni na' gulubi'è didza', të' Jesús:

—Cutu nózitu'.

Jesús rë' lequë':

—Neda' ca', cutu gyëpa' lbi'ili' bizxa yöl-la' uná bè'
 dë lu na'a runa' lë ni.

Runë' Isaqui' Jesús ca nac quecbi' chopbi' bi'i bönni' queë' tu bönni'

28 Ni'r Jesús gudxë' yugu' bönni' gdau' na':

—¿Nacx runi lbi'ili'? Zoë' bönni' nacua'bi' chopbi' bi'
 bönni' queë', ati' yjödXë'-bi' tubi' bi' queë' na', gnë':
 "Zxi'na', gyeaj na'a tsjenu' dxin ga nac la' yël quia' ga
 rö'gac lba uva." 29 Bubi'bi' didza' bi'i na', gudxbi'-në':
 "Cutu rë'nda' tsija'." Gdöd ni' bubí'i ládxi'bi' ati' yjenbi'
 dxin. 30 Ni'r bönni' na' yjödXë'-bi' yetubi' bi'i queë' na',
 len la' leyz ca gnë', ati' bubí'bi' didza' bi'i ni,
 gudxbi'-në': "Huac, Dad. Huayija'." Cutu gyeajbi' bi'i ni.

31 ¿Núzxalbi' bi'i chop ni benbi' le bdzag ladxë'è xuzbi'?
 Gulubi'è didza', të' Jesús:

—Bi'i zi'al na'.

Ni'r Jesús rè' lequè':

—Le nactè rèpa' lbi'ili', la'nörè' ca lbi'ili' yugu' bönni' uquízj tua'dò' len yugu' ngul udá dzag, la'yaziè' ga ni' rna bè'è Dios. ³² Cni gac, le bidè' ga zoali' Juan, bönni' buquile' bunách nis, len busèdnè' lbi'ili' le nac tsahui' ca ral-la' gunli', ati' lbi'ili' cutu gyéjlè'li' lè', san gu-layejlè'è lè' yugu' bönni' uquízj len yugu' ngul udá dzag. Zal-la' blé'ili' lè ni, cutu bubí'i ládxi'li' quiè tséjlè'li' lè'.

Runè' Isaqui' Jesús ca nac quequè' bönni' huen dxin cunacquè' tsahui'

³³ Gnè' ca' Jesús:

—Gul-zé nagli' yetú le guna' Isaqui'. Zoè' bönni' xan yu'u, ati' bönni' ni guzè' la' yèl queè' yugu' lba uva. Glequè' li'aj qui len bchö'nè' lerui guiöj ga gsiè' xisi uva na'. Benè' ca' tu yu'u xtsa' ga nu uyú gdu'tè la' yèl queè'. Ni'r budödè' la' yèl na' lu na'què' bönni' huen dxin, la'zi'è quequè' lati' hueaj, ati' gyijè' yöd'z zi'tu'.

³⁴ 'Cati' chbdxin dza luchibè' la' yèl na', bsölè'è bönni' xan la' yèl la'què' ni'a nè'è ga na' nacu'è bönni' huen dxin ni' quiè luzi'è lu na'què' uláz queè'. ³⁵ Ni'r yugu' bönni' huen dxin na' gulazönè' yugu' ni'a nè'è na'. Glunè' huè' tuè' len yetúè' ca' guludöddè' lè', len yetúè' gululadxè' lè' guiöj. ³⁶ Leyúbl bsölè'è ca' yela'què' ni'a nè'è bönni' xan la' yèl na', glaquè' zían-tèrè' ca nup na' bsölè'è zi'al, ati' la' tuz ca glunè' quequè' bönni' huen dxin ni'.

³⁷ 'Ga yajseytè, bsölè'è ca' xzi'nè' ga na' nacu'è. Gza' ladxè'è, rnè': "Hualunè' ba la'n bi'i quia'." ³⁸ Cati' gulalé'inè'-bi' xzi'nè' bönni' huen dxin na', la' gulanatè' la' légaczè': "Bi'i ni gaqui queèbi' la' yèl ni. Gul-dá, gdódiru'-bi', ati' gaqui queèru' le ral-la' gaqui queèbi'." ³⁹ Ni'r gulazönè'-bi', ati' gulubijè'-bi' ni' la' yèl ga na' rögac lba uva, ati' ni' guludöddè'-bi'.

⁴⁰ Ni'r Jesús gnabnè' lequè', gnè':

—Cati' udxinè' bönni' xan la' yèl na', ¿nacx gunè' quequè' bönni' huen dxin ni'?

⁴¹ Gulubi'è didza' bönni' gdau' na', tè' Jesús:

—Usnitiè' bönni' tua'dò' na', ati' la' yèl queè' na' udödè' lu na'què' yela'què' bönni' huen dxin, bönni' lu'è lè' uláz queè' cati' gdxin dza luchibè' lei.

⁴² Ni'r gudxè' lequè' Jesús:

—¿Naru' gatga nulábnili' lè na' nayúj lu guich la'y ca nac lè ni? Cni rna:

Guiöj na' gularu'nè' bönni' tu'cu'è zö'ö,

La' guiöj na'z chnac guiöj len zö'ö.

Lèczè' Xanru' benè' ga nac cni

Ati' nac tu le run ga rubániru'.

⁴³ Qui lè ni na' rèpa' lbi'ili', xlatjli' ga na' rna bè'è Dios gdua queèli' len gata' quegac bunách lun ca ral-la' gun nu nadel-li' latj ni'. ⁴⁴ Nu gtup lu guiöj ni, la' cuinzi quit-sj, ati' chqui' guiöj ni tsajbaga' bönni', uzxúzj lè'.

⁴⁵ Cati' gulayönnè' lè na' benè' Isaqui' Jesús yugu' bx-uz uná bè' len yugu' bönni' gdau' fariseo, táquibe'inè' bè'è didza' Jesús ca nac quequè'. ⁴⁶ Gulazú gulabö'è la'zönè' Jesús, san gládxinè' bunách zian nacuá' ni' le

ta'yejlè' naquè' Jesús bönni' ru'è didza' uláz queè' Dios.

Runè' Isaqui' Jesús ca nac qui lni qui yöl-la' rutság na'

22 Leyúbl bé'lenè' lequè' didza' Jesús, benè' Isaqui', rnè':

² —Ca gac quegac nup la'yáz ga rna bè'è Dios yehua' yubá nac ca gac quegac nup bulidzè' bönni' rna bè'è cati' benè' lni qui dza utság na'bi' bi'i bönni' queè'.

³ Bsölè'è ni'a nè'è tsajxi'què' nup na' chnulidzè' lid lni queèbi', san cutu glè'nnè' lidè'. ⁴ Ni'r bsölè'è yela'què' ni'a nè'è len gudxè' lequè': "Gul-tsjödxtsca' nup na' chnulidza', guièli' lequè': Gul-yutsca', chnupá'a la'

huagu. Chbudódca'-ba' yugu' xpèdxa' len yugu' böa' bèdx renni' quia'. Yúgu'tè chnupá'a. Gul-dá, soaru' lni queèbi' bi'i quia' utság na'bi'." ⁵ Cutu glunè' lequè' ba

la'n bönni' na' yajlidzquè', ati' yjaquè' qui queèquè'. Tuè' yjenè' dxin, len yetúè' gyijè' tsjö'u tsjéti'è.

⁶ Yela'què' gulazönè' yugu' ni'a nè'è na', ati' glu'è dö' quequè' len guludödcè' lequè'. ⁷ Cati' byönnè' lè ni bönni' na' rna bè'è, gleyne' len bsölè'è bönni' queè'

rjaquè' gdil-l, guludödcè' bönni' gdödi bunách na', ati' guluquél-lè'è gui' ladzquè'. ⁸ Ni'r gudxè' yugu' ni'a nè'è bönni' na' rna bè'è, gnè': "Le nactè chnupá'a qui

lni na', san bönni' ni' bulidza' lequè', cutu glaquè' lsaca' djaquè' lni quia'. ⁹ Gul-tseajtsca' gap nac la' nöz len gul-lídz yúgu'tè nup tsajxáca'li' ni' lid lni queèbi'

bi'i quia' utság na'bi'." ¹⁰ Ni'r gularujè' ni'a nè'è na', zjaquè' gap nac la' nöz, ati' gulutubè' yúgu'tè nup ni' yajxáca'què', yugu' bönni' dxi'a len bönni' tua'dò', ati' ga na' rac lni gdza'r bunách.

¹¹ 'Cati' gyaziè' bönni' na' rna bè'è quiè uyúè' nup ni' nudubgac, ni' blé'inè' tu bönni' cutu nacuè' lari' dxi'a le bunödzjè' quequè' bönni' nacu'è lni na'. ¹² Ni'r gudxè' bönni' na': "Böcha'a, zzoatsu' ni len cutu nacu' lari' dxi'a bunödzja' quegac nup nacuá' lni?" Bönni' na' buséj ru'è. ¹³ Ni'r gudxè' nup na' tun xchinè' bönni' na' rna bè'è, gnè': "Gul-guga' ni'a nè'è bönni' ni.

Gul-tsjachú'n-nè' ni' ga na' rö' chul. Ni' cödxè' len utíl-layè'è, lu yöl-la' ruhui'ni queè'."

¹⁴ Ni'r Jesús gudxè' lequè':

—Zian nup nulidza', san nabábz nup la'rögac.

Didza' bè'è Jesús ca nac le rguixj lazru'

¹⁵ Ni'r guluzé'è ni' bönni' gdau' fariseo na', ati' glun xtídzacuè' lunè' ga bi gnè' Jesús quiè gac luquié' Lè'.

¹⁶ Quiè lunè' cni, gulasölè'è ga zoè' Jesús la'què' bönni' da'què' lequè' len bönni' da'què' Herodes, nup na' glè Jesús:

—Bönni' Usèdi, nózitu' ru'u didza' Li' catèz nac len nac gdu'tè li ca rusèdnu' le naqui queè' Dios, len cutu rui' ladxu'u le ta'ná quiu' bunách, le cutu rbequi

xbeynu' bunách ca nac le ta'náz bunách na'. ¹⁷ Gdixjöi' netu'. ¿Nacx runi li'? ¿I run bayúdx o cutu run bayúdx

quizj lastu' queè' César, bönni' yöd'z zi'tu' na' rna bé'inè' rè'u?

¹⁸ Ráquibe'inè' Jesús tè'nnè' lubijè' Lè' didza', ati' gudxè' lequè':

—Lbi'ili', bönni' rulu'iz tsahui' cuinli', ¿bizx quiè rui'li' didza' le ruzóa neda' ra' gui'a? ¹⁹ Gul-lui'i neda' dumí le rguizxj lazli'.

Ni'r gulului'inè' Lè' tu dumí yödz Roma. ²⁰ Jesús gnabnè' lequè', rnè':

—¿Nuzxa lahui zoa ni, len nuzxa lei zoa lè'i dumí ni?

²¹ Tè' Lè':

—Queè' César na'.

Ni'r Jesús gudxè' lequè':

—Gul-quizxjè' César le naqui queè' César, ati' Dios le naqui queè' Dios.

²² Cati' gulayönnè' lè ni, gulubannè' ca nac didza' dx-i'a bubí'è Jesús, ati' guluca'nè' Lè', zhuöjctè'.

Ta'nabi yudxnè' Jesús ca ral-la' lubán nup chnatgac

²³ La' dza ni'z guladxinè' ga zoè' Jesús bönni' gdau' saduceo, nup na' ta'ná cutu lubán nup chnatgac, ati' gulanabnè' Jesús, ²⁴ ta'né':

—Bönni' Usèdi, Moisés gnè': "Chqui' gatiè' bönni' zoanu ngul queè', len nutu nu bi'i queè' zoabi', ni'r bi'i böchë'è bönni' na' ral-la' utság ná'lenbi'-nu ngul queè', cui nit di'a dza queè' bönni' bóchi'bi' na'." ²⁵ Gulacua'bi' ga zoatu' gadx bi'i bönni' nac bóchi'bi'. Bi'i zi'al na' butság ná'lenbi'-nu ngul, ati' gúttèbi'. Le nutu nu bi'i queèbi' zoabi', bi'i buróp na' butság ná'lenbi'-nu ngul uzéb queèbi' bi'i bóchi'bi' na'. ²⁶ Lèzca' cni guc queèbi' bi'i buróp na', lenca' queèbi' bi'i bunn, len la' tuz ca guc queebi' igádxhtëbi', glatbi' yúgu'tèbi'.

²⁷ Ga budxtè gutnu ca' ngul na'. ²⁸ Cati' gdxin dza lubán nup chnatgac, ¿núzxabli' bi'i gadx ni' gáquinu queèbi' ngul na', le gulutság ná'lenbi'-nu ngul na' yúgu'tèbi'?

²⁹ Ni'r bubí'è didza' Jesús, rè' lequè':

—Nachíxitsquili' lbi'ili' le curéjni'li' le nayúj lu guich la'y, len le cunúbè'li' yöl-la' huac queè' Dios. ³⁰ Cati' gdxin dza lubán nup chnatgac, cutur gac yöl-la' rzoalen ngul, len cutu lutság na'què', san lacquè' ca nacquè' gbaz la'y queè' Dios nacué' yehua' yubá. ³¹ Ca na' ral-la' lubán nup chnatgac, ¿naru' cu nulábinili' lè na' gudxczè' lbi'ili' Dios? ³² Cni gnè': "Neda' naca' Dios queè' Abraham len Dios queè' Isaac, len Dios queè' Jacob." Dios na' cutu naquè' Dios quegac nup natgac tsaz, san naquè' Dios quequè' bönni' ni nabanquè' zal-la' glatiè'.

³³ Cati' gulayöni didza' ni bunách nacué' ni', gulubannè' ca nac lè na' rusèdnè' lequè' Jesús.

Zxba queè' Dios le nac blau

³⁴ Cati' gláquibe'inè' bönni' gdau' fariseo ca benè' Jesús, buseyjè' rú'aque' bönni' gdau' saduceo, ni'r guludubè' yúgu'tè'. ³⁵ Tuè' bönni' nutsè'è ladjquè' len nazèdè' zxba queè' Moisés, gu'nnè' si' bè'è Jesús.

³⁶ Qui lè ni na' gnabnè' Jesús, rnè':

—Bönni' Usèdi, ¿bizxal zxba queè' Dios nac blau?

³⁷ Jesús rè' lè':

—Gdxi'inu' Xanu' Dios gdu ladxu'u, len gdu icj ládxi-da'u, lenca' len gdu yöl-la' rejni'i quiu'. ³⁸ Zxba ni nac blau len nactèr zxon. ³⁹ Zxba na' nac buróp, la' tuz ca nac, len cni rna: "Gdxi'inu' böchi' Iza'u ca nadx'i' cuinu'." ⁴⁰ Chop zxba ni nac ga zön yúgu'tè le rna bè' zxba queè' Dios, len yúgu'tè le gulusèdnè' bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios.

¿Nuzxa zxi'n naquè' Cristo?

⁴¹ Tsal ni' nacué' tsaxzón bönni' gdau' fariseo na', Jesús gnabnè' lequè', ⁴² rnè':

—¿Nacx runi lbi'ili' queè' Bönni' na' lè' Cristo?

¿Nuzxa zxi'n naquè'?

Gulubi'è didza', ta'né':

—Zxi'n xsoè' David naquè'.

⁴³ Ni'r Jesús rè' lequè':

—¿Bizx quiè na' lèczè' David bulidzè' Lè', gnè':

"Xana"? Cni gnè' cati' ni' bè'è didza' uláz queè' Dios Bö' La'y, gnè':

⁴⁴ Xanru' Dios gudxè' Xana':

"Grö' cuit lè'a yubél,

Cati' gunra' ga luzechu zxi'bgac lau' nup cuta'le'i Li' dxi'a."

⁴⁵ Chqui' David na' rnè' queè' naquè' Xanè', ¿nacxcz nac, rnali' naquè' zxi'n xsoè' David?

⁴⁶ Nutu nu guc ubí'i didza', ati' ga gzu lau dza na', nutur nu burugui bi gnabi Lè'.

Jesús ruquíè' yugu' bönni' gdau'

23 Ni'r Jesús bé'lenè' bunách nacué' ni' len yugu' bönni' uséd queè' didza'. ² Rè' lequè':

—Nuhazquè' xlatjè' Moisés, tu'sèdnè' bunách yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sèdi. ³ Qui lè ni na', gul-gún yúgu'tè le lè' lbi'ili', san cutu gunli' lbi'il-i' ca na' tunè' lequè', le tu le ta'né' len yetú le tunè'.

⁴ Le ta'ná bé'inè' bunách nac ca tu yua' zi'i le cusaqui' nu gua', ati' tu'gu'è lei yen zxi'jgac bunách, san lequè' cutu tè'nnè' lutsá'lenquè' lei, clèg len tuz xbönni' na'què'. ⁵ Yúgu'tè le tunè', tunè' quiè la'le'i lequè' bunách, le tunè' zxon le túguè'è yen na'què' len ra' xgaquè' ga na' nuzujquè' tu le nayúj lu guich la'y, len tu'tunnè' luzx lari' nácuquè'. ⁶ Tè'nnè' la'bö'è ga nac latj blau ga na' tu'dubè' tahuè', lenca' ga na' nac latj blau lu yu'u ga tu'dubè' tu'sèdè' queè' Dios. ⁷ Lèzca' cni, tè'nnè' lugáp lequè' didza' ba zxon bunách gap nac laugac bunách, len tè'nnè' lè lequè': "Padiux, bönni' usèdi."

⁸ "San lbi'ili', cutu ral-la' gunli' ga nu guiè lbi'ili': "Bönni' usèdi", le zoa tuz Nu nac Bönni' Usèdi queè'li', neda', Cristo, ati' yúgu'tèli' nacli' bóchi'li' tuli' yetuli'.

⁹ Nutu nu guièli' luyú ni, cu gnali': "Xuz", le zoa tuz Nu nac Xuzli', zoè' yehua' yubá. ¹⁰ Cutu gunli' ga nu guiè lbi'ili': "Xan", le zoa tuz Nu nac Xanli', neda', Cristo.

¹¹ Nu nutsa' ladjli' nu run xchinli' yezíca'rli', nu ni gactèr blau ga zoali'. ¹² Chqui' nu uzóa cuini latj blau, ca'z ugá'n nu na', san nu nac nöxj ladxi', gac blau.

¹³ 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gda' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gda' fariseo, bönni' rulu'z tsahui' cuinli'. Ruzága'li' nöz zjaclen bunách la'dxín ga ni' rna bè'è Dios yehua' yubá. La' lbi'izli' cutu saqui' tsazli', len cutu rui'li' latj la'yáz nup të'ni la'yáz.

¹⁴ 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gda' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gda' fariseo, bönni' rulu'z tsahui' cuinli'. Rguali' lidxcnu ngul uzëbdau', len quië ulu'z tsahui' cuinli', xtsey rulidzli'-në' Dios. Qui lë ni na', zxöntër le grugu queëli' saca' qui'li'.

¹⁵ 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gda' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gda' fariseo, bönni' rulu'z tsahui' cuinli'. Rdödlí' gdu lu nis zxön len gdu yödzyú ni quië gunli' ga tsej ladxë'è Dios tsaxón len lbi'ili' tu bönni', len cati' ni' chgzáqui'li'-në', runli' ga nabága'rë' zxguia' ca lbi'ili', tsajtsu'è lu gui' gabíl.

¹⁶ 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gda' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gda' fariseo, bönni' rulu'z tsahui' cuinli'. Rdödlí' gdu lu nis zxön len gdu yödzyú ni quië gunli' ga tsej ladxë'è Dios tsaxón len lbi'ili' tu bönni', len cati' ni' chgzáqui'li'-në', runli' ga nabága'rë' zxguia' ca lbi'ili', tsajtsu'è lu gui' gabíl. Nachúl lauli' ati' ré'nili' ului'ili' nöz bunách. Cni nac queëli' le rnali': "Chqui' bi rzi' lu në'è bönni', rneynë' gda', cutu run bayúdx, san chqui' gneynë' oro dzó' gda', bayúdx gun." ¹⁷ Lbi'ili', bönni' lau chul len cuta'yejni'i. ¿Bizxal nacr blau? ¿Naru' oro na' o gda' le run la'y oro na'? ¹⁸ Lëzca' cni rnali': "Chqui' gneynë' bcugu la'y bönni', cutu gun bayúdx, san chqui' gneynë' gun xzoa lahui, bayúdx gun." ¹⁹ Lbi'ili', nazidli' len nachúl lauli'. ¿Bizxal nacr blau? ¿Naru' gun xzoa lahuiz o bcugu la'y na' run la'y gun na'? ²⁰ Qui lë ni na', chqui' rneynë' bcugu la'y bönni', rneynë' lei lenca' yúgu'të le dë lahuiz. ²¹ Lëzca' cni, chqui' rneynë' gda' bönni', rneynë' lei lenca' Dios, nunczë' xlatjë' ni'. ²² Lëzca' cni, chqui' rneynë' yehua' yubá bönni', rneynë' latj ga rë'è rna bè'è Dios, lenca' Lëczë' Dios rë'è ni'.

²³ 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gda' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gda' fariseo, bönni' rulu'z tsahui' cuinli'. Cni nac queëli' le rguizxjli' qui gda' tu cuja tsa tu chi cuja le rzi'li' qui xhueaj len qui guixi' anís len qui comino la' huagu, san ruca'nli' le nacr blau le rna bè' zxba queë' Dios, cutu runli' le nac tsahui', len cutu ruhuechi' ladxí'li' lza'li', len cutu réjlë'li'-në' Dios. Yugu' lë ni run bayúdx gunli' len lëz cutu uca'nli' yezica' lë na' runli', rguizxjli' qui gda'. ²⁴ Lbi'ili', nachúl lauli' len ré'nili' ului'ili' nöz bunách. Ca na' runli' nac ca rudödlí' bdzadzau' le ri'jli', rubíjgacli'-ba' bó'yudau', san ri'jli'-ba' böa' ta'bié'-ba' bönni'.

²⁵ 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gda' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gda' fariseo, bönni' rulu'z tsahui' cuinli'. Nacli' ca zxíga'dau' rí'ijili' len yö'ön ráhuili'. Rguibli' le nua' cuit lë'i, san icj ladxí'dau'li' nadzë'ir yugu' le rbanli' len yugu' le cunác tsahui' runli'. ²⁶ Lbi'ili', bönni' gda' fariseo lau chul. Zi'al gul-quíb le nua' lu zxíga'-dau' len lu yö'ön, gacli' dxi'a lu icj ladxí'dau'li', quië gacli' ca' dxi'a cuit lë'li'.

²⁷ 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gda' usëdi, lenca' lbi'ili', bönni' gda' fariseo, bönni' rulu'z tsahui' cuinli'. Cni nac queëli' le nacli' ca yeru ba quegac nup chnatgac, le nacgac chguichdau'z cuit lë'i, len le nactë lach nala'gac, san nadzë'igac dxit quegac nup chnatgac lenca' yúgu'të le zgut. ²⁸ Lëzca' cni nacli' lbi'ili'. Le

nactë lahuiz rulu'z cuinli' tsahui' laugac bunách, san icj ladxí'dau'li' nadzë'iz yugu' le rulu'z tsahui' cuini, len le cunác runli'.

²⁹ 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gda' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gda' fariseo, bönni' rulu'z tsahui' cuinli'. Ruchisli' lguitj qui ba gap nagáchi'que' bönni' glu'è didza' uláz queë' Dios, len rui'li' lguitj gap nagáchi'gac bunách tsahui'. ³⁰ Lëzca' cni rnali': "La'naru' zoatu' dza ni'të cati' gulacu'è xuz xtau'tu', cutu guntu' lequë' tsaxón cati' guludödcde' bönni' glu'è didza' uláz queë' Dios." ³¹ Le rnali' cni, la' lbi'izli' runli' lna' lau nacli' zxi'n xsoagac nup ni' guludödi bönni' glu'è didza' uláz queë' Dios. ³² Cni nac, gdu ruspaga' cuinli' zxguia' na' gulabaguë'è xuz xtau'li'.

³³ 'Lbi'ili', nacli' ca yugu' bël snia' len di'a dza quegac bël snia'. ¿Nacxzc ulali' lu le usaca' zi' lbi'ili' lu gui' gabíl? ³⁴ Qui lë ni na', neda' gsöla'a queëli' bönni' lu'è didza' uláz queë' Dios, lenca' bönni' ta'yejni'i, len yugu' bönni' usëdi. Yugu' bönni' ni, la'que' gdödili', len yela'que' uda'li' lë'i yag cruz, len yela'que' quinli' gap nac lu yu'u ga rudubli' rusëdli' queë' Dios, len ulagil' lequë' tu yetú yödz. ³⁵ Cni gac, gbága'li' lbi'ili' zxguia' qui yúgu'të rön quequë' bönni' tsahui' le glalj luyú, ga gdel-la' nu budödi Abel, bönni' tsahui', ga rdxintë nup guludödi Zacarías, zxi'në' Berequías, bönni' na' budödili'-në' gatsj lahui' ga dë gda' len ga dë bcugu la'y ga na' tu'zégui'que'-ba' lahuë' Dios böa' bëdxdau'. ³⁶ Le nactë rëpa' lbi'ili', yúgu'të lë ni la'baga' bunách nacua' dza ni zoaru' na'a.

Jesús rbödxë' ni'a qui yödz Jerusalén

³⁷ Lëzca' cni gnë' Jesús:

—Jerusalén, Jerusalén, lbi'ili' na' rudódigacli'-në' bönni' tu'è didza' uláz queë' Dios len ruládxí'gacli' guiöj nup nasölë'è queëli' Dios. Zian lzu gu'nda' utuba' lbi'ili' quia', ca runba' yjed, rutubba' znan xilba' zxi'n-ba'dau', san cutu gú'nili'. ³⁸ Gul-yutsca', ca'z ugá'n yu'u lidxli'. ³⁹ Cni gac, le rëpa' lbi'ili', na'a su lau cutur glé'ili' neda' cati' gnarli': "La'y naquë' bönni' na' zë'è uláz queë' Xanru'."

Rguixjö'ë Jesús ca zi'a luquindjë' gda'

24 Brujë' nchil gda' Jesús, len tsal ni' ruzë'è ni', gulabiguë'è ga zoë' bönni' uséd queë', ati' gulu-lui'inë' Lë' ca nacgac zö'ö nagu'ugac li'aj gda'. ² Bubi'è didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Rlë'itsali' yúgu'të lë ni? Le nactë rëpa' lbi'ili', cutu ca' ugá'n ni guiöj nabaga' lzë'i, le cugguindj.

Le lac bë' chzoa gdxin dza udx qui yödzyú

³ Cati' ni' rë'è Jesús ga nac lu Gui'a Ga Rögac Yag Oli-vo, guladxinë' bönni' uséd queë' ga na' zoë' queëzë', len të' Lë':

—Gdxijöi' netu', ¿batx lac lë ni, len bizxa gac bë' dza huödu' len dza udx qui yödzyú ni?

⁴ Ni'r bubi'è didza' Jesús, rë' lequë':

—Gul-yú qui nadxi nu si' ye'i lbi'ili' ⁵ le djaquë' zian bönni', si' laquë' ca lea' neda'. La'né' nacquë' Cristo, len la'zí' yé'inë' bunách zian. ⁶ Huayónili' rac gdil-l len le rui' didza' qui gdil-l, san cutu guni lbi'ili' banig, le ral-la' lac yúgu'të lë ni, le cutu rdxini dza udx cati' lacr lë ni. ⁷ Til-l tu yödZ len yetú yödZ, ati' tu ga nu rna bë' len yetú ga nu rna bë'. Latsj guidzhuë' zxon len gac gbin, ati' zian latj sa' rtit. ⁸ Yúgu'të lë ni nacgac le la'zú lau yugu' le la'zaca' la'guí'i bunách.

⁹ Ni'r ludód lbi'ili' bunách lu na' nu usaca' zi' lbi'ili'. Luzóa lbi'ili' tsla'l yúgu'të bunách le da'li' neda', len ludöddë' la'li' lbi'ili'. ¹⁰ Cati' gac cni, gac chop ládxi'gac zian bunách, lucá'n neda', len udód tu yetú lzë'i, len tu yetú uzóa lzë'i tsla'l. ¹¹ Ni'r luluí' laquë' zian bönni' ta'zí' yë'ë, luluí' cuinquë' ca bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios, len la'zí' yé'inë' zian bunách. ¹² Szxóni lua' dö' bunách, ati' qui lë ni na' cutur la'dxi'i böchi' lza'-gac. ¹³ Nu gaqui tsaz queë' Dios ga gdxintë dza udx, nu ni ulá. ¹⁴ Gdu yödZlyú gac lban qui didza' dxi'a ca rna bë'ë Dios quië gac lna' lau qui laugac yúgu'të bunách gza'a, ati' ni'r gdxin dza udx.

¹⁵ Nu uláb lë ni ral-la' uzejni'i ladxí'. Gnë' Daniel, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë': "Tsaz latj la'y queë' Dios le curlé'inë' Dios dxi'a, lë na' rusnít." Cati' glé'ili' gac cni, ni'r nup nacua' luyú Judea ral-la' tsajzx-undjgac zaca' guí'adau'. ¹⁷ Nu dxia cju'ul cutu gal-la' huötj tsajxí' bi dë qui lu yu'u, san ral-la' gzxundjtë. ¹⁸ Nu zoa ladj guixi', cutu gal-la' huöj tsajxí' lari' qui. ¹⁹ Bica' bayechi' ngul zi'a luzoanu bi'idau' quecnu, lenca' ngul ni' tu'gádxinu-bi' bi'idau' quecnu cati' gdxin dza ni'. ²⁰ Gul-lidzë' Dios gnábili'-në' cui gdxin dza ni' gzxundjli' cati' rac beo' ziag o cati' nac dza la'y, ²¹ le la'zaca' la'gui'itër bunách dza ni' ca gulazaca' gulaguí'i bunách dza ni'të cati' zi'a guta' grö' yödZlyú, ga rdxintë na'a dza, len clëg dza zi'a za' cutu la'zaca' la'guí'i cni. ²² Cati' gdxin dza ni', chqui' Dios cutu cuequi lahuë' quequë', nutu nu ulá, san cuequi lahuë' quequë' dza ni', gáclenë' nup gröczë' Lë'.

²³ Ni'r cutu tséjlë'li' chqui' nu gdxin queëli', len guië lbi'ili': "Gul-yutsca', ni zoë' Cristo", o gna: "Ni' zoë'." ²⁴ Luluí' laquë' zian bönni' ta'zí' yë'ë, la'né' nacquë' Cristo, o la'né' tu'ë didza' uláz queë' Dios. Lunë' le lac bë' len le lun ga lubani bunách, ati' la'zí' yé'inë' nup gröczë' Dios chqui' huala'záqui'në'. ²⁵ Gul-yutsca', chgudxcza' lbi'ili' yúgu'të lë ni zí'atël ca zi'a lac. ²⁶ Qui lë ni na', cutu grujli' chqui' la'dxin queëli' nup lë lbi'ili': "Gul-yutsca', ni' zoë' Cristo lu latj ca'z." Lëzca' cni, cutu tséjlë'li' chqui' la'ná: "Gul-yutsca', lu yu'u zoë'." ²⁷ Ca na' rac cati' ryëp yös ga rlen gbidz, len ruzení' ga rbia gbidz, lëzca' cni gac cati' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách. ²⁸ Lactë cni, ca na' ta'ná bunách: "Gáti'tëz ga dë tu le nat, ni' ludubczba' bëch-láb."

Ca gac cati' huödë' Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách

²⁹ Gnë' ca' Jesús:

—Töd yugu' dza ni' cati' la'zaca' la'guí'i cni bunách, gchul gbidz, ati' beo' cutu gunn yení' qui. La'guindjba'

bölj luzxbá, ati' la'zxíz le nala'gac luzxbá dë yöl-la' huac quegac. ³⁰ Ni'r gla' lahui luzxbá le gac bë' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, ati' la'bódx yechi' yúgu'të bunách yödZlyú ni, cati' la'le'i neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, zuzá'a lu böaj luzxbá, dë lu na'a yöl-la' uná bë' zxon len yöl-la' yení'. ³¹ Ni'r gsóla'gaca'-në' gbaz la'y quia'. Lucödxë' zidz trompeta, ati' lutubë' nup nabóa' quia', nacua' gdap la'të yödZlyú len yúgu'të latj znan luzxbá.

³² Gul-zejni'i ládxi'li' le rusëdi lbi'ili' le rac qui yag hi-go. Cati' ta'lén xzuza' në'i huë'ndau' len chrubía xlagui' yuldau', nózili' chzoa gdxin dza gba. ³³ Lëzca' cni, cati' glé'ili' tac yúgu'të lë ni, gnözili' chzoa gdxin dza udx na' len chrdzag lahui. ³⁴ Le nactë rëpa' lbi'ili', yúgu'të lë ni lac zí'atël ca lat bunách nacua' dza ni'. ³⁵ Huadód quegac luzxbá len luyú ni, san yugu' xtidza'-a cutu la'ddöd ca'z.

³⁶ Cati' gdxin dza ni' nutu nu nözi. Cutu nözcnë' gbaz la'y queë' Dios nacua' yehua' yubá len cutu nözda' neda', Zxi'në' Dios, san tuzë' Dios Xuz nöznë'.

³⁷ Ca na' guc dza ni' cati' ni' zoë' Noé, lëzca' cni gac cati' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách. ³⁸ Yugu' dza ni' zí'atël ca zi'a gdxin nis guiöj le busnít yödZlyú, gli'j glahuë', gulutság na'quë' len guludödë' zxi'nquë' lu yöl-la' rutság na' ga bdxintë dza gyazië' Noé lë'i barco zxon ni' benë', ³⁹ len cutu gláquibe'inë' cati' bdxintë nis guiöj le busnít yödZlyú ati' gulanitië' yúgu'të'. Lëzca' cni gac cati' zi'a huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, nutu nu gáquibe'i. ⁴⁰ Dza huöda' la'cu'ë chopë' bönni' ladj guixi'. Tuë' uchë'a-në' quia' ati' yetúë' uca'na'-në'. ⁴¹ La'cua'nu chopnu ngul nacua'nu huëtu. Tunu uchë'a-nu quia', ati' yetunu uca'na'-nu.

⁴² Gul-spán ládxi'li' le cutu nózili' bizxa dza huöda' neda', Xanli'. ⁴³ Na'a, gul-tzejni'i lë ni. La'naru' nöznë' xan yu'u bizxa dza guidë' gban, huané'ë yël len cutu gu'ë latj nu quidj zö'ö quië cuan le dzö' lidxë'. ⁴⁴ Qui lë ni na', gul-spán ládxi'li' ca' lbi'ili', le huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, tu dza cutu nuzóa icjli'.

Bönni' huen dxin gdu len bönni' huen dxin cunaquë' gdu

⁴⁵ Gnë' ca' Jesús:

—¿Nuzxa caz bönni' huen dxin naquë' gdu len réjni'në', bönni' huen dxin na', xanë' cu'ë lu në'ë bunách nacua' lidxë' quië gu'ë le lágugac cati' gdxin dza? ⁴⁶ Bica' ba bönni' huen dxin na' naquë' gdu, bönni' na', cati' udxinë' xanë', duxaquë' lë' cni runë' le nudödë' xanë' lu në'ë. ⁴⁷ Le nactë rëpa' lbi'ili', yúgu'të le dë queë' xanë', udödë' lu në'ë bönni' huen dxin na' runë' cni. ⁴⁸ Chqui' huöaquë' huia'dö' bönni' huen dxin queë' len sa' ladxë'ë, gnë': "Huadzeynë' xana', cutu huödtë'", ⁴⁹ len chqui' su lahuë' gundë' zi' bönni' tün-lenë' lë' tsaxxon dxin, len su lahuë' ca' gui'j gágulenë' nup ta'zudxi, ⁵⁰ ni'r huödë' xanë' bönni' huen dxin na' tu dza cati' cuzöë' rbözë' o tu yël cutu ráquinë'. ⁵¹ Ni'r xanë' na' usaca' zi'tsquë' bönni' huen dxin na' len gunë' ga gac queë' ca na' ral-la' gac quegac nup

tu'lu'iz tsahui' cuingac. Ni'r cödx yechë'ë len utíl-layë'ë.

Runë' Isaqui' Jesús ca nac quecbi' chibi' bi'i ngul ra'bandau'

25 Gnë' ca' Jesús:
—Ca gac quegac nup ral-la' la'yáz ga rna bë'ë Dios yehua' yubá nac ca gac quecbi' chibi' bi'i ngul ra'bandau'. Gulazi'bi' le nua'gac gui' quecbi', ati' gularujbi' tsajtsagcbi' bönni' utság në'ë. ² Gáyu'bi' nacbi' bi'i cuta'yajni' san yegáyu'bi' nasína'cbi'. ³ Gulazi'bi' le nua'gac gui' quecbi' bi'i ngul cuta'yajni' na' san cutu glua'bi' yelati' za regui. ⁴ Glua'bi' za regui lu bógga'dau' quecbi' bi'i sina' na' len le nua'gac gui' quecbi'. ⁵ Le gdzeynë' bönni' utság në'ë, gdöd yël laucbi' len glástëbi'. ⁶ Cati' bdxin gdu ladxi' yël, byön chi'li nu rnë zidzj, rna: “Chzë'ë bönni' utság në'ë. Gul-rúj tsajtsagli'-në.” ⁷ Ni'r gulayasbi' yúgu'tëbi' bi'i ngul na', ati' gulupa'bi' le nua'gac gui' quecbi'. ⁸ Glui'bi' didza' bi'i cuta'yajni' na', glëbi' yugu' bi'i sina' na': “Gul-gúnn queëtu' láti'dau' za regui queëli' le tu'úl le nua'gac gui' queëtu' ni.” ⁹ Gulubi'ibi' didza' bi'i sina' na', gulanabi': “Cutu gac, le cutu bi ugá'n queëtu' len queëli'. Gul-tsejtsca' ga rda'u za regui, tsjó'uli' queëli’.” ¹⁰ Tsal ni' zjacbi' zajxi'cbi' lei, bdxinë' bönni' utság në'ë. Gulayázlentëbi' lë' ga na' rac lni qui utság na' bi'i na' nacua'bi' sina' ta'bözbi' lë', ati' la' gyeyjtë yu'u. ¹¹ Gdöd ni' guladxinbi' ni' yezíca'rbi' bi'i ngul ra'bandau' na', ati' gululidzbi'-në', gulanabi': “Xan, Xan, bsalj queëtu’.” ¹² Lë' bubie' didza', rnë: “Le nactë rëpa' lbi'ili', cutu núnbë'a lbi'ili’.”

¹³ Ni'r Jesús gudxë' lequë':
—Gul-spán ládxi'li', le cutu nózili' bizxa dza o bizxa yël huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

Runë' Isaqui' Jesús ca nac qui dumí zaca'

¹⁴ Gnë' ca' Jesús:
—Ca gun Nu na' rna bë' yehua' yubá nac ca benë' tu bönni', chzoa tsijë' zitu'. Bulidzë' yugu' bönni' huen dxin queë' len glu'ë lu na'quë' yugu' le dë queë'.
¹⁵ Tuë' bönni' huen dxin na', glu'ë lu në'ë gayu' dumí zaca', len yetúë' glu'ë lu në'ë chop dumí zaca'. Yetúë' glu'ë ca' lu në'ë tu dumí zaca'. Tu tuë' glu'ë lu na'quë' tsca hueaj le la'záqui'në'. Ni'r la' gza'atë' ga nac zitu'.
¹⁶ Gyijë' bönni' huen dxin na' gzxi'ë gayu' dumí zaca' na', len yajtíjlenë' lei yegayu' dumí zaca'. ¹⁷ Lëzca' cni, bönni' na' gzxi'ë chop dumí na', yajtíjlenë' lei yechóp ca'. ¹⁸ Bönni' na' gzxi'ë tu dumí gyijë' len yajchö'në' lu yu, ati' lu yu ni' bucachë'ë dumí queë' xanë'.
¹⁹ Cati' chgdzey, budxinë' xanquë' bönni' huen dxin na', ati' bugá'nlenë' lequë' tsahui'. ²⁰ Ga gzu lau bdxin-të' bönni' na' gzxi'ë gayu' dumí zaca' na', len zunu'ë yegayu' dumí ca', ati' rë' xanë': “Xan, gayu' dumí glu'u lu na'a. Ni dë yegayu' dumí ca' yajtíjlena' lei.” ²¹ Xanë' na' rë' lë': “Nac dxi'a. Nacu' huen dxin gdu. Tsáhui'dau' benu' cati' ni dë lu na'u láti'dau'z. Na'a szxónitër cu'a lu na'u. Gyaz ga zoa', udzjilennu' neda'.” ²² Gdöd ni'

bdxinë' ca' bönni' huen dxin na' gzxi'ë chop dumí zaca', rnë': “Xan, chop dumí glu'u lu na'a. Ni dë yechóp dumí ca' yajtíjlena' lei.” ²³ Ni'r xanë' na' rë' lë': “Nac dxi'a. Nacu' huen dxin gdu. Tsáhui'dau' benu' cati' ni dë lu na'u láti'dau'z. Na'a, szxónitër cu'a lu na'u. Gyaz ga zoa', udzjilennu' neda'.” ²⁴ Ni'r cati' bdxinë' bönni' huen dxin na' gzxi'ë tu dumí zaca' na', rnë': “Xan, nözda' nacu' bönni' bizxj, le rlapu' ga cutu guzu', len rutubu' ga cutu bchilju'. ²⁵ Qui lë' ni na' gúdxida' li', ati' gyija', yajcacha'a dumí quiu' lu yu. Ni dë na'a le naqui quiu'.” ²⁶ Ni'r bubie' didza' xanë', rë' lë': “Nacu' huen dxin cunác tsahui' len zxhuëd. Nözcnu' rlapa' ga cutu guza' len rutuba' ga cutu bchilja'. ²⁷ Qui lë' ni na', dxi'ar gac quiu' la'naru' bunödzu' dumí quia' lu na'quë' bönni' lugunë' lei dxin, la'guíljenë' lei yelati', quië cati' huöda' neda', uzi'a le naqui quia' len icji ca'.” ²⁸ Ni'r xanë' na' gudxë' nup nacua' ni': “Gul-cúa dumí na' dë lu në'ë bönni' ni, len gul-cú'u lu në'ë bönni' na' dë queë' chi dumí.” ²⁹ Núti'tëz nu rugún dxi'a dxin le dë qui, zoa nu unódzj queë' yelati', ati' gata' queë' szxöni, san nu na' cutu rugún dxi'a dxin le dë qui, la'z dui le dë qui gdua. ³⁰ Na'a, bönni' huen dxin cunác tsahui' ni, gul-tsajchú'n-në' ni'l ga nac chul. Ni' cödx yechë'ë len utíl-layë'ë.

Cristo cuequi xbeynë' bunách

³¹ Gnë' ca' Jesús:
—Cati' ni' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, duná bë'a, ati' dzagque' neda' yúgu'të gbaz la'y quia', ni'r cö'a latj tsahui' quia', ga na' cuequi xbeyda' bunách. ³² Ludúb dëra lahua' neda' bunách yödzlyú ni, ati' ucu'a lequë' tsla'a hueaj ca runë' bönni' uyú bö'cu' zxila', rucu'ë-ba' tsla'a hueajba' yugu' chivo len yugu' bö'cu' zxila'. ³³ Yugu' bö'cu' zxila' na' ucu'ë-ba' cuit lë'ë yubél, ati' yugu' chivo na' ucu'ë-ba' cuit lë'ë yögl. ³⁴ Ni'r, neda', bönni' uná bë', gyëpa' nup nacua' cuit lë'a yubél, gnia': “Gul-dá ga zoa', lbi'ili' bu-bijë' lbi'ili' quizi queë' Xuza'. Naqui queëli' latj ga na' rna bë'ë, lë' na' bupé'ë queëli' dza ni'të cati' ni' benë' yödzlyú. ³⁵ Cni naqui queëli' le gduna', ati' bennli' le gdahua'. Gbidxa' nis, ati' bennli' le gu'a. Guca' ca bönni' rda zitu', ati' glu'li' neda' lidxli'. ³⁶ Byadzj le gacua', ati' bugáculi' neda' le ráculi'. Güi'ida', ati' duyuli' neda'. Gyu'a lidx guia, ati' duyuli' neda'.” ³⁷ Ni'r lubi'ë didza' bönni' tsahui' na', lë' neda': “Xan, ¿batx blé'itu' Li' gdunu' ati' bugágutu' Li'? ¿Batx gbidxu' ati' benntu' le gu'u? ³⁸ ¿Batx blé'itu' Li' gdau' zitu' ati' glu'tu' Li' lidxtu'? ¿Batx byadzj le gacu' ati' bugácutu' Li' le rácutu'? ³⁹ ¿Batx blé'itu' Li' güi'inu' o gyu'u lidx guia ati' duyutu' Li'?” ⁴⁰ Ubi'a didza' neda', bönni' uná bë', gyëpa' lequë': “Le nactë rëpa' lbi'ili', le benli' cni queë' nu bönni' böcha'adau' ni, zal-la' naquë' bönni' ca'z, quia' néda'cza' benli' ca'.”

⁴¹ Ni'r gyëpa' nup nacua' cuit lë'a yögl, gnia': “Gul-cuít ga zoa', lbi'ili' na' nabága'li' zxguia', tsajtsazli' lu gui' cutu ul, lë' na' bupé'ë Dios qui tu' xöhui' len quegac gbaz da'gac lei. ⁴² Cni gac queëli' le gduna', ati' cutu bennli' le ghua'. Gbidxa' nis, ati' cutu bennli' le

gui'ja'. ⁴³ Guca' ca bönni' rda zi'tu', ati' cutu glu'li' neda' lidxli'. Byadzj le gacua', ati' cutu bugáculi' neda' le ráculi'. Güi'ida' lenca' gyu'a lidx guía, ati' cutu duyuli' neda'." ⁴⁴ Ni'r la'ná ca' nup na', lè neda': "Xan, ¿batx blé'itu' Li' gdonu', o gbidxu', o gucu' ca bönni' rda zi'tu', o byadzj le gacu', o güi'inu', o gyu'u lidx guía, ati' cutu gúclentu' Li'?" ⁴⁵ Ni'r ubi'a didza' neda', bönni' uná bè', gyèpa' lequè': "Le nactè rèpa' lbi'ili', le cutu bi benli' qui tu nu nutsa' ladj nup nacua' ni, zal-la' nac ca'z nu na', cutu bi benli' quia' neda'." ⁴⁶ Ni'r bunách tua'dö' na' la' tsajtsásgactè ga ni' la'zaca' la'gui'itecz, san bunách tsahui' ni' gata' yöl-la' na'bán gdu quegac.

Tun xtídzá'què' bönni' gdau' la'zönè' Jesús

26 Cati' budx bè'è yugu' didza' ni Jesús, gudxè' yugu' bönni' uséd queè', ² rnè':

—Nózcilí' yechóp dza gdxin Lni Pascua, ati' dza na' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, ludödè' neda' lu na'gac nup ludá' neda' lè'i yag cruz.

³ Ni'r guladxiné' yugu' bxuz uná bè' len bönni' gdau' tu'sèdi len bönni' gul tu'zénj'ni'nè' bunách judío, guludubè' ga nac lö'a lidx bxuz blau, lè' Caifás. ⁴ Ni' glun xtídzá'què' la'zönè' Jesús, lu yöl-la' rzi' yè' quequè', quiè ludöddè' Lè'. ⁵ Ta'né':

—Cutu gunru' lè ni dza lni, qui nadxi lun rusbó bunách.

Ngul rgu'nu le rla' zxix icjè' Jesús

⁶ Cati' ni' zoè' Jesús lu yödzt Betania lu yu'u lidxè' Simón, bönni' na' güi'inè' huè' nudzu' ruzód, ⁷ bdxinnu cúdzu'lè' Jesús tu ngul, nua'nu tu bóga'dau' náquini guiöj zaca', len yudz tu le rla' zxix le zaca' sxöni, ati' glu'nu lei icjè' Jesús cati' ni' rö'è rahuè'. ⁸ Cati' gualalé'inè' lè ni bönni' uséd queè' Jesús, gulaleynè', ta'né':

—¿Bixz quiè raqui ditj lè ni? ⁹ Guc nu guti' lè ni len si dumí zian quiè gáclenru' bunách yechi'.

¹⁰ Cati' byönnè' lè ni Jesús, rè' lequè':

—¿Bixz quiè rnèli' queènu ngul ni? Dxi'a nac le ben-nu quia'. ¹¹ La'cuá'lentecza' lbi'ili' bunách yechi', san neda' cutu ugá'nlentecza' lbi'ili'. ¹² Le bennu ngul ni, glu'nu neda' le rla' zxix ni, nac le rupa'nu neda' quiè dza ggacha'a yeru ba. ¹³ Le nactè rèpa' lbi'ili', gátitèz yödzyú ga gac lban qui didza' dxi'a ni, lèzca' la'guixjö' bunách le bennu quia' ngul ni quiè nu tsajnéy lènu.

Rzi' lu nè'è Judas udödè' Jesús lu na'què' bönni' ta'ná bè'è

¹⁴ Ni'r gyijè' ga na' nacu'è bxuz uná bè' Judas Iscariote, bönni' dzaguè' chinnuè' na' da'què' Jesús, ¹⁵ len gudxè' lequè':

—¿Bixza gunnli' quia' chqui' neda' udöda'-nè' Jesús lu na'li'?

Gulugá'nlenè' lè' tsahui' lu'è lè' chi uruá' dumí plata. ¹⁶ Ni'r gzu lahuè' Judas na' rzu rbö'è udödè' Jesús lu na'què'.

Le ráguru' rusá' ládxi'ru' ca gutiè' Xanru'

¹⁷ Cati' nac dza rzu lau lni quequè' bönni' judío cati' tahuè' yöt xtil cunazí' xnè'i, gulabiguè'è ga zoè' Jesús bönni' uséd queè' len tè' Lè':

—¿Gazx rè'nnu' tsajpa'tu' queèru' gáguru'-ba' bö'cu' xzíla'dau' dzö' Lni Pascua?

¹⁸ Jesús rè' lequè':

—Gul-tseajtsca' yödzt ni' ga na' zoè' tu bönni' len gul-guiè'è: "Bönni' rusèdnè' netu' rnè': Chza' gal-la' dza quia'. Lu yu'u lidxu' gágulengaca'-nè' bönni' uséd quia' bö'cu' xzíla'dau' dzö' Lni Pascua."

¹⁹ Ni'r glunè' bönni' uséd queè' ca na' gna bé'inè' lequè' Jesús, ati' gulupé'è ni' le lahuè' dzö' Lni Pascua.

²⁰ Cati' chgdzö' dza na', Jesús gró'lenè' idxínnutè' bönni' uséd queè' tahuè'. ²¹ Tsal ni' tahuè', Jesús rè' lequè':

—Le nactè rèpa' lbi'ili', tu nu nutsa' ladjli' ni udód neda'.

²² Ni'r guluhui'ni ládxi'què', len gulanabnè' Jesús tu tuzè', ta'né':

—Xan, ¿naru' neda'?

²³ Bubi'è didza' Jesús, rnè':

—Bönni' ni rnè' nè'è tsaxón len na'a lu yö'ön, bönni' ni udödè' neda'. ²⁴ Le nactè neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, huayija' ga gatia' ca na' nayúj lu guich la'y ca ral-la' gac quia', san bica' bayechi' nu na' udód neda' gatia'. Dxi'ar gac queè' bönni' na' la' cuguljè'.

²⁵ Ni'r bubie'è didza' Judas, bönni' na' udödè' Jesús, rnè':

—Bönni' Usèdi, ¿naru' neda'?

Jesús rè' lè':

—Ja, li' na'.

²⁶ Tsal ni' tahuè', gdel-lè'è yöt xtil Jesús len gudxè' Dios: "Xclenu'." Ni'r buzxuzxjè' lei len bunödzejè' quequè' bönni' uséd queè', rnè':

—Gul-sí', gul-gagu. Lè ni le nayá' nabana'. Ca bena' qui yöt xtil ni ruluí' ca gac qui gdu ca nayá' nabana'.

²⁷ Gdel-lè'è ca' tu xzíga'dau' len gudxè' Dios:

"Xclenu'." Ni'r bunödzejè' ca' quequè', rnè':

—Gul-gui'aj yúgu'tèli'. ²⁸ Lè ni ruluí' ca nac xchöna' le run tsutsu didza' cub rucá'n tsahui'. Xchöna' na' glalj ni'a quegac bunách zian quiè gac unít lahuè' Dios yugu' dul-la' nabága'què'. ²⁹ Rèpa' ca' lbi'ili', cutur gui-ja' xisi le rbia lba uva ni cati' gdxinr dza ni' guí'jlèna' lbi'ili' tu le cub ga ni' rna bè'è Xuza'.

Jesús rnè' gnè' Pedro cutu nunbè'è Jesús

³⁰ Cati' budx glul-lè' yöl-la' ba queè' Dios, yjaquè' lu Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo. ³¹ Ni'r Jesús rè' lequè':

—Yúgu'tèli' gac chop ládxi'li', uca'nli' neda' na'a dzö' ni, le nayúj lu guich la'y ca gac quia', rna: "Guna' ga gatiè' Bönni' Uyú Bö'cu' Xzila', ati' lásasba' bö'cu' xzi-la' na'." ³² Cati' ubana' lu yöl-la' gut, ni'r tsija' tsajnöra' lauli' zaca' luyú Galilea.

³³ Ni'r bubie'è didza' Pedro, rè' Jesús:

—Zal-la' lac chop ládxi'quë', luca'në' Li' yúgu'të', neda' cutu gac chop ladx'a, cutu uca'na' Li'.

³⁴ Jesús gudxë' lë':

—Le nactë rëpa' li', na'a dzö' ni, cati' zi'a cödxlba' zx-i'n druz, li' chgnau' tsonn lzu cutu núnbë'u neda'.

³⁵ Ni'r Pedro gudxë' Jesús:

—Zal-la' gátlentea' Li', cutu ca' gnia' cutu núnbë'a Li'.

Lëzca' cni gulané' yúgu'të bönni' uséd queë'.

Jesús rulidzë' Dios la' yël Getsemaní

³⁶ Ni'r Jesús bdxínlenë' lequë' la' yël Getsemaní, ati' gudxë' yugu' bönni' uséd queë' na', rnë':

—Gul-cö'tsca' ni tsal tsija' yelati' ni'l, tsajlidza'-në' Dios.

³⁷ Jesús bchë'ë Pedro len gropë' zxi'në' Zebedeo, ati' gzu lahuë' ruhui'nnë' len rsëbi ladxë'ë. ³⁸ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Ruhui'ni ladx'a len huatzca' lu yöl-la' rsëbi ladx'i. Gul-gá'n ni len gul-ná' yël tsazxón len neda'.

³⁹ Gdödë' Jesús yeláti'dau' ni'l, ati' ni' byechuë'. But-ság lahuë' lya len bulidzë' Dios, gnë':

—Xuza', chqui' huac, ben ga cugún bayúdx saca' qui'a lë ni, san clëg ca rë'nda' neda', san ca rë'nnu' Li' gunu'.

⁴⁰ Cati' budxinë' Jesús ga na' nacu'ë bönni' uséd queë', yajxaquë' lequë' tasië', ati' rë' Pedro:

—¿Naru' cu guctsa gná'lenu' neda' tsazxón yël tu chi'itëz? ⁴¹ Gul-ná' yël len gul-lidzë' Dios gnábili'-në' gá-clenë' lbi'ili', cui güi'li' latj si' bë' lbi'ili' le xöhui' Satanás tu' xöhui'. Bö' nacczli' nasína'tecz, san lu yöl-la' bunáchz queëli' nacuídi'li'.

⁴² Ni'r gyijë' Jesús le buróp lzu len bulidzë' Dios, rnë':

—Xuz, chqui' cugác gunu' ga cutu saca' qui'a lë ni, ben ca rdzag ladxu'u Li'.

⁴³ Cati' böjë', leyúbl duxaquë'ë lequë' tasië' le nadódr yël yöj laquë'. ⁴⁴ Ni'r buca'në' lequë' Jesús, ati' gyijë' leyúbl len bulidzë' Dios le bunn lzu, len tuz ca gnë' zi'al rnë'. ⁴⁵ Leyúbl böjë' ga na' nacu'ë bönni' uséd queë' len rë' lequë':

—¿Rástsali' na'a, len ruzi'tsa ládxi'li'? Gul-yutsca', chbudzág lau. Neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, chnadöda' lu na'quë' bönni' dul-la'. ⁴⁶ Gul-tsás, huajejru'. Gul-yutsca', chbdxinë' ni bönni' na' rudödë' neda'.

Ta'ché'ë Jesús nadzunë'

⁴⁷ Tsal ni' ru'ë didza' ni Jesús, la' bdxintë' ni' Judas, bönni' nabáblenë' idxínnutë' na', ati' dzagquë' lë' bönni' zian, nua'quë' guía tuchi' len yugu' yagdau'.

Nasóla'quë' lequë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zëjní'në' bunách judío. ⁴⁸ Judas, bönni' na' rudödë' Jesús, chbului'inë' lequë' tu le gunë' le gac bë' nu nac Jesús, gnë':

—Bönni' na' utság lahua'-në', Lë' na' Jesús. Gul-sönë'.

⁴⁹ Ni'r gbiguë'ë Judas ga na' zoë' Jesús, rnë':

—Padiux, Bönni' Usëdi.

Ni'r la' butság lautë' Lë'. ⁵⁰ Jesús rë' lë':

—Böcha'a, ¿bizxa huen za'u ni?

Ni'r gulabiguë'ë bönni' na', gulazönë' Jesús. ⁵¹ Gley-cjë' guía tuchi' queë' tuë' bönni' dzaguë' Jesús len benë' huë', bchuguë' guid naguë' huen dxin queë' bx-uz blau. ⁵² Jesús gudxë' lë':

—Bugú' lidx, guía tuchi' quiu' na'. Yúgu'të nup tu'di'ini guía tuchi', lu guía tuchi' lat. ⁵³ ¿Naru' cu nöznu' huac ulidza' Xuza', ati' Lë' la' gsóla'të' quia' ziantër ca chinnu cö' gbaz la'y le nac zian gayu'ë tu cö' hueaj? ⁵⁴ Chqui' guna' cni, ¿nacx gac utság le nayúj lu guich la'y, rna cni ral-la' gac quia'?

⁵⁵ Ni'r Jesús gudxë' yugu' bönni' ni':

—¿Brújtsali' nua'li' guía tuchi' len yagdau' quië sönli' neda' ca runli' rzönli'-në' gban? Yugu' dza grö'a lauli' ga nac nchil gdau' busédgacda' bunách, san cutu gzxönli' neda'. ⁵⁶ Rac cni yúgu'të lë ni quië utság le nayúj lu guich la'y, ca na' gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios.

Ni'r guluca'në' Jesús yúgu'të bönni' uséd queë', len guluzxundjë' ni'.

Rdxinë' Jesús laquë' bönni' gdau'

⁵⁷ Ni'r gulachë'ë Jesús bönni' na' zönquë' Lë', guladx-inë' lahuë' Caifás, bxuz blau, ga ni' nudubquë' ca' bönni' gdau' tu'sëdi len bönni' gul tu'zejni'i. ⁵⁸ Pedro nauzë' Jesús zi'tu' zi'tu'z, len bdxinë' ga nac lö'a lidx bxuz blau na', quië glé'inë' nacx utsaguë' Jesús.

⁵⁹ Guluguiljë' nu uquí Jesús yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i len bönni' gdau' ta'bequi xbey, zal-la' si' yë'ë bönni' na', quië gac la'chuguë' queë' gatië'. ⁶⁰ Cutu bi guludzölnë' zal-la' guladxinë' bönni' zian len gulané' queë' le cunác. Ga budxtë guladxinë' chopë' bönni', ati' lu yöl-la' rzi' yë' quequë' gulané' queë', ⁶¹ ta'né':

—Bönni' ni gnë': "Huac uquindja' gdau' queë' Dios, ati' tsonn dzaz uchisa' lei."

⁶² Ni'r gyasë' gzuinë' bxuz blau na', len rë' Jesús:

—¿Naru' cu rubi'tsu' didza'? ¿Bizxa caz lë ni ta'né' quiu' bönni' ni?

⁶³ Jesús cutu bi gnë'. Ni'r bxuz blau gudxë' Lë':

—Ni'a queë' Xanru' Dios ban rna bé'ida' Li' quíxjö'u le nac. Gdixjöi' netu' chqui' nacu' Li' Cristo, Zxi'në' Dios.

⁶⁴ Jesús rë' lë':

—Ca na' rnau' naca'. Le nactë rëpa' lbi'ili', glé'ili' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, rö'a cuit lë'ë yubé' Dios, ga ni' dë lu na'a yöl-la' uná bë', len guida' lu böaj luzxbá, gdxina' ga zoali'.

⁶⁵ Ni'r lu yöl-la' rley queë' bchözë' lari' nacuë' bxuz blau, rnë':

—Gnë' zi'ë queë' Dios bönni' ni. ¿Nuzxar naquíniru' nu gnë' queë' bönni' ni? Chbyónicli' didza' xöhui' bë'ë. ⁶⁶ ¿Nacx runi lbi'ili'?

Gulubi'ë didza', gulané':

—Nabaguë'ë zxguia' gatië'.

⁶⁷ Ni'r guluchijë' zxöna' lahuë' Jesús len glu'ë dö' queë'. Gulagapë'ë ru'ë Jesús yela'quë', ⁶⁸ të' Lë':
—¿Nactsu' Li' Cristo? Gnëya'atsca' na'a, ¿nuzxa na' gdap Li'?

Pedro rnë': "Cutu núnbë'a-në' Jesús"

⁶⁹ Tsal ni' glac lë na', lö'al rö'ë Pedro, ati' bdxinnu ga na' zoë' tunu ngul huen dxin, rnanu:

—Lëzca' li' gdálenu' Jesús, bönni' Galilea na'.

⁷⁰ Gdá'baguë'ë Pedro laugac bunách nacúa' ni', rnë':

—Cutu nözda' nuzxa qui na' ru'u didza'.

⁷¹ Cati' brujë' Pedro ga nu ryaz lö'a, blé'inu-në' yetunu ngul, ati' gudxnu nup nacúa' ni':

—Bönni' ni' gdálenë' ca' Jesús, bönni' Nazaret na'.

⁷² Leyúbl gdá'baguë'ë Pedro len gneynë' Dios, rnë':

—Cutu ca' núnbë'a-në' bönni' ni'.

⁷³ Yeláti'dau'z gdzey, gulabiga' ga na' zoë' Pedro nup nacúa' ni', len të' lë':

—Le nactë' li' nunu' ca' tsaxón lequë' le nac bë'u yöl-la' rui'z quiu' didza'.

⁷⁴ Ni'r gzu lahuë' Pedro rudxía dö' cuinë' len rneynë' Dios, rnë':

—Cutu ca' núnbë'a-në' bönni' ni'.

La' na'z gródxhtëba' xzi'n druz. ⁷⁵ Ni'r yajneynë' Pedro didza' gudxë' lë' Jesús, gnë': "Cati' zi'a cödxlba' xzi'n druz, tsonn lzu chgnau' cutu núnbë'u neda'", ati' burujë' ni' Pedro len gródx yéchi'tsqüë'.

Tu'dödë' Jesús lu në'ë Pilato

27 Cati' za' rení' dza na', glun xtídza'quë' yúgu'të bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zëjní'në' bönni' judío quië ludóddë' Jesús. ² Gulachë'ë Jesús náguë'ë ati' guludödë' Lë' lu në'ë Poncio Pilato, bönni' rna bë'ë.

Ratië' Judas

³ Cati' chnózinë' Judas, bönni' na' budödë' Jesús lu na'quë' bönni' gdau', narugu queë' Jesús gatië', bui'n-në', ati' yju'ë chi uruá' dumí plata na' lu na'quë' bxuz uná bë' len yugu' bönni' gul na'. ⁴ Rë' lequë' Judas:

—Bena' dul-la' le budöda'-në' bönni' tsahui' gatië'.

Ni'r të' lë':

—Cutu gun ga cö'tu' baguí'i lë ni. Le benczu' li' na'.

⁵ Ni'r gru'në' Judas yugu' dumí plata na' ga nac nchil gdau' ati' buzé'ë ni', yajsí yenë'.

⁶ Guluzi'ë yugu' dumí plata na' bxuz uná bë', ta'né':

—Cutu gunn cu'ru' dumí ni ga rgu'ru' dumí gun, le nac lazxjë' bönni' gdödi bunách.

⁷ Ni'r glun xtídza'quë', ati' glá'uinë' dumí na' tu la' yël queë' bönni' huen rö'ö quië gac ga la'gachë'ë bönni' gza'a. ⁸ Qui lë ni na', ga rdxintë na'a dza nazí' lei latj na', La' Yël Rön. ⁹ Cni guc, butság lë na' gnë' Jeremías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë': "Gulaguel-lë'ë chi uruá' dumí plata na', tsca le gulasáqui'në' Lë' bönni' Israel, ¹⁰ ati' dumí na' glá'uinë' la' yël queë' bönni' huen rö'ö. Lë ni bului'inë' neda' Xana'."

Rdxinë' Jesús lahuë' Pilato

¹¹ Cati' guluschinë' Jesús lahuë' Pilato, bönni' rna bë'ë na', bönni' ni gnabnë' Jesús, rë' Lë':

—¿I nacu' Li' Bönni' gna bé'inë' bönni' judío?

Jesús rë' lë':

—Le nacz rnau'.

¹² Cati' guluquifë' Jesús yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i, cutu bi didza' bubi'ë Jesús. ¹³ Ni'r Pilato rë' Jesús:

—¿Naru' cu ryóntsanu' cáti'ga zian le ta'né' quiu'?

¹⁴ Jesús cutu bi didza' bubi'ë. Cni guc, bubannë' bönni' na' rna bë'ë.

R-rugu queë' Jesús gatië'

¹⁵ Cati' nac dza Lni Pascua na', dëcz tu le runë' Pilato, bönni' na' rna bë'ë, ca ta'náb bunách rusanë' tuë' bönni' yu'ë lidx guía, núti'tëz nu të'ni usané'. ¹⁶ Dza na' yu'ë lidx guía ni' bönni' nabaguë'ë zxguia', lë' Barrabás. ¹⁷ Cati' guludúb ni' bunách zian na', gnabnë' lequë' Pilato, rnë':

—¿Núzxalë' ré'nili' usana' queëli'? ¿Naru' Barrabás o Jesús, Bönni' na' lë' Cristo?

¹⁸ Cni gnë' Pilato le ráquibe'inë' guludödë' Jesús lu në'ë bönni' gdau' le tu'zxé'inë' Lë'.

¹⁹ Tsal ni' rö'ë Pilato ga na' rbequi xbeynë', bsóla'nu nu tsjödë lë' ngul queë', rna:

—Cutu bi gunu' queë' bönni' tsahui' ni, le szxöni gúdxida' gdyël lu yël bëchcál le nac queë' Lë'.

²⁰ Gulagú'u yöl-lë'ë bunách zian ni' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i, quië la'nabi Pilato usané' Barrabás na' ati' gdöddë' Jesús. ²¹ Leyúbl bë'ë didza' bönni' na' rna bë'ë, rë' lequë':

—¿Núzxalë' chopë' ni ré'nili' usana'-në' queëli'?

Gulanë':

—Barrabás.

²² Ni'r Pilato gnabnë' lequë', rnë':

—¿Nacx guna' queë' Jesús, bönni' na' lë' Cristo?

Yúgu'të' ta'né':

—Bdë'ë lë'i yag cruz.

²³ Ni'r bönni' na' rna bë'ë rë' lequë':

—¿Bizxa le cunác benë'?

Zidzjr glu'ë didza', ta'né':

—Bdë'ë lë'i yag cruz.

²⁴ Cati' ráquibe'inë' Pilato cutu bruj xtídzë'ë, san glunr rusbó bunách, ni'r gdel-lë'ë nis len gdib në'ë lauquë', rnë':

—Cutu bi zxguia' nabaga'a neda' ni'a qui yöl-la' gut queë' bönni' tsahui' ni. Le gunczli' lbi'ili' lë ni.

²⁵ Gulubí'i didza' yúgu'të bunách ni', ta'ná:

—Yöl-la' gut queë' bönni' ni gbága'tu' netu' len la'baga' ca' xzi'ntu'.

²⁶ Ca' guc, Pilato busané' quequë' Barrabás na'. Ni'r gna bé'inë' bönni' rjaquë' gdil-l la'guinë' Jesús, ati' gdöd ni' budödë' Lë' lu na'quë' quië ludé'ë Lë' lë'i yag cruz.

²⁷ Gulaché'è Jesús lu yu'u yúlahui' nazí' lei pretorio bönni' rjaquë' gdil-l' nacu'è lu në'è bönni' na' rna bë'è, ati' ni' gulutubë' ga na' zoë' Jesús yúgu'të bönni' rjaquë' gdil-l' nacu'è ni'. ²⁸ Ni'r gulagúë' lari' nacuë' Jesús len gulugacuë' Lë' tu lari' xna, ca rácu'gac nup ta'ná bë'. ²⁹ Guludxië' icjë' tu bregui' zxuza' në'i yag yötsi' len guluzóë' tu guidau' lu në'è yubél le ruluí' ca tu xuyág qui bönni' yúlahui'. Ni'r guluzechu zxibquë' lahuë' len gulutitjë' Lë', ta'né':

—Bica' xzön Li', rna bé'inu' bönni' judío.

³⁰ Ni'r guluchijë' Lë' xzöna', ati' guluguel-lë'è gui na' len gulaguinë' icjë'. ³¹ Gdöd gulutitjë' Jesús, gulugúë' lari' na' nacuë', ati' gulugacuë' Lë' lari' queëczë'. Ni'r gulaché'è Lë' quië tsajda'quë' Lë' lë'i yag cruz.

Tu'dé'è Jesús lë'i yag cruz

³² Cati' ni' gularujë', yajxáca'quë' Simón, bönni' Cirene, ati' glunë' ga bi'è yag cruz queë' Jesús.

³³ Cati' guladxinë' latj nazí' lei Gólgota, le rna lu didza' xidza', Latj Qui Böga' Icjru', ³⁴ ni' guluguij' Jesús nup zi nutsi'i xzágal'aba' böa' guixi'. Cati' buxí' ru'è lei Jesús, cutu gu'nnë' guij'è'.

³⁵ Cati' chnuda'quë' Lë' lë'i yag cruz, gulaguisië' lari' nacuë', len guluquitjë' lahui le gac bë' núzsalë' gaqui queë'. Cni guc, butság lë na' gnë' bönni' bë'è didza' uláz queë' Dios, gnë': "Gulaguisië' lari' nacua' len guluquitjë' lahui le gac bë'." ³⁶ Ni'r gulabö'è ni', tu'yúë' Jesús. ³⁷ Lëzca' guluzóë' lë'i yag cruz icjlë' Jesús tu didza' rguixjö' le nabaguë'è, rna cni: "Bönni' ni Jesús, Bönni' rna bé'inë' bunách judío."

³⁸ Ga ni' dë'è Jesús, ni' guludé'è ca' lé'igac yag cruz chopë' gban. Tuë' guludé'è cuit lë'è yubél, len yetúë' na' cuit lë'è yögl. ³⁹ Guladödë' ni' bönni' gululídz zi'è Jesús len golutá icjqüë', tu'titjë' Lë', ⁴⁰ ta'né':

—Ja, Li' na' uquindju' gdau' ati' tsonn dzaz ca' uchistu' lei. Buslá cuinu' na'a chqui' nacu' Li' Xzi'në' Dios. Bötjttsca' lë'i yag cruz na'.

⁴¹ Lëzca' cni gulutitjë' Lë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi len yugu' bönni' gdau' fariseo, len bönni' gul tu'zejni'i, ta'né':

⁴² —Yugu' nu yubl buslé' bönni' ni, san cutu gac uslá cuinë'. Chqui' naquë' bönni' gna bé'inë' bunách Israel, huötjttsquë' na'a lë'i yag cruz, ati' tséjlë'tu' Lë'. ⁴³ Lë' buzxöni ladxë'è Dios. Dios uslaczë' Lë' na'a chqui' rë'n-në' Lë', le gnë': "Xzi'në' Dios naca'."

⁴⁴ Lëzca' cni gululídz zi'è Lë' gban na' da'quë' lé'igac yag cruz ga ni' dë'è Jesús.

Ratië' Jesús

⁴⁵ Cati' bdxin huagbíd, bchul gdu'të yödzlyú ga bdxintë' gdu rdöd xhuö. ⁴⁶ Gdu rdöd xhuö na', bë'è zidz didza' Jesús, rnë':

—Elí, Elí, ¿lama sabactani?

Didza' ni rna lu didza' xidza': "Dios quia', Dios quia', ¿bizx quië nubíj ladxu'u neda'?"

⁴⁷ Cati' gulayöni didza' ni nup nacua' ni', ta'ná:

—Bönni' ni rulidzë' Elías, bönni' ni' bë'è didza' uláz queë' Dios.

⁴⁸ La' gxítitë' tuë' bönni' nutsë'è ladjquë' len gdel-lë'è tu le blul rzxup nis, ati' buxúpinë' lei nup zi len buzóë' lei lu gui, ati' butsaquë' lei ru'è Jesús quië xupë'. ⁴⁹ Ni'r yela'quë' bönni' ni' ta'né':

—Glözgar. Uyútsca'ru' chqui' huidë' Elías uslé' Lë'.

⁵⁰ Leyúbl grödxýë'è zidz Jesús ati' burujtë bö' nacczë', guttë'. ⁵¹ La' na'z bróza'të lari' nal-la' lu gdau', bruj chopl le gdel-la' icjl ga bdxintë xni'i. Ni'r gtit luyú len gualá'a guiöj. ⁵² Gulayálj yeru ba quegac nup chnatgac, bönni' ni' gulayejlë'è Dios, ati' gulubanë' bönni' na'. ⁵³ Gdöd bubanë' Jesús, gulurujë' yeru ba quequë' bönni' na' len gulayazië' yödz la'y Jerusalén, ga ni' gulale'i lequë' bunách zian.

⁵⁴ Ni'r cati' gualalë'inë' gtit luyú len lë na' glac, gládx-inë' bönni' ni' nacu'è lu në'è bönni' rjaquë' gdil-l' lenca' bönni' rjaquë' gdil-l' nacua'lenë' lë' tu'yúë' Jesús, ta'né':

—Le nactë bönni' ni guquë' Xzi'në' Dios.

⁵⁵ Zi'tu'z gulacua'nu ni' ngul zian tu'yunu Jesús, ngul na' guladálennu Jesús cati' ni' buzé'è luyú Galilea, ati' glunnu xchinë', gulagu'nu le glahuë'. ⁵⁶ Nútsa'cnu ca' ladjcnu María Magdalena len María, xna'quë' Jacobo len José, ati' zoanu ca' ni' xna'quë' xzi'në' Zebedeo.

Ta'gu'è Jesús yeru ba nadj lë'i gui'a guiöj

⁵⁷ Cati' chrdzö' dza na', bdxinë' ni' José, bönni' Ari-matea, bönni' dë yöl-la' tsahui' queë', len dë'è ca' Jesús. ⁵⁸ Yajyúë' Pilato bönni' ni len gnabë' latj u'è Jesús. Ni'r Pilato gna bë'è lunödzejë' queë' Jesús. ⁵⁹ Gzx-i'è Lë' José len buchólinë' Lë' tu lari' dxi'a. ⁶⁰ Ni'r glu'è Lë' yeru ba cub queë' le naguidjë' lë'i gui'a guiöj. Budé'è tu guiöj blag zxön ga nu ryaz yeru ba na' ati' zhuöjë'. ⁶¹ Gulacua'nu ni' María Magdalena len yetunu María ca', rö'cnu ra' yeru ba na'.

Tun chi'è ba queë' Jesús bönni' rjaquë' gdil-l'

⁶² Cati' za' rení' yetú dza, gdöd gulupé'è qui dza la'y quequë' bönni' judío, guludubë' ga zoë' Pilato yugu' bxuz uná bë' len yugu' bönni' gdau' fariseo. ⁶³ Të' Pilato:

—Bönni', rajneytu' bi gnë' bönni' rzi' yë' na', cati' ni' zoë' nabanë', gnë': "Cati' gac tsonn dza ubana' lu yöl-la' gut." ⁶⁴ Qui lë ni na' gna be'i nup lun chi'i ba ni' ga gdxintë dza bunn, cui djaquë' chdzö'l bönni' uséd queë' lubijë' Lë'. Ni'r lë' bunách: "Bubanë' Jesús lu yöl-la' gut." Chqui' cni gac, didza' cunác lu'è guntër huia'dö' ca ben didza' cunác na' glu'è zi'al.

⁶⁵ Pilato gudxë' lequë':

—Ni nacu'è bönni' rjaquë' gdil-l'. Gul-ché'è queëli'. Gul-tséaj, gul-gún chi'i yeru ba na' tsa sáqui'li' gunli'.

⁶⁶ Ni'r yjaquë' ni' len guluseyjë' dxi'a yeru ba na', len guludé'è lë'i guiöj na' tu le gac bë' chqui' gsalj, ati' gu-luca'në' ni' bönni' rjaquë' gdil-l' lun chi'è lei.

Rubanë' Jesús lu yöl-la' gut

28 Cati' chgdöd dza la'y quequë' bönni' judío, len chza' rení' dza domingo, yajyucnu yeru ba queë' Jesús María Magdalena len yetunu María na'. ² Tsalz gtit luyú. Cni guc, le bötjè' tuë' gbaz la'y queë' Xanru' narujè' yehua' yubá. Bdxinë' ra' yeru ba na' ati' gduë' guiöj blag zxön na' len grö'ë lu guiöj na'. ³ Nalá' lahui gbaz la'y na' ca yös yení', ati' zxíla'dau'z nac lari' nacuë'. ⁴ Cati' gulalé'inë' lè' bönni' na' rjaquë' gdil-l tun chi'ë yeru ba na', gládxinë' lè' len gulaxzië'. Guladzö'ë lu yu, glaquë' ca bönni' nat. ⁵ Ni'r gbaz la'y na' gudxë' yugu' ngul na', rnë':

—Cutu gádxili'. Nözda' ruguiljli'-në' Jesús, bönni' na' guludé'ë Lè' lè'i yag cruz. ⁶ Cutu zoë' ni le chbubanë' ca na' chgnaczë' Lè'. Gul-dá, uyuli' ga ni' gutë' Xanru'. ⁷ Gul-tséaj na'a, gul-tsjódx-quë' bönni' uséd queë' chbubanë' Jesús lu yöl-la' gut, ati' na'a Lëczë' nöre' lauli' zaca' luyú Galilea. Ni' ulé'ili'-në'. Chgudxa' lbi'ili' le glu'ë Dios lu na'a.

⁸ Ni'r la' guluzá'tënu ra' yeru ba na', tádxinu len tu'dzjínu, ati' jarélu'cnu zjacnu zajtíxjöi'cnu yugu' bönni' uséd queë'. ⁹ Tsal ni' zjacnu, yajtsaguë' lecnu Jesús, len rë' lecnu:

—Padiux.

Ni'r gulabíga'nu ga zoë' Jesús len gulunída'nu ni'ë. Gulayíj ládxi'cnu Lè'. ¹⁰ Ni'r Jesús rë' lecnu:

—Cutu gádxili'. Gul-tséaj, gul-tsajtixjöi'-cnë' böcha'a tsjaquë' zaca' luyú Galilea, ati' ni' lulé'inë' neda'.

Le gulaguíxjö'ë bönni' rjaquë' gdil-l

¹¹ Tsal ni' zjacnu ngul na', guludxinë' lu yödz ni' bönni' na' rjaquë' gdil-l glun chi'ë yeru ba na', ati' gulaguíxjöi'në' yugu' bxuz uná bë' yúgu'të lè na' glac.

¹² Cati' chgulutubë' bönni' gul tu'zejni'i, glun xtídza-quë'. Ni'r dumí zian gulunödzjè' quequë' bönni' na' rjaquë' gdil-l. ¹³ Të' lequë':

—Cni gnali: "Guladxinë' chdzö'l bönni' uséd queë' len gulubijë' Lè' tsal ni' rastu'." ¹⁴ Chqui' huayönnë' lè ni bönni' rna bë'ë, netu' uzéjni'tu' lè' len guntu' ga cutu bi gunë' queëli'.

¹⁵ Ni'r gulazi'ë dumí na' bönni' na' rjaquë' gdil-l ati' yjenquë' ca na' chnazëdquë'. Cni guc, tu'zé' didza' ni bönni' judío ga rdxintë na'a dza.

Jesús rsölë'ë yugu' bönni' gbaz queë'

¹⁶ Ni'r yjaquë' luyú Galilea idxineajtë' bönni' uséd queë' Jesús, ati' guladxinë' lu guí'adau' na' chbului'inë' lequë' Jesús. ¹⁷ Cati' gululé'inë' Jesús, gulayíj ládxi'quë' Lè', san la'quë' glac chop ládxi'quë'. ¹⁸ Ni'r gbiguë'ë Jesús ga na' nacu'ë, len rë' lequë':

—Dios chnudödë' lu na'a yúgu'të yöl-la' uná bë' yehua' yubá len luyú ni. ¹⁹ Qui lè ni na', gul-tséaj, gul-tsajsëdi yúgu'të bunách gza'a gdu'të yödzlyú. Gul-quíl lequë' nis, ugunli' dxin lè' Dios Xuz, len lè' Dios Zxi'n, len lè' Dios Bö' La'y. ²⁰ Gul-sëdi lequë' lunë' yúgu'të lè na' gna bé'ida' lbi'ili'. Gul-yutsca', néda'cza' zóalena' lbi'ili' yúgu'të dza ga gdxinr dza udx qui yödzlyú. Ca' gac.

San Marcos

Lban benë' Juan, bönni' buquile' bunách nis

1 Cni gzu lau didza' dxi'a ca guc queë' Jesucristo, Zxi'në' Dios.
² Butság lë na' buzujë' lu guich Isafas, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, le gnë' Dios: Byutsca'. Rsöla'a bönni' gbaz quia', nöre' Lau'. Lë' upé'ë nöz ga tödu'.
³ Yön chi'ë bönni' ulidzë' zidzj lu latj ca'z, gnë': "Gul-pá' nöz gdxin queëli' Xanru'. Gul-bíj li yugu' nöz las tödë'."
⁴ Lë ni butság, le ruquile' bunách nis Juan lu latj ca'z, len runë' lban quië la'díl bunách nis, bönni' na' gulubí'i ládxi'quë' quië unít lahuë' Dios ca nac dul-la' nabá-ga'quë'. ⁵ Gularúj bunách zian yúgu'të yödzt luyú Judea lenca' Jerusalén, yjaquë' ga na' zoë' Juan, ati' Juan na' buquile' lequë' nis lu yegu Jordán, bönni' na' gulaxóalépë' dul-la' nabá-ga'quë'.
⁶ Nacuë' Juan lari' náquini lítsa'ba' böa' len tu pan guid núguë'ë lë'ë. Rahuë'-ba' böchi'zú len ri'jë' le zix qui bözdau'. ⁷ Runë' lban Juan, rnë':
 —Zi'a zë'ë bönni' töd na'a, naprë' yöl-la' uná bë' ca neda'. Cutu naca' neda' Isaca' yechua', gleycja' lölë' nudë'ë. ⁸ Neda' ruquila' lbi'ili' nis, san Lë' gunë' le rulu'z yöl-la' rdil nis ni, uchizië' lbi'ili' Dios Bö' La'y.

Rdilë' Jesús nis

⁹ Tu dza ni' brujë' Jesús yödzt Nazaret luyú Galilea, ati' buquile' Lë' nis Juan na' lu yegu Jordán. ¹⁰ Cati' burujë' lu nis Jesús, la' na'z blé'inë' gyalj luzxbá len ruhuötjë' Dios Bö' La'y, ruluí' cuinë' ca budödau', dusóalenë' Lë'.
¹¹ Byön chi'i nu rui' didza' yehua' yubá, rna:
 —Li' nacu' Zxi'na'. Nadxi'ida' Li' len rdzag ladxa'a Li'.

Rë'ni tu' xöhui' ugáp Jesús dul-la'

¹² Ni'r bayúdx bchë'ë Jesús lu latj ca'z Dios Bö' La'y.
¹³ Choa' dza gzoë' Jesús latj ca'z na', ati' gu'ni Satanás tu' xöhui' ugáp Jesús dul-la'. Gzoë' Jesús ga ni' ta'daba' böa' guixi' dzö'ba' guí'adau'. Gláclenë' Jesús gbaz la'y queë' Dios, gulagu'ë le gdahuë'.

Rusëdnë' bunách Jesús luyú Galilea

¹⁴ Gdöd gulagu'ë Juan na' lidx guia, zijë' Jesús luyú Galilea. Runë' lban ni' qui didza' dxi'a ca rna bë'ë Dios.
¹⁵ Cni rnë':
 —Chbdxin dza. Chzoa duná bë'ë ni Dios. Gul-bí'i ládxi'li' len gul-tsejle' didza' dxi'a ni.

Rulidzë' Jesús tapë' bönni' uzón bö

¹⁶ Tsal ni' rdë' Jesús ra' nis zxön qui Galilea, blé'inë' Simón len Andrés, bönni' böchë'ë Simón na'. Nacquë' uzón bö len ta'chiljë' yöxj bö quequë' lu nis na'.
¹⁷ Gudxë' lequë' Jesús, rnë':
 —Gul-dutá' neda', ati' guna' ga gchë'li' quia' bunách, gunli' ca runli' rzönli'-ba' bö.
¹⁸ La' guluca'ntë' yöxj quequë', zjáclenë' Jesús.
¹⁹ Gdödë' Jesús yeláti'dau' ni'l ati' ni' blé'inë' Jacobo len Juan, yugu' zxi'në' Zebedeo, nacu'ë lë'i bárcodau' quequë', tu'únë' yöxj bö quequë'. ²⁰ La' bulidztë' lequë' Jesús, ati' guluca'në' xuzquë' Zebedeo, dzaguë' yugu' huen dxin queë' lë'i bárcodau' na', ati' zjáclenë' Jesús.

Tu bönni' yu'u lë' bö' xöhui'

²¹ Guladxinë' yödzt Capernaum Jesús len bönni' da'quë' Lë'. Cati' ni' nac dza la'y quequë' bönni' judío, gyazië' Jesús yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati' ni' gzu lahuë' rusëdnë' nup nudubgac ni'.
²² Gulubannë' ca na' rusëdnë' Jesús, le rusëdnë' ca runë' bönni' dë lu në'ë len clëg ca tunë' bönni' gdau' usëdi. ²³ Zoatë' ca' ni' lu yu'u ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios tu bönni' yu'u lë' bö' xöhui', ati' grödxjë'ë bönni' na', ²⁴ rnë':
 —¿Bizxa rál-la'tu' quiu', Jesús, bönni' Nazaret? ¿Za't-su' usnitui' netu'? Núnbë'a Li', nacu' Bönni' La'y queë' Dios.
²⁵ Buzeynë' lei ba nadx Jesús, rnë':
 —Bseyj ru'u len burúj lu bönni' ni.
²⁶ Ni'r buxiztsca bönni' na' yu'u lë' bö' xöhui' na', ati' grödxya'a zidzj, len la' burujtë. ²⁷ Gulubannë' yúgu'të bönni' nacu'ë ni', ati' gulanabi lza'quë', ta'në':
 —¿Bizxa caz lë ni? ¿Naru' nactsa zxba cub? Len yöl-la' uná bë' rna bé'inë' yugu' bö' xöhui', ati' tun ca rnë'.
²⁸ La' gzëtë didza' qui yöl-la' huac queë' Jesús, gulayöni bunách gdutë luyú Galilea na'.

Ruünë' Jesús xna'nu ngul queë' Pedro

²⁹ Ni'r burujë' Jesús lu yu'u ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, len la' gyéajlentë' Jacobo len Juan, guladxinë' lidxquë' Simón len Andrés. ³⁰ Ni' dënu xna'nu ngul queë' Pedro, yu'unu tu xla. La' gulagu'xjöi'tenë' Jesús ca rac queënu. ³¹ Ni'r gbiguë'ë Jesús, ati' gdë-lë'ë na'nu, bchisë'-nu. La' burujtë tu xla na' yu'unu, ati' bu-pa'nu le glahuë'.

Ruúnë' Jesús zian nup te'i

³² Cati' chrdzö', ca gdxia gbidz, la' djuá'gactè' ga zoè' Jesús yúgu'tè nup te'i len bönni' yu'u lequë' bö' xöhui'.
³³ Gulaguír ga nu ryz yu'u ga na' zoè' Jesús yúgu'tè bunách lu yöd. ³⁴ Jesús bunë' zian nup te'i, nac zian guidzhuë' té'inë'. Bubijë' ca' zian bö' xöhui' yu'ugac bunách na'. Cutu bë'ë latj la'né' bö' xöhui' na' le nún-bë'gac Lë' Nu naquë'.

Runë' Iban Jesús luyú Galilea

³⁵ Zí'adau' gyasë' Jesús, ni' nac chul. Brujë' yöd na', zijë' tu latj ca'z, ati' ni' bulidzë' Dios. ³⁶ Zajtiljquë' Jesús Simón len nup nacua'len lë'. ³⁷ Cati' yajxáca'quë' Lë', të' Lë':

—Tu'guílj Li' yúgu'tè bunách.

³⁸ Ni'r gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Huayejru' yugu' dzag yöd, quië guna' ca' lban ni'. Qui lë ni na' bruja'.

³⁹ Cni' guc, gdödë' Jesús gdu luyú Galilea, runë' lban lu yu'u gap tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío len rubijë' bö' xöhui' yu'ugac bunách.

Bönni' ré'inë' huë' nudzu' ruzód

⁴⁰ Bdxinë' ga zoë' Jesús bönni' ré'inë' huë' nudzu' ruzód. Buzechu xzibë' len gúta'yüë' lahuë', rnë':

—Chqui' rë'nnu', huac unu' neda'.

⁴¹ Buechi' ladxë'ë lë' Jesús. Bulí në'ë, gdanë' lë' len gudxë' lë':

—Rë'nda'. Chnuhuöacu'.

⁴² Ca gnë' ca', la' bunittë huë' ré'inë', böaquë' dxí'adau'. ⁴³ Ni'r buzeynë' bach bönni' na' Jesús len la' busóla'të' lë'. ⁴⁴ Cni' gudxë' lë':

—Nutu nu gui' u ca bena' quiu', san gyeaj, yajluí' cuinu' lahuë' bxuz, len yajnódzj quië le böacnu' li' qui gdu' ca na' gna bë'ë Moisés, lë na' uluí'i bunách chnuhuöacu'.

⁴⁵ Burujë' bönni' ni len gzu lahuë' rguíxjöi'në' bunách zian ca guc queë'. Le buzë' didza' ni, cutur guc tsazië' yalj lulu nitú lu yöd Jesús, san gzoazë' ni' gap nac lu latj ca'z. Ga ni' zoë' Jesús guladxín lahuë' bunách yúgu'tè yöd.

Bönni' ré'inë' huë' nacu'në' bin

2 Cati' chgdöd chop tsonn dza, buazië' Jesús yöd Capernaum, ati' gzë didza' zoë' yu'u. ² La' gu-ludubtë bunách zian ga na' zoë' Jesús, ga bdxintë cutur gzaqui' la'cu'ë ni', ni ra' yu'u, ati' Jesús benë' lban qui xtidzë'ë lahuë'. ³ Ni'r guladxinë' ga na' zoë' Jesús tapë' bönni', nua'quë' tu bönni' huë' nacu'në' bin. ⁴ Cutu guc la'dxinë' lahuë' Jesús le nacuá' ni' bunách zian. Qui lë ni na' gulasaljë' cju' u ca dödl ga zoë' Jesús. Cati' budx guludxië' yeru na', ni' guluzötjé' le deynë' bönni' huë' na'. ⁵ Cati' gúquibe'inë' Jesús ca na' ta'ye-jlë'ë Lë', gudxë' bönni' huë' na':

—Zxi'na', chbunít lahua' li' ca nac dul-la' nabagu'u.

⁶ Rö'quë' ni' la'quë' bönni' gdu' usëdi, ta'zá' ládx-i'quë', ta'né': ⁷ "¿Bizx quië ru'ë cni didza' bönni' ni? Ru-ca'në' ca'z Dios. Nutu nu bönni' gac unít lahuë' dul-la'. Tuzë' Dios gac gunë' lë ni." ⁸ La' gúquibe'itenë' Jesús le ta'zá' ládx'i'quë', ati' gudxë' lequë':

—¿Bizx quië rza' ládx'i'li' cni? ⁹ Cutu nac baníg nu guiëz bönni' huë' ni chbunít lau dul-la' nabaguë'ë, san nac baníg nu gun ga huöasë' len u'ë le deynë' len uzë' ni'ë. ¹⁰ Guna' le gac bë' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, dë lu na'a luyú ni unít lahua' dul-la' nabága-gac bunách.

Ni'r Jesús gudxë' bönni' huë' na':

¹¹ —Li' rëpa': "Gyas. Bua' le deynu' len böaj lidxu'."

¹² La' gyastë' bönni' huë' na', bu'ë le gúti'në' len burujë' laugac yúgu'tè nup nacuá' ni'. Gulubannë' yúgu'të' len gulagu'ë Dios yöl-la' ba, ta'né':

—Gatga rlé'initu' le cni.

Jesús rulidzë' Leví

¹³ Burujë' yöd Capernaum na' Jesús, gdödë' leyúbl ra' nis xön. Guludúb ga zoë' Jesús bunách zian, ati' Lë' busëdnë' lequë'. ¹⁴ Cati' rdödë' ni' Jesús, blé'inë' Leví, xzi'në' Alfeo, rö'ë ga ruquixjé' uláz qui yöd zi-tu'. Jesús gudxë' lë':

—Gda' neda'.

La' gyastë' Leví na', zéajlenë' Jesús.

¹⁵ Gdöd guc lë ni, rö'ë Jesús rahuë' lu yu'u lidxë' Leví na', ati' ró'lenquë' tsaxón Jesús len yugu' bönni' uséd queë' zian bönni' uquízj len yela'quë' bönni' ca'z. Cni guc, le rjaclen Jesús bunách zian. ¹⁶ Cati' gualé'inë' Lë' bönni' gdu' tu'sëdi len yugu' bönni' gdu' fariseo, rö'ë rágulenë' tsaxón yugu' bönni' uquízj len yela'quë' bönni' ca'z, glë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, ta'né':

—¿Bizxa caz runtsë'? Ri'j rágulenë' yugu' bönni' uquízj len yela'quë' bönni' dul-la'.

¹⁷ Byönnë' Jesús didza' ni tu'ë len gudxë' lequë':

—Cutu naquínigac nu un bunách nup nacuá' dxí'a, san nup te'i naquínigac nu un bunách. Za'a neda', clëg dulídzgaca' bunách tsahui', san rulídzgaca' bunách dul-la' quië lubí'i ládx'i'gac.

Ru'ë Jesús didza' qui yöl-la' run gubás

¹⁸ Tu dza ni' tunë' gubás bönni' da'quë' Juan len bönni' da'quë' yugu' bönni' gdu' fariseo, ati' guladxín ga zoë' Jesús nup gulanabi Lë', ta'ná:

—¿Bizx quië tunë' gubás bönni' da'quë' Juan len bönni' da'quë' yugu' bönni' gdu' fariseo, san bönni' da'quë' Li' cutu tunë' gubás?

¹⁹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Naru' ráquitsali' lun gubás nup nacuá' lni queë' bönni' utság në'ë tsal ni' zóalenë' lequë' bönni' na' utság në'ë? Tsal ni' zóalenë' lequë' bönni' na' utság në'ë, cutu gac lunë' gubás. ²⁰ Gdxin dza cati' gduë' bönni' na' utság në'ë, cutur sóalenë' lequë', ati' dza ni'r lunë' gubás.

²¹ 'Nutu nu bönni' ud'é tu lari' cubdau' lu lari' chnatéb, le uxú'n lari' cub na' len huachöza' lari' téb na', ati' huaröza'r lari' téb na'. ²² Lézca' cni nutu nu bönni' quë'ë xisi uva cub lu rö'ö bidx náquini guid, le gal xisi uva cub na' len ulá'a rö'ö bidx na' náquini guid, ati' glalj xisi uva na' len gac ditj rö'ö náquini guid. Xisi uva cub lu rö'ö náquini guid cub ral-la' ca'aru'.

Ta'leycjë' deu dza la'y bönni' da'quë' Jesús

²³ Tu dza la'y quequë' bönni' judío, gdödë' Jesús gap dë yöl xzoa' xtil, ati' bönni' uséd queë' gulazú lauquë' ta'leycjë' deu ga dxia xzoa' xtil. ²⁴ Ni'r glë' Jesús bönni' gdau' fariseo, ta'né':

—Byutsca'. ¿Bizx quië tunë' bönni' da'quë' Li' le cutu ral-la' gunru' dza la'y?

²⁵ Jesús gudxë' lequë':

—¿Naru' cu nulábnili' ca benë' David cati' gdunë'? Byadzj le lahuë', lë' len nup nacua'len lë' ²⁶ ati' gyazië' lu yu'u queë' Dios cati' ni' naquë' bxuz blau Abiatar, len gdahuë' yöt xtil tu'cu'ë lahuë' Dios, lë' na' cutu dë latj nu gagu, san tuz bxuz dë latj lahuë' lei. Bë'ë ca' le lahuë' bönni' nacua'lenë' lë'.

²⁷ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Dios benë' dza la'y quië luzí' xbey bunách, clëg benë' bunách quië lun chi'i dza la'y. ²⁸ Qui lë ni na', neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, naca' Xani dza la'y.

Ruúnë' Jesús bönni' narequi' në'ë

3 Leyúbl gyazië' Jesús tu lu yu'u ga tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni' judío, ati' zoë' ca' ni' bönni' narequi' në'ë. ² Tu'yúë' Jesús bönni' gdau' ni' chqui' unë' bönni' na' dza la'y, le tē'nnë' luquifë' Lë'.

³ Ni'r gudxë' bönni' na' narequi' në'ë Jesús, rnë':

—Gyas len gzui laugac bunách ni.

⁴ Gnabnë' bunách ni' Jesús, rnë':

—¿Naru' dë latj gunru' le nac dxi'a cati' nac dza la'y o gunru' le cunác? ¿Naru' dë latj gunru' ga la'del-li' yöl-la' na'bán bunách o usnitru' lei?

Gulacuá' dxiz bunách ni'. ⁵ Ni'r len yöl-la' rley queë', buyúë' Jesús bunách na' nacua' gdu cuitië', ruhui'nnë' le nacquë' zid ladxí'. Gudxë' bönni' na' narequi' në'ë, rnë':

—Bli na'u.

Ni'r bulí në'ë bönni' na' ati' böactë dxí'adau' në'ë.

⁶ Ni'r gulurujë' bönni' gdau' fariseo ati' la' gluntë' tsaxón didza' len bönni' da'quë' Herodes bi lunë' queë' Jesús, quië ludöddë' Lë'.

Tu'dúb ra' nis zxön bunách zian

⁷ Buzé'ë ni' Jesús tsaxón len bönni' da'quë' Lë', bdx-inë' ra' nis zxön, ati' zjaclen Lë' bunách zian narujgac luyú Galilea len luyú Judea. ⁸ Guladxín ca' ga zoë' Jesús bunách zian narujgac Jerusalén len luyú Idumea len yetslá'a yegu Jordán len yödز nacua' gdu zbi'il ga nacua' yödз Tiro len yödз Sidón. Cni glunë', le gulayön-në' ca' nac yugu' le zxön runë' Jesús. ⁹ Qui lë ni na'

Jesús gna bé'inë' bönni' da'quë' Lë' lucóztecze' tu bár-codau' ga gac cuenë', cui luquí lutsútsj Lë' bunách zian na'. ¹⁰ Cni guc, le chbunë' zian nup te'i, ati' gulaguír ga zoë' bunách zian na' quië la'gán Lë'. ¹¹ Cati' gulale'i Jesús bö' xöhui' yu'ugac bunách, guludxiga' xni'ë Jesús bunách na' yu'ugac, len gulabödxya'a, ta'ná:

—Nacu' Li' Zxi'në' Dios.

¹² Buzeyne' ba nadx bö' xöhui' na' Jesús, cui la'guixjö' nu naquë' Lë'.

Rböë' Jesús chinnu bönni' lacquë' gbaz queë'

¹³ Ni'r grenë' Jesús tu lu guí'adau', ati' ni' bulidzë' nup rē'nnë'. Gulabiguë'ë gdu cuitië' bönni' ni. ¹⁴ Bucu'ë chinnuë' bönni' ni Jesús, quië la'cuá'lenë' Lë' len quië gsölë'ë lequë' tsjenquë' lban. ¹⁵ Budödë' lu na'quë' yöl-la' huac luúnë' nup te'i len lubijë' bö' xöhui' yu'ugac bunách. ¹⁶ Cni nacgac laquë':

Simón, (nuzóë' Jesús yetú lë', Pedro),

¹⁷ Jacobo,

Juan, (bönni' böchë'ë Jacobo, ati' nacquë' zxi'në' Zebedeo. Chopë' ni, Jesús buzöë' yetú laquë', Boan-erges, le rna lu didza' xidza': "Bönni' snia' ca gziu"),

¹⁸ Andrés,

Felipe,

Bartolomé,

Mateo,

Tomás,

Jacobo, (zxi'në' Alfeo),

Tadeo,

Simón, (bönni' rui' ladxë'ë yödз queë'),

¹⁹ Judas Iscariote, (bönni' udödë' Jesús lu na'quë' bönni' ludöddë' Lë').

Ta'né': dzag Jesús tu' xöhui'

Gdöd ni' guludxinë' tu lu yu'u Jesús len bönni' da'quë' Lë'. ²⁰ Leyúbl gulaguír ga zoë' Jesús bunách zian, ati' cutur guta' latj lahuë' yöt Jesús len bönni' na' da'quë' Lë'. ²¹ Cati' gulayönnë' ca rac queë' Jesús di'a dza queë', guladxinë' ni' quië luché'ë Lë', ta'né': "Rchixi icjë'."

²² Lézca' cni gulanë' queë' bönni' gdau' usëdi, narujquë' Jerusalén, ta'né':

—Dzag Lë' Beelzebú, xangac bö' xöhui', ati' len yöl-la' uná bë' qui rubijë' yugu' bö' xöhui'.

²³ Ni'r bulidzë' bönni' gdau' tu'sëdi na' Jesús, len benë' Isaqi', rnë':

—¿Naru' ubijtsa la' cuinzi Satanás tu' xöhui'?

²⁴ Chqui' la'rúj chopl bunách tu yödз, len la'dil-len lza'gac, cutu gac gdia' yödз na'. ²⁵ Lézca' cni chqui' la'rúj chopl bunách nacua' tu yu'u, len la'dil-len lza'gac, cutu gac la'día' bunách nacua' yu'u na'. ²⁶ Qui lë ni na', chqui' tá'baga' lzë'i Satanás tu' xöhui', narujgac chopl bö' xöhui' ati' cutu gac gdia' yöl-la' uná bë' qui, san chzoa udx qui.

²⁷ 'Nutu nu gac tsaz lidxë' tu bönni' nal len cuiaj yöl-la' tsahui' queë' chqui' cutu gáguë'ë zi'al bönni' nal na', ati' ni'r sáqui'në' cuijë' le dzö' lidxë'.

²⁸ Le nactë rëpa' lbi'ili': Dios gac unít lahuë' bunách ca nac yúgu'të dul-la' nabága'gac len ca nac yúgu'të didza' xöhui' ta'ná, ²⁹ san núti'tëz nu gnë xöhui' queë' Dios Bö' La'y, gatga unít lahuë' nu na' Dios. Tsaz naba-ga' xzguia' nu na'.

³⁰ Cni gnë' Jesús le ta'né' queë' bönni' gdau' usëdi na', ta'né': "Dzag Lë' tu' xöhui'."

Nu nac xnë'ë Jesús len bönni' böchë'ë

³¹ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús yugu' bönni' böchë'ë lenca' xnë'ë. Gulacu'ë lö'al len gulasölë'ë nu tsajlídž Jesús. ³² Glë' Jesús bunách zian na' rögac cuitië', ta'né':

—Nacu'ë lö'al yugu' bönni' böchu'u lenca' xna'u, tu'lidžë' Li'.

³³ Bubi'ë didza' Jesús, gudxë' lequë':

—¿Nuzxa caz na' xna'a, len nupxcz bönni' böcha'a?

³⁴ Ni'r buyüë' nup na' rögac gdu cuitië', rnë':

—Gul-yutsca'. Nup ni nacgac ca xna'a len yugu' bönni' böcha'a. ³⁵ Nu run ca rë'nnë' Dios, nu ni nac ca bi'i böcha'a len bi'i zana' lenca' xna'a.

Runë' Isaqui' Jesús ca nac queë' bönni' guz

4 Leyúbl gzu lahuë' Jesús rusëdnë' bunách ga nac ra' nis zxon. Guludúb ga zoë' bunách zian ati' grenë' Jesús tu lë'i bárcodau' zxa lu nis na', len grö'ë ni', ati' yúgu'të bunách na' gulacué' luyú ra' nis na'.

² Zian le busëdnë' lequë' Jesús, benë' Isaqui'. Tsal ni' rusëdnë' lequë', rnë':

³ —Gul-zë nagli' didza' ni. Brujë' bönni' guz, zjësië' xseydau'. ⁴ Tsal ni' rusië', glas ra' nöz la'gac xseydau' na', ati' guladxinba' bguindau', glë'jba' lei. ⁵ Glas ga rö' guiöj ga cutu rö' szxöni yu yela'gac xseydau' na'.

Bayón gulalén xseydau' na' le cutu rö' szxöni yu. ⁶ Ni'r cati' blen gbidz, buquexu' lei, ati' gbidz, le cutu nun lúf ga rë'. ⁷ Glas ga tu'lén lba yötsi' yela'gac xseydau' na'. Cati' gulalén xseydau' na', gululén ca' lba yötsi' na' len gularöli lei, ati' cutu bi bunódzj lë na' bësië'. ⁸ Glas ga nac luyú dxi'a yela'gac xseydau' na', ati' gulaxxon len xtsa' ra' gulabö'. Gulunódzj lë na' bësië'. Tu dxigu' xseydau' na' bësië' bunódzj yechi' uruá' xseydau' ca'.

Yetú bunódzj yetsonnlalj ca' ati' yetú na' bunódzj yetú gayuá' ca'.

⁹ Ni'r gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Nu zoa nag len ryöni ral-la' uzë nag.

Rguíxjö'ë Jesús bizx quië runë' Isaqui'

¹⁰ Cati' chbuga'në' tuzë' Jesús, guladxin ga zoë' nup da'gac Lë', nungac tsaxxon idxínnutë' bönni' usëd queë' ati' gulanabnë' Lë' bi rë'ni gna lë na' benë' Isaqui'. ¹¹ Gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Lbi'ili' nadél-li'li' tséjni'li' le nagachi' ca rna bë'ë Dios, san nup na' cunacgac tuz len rë'u, yúgu'të ruí'le-na' lequë' didza' yugu' le runa' Isaqui'. ¹² Cni runa' quië utság lë na' nayú lu guich la'y, rna: "Luyüë' len cutu la'lé'inë'. Luzë nagquë' len cutu la'yéjni'në' len cutu lubí'i ládxi'quë' quië gac unít lahua' lequë' ca nac dul-la' nabága'quë'."

Rusálj la'në' Jesús le benë' Isaqui'

¹³ Gudxë' ca' bönni' da'quë' Lë' Jesús, rnë':

—¿Naru' cu réjni'tsali' lë na' bena' Isaqui'? ¿Nacxcz gac tséjni'li' yezica' le guna' Isaqui'? ¹⁴ Naquë' nu ruzë didza' bönni' guz na'. ¹⁵ Nacgac la'gac bunách ca xseydau' na' glas ra' nöz. Ta'yönnë' xtídzë'ë Dios, len ca ta'yöznë' ca', la' za'të Satanás tu' xöhui', rgua didza' na' bdxin lu icj ládxi'dau'quë'. ¹⁶ Nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' glas ga rö' guiöj. Ta'yönnë' didza' na' ati' lu yöl-la' rudziji quequë' ta'zi'ë lei. ¹⁷ Cutu ryaz icj ládxi'dau'quë' ati' tu chi'z ta'dé'ë lei. Cati' bi rac quequë' o zoa nu rbia ládxi' lequë' le ta'dé'ë didza' na', la' tu'huöatë ládxi'quë'. ¹⁸ Nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' glas ga na' tu'lén lba yötsi'. Ta'yönnë' didza' na' ¹⁹ san tui' ládxi'quë' le nacgac qui yödzlyu ni. Nazí' yé'icnë' le nadxi'icnë' yugu' yöl-la' tsahui' len ta'zé ládxi'quë' yugu' le dë. Ta'yáz icj ládxi'dau'quë' yúgu'të lë ni len tu'snít didza' na', cui gun dxin lu icj ládxi'dau'quë'. ²⁰ Nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' glas ga nac luyú dxi'a. Ta'yönnë' didza' na' len ta'z'í lu na'quë' lei, ati' run dxin lu icj ládxi'dau'quë'. Nacgac la'gac bunách cni ca xseydau' na' gulunódzj yechi' uruá' hueaj. Nacgac yela'gac ca xseydau' na' gulunódzj yetsonnlalj ca', ati' nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' gulunódzj yetú gayuá' ca'.

Runë' Isaqui' Jesús qui tu le runn yení'

²¹ Gudxë' ca' bönni' da'quë' Lë' Jesús, rnë':

—¿Naru' rgál-la'ru' gui' ati' rudúsi'ru' lei tu gui'n o rgu'ru' lei zxani le ráti'ru'? Cutu ca' runru' cni san ru-zoarú' gui' ga nac xtsa' ga gunn yení'. ²² Yúgu'të le nagachi' gla' lahui' ati' yúgu'të le rac balánz la'rúj ga lna'. ²³ Nu zoa nag len ryöni ral-la' uzë nag.

²⁴ Gudxë' ca' lequë':

—Gul-güí' ládxi'li' le ryónili'. Ca nac le rurixli', la' leyz urixë' queëli' Dios ati' gunnë' queëli' yelati'. ²⁵ Nu dë qui, gu'ë qui yelati', san nu cudé qui, la'z dui le dë qui, gdua.

Runë' Isaqui' Jesús ca rxxon zxa' xtil

²⁶ Gnë' ca' Jesús:

—Ca rac ni le rna bë'ë Dios nac ca rac cati' ruchijë' zxa' xtil lu yu bönni'. ²⁷ Chdzö'l rasië' len ryasë' cati' za' rení'. Ta'lén zxa' xtil na' len ta'zxón san cutu nöznë' lë' nacx rac ta'zxón. ²⁸ La' cuinzi luyú na' ruxón le naduzgac luyú na', zi'al xyazi, ni'r za' deu qui, len töd na' cuia xui'i nal lu deu qui. ²⁹ Cati' chnal xui'i, la' tseajtë' tsajchuguë' deu na' le chbdxin dza uzi'ë xui'i.

Runë' Isaqui' Jesús ca rac qui xsey mostaza

³⁰ Gnë' ca' Jesús:

—¿Bizxa caz gnaru' ca rac ni le rna bë'ë Dios? ¿Bizxa gunru' Isaqui' ca rac? ³¹ Rac ca rac qui tu xseydau' mostaza. Cati' ryaz luyú nac xseydau' nactër cuídi' ca yúgu'të xseydau' dzö' luyú, ³² san cati' chnadúz, rlen len rxxöntër ca yúgu'të guixi' cuan rö'gac luyú. Tsca

run yana' xzuza' në'i, gac la'dxinba' bguindau' ludxia lidxcba' lu xzul qui.

Ca rugunë' dxin Jesús le runë' Isaqui'

³³ Cni guc, busëdnë' lequë' Jesús, len zianr ca' le benë' Isaqui' tsa guc la'yéjni'në'. ³⁴ Yúgu'të didza' bé'lenë' bunách benë' Isaqui' ati' yúgu'të didza' ni busálj la'në', buzéjni'në' légacze' bönni' uséd queë'.

Jesús rbequi dxië' bö' bdunu'

³⁵ La' dza na'z, cati' gdzö', Jesús gudxë' bönni' da'quë' Lë', rnë':

—Tódtasca'ru' yetslá'a nis zxön ni.

³⁶ Ni'r bulá'alenë' bunách zian nacuá' ni', ati' gulusé'ë bárcodau' ga na' chzoazë' Jesús. Gulacuá' ca' ni' yela'gac bárcodau' zjaclen lequë'. ³⁷ Gzu lau reycj bö' bdunu' lu nis na', ati' gda'a nis lë'i bárcodau' na'. Ca' guc, zeaj rdza' nis lë'i bárcodau' na'. ³⁸ Dë' rasië' Jesús lu xcugüë' ga nac xtsa'l lë'i bárcodau' na', ati' guluspanë' Lë', tē' Lë':

—Bönni' Usëdi. ¿Naru' cu rui' ládi'tsu' netu'? Hu-atcztu' lu nis ni.

³⁹ Ni'r gyasë' Jesús, len gna bé'inë' bö' na' reycj, gnë':

—Cu'u bö.

Gudxë' ca' nis na', gnë':

—Dxiz gzoa.

Grö' dxi bö' na' gyeycj len gzoa dxi lu nis zxön na'.

⁴⁰ Ni'r gudxë' bönni' da'quë' Lë' Jesús, rnë':

—¿Bizx quië radxi rdzóbili' cni? ¿Naru' cu réjlë'li' Dios?

⁴¹ Ni' tádxinë' glë lza'quë' tuë' yetúë':

—¿Nuzxa caz bönni' ni? Tun ca rna xtídzë'ë bö' reycj len nis zxön.

Bönni' Gadara yu'u lë' bö' xöhui'

5 Ni'r guladxinë' Jesús len bönni' da'quë' Lë' yetslá'a nis zxön ga nac lu xyugac bunách Gadara. ² Cati' burujë' Jesús lë'i bárcodau' na', la' dutsagtë' Lë' tu bönni' r-rujë' bloj ga nacuá' yeru ba. Bönni' ni yu'u lë' bö' xöhui', ³ len nun xlatjë' ga na' nacuá' yeru ba. Nutu nu guc guga' bönni' na', len clëg len du guia. ⁴ Zian lzu guluzóë' bregui' guia yen në'ë len ni'ë len glúguë'ë lë' du guia. Yugu' du guia na' bulé'ë ati' bregui' guia na' buzuxzjë'. Cutu rzáqui'në' nu bönni' gna bé'inë' lë'. ⁵ Rdáteczë' rbödxye'ë rël len tē dza ga na' nacuá' yeru ba len gap nac lu guí'adau', run huë' cuinë' yugu' lu guiöj dzö' ni'. ⁶ Cati' blé'inë' zë'ë zi'tu' Jesús, jarélu'ë gyijë' ga na' zë'ë Jesús, ati' buzechu zxi'bë' lahuë' Lë'. ⁷ Bë'ë zidz didza', rë' Jesús:

—¿Bizxa ral-la'a quiu' Jesús, Zxi'në' Dios náctërë' blau? Ni'a queë' Xanru' Dios ráta'yua' lau', cutu usaca' zi'u neda'.

⁸ Cni gnë' le chgudxë' bö' xöhui' na' Jesús:

—Li', bö' xöhui', burúj lu bönni' ni.

⁹ Jesús gnabné' lei, rnë':

—¿Bi leu'?

Bubí'i didza' lei, gudx Lë':

—Le Zian lea' le nac ziantu'.

¹⁰ Gnab yechi' Jesús cui gsölë'ë yugu' bö' xöhui' na' zi'tu' luyú ni'. ¹¹ Nacua'ba' lu guí'adau' ni'z cuch zian, ta'daba' táguba' ni'. ¹² Gulanáb yechi' Jesús bö' xöhui' na', ta'ná:

—Bsöla' netu' ga ni' dzö'ba' cuch zian. Bë' netu' latj tsajtsú'ugactu'-ba'.

¹³ La' bē'tē' leygac latj Jesús ati' gularúj bö' xöhui' na', yajtsu'ugac cuch zian na', ati' gulaxíti'ba' cuch zian na', yajbixcaba' ga nac ra' gui'a, yajtsu'ucba' nis zxön. Lu nis zxön na' gulayépiba' nis, glatba', len nacba' ca galj gayua'ba'.

¹⁴ Ni'r gulaxúndj nup ni' glun chi'i cuch zian na', yajtixjöi'cnë' bunách lu yödz ni' lenca' bunách nacuá' ladj guixi' ni'. Gularúj bunách lu yödz, zajyuquë' bizxa na' guc ni'. ¹⁵ Cati' guladxinë' ga ni' zoë' Jesús, gulalé'inë' bönni' na' zi'al yu'ugac lë' bö' xöhui'. Bönni' ni rö'ë ni', nacué' lari' len zoë' dxí'adau', ati' gladxi bunách na'.

¹⁶ Nup na' gulale'i le benë' Jesús gulaguixjöi' bunách na' gularúj lu yödz ca na' guc queë' bönni' na' zi'al yu'ugac lë' bö' xöhui', lenca' ca guc quecba' cuch na'.

¹⁷ Ni'r gulazú laugac bunách zian na' tá'ta'yuë' lahuë' Jesús urujë' lu xyuquë'.

¹⁸ Cati' bubenë' Jesús lë'i bárcodau', bönni' na' zi'al yu'ugac lë' bö' xöhui' zian, gúta'yuë' lahuë' Jesús gu'ë lë' latj tséajlenë' Lë'. ¹⁹ Jesús cutu bē'ë lë' latj, san gudxë' lë':

—Böaj lidxu'. Yajtixjöi' yugu' di'a dza quiu' yugu' le zxön bena' quiu' neda', naca' Xanu', len ca bena' buechi' ladxa'a li'.

²⁰ Zhuöjë' bönni' na', ruzé' didza' yugu' yödz Decápolis ca nacgac le zxön benë' queë' Jesús, ati' gulubani yúgu'të bunách nacuá' yugu' yödz ni'.

Bi'i ngul queë' Jairo len ngul gdannu lari' nacuë' Jesús

²¹ Cati' budxinë' Jesús yetslá'a nis zxön na', ni'r guludúb bunách zian ga na' zoë' ra' nis zxön. ²² Bidë' ca' ga zoë' Jesús bönni' lë' Jairo, bönni' rna bē'ë lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. Cati' blé'inë' Jesús, buzechu zxi'bë' lahuë' ²³ len szxöni gúta'yuë' lahuë', rnë':

—Chraqui gatbi' bi'i nguldau' quia'. Gda gxo na'u lëbi' quië huöacbi' len cui gatbi'.

²⁴ Zéajlenë' lë' Jesús, ati' zjaclen Jesús bunách zian, tu'quí' Lë'. ²⁵ Zoanu ca' ni' ngul, chnac chinnu iz ré'inu, cutu ruhu'i rön queënu qui huë' quégaccznu ngul.

²⁶ Szxöni chgzxaca' gdi'nu lu na'quë' zian bönni' tu'ún bunách. Daduz chbutönu dëra le dë queënu, cutu bi guclen lënu, san ryali' queënu. ²⁷ Cati' byöninu tui' didza' bunách ca nac queë' Jesús, gdöndu ladjl bunách zian na', bdxinnu zaca' cúdzu'lë' Jesús len gdannu lari' nacuë'. ²⁸ Cni bennu le rnanu: "Chqui' canza' le nacuë', huöaca'." ²⁹ La' bui'të rön queënu ati' ráquibe'inu chböacnu qui le guc queënu.

³⁰ La' gúquibe'itenë' Jesús ben dxin yöl-la' huac queë', ati' bueycjë', ruyúë' bunách zian na', rnë':

—¿Nuzxa na' gdan neda'?

³¹ Ni'r tē' Lë' bönni' da'quë' Lë', ta'né':

—Rl'éicznú' bunách zian ni tu'quí' Li', len rnatsu':
“¿Nuzxa na' gdan neda'?”

³² Ruyúè' Jesús gdu cuitiè' quiè glé'inè' nuzxa na' gdan Lè'. ³³ Ni'r gbíga'nu lahuè' ngul na', rádxiu len rzixizu le chnózinu bi na' guc queènu, ati' buzechu zxi' ibnu lahuè' Jesús, len gudxnu Lè' gdu' le nacz.

³⁴ Jesús rē'-nu:

—Nguldau'. Chböacu' le réjlè'u neda'. Böaj lidxu' gdu ladxu'u. Tsaz nuhuöacu' qui le guc quiu'.

³⁵ Tsal ni' ru'è cni didza' Jesús, guladxín ni' nup naruj-gac lidxè' bönni' na' rna bè'è lu yu'u ga tu'dubè' tu'sédè' queè' Dios, len tè' bönni' na':

—Chgutbi' bi'i nguldau' quiu'. Cutur upizxjnu' Bönni' Usèdi.

³⁶ Cutu bè' ladxè'è Jesús lè na' ta'né', ati' gudxè' bönni' na' bé' na', rnè':

—Cutu gádxinu'. Gyéjlè'zè' Dios.

³⁷ Cutu bè'è latj Jesús tsjaclen Lè' yezica'r bunách, san légaczé' Pedro len Jacobo, len Juan, böché'è Jacobo na'. ³⁸ Cati' bdxinè' lidxè' bönni' na' rna bè'è ga tu'dubè' tu'sédè' queè' Dios, blé'inè' rac rusbó lenca' nup ni' ta'bódx len nup ta'bódx yechi'. ³⁹ Gyaziè' Jesús len gudxè' lequè':

—¿Bizx quiè runli' rusbó len rbödxli' cni? Cutu natbi' bi'i nguldau' ni. Raszbi' na'.

⁴⁰ Ni'r gulutitjè' Jesús san Lè' bubijè' ni' l' yúgu'tè bunách na' ati' bché'è xuz xna'bi' bi'i nguldau' na' lenca' nup nacua'len Lè', gyaziè' ga na' dèbi'.

⁴¹ Gdel-lè'è na'bi' bi'i nguldau' na' len gudxè'-bi':

—Talita, cumi.

Didza' ni rna lu didza' xidza': “Bi'i nguldau'. Gyas.”

⁴² La' gyástèbi' bi'i nguldau' na' len buzé'ibi'. Chyu'ubi' chinnu iz. Gulubani nup nacua' ni'. ⁴³ Ni'r Jesús gna bé'inè' lequè' nutu nu la'guíxjöi'nè' lè na' guc. Gudxè' lequè':

—Gul-güf' le gágubi' bi'i nguldau' ni.

Rudxinè' Jesús Nazaret, le nac ladzè'

6 Buzé'è ni' Jesús, budxinè' ladzè', ati' yjáclenè' Lè' bönni' da'què' Lè'. ² Cati' bdxin dza la'y quequè' bönni' judío, gzu lahuè' rusèdnè' bunách Jesús ga na' tu'dubè' tu'sédè' queè' Dios. Gulacua' ni' bunách zian ta'yöni Lè'. Gulubannè', ta'né':

—¿Gazxcz bzèdnè' yugu' lè ni bönni' ni? ¿Bizxa caz yöl-la' rejni' ni nadél-li'nè'? ¿Nacxcz runè' le nacgac bè' na' za'c yehua' yubá? ³ Naquè' bönni' ni bédx yag na', zxi'nnu María. Naquè' bóchi'què' Jacobo len José len Judas len Simón. Nacua'lennu ca' rē'u ngul zanè'.

Qui lè ni na' guluca'nè' Lè' ca'z. ⁴ Ni'r gudxè' lequè' Jesús, rnè':

—Gáti'tèz tunè' ba la'n nu bönni' ru'è didza' uláz queè' Dios, san cutu tun Lè' ba la'n bunách uládz queè' len bunách di'a dza queè' len bunách nacua' lidxè'.

⁵ Qui lè ni na' cutu guc gunè' ni' Jesús nitú yöl-la' huac zxon. Tuz bunè' nabábz bunách te'i, bxoá nē'è lequè'. ⁶ Bubannè' Jesús le cuta'yejllè'è Lè'. Gdöd na'

gdödè' yugu' yödzdau' nacua' zbi'il, rusèdnè' bunách ni'.

Rsölè'è Jesús bönni' da'què' Lè' tsjenquè' lban

⁷ Ni'r bulidzè' Jesús idxínnutè' bönni' da'què' Lè' len gzu lahuè' rsölè'è lequè' chop hueajquè'. Budödè' lu na'què' yöl-la' uná bè' lubijè' bö' xöhui' yu'ugac bunách. ⁸ Gna bé'inè' lequè' cutu bi lu'è la' nöz, ni yöxj, ni yöt, ni dumí cutu la'gu'è bzud quequè', san tuz xuyagdau' lu'è. ⁹ Ral-la' ludé'è lölquè', san clèg chop lari' luxóa yenquè'. ¹⁰ Gudxè' ca' lequè':

—Gáti'tèz ga tsazli' tu yu'u, gul-zóa yu'u na' cati' uza-rli' yödza'. ¹¹ Chqui' tsazli' tu yödza' ga cutu lun lbi'ili' ba la'n bunách lu yödza', len cutu luzé' nagquè' xtídzali', gul-rúj ni' len gul-quíndj bëchtö da' lalabli'. Lè ni gac bè' nabága'què' zgxuia'. Le nactè rēpa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguè' Dios quegac bunách, la'zaca' la'guí'ir bunách lu yödza' ca la'zaca' la'guí'ir bunách Sodoma len Gomorra, yugu' yödza' busnitiè' Dios.

¹² Ni'r gularujè' bönni' da'què' Lè', yjenquè' lban ca ral-la' lubí'ir ládxi'gac bunách. ¹³ Gulubijè' ca' zian bö' xöhui' yu'ugac bunách. Gulagu'è le za zian nup te'i, guluúnè' lequè'.

Ca guludöddè' Juan, bönni' buquilè' bunách nis

¹⁴ Byönnè' Herodes, bönni' rna bè'è, ca nac le runè' Jesús, le rzè didza' gáti'tèz qui yöl-la' huac queè' Jesús. La'gac bunách ta'ná:

—Chbubané' lu yöl-la' gut Juan, bönni' ni' buquilè' bunách nis. Qui lè ni na' napè' yöl-la' huac runè' yugu' lè ni.

¹⁵ Yela'gac bunách ta'ná:

—Naquè' Elías, bönni' bè'è didza' uláz queè' Dios.

Yela'gac bunách ta'ná:

—Naquè' bönni' ru'è didza' uláz queè' Dios ca glaquè' bönni' dza ni'tè glu'è didza' uláz queè'.

¹⁶ Cati' byönnè' Herodes yugu' lè ni, gnè':

—Naquè' Juan, bönni' na' brixá' yenè'. Chbubané' lu yöl-la' gut.

¹⁷ Cni gnè' Herodes le bsölè'è lèczè' nup yajxöngac Juan na', glúguè'è lè' du guía lu yu'u lidx guía. Cni benè' Herodes le rleynu-nè' Juan na' Herodías, ngul na' gucnu ngul queè' Felipe, böché'è Herodes na'. Herodes gduè'-nu Herodías na', len butság ná'lenè'-nu. ¹⁸ Juan na' gudxè' Herodes:

—Cutu ral-la' sóalenu'-nu ngul queè' böchu'u.

¹⁹ Qui lè ni na' gzu grö'nu Herodías, gú'ninu bi gunu queè' Juan, le gú'ninu gdódinu lè', san cutu bi gzxáqui'nu ²⁰ le rádxi'nè' Juan Herodes, le nözcznè' naquè' Juan na' tsahui' len la'y. Qui lè ni na' ben chi'è lè' len buzé' naguè' lè' gdu ladxè'è zal-la' lè na' rnè' Juan ben ga grò'è bagu'ir Herodes na'. ²¹ Ni'r bdxin tu dza gzxáqui'nu Herodías na', nac dza runè' lni Herodes qui dza gyé'inè' iz. Bupé'è le li'j lahuè' bönni' dè lu na'què' uláz queè' len bönni' nacua'è lu na'què' bönni' rjaquè' gdil-l lenca' bönni' nacquè' blau luyú Galilea. ²² Gyazbi' bi'i ngul queènu Herodías ga na' ti'j

tahuë' len bya'abi' lauquë'. Bdzag ladxë'ë Herodes ca runbi', len guladzág ládxi'gac ca' nup tēj tágulen lë'. Ni'r gudxë'-bi' bi'i ngul na' Herodes, gnë':

—Gnab bi rë'nnu' gunna' quiu', ati' guna' ca'.

²³ Benë' tsutsu xtidzë'ë, gudxë'-bi':

—Ni'a queë' Xanru' Dios gunna' quiu' bíti'téz bi gnabu' ga gdxintë gatsj ga rna bë'a.

²⁴ Burujbi' lëbi', gudxbi' xna'bi':

—¿Bizxa gnabtsa'?

Lënu gudxnu-bi':

—Icjë' Juan, bönni' buquilë' bunách nis, gnabu'.

²⁵ La' buáztëbi' ga na' zoë' Herodes, rëbi'-në':

—Rë'nda' gxu' quia' na'a lu xziga' zxön icjë' Juan, bönni' na' buquilë' bunách nis.

²⁶ Ni'r bui'nnë' Herodes, san le gneynë' Dios, len le gulayöni ca' nup tágulen lë', cutu gu'nnë' nit xtidzë'ë na' gxi' lu në'ë queëbi'. ²⁷ Herodes la' bsóla'të' bönni' rijë' gdil-l zoë' run chi'ë, gna bé'inë' lë' tsajxi'ë icjë' Juan. ²⁸ Gyijë' lidx guia bönni' na' rijë' gdil-l, yajrixë' yen Juan na', ati' bu'ë icjë', nuxóë' lei lu xziga' zxön. Budödë' lei lu na'bi' bi'i ngul na', ati' lëbi' bunödzejbi' queënu xna'bi' lei.

²⁹ Cati' gulayönnë' didza' chguc lë na' bönni' da'quë' Juan na', guladxinë' ni' len guluú'ë lë', yajcáchi'quë' lë' yeru ba.

Rugahuë' Jesús zianr ca chiún gayuá' bunách

³⁰ Gdöd ni' guludubë' ga zoë' Jesús bönni' gbaz queë', len gulaguíxjöi'në' Lë' yúgu'të le glunë' len yugu' le gulusëdnë' bunách. ³¹ Nacuá' ni' bunách zian, nup za'c len nup zjac, ga bdxintë cutur dë latj lahuë' yöt Jesús len bönni' da'quë' Lë'. Qui lë ni na' gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-dá. Huayejczru' ga nac latj ca'z, uzí' ládxi'ru' tu chi'i.

³² La' légaczë' yjaquë' tu lë'i bárcodau', guladxinë' tu latj ca'z. ³³ Gulalé'i lequë' zjaquë' ni' bunách zian len núnbë'gac Jesús. Qui lë ni na' jarélu'quë' yjaquë' ni' bönni' yúgu'të yödztë ni', gulazë'i ní'acquë', ati' guladxinë' ni' zí'atël ca Jesús len yugu' bönni' da'quë' Lë'.

³⁴ Cati' burujë' Jesús lë'i bárcodau' na', blé'inë' bunách zian na' ati' buechi' ladxë'ë lequë' le nacquë' ca bö'cu' xzála'dau' cuzóa nu uyú lecba'. Gzu lahuë' zian le rusëdnë' lequë'. ³⁵ Cati' chrdzö' dza na', guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' da'quë' Lë', tē' Lë':

—Chrdzö' ati' latj ca'z nac ni. ³⁶ Bsóla' bunách zian ni tsjac yugu' yu'udau' len yugu' yödztäu' nacua' zbi'il, tsjó'ugac yöt, le cutu bi dë ni le lahuë'.

³⁷ Bubi'ë didza' Jesús, gudxë' lequë':

—Gul-gü' le lahuë' lbi'iczi'.

Glë' Lë':

—¿Naru' tsjó'utsatu' yöt xtil lazxjru' qui gdu xunu' beo', ati' güi'tu' lahuë'?

³⁸ Jesús gudxë' lequë':

—¿Balx yöt xtil dë queëli'? Gul-tsajyutsca'.

Cati' chnözcnë', tē' Lë':

—Gayu'z yöt xtil dë, len chopzba' bö' dëba'.

³⁹ Ni'r gna bë'ë Jesús lunë' ga la'bó' bunách zian na', la'cu'ë tu cuia hueajquë' ga nac lachi' lu dca'. ⁴⁰ Gulacu'ë tu cuia hueajquë', tu gayuá' hueajquë' len chiún hueajquë'. ⁴¹ Ni'r gdel-lë'ë Jesús igáyu'të yöt xtil na' len gropba' bö' na'. Buyúë' zaca' luzxbá len gudxë' Dios: "Xclenu'." Ni'r buzxuzxjë' yöt xtil na' len bë'ë quequë' bönni' uséd queë' quië la'guisië' quegac bunách zian na'. Gdisië' ca' gróptëba' bö' na' quequë' yúgu'të bönni' na'. ⁴² Glahuë' yúgu'të len guluhuöljnë'. ⁴³ Ni'r gulutubë' le bizxj qui yöt xtil na' len quecba' bö', chinnu bdö'a guludzë'ë. ⁴⁴ Glaquë' ca chiún gayu'ë bönni' na' glahuë'.

Rzë'i ni'ë Jesús lu nis zxön

⁴⁵ La' bentë' Jesús ga gulabenë' lë'i bárcodau' bönni' da'quë' Lë', la'nörë' lahuë', la'dödë' lu nis zxön na', la'dxinë' lu yödztë Betsaida, tsal ni' Lë' ruzeynë' bunách zian na' didza'. ⁴⁶ Cati' chbudx buzeynë' lequë' didza', gyijë' tu lu guí'adau', ati' ni' bulidzë' Dios. ⁴⁷ Cati' chgul, zeaj bárcodau' na' gatsj lahui' nis zxön, ati' zoë' Jesús tuzë' luyú bidx na'. ⁴⁸ Blé'inë' lequë' Jesús, baníg tu'së'ë bárcodau' na' le reycj bö' za' ga na' ta'dödë'. Gdöd ladxí' yël bdxinë' Jesús ga na' nacu'ë, rzë'i ni'ë lu nis zxön na', ati' gu'nnë' tödzë' ga na' nacu'ë. ⁴⁹ Cati' gulalé'inë' Lë' rzë'i ni'ë lu nis zxön, gláquinë' bxin na', len gulabödxë'ë ⁵⁰ le gulalé'inë' Lë' yúgu'të len gladxi' guladzöbnë'. Ni'r la' bulidztë' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-típ ládxi'li'. Néda'cza'. Cutu gádxili'.

⁵¹ Grenë' Jesús lë'i bárcodau' ga na' nacu'ë, ati' grö' dxi bö' na' reycj, ati' lequë' gulaníttsquinë' gulubannë'. ⁵² Cutu ta'yéjni'ninë' le ruluí' lë na' benë' Jesús qui yöt xtil na'. Ni' nac zid icj ládxi'dau'quë'.

Ruúnë' Jesús nup te'i yödzt Genesaret

⁵³ Guladödë' yetslá'a nis zxön Jesús len bönni' da'quë' Lë', guladxinë' ga nac lu xyugac bunách Genesaret. Guludxiguë'ë bárcodau' luyú bidx ni'. ⁵⁴ Cati' gulurujë' lë'i bárcodau' na', la' guluúnbë'të Jesús bunách ni'. ⁵⁵ Gulaxiti' bunách na', yjac yúgu'të yödztäu' gdu zbi'il len gulazú lauquë' djua'quë' ga zoë' Jesús yúgu'të nup te'i, xzoagac yugu' le deycni, ati' guladxinë' gátitëz ta'yönnë' zoë' Jesús. ⁵⁶ Gátitëz ga rdödë' Jesús, yugu' lu yödztäu' len yugu' yödztäu' len yugu' yu'udau', tu'cu'ë gap nac la' nöz len gap nac lu yë'y nup te'i quequë', len tá'ta'yuë' lahuë' Jesús gu'ë lequë' latj la'ganzë' tui'i lari' nacuë'. Guluhuöactë dxí'adau' yúgu'të nup na' gulagán lari' na' nacuë'.

Le tun ga cunacgac dxi'a bunách lahuë' Dios

7 Ni'r guludubë' ga zoë' Jesús la'quë' bönni' gdau' fariseo len la'quë' bönni' gdau' usëdi, narujquë' Jerusalén. ² Bönni' gdau' ni gulalé'inë' bönni' uséd queë' Jesús tahuë' yöt, cunadxí'agac na'quë', lë na' rna: cutu nayargac ca nalëbcnë' tunë'. Qui lë ni na' gulalé' quequë'. ³ Tunë' bönni' gdau' fariseo na' len yezi-ca' bunách judío ca glëbcnë' glunë' xuz xtau'quë', len chqui' cutu ta'guib na'quë' zian lzu ca na' nalëbcnë'

tunè', cutu ca' tahuè'. ⁴ Cati' tu'dxinè' rjò'què' lu yè'y, chqui' cutu ta'guibè' lè na' ca nalèbcnè' tunè', cutu ca' tahuè'. Zianr ca' tunè', yugu' le nalèbcnè' tunè', ta'guibè' zxiga' yò'òn, len yugu' zxiga' guia, len yugu' le tati'nè'. ⁵ Qui lè ni na' gulanabnè' Jesús yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sèdi, ta'né':

—¿Naru' cutu tunè' bönni' uséd quiu' ca glèbcnè' glunè' xuz xtau'ru', san tahuè' yòt cunadxi'agac na'què'?

⁶ Bubi'è didza' Jesús, rè' lequè':

—Lbi'ili', bönni' rulu'z tsahui' cuinli'. Nactè le gdíxjò'è queèli' Isaías, bönni' ni' bè'è didza' uláz queè' Dios. Buzujè' lu guich, gnè':

Bunách ni, len rú'agacz tun neda' ba la'n, Clèg gdu ládxi'gac.

⁷ Daduz nac yòl-la' ba ta'gu'è neda'

Le tu'sèdnè' le ta'ná bè' bunách,

Clèg zxba quia'.

⁸ Cni nac, le ruca'nli' le gna bè'è Dios, ati' runli' yugu' le nazí' láhuili' lu na'gac bunách.

⁹ Gudxè' ca' lequè':

—Gdu ruca'nli' ca'z le gna bè'è Dios quiè gunli' ca nac le nalébili' runli'. ¹⁰ Moisés gnè' cni: "Ben ba la'n xuz xna'u." Gnè' ca': "Nu ulíd zj' xuz o xnè'i, gul-dóditè nu na'." ¹¹ Lbi'ili' rnali' cni: "Chqui' nu bönni' guiè' xuzè' o xnè'è: 'Cutu gac bi gunna' queèli', le nac Corbán', le rna lu didza' xidza': 'Le nuzóa' quizi queè' Dios,'" ¹² ni'r rnali': "Cutu run bayúdx bi gunè' quegac xuz xnè'è bönni' na'." ¹³ Cni nac, ruca'nli' ca'z xtidzè'è Dios quiè gunli' le nalébili' runli', yugu' le rudöldi' lu na'gac xzi'n xsoali'. Zianr ca' le cni runli'.

¹⁴ Ni'r Jesús bulidzè' bunách zian na' nacuá' ni', rè' lequè':

—Gul-zé nagli' didza' gu'a, yúgu'tèli', len gul-tsejni'i.

¹⁵ Cutu bi dè le ryaz bönni' le gac gun ga cunaquè' dx-i'a lahuè' Dios, san le r-ruj lè', lè ni gac gun ga cunaquè' dxi'a lahuè' Dios. ¹⁶ Chqui' zoa nagli' quiè yónli'i, gul-zé nagli'.

¹⁷ Cati' bulá'alenè' bunách zian na' Jesús len gyaziè' tu yu'u, gulanabnè' Lè' bönni' uséd queè' ca nac lè na' benè' Isaqui'. ¹⁸ Jesús gudxè' lequè':

—¿Ryadzjtsa ca' queèli' yòl-la' rejni'i? ¿Naru' cu réjni'ili', yúgu'tè le ryaz bönni', cutu gac gun ga cunaquè' dxi'a lahuè' Dios? ¹⁹ Nac cni le cutu ryaz icj ládxi'dau'huè', san lè'èzè' ryaz, len rurúj lè'è.

Le gnè' cni Jesús, bului'inè' rè'u nac dxi'a yúgu'tè le ri'j ráguru'. ²⁰ Gnè' ca' Jesús:

—Le r-ruj bönni' run ga cunaquè' dxi'a lahuè' Dios.

²¹ Cni nac, le ta'rúj icj ládxi'dau'què' bönni' yugu' le ta'zá' ládxi'què' le nac xòhui', yugu' le tun ga tunè' dul-la' ta'guitsjè' zxba qui yòl-la' nutság na' len yugu' le cunác. Tun ga tu'dóddè' bunách ²² len ta'banè', len ta'zé ládxi'què' le dè qui lza'què', len tu'è dō', len ta'zí' yè'è, len tu'zxé'è, len ta'né' qui lza'què', len tun ba zxön cuinquè', len tunè' le cunózi. ²³ Yúgu'tè le xòhui' cni ta'rúj icj ládxi'dau'huè' bönni' len tun ga cunaquè' dxi'a lahuè' Dios.

Réjlè'nu Jesús ngul gza'a

²⁴ Buzé'è ni' Jesús, bdxinè' gal-la' ga nacuá' yòdz Tiro len yòdz Sidón. Ni' gyaziè' tu yu'u len gu'nnè' nutu nu gnózi, san cutu ca' guc ucachi' cuinè'. ²⁵ Byóninu didza' rzè ca nac queè' Jesús ngul, zoabi' bi'i nguldau' queènu, yu'u lèbi' bö' xòhui', ati' la' bídtènu ga zoè' Jesús, len buzechu zxbnu xni'è. ²⁶ Ngul ni cutu nacnu judío, san nababnu bunách Sirofenicia. Gúta'yunu lahuè' Jesús ubijè' bö' xòhui' na' yu'u-bi' bi'i nguldau' queènu. ²⁷ Ni'r gudxè'-nu Jesús, rnè':

—Bè' latj luhuólj zi'al nup nacgac ca xzi'n xan yu'u, le cutu nac dxi'a uguaru' yòt quecbi' bi' na' len chu'nru' lei laucba' bót'cu'dau'.

²⁸ Bubi'inu didza' ngul na', gudxnu Jesús:

—Ja, Xan, san yugu' bót'cu'dau' nacua'ba' zxani ga tágubi', táguba' le bizxj tu'huóxj ga na' tágubi'.

²⁹ Ni'r gudxè'-nu Jesús, rnè':

—Le gnau' cni, huac huóju'. Chburúj bö' xòhui' na' gyu'u-bi' bi'i nguldau' quiu'.

³⁰ Cati' budxinnu lidxnu, blé'inu-bi' bi'i nguldau' queènu na', dèbi' lu da'a len chnurúj bö' xòhui' na' gyu'u lèbi'.

Jesús ruúnè' bönni' nacödzue' len curné'

³¹ Burujè' Jesús latj na' nabáb yòdz Tiro ati' gdödè' gap dè yòdz Sidón len yugu' yòdz Decápolis, bdxinè' ra' nis zxön qui Galilea. ³² Bunách ni' djua'gac ga zoè' Jesús tuè' bönni' nacödzue' len curné', tá'ta'yuè' lahuè' Jesús gxoá nè'è lè'. ³³ Bubijè' lè' tsla'l Jesús ladj bunách na', ati' bnè'è xbönni' nè'è yeru naguè' bönni' na'. Gru'nè' zxóna'dau' len gdanè' ludxè'è. ³⁴ Ni'r buyúè' luzxbal len gnè ladxè'è, rnè':

—Efata.

Didza' hebreo ni rna lu didza' xidza': "Gyalj".

³⁵ La' böaljtè naguè' len la' buguitjtè ludxè'è, gnètè' dxí'adau'. ³⁶ Gna bé'inè' lequè' Jesús nutu nu lè' ca', san tsca gna bé'inè' lequè', guluzétèrè' ca' didza' qui lè na' benè'. ³⁷ Gulubannè', ta'né':

—Dxi'adau' runè' yúgu'tè. Runè' ga tu'yòni nup glac cödzu len ga tu'huí' didza' nup cugúc la'né.

Rugahuè' Jesús zianr ca choa' gayuá' bunách

8 Yugu' dza ni'z guludúb ga zoè' Jesús bunách zian. Le cudé le lahuè', Jesús bulidzè' bönni' uséd queè' len bé'lenè' lequè' didza'. ² Gudxè' lequè':

—Ruhuechi' ladxa'a bunách zian ni le chnac tsonn dza nacuá'lenè' neda' ni len cutu dè le lahuè'. ³ Chqui' usöla'a lequè' lidxquè' ta'dunzè' ca', huala'cuídi'nè' la' nöz, le za'què' zi'tu' la'què'.

⁴ Gulubi'è didza' bönni' uséd queè', tè' Lè':

—¿Bizxa ugágutsaru' bunách guizx yu ni, ga ni nac latj ca'z?

⁵ Gnabnè' lequè' Jesús, rnè':

—¿Balx yòt xtil dè queèli'?

Tè' Lè':

—Gadxz.

⁶ Ni'r gna bé'inè' bunách zian na' Jesús la'bó' l'yu. Gdel-lè'è gadx yót xtil na' ati' gudxè' Dios: "Xclenu'." Ni'r buzxuzjè' leygac len bè'è quequè' bönni' uséd queè' quiè' la'guisiè' laugac bunách zian na'. ⁷ Guta' ca' quequè' tu chopba' bõl cuidi'. Jesús gudxè' Dios: "Xclenu'", ati' gna bé'inè' lequè' la'guisiè' lecba' ca' laugac bunách. ⁸ Glahuè' yúgu'tè bönni' na' len gu-luhuöljnè'. Ni'r gulutubè' le bizxj naga'ngac, ati' guladzà' gdu gadx bdö'a. ⁹ Bönni' na' glahuè' glaquè' gdu ca choa' gayu'è. Jesús busölè'è lequè' lidxquè' ¹⁰ ati' grenè' lè'i bárcodau' tsazxón len yugu' bönni' uséd queè', guladxinè' lu xyugac bunách Dalmanuta.

Ta'nabnè' Jesús gunè' tu le gac bè' nuzxa naquè'

¹¹ Ni'r guladxinè' ga zoè' Jesús bönni' gdau' fariseo len gulazú lauquè' ta'díl-lenè' Lè' didza'. Glè'nnè' la'zì' bè'è Jesús. Qui lè ni na' gulanabnè' Lè' gunè' tu le nac bè' za' yehua' yubá. ¹² Gnètsca ladxè'è Jesús, rnè':

—¿Bizx quiè ta'nábítsa neda' bunách ni guna' tu le nac bè' za' yehua' yubá? Le nactè rëpa' lbi'ili', cutu ca' glé'ili' nitú le nac bè' za' yehua' yubá.

¹³ Ni'r bulá'alenè' lequè', bubenè' lè'i bárcodau' len zijè' yetslá'a nis zxón.

Le tu'sèdnè' bönni' gdau' nac ca xnè'i yót xtil

¹⁴ Glal ládxi'què' bönni' uséd queè' Jesús lu'è bi lahuè' ati' tuz yót xtil dè lè'i bárcodau' na'. ¹⁵ Ni'r buzèjni'nè' lequè' Jesús, rnè':

—Gul-sáca'tsca' queè'li'. Gul-gún chi'i cuinli' cui si'li' le nac ca xnè'i yót xtil quequè' bönni' gdau' fariseo len queè' Herodes.

¹⁶ Gulazú lauquè' tu'è didza' bönni' uséd queè' la' lé-gaczè', ta'né':

—Gnè' cni le cudé yót xtil gáguru'.

¹⁷ Ráquibe'inè' Jesús le ta'né', ati' rë' lequè':

—¿Bizx quiè rui'li' cni didza' le cudé yót xtil gáguru'? ¿Naru' cu réjni'tsali' len cu ráquibe'itsali'? ¿Ni nactsa zid icj ládxi'dau'li'? ¹⁸ ¿Zoatsa yøj lauli' len cutu rlé'ili', len zoatsa guid nagli' len cutu ryónili'? ¿Naru' cu rajnéytsali'? ¹⁹ Cati' ni' buzxuzjxa' gayu' yót xtil ati' glahuè' chién gayu'è bönni', ¿balx bdö'a budza'li' le bizxj butubli'?

Gulané':

—Chinnu.

²⁰ Gnè' ca' Jesús:

—Cati' ni' buzxuzjxa' gadx yót xtil ati' glagu choa' gayuá' bunách, ¿balx bdö'a budza'li' le bizxj butubli'?

Gulané':

—Gadx.

²¹ Ni'r Jesús gudxè' lequè':

—¿Naru' cu réjni'tsali' na'a, bè'a didza' qui le tu'sèdnè' bönni' na'?

Jesús ruúnè' bönni' Betsaida nachúl lahuè'

²² Cati' guladxinè' yödZ Betsaida Jesús len bönni' da'què' Lè', guladxín ga zoè' Jesús nup djua'gac queè' tu bönni' nachúl lahuè', tá'ta'yuè' lahuè' canè' bönni'

na'. ²³ Jesús gdel-lè'è në'è bönni' na' nachúl lahuè', ati' bchè'è lè' ni'l ra' yödZ. Ni' bdxie' zxóna' yøj lahuè' len bxoax në'è lè'. Ni'r gnabnè' lè', rnè':

—¿Ba rlé'inu' lati'?

²⁴ Buyúè' bönni' na' nachúl lahuè', rnè':

—Rlé'igacda' bunách, nala'gac ca yugu' yag, san ta'dá bunách na'.

²⁵ Leyúbl bxoax në'è yøj lahuè' Jesús, ati' buyutsquè' bönni' na' nachúl lahuè' ati' böactè dxí'adau' yøj lahuè'. Na'a rlé'inè' dxí'adau' yúgu'tè. ²⁶ Ni'r Jesús busölè'è lè' lidxè', rnè':

—Cutu tsajödödu' lahui' yödZ, len nutu nu gui'u ca' lu yödZ ni.

Rnè' Pedro Jesús naquè' Cristo

²⁷ Gdöd na', guluzé'è ni' Jesús len yugu' bönni' uséd queè', guladödè' yödZdau' nababgac Cesarea, ga na' rna bè'è Filipo. Tsal ni' yu'uquè' nöz, Jesús gnabi yudxè' bönni' uséd queè', rnè':

—¿Bizxa ta'ná quia' bunách nu naca'?

²⁸ Gulubi'è didza', ta'né':

—Ta'ná la'gac bunách nacu' Juan, bönni' buquile' bunách nis. Ta'ná yela'gac nacu' Elías, bönni' ni' bè'è didza' uláz queè' Dios. Ta'ná yela'gac nacu' yetué' bönni' bè'è didza' uláz queè' Dios dza ni'tè.

²⁹ Ni'r gnabnè' lequè' Jesús, rnè':

—Nazx lbi'ili', ¿bizxa rnali' quia' nu naca'?

Bubi'è didza' Pedro, rnè':

—Li' nacu' Cristo.

³⁰ Ni'r gna bé'inè' lequè' Jesús nutu nu la'guíxjöi'nè' nu naquè'.

Rguíxjö'è Jesús ca zi'a ludöddè' Lè'

³¹ Ni'r gzu lahuè' Jesús rusèdnè' bönni' da'què' Lè', rnè':

—Run bayúdx saca' qui'a neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách. Luzóè' neda' tsla'l bönni' gul tu'zejni'i len yugu' bxuz uná bè' len bönni' gdau' tu'sèdi. Ludöddè' neda', san cati' gac tsonn dza ubana'.

³² Yalj lulu bé'lenè' lequè' didza' ni. Ni'r bchè'è Jesús tsla'l Pedro len gzu lahuè' rdil-lè' Lè' didza'. ³³ Bueycjè' Jesús, buyúè' yezíca'rè' bönni' uséd queè', ati' buzeynè' bach Pedro, rnè':

—Bcuit ga zoa'. Nacu' ca Satanás, tu' xöhui'. Le rza' ladxu'u cutu nac queè' Dios, san ca ta'zá' ládxi'gac bunách nac.

³⁴ Ni'r Jesús bulidzè' yugu' bönni' uséd queè' lenca' bunách nacuá' ni', len gudxè' lequè':

—Chqui' rë'nnè' tè'è neda' bönni', ral-la' uzóè' tsla'l le rë'ncznè' bönni' na', len gaquè' ca bönni' zijè' zajté'è lè'i yag cruz, ati' ni'r huac tè'è neda'. ³⁵ Nu bönni' rui'tsca ladxè'è yöl-la' na'bán queè', unitiè' lei, san nu bönni' unitiè' yöl-la' na'bán queè' le dè'è neda' o le dè'è didza' dxí'a quia', uguel-lè'è bönni' ni yöl-la' na'bán queè'. ³⁶ ¿Naru' uzi'tsè' xbey bönni' chqui' utubè' yúgu'tè le dè' yödZlyú ni, san unít cuinè'? ³⁷ Cutu bi gac unödZjè' bönni' le huöa'ui cuinè'. ³⁸ Chqui' zoè'

bönni' rutui'nè' neda' len xtidza'a laugac bunách ni nuca'ngac Dios len tun dul-la', lèzca' cni neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, utui'da' bönni' na' cati' guidlena' yöl-la' yení' queè' Xuza', dzagquè' neda' gbaz la'y.

9 Gudxè' ca' lequè' Jesús, rnè':

—Le nactè rëpa' lbi'ili', nacuá' ni nup cutu lat cati' la'le'ir duná bē'è luyú ni Dios, gla' lahui yöl-la' uná bē' zxön queè'.

Rdza' ca rna' lahuè' Jesús

² Cati' chguc xop dza, Jesús bch'è Pedro len Jacobo len Juan, ati' légaczè' yjaquè' tu lu gui'a sib. Ni' bdza' ca rna' lahuè' Jesús lauquè' yonnè' na'. ³ Gyèp yös yení' lari' nacuè' Jesús, guc chguichdau'z. Zxíla'dau'z guc, nutu nu ra' lari' yödzyú ni gac gun chguichdau'z ca guc lari' na'. ⁴ Gululuí' lauquè' Elías len Moisés, tuí'lenè' Jesús didza'. ⁵ Ni'r Pedro gudxè' Jesús:

—Bönni' Usèdi, bica' ba rē'u zoaru' ni. Gúntsca'tu' tsonn yu'u lága'dau', tu quiu', yetú queè' Moisés, len yetú queè' Elías.

⁶ Cni gnè' Pedro le cutu nöznè' Pedro bi na' rnè', le tádxinè' bönni' uséd queè' Jesús na'. ⁷ Ni'r grò' böaj glu'u xzul lequè', len byön chi'i nu rui' didza' lu böaj na', rna:

—Bönni' ni Xxi'na'. Nadxi'ida' Lè'. Gul-zé nagli' Lè'.

⁸ La' guluyutè' san cutur nu ta'lé'inè'. Tuzè' Jesús zóalenè' lequè'.

⁹ Tsal ni' yu'uquè' nöz, tu'dinniè' gui'a sib na', gna bé'inè' lequè' Jesús nutu nu lè' ca', lè na' gulalé'inè', cati' ubanrè' lu yöl-la' gut Lè', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách. ¹⁰ Qui lè ni na' gulagú'z icjuè' didza' ni bē'è, ati' la' légaczè' ta'nabi yudxi lza'què' bizxa rē'ni gna didza' na' bē'è: ubanè' lu yöl-la' gut. ¹¹ Gulanabnè' Jesús, ta'né':

—¿Bizx quiè ta'né' bönni' gdau' usèdi run bayúdx guidè' Elías zi'al ca guidè' Cristo?

¹² Bubi'è didza' Jesús, rnè':

—Le nactè guidè' zi'al Elías len ucu'è yúgu'tè ca ral-la' gac. Na'a, ¿bizx quiè nayúj lu guich lè na' rna run bayúdx saca' qui'è szxöni Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, ati' lucá'n Lè' ca'z bunách? ¹³ Rëpa' lbi'ili': Chbidè' Elías, ati' glunè' queè' tsca glè'nnè', tsca nayúj lu guich la'y ca ral-la' gac queè'.

Ruúnè'-bi' Jesús bi'i bönni' yu'u lèbi' bö' xöhui'

¹⁴ Cati' ni' guludxinè' Jesús len bönni' dzagquè' Lè' ga na' nacu'è yezíca'rè' bönni' uséd queè' Jesús, gulalé'inè' nacuá' ni' bunách zian, ati' ta'díl-lenè' yugu' bönni' uséd queè' na' didza' bönni' gdau' tu'sèdi.

¹⁵ Cati' gulalé'i Jesús bunách zian na', gulubannè' len jarélu'què' za'què' ga na' zè'è, djödxquè' Lè':

—Padiux.

¹⁶ Ni'r gnabnè' bönni' uséd queè' na' Jesús, rnè':

—¿Bizxa didza' na' rdíl-lenli' lequè'?

¹⁷ Bubi'è didza' bönni' nutsè'è ladj bunách zian na', rnè':

—Bönni' Usèdi, nach'è-a-bi' quiu' ni bi'i bönni'dau' quia', yu'u lèbi' bö' xöhui' run ga curnèbi'. ¹⁸ Cati' ryu'u lèbi' bö' xöhui' na', ruríx rutúl lèbi' lyu, ati' rbia bdxina' zidi' rú'abi' len rutíl-l láya'bi'. Qui lè ni na' zeaj rdxitbi'. Gnabca'-nè' bönni' uséd quiu' lubijè' bö' xöhui' na', san cutu gulazáqui'nè'.

¹⁹ Bubi'è didza' Jesús, rnè':

—Lbi'ili', curéjlè'li'. ¿Gáca'xtécz ral-la' sóalena' lbi'ili'? ¿Gáca'xtécz ral-la' gua' glena' queèli'? Gul-dguá'-bi' quia' ni.

²⁰ Djua'què'-bi' ga na' zoè'. Cati' ble'i Jesús bö' xöhui' na', la' buxiztè lèbi'. Gdzö'bi' lyu, ati' brix butúl lèbi', len gdxia bdxina' zidi' rú'abi'. ²¹ Ni'r gnabnè' xuzbi' bi'i na' Jesús, rnè':

—¿Gaca'x chguc rac cni queèbi'?

Rnè' xuzbi' na':

—Ni' nactèbi' bi'idau' ré'ibi' cni. ²² Zian lzu r-ru'n lèbi' lu gui' len lu nis quiè gdödi lèbi'. Qui lè ni na', chqui' racu' lati', buechi' ladxi' netu', gáclenu' netu'.

²³ Jesús gudxè' lè':

—Chqui' huac tséjlè'u, yúgu'tè huac chqui' tséjlè'u Dios.

²⁴ La' bē'tè' zidz didza' xuzbi' bi'i na', rnè':

—Réjlè'a. Guclen neda' quiè tséjlè'ra' Lè'.

²⁵ Cati' blé'inè' Jesús za'c bunách zian, tu'quí tu'tsútsj Lè', buzeynè' ba nadx bö' xöhui', rē' lei:

—Li', bö' xöhui' runu' ga curné len curyöni bunách, rna bé'ida' li' uruju' lu bi'i ni, len cutur tsu'u lèbi'.

²⁶ Grödxya'a bö' xöhui' na', ati' brix butultsca lèbi' len burujtè, bucá'n bi'i na' ca bi'i natcz. Ca' nac, glui' didza' zian bunách ni', ta'ná:

—Chnatbi'.

²⁷ Ni'r gdel-lè'è na'bi' Jesús, buchisè'-bi' ati' gzuibi' bi'i na'.

²⁸ Ni'r gyaziè' Jesús tu yu'u, ati' la' légaczè' gulanabnè' Lè' bönni' uséd queè', ta'né':

—¿Bizx quiè cutu guc ubijtu' bö' xöhui' na' netu'?

²⁹ Jesús gudxè' lequè':

—Cutu gac ubijli' ca'z bö' xöhui' cni, san tuz chqui' ulidzli'-nè' Dios len gunli' gubás.

Rguíxjö'è leyúbl Jesús ca zi'a ludöddè' Lè'

³⁰ Cati' guluzé'è ni' Jesús len bönni' da'què' Lè', guladöddè' luyú Galilea. Cutu rē'nnè' Jesús nu gnözi ga na' zoè' ³¹ le rusèdnè' yugu' bönni' uséd queè', rē' lequè':

—Ludöddè' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, lu na'què' bönni' ludöddè' neda', san töd gatia', cati' gac tsonn dza ubana'.

³² Cutu gulayéjni'nè' didza' ni rē' lequè', ati' le tádxinè', cutu bi gulanabnè' Lè'.

Nu nac blau

³³ Ni'r guladxinè' yöd Capernaum Jesús len bönni' da'què' Lè', len tsal ni' nacu'è lu yu'u, Jesús gnabnè' lequè', rnè':

—¿Bizxa didza' na' rdil-len lza'li' cati' ni' yu'uli' nöz?

³⁴ Lequè' guluséyj rú'acquè', le ta'dil-len lza'què' didza' la' nöz ni' núzخالquè' gaquè' bönni' blau. ³⁵ Ni'r grö'è Jesús len bulidzè' idxínnutè' bönni' uséd queè', rè' lequè':

—Nu rè'ni gac blau ral-la' gac ca tu bönni' cuidi'z lenca' ca ni'a na'li' yúgu'tèli'.

³⁶ Ni'r gdel-lè'è-bi' tubi' bi'idau' Jesús len buzóè'-bi' gatsj lahui'l ga na' nacu'è. Ni' runidè'-bi', rè' lequè':

³⁷ —Nu bönni' si' lu nè'è tu bi'idau' cni le náquibi' quia', si' lu nè'è ca' neda', ati' nu bönni' si' lu nè'è neda', clèg neda'z si' lu nè'è, san si' lu nè'è ca' Xuzza', nasölè'è neda'.

Nu curdá'baga' rë'u, raclen rë'u

³⁸ Ni'r Juan gudxè' Jesús:

—Bönni' Usèdi, blé'itu'-nè' bönni' rubijè' yugu' bö' xöhui', rugunè' dxin lau'. Gna bé'itu' lè' cutur gunè' ca', le cutu dè'è rë'u.

³⁹ Ni'r Jesús gudxè' lè':

—Cutu gna bé'ili' lè', le chqui' zoè' bönni' runè' tu yöl-la' huac za' yehua' yubá, rugunè' dxin la' neda', cutu ca' gac gnè'è quia' bönni' na'. ⁴⁰ Cni nac, nu curdá'baga' rë'u, raclen rë'u nu na'. ⁴¹ Núti'tèz nu gunn queèli' tu zxíga'dau' nis gui'jli' le da'li' neda', Cristo, si'cz le ral-la' si' nu na'.

Zoa banádx queèru' gunru' ga nu gun dul-la'

⁴² Gnè' ca' Jesús:

—Núti'tèz nu gun ga gunbi' dul-la' tubi' bi'idau' cni réjle'bi' neda', dxi'ar gac nu ugal-la' guich ryètu yag yeni nu na', len tsajchú'n lè' lu nis zxon. ⁴³ Chqui' tu na'u gun ga gunu' dul-la', bchugu lei. Dxi'ar gac quiu' tsajtsaziu' ga su' gbanu' zoa tuz na'u, clèg zoa chop na'u, ati' tsajtsaziu' lu gui' gabíl, ga ni' cutu ul gui' qui. ⁴⁴ Latj ni' cutu latba' bzuga' yu'ucba' nup tsajcuá' ni', ati' gui' na' cutu ca' ul. ⁴⁵ Lèzca' cni, chqui' tu ni'u gun ga gunu' dul-la', bchugu lei. Dxi'ar gac quiu', tsajtsaziu' ga su' gbanu' zoa tuz ni'u, clèg zoa chop ni'u, ati' tsajtsaziu' lu gui' gabíl, ga ni' cutu ul gui' qui. ⁴⁶ Latj ni' cutu latba' bzuga' yu'ucba' nup tsajcuá' ni', ati' gui' na' cutu ca' ul. ⁴⁷ Lèzca' cni, chqui' tu yøj lau' gun ga gunu' dul-la', gleaj lei. Dxi'ar gac quiu' tsajtsaziu' ga rna bè'è Dios zoa tuz yøj lau', clèg zoa chop yøj lau', ati' tsajtsaziu' lu gui' gabíl. ⁴⁸ Latj ni' cutu latba' bzuga' yu'ucba' nup tsajcuá' ni', ati' gui' na' cutu ca' ul.

⁴⁹ Ruxi'iru' bèla' zödi', rugál-la'ru' lei ra' gui', cui gac ditj. Lè' ni rusèdi rë'u ca luhuóac dxi'a yúgu'tè bunách. Lèzca' cni, rë'nnè' Dios gzxi'i zödi' yúgu'tè böa' bédxdau' tu'zégui'què'-ba' lu bcugu la'y queè'. ⁵⁰ Dxi'a nac zödi', san chqui' nit yöl-la' sna' qui, çnaxc úniru' lei sna'? Gul-gác la' lbi'izli' ca zödi' dxi'a, soali' dxí'adau' tuli' len yetuli'.

Rusèdnè' Jesús qui nu rulá' yöl-la' nutság na'

10 Buzé'è Jesús yödz Capernaum, gyijè' luyú Judea len gdödè' yetslá'a yegu Jordán zaca' ga rlen gbidz. Ni' guludúb leyúbl ga zoè' bunách zian, ati'

leyúbl busèdnè' lequè' ca runczè'. ² Ni'r guladxinè' ga zoè' Jesús bönni' gdau' fariseo, tè'nnè' lunè' ga bi gnè' Jesús quiè gac luquíè' Lè'. Gulanabnè' Lè', ta'né':

—¿I dè latj bönni' nutság nè'è usanè'-nu ngul queè'?

³ Bubi'è didza' Jesús, rnè':

—¿Bizxa gna bé'inè' lbi'ili' Moisés?

⁴ Gulané':

—Moisés bè'è latj bönni' uzujè' lu guich le rna rulá'alenè'-nu, ati' ni'r usanè'-nu ngul queè' na'.

⁵ Bubi'è didza' Jesús, rnè':

—Gna bé'inè' lbi'ili' cni Moisés le nac zid icj ládxi'-dau'li', ⁶ san cati' gzu lau guta' yödzlyú, bönni' len ngul Dios benè' lequè'. ⁷ Gnè': "Qui lè' ni na' uca'nè' xuz xnè'è bönni', tsajsoáalenè'-nu ngul queè' ⁸ ati' chopè' ni luhuóaquè' ca tuz bunách." Qui lè' ni na' cutur nacquè' chopè' san tuz chnacquè'. ⁹ Qui lè' ni na' ca', nu nac bunách cutu ral-la' ulá'a nup na' chnutsaguè' Dios.

¹⁰ Cati' guluyaziè' yu'u, gulanabi yudxè' Jesús bönni' uséd queè' ca nac didza' na' bè'è. ¹¹ Jesús gudxè' lequè':

—Núti'tèz bönni' ulá'alenè'-nu ngul queè' len utság ná'lenè'-nu ngul yubl, runè' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na' le ruspaguè'-è-nu dul-la' ngul na' gzóalenè'-nu zi'al. ¹² Lèzca' cni chqui' usannu-nè' bönni' queènu ngul nutság ná'lennu lè', len si'nu-nè' bönni' yubl, runnu ca' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

Rulídz tsahuè'è-bi' Jesús yugu' bi'idau'

¹³ Ni'r guladxín ga zoè' Jesús bunách djua'gac bi'idau' quegac, tè'ni gxoa nè'è lecbi', ati' gulazú lauquè' bönni' uséd queè' Jesús ta'díl-l dídza'què' nup na' djua'gac lecbi'. ¹⁴ Cati' blé'inè' lè' ni Jesús, gleyne' len gudxè' lequè':

—Gul-güi'-cbi' latj bi'idau' la'dxinbi' quia'. Cutu uzá-ga'gacli'-bi', le gata' quegac nup nacgac ca bi'idau' ni, latj ga rna bè'è Dios. ¹⁵ Le nactè' rëpa' lbi'ili': Nu cusí' lu nè'i le rna bè'è Dios ca runbi' bi'idau', cutu ca' tsaz ga ni' rna bè'è.

¹⁶ Ni'r bunidè'-bi' yugu' bi'idau' na' Jesús, bxoá nè'è lecbi' len bulídz tsahuè'è-bi'.

Bönni' cuidi' rlé'inè' yöl-la' tsahui'

¹⁷ Cati' bu'è nöz Jesús, jarélu'è bidè' bönni', buzechu zxi'bè' lahuè' Jesús len gnabnè' Lè', rnè':

—Bönni' Usèdi gdu dxi'a, çnaxc guna' quiè gdél-li'da' yöl-la' na'bán gdu?

¹⁸ Jesús gudxè' lè':

—¿Bizx quiè ru'u quia' didza', rnau': "Gdu dxi'a"? Nu-tu nu bönni' naquè' gdu dxi'a. Tuzè' Dios naquè' gdu dxi'a. ¹⁹ Chnócznu' yugu' le gna bè'è Dios, gnè':

Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

Cutu gdöddu' bunách.

Cutu cuanu'.

Cutu gneu' qui lza'u le cunác.

Cutu ucachi' lanu'.

Ben ba la'n xuz xna'u.

²⁰ Bubi'ë didza' bönni' na', rë' Jesús:
—Bönni' Usëdi, yúgu'të lë ni runcza' cati' ni' nactea' bi'idau'.

²¹ Len yöl-la' dxi'i ladxi' queë', buyüë' lë' Jesús, rnë':
—Tu le ryadzj quiu'. Gyeaj, yjëti' yúgu'të le dë quiu' len bnödzej quegac bunách yechi' lë na' si'u, ati' gata' quiu' yöl-la' tsahui' yehua' yubá. Ni'r huödu' quia', gacu' ca bönni' zijë' zajté'ë lë'i yag cruz, ati' ta'u neda'.

²² Cati' byönnë' didza' ni, bui'nnë' ati' zhuöjë' rsëbi ladxë'ë le dëtsca queë' yöl-la' tsahui'.

²³ Ni'r buyüë' Jesús gdu cuitië' len gudxë' yugu' bönni' uséd queë':

—Baníg nac la'yáz ga rna bë'ë Dios nup ta'le'i yöl-la' tsahui'.

²⁴ Gulubannë' bönni' uséd queë' ca nac xtidzë'ë ati' leyúbl Jesús gudxë' lequë':

—Lbi'ili', xzi'na'dau', baníg nac la'yazië' ga rna bë'ë Dios bönni' tu'zxöni ládxi'queë' yöl-la' tsahui' quequë'.

²⁵ Nacr baníg tsazië' ga rna bë'ë Dios nu bönni' rlé'inë' yöl-la' tsahui', ca tödba' böa' lu nag yötsi'.

²⁶ Cati' gulayönnë' didza' ni, gulubántërnë' ca', ta'në' la' légaczë':

—¿Nuzxa caz gac ulá, chqui'nu'?

²⁷ Buyüë' lequë' Jesús, rnë':

—Cutu gac gun lë ni bunách, san huaquë' Dios, le rzáqui'në' Dios yúgu'të.

²⁸ Ni'r Pedro gudxë' Lë':

—Xan, netu' nuca'ntu' yúgu'të len da'tu' Li'.

²⁹ Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', nu bönni' uca'në' lidxë', o böchë'ë, o zanë', o xuzë', o xnë'ë, o ngul queë', o yugu' xzi'në', o xyüë', le runë' xchina' o le runë' lban qui didza' dxi'a quia', ³⁰ bönni' ni huazí' queë' yetú gayua'tër ca' dza ni zoaru' na'a, yugu' lidxë', len yugu' böchë'ë, len yugu' zanë', len yugu' xnë'ë, len yugu' zx-i'në', len yugu' xyüë', lenca' yugu' le la'bía ládxi'gac lë' bunách, ati' yödzlyú zi'a za', gata' yöl-la' na'bán gdu queë'. ³¹ Zian nup nacgac blau na'a, lac cuidi'z ni', ati' nup nacgac cuidi'z na'a, lac blau ni'.

Leyúbl rguíxjö'ë Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

³² Cati' ni' yu'uquë' nöz, ta'benë' zjaquë' Jerusalén, nanörë' Jesús lauquë' bönni' uséd queë'. Nanitcnë' len lu yöl-la' radxiz zjáclenë' Lë'. Leyúbl bchë'ë quizi idxín-nuté' na' Jesús. Gzu lahuë' ru'lenë' lequë' didza' ca nac le ral-la' gac queë', ³³ rnë':

—Rlé'iczli' rbenru' zijru' Jerusalén ga ni' soa nu udód neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, lu na'gac bxuz uná bë' len lu na'quë' bönni' gdau' tu'sëdi. La'chuguë' quia' gatia', len ludödë' neda' lu na'quë' bönni' gza'a.

³⁴ Lutitjë' neda' bönni' na' len lundë' neda' zi'. Luchijë' neda' xzöna'. Ni'r ludöddë' neda', san cati' gac tsonn dza ubana' lu yöl-la' gut.

Ta'nabnë' Jesús Jacobo len Juan bi gunë' quequë'

³⁵ Ni'r gulabiguë'ë lahuë' Jesús Jacobo len Juan, zx-në' Zebedeo, len të' Lë':

—Bönni' Usëdi, ré'nitu' gunu' queëtu' le gnabtu'.

³⁶ Jesús gudxë' lequë':

—¿Bizxa ré'nili' guna' queëli'?

³⁷ Glë' Lë':

—Cati' gdxin dza cö'u ga gna bë'u, ben ga cö'tu' tu-tu' cuitiu' yubél len yetutu' cuitiu' yögl.

³⁸ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Cutu nózili' bi rnable'. ¿Naru' huac si'li' le ral-la' si'a neda', le nac le saca' qui'a? ¿Naru' huac gdil-li' nis ca gdila' neda' nis, gatia'?

³⁹ Gulubi'ë didza', ta'në':

—Huactu'.

Jesús gudxë' lequë':

—Le nactë, le saca' qui'a neda', si'li' ca' lbi'ili', len ca gdila' neda' nis, gdil-li' ca' nis, ⁴⁰ san cutu dë lu na'a cóa' nu cö' cuitia' yubél len nu cö' cuitia' yögl. Dios unödzjë' quequë' bönni' chnupë'ë quequë' yugu' latj na'.

⁴¹ Cati' gulayönnë' didza' ni yechië' bönni' uséd queë' Jesús, lequë' ta'leynë' Jacobo len Juan na'. ⁴² Ni'r bulidzë' lequë' Jesús, rnë':

—Nózcizli' ca tun nup ta'ná be'i yugu' yödz, tu'zeynë' bach bunách, ati' nup nacgac blau ladjquë' ta'ná be'i lza'gac. ⁴³ Cutu gac cni queëli', san nu guë'ni gac zxön ga zoali', ral-la' gun xchinli' yezíca'rlí', ⁴⁴ ati' nütí'tëzl-li' nu guë'ni gac blau ral-la' gac ca bönni' nada'u queëli' yúgu'tëli'. ⁴⁵ Cni ral-la' gunli' le bida' ni neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, clëg quië nu gun xchina', san quië guna' xchingac bunách len udöda' yöl-la' na'bán quia' le huöá'uida' bunách zian.

Jesús ruínë' Bartimeo, bönni' nachúl lahuë'

⁴⁶ Ni'r guladxinë' yödz Jericó Jesús len bönni' da'quë' Lë'. Cati' ni' rurujë' yödz ni Jesús, dzagquë' Lë' bönni' uséd queë' lenca' bunách zian. Ra' nöz ni' rö'ë bönni' nachúl lahuë', lë' Bartimeo, xzi'në' Timeo. Rnabë' nu bi gunnz queë'. ⁴⁷ Cati' byönnë' Bartimeo rdödë' ni' Jesús, bönni' Nazaret, gzu lahuë' ru'ë zidzj didza', rnë':

—Jesús, xzi'n xsoë' David. Buechi' ladxi' neda'.

⁴⁸ Guladíl-l lë' didza' nup ta'dód ni', të lë':

—Bseyj ru'u.

Ni'r zidzjr bulidzë', rnë':

—Xzi'n xsoë' David. Buechi' ladxi' neda'.

⁴⁹ Ni'r gzë' dxiz Jesús, rbözë', ati' rë' lequë':

—Gul-lidzë'.

Gululidzë' bönni' na' nachúl lahuë', të lë':

—Btip ladxu'u. Gyasch. Rulidzë' Li'.

⁵⁰ Ni'r gru'në' tsla'l lari' naxóa yenë'. La' gyastë' len bidë' ga na' zoë' Jesús. ⁵¹ Gnabnë' lë' Jesús, rnë':

—¿Bizxa rë'nnu' guna' quiu'?

Bubi'ë didza' bönni' na' nachúl lahuë', rnë':

—Bönni' Usëdi, rë'nda' gunu' ga huöalj yöj lahua'.

⁵² Jesús gudxë' lë':

—Böaj lidxu'. Chnuhuöacu' le réjlë'u neda'.
La' böaljhtë yöj lahuë' ati' zéajlenë' Jesús.

Ryazië' Jesús yödZ Jerusalén

11 Guladxinë' Jesús len bönni' da'quë' Lë' gal-la' ga dë Jerusalén, ga na' nacuá' yödZ Betfagé len yödZ Betania, len ga na' dë ca' Gui'a Ga Rö'gac Yag Oli-vo. Ni'r Jesús bsölë'ë chopë' bönni' uséd queë', ² rë' lequë':

—Gul-tséaj lu yödZdau' dë lauru' ni', len cati' tsazli' ni', tsajxáca'li'-ba' ni' tuba' búrrodau' nága'ba', nutu nu rbiani lëba'. Gul-sédx-ba' len gul-ché'-ba' quia' ni. ³ Chqui' nu bi guië lbi'ili' le runli' lë ni, gul-guië nu na': "Xanru' rquinnë'-ba', ati' la' usóla'të'-ba' quiu'."

⁴ Ni'r yjaquë' yajxáca'quë'-ba' búrrodau' na', ná-ga'ba' ga nu ryaz lö'a ga nac ra' nöz, ati' gu-lasedxë'-ba'. ⁵ Nup nacuá' ni' tē lequë':

—¿Bizxa ni runli'? ¿Bizx quië rsedxli'-ba' búrrodau' na'?

⁶ Gulubi'ë didza' bönni' uséd queë' Jesús, glë' lequë' ca na' chgudxczë' lequë' Jesús, ati' glui' lequë' latj bunách ni'. ⁷ Ni'r gulaché'ë'-ba' búrrodau' na' ga na' zoë' Jesús. Gulaxóë' cúdzu'ba' lari' quequë' ati' Jesús gdxii'-ba'. ⁸ Zian bönni' nacu'ë ni' gulachiljë' lari' quequë' gap nac la' nöz. Yela'gac bunách ni' gulaguútsj zin le guluzxóa la' nöz.

⁹ Gulazú lau tui' zidzj didza' nup nanörgac lahuë' Jesús len nup na' za'c cúdzu'lë', ta'né':

—Yöl-la' ba. Dios gun la'yë' Bönni' zë'ë ni, nasölë'ë Lë' Xanru' Dios. ¹⁰ Dios gun la'yë' Bönni' ni zi'a gna bë'ë, ca na' gna bë'ë xuz xtau'ru' David. Yöl-la' ba Dios.

¹¹ Cni guc, bdxinë' Jesús Jerusalén, ati' gyazië' lö'a gdau'. Cati' budx buyüë' yúgu'të le nacuá' gdu zbi'il ni', burujë' zaca' yödZ Betania le chrdzö', dzagquë' Lë' bönni' uséd queë'.

Jesús rulídz zi'ë yag higo

¹² Cati' za' rení' yetú dza, ati' tu'rujë' yödZ Betania Jesús len bönni' da'quë' Lë', rdunë' Jesús. ¹³ Zi'tu' blé'inë' tu yag higo dxia xlagui'. Gbiguë'ë ga na' zoa yag na' chqui' utsajxaquë'ë lati' le rbia. Cati' bdxinë' ni' cutu bi yajxaquë'ë le rbia. Xlagui'z dxia le cutu rdxini dza cuia. ¹⁴ Ni'r bulídzë' yag na' Jesús, rnë':

—Cutur nu gagu le rbia quiu'.

Gulayönnë' didza' ni bönni' uséd queë'.

Jesús rulatjë' lö'a gdau'

¹⁵ Cati' guladxinë' Jerusalén Jesús len bönni' da'quë' Lë', gyazië' Jesús lö'a gdau' len gzu lahuë' rubijë' ni' nup tuti' len nup ta'u lö'a gdau'. Brixë' yugu' blag que-gac nup tu'tsá' dumí gza'a, lenca' yugu' ga ta'bó' nup tuti' budódau'. ¹⁶ Cutu ca' bë'ë latj nu bi gua', uzóa nöz ga nac lö'a gdau'. ¹⁷ Busédne' nup nacuá' ni', rnë':

—Nayúj lu guich la'y, rna: "Lidxa' si' lei, yu'u ga lulídz Dios bunách gdutë yödZlyú." Lbi'ili' chnunli' lei ca nac bloj quegac gban.

¹⁸ Cati' gulayönnë' didza' ni yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi, gulazú lauquë' ta'zú ta'bö'ë ludóddë' Jesús, san le tádxinë' bunách, cutu bi glunë' queë', le tu'bani yúgu'të bunách ca nac le rusédne' Jesús. ¹⁹ Cati' chrdzö' burujë' Jesús lu yödZ na'.

Rbidx yag higo bulídz zi'ë Jesús

²⁰ Cati' za' rení' yetú dza, guladöde' Jesús len bönni' da'quë' Lë' ga zoa yag higo na' bulídz zi'ë Jesús, len gulalé'inë' lei, chnabídx gdu luí. ²¹ Ni'r yajneynë' Pedro bi guc ati' gudxë' Jesús:

—Bönni' Usëdi, byutsca'. Yag higo ni bulídz zi'u nij, chnabídx.

²² Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Gul-tsejlë' Dios. ²³ Le nactë rëpa' lbi'ili', chqui' nu bönni' guië' guí'adau' ni: "Bcuit ni, yajsóa lu nis zxön", len cugác chop ladxë'ë bönni' na' san gdu ladxë'ë tsej-lë'ë gunë' Dios ca na' rnë', ca' gac. ²⁴ Qui lë ni na' rëpa' lbi'ili': Yúgu'të le gnabli' cati' ulidzli'-në' Dios, gul-tsejlë' chbennë' queëli' Dios lë na' rnabli', ati' gun-në' queëli'. ²⁵ Cati' ni' rulidzli'-në' Dios, chqui' zoa nu rleyli' nu bi ben queëli', gul-nít lau nu na' quië unít lahuë' ca' lbi'ili' ca nac dul-la' nabága'li', Xuzli' na' zoë' yehua' yubá. ²⁶ Chqui' cu unít lauli' bunách, cutu unít lahuë' lbi'ili' dul-la' nabága'li' Xuzli' zoë' yehua' yubá.

Yöl-la' uná bë' dë lu në'ë Jesús

²⁷ Ni'r yhuöjquë' Jerusalén Jesús len bönni' da'quë' Lë'. Cati' ni' rdë' Jesús ga nac nchil gdau', guladxinë' ga zoë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi len bönni' gul tu'zejni'i. ²⁸ Gulanabnë' Jesús, ta'né':

—¿Bizxa yöl-la' uná bë' dë lu na'u runu' yugu' lë ni? ¿Nuzxa caz budód lu na'u yöl-la' uná bë' gunu' cni?

²⁹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Neda' ca' gnabda' lbi'ili' tu didza'. Chqui' ubi'ili' quia' didza', ni'r gyëpa' lbi'ili' bi yöl-la' uná bë' runda' yugu' lë ni. ³⁰ ¿Nuzxa budód lu në'ë Juan uquilë' bunách nis? ¿Naru' Dios o bunách? Gul-natsca'.

³¹ Gulazú lauquë' tun xtídz'aquë' la' légaczë', ta'né':

—Chqui' gnaru' Dios bsölë'ë lë', guië' rë'u: "¿Bizx quië cutu gyéjlë'li' lë'?" ³² ¿Naru' guiétsaru'-në': "Gulasölë'ë lë' bönni'?"

Cni ta'zá' ládxi'quë' le tádxinë' bunách zian nacuá' ni' le taqui yúgu'të bunách na' bë'ë didza' uláz queë' Dios Juan na'. ³³ Qui lë ni na' glë' Jesús:

—Cutu nózitu'.

Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Neda' ca' cutu quíxjöi'da' lbi'ili' bi yöl-la' uná bë' dë lu na'a runda' yugu' lë ni.

Runë' Isaqui' Jesús quegac huen dxin cunaccgac tsahui'

12 Ni'r gzu lahuë' Jesús ruí'lenë' bönni' da'quë' Lë' didza' yugu' le runë' Isaqui', rnë':

—Gzoë' bönni', szxöni bdë'ë lba uva ga nac la' yël queë'. Glequë' li'aj qui, len gchö'në' röga' guiöj ga gsië' xisi uva na'. Budxíë' tu yu'u gup ga nac xtsa' ga nu uyú la' yël na'.

'Ni'r budödë' lu na'quë' huen dxin la' yël queë' na', la'zi'ë gatsj hueaj le unódzj, ati' gyijë' yödz zi'tu'. ² Cati' bdxin dza luchibë' le rbia, bsölë'ë-bi' bi'i huen dxin queë' tsajxi'bi' lu na'quë' huen dxin na' le ral-la' si'ë xanbi' qui le gulabía lba uva na'. ³ Ni'r gulaguel-lë'ë-bi' bi'i na' yugu' huen dxin na' len glundë'ë-bi' zi', ati' gululölë'ë-bi' ca'zbi'. ⁴ Ni'r bsölë'ë-bi' yetubi' bi'i huen dxin queë' bönni' xan la' yël na', ati' bi'i ni gululadxë'ë-bi' guiöj, gululë'ë icjbi'. Glu'ë dö' queëbi'. ⁵ Ni'r bsölë'ë-bi' ca' yetubi' bi'i huen dxin queë' bönni' xan la' yël na', ati' bi'i ni guludöddë'ë-bi'. Bsölë'ë-bi' ca' zianrbi' ati' la'cbi' glunccde'ë-bi' zi' len yela'cbi' guludödcde'ë-bi'.

⁶ Nutur nu nagá'n queë' xan la' yël na'. Naga'nzbi' bi'i bönni' queë' ati' nadxi'itsquinë'ë-bi'. Ga yajseytë, bsölë'ë-bi' zxi'në', rnë': "Lunë' ba la'n zxi'na'." ⁷ Ni'r gulané' la' légacze' bönni' huen dxin na', ta'né': "Bi'i ni ral-la' gaqui queëbi' la' yël ni. Gul-dá, gdódiru'ë-bi' ati' gaqui queëru' la' yël ni." ⁸ Qui lë ni na' gulazönë'ë-bi' len guludöddë'ë-bi'. Gularu'në'ë-bi' ni' la' yël qui lba uva na'.

⁹ Ni'r gnabnë' bönni' nacu'ë ni' Jesús, rnë':

—¿Nacx gunë' chqui'nu', bönni' xan la' yël na'? Huidë' len huadödcde' bönni' huen dxin na', ati' udödë' lu na'gac bunách yubl la' yël na'.

¹⁰ ¿Naru' cu nulábnili' lë na' nayúj lu guich la'y? Cni rna:

Guiöj na' gularu'në' bönni' tu'cu'ë zö'ö, Na'a nac guiöj len, squin zö'ö.

¹¹ Xanru' Dios benë' ga nac cni Ati' rubániru' ca nac lë ni rlé'iru'.

¹² Ni'r gulazú gulabö'ë la'zönë' Jesús le táquibe'inë' benë' Isaqui' ni ca nac quequë', san tádxinë' bunách zian nacuá' ni' len qui lë ni na' guluca'në' Lë', zhuöjquë'.

Ca nac le ta'guíxj lazgac bunách

¹³ Gdöd lë ni yugu' bönni' gdau' uná bë' na' gulaslölë'ë ga zoë' Jesús la'quë' bönni' gdau' fariseo len bönni' da'quë' Herodes quië lunë' ga bi gnë' Jesús quië gac luquíë' Lë'. ¹⁴ Guladxinë' ga na' zoë' Jesús bönni' ni, len të' Lë':

—Bönni' Usëdi, nózitu' ru'u didza' gdu'të li. Cutu rui' ladxu'u bi ta'náz bunách, le curuyuzu' le tu'lu'iz cuingac bunách, san rusëdnu' ca nac le rë'nnë' Dios lun bunách. ¿I runn netu' latj zxba queë' Moisés quizxj laz-tu' le tu'quizxjë' uláz queë' César? ¿Naru' uguixxjtu' o cutu quizxjtu'?

¹⁵ Ráquibe'inë' Jesús tu'ë didza' lu yöl-la' rguilj ladxi' quequë' ati' rë' lequë':

—¿Bizx quië rubijli' neda' didza'? Gul-djua'tsca' quia' tu dumí rda quië glé'ida' lei.

¹⁶ Djua'quë' lei ati' gnabnë' lequë' Jesús, rnë':

—¿Nuzxa lahui da' lë'i ni len nuzxa lei ni?

Gulubi'ë didza', ta'né':

—Queë' César na'.

¹⁷ Ni'r Jesús gudxë' lequë', rnë':

—Gul-nódzj queë' César le naqui queë' César, ati' queë' Dios le naqui queë' Dios.

Gulubannë' ca nac didza' bubi'ë Jesús.

Ca nac qui yöl-la' rubán lu yöl-la' gut

¹⁸ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús la'quë' bönni' gdau' saduceo. Bönni' ni ta'né' cutu lubán nup chnatgac. Qui lë ni na' glë' Jesús, ¹⁹ ta'né':

—Bönni' Usëdi, Moisés nuzujë' queëtu' lu guich chqui' gatië' bönni' cuzóa bi'i queë', ati' uga'nnu ngul queë', ral-la' utság ná'lenbi'-nu bi'i böchë'ë bönni' na' len uzoabi' bi'idau' gacbi' bi'i queëbi' bóchi'bi'. ²⁰ Gulacua'bi' gadxbi' bi'i nac bóchi'cbi'. Bi'i zi'al na' butság ná'lenbi'-nu ngul, ati' gutbi', nutu nu gul-la' bi'idau' queëbi'. ²¹ Bi'i buróp na' butság ná'lenbi'-nu ngul uzéb na', ati' gutbi' ca', nutu nu gul-la' bi'idau' queëbi'. Lëz-ca' cni guc queëbi' bi'i bunn. ²² Cni guc, gulutság ná'lenbi'-nu yúgu'tëbi', nutu nu gul-la' bi'idau' quecbi'. Ga yajseytë, gutnu ca' ngul na'. ²³ Na'a, cati' lubán nup chnatgac, ¿núzxabí' gáquinu queëbi' ngul na', le gulutság ná'lenbi'-nu igádxtebi'?

²⁴ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Rchíxili' le cunúnbë'li' le nayúj lu guich la'y len cutu nózili' ca nac yöl-la' huac queë' Dios. ²⁵ Cati' lubán nup chnatgac, cutu ca' lutság na'quë', len cutu la'cuá'lenë'-nu ngul bönni', san lacquë' ca nacquë' gbaz la'y queë' Dios, nacu'ë yehua' yubá. ²⁶ Na'a, ca nac quegac nup chnatgac chqui' lubán, ¿naru' cu nulábinili' le buzujë' lu guich Moisés? Rui' didza' ca na' bulidzë' lë' Dios lu yag yótsi'dau' regui, rë' lë': "Neda' naca' Dios queë' Abraham len Dios queë' Isaac, len Dios queë' Jacob." Le gnë' cni quequë', nac bë' nabanquë' zal-la' glatië' zi'al. ²⁷ Dios naquë' Dios quegac nup nabangac, clëg quegac nup natgac tsaz. Szxónitër rchíxili'.

Le nac blau gna bë'ë Dios

²⁸ Bidë' ca' ga zoë' Jesús bönni' gdau' usëdi. Byönnë' ca na' glu'lenë' Jesús didza' len nözne' dxí'adau' bubi'ë didza' Jesús. Qui lë ni na' gnabnë' Jesús, rnë':

—¿Bizal le gna bë'ë Dios nactër blau ca yúgu'të le gna bë'ë?

²⁹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Le gna bë'ë nactër blau ca yúgu'të nac lë na' rna: "Gul-yöni bunách Israel. Xanru' Dios, tuzë' Lë' naquë' Xanru'. ³⁰ Ral-la' gdxí'inu' Xanu' Dios gdu ladxu'u, len lu gdu icj ládxi'da'u len lu gdu yöl-la' rejni'i quiu' len lu gdu yöl-la' huac quiu'." Lë ni nac le gna bë'ë nactër blau. ³¹ Le gna bë'ë nac buróp, tuz ca nac. Cni rna: "Ral-la' gdxí'inu' lza'u ca nadxi'i cuinu'." Cutu ca' zoa yetú le gna bë'ë nacr blau ca chop ni gna bë'ë.

³² Ni'r gudxë' Jesús bönni' gdau' usëdi na', rnë':

—Dxí'adau' gnau', Bönni' Usëdi. Le nac rnau'. Tuzë' naquë' Dios, len nutur nu zoa nac Dios. ³³ Quië gdx-i'iru'-në' Dios gdu ládxi'ru', len lu gdu yöl-la' rejni'i queëru' len lu gdu icj ládxi'dau'ru' len lu gdu yöl-la' huac queëru', len quië gdxí'iru' lza'ru' ca nadxi'i cuinu'ru', nacr lsaca' ca yúgu'të böa' bëdxdau' rudódi-

cru'-ba' lu bcugu la'y queë' Dios, lenca' ca yúgu'të böa' bédxdau' ruzégui'cru'-ba' lu bcugu na'.

³⁴ Cati' byönnë' Jesús dxí'adau' rubi'ë didza' bönni' ni, ni'r gudxë' lë', rnë':

—Yelati'z ryadzj quiu' gúnbë'u le rna bë'ë Dios. Nutur nu burugui bi gnabi Jesús.

¿Nuzxa zxi'n naquë' Cristo?

³⁵ Cati' ni' rusëdnë' Jesús bunách ga nac nchil gdau', rnë':

—¿Bizx quië ta'në' bönni' gdau' usëdi naquë' Cristo zxi'n xsoë' David? ³⁶ Lëczë' David na' bë'ë didza', zóalenë' lë' Dios Bö' La'y, gnë':

Xanru' Dios gudxë' Xana':

“Grö' cuit lë'a yubél

Cati' gunra' ga luzechu zxi'bgac Lau'

Nup cuta'le'i Li' dxi'a.”

³⁷ ¿Naru' nactsë' Cristo zxi'n xsoë' David chqui' lëczë' David na' rnë' queë' naquë' Xanë'?

Guladzág lãdxi'gac didza' ni bunách zian nacuá' ni' tu'zë' naggac Lë'.

Jesús ruquíë' bönni' gdau' tu'sëdi

³⁸ Ni' rusëdnë' bönni' da'quë' Lë' Jesús, rë' lequë':

—Gul-gún chi'i cuinli' quequë' bönni' gdau' tu'sëdi. Ta'dzág lãdxi'quë' ta'dé' ni' na'l, nácuquë' lari' tunn. Ta'dzág lãdxi'quë' ca' tu'líd zshui' lequë' bunách gap nac lu yë'y. ³⁹ Ta'bö'ë yugu' latj blau lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bunách lenca' gap tu'dubë' ti'j tahuë'. ⁴⁰ Tu'gúë' lidxcnu ngul uzëb len quië lulu'z zshui' cuinquë', xtsey tu'lidzë' Dios. Yugu' bönni' ni, gúntscarë' lequë' zxguia' Dios.

Le bunöd zjnu queë' Dios tu ngul uzëbdau'

⁴¹ Tsal ni' rö'ë Jesús nchil gdau' ga zoa gui'n ga ta'gú'u bunách dumí gun, ruyüë' ca tun bunách ta'gú'u dumí lu gui'n. Dumí zian ta'gu'ë bönni' dë yöl-la' zshui' quequë'. ⁴² Ni'r bdxinnu ni' ngul yechi' uzëbdau', glu'nu chop dumí lasdau', le záca'gac láti'-dau'z. ⁴³ Ni'r bulidzë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', ngul yechi' uzëbdau' ni glu'r-nu ca yúgu'të nup bi ta'gú'u lu gui'n qui gdau'.

⁴⁴ Ta'gu'ë qui le nagá'nz quequë' yúgu'të bönni' ni, san ngul ni, lu yöl-la' yéchi'dau' queënu glu'nu gdu'të la'z dui tsca le dëz queënu, le ral-la' gáhuinu.

Rguíxjö'ë Jesús ca zi'a luquindjë' gdau'

13 Cati' burujë' Jesús nchil gdau', gudxë' Lë' tuë' bönni' uséd queë', rnë':

—Bönni' Usëdi, byutsca' nactga yugu' yu'u zxön ni, len nactga yugu' guiöj lë'i zö'ö quegac.

² Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Rlé'inu' yugu' yu'u zxön ni, san cutu ca' ugá'n ni guiöj lahui lzë'i, le luquindj leygac bunách.

Le lac bë' cati' zi'a udx qui yöd zlyú

³ Ni'r yjaquë' Jesús len bönni' da'quë' Lë' lu Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo, gui'a na' dë ca dödl ra' gdau'. Cati' chrö'ë ni' Jesús, glë' Lë' la' légac zë' Pedro len Jacobo len Juan len Andrés, ⁴ ta'në':

—Gdxijöi' netu' batx lac lë ni. ¿Bizxa gac bë' chzoa lac yúgu'të lë ni?

⁵ Bubi'ë didza' Jesús, rusëdnë' lequë', rnë':

—Gul-gún chi'i cuinli' qui nadxi nu si' ye'i lbi'ili'.

⁶ La'lá' lauquë' zian bönni' si' laquë' ca lea' neda', la'në' nacquë' Cristo. Cni la'z'í yé'inë' bunách zian.

⁷ Ni'r cati' yónili' rac gdil-l ni' na'l, cutu gádxili'.

Yúgu'të lë ni ral-la' gac, san cutu rdxini dza udx. ⁸ Tu yöd z til-len yetú yöd z len tu ga nu rna bë' tsajtil-len yetú ga nu rna bë'. Zian latj sa' rtit len gac gbin. Lun rusbö bunách. Yugu' lë ni lac le su lau la'zaca' la'guí'i bunách dza ni'.

⁹ Ni'r gul-gún chi'i cuinli', le ludödë' lbi'ili' lu na'quë' bönni' yúlahui'. La'guinë' lbi'ili' gap tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. Gdxinli' lauquë' bönni' ta'ná bë'ë len lauquë' bönni' ta'ná bé'inë' yöd z tu'. Lunë' cni queëli' le da'li' neda', san ni' gunli' lna' lau quia' neda'. ¹⁰ Zi'al ca gdxin dza udx, run bayúdx gac lban qui didza' dxi'a quia' laugac bunách gdu'të yöd zlyú.

¹¹ Cati' ni' la'ché'ë lbi'ili', len ludödë' lbi'ili' lu na'quë' bönni' yúlahui', cutu güi' lãdxi'li' bizxa gnali'. La' dza ni'z Dios gunnë' queëli' didza' güi'li', ati' lë ni gnali'. Cati' ni' güi'li' didza', clëg lbi'izli' na' gnali', san Dios Bö' La'y gnë'. ¹² Ludód la' bóchi'gac bunách lu na'quë' bönni' ludödcdë' lequë'. Bönni' nacula'bi' bi'i quequë' ludödë' la' zxi'ngacczë' ca', ati' zxi'nquë' na' ludödbi' la' xuz xná'gacczbi' lu na'quë' bönni' ludödcdë' lequë'. ¹³ Luzóa lbi'ili' tsla'l yúgu'të bunách le da'li' neda', san nul-li' gua' glenli' lë na' gac ga gdxinr dza udx, ulali'.

¹⁴ Nup tu'láb didza' ni ral-la' la'yejni'i. Buzujë' lu guich Daniel, bönni' ni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, le rna cni: “Tsaz ga cutu ral-la' tsaz tu le xöhui' le rusnít.” Dza ni'r ral-la' la'zxündj nup nacuá' luyú Judea, tsjac gap nac guí'adau'. ¹⁵ Nu zoa cju'u dza ni' ral-la' gzx-undjtë, len cutu huötj znan yu'u tsajxi' bi dë qui lu yu'u. ¹⁶ Nu zoa ladj guixi' ral-la' gzxundjtë, len cutu huöaj tsajxi' lari' rxoa yeni. ¹⁷ Bica' bayechi' ngul dza ni' nua'cnu-bi' bi'idau', lenca' ngul tu'gádxinu-bi' bi'idau'. ¹⁸ Gul-lidzë' Dios gnábili'-në' cugún bayúdx gzx-undjli' cati' nac beo' ziaq. ¹⁹ Yugu' dza ni' la'zaca' la'guí'ir bunách ca le guc z'atël cati' zi'a guta' yöd zlyú le benë' Dios ga rdxintë na'a dza, ni dza zi'a za'c cutu gac cni. ²⁰ La'naru' cu nunë' Dios ga luhuóac nabáb z yugu' dza ni', nutu nu ulá, san le nadxi'inë' nup chgröczë', chnunë' queë' gunë' ga luhuóac nabáb z yugu' dza ni'.

²¹ Na'a, chqui' nu guië lbi'ili': “Gul-yutsca', ni zoë' Cristo”, o gna: “Gul-yutsca', ni zoë'”, cutu ca' tséjlë'li' nu na'. ²² La'lá' lahui zian nup la'z'í ye'i bunách, la'në' nacquë' Cristo len la'në' nacquë' bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios. Lului'në' le lac bë' len lunë' yugu' yöl-la' huac zxön. Huala'z'í yé'inë' ca' nup gröczë' Dios

la'naru' la'záqui'nè'. ²³ Ni'r lbi'ili', gul-zóa ban ládxi'li'. Yúgu'tè chgudxa' lbi'ili' zí'atèl ca gac.

Ca huödè' Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách

²⁴ Gnè' ca' Jesús:

—Yugu' dza ni', töd gac dza na' la'zaca' la'guí'i cni bunách, gchul gbidz len cutu gun yení' beo'.

²⁵ La'guíndj bölj luzxbá len la'zxíz le nala'gac, nacgac blau luzxbá na'. ²⁶ Ni'r la'le'i neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, za'a lu böaj luzxbá, napa' yöl-la' huac zxön len yöl-la' yení' quia'. ²⁷ Gsóla'gaca'-nè' gbaz la'y quia', lutubè' bunách rö quia' nacuá' idáp la'a yödzlyú, ga naguél-la'tè luyú bidx, ga rdxintè ga naguel-la' luzxbá.

²⁸ 'Gul-tsejni'i le rusèdi lbi'ili' yag higo. Cati' ta'lén zx- uza' nè'i huè'ndau' len rubía xlagui' yulu, nózili' chzoa gdxin dza gba. ²⁹ Lèzca' cni, cati' glé'ili' tac lè ni, gnózil- i' chzoa gdxin dza udx na', len chrdzag lau. ³⁰ Le nactè rëpa' lbi'ili', yúgu'tè lè ni lac zí'atèl ca lat nup nacuá' dza na'. ³¹ Huadód qui luzxbá len qui luyú ni, san xtidza'a gatga töd qui.

³² 'Cati' gdxin dza ni' o dzö' ni', nutu nu nözi. Cutu nözcnè' gbaz la'y nacu'è yehua' yubá, len cutu nözda' neda', Zxi'nè' Dios. Tuzè' Dios Xuz nöznè'. ³³ Qui lè ni na', gul-spán ládxi'li'. Gul-zóa sina' len gul-lidzè' Dios le cutu nózili' bizxa dza gac lè ni. ³⁴ Gac ca rac cati' zijè' zi'tu' tu bönni'. Cati' chzoa uzé'è lidxè', udödè' lu na'què' huen dxin queè' yugu' le dè queè'. Qui queèquè' gu'è xchinquè' len gna bè'è soa ban ladxi' nu zoa huen chi'i ga nu ryaz. ³⁵ Gul-zóa lbi'ili' ban ladxi' le cutu nózili' batx huödè' xan yu'u, cati' chrdzö', o gat- sj lahui' yèl, o cati' rbödxba' zxi'n druz, o zildau'.

³⁶ Gul-gún cni, cui duxaquè'è lbi'ili' rasli' chqui' huödè' tu tsalz. ³⁷ Lè ni rëpa' lbi'ili', rëpa' ca' yúgu'tè bunách: Gul-zóa ban ladxi'.

Tun xtidza'què' bönni' gdau' la'zönè' Jesús

14 Yechóp dza ca' gac Lni Pascua cati' tu'spanè' bönni' judío ca benè' Dios, buslé' xuz xtau'què' luyú Egipto, nac lni cati' tahuè' yöt xtil cunazí' xnè'i. Ta'zú ta'bö'è bxuz uná bè' len bönni' gdau' tu'sèdi la'zönè' Jesús bagachi'z quiè ludöddè' Lè'. ² Ta'né':

—Cutu gac sönru'-nè' dza lni le lun rusbó bunách.

Ngul rgu'nu icjè' Jesús le rla' zxix

³ Zoè' Jesús yödz Betania, lu yu'u lidxè' Simón, bönni' güi'inè' huè' nudzu' ruzód. Tsal ni' rö'è rahuè' Jesús, gyaznu ngul, nua'nu bóga'dau' náquini guiöj zaca', yudz le rla' zxix qui yöj susén las gdu, le zaca' szxöni. Bla'anu bóga'dau' na' len glu'nu le rla' zxix icjè' Jesús. ⁴ Gulaléylanè' la'què' bönni' nacu'è ni', ta'né' la' lé- gaczè':

—¿Bizx quiè gac ditj le zxix na'? ⁵ La'naru' nu guti' lè na', huazí' qui yelati' ca laxjru' qui tu iz quiè nu quisi quegac bunách yechi'.

Szxöni gulané' queènu.

⁶ Ni'r Jesús bè'è didza', rnè':

—Gul-güi'-nu latj. ¿Bizx quiè rnè' zi'li' queènu? Nac dxi'a le bennu quia'. ⁷ Nacuá'lentecz lbi'ili' bunách yechi', len bátti'tèz gué'nili', huac gunli' dxi'a quequè', san neda' cutu sóatecza' ga zoali'. ⁸ Tsca le gzxáqui'nu bennu ngul ni. Glu'nu neda' le rla' zxix ni, bupa'nu neda' zí'atèl ca ggacha'a yeru ba. ⁹ Le nactè rëpa' lbi'il- i', gáti'tèz ga gac lban qui didza' dxi'a quia' gdu yödz- lyú, soa nu quixjö' ca' lè ni bennu quia' ngul ni. Cni gac quiè nu tsajnéy lènu.

Rzi' lu në'è Judas udödè' Jesús

¹⁰ Ni'r brujè' Judas Iscariote, bönni' nabáblenè' chin- nuè' na' da'què' Jesús, gyijè' ga nacu'è bxuz uná bè' quiè udödè' Jesús lu na'què'. ¹¹ Cati' gulayönnè' xtidzè'è Judas na', guludzijnè' ati' gulazí' lu na'què' lu'è lè' dumí. Ni'r gzu lahuè' Judas rzu rbö'è udödè' Jesús lu na'què'.

Le ri'j ráguru' ruspanru' ca gutiè' Xanru'

¹² Nac dza rzu lau lni tahuè' yöt xtil cunazí' xnè'i, dza na' tu'döddè'-ba' bö'cu' zxíla'dau' tahuè' Lni Pascua na', cati' tu'spanè' ca benè' Dios buslé' bönni' judío luyú Egipto. Ni'r gulanabnè' Jesús bönni' uséd queè', ta'né':

—¿Gaxx rë'nnu' tseajtu' tsajpa'tu' le gáguru' xtsö' qui Lni Pascua?

¹³ Ni'r bsölè'è chopè' bönni' uséd queè' Jesús, rë' lequè':

—Gul-tséaj lu yödz. Ni' huadzagli' tu bönni' nu'è rö'ö nis. Gul-tséajlenè'. ¹⁴ Ga na' tsaziè', gul-guie' xan yu'u na': "Rnè' Bönni' Usèdi: ¿Gaxx zoa yu'u ga na' gágulen- gaca'-nè' bönni' uséd quia' xtsö' qui Lni Pascua?"

¹⁵ Ni'r ului'inè' lbi'ili' tu yu'u zxön ga nac buróp cuia ga chnabá'a. Gul-pá' ni' le gáguru'.

¹⁶ Gularujè' bönni' uséd queè' na', guladxinè' lu yödz, ati' yajxáca'què' yúgu'tè ca na' chgudxè' lequè' Jesús. Gulupé'è ni' le lahuè' qui Lni Pascua.

¹⁷ Cati' chgul, bdxinè' ni' Jesús, dzagquè' Lè' idxín- nutè' bönni' uséd queè'. ¹⁸ Tsal ni' rö'què' tahuè', bè'è didza' Jesús, rnè':

—Le nactè rëpa' lbi'ili', zoa nu dzag lbi'ili', nu rágulen neda' tsazxón, udód neda' lu na'gac bunách.

¹⁹ Ni'r guluhui'nnè' len gulazú laquè' tè' Lè' tu tuè':

—¿Naru' neda'?

Yetúè' ca' gnè':

—¿Naru' neda'?

²⁰ Bubi'è didza' Jesús, rë' lequè':

—Nac nu nutsa' ladj chinnuli' ni, bönni' na' nuné'è në'è tsazxón len na'a lu zxiga'. ²¹ Tsija' ga gatia' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, ca na' nayúj lu guich la'y ca gac quia', san bica' bayechi' bönni' na' udödè' neda' lu na'què' bönni' ludöddè' neda'. Dxi'ar gac queè' bönni' na' la'naru' cu guljè'.

²² Tsal ni' tahuè', gdèl-lè'è yöt xtil Jesús. Gudxè' Dios: "Xclenu'." Buzxuzxjè' lei len bè'è quequè', rnè':

—Gul-gagu. Lè ni nac gdu ca nayá' nabana'.

²³ Gdel-lè'è ca' tu zxíga'dau' len gudxè' Dios: "Xclenu'." Ni'r bē'è quequè', ati' glè'jcdè' lei yúgu'tè'.
²⁴ Rē' lequè' Jesús:

—Lè ni xchōna' le run tsutsu didza' cub rucá'n tsahui', le núnlenè' bunách Dios. Rōn ni glalj ni'a que-gac bunách zian. ²⁵ Le nactè rēpa' lbi'ili', cutur gui'ja' xisi uva ga gdxinr dza gui'ja' le cub ga ni' rna bē'è Dios.

Rnè' Jesús gnè' Pedro cutu nunbē'è Jesús

²⁶ Gdōd glul-lè' yōl-la' ba, gularujè' zjaquè' Gui'a Ga Rō'gac Yag Olivo. ²⁷ Ni'r gudxè' lequè' Jesús, rnè':

—Yúgu'tèli' gac chop lādxi'li', uca'nli' neda' na'a dzō', le nayúj lu guich la'y, rna: "Gdōdda'-nè' uyú bō'cu' zxila', ati' láslasba' bō'cu' zxila' na'." ²⁸ Tōd ubana' lu yōl-la' gut, zi'al ca lbi'ili' tsija' luyú Galilea.

²⁹ Ni'r Pedro gudxè' Jesús, rnè':
 —Zal-la' lac chop lādxi'què', luca'nè' Li' yúgu'tè', cu-tu ca' gac chop ladxa'a neda'.

³⁰ Jesús gudxè' lè', rnè':
 —Le nactè rēpa' li', la' dzō' niz, zi'a cōdxi'ba' zxi'n druz le buróp lzu, tsonn lzu gnau' cutu núnbē'u neda'.

³¹ Ni'r gneynè' Dios Pedro, rnè':
 —Zal-la' gátlentea' Li' tsaxón, cutu ca' gnia' cutu núnbē'a Li'.

Lēzca' cni gulané' yúgu'tè'.

Jesús rulidzè' Dios la' yèl Getsemaní

³² Ni'r guladxinè' la' yèl Getsemaní Jesús len bōnni' da'què' Lè', ati' gudxè' lequè' Jesús, rnè':

—Gul-có' ni, tsal tsija' neda', tsajlidza'-nè' Dios.

³³ Bchē'è Pedro len Jacobo len Juan, ati' gzu lahuè' rdzōbnè' Jesús len rsèbi ladxè'è. ³⁴ Gudxè' lequè' Jesús, rnè':

—Huatzca' lu yōl-la' rsèbi lādxi'. Gul-cóz ni len gul-ná' yèl.

³⁵ Ni'r gzè'è Jesús yeláti'dau' len butság lahuè' lyu, bulidzè' Dios. Gnabnè' Lè', chqui' huac, ucuitè' queè' le ral-la' saca' qui'è dza na'. ³⁶ Ni' rulidzè' Dios, rnè':

—Xúza'dau', yúgu'tè huac gunu' Li'. Bcuit lè na' ral-la' saca' qui'a, san clèg ca rē'nda' neda', san ca rē'nnu' Li', gunu'.

³⁷ Ni'r bōjè' Jesús ga na' nacu'è bōnni' uséd queè', yajxaquè'è lequè' tasiè'. Gudxè' Pedro:

—Simón, ¿rastsu'? ¿Naru' cu rubijtsu' yen lau' tu ch'itèz? ³⁸ Gul-ná' yèl len gul-lidzè' Dios, gnábili'-nè' cui gata' latj dulú'u yōl-la' lbi'ili' tu' xōhui'. Le nactè bō nacczli' zocz sina', san lu yōl-la' bunách queèli' rcuídi'li'.

³⁹ Ni'r zijè' leyúbl Jesús, rulidzè' Dios, len la' tuz ca gnè'. ⁴⁰ Cati' bōjè' leyúbl ga na' nacu'è, yajxaquè'è lequè' tasiè' le dxia bēhcál lauquè'. Cutu nōzcnè' bizxa didza' lubi'è, lè' Lè'. ⁴¹ Cati' bōjè' le bunn lzu ga na' nacu'è, rē' lequè':

—¿Rástsali'? ¿Ruzi'tsa lādxi'li'? Tsca'ti' gaz. Chbdxin dza. Gul-yutsca', Neda', Bōnni' Nuhuōaquè' Gdu Bunách, chnadōda' lu na'gac bunách dul-la'.

⁴² Gul-tsás, huayejru'. Gul-yutsca', chzè'è bōnni' na' udōdè' neda' lu na'gac bunách.

Ta'zōnè' Jesús

⁴³ Ni' ru'è didza' ni Jesús, bdxinè' Judas, bōnni' nabáblenè' chinnuè' na' da'què' Jesús, ati' zá'clenè' lè' bōnni' zian, nua'què' guia tuchi' len yag. Nasóla'què' lequè' yugu' bxuz uná bē' len bōnni' gdau' tu'sèdi len bōnni' gul tu'zejni'i. ⁴⁴ Judas, bōnni' na' rudōdè' Jesús lu na'què' chnului'inè' lequè' tu le gac bē' nu nac Jesús, gnè':

—Bōnni' na' utság lahua'-nè', Lè' na' Jesús. Gul-sōnè' len gul-ché'è. Gul-yutsquè'.

⁴⁵ Cati' bdxinè' ni' Judas, la' gbíga'tè' ga na' zoè' Jesús len gudxè' Lè':

—Bōnni' Usèdi, Bōnni' Usèdi.

Ni'r butság lahuè' Jesús. ⁴⁶ Ni'r gulazōnè' Jesús len gulaché'è Lè' nadzunè'.

⁴⁷ Ni'r tuè' bōnni' ni' dè'è Jesús glijè' guia tuchi' len benè'-bi' huè' bi'i huen dxin queè' bxuz blau, bchuguè' guid nagbi'. ⁴⁸ Jesús gudxè' bunách na', rnè':

—¿Narújtsali' nua'li' guia tuchi' len yag quiè sōnli' neda', runli' ca runli' rzōnli'-nè' gban? ⁴⁹ Yugu' dza gzóalena' lbi'ili' rusédgacda' bunách ga nac nchil gdau' ati' cutu gzxōnli' neda', san rac cni quiè utság le nayúj lu guich la'y.

⁵⁰ Ni'r guluca'nè' Jesús yúgu'tè bōnni' uséd queè', ta'zxundjè'.

Rzxundjbi' tubi' bi'i ra'bán

⁵¹ Zoabi' ca' ni' bi'i ra'bán zajnaubi' Jesús, nuxóaz cuinbi' lari' blaga'. Yugu' bōnni' na' nachè'què' Jesús gulazōnè'-bi' ⁵² san busanbi' lari' na', xguidzbi' buzxundjbi'.

Rdxinè' Jesús lauquè' bōnni' yúlahui' blau

⁵³ Gulaché'è Jesús lahuè' bxuz blau, ati' ni' guludubè' yúgu'tè bxuz uná bē' len bōnni' gul tu'zejni'i len bōnni' gdau' tu'sèdi. ⁵⁴ Pedro yajnauè' Jesús zi'tu' zi'tu'z, gyaziè' lō'a lidx bxuz blau na' len gró'lenè' tsaxón ni'a nē'è bxuz blau na', rutsè'i cuinè' ra' gui'.

⁵⁵ Yugu' bxuz uná bē' len yúgu'tè bōnni' yúlahui' blau guluguiljè' tu le luspaguè'è Jesús quiè gac la'chuguè' queè' gatiè' san cutu bi guludzōlnè'. ⁵⁶ Gulané' queè' Jesús le cunác bōnni' zian, san cutu yajlōzgcac le gulané' queè'. ⁵⁷ Ni'r gulazuinè' bōnni' gulané' queè' Jesús le cunác, ta'né':

⁵⁸ —Netu' byōnitu' didza' bē'è bōnni' ni, gnè': "Uquindja' gdau' ni, lè ni naqui lu ni'a lu na' bunách, ati' tsonn dzaz uchisa' yetú le cunaqui lu ni'a lu na' bunách."

⁵⁹ Ni lè ni, cutu yajlōzgcac xtídza'què'.

⁶⁰ Ni'r gyasè' bxuz blau na' gatsj lahui'l bunách nacuá' ni', len gnabnè' Jesús, rnè':

—¿Naru' cu rubi'tsu' didza'? ¿Bizxa na' ta'né' quiu' bōnni' ni?

⁶¹ Jesús, dxiz zoë', cutu bi didza' rubi'è. Gnabnè' Lè' leyúbl bxuz blau na', rnè':

—¿Naru' nacu' Li' Cristo, Zxi'nè' Dios La'y?

⁶² Bubi'è didza' Jesús, rnè':

—Naca'. Glé'ili' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, soa' cö'a cuitiè' yubél Dios napczè' yöl-la' huac cati' ni' huöda' lu böaj luzxbá.

⁶³ Ni'r lu yöl-la' rley queè' bchözè' lari' nacué' bxuz blau na', rnè':

—¿Nuzxar naquíniru' nu quixjö'? ⁶⁴ Ryóniczli' ruca'nè' Dios ca'z len didza' ru'è. ¿Nacx runi lbi'ili'?

Yúgu'tè' gulachuguè' queè' gatiè'.

⁶⁵ Ni'r gulazú lauquè' la'què' tu'chijè' Jesús zxöna'. Guluseyjè' lahuè' len glundè' Lè' zi', ta'né':

—Gnè ya'atsca' nuzxa na' bè' Li'.

Gulagapè'è ru'è Jesús bönni' ni'a nè'è bxuz blau.

Rnè' Pedro cutu nunbè'è Jesús

⁶⁶ Cati' ni' zoè' Pedro lö'a xzan yu'u, bdxinbi' ga zoè' bi'i ngul huen dxin queè' bxuz blau na'. ⁶⁷ Cati' blé'ibi' Pedro, rö'è rutsè'i cuinë' ra' gui', buyubi' lè', rnabi':

—Da'u ca' li' Jesús, bönni' Nazaret na'.

⁶⁸ Gdá'baguè'è Pedro, rnè':

—Cutu núnbè'a-nè', len cutu nözda' bizxa na' rnau'.

Burujè' Pedro yajsóè' ga nu ryaz lö'a. Ni'r grödxba' xzi'n druz. ⁶⁹ Buyubi' lè' leyúbl bi'i ngul huen dxin na', len gzu laubi' rébi' nup nacué' ni':

—Bönni' ni dzaguè' lequè'.

⁷⁰ Leyúbl gdá'baguè'è Pedro. Yelati' gdzey tè Pedro nup nacué' ni', ta'ná:

—Le nactè dzagu' lequè', le nacu' bönni' Galilea. Yöl-la' rui'z quiu' didza' nac bè'u, le tuz ca rnèli'.

⁷¹ Gzu lahuè' Pedro rudxía dö' cuinë', len rneynè' Dios, rnè':

—Cutu ca' núnbè'a-nè' bönni' na' rui'li' didza' ca nac queè'.

⁷² La' gródxteba' xzi'n druz le buróp Izu. Ni'r ya-jneynè' Pedro didza' na' bè'è Jesús, gudxè' lè': "Zi'a cödxlba' xzi'n druz le buróp Izu, tsonn Izu gnau' cutu núnbè'u neda'." Cati' yajneynè' didza' ni, gzu lahuè' rbödxtsquè'.

Rdxinè' Jesús lahuè' Pilato, bönni' rna bè'è

15 Ni' nac zildau', glun xtídza'què' yugu' bxuz uná bè' len bönni' gul tu'zejni'i len bönni' gdau' tu'sèdi, len yúgu'tè bönni' yúlahui' blau. Ni'r gulaché'è Jesús náguè'è len guludödè' Lè' lu nè'è Pilato, bönni' rna bè'è. ² Pilato gnabnè' Jesús, rnè':

—¿Naru' nacu' Li' Bönni' gna bé'inè' bunách judío?

Bubi'è didza' Jesús, rnè':

—Ca nac rnau'.

³ Zian le guluquíè' Jesús bxuz uná bè'. ⁴ Ni'r gnabnè' Lè' leyúbl Pilato, rnè':

—¿Naru' cu rubi'tsu' didza'? Bzëtsca' nagu' cáti'ga zian le ta'né' quiu'.

⁵ Cutu bi didza' bubi'è Jesús. Ca' guc, bubannè' Pilato.

Ta'chuguè' queè' Jesús gatiè'

⁶ Dè tu le runè' Pilato cati' rac lni na', rusanè' quegac bunách tu bönni' nadzunè' lidx guia, núti'tèz nu ta'náb. ⁷ Nadzunè' lidx guia bönni' lè' Barrabás, ati' dzagquè' lè' yela'què' lzè'è, bönni' guludödcdè' bunách cati' guladá'baguè'è yúlahui'. ⁸ Cati' guladxín ni' bunách zian, gulazú lauquè' ta'nabè' lahuè' Pilato gunè' quequè' ca runczè'. ⁹ Bubi'è didza' Pilato, rnè':

—¿I ré'nili' usana'-nè' queèli' Bönni' Gna Bé'inè' Bunách Judío?

¹⁰ Cni gnè' Pilato le ráquibe'inè' guludödè' Jesús lu nè'è bxuz uná bè' le tu'zxé'inè' Lè'. ¹¹ Gulagu'è xla ládxi'gac bunách zian na' bxuz uná bè' na', quiè la'n-abè' lahuè' Pilato usanè' lu na'què' Barrabás. ¹² Ni'r gnabnè' lequè' leyúbl Pilato, rnè':

—¿Bizxa ré'nili' guna' queè' bönni' na' rui'li' lè', Bönni' Gna Bé'inè' Bunách Judío?

¹³ Glu'è zidz didza', ta'né':

—Bdè'è lè'i yag cruz.

¹⁴ Gnabnè' lequè' Pilato, rnè':

—¿Bizxa caz dö' nu'è?

Leyúbl tu'è zidz didza', ta'né':

—Bdè'è lè'i yag cruz.

¹⁵ Le gu'nnè' Pilato gunè' ga la'dzág ládxi'gac bunách zian na', busanè' lu na'què' Barrabás. Ni'r gna bé'inè' nu quin Jesús, ati' budödè' Lè' lu na'què' bönni' ludé'è Lè' lè'i yag cruz.

¹⁶ Ni'r gulaché'è Jesús lö'a yúlahui' bönni' rjaquè' gdil-l, ati' ni' gulutubè' lza'què'. ¹⁷ Gulugacuè' Jesús lar-i' xna, len glunè' tu bregui' xzuza' nè'i yötsi', guludxié' icjè'. ¹⁸ Ni'r gulazú lauquè' tu'lidzè' Jesús, ta'né':

—Yöl-la' ba li', rna bé'inu' bunách judío.

¹⁹ Gulaguinë' gui icjè' len guluchijè' Lè' zxöna'. Guluzechu zhibquè' lahuè', len lu yöl-la' rutítj glunè' Lè' ba la'n. ²⁰ Cati' budx gulutitjè' Lè', gulugúè' lari' xna na' nacué' ati' gulugacuè' Lè' lari' queéczè'. Ni'r gulaché'è Lè' ni' yúlahui' na' quiè tsajda'què' Lè' lè'i yag cruz.

Tu'dé'è Jesús lè'i yag cruz

²¹ Glunè' ga gu'è yag cruz queè' Jesús bönni' Cirene, rdödze' ni' zuzé'è ladj guixi'. Lè' Simón, len naquè' xuzcbi' Alejandro len Rufo.

²² Gulaché'è Jesús latj nazí' lei Gólgota, tu didza' hebreo le rna lu didza' xidza', Latj Qui Böga' Icjru'.

²³ Glu'è le gui'jè' Jesús xisi uva nutsi'i nör sla' qui mirra, san Lè' cutu gu'è. ²⁴ Ni'r guludé'è Lè' lè'i yag cruz, ati' gulaguisiè' lari' nacué' Jesús, gulazí' qui queèquè' bönni' na' rjaquè' gdil-l. Gulubijè' le gac bè' quiè la'nöznè' bizxal gdel-la' qui queèquè'.

²⁵ Nac gdu xsil cati' guludé'è Lè' lè'i yag cruz.

²⁶ Didza' na' guluzóè' lè'i yag cruz icjlè' Jesús ca nac le tu'quíè' Lè' rna cni: "Bönni' Rna Bé'inè' Bunách Judío."

²⁷ Tsaxón guludá'lenè' Jesús lé'igac yag cruz chopè' gban, tuè' cuit lè'è yubél len yetúè' cuit lè'è yögl. ²⁸ Cni

guc, butság lë na' nayúj lu guich la'y, rna: "Gbáblen'ë bönni' tua'dö'."

²⁹ Bönni' ta'dödë' ni' tu'lídz zi'ë Jesús, tu'tá icjqüë', ta'né':

—ija! ¿Naru' uquindjtsu' gdau' queë' Dios ati' tsonn dzaz uchistsu' lei? ³⁰ Buslá cuinu' na'a len bötj lë'i yag cruz na'.

³¹ Lëzca' cni tu'titjë' Lë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi, të lza'quë' tuë' yetúë':

—Bunách yubl buslé', san cutu gac uslá cuinë'.

³² Ta'né' ca':

—ija! ¿Nactusu' Cristo, Bönni' Gna Bé'inë' Bunách Is-rael? Bötjtsca' na'a lë'i yag cruz quië glé'itu' ati' tséjlë'-tu' Li'.

Gululídz zi'ë ca' Lë' bönni' na' da'quë' tsazxón len Lë' lë'igac yag cruz.

Le guc cati' gutië' Jesús

³³ Cati' bdxin gdu huagbíd, bchul gdu'të yödzlyú, guc cni ga bdxintë gdu rdöd xhuö. ³⁴ Gdu rdöd xhuö na' bë'ë zidz didza' Jesús, rnë':

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani?

Didza' hebreo ni rna lu didza' xidza': "Dios quia', Dios quia', ¿bizx quië nubíj ladxu'u neda'?"

³⁵ Gulayönnë' didza' ni bönni' nacu'ë ni', ati' ta'né':

—Gul-zëtsca' nagli'. Elías rulidzë'.

³⁶ Ni'r gxíti'ë bönni' nutsë'ë ladjqüë', buxúpinë' nup zi tu le blul ri'j nis. Budé'ë lei lahui gui len bë'ë le xupë' Jesús, rnë':

—Cótzsca'ru', uyuru' chqui' huidë' Elías uzötjë' Lë'.

³⁷ Grödxyë'ë zidz Jesús, guttë'. ³⁸ Bröza' lari' yödx nal-la' lu gdau', bruj chopl, gdel-la' icj burujtë zxanil.

³⁹ Bönni' na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l zuinë' lahuë' Jesús, blé'inë' ca na' guc grödxyë'ë Jesús, guttë', ati' gnë':

—Le nactë bönni' ni guquë' Zxi'në' Dios.

⁴⁰ Nacua'nu ca' ni' ngul, zi'tu'z tu'yunu. Nútsa'cnu ladjcnu María Magdalena len Salomé len María, xna'cbi' Jacobo cuidi' len José. ⁴¹ Ngul ni yjáclennu Jesús cati' ni' gdë' luyú Galilea, gláclennu Lë', gulagu'nu le glahuë'. Nacua'nu ca' ni' yela'cnu ngul zian gulazá'clennu Lë' lu yödz Jerusalén.

Ta'gu'ë Jesús yeru ba

⁴² Chza' ral len nac dza tu'pé'ë, dza zi'a gdxin dza la'y quequë' bönni' judío. ⁴³ Qui lë ni na' bidë' José, bönni' yödz Arimatea, naquë' bönni' blau ladjqüë' bönni' yúlahui' blau, len rbözë' ca' dza gna bë'ë Dios. Gdu ladxë'ë gyazië' ga na' zoë' Pilato len gnabnë' lë' gu'ë lë' latj u'ë Jesús. ⁴⁴ Bubannë' Pilato le gnë' chgutíë' Jesús, ati' bulidzë' bönni' na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l quië gnabnë' lë' chqui' chnatië' Jesús.

⁴⁵ Cati' byönnë' ca na' gnë' bönni' na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, bë'ë José latj u'ë Jesús. ⁴⁶ Ni'r José na' gu'uë' lari' záqui'tsqüi, ati' buzötjë' Jesús lë'i yag cruz len buchólinë' Lë' lari' záqui'tsqüi na'. Ni'r glu'ë Lë' yeru ba nadj lë'i gui'a guiöj. Budé'ë tu guiöj blag

zxön ga nu ryaz ba na'. ⁴⁷ Tu'yunu ga na' rgu'ë Jesús María Magdalena len María, xnë'ë José.

Rubanë' Jesús lu yöl-la' gut

16 Cati' chnadód dza la'y quegac bunách judío le nac dza sábadu, ta'zi'nu yugu' le rla' zxi quië tsajlu'cnu Jesús María Magdalena, len Salomé, len María, xnë'ë Jacobo. ² Ni' nac zildau' dza domingo, yjacnu ra' yeru ba queë'. Guladxinnu ni' cati' zi'a blen gbidz. ³ Të lza'cnu:

—¿Nuzxa cuatsa queëru' guiöj na' da' ga nu ryaz ba queë'?

⁴ Cati' guladxinnu ni', guluyunu len gulalé'inu chnadúa guiöj na', ati' guiöj zxön nac. ⁵ Gulayu'nu yeru ba lë'i gui'a guiöj na', ati' ni' gulalé'inu-bi' tubi' bi'i bönni' ra'bán, nacbi' gbaz la'y queë' Dios. Rö'bi' tsala yubél lu yeru ba na', nácubi' lari' tunn chguichdau'z. Gládxitsquinu. ⁶ Ni'r gudxbi' lecnu bi'i na', rnabi':

—Cutur gádxili'. Ruguilji' Jesús, bönni' Nazaret, Nu na' gda' lë'i yag cruz. Chbubanë'. Cutu zoë' ni. Gul-yú ga ni gulagu'ë Lë'. ⁷ Gul-tséaj na'a, gul-tsajtxjöi' ca' yugu' bönni' uséd queë' lenca' Pedro, guiëli' lequë': "Tsjjë' Jesús zi'al ca lbi'ili' luyú Galilea. Ni' ulé'ili'-në' ca na' chgudxczë' lbi'ili'."

⁸ Ni'r gulurujnu ni', guluzxundjnu ra' yeru ba na' le ta'zxiznu lu yöl-la' radxi rdzöbi quecnu. Nutu nu glënu ca' le tádxinu.

Rulu' lahuë' Jesús launu María Magdalena

⁹ Cati' bubanë' Jesús zildau' dza domingo na', buluí' lahuë' zi'al launu María Magdalena, ngul na' bubijë' gadx bö' xöhui' gulayú'u lënu. ¹⁰ Gyeajnu yajtxjöi'nu nup na' guladalen Jesús. Nup ni ta'sëbi ládxi'gac len ta'bódx. ¹¹ Cati' gulayönnë' didza' rui'nu, zoë' nabanë' Jesús ati' blé'icznü Lë', cutu gulayejlë'ë lënu.

Ta'lé'inë' Jesús chopë' bönni' uséd queë'

¹² Gdöd na', nadzá'l buluí' lahuë' Jesús lauquë' chopë' bönni' uséd queë' yu'uquë' nöz, zjaquë' ga nac ladj guixi'. ¹³ Ni'r yjaquë', yajtxjöi'cnë' yezíca'rë', ati' ni xtídza'quë' cutu gulayejlë'ë.

Le rgu'ë Jesús lu na'quë' bönni' gbaz queë'

¹⁴ Ga yajseytë, buluí' lahuë' Jesús lauquë' idxineajtë' tsal ni' rö'quë' tahuë', ati' gdil-lë' lequë' le cutu ta'yë-jlë'ë Lë' len le nac zid icj ládxi'dau'quë', cutu gulayejlë'ë xtídza'gac nup na' gulalë'i Lë' nubanë'. ¹⁵ Ni'r gudxë' lequë', rnë':

—Gul-tséaj gdu yödzlyú tsjenli' lban qui didza' dxi'a laugac yúgu'të bunách. ¹⁶ Nu tsejlë' neda' len gdil nis, ulá nu na', san nu cutu tsejlë', grugu qui, gat nu na'. ¹⁷ Le lac bë' ni lunë' bönni' la'yëjlë'ë neda'. Lugunë' dxin la' neda', lubijë' bö' xöhui' yu'ugac bunách len lu'ë didza' yubl. ¹⁸ Chqui' la'zönë'-ba' bël lu na'quë', o chqui' li'jë' le nachë' yöl-la' gut, cutu bi gun quequë'. La'xóa në'ë nup te'i, ati' luhuöactë.

Ruhuëpë' yehua' yubá Jesús

¹⁹ Cati' budx bé'lenë' lequë' didza' ni Xanru', buchisë'
Lë' Dios yehua' yubá ga ni' grö'ë cuitië' yubél Dios.

²⁰ Gularujë' lequë', rjenquë' Iban yúgu'të yödz. Gú-
clenë' lequë' Xanru', benë' ga glunë' le nacgac bë' nac
gdutë li didza' tu'ë. Ca' nac.

San Lucas

Didza' rgu'ë San Lucas lu në'ë Teófilo

1 Zian nup chglun bayúdx luzúj lu guich, gaz lu dzö' yugu' le naccz, le guc ga zoaru', ² catêz na' gululu'í rë'u nup ni' dza ni'tê gulale'i lei, len guluzé didza' qui. ³ Runi neda' nac dxi'a uzuja' quiu' lu guich, gaz lu dzö' yugu' lë ni, Teófilo, bönni' tsáhu'i'dau', le chbuguilja' gazxj ga rë' ca nac yúgu'tê lë na' guc dza ni'tê. ⁴ Ruzuja' quiu' lu guich ni quië gnöznu' nac gdutë li lë na' chnazëdu'.

Rulu'ë gbaz la'y queë' Dios ca zi'a galjé' Juan, bönni' uquilë' bunách nis

⁵ Dza ni'tê cati' gna bē'ë luyú Judea Herodes, ni' zoë' bxuz lë' Zacarías. Nabáblenë' cö' bxuz, nazí' lei Cö' Queë' Abías. Nacnu ca' zxi'n xsoë' Aarón, bönni' guquë' bxuz blau zi'al, Elisabet, ngul queë' Zacarías na'. ⁶ Nacquë' tsahui' lahuë' Dios Zacarías len Elisabet, len gdu ládxi'quë' tunë' ca rna xtidzë'ë Dios len le rna bē' zxba queë'. Cni guc, nutu nu guc bi gnë quequë'. ⁷ Nutu nu zoa bi'i quequë', le nacnu ngul huödx Elisabet, ati' chnagulquë' groptë'.

⁸ Bdxin dza gul-la' uláz qui cö' na' nabáblenë' Zacarías lunë' dxin lahuë' Dios, lu yöl-la' bxuz quequë'. ⁹ Ca nalëbcnë' tunë' bxuz, gul-la' uláz queë' Zacarías gyazië' lu latj la'y qui gdau' quië uzégui'ë yal lahuë' Xanru' Dios. ¹⁰ Tsal ni' ruzégui'ë yal Zacarías na', gulacuá' ni'l yúgu'tê bunách, tu'lídiz Dios. ¹¹ La' na'z buluí' lahuë' gbaz la'y queë' Xanru' ga zoë' Zacarías na', zuinë' tsla'a yubél bcugu la'y ga na' regui yal. ¹² Cati' blé'inë' gbaz la'y na' Zacarías, grö'ë baguí' len gudxi bdzöbnë'. ¹³ Ni'r gudxë' lë' gbaz la'y na', gnë':

—Zacarías, cutu gádxinu', le chbyönnë' Dios le rnabu' lahuë', ati' uzoanu-bi' tubi' bi'i bönni'dau' Elisabet, ngul quiu', ati' gu'u labi' Juan. ¹⁴ Gata' quiu' le uz-i'u xbey len udzijnu', ati' zian nup ludziji ládxi'gac le guljbi' bi'idau' na', ¹⁵ le gáctscabi' zxon lahuë' Dios. Cutu gui'jbi' xisi uva len clëg tu le rsudxi bunách, ati' gdu sóalenë'-bi' Dios Bö' La'y cati' su lau zi'a galjbi'.

¹⁶ Gunë' Juan ni ga luhuöác queë' Xanru' zian bunách Israel. ¹⁷ Nörë' Lë' ca Xanru', ati' la'cua'len lë' Bö' na' len yöl-la' huac na' gulacua'len Elías, bönni' bē'ë didza' uláz queë' Dios. Cni gunë' quië unë' tuz nup nacgac xuz len zxi'nquë', len uzéjní'në' nup ta'dá'baga' quië lacquë' tsahui', len ucözë' bunách lacquë' sina' la'zi' lu na'quë' Xanru'.

¹⁸ Gnabnë' gbaz la'y na' Zacarías, rnë':

—¿Bizxa gac bē' quië gnözda' lac lë ni? Chnagula' neda' len chnagulnu ca' ngul quia'.

¹⁹ Bubi'ë didza' gbaz la'y na', rnë':

—Neda' lea' Gabriel. Runa' dxin lahuë' Dios. Lëczë' bsölë'ë neda' güi'lëna' li' didza', len quíxjöi'da' li' didza' dxi'a ni. ²⁰ Na'a, le cutu gyéjlë'u xtidza'a, gcödzu' len cutur gac gneu' cati' gacr lë ni. Yúgu'tê lë ni udxín cati' gdxin dza qui.

²¹ Tsal ni' tac lë ni, nacua' ni'l bunách, ta'bözë' Zacarías, ati' tu'bannë' le rdzeynë' xtsey ga na' zoë' lu latj la'y. ²² Cati' burujë' Zacarías, cutu guc güi'lenë' lequë' didza', ati' gláquibe'inë' blé'inë' tu le bului'inë' lë' Dios lu latj la'y. Bulá' bului'zë' Zacarías, buzéjní'në' lequë', le curác gnë'.

²³ Cati' bza'a yugu' dza na' ral-la' gunë' dxin lahuë' Dios Zacarías, ni'r böjë' lidxë'. ²⁴ Gdöd yugu' dza na' bi-a'nu-bi' lë'nu bi'idau' Elisabet, ngul queë' Zacarías na', ati' gdu gayu' beo' buga'nznu yu'u. Gza' ládxi'nu, ²⁵ rnanu:

—Cni runë' quia' Xanru'. Ruzá' ladxë'ë quia' bi'idau', len runë' ga cutur utui'da' laugac bunách.

Rguíxjö'ë gbaz la'y ca zi'a galjbi' Jesús

²⁶ Cati' chguc xop beo', buluí' lahuë' gbaz la'y na', le bsölë'ë lëczë' Gabriel Dios, tsijë' Nazaret, tu yödiz luyú Galilea. ²⁷ Dios bsölë'ë lë' ni' tsajyüë'-bi' tubi' bi'i ngul ra'bandau' lëbi' María. Chnazí' lu na'bi' María utság ná'lenbi'-në' bönni' lë' José. Naquë' José zxi'n xsoë' David, bönni' gna bé'inë' bunách Israel. ²⁸ Cati' gyazië' Gabriel na' ga zoabi' María, gudxë'-bi':

—Padiux. Dios ruzá' ladxë'ë quiu'. Zóalenë' li' Xanru' Dios. Lëczë' benë' ga nacru' li' bica' ba ca yúgu'tê ngul.

²⁹ Cati' blé'ibi' gbaz la'y na' María, grö'bi' baguí' ni'a qui didza' na' bē'ë, len rubani ládxi'bi' nacx rna didza' na' bulidzë'-bi' gbaz la'y na'. ³⁰ Ni'r gudxë'-bi' gbaz la'y na', rnë':

—María, cutu gádxinu', le chbdél-li'nu' le ruzá' ladxë'ë quiu' Dios. ³¹ Na'a, tsu'ubi' lë'u tubi' bi'idau', ati' uzú'-bi' tubi' bi'i bönni'dau', ati' gu'u labi' Jesús. ³² Jesús ni gáctërë' blau, len si' Lë' Zxi'në' Dios, Nu nac-tër blau. Xanru' Dios gunë' ga gna bē'ë ca na' gna bē'ë David, xuz gul gdöd queë'. ³³ Jesús na' gna bé'itecznë' bunách Israel, ati' le gna bē'ë Lë' gatga udx qui.

³⁴ Ni'r gnábibi' gbaz la'y na' María, rnabi':

—¿Nacxcz gac lë ni, le cutu zóalena' bönni'?

³⁵ Bubi'ë didza' gbaz la'y na', rë'-bi':

—Gdxinë' ga zu' Dios Bö' La'y, ati' soalen li' yöl-la' huac queë' Dios, Nu nactër blau, le gac ga zu' ca tu zx-ul rgu'u böaj. Qui lë ni na' bi'i bönni'dau' na' ral-la' galjbi', tsu'ubi' lu në'ë Dios, ati' si' labi' Zxi'në' Dios.
³⁶ Yetú ca', Elisabet, ngul di'a dza quiu', chnua'nu-bi' ca' lë'nu tubi' bi'i bönni'dau' zal-la' chnagulnu. Gulanë' queënu: "Nacnu ngul huödx", san chzeaj xop beo' nu-a'nu-bi' lë'nu bi'idau' na'.³⁷ Cutu bi' zoa le cusáqui'në' Dios.

³⁸ Ni'r María gnabi':

—Ni zoa'. Tsaz naca' huen dxin queë' Xanru'. Gac quia' ca na' chgnau'.

Ni'r la' buza'të' gbaz la'y na' ga zoabi' María.

María zayubi'-nu Elisabet

³⁹ La' dza ni'z gyu'ubi' nöz María, ati' jarélu'bi' gyea-jbi' ga nac guí'adau', bdxinbi' tu yödz luyú Judea.⁴⁰ Ni' gyazbi' lidxë' Zacarías len gudxbi'-nu Elisabet:

—Padiux.

⁴¹ Cati' byóninu Elisabet didza' na' bë'bi' María, la' butatë cuinbi' bi'i huë'ndau' na' yu'ubi' lë'nu, ati' dusóalenë'-nu Dios Bö' La'y.⁴² Ni'r bë'nu zidzj didza' Elizabet, rnanu:

—Chnunë' Dios ga nacru' li' bica' ba ca yúgu'të ngul len chnunë' ca' ga nacbi' bica' ba bi'idau' na' yu'ubi' lë'u.⁴³ ¿Núzxatë neda', za'nu quia' xnë'ë Xana'?⁴⁴ Cati' byönda' didza' bë'u, bulidzu' neda', lu yöl-la' rudziji queëbi' la' butatë cuinbi' bi'i huë'ndau' ni yu'ubi' lë'a.⁴⁵ Bica' bau' li' le gyéjlë'u xtidzë'ë gbaz la'y, ati' udxíncz lë na' gudxë' li' uláz queë' Xanru'.

⁴⁶ Ni'r gnabi' María:

"Gdu ladxa'a runa' Xanru' zxön,

⁴⁷ Len rudziji ládxi'lëna'-në' Dios, Nu ruslá neda'.

⁴⁸ Dioscz buzá' ladxë'ë quia' neda'.

Yu'a lu në'ë, tsaz naca' huen dxin queë'.

Na'a su lau, ca nac quia' la'ná:

'Bica' ba ngul na'.'

⁴⁹ Zxöntër nac le benë' quia' Dios uná bë'.

La'y nac lë'.

⁵⁰ Lë' ruhuechi' ládxi'teczë' bunách tadxi Lë'

Na'a dza len dza zí'a za'c.

⁵¹ Yugu' yöl-la' huac zxön chbenë' Lë'.

Buzötjë' nup glun zxön yöl-la' rejni'i quegac.

⁵² Bugúë' yöl-la' uná bë' quegac nup glac blau,

Len benë' ga glac blau nup glac nöxj ladxí'.

⁵³ Benë' ga guluhuólj guladze'i nup guladún,

Len buca'në' ca'z nup gulale'i yöl-la' tsahui'.

⁵⁴ Gúclenë' bunách Israel, nup na' tun xchinë',

Le yajneynë' lequë' len buechi' ladxë'ë lequë'.

⁵⁵ Benë' ca gzxí' lu në'ë gunë' quequë' xuz xtau'ru'

Lenca' queë' Abraham len quegac xzi'n xsoë'."

⁵⁶ Bugá'nlenbi'-nu Elisabet María gdu ca tsonn beo', ati' gdöd ni' böajbi' lidxbi'.

Le guc cati' guljë' Juan, bönni' buquilë' bunách nis

⁵⁷ Cati' bdxin dza ral-la' soabi' bi'idau' queënu Elisabet, buzoanu-bi' tubi' bi'i bönni'dau'.⁵⁸ Gulayöni dzag

yu'u queënu len yugu' di'a dza queënu ca na' guc, buechi' ladxë'ë-nu Dios, ati' guludzjilen lënu.⁵⁹ Cati' chguc xunu' dza zoabi' bi'idau' na', guladxinë' di'a dza queënu quië la'chuguë' lu xpéla'bi' bi'i bönni'dau' na' lë na' gac bë' náquibi' queë' Dios, ati' të'nnë' lu'ë labi' Zacarías ca na' lë' xuzbi'.⁶⁰ Ni'r bubí'nu didza' Elisabet, xna'bi', rnanu:

—Cutu. Juan si' labi'.

⁶¹ Gulanabnë'-nu, ta'në':

—¿Bizx queë? Nutu nu di'a dza quiu' lë' Juan.

⁶² Ni'r gululá' gulului'znë', gulanabnë' xuzbi' nacx rë'nnë' gu'ë labi'.⁶³ Gnabë' tu blagdau' Zacarías na', ati' buzujë' lahui cni: "Juan lëbi'." Gulubannë' yúgu'të'.⁶⁴ La' ni'z böalj'të ru'ë Zacarías na' len buguitj'të ludxë'ë, ati' bë'ë didza' le glu'ë Dios yöl-la' ba.⁶⁵ Ni'r gládxinë' len gulubannë' yúgu'të dzag yu'u quequë', ati' yúgu'të yözdau' nacué' lu guí'adau' luyú Judea, gzë didza' ca guc lë ni.⁶⁶ Gulazá' ládxi'gac yúgu'të nup gulayöni ca na' guc, ta'ná:

—¿Nacxcz gacbi' bi'i bönni'dau' ni? Le nactë zóalenë'-bi' Xanru'.

Didza' bë'ë Zacarías uláz queë' Dios

⁶⁷ Ni'r dusóalenë' Zacarías, xuzbi' Juan, Dios Bö' La'y, ati' bë'ë didza' uláz queë' Dios, rnë':

⁶⁸ "Yöl-la' ba Dios, Xangac bunách Israel Le duyúë' rë'u, bunách queë', len böa'uë' rë'u.

⁶⁹ Bsölë'ë queëru' Nu uslá rë'u,

Len yöl-la' huac zxön qui,

Nu na' gulj ladj xzi'n xsoë' David,

Huen dxin queë' Dios.

⁷⁰ Dza ni'të gzxí' lu në'ë gunë' cni,

Nac ca na' gnë' lu rú'aquë' bönni' glu'ë didza' uláz queë'.

⁷¹ Gzxí' lu në'ë uslé' rë'u

Lu na'gac nup ta'léy rë'u

Lenca' lu na'gac nup cuta'le'i rë'u dxi'a.

⁷² Gzxí' lu në'ë huechi' ladxë'ë xuz xtau'ru'

Len tsajneynë' le gzxí' lu në'ë le nac la'y.

⁷³ Lë ni benë' tsutsu xtidzë'ë gzxí' lu në'ë,

Le gunë' queë' Abraham, xuzru' gul gdöd,

Le nac tu le ral-la' gunë' queëru' rë'u.

⁷⁴ Gzxí' lu në'ë uslé' rë'u

Lu na'gac nup cuta'le'i rë'u dxi'a

Quië cutur gádxiru' gunru' xchinë' Lë',

⁷⁵ Len quië gacru' ba'a ladxí' len gdu dxi'a

Lahuë' Lë' yúgu'të dza soaru' gbanru'.

⁷⁶ Li', xzí'na'dau', si' lau' bönni' ru'ë didza' uláz queë'

Dios Nu nactër blau

Le tsajnöru' ca Xanru'cz, upa'u nöz ga tödë'.

⁷⁷ Gunu' ga la'nözi bunách queë' ca gac lulá

Len ca na' unít lahuë' Dios dul-la' nabága'quë'.

⁷⁸ Cni gac, le ruhuéchi'tsca ladxë'ë rë'u Dios

Len runë' ga tsení' queëru' Nu nac yení' gdu.

⁷⁹ Lei gunn yení' ga nacué' nup nacué' gap nac chul

len gap nac lu zxul qui yöl-la' gut

Quië ugú'u rë'u nöz ga cö' dxi ládxi'dau'ru'."

⁸⁰ Gzxönbi' bi'i bönni'dau' na' len bdip ládxi'bi'. Gzoazbi' gap nac lu latj ca'z cati' bdxinr dza buluí' laubi' laugac bunách Israel.

Le guc cati' guljbi' Jesús

2 La' dza ni'z gna bē'ē Augusto César la'yáz lu guich yúgu'tē bunách nacuá' yödzyú. ² Cati' zi'al lzu gulayáz lu guich ni, rna bē'ē luyú Siria bönni' lē' Cirenio. ³ Yúgu'tē bunách yjac yödz qui queëquē' ga na' nababquē' quiē la'yaziē' lu guich. ⁴ Gzē'ē José yödz Nazaret luyú Galilea, zijē' luyú Judea, len bdxinē' yödz Belén, ga ni' guljē' David, le naquē' José xzi'n xsoē' David na'. ⁵ Gyijē' ni' José quiē tsaziē' lu guich, ati' dza-gbi'-nē' María, bi'i ngul nazí' lu na'bi' utság ná'lenbi' lē', len chzoa soabi' bi'idau' queēbi'. ⁶ Cati' ni' nacu'ē lu yödz Belén, bdxin dza soabi' bi'idau' queēbi'. ⁷ Ni' buzoanu-bi' tubi' bi'i bönni'dau', bi'i zi'al queēnu. Buchólinu-bi' yugu' lári'dau', ati' gdixjnu-bi' tu lu yu'udau' ga ta'gú'u le táguba' böa' quegac bunách yu'ugac nöz. Cni guc, le cutu bdzöli latj la'cu'ē lu yu'ugac ga ni' ta'dxinē' bönni' yu'ugac nöz.

Tu'luí' lahuē' gbaz la'y queē' Dios ga nacu'ē bönni' tu'yúē'-ba' bö'cu' zxila'

⁸ Gal-la' ra' yödz Belén nacu'ē ladj guixi' bönni' tu'yúē'-ba' bö'cu' zxila', tun chí'ē-ba' chdzö'l. ⁹ La' buluí'tē lahuē' gbaz la'y queē' Xanru' ga na' nacu'ē. Glu'u yení' ga na' nacu'ē yöl-la' yení' queē' Xanru', ati' gládxinē'. ¹⁰ Ni'r gudxē' lequē' gbaz la'y na', rnē':

—Cutu gádxili'. Na'a rguíxjöi'da' lbi'ili' didza' gun ga udzjitsquili', le luzi' ca' xbey yúgu'tē bunách. ¹¹ Na'a chguljbi' ladzē' David Nu uslá lbi'ili'. Nu ni nac Cristo, Xanru'. ¹² Lē ni gac bē' nu nacbi'. Udzóli'bi' bi'idau' na', narólibi' yugu' lári'dau' len dēbi' tu lu yu'udau' ga ta'gú'u le táguba' böa' quegac bunách yu'ugac nöz.

¹³ Ga na' zoē' gbaz la'y na', tu tsalz gululuí' lauquē' zianr ca' gbaz la'y queē' Dios, narujquē' yehua' yubá len ta'gu'ē Dios yöl-la' ba, ta'né':

¹⁴ Yöl-la' ba Dios zoē' xtsa',

Ati' gac luyú le cuequi dxi ládxi'dau'quē' Bönni' rdzag ladxē'ē lequē' Dios.

¹⁵ Cati' guluzē'ē gbaz la'y na' ga ni' nacu'ē, zhuöjquē' yehua' yubá, ni'r glē lza'quē' tuē' yetúē' bönni' uyú bö'cu' zxila' na', ta'né':

—Uyéajtsca'ru' Belén quiē glé'iru' lē ni chguc ca na' chbuluí'inē' rē'u Xanru'.

¹⁶ Jarélu'quē' yjaquē' ati' yajxáca'quē' María len José, lenca' bi'idau' na', dēbi' tu lu yu'udau' ga ta'gú'u le táguba' böa' quegac bunách yu'ugac nöz. ¹⁷ Cati' gulalé'inē' lēbi', gulaguíxjö'ē lē na' zi'a gudxē' lequē' gbaz la'y na' ca nac queēbi' bi'idau' na'. ¹⁸ Gulubani yúgu'tē nup gulayöni didza' glu'ē bönni' uyú bö'cu' zxila' na'. ¹⁹ Glu'uz icj nagnu yugu' didza' ni María, ati' gza' ládxi'nu ca nac qui. ²⁰ Zhuöjquē' bönni' na' uyú bö'cu' zxila', tunē' zxon Dios len ta'gu'ē Lē' yöl-la' ba ni'a qui yúgu'tē lē na' gulayönnē' len gulalé'inē', le guc ca na' gudxē' lequē' gbaz la'y na'.

Ta'gu'ē-bi' bi'idau' Jesús lu nē'ē Dios

²¹ Cati' chguc xunu' dza zoabi' bi'idau' na', gu-lachuguē' lu xpéla'bi' lē na' nac bē' náquibi' queē' Dios, ati' glu'ē labi' Jesús ca na' chbē'czē' labi' gbaz la'y na' zi'al cati' zi'a tsu'ubi' lē'nu xna'bi'.

²² Cati' chbza'a dza qui le tu'pá' cuincnu ngul ca rna bē' zxba queē' Moisés, gulachē'ē-bi' bi'idau' Jesús Jerusalén quiē la'gu'ē-bi' lu nē'ē Xanru' Dios. ²³ Cni glunē', le nayúj lu guich lu zxba queē' Xanru' le rna: "Yúgu'tēbi' bi'i bönni'dau' nacbi' bi'i zi'al queēnu xna'cbi', lubijē'-bi' quizi queē' Xanru' Dios." ²⁴ Qui lē ni na' yjaquē' ni' quiē ludödcdē'-ba' len la'gu'quē'-ba' lahuē' Dios chopba' gúgudau' o chopba' budöda' ca na' rna bē' zxba queē' Xanru' Dios.

²⁵ Dza ni'z zoē' Jerusalén tu bönni' lē' Simeón. Bönni' ni naquē' tsahui' len rej ladxē'ē Dios. Rbözē' Nu na' gsölē'ē Dios, Nu gaclen bunách Israel. Zóalenē' Simeón na' Dios Bö' La'y, ²⁶ len chbuluí'inē' lē' cutu gatiē' cati' glé'irnē' Cristo, Nu na' gsölē'ē Xanru' Dios. ²⁷ Bdxinē' Simeón na' nchil gdau' le bchē'ē lē' ni' Dios Bö' La'y. Cati' gulachē'ē-bi' bi'idau' Jesús nchil gdau' xuz xna'bi' quiē lunē' queēbi' ca rna bē' zxba na', ²⁸ ni'r bunidē'-bi' Simeón na', len gyij ladxē'ē Dios, rnē':

²⁹ "Xana', na'a huac gunnu' neda' latj gatia',
Soa dxi ladxá'a

Le chguc le gudxu' neda', huen dxin quiu'.

³⁰ Chblé'ida' Nu na' buzoaczu', Nu uslá bunách,

³¹ Nu na' rulú'u lahui laugac yúgu'tē bunách.

³² Lēbi' nacbi' yení' uzení' bunách gza'a

Len nacbi' ca' yení' quegac bunách Israel quiu'."

³³ Gulubannē' José len María, xna'bi' bi'idau' Jesús, ca nac lē na' gnē' Simeón ca nac queēbi' Jesús. ³⁴ Gnabnē' Dios Simeón gunē' ga gac dxi'a quequē', ati' gudxē'-nu María, xna'bi' Jesús, rnē':

—Byutsca'. Bi'i ni nuzöē'-bi' Dios quiē gunbi' ga la'chixi bunách zian, ati' luhuóás bunách zian ladj bunách Israel. Gacbi' tu le nac bē', ati' la'né' queēbi' bunách. ³⁵ Gac cni quiē la'lá' lahui le ta'zá' ládxi'gac bunách zian. Yugu' lē ni lac quiu' ca tu guia tuchi' le tsaz ládxi'da'u.

³⁶ Zoanu ca' ni' Ana, ngul rui'nu didza' uláz queē' Dios. Nacnu xzi'nē' Fanuel, bönni' nababē' di'a dza queē' Aser. Chnagúltscanu Ana na', le gzóalennu bönni' queēnu gdu gadx iz gdöd gucnu ra'bandau', ³⁷ ati' bga'nnu uzēb cati' bdxintē dza chyu'unu gdu ca taplalj yu tap iz. Cutu ca' rubí'i ruza'nu ga nac nchil gdau'. Rēl len tē dza rej ládxi'nu-nē' Dios, runnu gubás len rulidznu-nē' Dios. ³⁸ La' na'z bdxintēnu ni', rēnu-nē' Dios: "Xclenu'." Gdíxjöi'nu yúgu'tē bunách ca nac queēbi' bi'idau' Jesús, bunách na' nacuá' Jerusalén, ta'böz dza gdxi' Nu na' gsölē'ē Dios gaclen bunách.

Zhuöjquē' José len María yödz Nazaret

³⁹ Gdöd glunē' José len María yúgu'tē le rna bē' zxba queē' Xanru' Dios, yhuöjquē' ladzquē' Nazaret luyú Galilea. ⁴⁰ Gzxönbi' bi'idau' Jesús len bdip ládxi'bi'.

Guta' queëbi' yöl-la' rejni'i, ati' zxön nac le ruzá' ladxë'ë queëbi' Dios.

Rudxinbi' bi'idau' Jesús nchil gdau'

⁴¹ Yugu' iz rjaquë' Jerusalén xuz xna'bi' Jesús cati' rac Lni Pascua, lni tu'spanë' bönni' judío ca benë' Dios, bubijë' xuz xtau'quë' luyú Egipto. ⁴² Cati' chyu'ubi' chinnu iz bi'i Jesús, yjaquë' Jerusalén ca tunczë' cati' rac lni na'. ⁴³ Cati' gdöd lni, zhuöjquë', san buga'nbi' Jerusalén bi'idau' Jesús, san cutu táquibe'inë' José len María, xna'bi' Jesús. ⁴⁴ Le táquinë' nútsa'bi' ladj bunách zian yú'ulengac lequë' nöz, tu dza nayá' gu-lazé'ë. Ni'r cati' guluguiljë'-bi' gap nacua' di'a dza que-quë' len gap nacua' nup núnbë'quë' ⁴⁵ cutu guludzöl-në'-bi'. Qui lë ni na' yhuöjquë' Jerusalén, zajtiljquë'-bi'.

⁴⁶ Cati' chguc dza bunn, guludzölnë'-bi' ga nac nchil gdau', rö'bi' gatsj láchui'llë' bönni' gdau' tu'sëdi, ruzé nagbi' didza' tu'ë len rnabi yúdxibi' lequë'. ⁴⁷ Gulubani yúgu'të nup gulayöni didza' bë'bi' ca nac yöl-la' rejni'i queëbi' len ca nacgac didza' bubii'bi'. ⁴⁸ Cati' gualalé'inë'-bi' xuz xna'bi', gulubannë', ati' gudxnu-bi' xna'bi', rnanu:

—Zxi'na', ¿bizx quië benu' cni queëtu? Byutsca', len yöl-la' ruubi ruguí'i buguiljtu' li' neda' len xuzu'.

⁴⁹ Ni'r gudxbi' lequë' Jesús, rnabi':

—¿Bizx quië buguiljli' neda'? ¿Naru' cu nózili' run bayúdx guna' xchinë' Xuza'?

⁵⁰ Cutu gulayéjni'në' xuz xna'bi' didza' na' gudxbi' lequë'.

⁵¹ Bóajlenbi' lequë' Jesús, budxinbi' Nazaret, ati' ben-bi' ca rna xtídza'quë' xuz xna'bi'. Glu'znu icj láchxi'-dau'nu yúgu'të lë ni María, xna'bi' Jesús. ⁵² Rata'r queëbi' bi'i Jesús yöl-la' rejni'i, len rxzönbi'. Burujbi' dxi'a lahuë' Dios len laugac bunách.

Lban runë' Juan, bönni' ruquilë' bunách nis

3 Cati' chguc chinu iz rna be'inë' gdu'të yödzyú Tiberio César, ati' rna bë'ë Poncio Pilato luyú Judea, ati' Herodes rna bë'ë ca' luyú Galilea, ati' Felipe, böchë'ë Herodes na', rna bë'ë luyú Iturea len luyú Tracnite, ati' Lisaniás rna bë'ë luyú Abilinia, ² yugu' dza na' nacquë' bxuz blau Anás len Caifás, ati' la' na'z Dios bé'lenë' Juan, xzi'në' Zacarías, didza' cati' ni' zoë' Juan lu latj ca'z. ³ Rdë' Juan ni yúgu'të latj nacua' ra' yegu Jordán, runë' lban ca ral-la' la'díl nis nup tu'bí'i láchxi'-gac quië unít lahuë' Dios dul-la' nabága'quë'. ⁴ Guc cni ca na' nayúj lu guich la'y yugu' didza' bë'ë Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, rna:

Ryön chi'ë bönni' rulidzë' lu latj ca'z, rnë':

“Gul-pá' nöz gdxin queëli' Xanru'.

Gul-bíj li yugu' nöz las tödë'.

⁵ Gdzé'igac yúgu'të gap nac röga'.

Luhuóac lachi' yúgu'të guí'a sib len guí'adau'.

Lurúj li nöz nayéycj naróligac,

Ati' luhuóac dxi'a nöz guiöj.

⁶ La'le'i yúgu'të bunách Nu na' gsölë'ë Dios, Nu uslá bunách.”

⁷ Cati' gularúj bunách zian quië la'díl nis lu në'ë Juan, lë' gudxë' lequë':

—Lbi'ili', di'a dza quecba' bël snia'. ¿Nuzxa buluí'i lbi'ili' gzxundjli' yöl-la' rusyúdx zi'a gac quegac bunách? ⁸ Na'a, gul-gún le lac bë' chbubí'i láchxi'li' len cutu sa' láchxi'li', cugnali': “Nactu' tsahui' le nactu' xzi'n xsoë' Abraham”, le rëpa' lbi'ili', huac quel-lë'ë Dios yugu' guiöj ni len gunë' ga luhuóac xzi'n xsoë' Abraham. ⁹ Nacli' ca yugu' yag. Chzoa rböz guía huag gchugu yugu' yag. Yúgu'të yag cuta'bía le nac dxi'a, la'chuguë' yag na' len la'gu'ë leygac lu gui'.

¹⁰ Ni'r gulanabi lë' bunách nacua' ni', ta'ná:

—¿Nacx gúntsatu'?

¹¹ Bubi'ë didza' Juan, rë' lequë':

—Nu dë chop zxey ral-la' unódzj qui nu cudé qui, ati' nu dë le gagu, lëzca' cni ral-la' quis quegac nup cudé le lagu.

¹² Guladxinë' ca' ni' quië la'dilë' nis la'quë' bönni' tu'quizxjë' lazgac bunách uláz qui yödzyú'ati', ati' gulanabnë' lë', ta'né':

—Bönni' usëdi, ¿nacx gúntsatu' netu'?

¹³ Juan gudxë' lequë':

—Cutu uquizxjrli' tsca le chgna bé'inë' lbi'ili' bönni' uná bë'.

¹⁴ Gulanabnë' ca' lë' la'quë' bönni' rjaquë' gdil-l, ta'né':

—¿Nazx netu', nacx guntu'?

Juan gudxë' lequë':

—Cutur gun gádxili' nitú bunách quië cúali' le dë qui. Cutur gnëli' quegac bunách le cunác quië gunli' ga la'guízj lbi'ili', san gul-dzág láchxi'li' tsca razxjli'.

¹⁵ Ta'zá' láchxi'gac bunách na' ta'bóz Nu na' ral-la' gsölë'ë Dios, chqui' naquë' Juan na' bönni' lë' Cristo.

¹⁶ Bubi'ë didza' Juan, gudxë' yúgu'të', rnë':

—Le nactë neda' ruquila' lbi'ili' nis, san zë'ë bönni' gunë' le rulu'z yöl-la' rdil nis ni, gchizië' lbi'ili' Dios Bö' La'y len le nac gui' queë'. Bönni' ni naprë' yöl-la' uná bë' ca neda', ati' neda' cutu naca' Isaca' gleycja' lölë' nudé'ë. ¹⁷ Zönë' lu në'ë bcö' queë' ati' ulubë' ga rlub xzoa' xtil queë', lë ni ruluí' le gac quegac bunách. Utubë' xzoa' xtil, len cu'ë lei xlatji, san bëb qui uzégui'ë lu gui' le gatga ul.

¹⁸ Ca nacgac didza' ni len yela'gac zian didza' le bchizië' icj naggac bunách, benë' lban Juan lauquë' qui didza' dxi'a. ¹⁹ Juan na' buquie' Herodes, bönni' rna bë'ë, le zóalenë'-nu Herodías, ngul queë' Felipe, bönni' böchë'ë, lenca' le runë' zian le cunác. ²⁰ Ni'r benë' Herodes tu le nacr huia'dö', glu'ë lidx guía Juan na'.

Rdilë' nis Jesús

²¹ Dza na' zi'a gdzunë' lidx guía Juan, cati' ni' ruquilë' bunách nis, bdilë' ca' nis Jesús. Cati' ni' rulidzë' Dios, gyalj luzxbá ²² ati' bötjé' Dios Bö' La'y, bdxinë' ga na' zoë' Jesús. Buluí' lahuë', rnë'ë ca tuba' budödau', ati' byön chi'i Nu rui' didza' yehua' yubá, rna:

—Li' nacu' Zxi'na'. Nadxi'ida' Li' len rdzag ladxa'a Li'.

Yugu' xuz xna' gul queë' Jesús

²³ Cati' gzu lahuë' runë' xchinë' Jesús, yu'ë ca chi uruá' iz. Taqui bunách naquë' xzi'në' José. Jesús naquë' xzi'n xsoë' Elí,
 nu na' naquë' xuznu María.
²⁴ Elí na' guquë' xzi'në' Matat,
 nu ni guc xzi'në' Leví,
 nu ni guc xzi'në' Melqui,
 nu ni guc xzi'në' Jana,
 nu ni guc xzi'në' yetúë' José.
²⁵ José ni guquë' xzi'në' Matatías,
 nu ni guc xzi'në' Amós,
 nu ni guc xzi'në' Nahum,
 nu ni guc xzi'në' Esli,
 nu ni guc xzi'në' Nagai.
²⁶ Nagai na' guquë' xzi'në' Maat,
 nu ni guc xzi'në' yetúë' Matatías,
 nu ni guc xzi'në' Semei,
 nu ni guc xzi'në' yetúë' José,
 nu ni guc xzi'në' Judá.
²⁷ Judá na' guquë' xzi'në' Joana,
 nu ni guc xzi'në' Resa,
 nu ni guc xzi'në' Zorobabel,
 nu ni guc xzi'në' Salatiel,
 nu ni guc xzi'në' Neri.
²⁸ Neri na' guquë' xzi'në' yetúë' Melqui,
 nu ni guc xzi'në' Adi,
 nu ni guc xzi'në' Cosam,
 nu ni guc xzi'në' Elmodam,
 nu ni guc xzi'në' Er.
²⁹ Er na' guquë' xzi'në' Josué,
 nu ni guc xzi'në' Eliezer,
 nu ni guc xzi'në' Jorim,
 nu ni guc xzi'në' yetúë' Matat.
³⁰ Matat na' guquë' xzi'në' Leví,
 nu ni guc xzi'në' Simeón,
 nu ni guc xzi'në' Judá,
 nu ni guc xzi'në' yetúë' José,
 nu ni guc xzi'në' Jonán,
 nu ni guc xzi'në' Eliaquim.
³¹ Eliaquim na' guquë' xzi'në' Melea,
 nu ni guc xzi'në' Mainán,
 nu ni guc xzi'në' Matata,
 nu ni guc xzi'në' Natán.
³² Natán na' guquë' xzi'në' David,
 nu ni guc xzi'në' Isaí,
 nu ni guc xzi'në' Obed,
 nu ni guc xzi'në' Booz,
 nu ni guc xzi'në' Salmón,
 nu ni guc xzi'në' Naasón.
³³ Naasón na' guquë' xzi'në' Aminadab,
 nu ni guc xzi'në' Aram,
 nu ni guc xzi'në' Esrom,
 nu ni guc xzi'në' Fares,
 nu ni guc xzi'në' yetúë' Judá.
³⁴ Judá na' guquë' xzi'në' Jacob,
 nu ni guc xzi'në' Isaac,

nu ni guc xzi'në' Abraham,
 nu ni guc xzi'në' Taré,
 nu ni guc xzi'në' Nacor.
³⁵ Nacor na' guquë' xzi'në' Serug,
 nu ni guc xzi'në' Ragau,
 nu ni guc xzi'në' Peleg,
 nu ni guc xzi'në' Heber,
 nu ni guc xzi'në' Sala.
³⁶ Sala na' guquë' xzi'në' Cainán,
 nu ni guc xzi'në' Arfaxad,
 nu ni guc xzi'në' Sem,
 nu ni guc xzi'në' Noé,
 nu ni guc xzi'në' Lamec.
³⁷ Lamec na' guquë' xzi'në' Matusalén,
 nu ni guc xzi'në' Enoc,
 nu ni guc xzi'në' Jared,
 nu ni guc xzi'në' Mahalaleel,
 nu ni guc xzi'në' yetúë' Cainán.
³⁸ Cainán na' guquë' xzi'në' Enós,
 nu ni guc xzi'në' Set,
 nu ni guc xzi'në' Adán,
 nu ni guc ca xzi'nczë' Dios.

Rzi' bë' Jesús Satanás tu' xöhui'

4 Buzé'ë Jesús ra' yegu Jordán, gdu zóalenë' Lë'
 Dios Bö' La'y, ati' Dios Bö' La'y na' bchë'ë Jesús lu
 latj ca'z. ² Gzoë' ni' Jesús gdu ca choa' dza, ati' gzxi' bë'
 Lë' tu' xöhui' quië gun ga gchíxinë' Jesús. Cutu bi
 gdahuë' Jesús yugu' dza na', ati' gdödr ni' rdunë'.
³ Ni'r gudx Jesús tu' xöhui' na', rna:
 —Chqui' nacczu' Li' Xzi'në' Dios, gnatsca' luhuóac
 yöt xtil guiöj ni.
⁴ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lei:
 —Nayúj lu guich, rna: “Clëgz yöt xtil nabánigac
 bunách, san nabánigac ca' yúgu'të xtidzë'ë Dios.”
⁵ Ni'r bchë' Jesús tu' xöhui' na' ga nac tu lu gui'a sib
 ati' tu chi'idau'z buluí'i Lë' yúgu'të xlatjgac nup ta'ná
 bë' yödzyú. ⁶ Rë Jesús tu' xöhui' na', rna:
 —Gunna' quiu' yúgu'të xlatjgac nup ta'ná bë' ni len
 yöl-la' tsahui' quegac, le nadód lu na'a yúgu'të lë ni,
 ati' nu rë'nzda' ru'a qui. ⁷ Chqui' Li' uzechu xzibu'
 lahua' gunu' neda' xzön, yúgu'të lë ni gaqui quiu'.
⁸ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lei:
 —Bcuit ga zoa', Satanás, le nayúj lu guich la'y le rë
 netu', rna: “Xanu' Dios tsej ladxu'u-në', len tuzë' Lë'
 gunu' xchinë'.”
⁹ Ni'r bchë' Jesús Jerusalén tu' xöhui' na', ati' budxía
 Lë' cju'u gdau', len rë Lë':
 —Chqui' nacu' Xzi'në' Dios, busládzu'tsca' cuinu' ni
¹⁰ le nayúj lu guich la'y, rna:
 Dios gsölë'ë gbaz la'y queë', láclenë' Li'.
¹¹ Lu na'quë' luchisë' Li'
 Cui tsajchegu'u guiöj, cugunu' zi' ni'u.
¹² Bubi'ë didza' Jesús, rë' lei:
 —Nayúj lu guich la'y, rë netu': “Cutu si' bë'u Xanu'
 Dios.”
¹³ Cati' cutu budzöli yetú le si' bë' Jesús tu' xöhui' na',
 buzá' ga zoë' tu chi'idau'.

Rzu lahuë' Jesús runë' xchinë' luyú Galilea

¹⁴ Bøjë' Jesús luyú Galilea, dë lu në'ë yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y. Gzë didza' ca nac queë', ati' gulayöni bunách nacua' yúgu'të yödz gdu zbi'il. ¹⁵ Busëdnë' bunách Jesús gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati' glun Lë' zxon yúgu'të bunách ni'.

Le benë' Jesús yödz Nazaret, ga nac ladzë'

¹⁶ Ni'r budxinë' Jesús yödz Nazaret ga ni' gzxönë'. Cati' bdxin dza la'y quequë' bönni' judío, ca runczë' Jesús, gyazië' lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati' gzuinë' quië ulabë' tu le nayúj lu guich la'y. ¹⁷ Guludödë' lu në'ë Jesús guich ga na' nayúj didza' bë'ë Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios. Cati' bsaljë' guich na', bdzölnë' ga nayúj lu guich le rna:

¹⁸ Zóalenë' neda' Bö' La'y queë' Xanru' Le nubijë' neda' quizi queë' Quië quíxjöi'da' bunách yechi' didza' dxi'a. Bsölë'ë neda' una' nup rac zi' ládxi'dau'gac, Len usyönda' nup nadzungac, ca gac lulá, Len una' bunách nachúl laugac, Len uslá' bunách zoa nu runi leygac zi', ¹⁹ Len guna' lban qui dza ruzá' ladxë'ë quegac bunách Xanru' Dios.

²⁰ Ni'r butubë' guich na' Jesús len bugu'ë lei lu në'ë bönni' run chi'ë yugu' guich la'y, ati' grö'ë. Ni'r gulaná' Jesús yúgu'të nup nudubgac lu yu'u na'. ²¹ Gzu lahuë' Jesús rë' lequë':

—Na'a dza ni zoali' lbi'ili', rudxíncz le nayúj lu guich ni.

²² Gulané' dxi'a queë' yúgu'të', len gulubannë' ca nac didza' dxi'a ru'ë, ati' ta'né':

—¿Naru' clëg bönni' ni zxi'në' José?

²³ Rë' lequë' Jesús, rnë':

—Nazx huëli' neda' lë ni ta'ná bunách, le rna: "Li', bönni' ruún bunách, bun cuinu'." Lëzca' cni huëli' neda': "Yugu' le byónitu' benu' Capernaum, ben ca' ga ni nac ladzu'."

²⁴ Gnë' ca' Jesús:

—Le nactë rëpa' lbi'ili', chqui' zoë' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios, cutu tun lë' ba la'n bunách uládz queë'. ²⁵ Le nactë rëpa' lbi'ili', gulacua'nu zian ngul uzëb luyú Israel yugu' dza ni' zoë' Elías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, cati' ni' cutu gul guiöj gdu ca tsonn iz yu xop beo' ati' guc gbin luyú na', ²⁶ san Dios cutu bsölë'ë Elías na' ga nacua'nu ngul uzëb nacua'nu luyú Israel, san bsölë'ë lë' ga na' zoanu ngul uzëb lu yödz Sarepta, le nabáb yödz Sidón. ²⁷ Lëzca' cni, gulacua' luyú Israel zian nup te'i huë' nudzu' ruzód dza ni' zoë' Eliseo, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, san cutu böaquë' nitüë' bönni' nutsë'ë ladj bunách Israel na', san böaquë' tuzë' Naamán, bönni' nababë' luyú Siria.

²⁸ Cati' gulayönnë' didza' ni, gulaleynë' yúgu'të bönni' nacu'ë lu yu'u ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios. ²⁹ Ni'r gulayasë' len gulubijë' Jesús ni'l ra' yödz. Gulachë'ë Lë' ga nac lë'i gui'a guiöj ga na' dë ladzquë' quië lusládzu'ë Lë' ga nac lë'i gui'a guiöj na'. ³⁰ Ni'r gdödë' Jesús gatsj lahui' ga na' nacu'ë, zhuöjtë'.

Tu bönni' yu'u lë' bö' xöhui'

³¹ Ni'r gyijë' Jesús yödz Capernaum luyú Galilea, ati' ni' busëdnë' bunách yugu' dza la'y quequë' bönni' judío. ³² Gulubannë' ca nac le rusëdnë' lequë' Jesús, le bë'ë didza' ca tu bönni' dë lu në'ë.

³³ Zoatë' ca' ni' lu yu'u ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' yu'u lë' bö' xöhui', ati' bë'ë zidz didza', ³⁴ rnë':

—Bsan netu'. ¿Bizxa rál-la'tu' quiu', Jesús, bönni' Nazaret? ¿Naru' za'u usnitiu' netu'? Núnbë'a Li' nu nacu'. Bönni' La'y queë' Dios nacu'.

³⁵ Buzeyne' ba nadx bö' xöhui' na' Jesús, rë' lei:

—Bseyj ru'u len burúj lu bönni' ni.

Ni'r gru'n lyu bönni' na' bö' xöhui' na' laugac bunách nacua' ni' len burujtë lu bönni' na', san cutur bi ben queë'. ³⁶ Gulubannë' yúgu'të' len glu'ë didza' tuë' len yetúë', ta'né':

—¿Bizxa didza' ni ru'ë? Len yöl-la' uná bë' len yöl-la' huac zxon rna bé'inë' yugu' bö' xöhui', ati' tu'rujtë bö' xöhui' na'.

³⁷ Gzë didza' ca nac queë' Jesús, ati' gulayöni bunách yúgu'të yödz gdu zbi'il.

Ruúnë' Jesús xna'nu ngul queë' Pedro

³⁸ Ni'r gyasë' Jesús len burujë' lu yu'u ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, ati' gyazië' lidxë' Simón. Ni' zoanu xna'nu ngul queë' Simón na', yu'unu tu xla, ati' glá-ta'yuë' lahuë' Jesús unë'-nu. ³⁹ Gbiguë'ë Jesús ga na' dënu, ati' bulidzë' huë' xla na' yu'unu. La' brujtë tu xla na' yu'unu, ati' la' gyástënu len bë'nu le glahuë'.

Ruúnë' Jesús zian nup te'i

⁴⁰ Cati' chrbia gbidz, guladxín ni' yúgu'të nup nacua'len lequë' nup na' te'i qui queëgac guidzhuë', ati' yjua'quë' leygac ga na' zoë' Jesús. Lë' bxoá në'ë nup na' te'i, bunë' leygac. ⁴¹ Gulurúj ca' zian bö' xöhui' yu'ugac bunách te'i na'. Ta'bödxya'a bö' xöhui', ta'ná:

—Li' nacu' zxi'në' Dios.

Ni'r buzeyne' ba nadx yugu' bö' xöhui' na' Jesús, len cutu bë'ë latj la'ná, le nózigac naquë' Cristo.

Runë' Jesús lban luyú Galilea

⁴² Cati' za' reni' yetú dza, brujë' Jesús Capernaum na', ati' gyijë' tu latj ca'z. Ni' guluguíl Jesús bunách zian. Cati' guladxinë' ga na' zoë', glë'nnë' lutseyne' Lë', cui uzë'ë ga na' nacu'ë. ⁴³ Ni'r gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Run bayúdx tsija' gap nacua' yezica' yödz, tsjena' ca' ni' lban qui didza' dxi'a ca rna bë'ë Dios. Qui lë ni na' bsölë'ë neda' ni.

⁴⁴ Cni guc, benë' Iban yugu' yödZ luyú Galilea len gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío.

Ta'dzunba' böL zian

5 Cati' ni' zoë' Jesús ra' nis zxon nazí' lei Genesaret, guluquí gulutsútsj Lë' bunách zian quië la'yöni xtidzë'ë Dios. ² Ni'r blé'inë' chop bárcodau' Jesús, zxoagac lu nis zxon ga na' nac ra' yu bidx, ati' narujquë' lë'igac bárcodau' na' bönni' uzón böL len ta'guibë' yöxj böL quequë'. ³ Grenë' Jesús tu lë'i bárcodau' na', le naqui queë' Simón Pedro, ati' gnabnë' lë' udxiguë'ë lei yeláti'dau' zi'tu' ga nac ra' yu bidx na'. Ni'r grö'ë Jesús lë'i bárcodau' na', len rö'zë' ca' ni' rusëdnë' bunách zian nacua' ni' lu yu bidx na'. ⁴ Cati' budx bë'ë didza' Jesús, ni'r gudxë' Simón, rnë':

—Bsa' bárcodau' ni lu nis zxon ga na' rö' zil, ati' ni' gul-zál yöxj böL queëli' quië sönli'-ba' böL.

⁵ Bubi'ë didza' Simón, rë' Jesús:

—Bönni' Usëdi, gdu yël chbentu' dxin len nituba' böL cutu rzónitu'-ba', san didza' quiu' gzálgara' lei.

⁶ Cati' chgulazalë' yöxj na', gulazönë' zióntërba' böL ati' ráquitiqui' gröza' yöxj böL na'. ⁷ Ni'r gululá' gulu-lui'znë', gululidzë' lza'quë' nacu'ë yetú lë'i bárcodau' na' djaquë' lácenë' lequë'. Cati' guladxinë' ni' guludzé'ë'-ba' böL groptë bárcodau' na' ati' chraqui luhuótj lu nis bárcodau' na'. ⁸ Cati' blé'inë' lë ni Simón Pedro, ni'r buzechu zxibë' lahuë' Jesús, rnë':

—Bcuit ga zoa', Xan, le naca' bönni' dul-la'.

⁹ Cni gnë' le radxi rdzöbnë' Pedro ni'a quecba' böL zian na' gulazönquë'-ba', len lëzca' cni guc quegac nup nacua'len lë'. ¹⁰ Gladxi guladzöbnë' ca' Jacobo len Juan, yugu' zxi'në' Zebedeo, nup ni nacgac lzë'ë Simón Pedro na'. Ni'r rë' Simón na' Jesús, rnë':

—Cutu gádxinu'. Na'a su lau' gchë'u quia' bunách ca runu' rzönu'-ba' böL.

¹¹ Cati' chguluschinë' yugu' bárcodau' na' ga nac ra' yu bidx, ni'r guluca'në' ni' yúgu'të, ati' zjáclenë' Jesús.

Ruúnë' Jesús bönni' ré'inë' huë' nudzu' ruzód

¹² Cati' zoë' Jesús tu lu yödZ ni', bdxinë' ga na' zoë' bönni' ré'itsquinë' huë' nudzu' ruzód. Cati' blé'inë' Jesús, butság lahuë' lyu, len gúta'yuë' lahuë', rnë':

—Xan, chqui' rë'nnu', huac unu' neda'.

¹³ Ni'r bulí në'ë Jesús len gdanë' lë'. Rë' lë':

—Rë'nda'. Gacu' dxi'a.

La' gbidxtë huë' nudzu' queë' bönni' na'. ¹⁴ Ni'r gna bé'inë' lë' Jesús nutu nu guië' ca'. Gudxë' lë':

—Gyeaj, yajluí' cuinu' lahuë' bxuz, ati' yajnódzj quië le un dxi'a li' qui gdau' ca gna bë'ë Moisés, lë na' uluí' lequë' chböacu'.

¹⁵ Gzëtër ca' didza' qui yöl-la' huac queë' Jesús, ati' guludúb ga na' zoë' bunách zian quië la'yöni xtidzë'ë len quië unë' lequë', ugúë' guidzhuë' quequë'. ¹⁶ Ni'r buzë'ë ni' Jesús, gyjje' tu latj ca'z, ati' ni' bulidzë' Dios.

Ruúnë' Jesús bönni' huë' nacu'në' bin

¹⁷ Yetú dza, cati' ni' rusëdnë' bunách Jesús, rö'quë' ca' ni' yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sëdi taquë' zxba queë' Moisés, narujquë' yúgu'të yödZ luyú Galilea len luyú Judea len lu yödZ Jerusalén. Nac bë' dë lu në'ë Jesús yöl-la' huac queë' Xanru' Dios le ruúnë' bunách te'i nacua' ni'. ¹⁸ Ni'r guladxinë' ni' bönni' nua'quë' le deynë' bönni' huë' nacu'në' bin, ati' gulaguiljë' nax lunë' la'gu'ë lë' lu yu'u quië la'guixjë' lë' lahuë' Jesús. ¹⁹ Cati' cutu guladzölnë' nax lunë', le nacua' ni' bunách zian, gulabenë' cju'u yu'u na' len gulasaljë' cju'u na'. Ni'r guluzötjë' ni' le deynë' bönni' huë' na', ati' gulaguixjë' lë' gatsj lahui' l bunách ni' lahuë' Jesús. ²⁰ Cati' gúquibe'inë' Jesús ca na' ta'yejlë'ë Lë', gudxë' bönni' huë' na':

—Bönni', yugu' dul-la' nabagu'u chbunít lahua'.

²¹ Ni'r gulazú lauquë' ta'zá' ládxi'quë' bönni' gdau' tu'sëdi na' len yugu' bönni' gdau' fariseo, ta'në':

—¿Nuzxa caz bönni' ni rnë' le rucá'n Dios ca'z?

¿Nuzxa caz gac unít lau dul-la'? Tuzë' Dios runít lahuë' dul-la'.

²² Ráquibe'inë' Jesús le ta'zá' ládxi'quë' ati' rë' lequë':

—¿Bizx quië rza' ládxi'li' cni? ²³ Cutu nac baníg nu guiëz bönni' ni: "Yugu' dul-la' nabagu'u chbunít lahua'", san nac baníg nu gun ga tsasë' len së'i ni'ë.

²⁴ Guna' ga gnózili' dë lu na'a luyú ni neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, yöl-la' uná bë' unít lahua' dul-la'.

Ni'r gudxë' bönni' na' nacu'në' bin, rnë':

—Li' rëpa', gyas. Bua' le deynu' len böaj lidxu'.

²⁵ La' gyastë' bönni' huë' na' lauquë' ati' bu'ë lë na' gúti'në', zhuöjë' lidxë', rgu'ë Dios yöl-la' ba. ²⁶ Gulaníttsquinë' yúgu'të', ati' gulagu'ë Dios yöl-la' ba, len tádxiznë' ca', ta'në':

—Na'a blé'iru' le run ga rubániru'.

Jesús rulidzë' Leví

²⁷ Gdöd glac lë ni brujë' ni' Jesús ati' blé'inë' tu bönni' uquízjx lazgac bunách lë' Leví, rö'ë ga na' ruquizxjë', ati' Jesús rë' lë':

—Gda' neda'.

²⁸ La' gyastë' Leví, ati' buca'në' yúgu'të, zéajlenë' Jesús.

²⁹ Gdöd ni', benë' Leví na' tu güi'i huagu queë' Jesús ga nac lu yu'u lidxë', ati' gulacu'ë ni' zian bönni' uquízjx len yela'quë' bönni' ta'bó'lenë' lequë' tahuë'.

³⁰ Ni'r gulané' quequë' bönni' uséd queë' Jesús bönni' gdau' tu'sëdi len yugu' bönni' gdau' fariseo, ta'në':

—¿Bizx quië ri'j rágulenli' yugu' bönni' uquízjx len yela'quë' bönni' dul-la'?

³¹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Cutu naquincnë' nu un bunách bönni' nacu'ë dxi'a, san bönni' té'inë' naquincnë' nu un bunách. ³² Za'a, clëg ulídzgaca'-në' bönni' tsahui', san za'a ulídzgaca'-në' bönni' dul-la' quië lubí'i ládxi'quë'.

Ta'nabnë' Jesús ca nac qui yöl-la' run gubás

³³ Ni'r gulanabnë' Jesús bönni' gdau' na', ta'né':
—¿Bizx quië tunë' gubás zian lzu bönni' da'quë' Juan, len tu'lidzë' Dios, ati' tunë' ca' cni bönni' da'quë' yugu' bönni' gdau' fariseo, san bönni' da'quë' Li' ti'j tahuë'?

³⁴ Jesús rë' lequë':
—¿Naru' huactsa gunli' ga lunë' gubás bönni' nacu'ë lni qui yöl-la' rutság na' tsal ni' zóalenë' lequë' bönni' rutság në'ë? ³⁵ Huadxín dza cati' gduë' ga nacu'ë bönni' rutság në'ë. Dza ni'r lunë' gubás.

³⁶ Ni'r benë' Isaquí' ca nac lë ni Jesús, rë' lequë':
—Nutu nu bönni' gchuguë' lari' cub chnadía len cuijè' tstaca' le udé'ë lë'i lari' tëb. Chqui' gunë' cni, clëgz gac ditj lari' cub na', san lári'dau' na' gruj lë'i lari' cub na' cutu tsajlóz lari' tëb na'. ³⁷ Lëzca' cni, nutu nu bönni' rguë'ë xisi uva cub lu rë'ö gul náquini guid. Chqui' nu gun cni, ulá'a rë'ö gul na' náquini guid xisi uva cub na', ati' glalj xisi uva na', ati' gac ditj rë'ö gul na'. ³⁸ Qui lë ni na' ral-la' ca'aru' xisi uva cub lu rë'ö náquini guid cub, ati' groptë lac chi'i. ³⁹ Chqui' zoa nu ri'j xisi uva gul, cutu gué'nitë gui'j xisi uva cub, le rna: "Nacr szxi' xisi uva gul na'."

Ta'leycjë' deu xzoa' xtil dza la'y bönni' uséd queë' Jesús

6 Cati' nac tu dza la'y quequë' bönni' judío, rdödë' Jesús gap dë yöl xzoa' xtil, ati' ta'leycjë' deu ga dx-ia xzoa' xtil bönni' uséd queë'. Ta'zxúbi'ni na'quë' lei len tahuë'. ² Ni'r gulanabnë' lequë' bönni' gdau' fariseo, ta'né':

—¿Bizx quië runli' le cural-la' gunru' dza la'y?
³ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':
—¿Naru' cu nulábnili' ca benë' David cati' gdunë', ati' guladún ca' nup nacua'len lë'? ⁴ Gyazië' lu yu'u queë' Dios len gzxi'ë yöt xtil tu'cu'ë lahuë' Dios, lë na' cutu ral-la' gáguru', san tuz bxuz dë latj lahuë', ati' gdahuë' lei David len bë'ë ca' quegac nup nacua'len lë'.

⁵ Ni'r gudxë' lequë' Jesús, rnë':
—Naca' xani dza la'y neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

Tu bönni' narequi' në'ë

⁶ Cati' nac yetú dza la'y quequë' bönni' judío, gyazië' Jesús lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios len busëdnë' nup nacua' ni'. Zoë' ca' ni' bönni' narequi' në'ë yubél. ⁷ Tu'yúë' Jesús bönni' gdau' tu'sëdi len yugu' bönni' gdau' fariseo quië la'lé'inë' chqui' unë' lë' cati' nac dza la'y quequë' quië ludzölnë' nacx luquíë' Lë'. ⁸ Ráquibe'inë' Jesús le ta'zá' ládxi'quë', ati' gudxë' bönni' na' narequi' në'ë, rnë':

—Gyas. Gzui gatsj lahui'l ni.
La' gyastë' bönni' na', gzuinë'. ⁹ Ni'r gudxë' yugu' bönni' gdau' na' Jesús, rnë':
—Unábitsqui'da' lbi'ili' tu didza'. ¿Naru' dë latj cati' nac dza la'y gunru' le nac dx'i'a o gunru' le cunác?

¿Naru' dë latj uguë'l-la'ru' yöl-la' na'bán quegac bunách, o uguaru' lei?

¹⁰ Ni'r buyúë' Jesús yúgu'të bönni' na' nacu'ë gdu cuitië', ati' gudxë' bönni' huë' na':
—Bli na'u.

Bulí në'ë bönni' na', ati' la' böactë në'ë na'. ¹¹ Ni'r gu-laleynë' bönni' gdau' na', ati' glun xtídza'quë' la' lé-gaczë' nacx bi lunë' queë' Jesús.

Rböë' Jesús chinnuë' bönni' lacquë' gbaz queë'

¹² Dza ni' gyijë' Jesús ga nac tu lu guí'adau'. Ni' bu-lidzë' Dios, ati' gdu yël bé'lenë' Dios didza'. ¹³ Cati' za' rení', bulidzë' bönni' da'quë' Lë', ati' gröë' chinnuë' quië lacquë' gbaz queë'. ¹⁴ Bulidzë'

Simón, (lë' ca' Pedro),
Andrés, (böchë'ë Pedro),
Jacobo,
Juan,
Felipe,
Bartolomé,
¹⁵ Mateo,
Tomás,
Jacobo, (zxi'në' Alfeo),
Simón, (bönni' rui' ladxë'ë yödz queë'),
¹⁶ Judas, (böchë'ë Jacobo),
Judas Iscariote, (bönni' udödë' Jesús lu na'quë' bönni' ludöddë' Lë').

Ruúnë' Jesús bunách zian

¹⁷ Bótjlenë' bönni' gbaz queë' na' Jesús lu guí'adau' na', ati' guladxinë' tu ga nac lachi', ga ni' nacu'ë zian ca' bönni' uséd queë', nacua'len lequë' bunách zian narujgac yúgu'të yödz luyú Judea len yödz Jerusalén, len yugu' yödzdau' dëgac ra' nis zxön ga na' nacua' yödz Tiro len Sidón. Guladxín ni' bunách ni quië luzë nagquë' xtídzë'ë Jesús, len luhuöaquë' lu guidzhuë' qui queë'quë'. ¹⁸ Guluhuöaquë' ca' bönni' ni' ta'zaca' ta'gui'ë lu na'gac bö' xöhui'. ¹⁹ Yúgu'të bunách zian na' tui' ládxi'gac la'gán Jesús le ruúnë' yúgu'të' len yöl-la' huac queë'.

Nup nacgac bica' ba len nup nacgac bica' bayechi'

²⁰ Ni'r buyúë' Jesús bönni' uséd queë' nacu'ë ni', len gudxë' lequë':

—Bica' ba lbi'ili', nacli' yechi' ladxí', le gata' queëli' latj ga rna bë'ë Dios.

²¹ 'Bica' ba lbi'ili' rdunli' na'a, le huöljli'.

'Bica' ba lbi'ili' rbödxli' na'a, le uzxidxli'.

²² 'Bica' ba lbi'ili', le za' dza cati' cula'le'i lbi'ili' dxi'a bunách len lubíj lbi'ili' ga nacua' len la'né' zi' queëli', len lucá'n ca'z le nazí' lali' ca tu le nac xöhui' le da'li' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách. ²³ Gul-zí' xbey dza na' len gul-dziji, le nac zxön le gaqui queëli' yehua' yubá. Lëzca' cni glunë' xuz xtau'gac bunách ni quequë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios.

²⁴ 'Bica' bayechi' lbi'ili', dë yöl-la' tsahui' queëli', le chdë le ruzi'li' xbey.

²⁵ 'Bica' bayechi' lbi'ili' nuhuólj nadz'é'ili' na'a, le huadunli'.

'Bica' bayechi' lbi'ili' ruzxidxi' na'a, le huí'nili' len cödx yéchi'li'.

²⁶ 'Bica' bayechi' lbi'ili' ta'né dxi'a queëli' yúgu'tè bunách. Lèzca' cni glunè' xuz xtau'li', gulané' dxi'a quequè' bönni' gulazí' yè'è, gulané' nacquè' bönni' tu'è didza' uláz queè' Dios.

Ral-la' gdx'i'iru' nup cuta'le'i rë'u dxi'a

²⁷ Gnè' ca' Jesús:

—Lbi'ili' zoali' ni ryónili' neda', rëpa' lbi'ili': Gul-dxí'i nup cuta'le'i lbi'ili' dxi'a. Gul-gún le nac dxi'a quegac nup tu'dí'i lbi'ili'. ²⁸ Gul-náb lahuè' Dios gac dxi'a quegac nup tua' dö' queëli' len gul-lidzè' Dios gnábili'-nè' gáclenè' nup ta'né zi' queëli'. ²⁹ Chqui' nu capa' tsla'a xagu', bzè yetslá'a ca' xagu'. Chqui' nu cua lari' naxóa cudzu'u, bè' latj cua ca' xzau'. ³⁰ Núti'tèz nu bi gnab le dè quiu', bnödzej qui, ati' nu cua le naqui quiu', cutu unabu' lei. ³¹ Ca ré'nili' lun queëli' bunách, lèzca' cni gul-gún quequè'.

³² 'Chqui' nadxi'izli' nup nadxi'igac lbi'ili', ¿bizxa yöl-la' ba gdél-li'li'? Lèzca' cni tunè' bönni' dul-la', ta'dxi'inè' nup nadxi'igac lequè'. ³³ Chqui' runli' le nac dxi'a quegac nup tun dxi'a queëli', ¿bizxa yöl-la' ba gdél-li'li'? Lèzca' cni tunè' bönni' dul-la'. ³⁴ Chqui' runödzejli' quegac nup runli' löz lubí'i queëli', ¿bizxa yöl-la' ba gdél-li'li'? Lèzca' cni tunè' bönni' dul-la', tu'nödzej' quegac nup tun dul-la', le tunè' löz lubí'i quequè' lè na' gulunödzej'. ³⁵ Neda' rëpa' lbi'ili': Gul-dxí'i nup cuta'le'i lbi'ili' dxi'a len gul-gún le nac dxi'a. Gul-nódzej quegac bunách zal-la' cutu runli' löz nu ubí'i queëli'. Chqui' cni gunli', zxon nac le gata' queëli', ati' gacli' zxi'nczè' Dios, Nu nactèr blau, le runè' Lè' le nac dxi'a quegac bunách cuta'dzág ládxi'gac len quegac bunách tua'dö'. ³⁶ Gul-huechi' ladxí' bunách ca na' runè' Xuzli' Dios, ruhuechi' ladxè'è yúgu'tè bunách.

Cutu ral-la' gchugu bè'ru' qui Iza'ru'

³⁷ Gnè' ca' Jesús:

—Cutu glag yudxli' Iza'li', ati' nutu nu glag yudx lbi'il-i'. Cutu cuiaj bè'li' qui Iza'li', ati' nutu nu cuiaj bè' queëli'. Gul-nít lau Iza'li', ati' Dios unít lahuè' ca' lbi'ili'. ³⁸ Gul-nódzej qui Iza'li', ati' Dios gunnè' queëli'. Lunödzej' queëli' le lurixè' len tu gui'n rbixi le nac gdu, le naguír, len naguí gazxj ga rè', len zoatsca gba. Ca nac le rurixli', la' ca'z urixè' ca' queëli' Dios.

³⁹ Benè' Isaqui' Jesús, rë' lequè':

—¿Naru' huactsa bönni' lau chul gchè'è yetúè' bönni' lau chul? Cutu ca' gac, le la'bixè' gropè' tu yeru.

⁴⁰ Cutu ca' gacrè' blau bönni' uséd ca nu rusèdi lè', san cati' udx gzèdè' bönni' na', gaquè' ca nac nu na' rusèdi lè'.

⁴¹ ¿Bizx quiè ruyú' bëbdau' yu'u yøj lahuè' böchi' Iza-'u, len cutu rlé'inu' le zxon yu'u yøj lau' li'? ⁴² ¿Naru' huactsa gui'u-nè' böchi' Iza'u: "Böcha'a, benn latj cuija' bëbdau' yu'u yøj lau'", len cutu rlé'inu' le zxon yu'u yøj

lau' li'? Li', bönni' rulu'z tsahui' cuinu'. Gleaj zi'al le zxon yu'u yøj lau' li', ati' ni'r glé'inu' dxi'a quiè cuiju' bëbdau' yu'u yøj lahuè' böchi' Iza'u.

Le runru' nac bè' le nacru'

⁴³ Gnè' ca' Jesús:

—Cutu gac cuia le xöhui' yag dxi'a. Lèzca' cni, cutu gac cuia le nac dxi'a yag xöhui'. ⁴⁴ Cni nac, le rbia yag nac bè' ca nac yag na'. Cutu ruchibru' le rbia yag higo lu yag yötsi', len clèg lu bsequi' yötsi' cutu ruchibru' le rbia lba uva. ⁴⁵ Didza' dxi'a ru'è bönni' dxi'a le yu'u icj ládxi'dau'huè' le nac dxi'a, ati' didza' xöhui' ru'è bönni' xöhui' le yu'u icj ládxi'dau'huè' le xöhui'. Rnè rú'aru' ca nac le yu'u icj ládxi'dau'ru'.

Chop ca gac udxiaru' xlibi yu'u

⁴⁶ Gnè' ca' Jesús:

—¿Bizx quiè rulidzli' neda', rnali': "Xantu', Xantu'", san cutu runli' ca rna bé'ida' lbi'ili'? ⁴⁷ Ului'ida' lbi'ili' ca nac nu na' za' quia' len ryöni xtidza'a len run ca rna bé'ida' lei. ⁴⁸ Nu ni nac ca bönni', cati' benè' lidxè', ga rë' bchö'nè' len bdxie' xlibi yu'u ga nac lu guiöj. Cati' bötj gba'u, bchö'n cuit yu'u na', san cutu gac uquíndj lei, le nulíb ga nac lu guiöj. ⁴⁹ Na'a, nu ryöni xtidza'a len cutu run ca rna bé'ida' lei, nu ni nac ca bönni' benè' lidxè' ga nac lu yu ca'z, cutu nunè' xlibi. Cati' bchö'n cuit yu'u na' gba'u, la' bguindjtè, ati' gbix dèra zö'ö qui.

Ruúnè'-bi' Jesús bi'i huen dxin queè' bönni' Roma

7 Cati' budx bé'lenè' lequè' didza' ni, gyaziè' Jesús Capernaum. ² Lu yödzej ni' zoè' bönni' Roma, nacu'è lu nè'è bönni' rjaquè' gdil-l len zoabi' bi'i huen dxin queè' nadxi'itsquinè'-bi', ati' bi'i ni ré'ibi' len chraqui gatbi'. ³ Cati' byönnè' bönni' ni didza' tu'è bönni' ca nac queè' Jesús, la' bsóla'tè' ga na' zoè' Jesús la'què' bönni' gul tu'zèjni'nè' bönni' judío, tsjö-ta'yuquè' lahuè' Jesús guidè' duhuenè'-bi' bi'i huen dxin queè' na' ré'ibi'. ⁴ Guladxinè' ga zoè' Jesús bönni' gul tu'zejni' na', ati' gláta'yuè' lahuè' gdu ládxi'què', ta'né':

—Naquè' Isaca' bönni' na' gunu' queè' lè ni, ⁵ le runè' ba la'n bunách uládz queèru' len benè' queèru' yu'u ga rudubru' rusèdru' queè' Dios.

⁶ Ni'r gyéajlenè' lequè' Jesús. Cati' chzoa la'dxinè' lidxè' bönni' na', lè' bsölè'è ga zè'è Jesús la'què' böchi' lzè'è, tè' Lè':

—Xan, rnè' bönni' na': "Cutu ugui'inu', le cutu naca' Isaca' tsaziu' lidxa' ⁷ len cutu naca' Isaca' guida' ga zu'. Qui lè ni na' cutu burúguida' guida' ga zu'. Bè'z didza' ati' huóáctèbi' bi'i huen dxin quia'. ⁸ Neda' ca', zoa nu rna be'i neda', ati' nacu'è ca' bönni' rjaquè' gdil-l rna bé'ida' lequè'. Rëpa'-nè' tuè': Gyeaj ni', ati' rijè'. Rëpa'-nè' yetúè': Gda ni, ati' ridè'. Rëpa'-nè' ca' huen dxin quia': Ben dxin ni, ati' runè' dxin na'."

⁹ Cati' byönnè' didza' ni Jesús, bubannè' queë' bönni' na', ati' bueycjè', len gudxè' bunách na' za'c cúdzu'lè', rnè':

—Le nactè' rèpa' lbi'ili', nutu nu bönni' Israel cutu rajáqui'da'-nè' rejle'è neda' ca rejle'è neda' bönni' ni.

¹⁰ Cati' guludxinè' bönni' na' bsölè'è lequè' bönni' nacu'è lu nè'è bönni' rjaquè' gdil-l, gulayaziè' ga nac lu yu'u lidxè' len gulalé'inè' chböacbi' bi'i huen dxin na'.

Ruspanè'-bi' Jesús bi'i bönni' queënu ngul uzéb

¹¹ Gdöd guc lè ni, zijè' Jesús yödZ Naín, dzagquè' Lè' bönni' uséd queë' lenca' bunách zian. ¹² Cati' bdxinè' gal-la' ra' yödZ na', ni' blé'inè' bönni' nua'què'-bi' tubi' bi'i bönni' nat zajcáchi'què'-bi'. Bi'i nat na' nacbi' la'z dui bi'i queënu ngul uzébdau'. Zjaclen-nu ngul uzéb na' zian bunách uládz queënu. ¹³ Cati' blé'inè'-nu Xanru', buechi' ladxè'è-nu, ati' gudxè'-nu:

—Cutur cödxu'.

¹⁴ Ni'r gbiguè'è Jesús, gdanè' da'a yag ga na' dèbi' bi'i nat na'. Gulabözè' bönni' na' nua'què'-bi', ati' Jesús gnè':

—Bi'i, li' rèpa', gyas.

¹⁵ Ni'r bubanbi'. Grö'bi' bi'i na' zi'al natbi', ati' gzu laubi' rui'bi' didza'. Budödè'-bi' Jesús lu na'nu xna'bi'. ¹⁶ Cati' gulalè'i lè ni bunách ni', gládxinè' yúgu'tè', ati' gulagu'è Dios yöl-la' ba, ta'né':

—Blè'è queëru' bönni' blau, ru'è didza' uláz queë' Dios. Dioscz ráclenè' bunách queë'.

¹⁷ Gzè didza' ca nac yöl-la' huac queë' Jesús, ati' gulayöni bunách yúgu'tè yödZ luyú Judea len yúgu'tè yödZ gdu zbi'il.

Le r nabè' Juan, bönni' buquilè' bunách nis

¹⁸ Gulaguíxjöi'nè' Juan bönni' da'què' lè' yúgu'tè lè ni runè' Jesús. Bulidzè' Juan chopè' bönni' na' da'què' lè' ¹⁹ ati' bsölè'è lequè' ga na' zoè' Jesús quiè la'nabnè' Lè', la'né': "¿I nacu' Li' Cristo, bönni' ral-la' guidè', o naru' ral-la' cöztu'-nè' bönni' yubl?" ²⁰ Cati' guladxinè' ga na' zoè' Jesús bönni' na' nasölè'è Juan, tè' Jesús:

—Nasölè'è netu' Juan, bönni' buquilè' bunách nis, quiè gnábitu' Li', gnatu': "¿I nacu' Li' Cristo, bönni' na' ral-la' guidè', o naru' ral-la' cöztu'-nè' bönni' yubl?"

²¹ La' na'z ruúnè' Jesús zian nup te'i, yugu' bönni' huè' len bönni' yu'ugac lequè' bö' xöhui', ati' zian bönni' lau chul busaljè' yøj lauquè'. ²² Bubi'è didza' Jesús, rè' chopè' bönni' na' nasölè'è Juan, rnè':

—Gul-tséaj, gul-tsajtixjöi'-nè' Juan ca nac le blé'ili' len le byónili'. Tu'lé'inè' bönni' bchul lauquè'. Tu'zè'è bönni' glatsjè'. Nuhuöacquè' bönni' güi'cnè' huè' nudzu' ruzöd. Tu'yönnè' bönni' gulacödzüè'. Nubanquè' bönni' glatiè'. Ta'yönnè' didza' dxi'a bönni' yechi'. ²³ Bica' ba nu cugác chop ladxì' za'len neda' zal-la' cutu runa' ca raqui nu na' ral-la' guna'.

²⁴ Cati' guluzè'è ni' bönni' na' bsölè'è Juan, gzu lahuè' Jesús rè' bunách ni' ca nac queë' Juan, rnè':

—¿Bizxa brujli' yajyuli' lu latj ca'z? ¿Naru' brujli' yajyuli' gui rutá lei bö' reycj? ²⁵ ¿Bizxa caz brujli' yajyuli'?

¿Naru' brujli' yajyuli'-nè' bönni' nacuè' lari' záca'tsqi? Nóziczli' nacuá' lidxquè' bönni' ta'ná bè'è nup nácugac lari' záca'tsqi len tu'zì' xbey yöl-la' tsahui'. ²⁶ ¿Bizxa caz brujli' yajyuli'? ¿Naru' brujli' yajyuli'-nè' bönni' ru'è didza' uláz queë' Dios? Ja, rèpa' lbi'ili', ati' nactèrè' blau ca nu rui' didza' uláz queë' Dios. ²⁷ Naquè' Juan bönni' na' nayúj lu guich la'y ca nac queë', rna:

Byutsca', rsöla'a-nè' gbaz quia', nörè' ca Li'.

Bönni' ni upé'è nöz ga tödu'.

²⁸ Neda' rèpa' lbi'ili': Gap nacuá' bunách, chqui' zoè' bönni' ru'è didza' uláz queë' Dios, cutu nacrè' blau ca Juan, bönni' na' buquilè' bunách nis, san nu nactèr cuidi'z ga rna bè'è Dios nactèr blau ca Juan na'.

²⁹ Cati' gulayöni didza' ni bè'è Juan bunách ni' len bönni' tu'quixjè' lazgac bunách, gláquibe'inè' le nac tsahui' lahuè' Dios, len guladilè' ca' nis lu nè'è Juan, ³⁰ san yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sèdi taquè' zxba queë' Moisés cutu guladilè' nis lu nè'è Juan, ati' cni guc, guluca'nè' ca'z le gu'nnè' Dios gunè' quequè'.

³¹ Gnè' ca' Xanru':

—¿Nacx usáqui'da' bunách dza ni zoaru' na'a?

¿Nacxcz nacquè'? ³² Nacquè' ca bi'idau' ta'guitjbi'.

Ta'bö'bi' lu yè'y len ta'bódxya'abi'. Ta'nabi' tubi' yetubi': "Rucödxtu' queéli' gui san cutu rya'li'. Rul-l yéchi'tu' san cutu rbödxli'." ³³ Cni nacli' le bidè' Juan, bönni' buquilè' bunách nis, len cutu gdahuè' yöt xtil, len cutu gu'è xisi uva, ati' rnali' queë': "Tu' xöhui' dzag lè'." ³⁴ Cati' bida' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, len ri'j rahua', rnali' quia': "Bönni' ni naquè' bönni' huáguxö'ö len bönni' ri'jè'. Naquè' Iza'què' bönni' tu'quixjè' len yezíca'rè' bönni' dul-la'." ³⁵ Rèpa' lbi'ili': Nac bè' nup napgac yöl-la' rejni'i queë' Dios ni'a qui le tun.

Le benè' Jesús lidxè' bönni' gdau' fariseo

³⁶ Bulidzè' Jesús gágulenè' lè' tsaxón bönni' gdau' fariseo, ati' gyaziè' Jesús lidxè' bönni' na', len grò'è rahuè'. ³⁷ Zoanu lu yödZ na' ngul udá dzag, len cati' gnózinu rö'è ráhuè' Jesús lidxè' bönni' gdau' fariseo na', ni'r bdxinnu ni' nua'nu bóga'dau' náquini guiöj zaca' le yudz tu le rla' zxi. ³⁸ Cati' bdxinnu zaca' cúdzu'lè' Jesús, grö'nu xni'è rbödxnu. Ni'r gzu launu rgu'nu nis rbödxnu ni'è Jesús len ruzxinu ni'è len guitsa' icjnu. Butság launu ni'è len glu'nu ni'è lè na' rla' zxi. ³⁹ Cati' blé'inè' lè ni bönni' gdau' fariseo na' nulidzè' Jesús, gza' ladxè'è, rnè': "La'naru' naquè' bönni' ni bönni' ru'è didza' uláz queë' Dios, huáquibe'inè' nuzxa na' len nacx nacnu ngul ni rgannu Lè', le nacnu ngul udá dzag." ⁴⁰ Ni'r gudxè' bönni' fariseo na' Jesús, rnè':

—Simón, dè tu le ral-la' gyèpa' li'.

Bubi'è didza' bönni' na', rnè':

—Gna, Bönni' Usèdi.

⁴¹ Jesús rè' lè':

—Zoè' bönni' dè dumí queë' ati' nacu'è chopè' bönni' tal-lè'è dumí queë'. Tuè' bönni' na' ral-lè'è queë' lazxjè' qui chop iz, ati' yetúè' na' ral-lè'è queë' lazxjè' qui chop beo'. ⁴² Le cudé quequè' dumí luguixjè' lè

na' tal-lè'è queè', qui lè ni na' bunít lahuè' gropè' lè na' tal-lè'è queè'. Gnatsca' na'a. ¿Núzxalè' bönni' chopè' ni gdxì'irnè' bönni' na' bunít lahuè' lequè'?

⁴³ Bubi'è didza' Simón na', rnè':

—Ráquida' neda', bönni' na' rál-la'rè' queè' dumí, lè na' bunít lahuè'.

Jesús gudxè' lè':

—Le nacz rnau'.

⁴⁴ Ni'r bueycjè' Jesús, ati' ni' ruyúè'-nu ngul na', rè' Simón:

—¿Naru' rlé'inu' ngul ni? Gyazia' lidxu' ati' cutu ben-
nu' quia' nis quibda' ni'a, san glu'nu ni'a nis rbödxnu
ngul ni, len buzxinu ni'a len guitsa' icjnu. ⁴⁵ Cutu but-
ság lau' neda', san cati' bdxintea' lidxu', cutu ruzóa dx-
inu ngul ni, rutság launu ni'a. ⁴⁶ Cutu glu'u icja' le za,
san glu'nu ni'a lè na' rla' zxi' ngul ni. ⁴⁷ Qui lè ni na' rë-
pa' li', dul-la' zian nabága'nu ngul ni, chgyu'u yöl-la'
runít lau quegac, ati' nadxí'itsquinu neda'. Nu na' Dios
runít lahuè' lei láti'dau'z, láti'dau'z nadxí'i Dios nu na'.

⁴⁸ Ni'r gudxè'-nu ngul na' Jesús, rnè':

—Dul-la' nabagu'u chgyu'u yöl-la' runít lau qui.

⁴⁹ Gulazú lauquè' tē lza'què' bönni' na' ta'bó'lenè'
Jesús tahuè', ta'né':

—¿Nuzxa caz bönni' ni, runít lautsè' ca' dul-la'?

⁵⁰ Ni'r gudxè'-nu ngul na' Jesús, rnè':

—Le réjlè'u neda', chbuláu' li'. Böaj lidxu', zoa dxi
ladxu'u.

Ngul táclennu Jesús, ta'gu'nu le tahuè'

8 Gdöd glac lè ni, gdè' Jesús gap nacuá' zian yödz
zxön len yugu' yödzdau', ati' ni' benè' lban len
gdíxjö'è didza' dxi'a ca rna bè'è Dios, dzagquè' Lè'
idxínnutè' bönni' uséd queè'. ² Dzagcnu ca' Lè' la'cnu
ngul bunè' lecnu Jesús, bubijè' bö' xöhui' yu'ugac lec-
nu, len bugúè' yugu' guidzhuè' quecnu. Nútsa'nu lad-
jcnu María, lènu ca' Magdalena, ngul na' bubijè' gadx
bö' xöhui' yu'ugac lènu. ³ Nútsa'nu ca' ladjcnu Juana,
ngul queè' Chuza, bönni' dè lu nē'è le dè lidxè'
Herodes, len nútsa'nu ca' ladjcnu Susana. Ta'gu'nu le
tahuè' Jesús len yugu' bönni' uséd queè' ngul ni len
zianrnu ca', tu'nödzjnu le dè quecnu.

Runè' Isaqui' Jesús ca nac queè' bönni' guz

⁴ Gularúj yugu' yödz ni' bunách zian, guladxín ga na'
zoè' Jesús. Cati' guludubè' ga na' zoè', Lè' benè'
Isaqui', rē' lequè':

⁵ —Brujè' bönni' guz, zjésiè' xseydau'. Cati' ni' zjésiè',
guluhuó'xj ga nac la' nöz la'gac xseydau' na', ati' gul-
ulíb leygac bunách. Guladxinba' ca' bguindau', glè'jba'
xseydau' na' dzö' la' nöz. ⁶ Guluhuó'xj yela'gac xsey-
dau' na' lyu ga rö' guiøj. Cati' gulalén xseydau' na', la'
gulabidxtè le cunalupa' yu na'. ⁷ Guluhuó'xj yela'gac
xseydau' na' ga gululén lba yötsi'. Tsaxón gulaxón
lba yötsi' na' len xseydau' na', ati' gularöli xseydau' na'
gulalén, lba yötsi' na', len glun ditj leygac. ⁸ Guluhuó'xj
yela'gac xseydau' na' ga nac luyú dxi'a. Cati' chgu-

lazxón, gulunódzj. Tu dxigu' na' bunódzj yetú
gayua'tèr xseydau' ca'.

Cati' budx gnè' cni Jesús, bè'è zidz didza', rnè':

—Nu zoa nag len ryöni ral-la' uzé nag.

Bizx quiè runè' Isaqui' Jesús

⁹ Ni'r gulanabnè' Jesús bönni' uséd queè', ta'né':

—¿Bizxa rē'ni gna lè na' benu' Isaqui'?

¹⁰ Jesús gudxè' lequè':

—Dios ruzéjni'nè' lbi'ili' le nagachi' ca rna bè'è Lè',
san yezica' bunách ni, ruí'lena' lequè' didza' le runa'
Isaqui' quiè cati' luyúè', cutu la'lé'inè', len cati' la'yön-
nè', cutu la'yéjni'nè'.

Rguíxjö'è Jesús le ruluí' le benè' Isaqui'

¹¹ Gnè' ca' Jesús:

—Cni nac le ruluí' lè na' bena' Isaqui': Xseydau' na'
nac xtídzè'è Dios. ¹² Xseydau' na' guluhuó'xj la' nöz
tu'luí' ca rac quegac nup ni ta'yöni didza' na' san la' za-
'tè tu' xöhui' len rguá didza' na' bdxin lu icj ládxi'-
dau'què' bönni' na', cui la'yéjlè'è len cui lulé'. ¹³ Xsey-
dau' na' guluhuó'xj lyu ga rö' guiøj tu'luí' ca rac quegac
nup ni ta'yöni didza' na' len tu'dzijnè' ta'zi'è lei, san
nacquè' ca xseydau' na' cutu ben lui. Tu chi'z ta'yéjlè'è,
le rdxin le rzi' bè' lequè', ati' la' tu'huöatè ládxi'què'.
¹⁴ Xseydau' na' guluhuó'xj ga gululén lba yötsi' tu'luí'
ca rac quegac nup ta'yöni didza' na', len cati' chgu-
layönnè', tun nigui lequè' yugu' le tui' ládxi'què' yödz-
lyú ni, len yugu' yöl-la' tsahui' qui, len yugu' le ta'dzág
ládxi'què' tac ni, ati' cutu run dxin didza' na' lu icj ládxi-
i'dau'què'. ¹⁵ Xseydau' na' guluhuó'xj ga nac luyú dxi'a
tu'luí' ca rac quegac nup ni, gdu ládxi'què' ta'yönnè'
didza' na' len ta'gu'è tsutsu lei lu icj ládxi'dau'què', ati'
lu yöl-la' rböz zxön ladxì' tunè' ca rna didza' na'.

Runè' Isaqui' Jesús qui le rgu'u yení lidxru'

¹⁶ Gnè' ca' Jesús:

—Cutu ca' ruquel-lè'è gui' bönni' ati' la' rudúsi'tè' lei
gui'n, len cutu rgu'è lei zxani le ráti'nè', san ruzóè' lei
xlatj ga nac lna' lu yu'u, ati' luzí' xbey gui' na' nup
la'yáz ni'. ¹⁷ Gla' lahui yúgu'tè le nagachi', ati' gac bè'
len gruj ga lna' yúgu'tè le rac balánz.

¹⁸ 'Qui lè ni na', gul-zé nagli', le huadél-li'nè' yelati'
bönni' ruzóè' tsutsu icj ládxi'dau'huè' didza' ryönnè',
huazi'rè' xtídzè'è Dios, san bönni' curuzóè' tsutsu icj
ládxi'dau'huè' didza' ryönnè', huadúa didza' na' byön-
nè'.

Xnè'è Jesús len yugu' bönni' böchë'è

¹⁹ Ni'r guladxinè' ga na' zoè' Jesús xnè'è len yugu'
bönni' böchë'è, san cutu guc la'biguè'è gal-la' ga zoè'
le nacuá' ni' bunách zian. ²⁰ Zoa ni' nu bulídz Jesús,
rna:

—Nacu'è lö'a xna'u len yugu' bönni' böchu'u, tē'nnè'
lui'lenè' Li' didza'.

²¹ Bubi'è didza' Jesús, rē' lequè':

—Nup ni ta'yöni xtidzë'ë Dios len tun ca rna, bönni' ni nacquë' ca xna'cza' len yugu' bönni' bóchi'cza'.

Jesús rbequi dxië' bö' bdunu'

²² Tu dza grenë' Jesús tu lë'i bárcodau', dzagquë' Lë' bönni' uséd queë', ati' Jesús rë' lequë':

—Huadódtsca'ru' yetslá'a nis zxön ni.

Ni'r zjactë'. ²³ Tsal ni' ta'dödë' lu nis zxön na', rasië' Jesús. Ni'r gzu lau reycj bö' bdunu' lu nis zxön na', ati' chraqui huötj znan nis bárcodau' na' len zoa banádx quequë'. ²⁴ Ni'r gulabiguë'ë ga dë' Jesús len guluspanë' Lë', ta'në':

—jBönni' Usëdi! jBönni' Usëdi! Chraqui huötjru' lu nis.

Cati' bubanë' Jesús, bulidzë' bö' na' reycj len nis na' ryas rdxiatasca, ati' gzoa dxi bö' na' reycj len grö' dxi lu nis zxön na'. ²⁵ Ni'r gudxë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rnë':

—jNaru' cu réjlë'li' Dios?

Gládxinë' lequë' len tu'bannë'. Glë lza'quë', tuë' yetúë':

—jNuzxa caz bönni' ni? Rna bé'inë' bö' reycj len nis zxön, ati' tun ca rna xtidzë'ë.

Bönni' yödz Gadara yu'u lë' bö' xöhui'

²⁶ Ni'r guládxinë' lu xyuquë' bönni' Gadara, le dë yet-slá'a nis zxön ca dödl ga dë luyú Galilea. ²⁷ Cati' brujë' lë'i bárcodau' na' Jesús ga nac lu yu na', dutsaguë' lë' bönni' yödz na'. Chgdzey yu'u lë' bö' xöhui', len cutur racuë' lari' len cutur rzoë' lu yu'u, san nun xlatjë' lu bloj ga nadjgac yeru ba. ²⁸ Cati' blé'inë' Jesús bönni' na' yu'u lë' bö' xöhui', grödxyé'ë zidzj, ati' buzechu zx-ibë' lahuë' Jesús len bë'ë zidzj didza', rnë':

—jBizxa ral-la'a quiu', Jesús, Zxi'në' Dios náctërë' blau? Ráta'yua' lau' cui usaca' zi'u neda'.

²⁹ Cni gnë' le chgna bé'inë' Jesús bö' xöhui' na' urúj lu bönni' na'. Zian lzu zí'atël brix butultsca bönni' na' bö' xöhui' na', ati' glúguë'ë lë' du guia bönni' yödz ni' len gulusijnë' bregui' guia ni'a në'ë, san blë'ë yugu' du guia na', ati' bchë' lë' lu latj ca'z bö' xöhui' na' yu'u lë'.

³⁰ Ni'r gnabnë' bö' xöhui' na' Jesús, rnë':

—jBi leu'?

Bö' xöhui' na' gudx Lë':

—Le Zian lea'.

Cni gna le yu'ugac lë' bö' xöhui' zian. ³¹ Ni'r gláta'yu lahuë' Jesús bö' xöhui' na' cutu gsölë'ë leygac latj chul quegac nup natgac. ³² Nacua'ba' ca' ni' tu cö'ba' cuch zian ta'daba' táguba' lu guí'adau' ni', ati' gulanáb yechi' Jesús bö' xöhui' na' gu'ë leygac latj tsajtsu'ugac cuch zian na'. Jesús bë'ë leygac latj. ³³ Gulurúj lu bönni' na' bö' xöhui', len yajtsu'ugac cuch zian na', ati' yjacba' cuch zian na' ga nac lë'i guiöj. Yajbixcba' lu nis zxön, ati' ni' gulayépipa' nis.

³⁴ Cati' gulalé'inë' ca na' guc quecba' bönni' tu'yuquë'-ba' cuch zian na', gladxi guladzöbnë'. Gulaxundjë' ni', ati' yhuöjquë' yajtixjöi'cnë' nup nacua' yödz na' len nup nacua' ladj guixi' ni'. ³⁵ Ni'r gularujë'

bönni' yödz na', yajyuquë' lë na' guc. Cati' guládxinë' ga na' zoë' Jesús, gulalé'inë' bönni' na' gulayú'u lë' bö' xöhui', rö'ë xni'ë Jesús. Nacuë' lari' len dxí'adau' chzoë', ati' gládxinë'. ³⁶ Gulaguixjöi' lequë' ca guc nup na' gulalé'i lë na' guc, böaquë' bönni' na' gulayú'u lë' bö' xöhui'. ³⁷ Ni'r gláta'yu lahuë' Jesús urujë' lu xyugac yúgu'të bunách zian na' quegac yödz nababgac Gadara na', le tádxinë'. Bubenë' Jesús lë'i bárcodau' na' zhuöjë'. ³⁸ Gúta'yuë' lahuë' Jesús bönni' na' gulurúj lë' bö' xöhui' na' gu'ë lë' latj tséajlenë' Lë' tsaxzön. Gna bé'inë' lë' Jesús uga'në' ni', rnë':

³⁹ —Böaj lidxu'. Yajtixjöi' bunách uládz quiu' yugu' le zxön benë' quiu' Dios.

Böjë' lidxë' bönni' na', ati' buzé' didza' gdu lu yödz ni' ca nac le zxön benë' queë' Jesús.

Ruúnë'-bi' Jesús bi'i ngul queë' Jairo lenca' ngul na' gdannu lari' nacuë'

⁴⁰ Cati' budxinë' Jesús yetslá'a nis zxön na', guludziji queë' bunách zian nacua' ni', le ta'bözë' Lë' yúgu'të'.

⁴¹ Ni'r bdxinë' ga zoë' Jesús Jairo, bönni' blau qui yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. Byechuë' xni'ë Jesús len gúta'yuë' lahuë' tsijë' lidxë'. ⁴² Cni benë' le zoabi' tubi' bi'i ngul queë', chraqui gatbi'. Nacbi' bi'i tuticz queë' len yu'ubi' ca chinnu iz. Tsal ni' zijë' Jesús, naugac Lë' bunách zian, tu'quí' Lë'.

⁴³ Nútsa'nu ladj bunách zian na' ngul, chguc chinnu iz rzaca' rguí'nu, cutu ruhuí'i rön queënu qui huë' qué-gaccznu ngul, ati' chbutönu dëra le dë queënu, rguizxjnu nup tu'ún bunách, san cutu guc nu bönni' unë'-nu. ⁴⁴ Gbíga'nu zaca' cúdzu'lë' Jesús len gdannu rui'i lari' nacuë', ati' la' bui'të huë' rön queënu.

⁴⁵ Ni'r gnabnë' nup nacua' ni' Jesús, rnë':

—jNuzxa na' gdan neda'?

Guladá'baguë'ë yúgu'të'. Ni'r glë' Lë' Pedro len nup nacua'len lë', ta'në':

—Bönni' Usëdi, nacua' ni bunách zian, tu'quí' Li', len tu'dxiguë'ë Li', ati' jrnatsu': "jNuzxa na' gdan neda'?"

⁴⁶ Ni'r Jesús gnë':

—Zoa nu gdan neda', le gúquibe'ida' bruj neda' yöl-la' huac le ruún bunách.

⁴⁷ Cati' ráquibe'inu ngul na' nöznë' Jesús le bennu, ni'r gzxiznu. Byéchunu xni'ë Jesús len gdíxjöi'nu Lë' laugac bunách zian na' bizx quië na' gdannu lari' nacuë' len ca na' guc, la' böáctënu. ⁴⁸ Ni'r Jesús gudxë'-nu:

—Zxi'na', le réjlë'u neda' chböacu'. Böaj lidxu', zoa dxi ladxu'u.

⁴⁹ Cati' ni' ru'ë didza' ni Jesús, bdxinë' ni' bönni' zë'ë lidxë' bönni' blau na' qui yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, ati' gudxë' bönni' blau na':

—Chgutbi' bi'i nguldau' quiu'. Cutur upizxjnu'-në' Bönni' Usëdi.

⁵⁰ Cati' byönnë' lë ni Jesús, bubi'ë didza', rë' bönni' blau na':

—Cutu gádxinu'. Gyejlë'z Dios. Huöacbi' bi'i nguldau' quiu'.

⁵¹ Cati' gyaziè' Jesús yu'u na', cutu bè'è latj nu tsazlen Lè' san lézaczé' Pedro len Jacobo len Juan, lenca' xuz xna'bi' nguldau' na'. ⁵² Ta'bódx nup nacua' ni'. Ta'bódx yechè'è queèbi' bi'i nguldau' na', ati' rè' lequè' Jesús, rnè':

—Cutur còdxli'. Cutu natbi' nguldau' ni'. Raszbi'.

⁵³ Gulutitjè' Lè' le nöznè' chnatbi'. ⁵⁴ Ni'r gdel-lè'è na'bi' Jesús len bè'è zidzj didza', rnè':

—Bi'i nguldau', gyasch.

⁵⁵ Ni'r bu'u bö' nacczbi', bubanbi', ati' la' gyástèbi'. Gna bé'inè' lequè' Jesús lu'è le gágubi'. ⁵⁶ Gulubannè' xuz xna'bi', san Jesús gna bé'inè' lequè' nutu nu lè' ca na' guc.

Rsolè'è Jesús bönni' uséd queè' tsjenquè' Iban

9 Ni'r butubè' Jesús idxínnutè' bönni' uséd queè', ati' budödè' lu na'què' yöl-la' huac len yöl-la' uná bè' lubijè' bö' xöhui' yu'ugac bunách, len luúnè' nup te'i. ² Bsölè'è lequè' tsjenquè' Iban ca rna bè'è Dios len tsajhuenquè' nup te'i. ³ Jesús gudxè' lequè':

—Cutu bi gua'li' quiè la' nöz, ni xuyagdau', ni yöxj, ni yöt, ni dumí, len cutu gxoá yenli' chop lari'. ⁴ Bítitèz yu'u ga tsazli', gul-zóa ni' cati' uza'rli' yödz na'.

⁵ Gátitèz ga cutu lun lbi'ili' ba la'n bunách, gul-rúj yödz na' len gul-cuíb bëchtò da' lalabli', le uluí' lequè' nagá'n zxguia' nabága'què'.

⁶ Ni'r gularujè' bönni' uséd queè' na'. Guladödè' yúgu'tè yözdzau', tunè' Iban qui didza' dxi'a, len tu'únè' nup te'i yúgu'tè lu yödz na'.

Ca gutiè' Juan, bönni' buquilé' bunách nis

⁷ Byönnè' Herodes, bönni' rna bè'è, ca nac yúgu'tè le runè' Jesús, ati' grö'è baguí'i, le ta'ná bunách:

—Juan na' chbubanè' lu yöl-la' gut.

⁸ Yela'què' ta'né':

—Chbulé'è Elías, bönni' na' bè'è didza' uláz queè' Dios.

Yela'què' ta'né':

—Chbubanè' bönni' bitsè'è bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios dza ni'tè.

⁹ Herodes na' gnè':

—Juan na' brixá' yenè'. ¿Nuzxa caz bönni' ni, ryönda' queè' runè' yugu' lè ni?

Rzu rbö'è Herodes glé'inè' Jesús.

Rugahuè' Jesús chiún gayuá' bunách

¹⁰ Cati' guludxinè' ga zoè' Jesús bönni' gbaz nasölè'è Lè', gulului'inè' Lè' yúgu'tè le glunè'. Ni'r bchè'è lequè' quizi Jesús. Yjaquè' tu latj ca'z lu xyu yödz Betsaida.

¹¹ Cati' chnózigac lè ni bunách, yajnaugac Lè', ati' Jesús benè' lequè' ba la'n len bé'lenè' lequè' didza' ca rna bè'è Dios, ati' bunè' nup te'i.

¹² Cati' chza' ral dza na', gulabiguè'è ga zoè' Jesús idxínnutè' bönni' gbaz queè', len tè' Lè':

—Busöla' bunách ni tsjac gap dè yözdzau' len gap dè yu'udau' gdu zbi'il quiè tsajtiljquè' gap luga'nè' len bi lahuè', le nac latj ca'z ga ni zoaru'.

¹³ Ni'r Jesús rè' lequè':

—Gul-gu'è lbi'ili' le lahuè'.

Tè' Lè':

—Gayu'z yöt xtildau' dè len chopzba' böi dèba' queè-tu', o ¿naru' huayéajtsatu' tsjó'utu' le lagu bunách zian ni?

¹⁴ Nacu'è ni' ca chiún gayu'è bönni'. Ni'r gudxè' yugu' bönni' uséd queè' Jesús, rnè':

—Gul-gún ga la'bö'è tu cö' hueajquè', lac ca chiún hueajquè'.

¹⁵ Cni glunè' ati' gulabö'è yúgu'tè'. ¹⁶ Ni'r gdel-lè'è Jesús gayu' yöt xtil na' len chopba' böi na', ati' bchis lahuè' ruyúè' luzxbá, len rè' Dios: "Xclenu'." Ni'r buz-uzxjè' leygac len bè'è quequè' bönni' uséd queè' quiè lucu'è laugac bunách na'. ¹⁷ Glahuè' yúgu'tè' len guluhuöljnè'. Gdöd na' gulutubè' yugu' le nagá'n, ati' guludzé'è gdu chinnu bdö'a.

Rnè' Pedro Jesús naquè' Cristo

¹⁸ Tu dza tsal ni' zoè' quizi Jesús, rulidzè' Dios, ati' dzagquè' Lè' bönni' uséd queè', gnabnè' lequè' Jesús, rnè':

—¿Nuzxa ta'ná bunách nu naca'?

¹⁹ Gulubi'è didza', ta'né':

—Ta'ná la'gac bunách nacu' Juan, bönni' buquilé' bunách nis. Ta'ná yela'gac nacu' Elías, ati' ta'ná yela'-gac nacu' bönni' bitsè'è bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios dza ni'tè, nubanè' lu yöl-la' gut.

²⁰ Ni'r gnabnè' lequè' Jesús, rnè':

—Nazx lbi'ili', ¿nuzxa rnali' naca'?

Bubi'è didza' Pedro, rnè':

—Nacu' Cristo nasölè'è Dios.

Rguíxjö'è Jesús ca zi'a ludöddè' Lè'

²¹ Ni'r gudxtsquè' lequè' Jesús len gna bé'inè' lequè' nutu nu lè' Nu naquè' Lè'. ²² Ni'r rè' lequè':

—Run bayúdx saca' qui'a neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, zian le gac quia'. Luca'nè' neda' ca'z bönni' gul tu'zejni'i len yugu' bxuz uná bè' len bönni' gdau' tu'sèdi. Ludöddè' neda', san töd tsonn dza Dios uspanè' neda' lu yöl-la' gut.

²³ Gudxè' ca' yúgu'tè':

—Chqui' rè'nnè' bönni' tè'è neda', ral-la' uzözè' tsla' le naqui queè' len gaquè' ca bönni' zijè' zajté'è lè'i yag cruz, ati' ni'r gac tè'è neda'. ²⁴ Nútitèz bönni' rui' ladxè'è gun chi'è yöl-la' na'bán queè', unitiè' lei, san bönni' unitiè' yöl-la' na'bán queè' le dè'è neda', bönni' ni gata' queè' yöl-la' na'bán gdu. ²⁵ Cutu bi uzí'è xbey bönni' chqui' utubè' queè' yúgu'tè le dè yödzlyú ni san unitiè' tsaz yöl-la' na'bán queè'. ²⁶ Nu bönni' rutui'nè' neda' len rutui'nè' ca' xtidza'a, lèzca' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, utui'da' bönni' na' cati' huöda' duná bè'a, dzaggac neda' yöl-la' yení' queè' Xuza' len yöl-la' yení' quequè' gbaz la'y queè' Dios. ²⁷ Le nactè' rëpa' lbi'ili', nacua' ni la'què' bönni' cutu latiè' cati' la'lé'irnè' dza duná bè'è Dios.

Rdza' ca rna' lahuë' Jesús

²⁸ Cati' bza'a xunu' gbidz gdöd bē'ë yugu' didza' ni Jesús, ni'r bchē'ë Pedro len Juan len Jacobo, ati' grenē' tu lu guí'adau', ga na' bulidzē' Dios. ²⁹ Tsal ni' ruí'lenē' Dios didza', bdza' ca rna' lahuë', ati' böac chguich-dau'z lari' nacué' len gyëp yös yení'. ³⁰ Ni'r gululuí' laquë' ga zoë' Lē' chopē' bönni' tuí'lenē' Lē' didza'. Nacquë' Moisés len Elías. ³¹ Gulayëpē' yös yení' chopē' ni len tuí'lenē' Jesús didza' ca zi'a uzé'ë yödzlyú' ni, gatië' lu yödz Jerusalén. ³² Zal-la' chactsca lasië' Pedro len nup nacua'len lē', bayúdx gulana'zē' ta'lé'inē' yöl-la' yení' queë' Jesús len chopē' na' nacua'lenē' Lē'. ³³ Cati' guluzé'ë ni' chopē' na' ga na' zoë' Jesús, ni'r Pedro gudxē' Lē':

—Bönni' Usēdi, dxi'a nac zoaru' ni. Gúntsca'tu' tsonn yu'u lága'dau', tu quiu', yetú queë' Moisés, len yetú queë' Elías.

Cutu nöznē' Pedro bi na' rnē'. ³⁴ Tsal ni' ru'ë didza' ni, la' gröt'ë böaj bucachi' lequë', ati' gládxinē' le nacué' lu böaj na'. ³⁵ Ni'r byön chi'i Nu rui' didza' lu böaj na', rna:

—Bönni' ni naquë' Zxi'na'. Nadxi'ida' Lē'. Gul-zé nagli' didza' gu'ë.

³⁶ Cati' budx bē' didza' chi'i na', tuzē' Jesús nagá'n-lenē' lequë'. Ta'cuá' dxië' bönni' uséd queë', ati' dza na' nutu nu glē' ca nac le gualé'inē'.

Ruünē'-bi' Jesús bi'i bönni' yu'u-bi' bö' xöhui'

³⁷ Cati' za' rení' yetú dza guluhuötjē' lu guí'adau' na' Jesús len bönni' na' dzagquë' Lē', ati' gularúj bunách zian dutsaggac Jesús. ³⁸ Ni'r bē'ë zidz didza' tu bönni' nutsē'ë ladj bunách zian na'. Bulidzē' Jesús, rnē':

—Bönni' Usēdi, ráta'yua' lau' duyú'-bi' bi'i bönni' quia' le načbi' bi'i tuticz quia'. ³⁹ Yu'u lēbi' bö' xöhui' run ga rbödxya'abi' len ruxiztsca lēbi'. Run ga rbia bdxina' zidi' rú'abi' len rurix rutultsca lēbi', len gatga rusán lēbi'. ⁴⁰ Gúta'yua' laquë' bönni' uséd quiu' lubi-jē' lei, san cutu gulazáqui'nē'.

⁴¹ Bubi'ë didza' Jesús, rnē':

—Lbi'ili', curéjlē'li' len nachixi icjli'. ¿Gáca'xtē ral-la' sóalena' lbi'ili' len gua' glena' queëli'? Djua'-bi' ni bi'i bönni' quiu'.

⁴² Cati' ni' za'bi' rbíga'bi' ga na' zoë' Jesús, brix bu-tultsca lēbi' bö' xöhui' na', ati' gdil-lē' bö' xöhui' na' Jesús len bunē'-bi' bi'i bönni' na'. Ni'r bugu'ë-bi' lu nē'ë xuzbi'. ⁴³ Gulubani yúgu'tē bunách ni' ca nac yöl-la' huac zxön queë' Dios.

Rguíxjö'ë leyúbl Jesús ca zi'a ludöddē' Lē'

Tsal ni' tu'bani yúgu'tē bunách ca nac le zxön runē' Jesús, Lē' gudxē' yugu' bönni' uséd queë', ⁴⁴ rnē':

—Gul-cú'u icj nagli' didza' ni, le zi'a ludöddē' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, lu na'gac bunách.

⁴⁵ Cutu gulayéjni'nē' didza' ni bönni' uséd queë', le cutu rui'nē' lequë' latj Dios la'yéjni'nē', san cutu gularúguinē' la'nabnē' Jesús ca nac didza' ni.

Nu nac blau

⁴⁶ Ni'r gulazú laquë' tunē' rusbó bönni' uséd queë' Jesús. Ta'nabi lza'quë' tuë' yetúë' núzxlē' gaquë' blau. ⁴⁷ Ráquibe'inē' Jesús le ta'zá' ládxi'quë', ati' gdel-lē'ë-bi' tubi' bi'idau', len buzóë'-bi' cuitië'. ⁴⁸ Ni'r rē' lequë':

—Núti'tēz bönni' gunē' ba la'n tu bi'idau' cni le náquibi' quia', néda'cza' gunē' ba la'n, ati' nu bönni' gunē' neda' ba la'n, gunē' ca' ba la'n Xuza' nasölē'ë neda'. Qui lē ni na' bönni' nutsē'ë ladjli' nacrē' nöxj ladxí', bönni' ni naquë' blau.

Nu curdá'baga' rē'u, raclen rē'u

⁴⁹ Ni'r bulidzē' Jesús Juan, rnē':

—Bönni' Usēdi, blé'itu'-nē' bönni' rugunē' dxin lau' rubijē' bö' xöhui', ati' gna bé'itu'-nē' le cutu dē'ë rē'u.

⁵⁰ Jesús rē' lē':

—Cutu gna bé'ili'-nē', le raclen rē'u nu curdá'baga' rē'u.

Rdil-lē' Jesús Jacobo len Juan

⁵¹ Cati' chza' gal-la' dza ral-la' gatië' Jesús len huëpē' yehua' yubá, benē' bayúdx tsijē' Jerusalén. ⁵² Bsölē'ë yugu' bönni' gbaz queë' la'nörē' ca Lē', ati' yjaquë' tu yödzdau' quegac bunách Samaria tsajpa'quë' ga uga'nē' tu dzö'. ⁵³ Cutu glunē' Jesús ba la'n bönni' yödz na' le chnac queë' Jerusalén zijē'. ⁵⁴ Cati' gualé'inē' lē ni Jacobo len Juan, bönni' uséd queë', tē' Jesús:

—Xan, ¿naru' gnábttsca'tu' huötj gui' za' yehua' yubá le usnít lequë', guntu' ca na' benē' Elías?

⁵⁵ Bueycjē' Jesús len gdil-lē' lequë', rnē':

—Cutu nózili' bizxa bö' dzag lbi'ili'. ⁵⁶ Bida' ni neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, clëg quië usnitia' yöl-la' na'bán quegac bunách, san bida' duslá' bunách. Ni'r yjaquë' yödz yubl.

Nup tē'ni tsjaclen Jesús

⁵⁷ Tsal ni' yu'uquë' nöz Jesús len bönni' da'quë' Lē', bdxinē' ni' tu bönni', len rē' Jesús:

—Xan, rē'nda' sá'lēna' Li' gáti'tēz ga tsiju'.

⁵⁸ Jesús rē' lē':

—Yugu' böza', nacua' znan guiöj quecba', ati' yugu' bguindau', dxiagac lidxcba', san neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, cutu dē quia' ga gata' uzí' ladxa'a.

⁵⁹ Ni'r gudxē' bönni' yubl Jesús, rnē':

—Gda' neda'.

Bönni' ni gudxē' Lē':

—Xan, benn neda' latj huöja' zi'al lidxa' ga gdxinr dza chbucacha'a-nē' xuza'.

⁶⁰ Jesús gudxē' lē':

—Bē' latj bönni' chzoa latië' lucachē'ë nup chnat quequë', san li', gyeaj, yjen Iban ca gna bē'ë Dios.

⁶¹ Ni'r bdxinē' yetúë' ca', rē' Jesús:

—Xan, rē'nda' sá'lēna' Li', san benn neda' latj tsija' zi'al tsajzygacda'-nē' didza' di'a dza quia'.

⁶² Jesús gudxè' lè':

—Núti'tèz bönni' rui' ladxè'è le rac yödzyú naquè' ca bönni' ruga'nè'-ba' bédx len ruyúè' zaca' cúdzu'lè'. Nu run cni cutu nac Isaca' tsaz ga rna bè'è Dios.

Rsölè'è Jesús tsonnlalj yu chiè' bönni' tsjenquè' Iban

10 Gdöd glac lè ni, gröè' Xanru' yetsonnlalj yu chiè' ca' bönni' uséd queè', ati' bsölè'è lequè' chop hueajquè' la'nörè' ca Lè' tsjaquè' yúgu'tè yödZ len yödZdau' gap chzoa tödè' Lè'. ² Gudxè' lequè':

—Le nactè, dètsca dxin quia', le nac ca tu la' yèl zxon ga nu tsajchíb, san nabábZ huen dxin quia'. Qui lè ni na', gul-gáta'yu lahuè' Dios, naquè' Xan la' yèl na', gsölè'è yugu' huen dxin ga nac la' yèl queè'. ³ Gul-tséaj na'a. Gul-yutsca', neda' rsöla'a lbi'ili', nacli' ca bö'cu' zxila' zjacba' ladjcba' bö'cu' zuga' snia'. ⁴ Cutu gua'li' yöxj dumí ni bzud yöt, len cutu gua'li' yetú cö' löl-li', len cutu tseyli' güi'lenli' bunách didza' gap nac la' nöZ. ⁵ Gáti'tèz yu'u ga tsazli', zi'al gnali': "Le rbequi dxi ladx-i' gac quegac bunách nacua' yu'u ni." ⁶ Chqui' zoa ni' nu bönni' rö' dxi ladxè'è, uga'nlen lè' le rbequi dxi ladxi' na' gnabli', san chqui' cuzóa ni' nu bönni' cni, uga'nlen lbi'ili' le rbequi dxi ladxi' na' gnabli'.

⁷ Gul-gán yu'u ga na' tsazli' len gul-guí'aj gul-gagu bi lunnè' queèli', le udzölcznè' bönni' huen dxin le gahuè'. Cutu tödli' yu'u yu'u. ⁸ Gáti'tèz yödZ ga tsazli' ati' lun lbi'ili' ba la'n, gul-gagu le lucu'è lauli'. ⁹ Gul-ún nup te'i nacua' yödZ na', len gul-guíé lequè': "Chbdxin ga zoali' le rna bè'è Dios." ¹⁰ Gáti'tèz yödZ ga tsazli', chqui' cutu lun lbi'ili' ba la'n, gul-rúj tsajsoali' la' nöZ qui yödZ na', gnali': ¹¹ "Bèchtö qui ladzli' da' lalabtu' ruquindjtu' lei, le ruluí' nabága'li' zxguia', san ral-la' gnóZili' lè ni, chbdxin ga zoali' le rna bè'è Dios."

¹² Neda' rëpa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguè' Dios quegac bunách, la'zaca' la'guí'ir bunách yödZ ni' ca la'zaca' la'guí'i bunách yödZ Sodoma, nup ni' busnitiè' Dios.

Le gac quegac nup culubí'i ládxi'gac

¹³ Gnè' ca' Jesús:

—Bica' bayechi' lbi'ili', bunách yödZ Corazín. Bica' bayechi' lbi'ili', bunách yödZ Betsaida. La'naru' glac lu yödZ Tiro len lu yödZ Sidón yugu' yöl-la' huac rubani ca yugu' le bena' ga zoali', dza ni'tè lubí'i ládxi'què' bönni' ni', lacuè' lari' ca'z len la'gu'è dö cuinquè', le uluí' chgulubí'i ládxi'què'. ¹⁴ Qui lè ni na', cati' gdxin dza gchuguè' Dios quegac bunách, saca' qui'rlí' ca la'zaca' la'guí'è bönni' Tiro len Sidón. ¹⁵ Lbi'ili', bunách Capernaum. ¿Naru' cugúc queèli' ca gyèpli' ga nu ryaz yehua' yubá? Huötjli' tsajtsazli' latj chul quegac nup natgac.

¹⁶ Ni'r gudxè' yugu' bönni' uséd queè' Jesús, rnè':

—Nu ruzé nag lbi'ili', ruzé nag ca' neda', ati' nu rucá'n lbi'ili' ca'z, rucá'n ca' neda' ca'z, len nu rucá'n neda' ca'z, rucá'n ca' ca'z Xuza', nasölè'è neda'.

Tu'dxinè' ga zoè' Jesús bönni' yjenquè' Iban

¹⁷ Cati' guludxinè' ga zoè' Jesús tsonnlalj yu chiè' bönni' na' bsölè'è Lè', yjenquè' Iban, ta'nè':

—Xan, tun ca rnatu' bö' xöhui' cati' ruguntu' dxin lau' Li'.

¹⁸ Jesús gudxè' lequè':

—Neda' blé'ida' Satanás tu' xöhui', gbix zxan luzxbá ca run yös, ryaz luyú. ¹⁹ Gul-yutsca', neda' nudöda' lu na'li' yöl-la' uná bè' söncli'-ba' bël snia' len xajnó' ati' cutu bi gac queèli', ati' uxicjli' lu yöl-la' uná bè' qui tu' xöhui', nu curle'i rë'u dxi'a. ²⁰ Na'a, gul-dziji, clégZ le tun ca rnali' bö' xöhui', san le nayujgac lali' lu guich ni' yehua' yubá.

Rudzijnè' Jesús

²¹ La' ni'z rudzijnè' Jesús, dzaguè' Lè' Dios Bö' La'y, rnè':

—Rgu'a Li' yöl-la' ba, Xuza', nacu' Xani yehua' yubá len Xani luyú ni, le bucachu'u yugu' lè ni lauquè' bönni' tac szxöni len bönni' ta'yejni'i, san bului'icnu'-bi' bi'idau' ca nac. Ca' gac, Xuza', le cni bdzag ladxu'u.

²² Ni'r gnè':

—Yúgu'tè budödè' lu na'a Xuza'. Nutu nu bönni' nöznè' Nu naquè' Zxi'nè' Dios, san tuzè' Dios Xuz nöznè', ati' nutu nu nözi Nu naquè' Dios Xuz, san tuzè' Zxi'nè' nöznè', ati' gnózigac ca' nup na' Zxi'nè' rë'nnè' ului'inè' lequè' Xuzè'.

²³ Ni'r buyúè' yugu' bönni' uséd queè' Jesús len rë' lequè':

—Bica' bagac nup ta'le'i le rlé'ili' lbi'ili', ²⁴ le rëpa' lbi'ili': Glè'nnè' la'lé'inè' le rlé'ili' zian bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios len bönni' gulaná bè'è, san cutu gualé'inè' lei. Glè'nnè' la'yönnè' le ryónili', san cutu gulayönnè' lei.

Bönni' Samaria naquè' tsahui'

²⁵ Ni'r gyasè' bönni' gdau' usédi, len quiè si' bè'è Jesús, gnabnè' Lè', rnè':

—Bönni' Usédi, ¿bizxa ral-la' guna' quiè gdél-li'da' yöl-la' na'bán gdu?

²⁶ Jesús rë' lè':

—¿Bizxa caz nayúj lu guich lu zxba queè' Moisés? ¿Nacx rusaca' quiu' lè na' rulabu'?

²⁷ Bubi'è didza' bönni' na', rnè':

—Cni rna: Gdxi'inu' Xanu' Dios gdu ladxu'u, len lu gdu icj ládxi'da'u, len lu gdu yöl-la' run quiu', len lu gdu yöl-la' rejni' quiu', ati' gdx'i'inu' böchi' lza'u ca nadxí'i cuinu'.

²⁸ Jesús rë' lè':

—Dxí'adau' bubi'u didza'. Ben cni, ati' gata' quiu' yöl-la' na'bán na'.

²⁹ Le gu'nnè' bönni' na' ubj dxi'a cuiné', rë' Jesús:

—¿Nuzxa na' böchi' lza'a?

³⁰ Bubi'è didza' Jesús, rë' lè':

—Gzè'è Jerusalén bönni', rudinniè', zijè' yödZ Jericó. La' nöZ ni' gulazönè' lè' gban. Gulagúè' lari' nacuè' len

glunë' lë' huë'. Ni'r guluzé'ë ni', nuca'nquë' lë', chractzë'. ³¹ Ni'r gdödë' la' nöz ni' bxuz. Cati' blé'inë' bönni' huë' na', tsla'l gdödë'. ³² Gdödë' ca' ni' bönni' nababë' xzi'n xsoë' Leví, bönni' na' tunë' dxin qui gdau'. Cati' blé'inë' lë', tsla'l ca' gdödë'. ³³ Lëzca' yu'ë nöz na' bönni' Samaria, ati' bdxinë' gal-la' ga dë' bönni' huë' na'. Cati' blé'inë' lë', buechi' ladxë'ë lë'.

³⁴ Gbiguë'ë ga na' dë', ati' glu'ë le za len xisi uva nal lu huë' queë', len buchólinë' lei lari'. Ni'r bdxie' lë' cúdzu'ba' böa' queë' len bu'ë lë' yu'u ga ta'dxinë' bönni' yu'uquë' nöz, ati' ni' ben chi'ë lë'. ³⁵ Cati' za' reni' yetú dza, len chzoa uzé'ë ni' bönni' Samaria na', glijë' lazxjë' qui chop dza, le buca'në' lu në'ë bönni' xan yu'u na', rë' lë': "Ben chi'ë bönni' ni, len chqui' utóu' yelati' dumí, ubi'a quiu' neda' cati' huóda'." ³⁶ Na'a, ¿nacx runi li? ¿Núzxalë' bönni' yonn ni guquë' böchi' lzë'ë bönni' na' glu'ë dö' queë' bönni' gban?

³⁷ Bubi'ë didza' bönni' gdau' usëdi na', rë' Jesús:

—Bönni' na' buechi' ladxë'ë lë'.

Ni'r Jesús gudxë' lë':

—Gyeaj na'a, yjen ca' li'.

Le benë' Jesús lidxcnu Marta len María

³⁸ Ni'r bu'ë nöz Jesús, bdxinë' tu yödzdau' ga ni' bchë'nu Lë' lidxcnu ngul lënu Marta. ³⁹ Marta ni zoanu ngul zxilnu lënu María, ati' María na' gró'tënu ga nac xni'ë Jesús, ruzé' nagnu xtídzë'ë. ⁴⁰ Marta na' bubi bugui'nu, zian dxin runnu, ati' gbíga'nu ga na' zoë' Jesús, rënu Lë':

—Xan, ¿naru' cu rui' ládxi'tsu' neda' le nuca'nbi' neda' bi'i xzila' ni, ati' tuza' runa' dxin? Gudx-bi' gá-clenbi' neda'.

⁴¹ Bubi'ë didza' Jesús, rë'-nu:

—Marta, Marta, ruúbi ruguí'itsquinu', len zian le rui' ladxu'u runu'. ⁴² Tuz le run bayúdx nu gun, ati' María ni gróbi' lë na' nactër dxi'a, ati' lë na' gróbi' cutu gdua queëbi'.

Ca ral-la' ulidzru'-në' Dios

11 Tu dza ni' rulidzë' Dios Jesús. Cati' budx bé'lenë' Dios didza', rë' Lë' tuë' bönni' uséd queë', rnë':

—Xan, bsëdi netu' ulidzru'-në' Dios güí'lentu'-në' didza', ca benë' Juan, busëdnë' bönni' da'quë' lë'.

² Ni'r Jesús rë' lequë':

—Cati' ulidzli'-në' Dios güí'lenli'-në' didza', gul-ná: Xuztu', zu' yehua' yubá, gac xzön lau'.

Gda gna bë'u.

Luyú ni gac ca rdzag ladxu'u Li', ca na' rac ni' yehua' yubá.

³ Benn le gágutu' na'a dza.

⁴ Bnit lau netu' dul-la' nabága'tu'

Ca netu' ca' runít lautu' nup bi tun queëtu'.

Cutu gu'u latj si' bë' netu' le xöhui',

San buslá netu' lu na' nu rua' dö'.

⁵ Jesús rë' ca' lequë':

—Chqui' zoë' bönni' nutsë'ë ladjli', len zoë' böchi' lzë'ë, len chqui' tsijë' ga na' zoë' ladxí' yël, ati' ulidzë'

lë', gnë': "Böcha'a, benn quia' tsonn yöt xtil ⁶ le zi'a bdxinë' quia' böchi' lza'a, zë'ë zi'tu', san cutu bi dë gu'a-në' gahuë'." ⁷ ¿Naru' ubi'ë didza' cni bönni' na' zoë' yu'u, guië' lë': "Cutu utsa'u neda'. Chnayéyj yu'u, ati' chdélencbi' neda' bi'i quia'. Cutu gac tsasa' bi gunna' quiu'?" ⁸ Neda' rëpa' lbi'ili': Zal-la' cutu tsasë' bi unödzejë' queë' le naquë' böchi' lzë'ë, san tsasë' len unödzejë' queë' yúgu'të le rquinnë' quië cutur upizxjnë' lë'. ⁹ Qui lë ni na' rëpa' lbi'ili': Gul-náb, ati' Dios gunnë' queëli'. Gul-quílj, ati' gdzöl queëli'. Gul-lídz ra' yu'u, ati' tsalj queëli'. ¹⁰ Nu rnab, rzi' qui, ati' nu rguilj, rdzöl qui, ati' nu rulídz ra' yu'u, ryalj qui.

¹¹ 'Chqui' zoë' bönni' nutsë'ë ladjli', naquë' xuz, len chqui' gnábibi' lë' yöt xtil xzi'në', ¿naru' unödzejtsë' queëbi' guiöj? Chqui' gnábibi' lë' tuba' böi, ¿naru' unödzejtsë' queëbi' bëi? ¹² Chqui' gnábibi' lë' dxit qui börj, ¿naru' unödzejtsë' queëbi' xajno'? ¹³ Cni nac, chqui' nacli' lbi'ili' huia'dó' san nözili' unödzejli' quecbi' xzi'nli' le nac dxi'a, nactër löz gunnë' queëli' Dios Bö' La'y Xuzli' zoë' yehua' yubá, nul-li' gnábili' Lë'.

Ta'në' runë' dxin Jesús len yöl-la' huac qui tu' xöhui'

¹⁴ Tu dza bubijë' bö' xöhui' yu'u bönni' Jesús, le run ga curnë'. Cati' burúj bö' xöhui' na', bë'ë didza' bönni' na' cugnë', ati' gulubani bunách nacua' ni'. ¹⁵ La'gac bunách nacua' ni' ta'ná:

—Len yöl-la' huac qui tu' xöhui' Beelzebú, xangac bö' xöhui', rubijë' yugu' bö' xöhui' na'.

¹⁶ Glë'ni la'z'í' bë' Jesús yela'gac bunách na', ati' gulanabi Lë' gunë' tu le gac bë' za' yehua' yubá.

¹⁷ Ráquibe'inë' Jesús le ta'zá' ládxi'quë', ati' rë' lequë':

—Gátit'ëz ga ta'ná be'i lza'gac bunách, chqui' la'rúj chopl la' leygacz bunách na', la'nít. Chqui' la'rúj chopl bunách nacua' tu yu'u, udx quegac.

¹⁸ Lëzca' cni rac qui Satanás, tu' xöhui', lëzca' nazí' lei Beelzebú. Chqui' la'rúj chopl nup da'gac lei, ¿nacx gac gdi'a' yöl-la' uná bë' qui? ¿Rnátsali' na'a: len yöl-la' huac qui Beelzebú rubija' yugu' bö' xöhui'?

¹⁹ Chqui' neda', len yöl-la' huac qui Beelzebú rubija' yugu' bö' xöhui', ¿nuzza

runn quegac nup da'gac lbi'ili' yöl-la' huac tu'bíj yugu' bö' xöhui'? Qui lë ni na', nup ni nacgac bë' nachíxili'.

²⁰ Chqui' neda', len yöl-la' huac queë' Dios rubíjgaca' bö' xöhui', le nactë chbdxin ga zoali' le rna bë'ë Dios.

²¹ 'Cati' dë lu në'ë le rneynë' bönni' nal, len run chi'ë lidxë', nac chi'i dëra le dë queë'.

²² Na'a, chqui' zë'ë yetúë' bönni' náltërë' ca lë' len uxicjë' lë', ni'r cuë' yúgu'të le rneynë', lë na' ruzxöni ladxë'ë, ati' quisie' le dë queë' bönni' na'.

²³ 'Nu curaclen neda', rdá'baga' neda'. Nu curutublen neda', ruslás nu na'.

Ca nac qui bö' xöhui' rudxín xlatj

²⁴ Gnë' ca' Jesús:

—Cati' r-ruj lu bönni' bö' xöhui', rda gap nabídx, rguilj ga uzí' ladxí'. Chqui' cutu gdzöl qui, gna: "Huója' xlatja' ga ni' bruja'." ²⁵ Cati' rudxín ni', rajxaca' bönni' na', naquë' ca tu yu'u chnulúa len chnabá'a quië nu

tsajsóa ni'. ²⁶ Ni'r reaj len rajxí' yegádx bö' xöhui', nác-gactër xöhui' ca lei, ati' ta'yú'u bönni' na'. Na'a, le rac queë' bönni' na' nayáli'tër ca le guc queë' zi'al.

Le nac bica' ba le nac gdau

²⁷ Tsal ni' ru'ë didza' ni Jesús, bë'nu zidz didza' ngul nútsa'nu ladj bunách zian na', rnanu:

—Bica' ba ngul na' bia'nu Li' lè'nu, len bica' ba ca' lchu'nu ga na' gudxu'u.

²⁸ Bubi'ë didza' Jesús, gnè':

—Nácgactër bica' ba nup ta'yöni xtidzè'ë Dios len tun ca rna.

Ta'nabnè' Jesús gunè' le gac bë' nuzxa naquè'

²⁹ Tsal ni' ta'biga' ga zoë' Jesús bunách zian, gzu lahuë' ru'ë didza', rnè':

—Ta'nabi neda' bunách tua'dö' ni guna' le gac bë' ga za' yöl-la' huac quia', san cutu bi le gac bë' la'lé'inè'. Tuz le gac bë' ca na' guc queë' Jonás la'lé'inè'. ³⁰ Ca na' guc queë' Jonás, guquë' tu le nac bë' laugac bunách yödZ Nínive, lèzca' cni gac quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, gaca' tu le gac bë' laugac bunách dza ni zoaru' na'a. ³¹ Cati' gdxin dza gchuguë' Dios quegac bunách len cuequi xbeynè' bunách dza ni zoaru' na'a, Dios uchisè'-nu ngul dza ni'tè' gna bé'inu bunách luyú ni' dè' tsa'a ga rdöd gbidz beo' ziang, ati' le bennu uluí' nabága'gac bunách ni xzguia', le bidnu lènu, brujnu ga nac zi'tu' quië duzé nagnu didza' rejni'i bë'ë Salomón, bönni' gna bé'inè' bunách Israel, san na'a, zoa' ni neda', len nác'tëra' blau ca Salomón na'. ³² Lèzca' cni, Dios uchisè' bönni' gulacu'ë yödZ Nínive cati' gdxin dza gchugu bë'ë quegac bunách len cuequi xbeynè' bunách dza ni zoaru' na'a, ati' le glunè' uluí' nabága'gac bunách ni xzguia', le gulubí'i ládxi'quë' bönni' Nínive cati' gulayönnè' lban benè' Jonás, ati' na'a zoa' ni neda', len nác'tëra' blau ca Jonás na'.

Le rgu'u yení' lu icj ládxi'dau'ru'

³³ Gnè' ca' Jesús:

—Cati' nu ruquel-la' gui', cutu rgu'u lei ga nagachi', len cutu rudusi' lei gui'n, san ruzóa lei xtsa' ga lna', quië uzení' quegac nup ta'yáz yu'u na'. ³⁴ Yöj lauru' nac ca tu le rgu'u yení' lu icj ládxi'dau'ru'. Chqui' yöj lau' nac dxi'a, gduteo' yudz le nac yení', san chqui' nac xöhui' yöj lau', gduteo' yudz le nac chul xöhui'. ³⁵ Ben chi'i cuinu' na'a, cui huöac chul lè na' rgu'u yení' lu icj ládxi'da'u. ³⁶ Cni nac, chqui' gduteo' nadzé'iznu' le nac yení' len cutu bi zoalen li' le chul xöhui', yúgu'tè' glé'in-u' dxi'a ca rac cati' ruzení' quiu' gui'.

Ruquíë' Jesús yugu' bönni' gdau'

³⁷ Cati' budx bë'ë didza' ni Jesús, bulidzè' Lè' tsajtágulenè' lè' bönni' gdau' fariseo. Cati' gyazië' Jesús lidxè' bönni' gdau' na', grö'ë rahuë'. ³⁸ Cati' blé'inè' Lè' bönni' gdau' fariseo na', bubannè' le cutu gdib në'ë Jesús cati' zi'a gahuë'. ³⁹ Xanru' rë' lè':

—Lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, rguib cuinli' ca rguibli' láhuilgac le ri'iji ráhuili', san lu icj ládxi'dau'li' ruhuídi'li' len rza' ládxi'li' le cunác. ⁴⁰ Lbi'ili', bönni' curéjní'li'. ¿Naru' cu nózili', Nu ben le zoa lahuiz ben ca' le yu'u lè'il? ⁴¹ Na'a, gul-gún gun le dè queëli', ati' ni'r huöac dxi'a yúgu'tè' le dè queëli'.

⁴² 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo. Rguizxjli' qui gdau' tu cuia tsa tu chi cuia le rzi'li' qui xhueaj, len qui guixi' rud, len quegac guixi' cuandau', san rudöd-zli' le nac tsahui' len yöl-la' nadxí'i queëli' Dios. Yugu' lè ni run bayúdx gunli', len cutu uca'nli' yezíca' lè na' runli'.

⁴³ 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo. Ré'nili' cö'li' gap nac blau lu yu'u ga rudubli' rusèdli' queë' Dios len ré'nili' lulídz lbi'ili' ba zxön bunách gap nac lahui' laugac bunách.

⁴⁴ 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usèdi, lenca' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, bönni' rulu'iz tsahui' cuinli', le nacli' ca nacgac yeru ba quegac nup natgac le cunala'gac, ati' ta'dá láhuigac yeru ba na' bunách len cutu táquibe'inè'.

⁴⁵ Ni'r bubi'ë didza' bönni' gdau' usèdi raquë' zxba queë' Moisés, rë' Jesús:

—Bönni' Usèdi, cati' rnau' cni, netu' ca' runu' zi'.

⁴⁶ Jesús rë' lè':

—Bica' bayechi' ca' lbi'ili', bönni' gdau' usèdi racli' zxba queë' Moisés, le ruspága'cli' bunách yua' zi'i le cugác nu gua', san lbi'ili' ni lati'z cutu ruláhuili' lei len na'li'.

⁴⁷ 'Bica' bayechi' lbi'ili', le rchisli' lquitj qui ba ga nagáchi'quë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, bönni' ni' guludöddè' lequë' xuz xtau'li'. ⁴⁸ Cni nac, runli' lna' lau runli' tuz le glunè' xuz xtau'li' le guludödcde' lequë' xuz xtau'li' na', ati' lbi'ili' rchisli' lquitj qui ba ga nagáchi'quë'.

⁴⁹ 'Qui lè ni na', lu yöl-la' rejni'i queë', Dios gnè' cni: "Gsöla'a quequë' bönni' lu'ë didza' uláz quia' len yugu' bönni' gbaz quia', ati' yugu' bönni' ni, la'quë' ludöd-cde', len yela'quë' la'bía ládxi'quë'." ⁵⁰ Cni gunè' Dios le cuequi xbeynè' bunách dza ni zoaru' na'a, ni'a qui rön quegac yúgu'tè' bönni' glu'ë didza' uláz queë', bönni' ni' guludödi lequë' bunách cati' gzu lau zi'a rata' yödZ lyú ⁵¹ ga gzu lau nu budödi Abel, ga bdxintè' guludöddè' Zacarías, bönni' na' guludöddè' gatsj lahui' ga dè bcugu la'y ga na' tu'zégui'quë'-ba' böa' bédxdau' lahuë' Dios len ga zoa latj la'y. Qui lè ni na', rëpa' lbi'il-i', Dios cuequi xbeynè' bunách dza ni zoaru' na'a, ni'a qui rön quegac yúgu'tè' bönni' na' guludödcde' lequë' xuz xtau'li'.

⁵² 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usèdi, racli' zxba queë' Moisés. La' lbi'izli' dè lu na'li' xzi'n guia qui latj ga rdzóli'ru' yöl-la' rejni'i. Lbi'ili' cutu ryazli', ati' ruzá-ga'li' xnözgac nup tē'ni la'yáz.

⁵³ Cati' budx bé'lenè' lequë' didza' ni Jesús, gulaléyt-squinè' Lè' bönni' gdau' tu'sèdi len yugu' bönni' gdau' fariseo, ati' gulazú lauquë' ta'nabi yúdxtsquinè' Lè' ca nac zian le tac, ⁵⁴ le tu'bijè' Lè' didza' quië gac luquíë' Lè' ni'a qui didza' ubi'ë.

Rusëdnë' Jesús ca nac yöl-la' rulu'iz tsahui' cuini

12 La' dza na'z guludúb ga zoë' Jesús zian gayuá' bunách ga bdxintë ta'röliz Iza'gac bunách na'. Ni'r gzu lahuë' Jesús rë' zi'al yugu' bönni' uséd queë', rnë':

—Gul-gún chi'i cuinli' qui le nac ca xnë'i yöt xtil quequë' bönni' gdau' fariseo, le nac yöl-la' rulu'iz tsahui' cuini quequë'. ² Cutu bi dë le nac landau'z le cuglá' lahui, len cutu bi dë le nagachi' le cugác bë'. ³ Qui lë ni na', yúgu'të le chgnali' ga nac chul, la'yöni lei bunách ga nac lu yení', atí' didza' bë'li' bagachi'z ga gzoa lu yu'u nayéjy, gac lban qui ga nac lahui' laugac bunách.

Nu ral-la' gádxiru'

⁴ Gnë' ca' Jesús:

—Bócha'adau', rëpa' lbi'ili': Cutu gádxili' bönni' tu'dödcdë' bunách, atí' tód na' cutur bi gac lunë' quegac. ⁵ Ului'ida' lbi'ili' nu ral-la' gádxili'. Gul-gadxi Nu na' gac ugúa yöl-la' na'bán queëli', len tód na' dë lu në'ë yöl-la' uná bë' chu'në' lbi'ili' lu gui' gabíl. Ja, rëpa' lbi'ili', gul-gadxi Nu na'.

⁶ ¿Naru' cu túti'quë'-ba' gáyu'ba' bguindau' len chop dumí lasdau'? Nituba' lecba', cutu ral ladxë'ë-ba' Dios. ⁷ Lëzca' cni, yúgu'të guitsa' icjli' nababgac lahuë' Dios. Qui lë ni na', cutu gádxili'. Nazáca'tërli' lbi'ili' ca zian-ba' bguindau'.

Nup ta'ná náquigac queë' Jesús

⁸ Gnë' ca' Jesús:

—Rëpa' lbi'ili': Yúgu'të bönni' ta'né' náquicnë' quia' neda' laugac bunách, lëzca' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, gnía' náquicnë' quia' lauquë' gbaz la'y queë' Dios, ⁹ atí' bönni' ta'dá'baguë'ë náquicnë' quia' laugac bunách, lëzca' neda' tá'baga'a náquicnë' quia' lauquë' gbaz la'y queë' Dios.

¹⁰ Yúgu'të nup bi la'né' quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, gac unít lahuë' leygac Dios, san nu gnë' zi' queë' Dios Bö' La'y, cutu unít lahuë' nu na' Dios.

¹¹ 'Cati' la'ché'ë lbi'ili' gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, len lauquë' bönni' la'bequi xbeynë' lbi'ili', len lauquë' bönni' dë lu na'quë', cutu ubi uguí'ili' nacx gunli' o bizxa didza' ubi'ili', o bizxa gnali'. ¹² La' dza na'z usëdnë' lbi'ili' Dios Bö' La'y le ral-la' gnali'.

Huac gun ga gal ládxi'ru'-në' Dios yöl-la' tsahui' queëru'

¹³ Rë' Jesús bönni' nutsë'ë ladj bunách zian na', rnë': —Bönni' Usëdi, gudxë' böcha'a gunnë' uláz quia' le guta' queë' xuztu'.

¹⁴ Jesús rë' lë':

—Bönni'. ¿Naru' zoa nu buzóa neda' ca nu cuequi xbey lbi'ili', o nu gun gatsj le dë queëli'?

¹⁵ Ni'r gudxë' bunách nacua' ni' Jesús, rnë':

—Gul-yutsca'. Gul-gún chi'i cuinli' cui uhuí'di'li'. Le uz-i'ë xbey bönni' cutu nac le zian le dë queë'.

¹⁶ Ni'r bé'lenë' lequë' didza' Jesús, benë' Isaqui', rnë':

—Zoë' bönni' rlé'inë' yöl-la' tsahui' queë', atí' szxöni runódzj glap lu xyuë'. ¹⁷ Ni'r gza' ladxë'ë bönni' na', rnë': "¿Nacx guntsa'? Cutu dë ga gun chi'a le rulá' quia'." ¹⁸ Ni'r rnë': "Cni guna'. Uquindjca' yu'u ga run chi'a le rulá' quia', atí' guna' yugu' yu'u zxöntër ca', atí' ni' gun chi'a le rulá' quia' len yugu' le dë quia'. ¹⁹ Ni'r gac guië' cuina': Chdëtsca quia' zian le chnutuba', le gáhuída' zian iz. Uzi'tsca ladxá'a. Gui'j gahua', len udz-ijda'." ²⁰ Ni'r Dios rë' lë': "Li', bönni' cunözi. Na'a dzö' gatiu'. Na'a, ¿nuzxa caz gaqui qui, lë' na' chnutubu'?" ²¹ Cni rac queë' bönni' rutubë' la' queëzë' yöl-la' tsahui', len cutu runë' le nac ca yöl-la' tsahui' lahuë' Dios.

Dios run chi'ë bunách queë'

²² Gdöd ni' gudxë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rnë':

—Qui lë ni na' rëpa' lbi'ili': Cutu ubi uguí'ili' ni'a qui le gui'j gáguli', lë na' nabánili', o ni'a qui lari' gáculi'.

²³ Nacr Isaca' yöl-la' na'bán queëli' ca le ráguli', atí' nacr Isaca' gdu ca nayá' nabinli' ca lari' ráculi'.

²⁴ Gul-yutëz ca rac quecba' beycj. Cutu tazba', len cutu ta'lapba', len cutu nacua' quecba' ga lun chi'iba' le rulá' quecba', san Dios rugahuë' lecba'. ¿Naru' cu nazáca'tërli' lbi'ili' ca yugu' bguindau'? ²⁵ ¿Nuzxa caz bönni' nutsë'ë ladjli' gac gunë' ga soë' gbanë' yetú chi'i'dau'z le ruúbi ruguí'i ládxi'dau'huë'? ²⁶ Qui lë ni na', chqui' cugác gunli' lë ni nac cuidi'z, ¿bizx quië ruúbi ruguí'ili' ni'a qui le nac zxöntër?

²⁷ 'Gul-yutëz ca ta'zxon yöjdau'. Cutu tun du lari' len cutu tab lari', san rëpa' lbi'ili', cutu gucr lach ca nacgac yöjdau' ni lari' gucuë' Salomón, zal-la' szxöni guta' queë' yöl-la' tsahui'. ²⁸ Chqui' runë' lach Dios yugu' yöj guíxi'dau' rö'gac na'a ladj guíxi', atí' cxö huidzj la'gu'ë leygac lu gui', ¿naru' cu gunë' queëli' le zxöntër ca', lbi'ili', curéjlë'li' Dios gdu ládxi'li'? ²⁹ Qui lë ni na', cutu güi' ládxi'li' le ral-la' gáguli', len le ral-la' gui'jli', len cutu ubi uguí'ili' ládxi'dau'li'. ³⁰ Yúgu'të lë ni ta'guíj bunách yödzlyú ni, san chnözcnë' Xuzli' Dios yugu' le rquínili'. ³¹ Gul-güí' ládxi'li' tsazli' ga rna bë'ë Dios, atí' yúgu'të lë ni cu'ë xnöz queëli'.

Yöl-la' tsahui' rgu'ru' yehua' yubá

³² Gnë' ca' Jesús:

—Cutu gádxili', lbi'ili' na' nacli' yugu' bö'cu' zxíla'-dau' quia'. Nababzli' zoali' san rdzag ladxë'ë Xuzli' Dios gunnë' lbi'ili' latj tsazli' ga ni' rna bë'ë Lë'.

³³ Gul-guti' le dë queëli' len gul-nódzj quegac bunách yechi'. Cni gac, gunli' queëli' yöxj dumí le cutu gac ditj, len cu'li' yehua' yubá yöl-la' tsahui' na' cutu ubídx udú, ga ni' cutu gdxin gban len cutu usnitba' lei böa'dau' qui. ³⁴ Ga ni' dë yöl-la' tsahui' queëli', ni' güi' ládxi'li' gdxinli'.

Ral-la' soaru' ban ladxì'

³⁵ Gnè' ca' Jesús:

—Gul-zóa sina' len gul-quel-la' gui' le uzení' queèli'.

³⁶ Gul-gác ca bönni' huen dxin ta'bözè' dza huödè' xanquè', bönni' zijè' Ini qui yöl-la' rutság na', quiè cati' udxinè' len ulidzè', la' la'sajjtè' queè' tsaziè'. ³⁷ Bica' bagac huen dxin na' la'cu'è ban ladxì' cati' huödè' xanquè'. Le nactè rëpa' lbi'ili', upá' cuinè' xanquè' na', ati' gunè' ga la'bö'è ga lahuè', ati' cu'è le lahuè'. ³⁸ Zal-la' huödè' cati' chral o gdu ladxì' yèl, chqui' duxaquè' lequè' nacu'è ban ladxì', bica' bagac huen dxin na'. ³⁹ Lè ni ral-la' gnózi'li'. La'naru' nöznè' xan yu'u bizxa dza huadxín gban, uspán ladxè'è len cutu gu'è latj bönni' udxíè' yeru lidxè', cui cuanè' le dzö' lidxè'. ⁴⁰ Qui lè ni na', gul-zóa ban ladxì' ca' lbi'ili', le huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, dza curbözli' neda'.

Bönni' huen dxin tsahui' len bönni' huen dxin cunác tsahui'

⁴¹ Ni'r Pedro gnabnè' Jesús, rnè':

—Xan, ¿naru' rë'u netu'z lè ni runu' Isaqui', o rë'u ca' cni yúgu'tè bunách?

⁴² Rë' lè' Xanru':

—¿Nuzxa na' bönni' huen dxin tsahui' len réjni'inè', dè lu nè'è uláz queè' xanè'? Bönni' ni, xanè' udödè' lu nè'è lidxè' quiè cati' gal-la'r lahuè' bönni' nacu'è lidxè', gu'è qui queèquè' le lahuè'. ⁴³ Bica' ba bönni' huen dxin na' cati' huödè' xanè', duxaquè'è lè' runè' cni dxin na' nudödè' lu nè'è. ⁴⁴ Le nactè rëpa' lbi'ili', udödè' xanè' lu nè'è bönni' huen dxin tsahui' na' yúgu'tè le dè queè'. ⁴⁵ Chqui' gáquinè' huadzeynè' huödè' xanè' bönni' huen dxin cni, ati' su lahuè' gu'è dö' quequè' yezíca'rè' huen dxin, bönni' len ngul, len su lahuè' gui'j gahuè' len súdxinè', ⁴⁶ ni'r huödè' xanè' bönni' huen dxin na' cati' curbözè' lè' len cati' curáquibe'inè', ati' usaca' zi'è bönni' huen dxin cunaquè' tsahui' na', len gchuguè' queè' ca narugu quequè' bönni' cuta'yejlè'è.

⁴⁷ Bönni' huen dxin na' nöznè' le rë'nnè' xanè', len cutu zoè' sina', len cutu runè' ca rnè' xanè', bönni' ni, szxónitèr quinè' lè' xanè'. ⁴⁸ Chqui' cutu nöznè' le rë'n-nè' xanè' bönni' huen dxin, len gunè' le gun ga gbaguè'è le quinè' lè' xanè', bönni' ni quinè' lè' láti'-dau'z. Bönni' yu'u lu nè'è szxóni, szxóni unabè' xanè' lu nè'è, ati' bönni' na' xanè' nuzxóni ladxè'è lè' szxóni, szxónitèr ca' unabè' xanè' lu nè'è bönni' huen dxin na'.

Gun ga la'rúj chochl bunách le naquè' Jesús

⁴⁹ Gnè' ca' Jesús:

—Bida' neda' djena' ga tsegui gui' yödzylyú ni, len la' bíqui'czda' chnaguel-la' gui' na'. ⁵⁰ Na'a, dè tu le ral-la' saca' qui'a le nac ca tu le gdilda' nis, ati' rö'a baníg ga gdxintè gac cni quia'. ⁵¹ ¿Naru' ráquili' bida' dulequi dxia' le rac yödzylyú ni? Rëpa' lbi'ili': Cutu. Bida' dulequia' le gun ga la'rúj chochl bunách. ⁵² Na'a su lau lu-la'alén lza'gac gayu' bunách nacuá' tu yu'u. Tsonnè'

la'dá'baguè'è chopè' nazi'què' xtidza'a, ati' chopè' na' la'dá'baguè'è tsonnè' na'. ⁵³ Nu bönni' zoabi' bi'i bönni' queè' tá'baguè'è xzi'nè' na', ati' bi'i bönni' na' tá'baga'bi' xuzbi'. Ngul zoabi' bi'i ngul queènu tá'baga'nu xzi'nnu na', ati' bi'i ngul na' tá'baga'bi' xna'bi'. Ngul zoanu ngul xzoa' lidxnu tá'baga'nu xzoa' lidxnu na', ati' ngul xzoa' lidxnu na' tá'baga'nu xtau' xzi'nnu.

Le nacgac bè' le tac na'a dza

⁵⁴ Gudxè' ca' bunách zian nacuá' ni' Jesús, rnè':

—Cati' rlé'ili' za' böaj zaca' ga rbia gbidz, la' rnátèli': "Hual gui'j", ati' cni rac. ⁵⁵ Cati' reycj bö' za' zaca' ga rdöd gbidz beo' ziaq, rnali': "Udzá'a na'a", ati' cni rac. ⁵⁶ Lbi'ili', bönni' rulu'z tsahui' cuinli'. Nózili' le rulu' le rac luzxábá len le rac luyú ni, san cutu ráquibe'ili' le rulu' le nacgac bè' tac dza ni zoaru' na'a.

Ral-la' ugá'nlenru' tsahui' nu rley rë'u

⁵⁷ Gnè' ca' Jesús:

—¿Bizx quiè cutu rbequi xbeyli' la' lbi'izli' ca nac le nac tsahui'? ⁵⁸ Chqui' zoa nu bi unabi yudxi li' ati' zeajli' gdxinli' yúlahui', bè' ladxu'u ugá'nlenru' tsahui' nu na' tsal ni' yu'uli' nöz, cui uquí li' lahuè' bönni' cuequi xbeynè' lbi'ili', ati' bönni' cuequi xbey na' udödè' li' lu nè'è bönni' ruseyjè' lidx guia, ati' bönni' na' ruseyjè' lidx guia cu'è li' lidx guia na'. ⁵⁹ Rëpa' li', cutu uruju' ni' cati' udxr quizxju' yúgu'tè dumí lasdau' ral-lu'u qui nu na'.

Run bayúdx ubí'i ladxì'ru'

13 La' dza ni'z guladxinè' ni' bönni' ta'guíxjöi'nè' Jesús ca benè' Pilato, budödcdè' la'què' bönni' Galilea len gzxi'è rön quequè', le bugútsi'nè' xchöncha' böa' bédx chguludödcdè'-ba' quiè la'gu'è lahuè' Dios xchöncha' na'. ² Bubi'è didza' Jesús, rë' lequè':

—¿Naru' ráquili' glacrè' bönni' dul-la' bönni' Galilea na' ca yezíca'rè' bönni' Galilea, le gulazaca' gulagui'è cni? ³ Rëpa' lbi'ili': Cutu, ati' chqui' cutu ubí'i ladxì'li', nitli' ca' yúgu'tèli'. ⁴ Lèzca' cni guc quequè' chizxunè' bönni' ni', yajbaga' lequè' yu'u zian cuia na' nazí' lei Siloé, ati' glatiè'. ¿Naru' ráquili' gulabága'tèrè' zxguia' lequè' ca yezica' bunách nacuá' Jerusalén? ⁵ Rëpa' lbi'ili': Cutu, ati' chqui' cutu ubí'i ladxì'li', nitli' ca' yúgu'tèli'.

Runè' Isaqui' Jesús qui yag higo curbía

⁶ Ni'r benè' Isaqui' Jesús, rë' lequè':

—Zoè' bönni', zoa yag higo nazè' ga nac la' yèl queè'. Rajtiljè' le rbia yag na', san cutu bi rdzölnè'. ⁷ Ni'r gudxè' bönni' runè' dxin la' yèl queè' na', rnè': "Chguc tsonn iz rida' rdudilja' le cuia yag higo ni len cutu bi rdzöldá'. Bchugu lei. ¿Bizx quiè rnig luyú ni?" ⁸ Ni'r bubí'è didza' bönni' huen dxin na', rë' lè': "Xan, bca'ngar lei yetú iztéz, ati' gzatsa' yu xzani len cu'a bèb xzani. ⁹ Chqui' cuia yag ni, gac dxi'a, san chqui' cutu bi cuia, ni'r gchugu' lei."

Ruúnë' Jesús ngul ré'inu cati' nac dza la'y

¹⁰ Tu dza rusëdnë' Jesús bunách nacuá' yu'u ga tu'-dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío cati' nac dza la'y quequë'. ¹¹ Zoanu ni' ngul chguc chixxunu' iz ré'inu, le yu'u lënu bö' xöhui' run ga te'i bunách, ati' nayéchutecznu rdanu, len cutu ca' rac ulí cuinnu.

¹² Cati' blé'inë'-nu Jesús, bulidzë'-nu, rnë':

—Nguldau', chböacu' qui guidzhué' quiu'.

¹³ Ni'r bxoax në'ë lënu Jesús, ati' la' bulitë cuinnu, len glu'nu-në' Dios yöl-la' ba. ¹⁴ Ni'r gleyne' bönni' blau qui yu'u ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios. Rleyne' le bunë'-nu ngul na' Jesús cati' nac dza la'y. Gudxë' nup nacuá' ni' bönni' blau na', rnë':

—Xop dza nacuá' runru' dxin. Dë latj yugu' dza ni guidli' nu un lbi'ili', len clëg dza la'y.

¹⁵ Ni'r bubie' didza' Xanru', rnë':

—Lbi'ili', bönni' rulu'z tsahui' cuinli', çnaru' cu rusedxcli'-ba' böa' bëdx qui queëli' ga na' da'c'ba' cati' nac dza la'y, ati' tsjua'gacli'-ba' li'j'ba' nis? ¹⁶ Nacnu zx-i'n xsoë' Abraham ngul ni len gdu chixxunu' iz chyu'nu lu yal-lj qui Satanás tu' xöhui'. ÇNaru' cu ral-la' nu usédx lënu zal-la' nac dza la'y?

¹⁷ Cati' bë'ë didza' ni Jesús, gulutui'në' yúgu'të bönni' nacu'ë ni' ta'leynë' Lë', san guludzijy yezica' bunách, yúgu'të nup nacuá' ni', le ta'lé'inë' yugu' le zxön runë' Jesús.

Runë' Isaqui' Jesús qui xseydau' mostaza

¹⁸ Ni'r rnë' Jesús:

—ÇNacxcz rac rxzön le rna bë'ë Dios, o bizxa usáqui'tsaru' lei? ¹⁹ Rac ca rac qui xseydau' mostaza, le gzxi'ë bönni' ati' guzë' lei ga nac la' yël queë'. Gzxön mostaza na' len guc ca yag zxön, ati' guladxinba' bguindau', glunba' lidxcba' lu xzuza' në'i mostaza na'.

Runë' Isaqui' Jesús qui xnë'i yöt xtil

²⁰ Lëzca' cni rnë' Jesús:

—ÇBizxa caz usáqui'tsada' le rna bë'ë Dios? ²¹ Nac ca xnë'i yöt xtil, le gzxi'nu ngul len bugútsi'nu tsonn cuia cua yöt xtil, ati' gyaxz gdu'të cua na'.

Tu ga tsazru' le nac guidau'

²² Tsal ni' yu'ë nöz Jesús, zijë' Jerusalén, rdödë' yugu' yöd zxön len yugu' yöd zdau', rusëdnë' bunách nacuá' gap na'. ²³ Gnabnë' Jesús bönni' zoë' ni', rnë':

—Xan, çnaru' nabábz nup lulá?

Rë' nup nacuá' ni' Jesús, ²⁴ rnë':

—Gul-gü'í ládxi'li' tsazli' zaca' ga nu ryaz le nac guidau', le rëpa' lbi'ili': Zian nup lë'ni la'yáz ni', san cutu la'záqui'në'. ²⁵ Töd tsasé' useyjë' yu'u xan yu'u, su lauli' lbi'ili' na' zoali' ni' ulidzli'-në' ra' yu'u na', guiëli'-në': "Xan, Xan, bsalj queëtu'." Ni'r ubi'ë didza' Lë', guië' lbi'ili': "Cutu nözda' nuzxa lbi'ili'." ²⁶ Ni'r su lauli' gnali': "Güi' gdágulentu' Li', ati' busëdnu' gap nac lu yë'y queëtu'." ²⁷ Ni'r guië' lbi'ili': "Rëpa' lbi'ili', cutu nözda' gazx bunách lbi'ili'. Gul-cuít ga zoa',

yúgu'tëli' rua'li' dö'." ²⁸ Ni'r cödx yéchi'li' len utíl-láya'li' cati' glé'igacli'-në' Abraham len Isaac, len Jacob, len yúgu'të bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, nacu'ë ga ni' rna bë'ë Dios, san lbi'ili' zoali' ni'li'. ²⁹ La'dxín bunách la'rúj zaca' ga rlen gbidz, len zaca' ga rbia gbidz, len zaca' ga za' bö' ziaq, len zaca' ga rdöd gbidz beo' ziaq, ati' la'bö'ë lahuë' ga ni' rna bë'ë Dios. ³⁰ Ni'r lac blau la'gac bunách nacgac ca'z na'a, ati' lugá'n ca'z la'gac nup nacgac blau na'a.

Rbödx yechë'ë Jesús ni'a quegac bunách Jerusalén

³¹ La' dza ni'z guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' gdau' fariseo len të' Lë':

—Burúj, buzúndj ni, le rë'nnë' gdöddë' Li' Herodes.

³² Jesús rë' lequë':

—Gul-tséaj, gul-tsjödxë' bönni' na' naquë' ca tuba' böza', gnali': "Byutsca', rubíjgaca' bö' xöhui' len ruúna' bunách na'a len cxö, len cati' gac lidzj, udx guna' dxin quia'." ³³ Run bayúdx tséajlenza' ca' nöz na'a len cxö len huidzj, ati' gdxina' Jerusalén, le tu'dödcdë' ni' bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios.

³⁴ Lbi'ili', zoali' Jerusalén. Rudódigacli'-në' bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios len ruládxigacli'-në' guiöj bönni' gbaz rsölë'ë queëli' Dios. Cati'ga zian lzu gu'nda' utuba' lbi'ili' quia' ca runba' yjëd, rutubba' xzi'nba' z-xan xilba', san cutu gú'nili'. ³⁵ Gul-yutsca', ca'z ugá'n lidxli', ati' rëpa' lbi'ili', cutur glé'ili' neda' cati' gdxinr dza gnali': "Bica' ba nu za' uláz queë' Xanru'."

Ruúnë' Jesús bönni' ré'inë' huë' gui

14 Cati' nac dza la'y quequë' bönni' judío, gyazië' Jesús lidxë' bönni' uná bë', bönni' gdau' fariseo. Rö'ë Jesús rahuë', ati' ta'në'ë Lë' bönni' gdau' fariseo nacu'ë ni'. ² Zoë' ca' ni' lahuë' Jesús bönni' ré'inë' huë' gui. ³ Ni'r Jesús gnabnë' bönni' gdau' tu'sëdi taquë' z-xba queë' Moisés len yugu' bönni' gdau' fariseo, rnë':

—ÇNaru' dë latj unru' nu re'i cati' nac dza la'y?

⁴ Lequë' guluséyj rú'aque'. Ni'r gdël-lë'ë bönni' huë' na' Jesús len bunë' lë', ati' la' busöla'të' lë'. ⁵ Ni'r rë' yugu' bönni' gdau' na' Jesús, rnë':

—Chqui' zoë' bönni' nutsë'ë ladjli', ati' nacua'ba' queë' böa' bëdx, ati' gbixba' tuba' lu yeru, çnaru' cu tsajlijtë'-ba', zal-la' nac dza la'y?

⁶ Cutu bi didza' guc lubi'ë ca nac lë ni.

Nu cö' latj blau

⁷ Cati' blé'inë' Jesús ca tunë' bönni' gdau' fariseo na', ta'bö'ë latj blau ga na' ta'bö'ë tahuë', ni'r benë' Isaqui', rë' lequë':

⁸ —Cati' nu ulídz li' guidu' ga rac lni qui yöl-la' rutság na', cutu cö'u latj blau. Nazx ca' nulidzë' ca' bönni' náctërë' blau ca li'. ⁹ Ni'r huidë' ga zu' bönni' na' bulidzë' li', len guië' li': "Bë' latj bönni' ni cö'ë ga zu'", ati' ni'r lu yöl-la' rutuí' quiu' tsajchö'u zxanti. ¹⁰ Qui lë ni na', cati' nu ulídz li', gyeaj yajchó' zxanti, quië cati' gdxinë' bönni' na' bulidzë' li', huë' li': "Böcha'a, gdöd yelati' nil." Ni'r gacru' li' blau laugac nup ta'bö'len li'

tsaxón. ¹¹ Nu run ba zxön cuini, lunè' ga huöta' huöxj, san nu zoa nöxj ladxi', lunè' ga gacr blau nu na'.

¹² Jesús rë' ca' bönni' na' bulidzë' Lë', rnë':

—Cati' gunu' güi'i huagu o Inidau', cutu ulidzcu'-në' yugu' böchi' lza'u len yugu' bönni' böchu'u len yugu' di'a dza quiu', len yugu' dzag yu'u quiu' ta'lé'inè' yöl-la' tsahui' quequè', le lulidzë' ca' li', ati' cni gac, ubí'i quiu'. ¹³ Cati' gunu' güi'i huagu, bulidz bunách yechi', len nup nabíx ni'a na'gac, len nup cuta'zá', len yugu' lau chul. ¹⁴ Ni'r gacu' bica' ba, le cutu gac bi lu-bi'è quiu' bönni' cni, san ubí'i quiu' cati' gdxin dza lubán nup natgac, nacgac tsahui'.

Runè' Isaqui' Jesús qui Ini zxön

¹⁵ Cati' byönnè' didza' ni bönni' rö'è rágulenè' Jesús, rë' Lë':

—Bica' ba nu gagu ga ni' rna bë'è Dios.

¹⁶ Jesús rë' lë':

—Zoè' bönni' benè' Ini zxön, ati' zian nup bulidzë'.

¹⁷ Cati' chnabá'a la' huagu, bsölè'è bönni' huen dxin queè' tsjödxe' nup na' chnuldzë', gnë': "Gul-dá, yúgu'të chnabá'a." ¹⁸ Gulazú laquè' yúgu'të ta'nabè' latj cutsjaquè'. Bönni' zi'al na' rnë': "Zi'a gzxi'a tu la' yël, len runtsca bayúdx tsajyúa' lei. Ráta'yua' lau' gunnu' neda' latj." ¹⁹ Yetúè' rnë': "Zi'a gzxi'a gayu' nözba' bëdx ati' tsaxí' bë'a lecba' ugúngaca'-ba' dxin. Rá-ta'yua' lau' gunnu' neda' latj." ²⁰ Yetúè' rnë': "Zi'a but-ság na'a, len qui lë ni na' cutu gac guida'." ²¹ Cati' böjè' bönni' huen dxin na', yajtíxjöi'nè' xanè' yúgu'të lë ni. Ni'r gleyne' bönni' xan yu'u na', ati' gudxè' bönni' huen dxin na', rnë': "Gyeajtë na'a gap nac lu yë'y len gap nac la' nöz qui yödz ni, ati' gchë'u ni bunách yechi' len nup nabíx ni'a na'gac, len nup cuta'zá', len yugu' lau chul." ²² Cati' chnunè' cni bönni' huen dxin na', rnë': "Xan, chbena' ca na' gna bé'inu' neda', ati' ni dë latj." ²³ Ni'r gudxè' bönni' huen dxin na' xanè', rnë': "Gyeaj gap nac la' nöz len gap nac nöz las, ati' ben bayúdx lid nup nacua' ni' quiè gdza' lidxa', ²⁴ le rëpa' lbi'ili': Cutu gahuè' qui Ini quia' nitúè' bönni' ni' bulidza' zi'al."

Le rzáca'ru' zéajlenru'-nè' Cristo

²⁵ Yugu' dza ni' rjaclen Jesús bunách zian, ati' bueycjè' Jesús, rë' lequè':

²⁶ —Chqui' guídenè' neda' bönni' len cutu gdxí'irnè' neda' ca nadxi'inè' xuz xnè'è, len ngul queè', len yugu' zxi'nè', len yugu' bi'i böchë'è, len yugu' bi'i zanè', len yöl-la' na'bán queè', cutu gac gaquè' bönni' uséd quia'. ²⁷ Nu bönni' cugaquè' ca tu bönni' zijè' zajté'è lè'i yag cruz, len tē'è neda', cutu gac gaquè' bönni' uséd quia'. ²⁸ Chqui' zoè' bönni' ladj lbi'ili' guè'nnè' gunè' tu yu'u zian cuia, ¿naru' cu cō'è zi'al ulabè' gaca'x dumí ral-la' gtöè' quiè gnöznè' chqui' dë queè' tsca le rquinnè' quiè usyudxè' gunè' yu'u na'? ²⁹ Chqui' cutu gunè' cni, len su lahuè' cuequiè' xlibi yu'u na', ati' cutu gac usyudxè' gunè' yu'u na', ni'r la'zú laugac lutíj lè' yúgu'të nup la'le'i lei, ³⁰ la'ná: "Bönni' ni' gzu lahuè'

runè' yu'u, san cutu gac usyudxè' gunè'." ³¹ Lëzca' cni, chqui' zoè' bönni' rna bë'è, len ral-la' tsijè' gdil-l tsajtíl-lenè' yetúè' bönni' rna bë'è, ¿naru' cu cō'è zi'al cuequi icjè' chqui' sáqui'nè' tsajtíl-lenè' bönni' ni' naché'è galj milè' bönni', ati' lè' chi milzè' bönni' naché'è? ³² Chqui' cutu sáqui'nè', cati' ni' zoè' zi'tu' yetúè' bönni' na' rna bë'è, gsölè'è queè' bönni' gbaz queè', ati' gnabè' nacx ral-la' gunè' quiè ludzaguè' dx-i'a. ³³ Cni nac, chqui' zoè' bönni' ladj lbi'ili' cutu uca'nè' yúgu'të le dë queè', cutu gac gaquè' bönni' uséd quia'.

Zödi' nanít yöl-la' sna' qui

³⁴ Gnè' ca' Jesús:

—Dxi'a nac zödi', san chqui' nit yöl-la' sna' qui, ¿nacx úniru' lei sna'? ³⁵ Cutur nac Isaca' zödi' na', ni quiè luyú, ni quiè ga r-ru'nru' bëb, san chu'nru' lei ni'l. Nu zoa nag len ryöni, ral-la' uzé nag nu na'.

Runè' Isaqui' Jesús ca nac queèba' bö'cu' zxila' gnitba'

15 Guludubè' ga zoè' Jesús yúgu'të bönni' uquízjx lazgac bunách len yugu' bönni' ca'z quiè luzé nagquè' Lë'. ² Qui lë ni na' gulané' queè' yugu' bönni' gdau' fariseo, len bönni' gdau' tu'sèdi, ta'né':

—Bönni' ni runè' ba la'n bönni' dul-la', len rágulenè' lequè'.

³ Ni'r benè' Isaqui' ni Jesús, rë' lequè':

⁴ —Chqui' zoè' bönni' ladj lbi'ili', nacua'ba' queè' tu gayua'ba' bö'cu' zxila', len chqui' nitba' tuba', ¿naru' cu uca'nè' yezíca'rba' taplalj yu chénnaba' na' ga nac lu latj ca'z, ati' tsijè' tsajtíljé'-ba' bö'cu' zxila' na' nanitba', cati' udzölrnè'-ba'? ⁵ Cati' udzölnè'-ba', lu yöl-la' rudziji queè' gxöè'-ba' yen zxicjè', ⁶ len cati' udxiné' lidxè' utubè' yugu' böchi' lzé'è len yugu' dzag yu'u queè', ati' guiè' lequè': "Gul-dzójilen neda', le chbudzöldada'-ba' bö'cu' zxila' quia' gnitba'." ⁷ Rëpa' lbi'ili': Lëzca' cni gactër yöl-la' rudziji yehua' yubá ni'a queè' tuè' bönni' dul-la' ubí'i ladxè'è ca gac quequè' taplalj yu chénnè' bönni' tsahui', bönni' táquinè' cutu naquinc-nè' lubí'i ladxí'què'.

Runè' Isaqui' Jesús qui dumí gnit

⁸ Rnè' ca' Jesús:

—Chqui' zoanu ngul, dë queènu chi dumí plata, len chqui' nit tu dumí plata na', ¿naru' cu ggál-la'nu gui', ati' gluanu yu'u, uguílj yúdxinu lei cati' udzólirnu lei?

⁹ Cati' udzólinu lei, utubnu yugu' ngul lza'nu, len yugu' ngul dzag yu'u queènu, ati' guiènu lecnu: "Gul-dzójilen neda', le chbudzöldada' dumí plata na' gnit." ¹⁰ Rëpa' lbi'ili': Lëzca' cni, ludzítzquirnè' gbaz la'y queè' Dios ni'a queè' tuè' bönni' dul-la' ubí'i ladxè'è.

Runè' Isaqui' Jesús queèbi' bi'i gnitbi'

¹¹ Rnè' ca' Jesús:

—Zoè' bönni' nacua'bi' chopbi' bi'i bönni' queè'.

¹² Bi'i cuidi' na' rëbi' xuzbi': "Dad, benn quia' le dë quiu' le ral-la' gaqui quia'." Ni'r xuzbi' na' gdisiè' quecbi' le dë queè'. ¹³ Nabábz dza gdzey, yúgu'të butubbi' bi'i

cuidi' na', gyeajbi' yöd'z zi'tu', ati' ni' butöbi' dëra le dë queëbi'. Le cunác benbi'. ¹⁴ Cati' chbutöbi' dëra le dë queëbi', guc gbin lu yöd'z ga na' zoabi', ati' byadzj queëbi'. ¹⁵ Ni'r gyeajbi' yajsoabi' huen dxin queë' bönni' lu yöd'z ni', ati' bönni' na' bsölë'ë-bi' ga dë la' yël queë' tsajgá'gubi'-ba' yugu' cuch queë'. ¹⁶ Guc ládxi'bi' gágubi' guixi' ca'z na' táguba' cuch, san nutu nu bi bē' le gágubi'. ¹⁷ Ni'r bubí'i ládxi'bi', rnabi': "Cátiga zian bönni' huen dxin nacu'ë lidxé' xuzá', len dëtsca le tahué', san neda' ni huatcza' yöl-la' rdun. ¹⁸ Uzá'a ni, huöja' ga zoë' xuzá', len tsjödxa'-nē': Dad, bena' dul-la' lahué' Dios, zoë' yehua' yubá, len lau' li'. ¹⁹ Cutur naca' neda' Isaca' gaca' xzi'nu'. Ben neda' ca bönni' huen dxin quiu'." ²⁰ Ni'r gyu'ubi' nöz, zhuöjbi' ga zoë' xuzbi'.

'Cati' ni' zoabi' zi'tu' zuzá'bi', blé'iné'-bi' xuzbi', len buechi' ladxé'ë-bi'. Jarélu'ë yajxí'gal-lé'-bi' xuzbi' len yajnidé' yenbi', gdahué'-bi' bzxidu. ²¹ Ni'r xzi'né' na' rébi'-nē': "Dad, bena' dul-la' lahué' Dios, zoë' yehua' yubá, len lau' li'. Cutur naca' neda' Isaca' gaca' xzi'nu'." ²² Ni'r xuzbi' rē' yugu' bönni' huen dxin queë', rnē': "Gul-tsajleajtē lari' záca'tsqui, len gul-gacu-bi'. Gul-cú'u le zaca' xbönni' na'bi', len gul-dá' lölbi' ní'abi'.

²³ Gul-tsajxí'-ba' bēdx renni', ati' gul-dödi-ba'. Gágu-ru'-ba' len gunru' Ini, ²⁴ le guc bi'i bönni' quia' ni ca bi'i chnatbi', ati' bubanbi'. Gnitbi' ati' chbula'abi' na'a." Ni'r gulazú lauquē' tu'dzijnē'.

²⁵ Tsal ni' rac lē ni, zoabi' ladj guixi' bi'i bönni' zi'al queë' bönni' na'. Cati' zuzá'bi' rudxinbi' gal-la' ra' yu'u, ryónibi' rac huil-l len rac huö'a lu yu'u na'. ²⁶ Ni'r bulidzbi'-nē' bönni' huen dxin zoë' ni', len gnábibi' lē' bizxa na' rac. ²⁷ Bönni' huen dxin na' rē'-bi': "Bi'i böchu'u na' budxinbi', ati' gna bē'ë xuzu' guludöd-dē'-ba' bēdx renni', le budxinbi' lu nē'ë dxi'a tsáhui'-dau'." ²⁸ Ni'r gleybi' bi'i zi'al na' len cutu gú'nibi' tsazbi' yu'u. Ni'r brujé' xuzbi', len gúta'yüé' laubi' tsazbi'.

²⁹ Bubi'ibi' didza' bi'i zi'al na', rébi'-nē' xuzbi': "Nözcnu' cati'ga zian iz bena' dxin lau', len gatga gdá'baga'a li', san gatga bennu' quia' tuba' bö'cu' zxíla'dau' gü'lēna' xbey yugu' lza'a. ³⁰ Na'a, cati' budxinbi' bi'i quiu' ni busnitbi' yugu' le dē quiu', gdálen-bi'-nu yugu' ngul udá dzag, benu' ga guludöddē'-ba' bēdx renni' ni'a queëbi'." ³¹ Ni'r rē'-bi' xuzbi', rnē': "Zx-i'na', li' zóalenczu' neda' ati' yúgu'tē le dē quia', quiu' naqui. ³² Ben bayúdx gunru' Ini len udzjiru', le gucbi' bi'i böchu'u ni ca bi'i chnatczbi', ati' nubanbi'. Gnitbi' ati' chbula'abi'."

Runē' Isaqui' Jesús queë' bönni' huen dxin cunaquē' tsahui'

16 Rē' ca' bönni' da'quē' Lē' Jesús, rnē': —Zoë' bönni' dē yöl-la' tsahui' queë', len zoë' ca' queë' bönni' huen dxin dē lu nē'ë uláz queë'. Guladxinē' bönni' tu'quí'ë bönni' huen dxin na' lahué' xanē', ta'nē' queë' rutözē' le dē queë' xanē' na'. ² Ni'r bulidzē' bönni' huen dxin na' xan yu'u na', len rē' lē': "¿Bizxa didza' ni ryón'da' quiu'? Blui' neda' le nac bē' dxin nunu', le cutur gata' lu na'u uláz quia'." ³ Ni'r gza' ladxé'ë bönni' huen dxin na', rnē': "¿Nacx guntsa'? Ru-

bijē' neda' xana' latj blau ga runa' dxin. Cutu sáqui'da' guna' dxin gu'n, len utui'da' gnaba' nu bi gunnz quia'.

⁴ Na'a chnözda' nac guna' quiē cati' ubijē' neda' latj blau ni, la'cuá' nup luzi' neda' lidxgac." ⁵ Ni'r bulidzē' yugu' bönni' bi tal-lē'ë queë' xanē' bönni' huen dxin na', ati' rē' bönni' zi'al: "¿Gaca'x ral-lu'u queë' xana'?"

⁶ Lē' rnē': "Tu gayuá' rō'ö chugu le za ral-la'a." Rē' lē' bönni' huen dxin blau na', rnē': "Ni dē guich ga nayúj le ral-lu'u. Grötē ni len bzuj yetú lu guich gna chián rō'ö chugu ral-lu'u." ⁷ Gdöd ni' gnabnē' yetúē', rnē': "Nazx li', ¿gaca'x ral-lu'u?" Lē' rnē': "Tu gayuá' da'a zxa' xtil." Ni'r rē' lē' bönni' huen dxin blau na', rnē':

"Ni dē guich ga nayúj le ral-lu'u. Bzuj yetú lu guich gna taplalj da'a ral-lu'u." ⁸ Ráquibe'inē' xanē' na' sína'tē benē' bönni' huen dxin cunác tsahui' na'. Cni nac, nác-gacrē' sina' bönni' yödzyú ni lu yugu' le tunē' lé' gaczē', ca bunách ta'dalen Dios lu yeni' queë'.

⁹ 'Neda' rēpa' lbi'ili': Gul-cözlen dxi'a bunách, ugunli' dxin yöl-la' tsahui' dē queëli' yödzyú ni, quiē cati' gdx-in dza uca'nli' yugu' lē ni, lunē' lbi'ili' ba la'n latj ni' zoa tzalzú.

¹⁰ 'Nu rugún dxi'a dxin tu le cuidi'z dē lu nē'i, lēzca' ugún dxi'a dxin tu le zxön gata' lu nē'i. Nu cutu rugún dxi'a dxin tu le cuidi'z dē lu nē'i, cutu ugún dxi'a dxin tu le zxön gata' lu nē'i. ¹¹ Qui lē ni na', chqui' cutu rugunli' dxi'a dxin yöl-la' tsahui' dē queëli' yödzyú ni, ¿nuzxa caz udód lu na'li' yöl-la' tsahui' le nac gdu?

¹² Chqui' cutu rugunli' dxi'a dxin le dē lu na'li' le naqui qui nu yubl, ¿nuzxa caz udód lu na'li' le ral-la' gaqui quiēczi'?

¹³ 'Cutu gac gunē' xchingac chop xanē' nitúē' huen dxin, le udi'inē' tuē' len gdxi'inē' yetúē', o gunē' ba la'n tuē', len uzözē' tsala' yetúē' na'. Cutu gac gunli' xch-inē' Dios, len gunli' ca' dxin quiē uzi'li' xbey yöl-la' tsahui' qui yödzyú.

¹⁴ Gulayönnē' ca' didza' ni bönni' gdau' fariseo, ati' le nadxi'icnē' yöl-la' tsahui' quequē', qui lē ni na' gulu-titjē' Jesús. ¹⁵ Ni'r Jesús rē' lequē':

—Lbi'ili' rubíj dxi'a cuinli' laugac bunách, san nözcznē' Dios le yu'u icj ládxi'dau'li', le nac lē na' tun zxön bunách tu le ruzözē' Dios tsala'.

Zxba queë' Moisés len le rna bē'ë Dios

¹⁶ Gnē' ca' Jesús:

—Ga bdxintē dza zoë' Juan, ben dxin le rna bē' zxba queë' Moisés len le guluzujē' lu guich bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. Ni'r cati' bdxinē' Juan na', gzu lau rac lban ca gac nu tsaz ga rna bē'ë Dios, ati' tun bayúdx yúgu'tē bunách la'yáz ni'.

¹⁷ 'Zal-la' rac cni, gacr huēz la'dód qui luzxbá len qui luyú ni ca nit tu didza'z nayúj lu guich lu zxba queë' Dios.

Le rulá'a yöl-la' nutság na'

¹⁸ Gnē' ca' Jesús:

—Chqui' ulá'alenē' ngul queë' bönni', ati' utság ná'lenē'-nu ngul yubl, gunē' dul-la' le rguitsj zxba qui

yöl-la' nutschág na', ati' nu utság na' len ngul na' nu-sanè-nu bönni' queënu, gun ca' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutschág na'.

Bönni' dë yöl-la' tsahui' queë' len Lázaro

¹⁹ Ni'r benë' Isaquì' Jesús, rnë':

—Zoë' bönni' rlé'inë' yöl-la' tsahui' queë'. Racuë' lari' xna len lari' záca'tsqi, ati' yugu' dza rúnteczë' lni, ti'j tahuë' le banaqui. ²⁰ Zoë' ca' ni' bönni' yéchi'dau' lë' Lázaro, bönni' r nabë' nu bi unódzj queë', ati' huëtëzë' rō'ë ra' yu'u queë' bönni' na' rlé'inë' yöl-la' tsahui'. ²¹ Rac ladxë'ë bönni' yéchi'dau' na' gahuë' le bizxj tu'huóxj zxani ga rahuë' bönni' na' rlé'inë' yöl-la' tsahui'. Ta'dxinba' ca' bö'cu', ta'lë'ëba' lu huë' queë' bönni' yéchi'dau' na'. ²² Bdxin dza gutië' bönni' yéchi'dau' na', ati' gulachë'ë lë' gbaz la'y queë' Dios tsajsóalenë' Abraham ga nac latj lach queë' Dios. Gutië' ca' bönni' na' blé'inë' yöl-la' tsahui', ati' gulu-cachë'ë lë' yeru ba. ²³ Cati' ni' rzaca' rguì'ë bönni' na' blé'inë' yöl-la' tsahui', zoë' latj quegac nup natgac, bchis lahuë' len blé'inë' Abraham zoë' zi'tu', dzaguë' lë' Lázaro na'. ²⁴ Ni'r bë'ë zidzj didza', rnë': "Xuza', Abraham, buechi' ladxì' neda'. Bsöla' quia' Lázaro uspisë' xbönni' në'ë len dusuhualë' ludxa'a, le rzaca' rguì'tsca' lu gui' ni'." ²⁵ Rë' lë' Abraham, rnë': "Zxi'na', bsa' ladxu'u ca' guc quiu', buzi'u xbey yöl-la' tsahui' tsal ni' zu' nabanu', san Lázaro ni, guc queë' yöl-la' yechi', ati' na'a, ruzì' zxönë' Lázaro ni, san li' rzaca' rguì'u. ²⁶ Yetú ca', ra' gui'a sib nac, zoa gatsj lahui' ga ni' zoali' lbi'ili' len ga ni' zoatu' netu'. Qui lë' ni na' nup nacua' ni len lë'ni la'dód ga zoali' lbi'ili', cutu ca' gac lunë' ca', len cutu gac lid ni nup nacua' ni'." ²⁷ Ni'r rë' lë' bönni' na' blé'inë' yöl-la' tsahui', rnë': "Xuza' Abraham, ráta'yua' lau' gsölu'u-në' Lázaro tsijë' lidxë' xuzá', ²⁸ le nacu'ë ni' gáyu'ë bönni' böcha'a. Bsölë'ë tsjenë' lna' lau qui le rac ni, cui djaquë' ca' latj ga ni rzaca' rguì'a." ²⁹ Ni'r rë' lë' Abraham, rnë': "Dë quequë' le buzujë' lu guich Moisés len le guluzujë' lu guich bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. Yugu' didza' quequë' na' ral-la' luzë' nagquë'." ³⁰ Bubi'ë didza' bönni' na' blé'inë' yöl-la' tsahui', rnë': "Xuza' Abraham, cutu gac cni, san chqui' ubanë' bönni' lu yöl-la' gut, len tsijë' ga na' nacu'ë, lubí'i ladxì'quë'." ³¹ Rë' lë' Abraham, rnë': "Chqui' cutu tu'zë' nagquë' didza' bë'ë Moisés len le gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, cutu la'yejlë'ë zal-la' nu ubán lu yöl-la' gut."

Zoa banádx queëru' gunru' ga nu gun dul-la'

17 Rë' bönni' da'quë' Lë' Jesús, rnë':

—Nacua'tecz le tun ga lun dul-la' bunách, san bica' bayechi' nu na' run ga nu gun dul-la'. ² Dxi'ar gac queë' bönni' na' runë' cni, nu ugal-la' yag yenë' guiój ryëtu len tsajchú'n lë' lu nis zxön, cati' gunë' ga gun dul-la' bönni'dau' náquinë' quia'. ³ Gul-gún chi'i cuinli'. Chqui' gu'ë dö' quiu' böchi' lza'u, bzejni'-në', len chqui' ubí'i ladxë'ë, bnit lau lë'. ⁴ Zal-la' gadx lzu tu dza

gu'ë dö' quiu', len gadx lzu ca' guidë' ga zu' len guië' li': "Rubí'i ladxá'a", ral-la' unít lau' lë'.

Yöl-la' huac qui le réjlë'ru' Cristo

⁵ Ni'r tē' Xanru' bönni' gbaz queë', ta'në':

—Ben ga tséjlë'rtu'-në' Dios.

⁶ Rë' lequë' Xanru', rnë':

—La'naru' nac cuidi'z yöl-la' rejle' queëli' Dios, nacx ca' xseydau' mostaza, huac guiëli' yag zxön ni: "Bcuit ni, yajsóa lu nis zxön", ati' gun ca' rnali' yag na'.

Le ral-la' gun nu nac huen dxin

⁷ Gnë' ca' Jesús:

—Chqui' zoë' bönni' ladj lbi'ili', len zoë' queë' bönni' nada'u ruga'në'-ba' bëdx o rlapë', cati' udx gunë' xch-inë' xanë', çnaru' huëtsë' lë' xanë', gnë': "Gda, grö' gagu'." ⁸ Cutu. Cni guië' lë': "Bpa'a le gahua'. Gzoa sina' cu'u le gui'j gahua', ati' tödr na' huac gui'j gagu' li'." ⁹ çNaru' huëtsë' bönni' nada'u queë' na': "Xclenu'", le benë' ca' gna bé'inë' lë'? Runi neda', cutu gunë' cni. ¹⁰ Lëzca' cni gac queëli'. Cati' chnunli' yúgu'të le gna bé'inë' lbi'ili' Dios, ral-la' gnali': "Nactu' huen dxin cun-actu' Isaca', le benztu' le run bayúdx guntu'."

Chië' bönni' té'inë' huë' nudzu' ruzód

¹¹ Tsal ni' yu'ë nöz Jesús, zijë' Jerusalén, rdödë' gap dë yözda' nababgac luyú Samaria len luyú Galilea.

¹² Cati' gyazië' tu yözda' u, gularujë' dutsagquë' Lë' chië' bönni' té'inë' huë' nudzu' ruzód, ati' gulacu'ë zi-tu'z, ¹³ len tu'ë zidzj didza', ta'në':

—Jesús, Bönni' Usëdi, buechi' ladxì' netu'.

¹⁴ Cati' blé'inë' lequë' Jesús, rë' lequë':

—Gul-tséaj, gul-tsajluí' cuinli' laugac bxuz.

Tsal ni' zjaquë', guluhuöaquë' dxi'a. ¹⁵ Ni'r tuë' bönni' nutschë' ladjquë', cati' ráquibe'inë' chnuhuöaquë' dxi'a, böjë' ga na' zoë' Jesús, ruí'teczë' zidzj didza', rgu'ë Dios yöl-la' ba. ¹⁶ Byechuë' len butság lahuë' lyu lahuë' Jesús, len rë' Lë': "Xclenu'."

Nababë' Samaria bönni' ni. ¹⁷ Ni'r Jesús rë' lë':

—çNaru' cu guluhuöaquë' dxi'a chië' bönni'? çGazx nacua'tsë' yezíca'rë' bönni' na'? ¹⁸ çNaru' cu zoa nu huöd cu'u Dios yöl-la' ba, san tuzë' bönni' gza'a ni?

¹⁹ Ni'r gudxë' bönni' na' Jesús, rnë':

—Gyas len böaj lidxu'. Chböacu' dxi'a le réjlë'ru' neda'.

Ca gdxin le rna bë'ë Dios

²⁰ Cati' ta'nabnë' Jesús bönni' gda' fariseo batx ral-la' gdxin le rna bë'ë Dios, Lë' bubi'ë didza', rë' lequë':

—Ca gdxin le rna bë'ë Dios, cutu nac le glé'iru'.

²¹ Nutu nu gac gna: "Ni bdxin", o gna: "Ni' bdxin." Gul-yutsca'. Rna bë'ë Dios lu icj ladxì'dau'gac bunách.

²² Ni'r gudxë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rnë':

—Huadxín dza cati' gué'nili' glé'ili' dza huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, san cutu glé'ili' lei.

²³ La'cuá' nup lë' lbi'ili': "Ni zoë'", o la'ná: "Ni' zoë'." Cutu

tseajli' ni', len cutu tséajlenli' lequë'. ²⁴ Ca rac cati' ryëp yös, ruzeni' gda' luzxbá, lëzca' cni gac cati' gdxin dza huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách. ²⁵ Zi'al ca gac lë ni, run bayúdx saca' qui'itsca', ati' lucá'n neda' ca'z bunách dza ni zoaru' na'a. ²⁶ Ca na' guc dza ni' zoë' Noé, lëzca' cni gac cati' gdxin dza huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách. ²⁷ Dza ni'të na' gli'j glahuë'. Gulutság na'quë' len guludödë' xzi'nquë' lu yöl-la' rutság na' ga bdxintë dza gyazië' Noé lë'i barco zxön na' nazí' lei arca, ati' bdxintë nis guiöj usnit yödzyú le busnit yúgu'të'. ²⁸ Lëzca' cni guc dza ni' zoë' Lot. Gli'j glahuë'. Gla'uë' len glúti'ë. Glazë' xyuquë' len glunë' yugu' yu'u quequë'. ²⁹ Cati' bdxin dza na' burujë' Lot lu yödz Sodoma, ca tu nis guiöj, böxj gui' len le ruzégu'itsca nazí' lei azufre, ati' busnit yúgu'të'. ³⁰ Lëzca' cni gac cati' gdxin dza uluí' lahua' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

³¹ Cati' gdxin dza na', chqui' zoë' cju'u bönni', len dzö' yu'u na' le dë queë', cutu ral-la' huötjë' tsajxi'ë le dë queë', ati' nu zoa ladj guixi', lëzca' cni, cutu ral-la' huöjë' lidxë'. ³² Gul-sá' ládxi'li' ca guc queënu ngul queë' Lot. ³³ Nu bönni' rë'nnë' gun chi'ë yöl-la' na'bán queë', unitië' lei, san bönni' unitië' yöl-la' na'bán queë', udel-lë'ë lei.

³⁴ Rëpa' lbi'ili': Cati' gdxin rël na', la'cu'ë chopë' bönni' tuz ga tasië', ati' tuë' duxi'a-në', len yetúë' uca'na' lë'. ³⁵ La'cua'nu huëtu tsaxón chopnu ngul, ati' tunu duxi'a-nu, len yetunu uca'na'-nu. ³⁶ La'cu'ë ladj guixi' chopë' bönni', ati' tuë' duxi'a-në', len yetúë' uca'na' lë'.

³⁷ Cati' gulayönnë' lë ni bönni' uséd queë' Jesús, gulabnë' Lë', ta'në':

—Xan, ¿gazx gac lë ni?

Jesús rë' lequë':

—Ga dë tu le nat, ni' ludubczba' bëchláb.

Ngul uzëb len bönni' rbequi xbey

18 Ni'r benë' Isaqui' Jesús, rë' lequë' ca run bayúdx ulídztecru'-në' Dios, len cugác chop ládxi'ru'.

² Rnë':

—Zoë' tu yödz bönni' rbequi xbey curádxinë' Dios, len curunë' bönni' ba la'n. ³ La' yödz na'z zoanu ngul uzëb, ati' bdxinnu ga zoë' bönni' rbequi xbey na' ngul ni, rnanu: "Glequi xbey le run quia' nu rua' dö' quia'." ⁴ Xtsey cutu gu'nnë' bi gunë' queënu, san gdöd ni' gza' ladxë'ë, rnë': "Cutu rádxida'-në' Dios, len cutu runa' bönni' ba la'n, ⁵ san le rupizxjnu neda' ngul uzëb ni, qui lë ni na' cuequi xbeyda'-nu, cui guídztecnu ni, len cui töd bë'i upizxjnu neda'."

⁶ Ni'r rë' lequë' Xanru', rnë':

—Gul-zé nagli' ca na' gnë' bönni' rbequi xbey na' cu-naquë' tsahui'. ⁷ ¿Naru' cu cuequi xbeynë' Dios bunách gröczë' queë', nup na' tu'lídz Lë' rël len të dza? ¿Naru' huadzéysanë' gáclenë' lequë'? ⁸ Rëpa' lbi'ili': La' cuequi xbéytenë' lequë'. Cati' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, ¿naru' gdzöldá' luyú ni nup ta'yëjlë' neda'?

Bönni' gdau' fariseo len bönni' uquízxj

⁹ Benë' Isaqui' Jesús ca nac quequë' bönni' tu'bíj dx-i'a cuinquë', len tu'ca'në' ca'z yezica' bunách. ¹⁰ Cni rnë':

—Guladxinë' chopë' bönni' ga nac nchil gdau' quië lulidzë' Dios. Naquë' bönni' gdau' fariseo tuë' bönni' na', ati' yetúë' na' naquë' bönni' uquízxj lazgac bunách. ¹¹ Gzuinë' bönni' gdau' fariseo na', len cni bulidzë' Dios, rnë': "Dios, rëpa' Li': Xclenu', le cunaca' ca nacquë' yezica'rë' bönni', nacquë' gban, len cunacquë' tsahui'. Ta'guitsjë' zxba qui yöl-la' nutság na'. Lëzca' cutu naca' ca bönni' uquízxj ni. ¹² Neda' runa' gubás chop lzu tsa xunu' dza hueaj, len runödza' qui gdau' tu cuia tsa tu chi cuia qui yúgu'të le rata' quia'."

¹³ Gzoazë' zi'tu' bönni' uquízxj na', len cutu böazxjnë' gchis lahuë' uyüë' luzxbá, san gdapë' lchu'ë, rnë': "Dios, buechi' ladxí' neda', bönni' dul-la'." ¹⁴ Neda' rëpa' lbi'ili': Böjë' lidxë' bönni' uquízxj na', nuhuöaquë' tsahui' lahuë' Dios, clëg yetúë' bönni' ni'. Núti'tëz bönni' run ba zxön cuinë', gunë' Dios ga huöta' huöxjë', san nu bönni' rzoë' nöxj ladxí', gunë' Dios ga gacrë' blau.

Rulídz tsahuë'ë-bi' bi'idau' Jesús

¹⁵ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús yugu' bönni' len ngul, nachë'quë'-bi' bi'idau' quequë' quië gxoa në'ë lecbi' Jesús. Cati' gulalé'inë' lë ni bönni' uséd queë' Jesús, guladil-lë' lequë'. ¹⁶ Ni'r bulidzë' bönni' da'quë' Lë' Jesús, rnë':

—Gul-güi'-bi' latj la'dxinbi' ga zoa' bi'idau' ni, cu uzá-ga'li' xnözcbi', le gata' quegac nup nacgac cni latj ga rna bë'ë Dios. ¹⁷ Le nactë rëpa' lbi'ili': Nu cusí' lu në'i le rna bë'ë Dios, ca runbi' tubi' bi'idau', cutu ca' tsaz ga ni' rna bë'ë Lë'.

Bönni' rlé'inë' yöl-la' tsahui'

¹⁸ Gnabnë' Jesús bönni' uná bë', rnë':

—Bönni' Usëdi gdu dxi'a. ¿Bizxa ral-la' guna' quië gdél-li'da' yöl-la' na'bán gdu?

¹⁹ Jesús rë' lë':

—¿Bizx quië rë'u neda': "Gdu dxi'a"? Nutu nu bönni' naquë' gdu dxi'a. Tuzë' Dios naquë' gdu dxi'a.

²⁰ Nözcnu' yugu' le gna bë'ë Dios:

Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

Cutu gdödcdu' bunách.

Cutu cuanu'.

Cutu gneu' qui lza'u le cunác.

Ben ba la'n xuz xna'u.

²¹ Rë' Jesús bönni' na', rnë':

—Yúgu'të lë ni runa' ga gdel-la' naca' bi'idau'.

²² Cati' byönnë' didza' ni Jesús, rë' lë':

—Yetú le ryadzj quiu' gunu'. Bëti' yúgu'të le dë quiu', ati' lë na' si'u bnödzy quegac bunách yechi', ati' gata' quiu' yöl-la' tsahui' yehua' yubá. Ni'r gda, gda' neda'.

²³ Cati' byönnë' didza' ni bönni' na', ruhui'nnë', le dëtsca yöl-la' tsahui' queë'. ²⁴ Cati' blé'inë' Jesús ca na' ruhui'nnë' bönni' na', rnë':

—Bica' baníg gac, la'yáz ga rna bë'ë Dios nup ta'le'i yöl-la' tsahui'. ²⁵ Gacr huëz tödba' nag yötsi' böa', ca tsazië' ga rna bë'ë Dios bönni' rlé'inë' yöl-la' tsahui'.

²⁶ Ni'r nup gulayöni didza' ni ta'ná:

—¿Nuzxa caz gac ulá, chqui'nu'?

²⁷ Jesús gudxë' lequë':

—Le cugác lunë' bönni', huac gunë' Dios.

²⁸ Ni'r Pedro rë' Jesús:

—Byutsca', netu' nuca'ntu' yúgu'të le dë queëtu', len da'tu' Li'.

²⁹ Ni'r Jesús rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', nu bönni' uca'në' lidxë', o xuz xnë'ë, o yugu' böchi' zanë', o ngul queë', o yugu' zx-i'në', le rui' ladxë'ë gna bë'ë Dios, ³⁰ bönni' ni huazi'rë' dza ni zoaru' na'a, ati' dza zi'a za' gdél-li'në' yöl-la' na'bán gdu.

Rguíxjö'ë leyúbl Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

³¹ Bchë'ë quizi queë' idxínnutë' bönni' uséd queë' Jesús, len rë' lequë':

—Gul-yutsca', rbenru' zijru' Jerusalén, ga ni' lutság yúgu'të le nayujgac lu guich ca gulanë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios ca ral-la' gac quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách. ³² Ludöddë' neda' bönni' Jerusalén lu na'quë' bönni' zi'tu', ati' lutitjë' neda', len lulídz zi'ë neda', len luchijë' neda' zxöna'. ³³ La'guinë' neda', ati' tödr ni' ludöddë' neda', san cati' gac tsonn dza ubana'.

³⁴ Cutu gulayéjni'në' didza' ni bönni' uséd queë', len cutu gláquibe'inë' le ruí'lenë' lequë' didza' qui, le nac le cusaqui' la'yéjni'ndë'.

Jesús ruínë' bönni' Jericó nachúl lahuë'

³⁵ Cati' chzoa gdxinë' Jesús yödz Jericó, zoë' ni' bönni' nachúl lahuë'. Rö'ë ra' nöz rnabë' nu bi gunnz queë'.

³⁶ Bönni' ni' byönnë' ta'död ni' bunách zian, ati' gnabë' bizxa na' rac. ³⁷ Bunách ni' të lë':

—Jesús, bönni' Nazaret, rdödë' ni.

³⁸ Ni'r bë'ë zidzj didza' bönni' na' nachúl lahuë', rnë':

—Jesús, Zxi'n xsoë' David, buechi' ladxí' neda'.

³⁹ Guladil-lë' bönni' na' nachúl lahuë' bönni' nanörquë' lahuë' Jesús, quië uséyj ru'ë, san lë' zidzjr bë'ë didza', rnë':

—Zxi'n xsoë' David, buechi' ladxí' neda'.

⁴⁰ Ni'r gzë' dxiz Jesús rbözë', ati' gna bé'inë' nu tsajlíd lë' gdxinë' lahuë'. Cati' bdxinë' lahuë' Jesús bönni' na' nachúl lahuë', gnabnë' lë' Jesús, ⁴¹ rnë':

—¿Bizxa rë'nnu' guna' quiu'?

Bönni' na' nachúl lahuë' rnë':

—Rë'nda' huöalj yöj lahua'.

⁴² Jesús rë' lë':

—Chböalj yöj lau'. Chböacu' le réjlë'u neda'.

⁴³ La' ni'z bulé'itenë', ati' zéajlenë' Jesús, rgu'ë Dios yöl-la' ba. Gulagú'u ca' Dios yöl-la' ba yúgu'të bunách nacuá' ni' ta'le'i lë na' guc.

Jesús len Zaqueo

19 Ni'r gyazië' Jesús Jericó, rdödë' lu yödz na'. ² Ni' zoë' bönni' lë' Zaqueo, bönni' blau ladjqüë' bönni' uquíxj len dë yöl-la' tsahui' queë'. ³ Rui' ladxë'ë glé'inë' Jesús bönni' ni, san cutu guc queë' le nacuá' ni' bunách zian, len naquë' ga rë'dau'z. ⁴ Ni'r jarélu'ë yajnörë' laugac bunách zian na', ati' yajchenë' lu yag quië gac glé'inë' Jesús, le ral-la' tödë' ni'. ⁵ Cati' bdxinë' ni' Jesús, bchis lahuë' ruyüë' ga na' dxië' Zaqueo na', len rë' lë':

—Zaqueo, bötjtë lu yag na', le run bayúdx tsajga'na' lidxu' na'a.

⁶ Ni'r la' bötjtë' lu yag Zaqueo, ati' lu yöl-la' rudziji queë' bchë'ë Jesús lidxë'. ⁷ Cati' gulale'i lë ni bunách nacuá' ni', gulazú lauquë' ta'né' queë' yúgu'të', ta'né':

—Gyazië' Jesús ugá'nlenë' bönni' dul-la'.

⁸ Ni'r gzuinë' Zaqueo, len rë' Xanru':

—Xan, byutsca'. Gatsj le dë quia' gu'a quegac bunách yechi', len chqui' bi gdöd bë'i buquixzja' bunách, ubi'a quegac bunách na' tap cuiatël ca'.

⁹ Jesús rë' lë':

—Na'a dza ni bdxin yöl-la' ruslá quegac nup nacuá' yu'u ni, le naquë' ca' bönni' ni zxi'n xsoë' Abraham.

¹⁰ Bida' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, dudilja' len duslá' nup nanitgac.

Runë' Isaqui' Jesús qui chi cö' dumí

¹¹ Tsal ni' ta'yönnë' didza' ni ru'ë Jesús, rë' lequë' le runë' Isaqui', le chzoa la'dxinë' Jerusalén, ati' táquinë' chzoatë gla' lahui le rna bë'ë Dios. ¹² Cni rnë' Jesús:

—Zoë' bönni' blau, zijë' tu yödz zi'tu' quië si' lu në'ë ni' yöl-la' uná bë', ati' ni'r huödë'. ¹³ Cati' chzoa tsijë' ni' bulidzë' chië' bönni' huen dxin queë', len bë'ë qui queëquë' tu cö' hueaj dumí, rë' lequë': "Gul-quiljen dumí ni tsal huöda'." ¹⁴ Cuta'lé'inë' lë' dxi'a bönni' uládz queë', ati' gulasölë'ë ga ni' tsijë' yugu' gbaz quequë', la'né': "Cutu ré'nitu' gna bé'inë' netu' bönni' ni."

¹⁵ Ni'r gzxi' lu në'ë yöl-la' uná bë', ati' budxinë' ladxë'. Ni' gna bé'inë' nu tsajlíd yugu' bönni' huen dxin na' budödë' lu na'quë' dumí na', quië gnöznë' gaca'x gulgúiljenë' lei tu tuquë'. ¹⁶ Cati' bdxinë' lahuë' bönni' zi'al na', rnë': "Xan, tu cö' dumí quiu' na' chben icji yechí cö' ca'." ¹⁷ Xanë' na' rë' lë': "Dxi'a benu'. Nacu' huen dxin tsahui'. Le dxí'adau' bugunu' dxin lati'z na' guta' lu na'u, na'a, guna' ga gna bé'inu' chi yödz."

¹⁸ Ni'r bdxinë' lahuë' yetúë' bönni' huen dxin na', rnë': "Xan, tu cö' dumí quiu' na' chben icji yegayu' cö' ca'."

¹⁹ Xanë' na' rë' ca' lë': "Gna bé'inu' gayu' yödz." ²⁰ Ni'r bdxinë' lahuë' yetúë', rnë': "Xan, ni dë tu cö' dumí quiu' na'. Ben chi'a lei, butulda' lei lari', ²¹ le rádxida' li', le nacu' bönni' bizxj. Runu' ca na' ta'ná bunách: Ruzi'u le cutu bzu', len rlapu' ga cutu guzu'." ²² Ni'r xanë' na' rë' lë': "Nacu' huen dxin cunác tsahui'. Ni'a qui didza'

bè'u cuequi xbeyda' li'. Ráquibe'inu' naca' bönni' bizxj, len ruzi'a le cutu bzoa', len rlapa' ga cutu guza'.

²³ Na'a, ¿bizx quië cutu yajlú'u dumí quia' na' ga gun icji, quië cati' huöda', uzi'a lei gdu len icji?" ²⁴ Ni'r rë' nup nacua' ni': "Gul-cúa lu në'è dumí na', ati' gul-güi' queë' bönni' na' dë queë' chi cö' dumí." ²⁵ Lequë' tē' lē': "Xan, chdē queë' chi cö' dumí." ²⁶ Ni'r bubi'è didza' xanquë', rnē': "Rëpa' lbi'ili': Nu rugún dxi'a dxin le dau' dē lu në'i, luzxöni lādxi'gac lē' yelati', san nu curugún dxi'a dxin le dau' dē lu në'i, lubj lu në'i lē' na' guta' lu në'i." ²⁷ Ca nac quequë' bönni' ni' cuta'lé'inē' neda' dx-i'a, len cutu glé'nnē' gna bé'ida' lequë', gul-tsajxi' lequë' djaquë' ni, len gul-dödi lequë' lahua' ni."

Len ba zxön ryazië' Jesús Jerusalén

²⁸ Cati' budx gnē' cni Jesús, buguel-lē'è xnözē', zijē' zaca' Jerusalén. ²⁹ Cati' guladxinē' gal-la' ga nacua' yödZ Betfagé len yödZ Betania, ga nac lu gu'adau' nazí' lei Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo, bsölē'è Jesús chopē' bönni' uséd queë', ³⁰ rē' lequë':

—Gul-tséaj yödZdau' ni' ca dödl ga zoaru', len cati' tsazli' ni', tsajxáca'li'-ba' tuba' búrrodau' nága'ba' ni', búrrodau' na' nutu nu rbiani lēba'. Gul-sédx-ba', len gul-duxé'-ba' quia' ni. ³¹ Chqui' zoa nu gnabi lbi'ili', gna: "¿Bizx quië rsedxli'-ba'?", ubi'ili' didza' cni gnali': "Xanru' rquinnē'-ba'."

³² Zjaquë' bönni' uséd queë' na' nasölē'è, ati' yajxá-ca'quē'-ba' ca na' chgudxē' lequë' Jesús. ³³ Cati' gulasédxē'-ba' búrrodau' na', bönni' xanba' tē' lequë':

—¿Bizx quië rsedxli'-ba' búrrodau' na'?

³⁴ Gulubi'è didza', ta'né':

—Xanru' rquinnē'-ba'.

³⁵ Gulaché'è-ba' ga na' zoë' Jesús. Cati' chgulaxóë' yugu' lari' tsla'a quequë' cúdzu'ba' búrrodau' na', guludxié' Jesús cúdzu'ba' lahui lari' na'. ³⁶ Gap ral-la' tödē' Jesús, gulachiljē' lari' quequë' la' nöZ. ³⁷ Cati' chguladxinē' gal-la' ga zoa ldinn qui Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo, lu yöl-la' rudziji quequë' gulazú lauquë' yúgu'tē bönni' da'quē' Jesús, tu'è zidZ didza', ta'gu'è Dios yöl-la' ba, ni'a quegac yöl-la' huac zxön gulalé'inē' benē' Jesús. ³⁸ Ta'né':

—Yöl-la' ba bönni' uná bē' ni zē'è uláz queë' Xanru' Dios. Yehua' yubá za' le rbequi dxi lādxi'ru'. Yöl-la' ba Dios.

³⁹ Ni'r tē' Jesús bönni' gdau' fariseo nútsa'quē' ladj bunách zian ni', ta'né':

—Bönni' Usēdi, gdil-l yugu' bönni' uséd quiu'.

⁴⁰ Bubi'è didza' Jesús, rē' lequë':

—Rëpa' lbi'ili': Chqui' la'cuá' dxiē' bönni' ni, hualu'cz zidZ didza' yugu' guiöj.

⁴¹ Cati' bdxinē' gal-la' ra' yödZ na', len rlé'inē' lei, rbödxē' qui Jesús, ⁴² rnē':

—Rac ladxa'a huanóZili' na'a dza le gac gun ga cuequi dxi lādxi'li' lahuë' Dios, san na'a chnagachi' queëli', cui glé'ili' lei. ⁴³ Huala'dxin queëli' dza cati' la'bequi zö'ö gdu zbi'il ga zoali' nup cuta'le'i lbi'ili' dxi'a, len la'gú'u lbi'ili' li'aj, ati' yúgu'tē latj gdu zbi'il lúnlenē' lbi'ili' gdil-l. ⁴⁴ Luquindjē' zö'ö run chi'i yödZ queëli', len

ludödcde' nup nacua' lu yödZ ni. Cutu ugá'n guiöj lahui lzē'i. Yúgu'tē lē' ni gac queëli' le cutu gúquibe'ili' dza bidē' Dios duyüë' lbi'ili'.

Rulatjē' Jesús lö'a gdau'

⁴⁵ Ni'r gyaziē' Jesús lö'a gdau', len gzu lahuë' rubijē' ni'l yúgu'tē nup tuti', len nup ta'u ga nac lö'a gdau'.

⁴⁶ Rē' lequë':

—Nayúj lu guich la'y, rna: "Lidxa' nac yu'u ga lulídZ Dios bunách", san lbi'ili' chnunli' lei ca tu bloj quegac gban.

⁴⁷ Yugu' dza rusēdnē' Jesús bunách ga nac nchil gdau', ati' gulazú gulabö'è ludöddē' Lē' yugu' bxuz uná bē', len bönni' gdau' tu'sēdi, len yugu' bönni' blau qui lu yödZ. ⁴⁸ Cutu guludZölnē' nacx ludöddē' Lē', le tu'zē' naggac xtidZē'è gdu lādxi'gac yúgu'tē bunách.

Yöl-la' uná bē' dē lu në'è Jesús

20 Tu dza, cati' ni' rusēdnē' bunách Jesús ga nac nchil gdau', len rguíxjö'è didza' dxi'a, guladxinē' ga na' zoë' yugu' bxuz uná bē' len bönni' gdau' tu'sēdi, len bönni' gul tu'zejni'i, ² ati' tē' Jesús:

—Gdixjöi' netu'. ¿Bizxa yöl-la' uná bē' dē lu na'u runu' cni? ¿Nuzxa caz budód lu na'u yöl-la' uná bē' ni?

³ Bubi'è didza' Jesús, rē' lequë':

—Huanabda' ca' lbi'ili' tu didza', ati' ubi'ili' gnali'.

⁴ ¿Nuzxa bsöla' Juan buquülē' bunách nis? ¿Naru' Dios, o bunách?

⁵ Glun xtídza'quē' la' légacZē' bönni' gdau' na', ta'né':

—Chqui' gnaru': Bsölē'è lē' Dios, guiē' rē'u: "¿Bizx quië cutu gyéjlē'li'-nē'?" ⁶ Chqui' guiēru'-nē': Gulasölē'è lē' bönni', luladxi' rē'u guiöj bunách lu yödZ ni, le nöZgaccznē' bē'è didza' uláz queë' Dios Juan na'.

⁷ Ni'r gulubi'è didza', ta'né':

—Cutu nöZitu' nuzxa na' bsöla' Juan.

⁸ Ni'r Jesús rē' lequë':

—Neda' ca' cutu gyëpa' lbi'ili' bi yöl-la' uná bē' rúnida' cni.

Bönni' huen dxin cunacgac tsahui'

⁹ Ni'r la' gzu lautē' Jesús ruí'lenē' bunách nacua' ni' didza', runē' Isaqui', rnē':

—Zoë' bönni' bdē'è la' yël queë' yugu' lba uva, ati' budödē' la' yël na' lu na'quē' bönni' huen dxin lun gat-sjē' len lē' le luzi'è, ati' gyijē' zi'tu' ga ni' buga'nē' xtsey. ¹⁰ Cati' bdxin dza luchibē' la' yël na', bsölē'è tuē' bönni' gbaz queë' ga na' nacu'è huen dxin na' quië si'è uláz queë' qui le luzi'è, san glundē' lē' zi' huen dxin na', len gulusölē'è lē' ca'z. ¹¹ Leyúbl bsölē'è yetué' gbaz queë', ati' lequë' glundē' lē' ca' zi', len glu'è dö' queë', ati' gulusölē'è lē' ca'z. ¹² Leyúbl bsölē'è quequë' bönni' bunn gbaz queë', ati' guludxié' ca' lē' huë', len gulubijē' lē' ni'l la' yël na'.

¹³ Ni'r gza' ladxē'è xani la' yël na', gnē': "¿Nacx guntsa'? Gsöla'a quequë' zxi'ncza' nadxi'ida'-bi'. Cati' la'lé'inē'-bi', nazx ca' lunē'-bi' ba la'n." ¹⁴ Ni'r, cati' gu-

lalé'iné'-bi' huen dxin na', glun xtídza'quë' la' légaczé', ta'né': "Bi'i ni gaqui queëbi' la' yël ni. Gul-dá, gdódiru'-bi', quië gaqui queëru' le ral-la' gaqui queëbi'." ¹⁵ Gulubijë'-bi' ni'l la' yël na', guludöddë'-bi'.

'Na'a, ¿nacxcz gunë' quequë' xani la' yël na'? ¹⁶ Guidë' len gdöddë' yugu' huen dxin na', ati' udödë' la' yël queë' lu na'gac bunách yubl.

Cati' gulayöni lë ni bunách nacuá' ni', gulané':

—Dios cugnë' gac cni.

¹⁷ Ni'r buyüë' lequë' Jesús, rnë':

—¿Bizxa rë'ni gna lë na' nayúj lu guich la'y, rna:

Guiöj na' gularu'në' bönni' huen zö'ö,

Guiöj ni chnac guiöjlen squin zö'ö?

¹⁸ Núti'tëz nu gbix lahui guiöj ni, quitsj nu na', ati' nu bönni' tsajbaga' lë' guiöj ni, uzxúxj lë'.

Ca nac dumí ta'guíxj lazgac bunách

¹⁹ La' dza ni'z, gulazú gulabö'ë la'zönë' Jesús yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi, le táquibe'inë' gnë' quequë' lë na' benë' Isaqui', san gládxinë' bunách zian nacuá' ni'. ²⁰ Ni'r guluyutsquë' Jesús, len gulasölë'ë bönni' lubijë' Lë' didza', luluí' cuinquë' ca bönni' tsahui', quië lunë' ga bi gnë' Jesús, quië gac ludödë' Lë' lu në'ë bönni' rna bé'inë' lequë'. ²¹ Quië lunë' cni, gulanabnë' Jesús, ta'né':

—Bönni' Usëdi, nózitu' le nacz rnau', len le nacz rusëdnu', len cutu rbequi xbeynu' ca nac le tu'luí'z lahui bunách, san gdu'të li nac ca rusëdnu' zxba queë' Dios. ²² Gdixjöi' netu'. ¿Naru' run bayúdx quíxj lastu' queë' César, bönni' Roma rna bë'ë, o cutu?

²³ Ráquibe'inë' Jesús le të'nnë' lunë' queë', ati' rë' lequë':

—¿Bizx quië rzi' bë'li' neda'? ²⁴ Gul-lui'itsqui' neda' tu dumí rda. ¿Nuzxa lahui da' lë'i ni, len nuzxa lei nayúj ni?

Gulubi'ë didza', ta'né':

—Queë' César na'.

²⁵ Ni'r Jesús rë' lequë':

—Gul-nódzj queë' César le naqui queë' César, ati' queë' Dios le naqui queë' Dios.

²⁶ Cutu guc lunë' bi gnë' Jesús quië gac luquíë' Lë' laugac bunách zian na', san gulubannë' ca nac didza' bubi'ë, ati' guluséjy rú'aque'.

Ca gac quegac nup lubán lu yöl-la' gut

²⁷ Ni'r guládxinë' bönni' gdau' saduceo, nup na' ta'ná cutu lubán nup chnatgac, ati' gulanabnë' Jesús, ²⁸ ta'né':

—Bönni' Usëdi, Moisés buzujë' queëru' lu guich, le rna: "Chqui' gatië' bönni', ati' uga'nnu ngul queë', len chqui' nutu nu zoa bi'i queë', ni'r ral-la' si'bi'-nu ngul queë' na' bi'i böchë'ë, quië uzoabi' bi'i queë' bönni' bóchi'bi' na' gutië'." ²⁹ Gulacua'bi' gadx bi'i bönni' nac-cbi' bóchi'bi', ati' bi'i zi'al na' butság ná'lenbi' bi'i ngul, len gutbi', cuzoabi' bi'i queëbi'. ³⁰ Ni'r butszág ná'len-bi'-nu ngul na' bi'i buróp na', ati' gutbi' ca' bi'i ni, cuzoabi' bi'i queëbi'. ³¹ Butszág ná'lenbi'-nu bi'i bunn na',

ati' la' tuz ca glunbi' igádxhtëbi', len glatbi', cuzoabi' bi'i queëbi'. ³² Ga budxtë, gutnu ca' ngul na'. ³³ Na'a, cati' lubán nup chnatgac, ¿núxalbi' gáquinu queëbi' ngul na', le gulutság ná'lenbi'-nu igádxhtëbi'?

³⁴ Ni'r bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Tu'tság na'gac bunách dza ni zoaru' na'a, len tu'nódzjë'-bi' zxi'nquë' quië lutság na'cbi'. ³⁵ Na'a, nup nacgac Isaca' lubán lu yöl-la' gut len tsajcuá' yödzyú zi'a gata', cutu lunë' yöl-la' rzoalen ngul len cutu lutság na'quë'. ³⁶ Cni gac, le cutur latië', san lacquë' ca nacquë' gbaz la'y queë' Dios, len lacquë' zxi'në' Dios, nup na' lubán lu yöl-la' gut. ³⁷ Ca na' ral-la' lubán nup chnatgac, rului'inë' rë'u Moisészcz ga na' nayúj lu guich ca nac qui yag yötsi' regui, ga ni' ru'ë didza' Xanru', rnë' naquë' Dios queë' Abraham, len Dios queë' Isaac, len Dios queë' Jacob. ³⁸ Dios naquë' Dios, clëg quegac nup natgac tsaz, san quegac nup nabangac, le nabangac lahuë' Lë' yúgu'të bunách, zal-la' glat luyú ni.

³⁹ Ni'r gulubi'ë didza' la'quë' bönni' gdau' usëdi, ta'né':

—Bönni' Usëdi, dxí'adau' gnau'.

⁴⁰ Cutur gulurúguinë' la'nabnë' Lë' didza'.

¿Nuzxa zxi'n naquë' Cristo?

⁴¹ Ni'r Jesús rë' lequë':

—¿Nacxcz na' ta'né': "Cristo naquë' zxi'në' David.?"

⁴² Davidcz bë'ë didza' le nayúj lu guich la'y ga nayujgac salmo, rna:

Xanru' Dios gudxë' Xana':

"Grö' cuit lë'a yubél

⁴³ Cati' gunra' ga luzechu zxi'bgac lau' nup ta'dá'baga' Li'."

⁴⁴ Davidcz na' gnë' queë' naquë' Xanë'. ¿Nacxcz nac, rnalí' lbi'ili' naquë' zxi'në'?

Jesús ruquíë' bönni' gdau' tu'sëdi

⁴⁵ Tsal ni' tu'zé naggac Jesús yúgu'të bunách nacuá' ni', rë' yugu' bönni' uséd queë':

⁴⁶ —Gul-gún chi'i cuinli' quequë' bönni' gdau' tu'sëdi, le ta'dzág ládxiquë' ta'dé' nácuquë' lari' tunn, len të'nnë' lulídz lequë' zxön bunách gap nac lu yë'y, len ta'dzág ládxiquë' ca' ta'bö'ë latj blau gap tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, len gap ta'bö'ë tahuë'. ⁴⁷ Ta'gúë' lidxcnu ngul uzëbdau', len quië luluí' tsahui' cuinquë', xtsey tu'lídzë' Dios. Yugu' bönni' ni, szxónitër gunë' Dios ga la'zaca' la'gui'ë.

Gun glu'nu lahuë' Dios ngul yechi'

21 Ga na' zoë' Jesús nchil gdau', bchis lahuë' len rlé'inë' bönni' dë yöl-la' tsahui' quequë', ta'gu'ë gun lu gui'n qui dumí gun qui gdau'. ² Blé'inë' ca' tu ngul yechi' uzëbdau', rgu'nu chop dumí lasdau', le zá-ca'gac láti'dau'z. ³ Rnë' Jesús:

—Le nactë rëpa' lbi'ili', le zxöntër glu'nu ngul yechi' uzëbdau' ni ca yezica' bunách na' ta'gu'ë dumí.

⁴ Yúgu'të', tsca le nadód bë'i dë quequë', gulagu'ë gun

qui gdau', san ngul ni, lu yöl-la' yechi' queënu glu'nu gdutë le dë queënu, le ral-la' gáhuinu.

Rguíxjö'ë Jesús ca lusnitië' gdau'

⁵ Nacuá' ni' nup tui' didza' ca nac qui gdau' na', ca na' nazí' lguítj qui, yugu' guiöj záqui'tsquistac len gundau' nacgac lach, ati' rë' lequë' Jesús, rnë':

⁶ —Yúgu'të lë ni rlé'ili', huadxín dza cati' cutur ugá'n ni guiöj lahui lzë'i, le lusnít gdau' ni bunách.

Le lac bë' cati' zi'a gdxin dza udx

⁷ Ni'r gulanabnë' Jesús, ta'në':

—Bönni' Usëdi, ¿batx gac lë ni? ¿Bizxa gac bë' chzoa gac cni?

⁸ Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Gul-gún chi'i cuinli', qui nadxi nu si' ye'i lbi'ili', le la'la'quë' bönni' zian, la'zí' laquë' ca lea' neda', la'në' nacquë' Cristo, len la'në': "Chza' gal-la' dza udx." Neda' rëpa' lbi'ili': Cutu tséajlenli' lequë'. ⁹ Cati' yónili' rac gdil-l, len ta'dá'baga' yúlahui' bunách, cutu gadxi gdzóbili', le run bayúdx lac zi'al le cni, san cutu zuítëni dza udx.

¹⁰ Ni'r rë' ca' lequë':

—Til-l tu yödZ len yetú yödZ, ati' bunách tu ga nu rna bë' la'dil-len bunách yetú ga nu rna bë'. ¹¹ Utittsca yödZlyú, ati' zian latj gac gbin len latsj guidzhué' zxön. La'lá' lahui luzxbá le lun gadxi bunách len le lac bë'.

¹² 'Zí'atël cati' zi'a lac lë ni, la'zón lbi'ili' bunách len la'bía láchxi'gac lbi'ili'. La'ché'ë lbi'ili' gap tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios quië lusyudxë' lbi'ili', len la'gu'ë lbi'ili' lidx guía. La'ché'ë lbi'ili' lauquë' bönni' ta'ná bë'ë, len lauquë' bönni' blau, le da'li' neda'. ¹³ Gac cni queëli' quië sáqui'li' gunli' lna' lau quia' neda'. ¹⁴ Tsutsu gul-gún láchxi'li', cui cuequi icjli' zi'al nacx gnali' uláz queëli', ¹⁵ le gunna' queëli' didza' ubi'ili', len yöl-la' rejni'i, cui gac luxicjë' lbi'ili', len cui gac bi la'në' qui xtídza'li' bönni' ni' cuta'lé'inë' lbi'ili' dxi'a. ¹⁶ Ni'r ludöddë' lbi'ili' xuzczli', len yugu' bönni' böchi'czli', len yugu' di'a dza queëczli', len yugu' böchi' lza'czli', ati' ludödcde' la'li'. ¹⁷ Luzóa lbi'ili' tsla' yúgu'të bunách le da'li' neda', ¹⁸ san cutu nit nitú guitsa' icjli'. ¹⁹ Chqui' uga'nli' tsutsu, gdél-li'li' yöl-la' na'bán gdu.

²⁰ 'Cati' glé'ili' nagu'uquë' li'aj Jerusalén bönni' rjaquë' gdil-l, gnözili' chbdxin dza nit yödZ ni. ²¹ Ni'r nup nacué' luyú Judea ral-la' la'zxúndj ni len tsjac gap nac guí'adau', ati' nup nacué' lu yödZ ni ral-la' la'rúj ni, ati' nup nacué' ladj guixi', cutu ral-la' ludxín lu yödZ ni. ²² Yugu' dza ni' Dios gunë' zxguia' nup nacué' yödZ ni quië utság yúgu'të le nayúj lu guich la'y ca ral-la' gac quequë'. ²³ Cati' gdxin dza ni', bica' bayechi' ngul nu-a'cnu-bi' bi'idau' zi'a lalji', len ngul tu'gádxinu-bi' bi'idau', le la'zaca' la'gui'itsca bunách nacué' ni', ati' Dios guntsquë' zxguia' bunách ni'. ²⁴ Latië' zianë' lu gdil-l na', ati' la'ché'ë yela'quë' nadzunquë' ga la'dxinë' gdutë yödZlyú, ati' yödZ Jerusalén ni, lulíj lulibë' lei bönni' zi'tu' na', cati' gza'ar dza quequë'.

Le lac bë' zi'a huödë' Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách

²⁵ Gnë' ca' Jesús:

—Ni'r la'cuá' le lac bë' lu gbidz, len lu beo', len yugu' lu bölj luzxbá ati' luyú ni luchixi bunách, ati' láchxinë', le yön chi'i gziu' yu qui nis zxön len qui le ryas rdxia nis na'. ²⁶ Ludú láchxi'quë' lu yöl-la' radxi quequë' le la'zá' láchxi'quë' quegac le ral-la' lac yödZlyú, le la'zxíz le nala'gac luzxbá. ²⁷ Ni'r la'lé'inë' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, guida' lu böaj luzxbá, dë lu na'a yöl-la' uná bë', len gla' lahui yöl-la' yení' quia'. ²⁸ Cati' su lau lac lë ni, gul-típ láchxi'li', len gul-chís lauli', le chzoa udxina' neda', huöa'ua' lbi'ili'.

²⁹ Gudxë' ca' lequë' Jesús tu le benë' lsaqui', rnë':

—Gul-yutsca' ca rac qui yag higo, len qui bíti'tëz yag yubl. ³⁰ Cati' rlé'ili' ta'lén zxuza' në'i huë'ndau', nózczi' chza' gal-la' beo' ba. ³¹ Lëzca' cni, cati' glé'ili' chtac lë ni, gnözili' chza' gal-la' dza duná bë'ë Dios luyú ni.

³² 'Le nactë rëpa' lbi'ili', cutu lat bunách dza ni zoaru' na'a, cati' udxínr yúgu'të lë ni. ³³ La'dód qui luzxbá len qui luyú ni, san xtídza'a, cutu töd ca'z, san udxíncz ca rna.

³⁴ 'Gul-gún chi'i cuinli' cui güi'li' latj tsaz icj láchxi'-dau'li' le gun ditj lbi'ili', lë na' nac yöl-la' ragu lë'ë, len yöl-la' rzudxi, len yöl-la' ruúbi ruguí'i, quië cati' gdxin dza ni', cui soali' nit láchxi', ³⁵ len cui gac queëli' ca tu le rzön bunách, ca nac le gac quegac yúgu'të bunách nacué' gdutë yödZlyú. ³⁶ Qui lë ni na', gul-zóa ban láchxi', len gul-lídzteczë' Dios, quië gac ulali' lu lë na' ral-la' lac, len cui utui'li' cati' gdxinli' lahua' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

³⁷ Lahui' dza rzoë' Jesús nchil gdau', rusëdnë' bunách, ati' chdzö'l r-rujë' ni' rijë' lu guí'adau' nazí' lei Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo. ³⁸ Yugu' zil guladxín ga zoë' Jesús nchil gdau' yúgu'të bunách quië luzé naggac xtídZë'.

Tun xtídza'quë' ludöddë' Jesús

22 Cati' chzoa gdxin lni cati' tahuë' yöt xtil cunazí' xnë'i, nazí' lei Pascua lni na', ² guludubë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi. Ta'zú ta'bö'ë ludöddë' Jesús, san cutu gulazáqui'në' le tádxinë' bunách.

³ Ni'r yajtság Judas Satanás tu' xöhui'. Judas lë' ca' Is-cariote, len nababë' idxínnutë' gbaz nasölë'ë Cristo. ⁴ Gyijë' Judas na', yjé'lenë' didza' yugu' bxuz uná bë' len bönni' dë lu na'quë' qui gdau', nacx gunë' quië udödë' Jesús lu na'quë'. ⁵ Guludzijnë' bönni' gdau' na', len gulazí' lu na'quë' lunödZjë' queë' dumí. ⁶ Rdzag láchxi'ë Judas, ati' rzu rbö'ë udödë' Jesús lu na'quë' bagachi'z.

Le ráguru' rusá' láchxi'ru' ca gutië' Xanru'

⁷ Bdxin dza na' tahuë' yöt xtil cunazí' xnë'i, cati' ral-la' ludöddë'-ba' bö'cu' zxila' tahuë' xtsö' lni Pascua. ⁸ Bsölë'ë Pedro len Juan, Jesús, rnë':

—Gul-tséaj, gul-tsajpá' queëru' le gáguru' dzö' Lni Pascua.

⁹Të' Lè':

—¿Gazx rè'nnu' tsajpa'tu' queëru'?

¹⁰Rë' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-yutsca', cati' tsazli' lu yöd'z ni, ni' grujë' bönni' dutsaguë' lbi'ili', zunu'ë rö'ö nis. Gul-tséajlenë' ga gdxintëli' yu'u ga tsazië'. ¹¹Gul-guië' xan yu'u na': "Bönni' Usëdi rë' li': ¿Gazx zoa yu'u lni ga gágulena' yugu' bönni' uséd quia' xtsö' Lni Pascua?" ¹²Ni'r ului'inë' lbi'ili' tu yu'u xzön xtsa' ga ni' chnabá'a. Gul-pá' ni' le gáguru'.

¹³Ni'r yjaquë' len yajxáca'quë' ca na' chgudxë' lequë' Jesús, ati' gulupë'ë ni' le lahuë' xtsö' Lni Pascua.

¹⁴Cati' bdxin dzö' na', grö'ë Jesús ga lahuë', ati' gula-bó'lenë' Lë' tsaxón gbaz queë' na'. ¹⁵Ni'r Jesús rë' lequë':

—Guctsca ladxa'a gágulena' lbi'ili' tsaxón xtsö' ni zí'atël cati' zì'a saca' qui'a len gatia'. ¹⁶Rëpa' lbi'ili': Cutur gahua' lë ni cati' gdxinr dza gac le ruluí'z xtsö' ni ga ni' rna bë'ë Dios.

¹⁷Gdel-lë'ë xzíga'dau' len gudxë' Dios: "Xclenu'." Ni'r rë' lequë':

—Gul-sí' lë ni len gul-guí'aj lati' hueaj, ¹⁸le rëpa' lbi'il-i': Cutur gui'ja' xisi uva cati' gdxinr le rna bë'ë Dios.

¹⁹Ni'r gdel-lë'ë yöt xtil len gudxë' Dios: "Xclenu'." Gdöd ni' buzuxzjë' lei len bë'ë qui queëquë', rnë':

—Lë ni nac gdu ca nayá' nabana' le rudöda' uláz queëli'. Gul-gún cni quië usá' ládxi'li' neda'.

²⁰Cati' budx glahuë', lëzca' cni bë'ë didza' qui xzíga'-dau' na', rnë':

—Xzíga'dau' ni ruluí' ca nac didza' cub rucá'n tsahui', ati' run tsutsu lei rön quia', rön na' glalj ni'a queëli'.

²¹'Na'a, rö'ë rágulënë' neda' tsaxón bönni' na' udödë' neda' lu na'gac bunách. ²²Le nactë huayija' ga ludöddë' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, gac quia' ca na' nayúj lu guich la'y ca ral-la' gac quia', san bica' bayechi' bönni' na' udödë' neda'.

²³Ni'r gulazú lauquë' ta'nabnë' Lë' tu tuë', ta'né':

—¿Núzxaltu' nu gun cni?

Tui' xtídzá'quë' núxalquë' gaquë' blau

²⁴Ni'r glu'ë didza' la' légaczë' núxalquë' gdél-li'në' latj blau. ²⁵Jesús gudxë' lequë':

—Bönni' ta'ná bë'ë tu'gunë' dxin yöl-la' uná bë' quequë', ta'ná bé'inë' bunách, ati' nup ni' dë lu na'gac yöl-la' uná bë', lëquë' bönni' taclen. ²⁶Lbi'ili' cutu ral-la' gunli' cni, san nu nac blau ladjli' ral-la' gac ca nu nac cuídi'tër, ati' nu rna bë' ral-la' gac ca nu run dxin qui lzë'i. ²⁷¿Nuzxal na' nacr blau, nu na' rö' ragu, o nu rupá' la' huagu? ¿Naru' clëg nu na' rö' ragu nacr blau? Neda' zóalena' lbi'ili' ca nu rupá' la' huagu.

²⁸'Lbi'ili' ni gzóaleni' neda' cati' ni' bi gac quia', yugu' le gulazí' bë' neda'. ²⁹Qui lë ni na' udöda' lu na'li' tu ga gna bë'li', ca na' benë' Xuza', budödë' lu na'a ga gna bë'a neda'. ³⁰Cni guna' quië gac cö'li', gui'j gáguleni' neda' ga ni' gna bë'a, ati' cö'li' xlatjczli' ga cuequi xbeyli' idxinnu cö' zxi'n xsoë' Israel.

Rnë' Jesús gnë' Pedro cutu nunbë'ë Lë'

³¹Gnë' ca' cni Xanru':

—Simón, Simón. Byutsca'. Chgnab lbi'ili' Satanás tu' xöhui', quië urix udöd lbi'ili' ca nu rurix rudöd xzoa' xtil ³²san chbulidza'-në' Dios gnabda' Lë' gáclenë' li', cui udx udú yöl-la' rejle' quiu' neda'. Na'a, cati' huöacu' quia', btip ládxi'quë' böchi' lza'u.

³³Pedro rë' Lë':

—Xan, chzoa' sá'lëna' Li', clëgz tsija' lidx guia, san lëzca' gátlenä' Li'.

³⁴Jesús rë' lë':

—Pedro, rëpa' li': Zì'al cödxbä' zxi'n druz na'a, chgdá'bagu'u tsonn lzu, gnau' cutu núnbë'u neda'.

Le benë' Jesús cati' chzoa ludöddë' Lë'

³⁵Gnabnë' lequë' Jesús, rnë':

—Cati' bsöla'a lbi'ili' cunua'li' yöxj yöt, ni bzud dumí, ni chop cö' löl-li', ¿naru' bi byadzj queëli'?

Lequë' ta'né':

—Cutu bi.

³⁶Ni'r rë' lequë':

—Na'a, nu dë qui yöxj yöt ral-la' gua' lei, ati' lëzca' cni ral-la' gun nu dë qui bzud dumí, ati' nu cudë qui guia tuchi' ral-la' guti' lari' rxoa yeni len si' tu guia tuchi'. ³⁷Rëpa' lbi'ili': Run bayúdx gac quia' lë na' nayúj lu guich la'y, rna: "Glunë' queë' ca tunë' quegac nup tua' dö'", le lutság yúgu'të le nayujgac lu guich ca ral-la' gac quia'.

³⁸Ni'r lequë' ta'né':

—Xan, ni dë chop guia tuchi'.

Lë' rë' lequë':

—Chnac.

Jesús rulidzë' Dios la' yël Getsemaní

³⁹Ni'r brujë' Jesús len ca runczë' zijë' lu Gui'a Ga Rö'-gac Yag Olivo, ati' zjáclenë' Lë' bönni' uséd queë'.

⁴⁰Cati' guladxinë' ni', rë' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-lidzë' Dios, gnábili'-në' cui gata' latj si' bë' lbi'il-i' tu' xöhui'.

⁴¹Ni'r gzë'ë ga na' nacu'ë Jesús, gdödë' yelati' tsca ga rdxin guiöj r-ru'nru', ati' ni' buzechu zxi'bë' rulidzë' Dios. ⁴²Rnë':

—Xuz, chqui' rë'nnu', bcuas ga zoa' lë na' ral-la' saca' qui'a, san clëg ca rë'nda' neda', san ca rë'nnu' Li' gunu'.

⁴³Ni'r buluí' lahuë' gbaz la'y queë' Dios, zë'ë yehua' yubá, ati' butipë' ladxë'ë Jesús. ⁴⁴Lu yöl-la' rsëbi ladxí queë', gdu ladxë'ë bulidzë' Dios Jesús, ati' gac ca rön raba' luyú nis yös queë'.

⁴⁵Cati' budx bulidzë' Dios, gyasë' len böjë' ga na' nacu'ë bönni' uséd queë', ati' duxaquë'ë lequë' tasië' ni'a qui yöl-la' ruhui'ni quequë'. ⁴⁶Ni'r Jesús rë' lequë':

—¿Rástsali'? Gul-tsás, gul-lidzë' Dios gnábili'-në' cui gata' latj si' bë' lbi'ili' tu' xöhui'.

Ta'zönë' Jesús

⁴⁷ Tsal ni' ru'ë didza' Jesús, la' guladxintë' ni' bönni' zian, dzaguë' lequë' Judas, bönni' na' nababë' idxin-nuë' bönni' uséd queë' Jesús, ati' nanörë' lauquë' bönni' zian na'. Gbiguë'ë ga zoë' Jesús quië utság lahuë' Lë'. ⁴⁸ Ni'r Jesús rë' lë':

—Judas, ¿naru' rudötsu' cni neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, rutság lau' neda'?

⁴⁹ Cati' gulalé'inë' ca na' rac queë' Jesús bönni' na' nacué'lenë' Lë', të' Lë':

—Xan, ¿naru' güi'tu' lequë' guia tuchi'?

⁵⁰ Tuë' bönni' uséd queë' Jesús benë' huë' guid naguë' bönni' huen dxin queë' bxuz blau. Burixë' guid naguë' yubél. ⁵¹ Jesús rnë':

—Chnac na'a. Tsca' gaz.

Gdanë' Jesús guid naguë' bönni' huen dxin na' len bunë' lei. ⁵² Ni'r rë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' dë lu na'quë' qui gdau' len bönni' gul tu'zejni'i, bönni' na' cuta'lé'inë' Lë' dxi'a, rnë':

—¿Narújsali' nua'li' guia tuchi' len yag quië sönli' neda' ca runli' rzönli'-në' gban? ⁵³ Yugu' dza gzóalencza' lbi'ili' nchil gdau', ati' cutu bi benli' quia', san na'a chbdxin dza queëli', nac dza dë lu në'i nu na' zoa latj chul.

Rnë' Pedro: "Cutu núnbë'a-në' Jesús"

⁵⁴ Ni'r gulazönë' Jesús len gulachë'ë Lë' ga na' tu'schinë' Lë' lidxë' bxuz blau. Pedro nahuë' Jesús zi'tu' zi'tu'z. ⁵⁵ Cati' chgulabequië' gui' lö'a lidxë' bxuz blau ni'a në'ë bxuz blau na', gulabö'ë gdu zbi'il ra' gui' na', ati' Pedro gró'lenë' lequë' tsazxón. ⁵⁶ Cati' blé'ibi'-në' Pedro tubi' bi'i ngul huen dxin, ni' rözë' ra' gui', buyu-bi' lë', rnabi':

—Bönni' ni dë'ë ca' Jesús.

⁵⁷ Gdá'baguë'ë Pedro, rnë':

—Ngul, cutu ca' núnbë'a-në' bönni' na'.

⁵⁸ Yelati' gdzey blé'inë' Pedro yetüë' bönni', ati' rnë':

—Li' da'u ca' lequë'.

Pedro gnë':

—Bönni', clëg neda'.

⁵⁹ Yelati'z gdzey, gnë' yetüë' bönni':

—Le nactë bönni' ni dë'ë Jesús, le naquë' bönni' Galilea.

⁶⁰ Ni'r Pedro gnë':

—Bönni', cutu nözda' bizxa na' ru'u didza' qui.

Tsal ni' ru'ë didza' ni, la' gródxhtëba' xzi'n druz. ⁶¹ Ni'r bueycjë' Xanru' ruyüë' Pedro, ati' yajneynë' Pedro xtídzë'ë Xanru', ca na' gudxë' lë': "Zi'al cödxba' xzi'n druz na'a, li' chgdá'bagu'u tsonn lzu, gnau' cutu núnbë'u neda'." ⁶² Burujë' ni'l Pedro ati' rönzc gródxë'.

Tu'titjë' Jesús

⁶³ Gulutitjë' Jesús bönni' na' zönquë' Lë', ati' gulaguinë' Lë'. ⁶⁴ Ni'r guluseyjë' lahuë' Jesús, ati' gulgapë'ë lahuë' len gulanabnë' Lë', ta'né':

—Gnéya'atsca'. ¿Nuzxa na' gdapa' Li'?

⁶⁵ Zianr ca' gulané' queë' le glu'ë dö' queë'.

Rdxinë' Jesús lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey

⁶⁶ Cati' chza' rení' dza na', guludubë' bönni' gul tu'zëjni'në' bunách judío len yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi, ati' gulachë'ë Jesús lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey, ati' ni' gulanabnë' Lë', ⁶⁷ ta'né':

—Gdixjöi' netu'. ¿Naru' nactusu' Li' Cristo?

Jesús rë' lequë':

—Chqui' gyëpa' lbi'ili' naca' Cristo, cutu tséjlë'li' neda', ⁶⁸ len chqui' unabda' lbi'ili' tu didza', cutu ubi'ili' didza', len cutu usanli' neda'. ⁶⁹ Na'a su lau, neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, cö'a cuit lë'ë yubél Dios, náptërë' yöl-la' uná bë'.

⁷⁰ Gulanabnë' Lë' yúgu'të', ta'né':

—¿Naru' nactusu' Li' Zxi'në' Dios?

Lë' gudxë' lequë':

—Le nacz rnali'.

⁷¹ Ni'r ta'né':

—¿Nuzxar naquíniru' nu gun lna' lau queë'? La' rë'uz chbyóniru' didza' ru'ë.

Rdxinë' Jesús lahuë' Pilato

23 Ni'r gulayasë' yúgu'të bönni' zian ni', ati' gulachë'ë Jesús lahuë' Pilato. ² Ni' gulazú lauquë' tu'quíë' Lë', ta'né':

—Bönni' ni, budzólitu' ca runë', runë' ga ta'dá'baga' yúlahui' bunách uládz queëtu', len ruzaguë'ë xnözgac nup ta'guízjx laz ruquízjxë' César, len rnë' lëczë' naquë' Cristo, bönni' ral-la' gna bë'ë.

³ Ni'r Pilato gnabnë' Jesús, rnë':

—¿Naru' nacu' Li' nu gna be'i bunách judío?

Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Le nacz rnau'.

⁴ Ni'r Pilato gudxë' yugu' bxuz uná bë' len bunách nacué' ni', rnë':

—Cutu bi rudzölda' le nac zxguia' nunë' bönni' ni.

⁵ Ni'r glunrë' tsutsu xtídzá'quë', ta'né':

—Runë' ga tun rusbó bunách len rusëdnë' cni bunách gdu luyú Judea. Gzu lahuë' benë' cni luyú Galilea ga rdxintë runë' ca' ni.

Rdxinë' Jesús lahuë' Herodes

⁶ Cati' byönnë' didza' ni Pilato, tu'ë didza' qui luyú Galilea, ni'r gnabnë' lequë' chqui' naquë' Jesús bönni' Galilea. ⁷ Cati' gnöznë' nababë' Jesús ga ni' rna bë'ë Herodes, bsölä'ë Lë' lahuë' Herodes na', le zoë' ca' Jerusalén Herodes yugu' dza na'. ⁸ Cati' blé'inë' Jesús Herodes na', budzijne', le chguc xtsey rë'nnë' glé'inë' Lë' le chbyönnë' le zian ca nac queë' Jesús len runë' löz glé'inë' tu yöl-la' huac gunë'. ⁹ Ni'r zian le gnabnë' Jesús Herodes, san Jesús, cutu bi didza' bubi'ë.

¹⁰ Nacu'ë ca' ni' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi, ati' guluquitsquë' Jesús. ¹¹ Ni'r guluca'në' Jesús ca'z Herodes len bönni' queë' rjaquë' gdil-l, len quië lutitjë' Lë', gulugacuë' Lë' lari' zaca' ca racuë' bönni' rna bë'ë, ati' leyúbl guluschinë' Lë' lahuë' Pilato. ¹² Dza

na' guludzaguë dxi'a Pilato len Herodes, le zi'al gulaléy lza'quë' tuë' yetúë'.

Ta'chuguë' queë' Jesús gatië'

¹³ Ni'r butubë' Pilato yugu' bxuz uná bè' len bönni' dë lu na'quë' len bunách lu yödZ, ¹⁴ ati' rë' lequë':

—Djua'li'-në' lahua' neda' bönni' ni, rnali' queë' runë' ga tun rusbó bunách, san cati' gnabi yudxda'-në', ati' zóatëli' ca' ni, cutu bi budzölda' le nac zxguia' nabaguë'ë, yugu' lë na' ruquili'-në'. ¹⁵ Cati' bsöla'a lbi'ili' lahuë' Herodes, cutu bi budzölnë' le benë' bönni' ni le nac zxguia' nabaguë'ë quië nu gchugu queë' gatië'. ¹⁶ Na'a usaca' zi'a-në' len töd na' usana'-në'.

¹⁷ Run bayúdx bi gunë' Pilato, usanë' lu na'gac bunách tuë' bönni' nadzunë' cati' rac lni na', ca na' runczë'. ¹⁸ Ni'r glu'ë zidZ didza' yúgu'të bönni' nacu'ë ni, ta'në':

—Bdöddë' bönni' ni len bsanë' queëtu' Barrabás.

¹⁹ Nadzunë' lidx guia Barrabás na' le gdil-lenë' yúlahui' lu yödZ na' len le budöcdë' bunách. ²⁰ Bulidzë' lequë' leyúbl Pilato, le rë'nnë' usanë' Jesús, ²¹ ati' leyúbl glu'ë zidZ didza', ta'në':

—Bdë'ë lë'i yag cruz, bdë'ë lë'i yag cruz.

²² Ni'r Pilato gudxë' lequë' le bunn lzu, rnë':

—¿Bizxa caz le cunác benë' bönni' ni? Cutu bi budzölda' nunë' le run ga nabaguë'ë zxguia' gatië'. Usaca' zi'a-në', ati' ni'r usana'-në'.

²³ ZidZjr glu'ë didza', ta'nabë' të'ë Jesús lë'i yag cruz. Le gulabödxyë'ë szxöni yugu' bönni' na' len yugu' bxuz uná bè', guladél-li'në' gac ca na' të'nnë'. ²⁴ Ni'r bchuguë' queë' Jesús Pilato, quië gac queë' ca na' ta'nabë'. ²⁵ Busanë' quequë' bönni' na' nadzunë' lidx guia le gdil-lenë' yúlahui' len budöcdë' bunách, bönni' na' chgulanabë', ati' budöde' Jesús quië gac queë' ca na' të'nnë'.

Dë'ë Jesús lë'i yag cruz

²⁶ Cati' ni' ta'ché'ë Jesús tsajda'quë' Lë' lë'i yag cruz, gulazönë' Simón, bönni' yödZ Cirene, zuzé'ë ladj guixi', ati' gulaxöë' yen zxicjë' yag cruz na' quië gu'ë lei, tsijë' cúdzu'lë' Jesús.

²⁷ Zajnaugac Jesús bunách zian lenca' yugu' ngul, ta'bödxnu len ta'bódx yéchi'nu queë'. ²⁸ Ni'r bueycjë' Jesús ruyüë' lecnu, ati' rë' lecnu:

—Lbi'ili' ngul Jerusalén. Cutu cödxli' quia' neda', san gul-códx queëczli' len quecbi' zxi'nli' ²⁹ le huadxin dza la'ná: "Bica' bagac yugu' ngul huödx len ngul cutu glu'a'nu-bi' bi'ida'u', len cutu gulugádxinu-bi' bi'ida'u'."

³⁰ Ni'r la'zú laugac la'ná bunách, lë' yugu' gui'a sib:

"Gul-dubaga' netu'", len lë' ca' yugu' guí'adau':

"Gul-cachi' netu'". ³¹ Chqui' cni tunë' quia' neda', naca' ca tu yag ya'a, ¿naru' cu lúntërë' ca' queëli', nacli' ca yag bidx?

³² Gulachë'ë ca' chopë' bönni' tua'dö', quië ludöcdë' lequë' tsaxón len Jesús. ³³ Cati' guladxinë' latj nazí' lei Calavera, le rna lu didza' xidza': "Latj Qui Böga' Icjru'",

ni' guludë'ë Jesús lë'i yag cruz. Guludë'ë ca' lé'igac yag cruz chopë' bönni' tua'dö' na'. Tuë' guludë'ë cuit lë'ë yubél Jesús, len yetúë' guludë'ë cuit lë'ë yögl. ³⁴ Ni'r Jesús rnë':

—Xuz, bnit lau lequë', le cutu nözcnë' bi tunë'.

Gululë'ë qui queëquë' le nacuë' Jesús bönni' rjaquë' gdil-l nacu'ë ni', len guluquitjë' le gac bë' lahui. ³⁵ Gulu-titjë' Jesús bunách nacua' ni' tu'yú len bönni' dë lu na'quë', ta'në':

—Yugu' nu yubl buslé' bönni' ni. Na'a ral-la' uslá cuinë' chqui' naquë' Cristo, bönni' gröczë' Dios.

³⁶ Gulutitjë' ca' Jesús bönni' na' rjaquë' gdil-l. Gula-biguë'ë ga na' zoë' len guluguijë' Lë' nup zi, ³⁷ ta'në':

—Chqui' nacu' Li' bönni' gna bé'inë' bunách judío, buslá cuinu'.

³⁸ Da' ca' lë'i yag cruz icjlë' Jesús tu le nayúj lu guich lu didza' griego len lu didza' latín len lu didza' hebreo, le rna cni: "Bönni' Rna Bé'inë' Bunách Judío." ³⁹ Tuë' bönni' huia'dö' na' dë'ë lë'i yag cruz bulídz zi'ë Jesús, rnë':

—Chqui' nacu' Li' Cristo, buslá cuinu' lenca' netu'.

⁴⁰ Bubi'ë didza' yetúë' bönni' huia'dö' na', gdil-lë' lzë'ë na', rnë':

—¿Naru' cu rádxinu'-në' Dios? Lëzca' li' narugu quiu' gatiu'. ⁴¹ Le nactë rë'u, le ral-la'z gac queëru' rzaca' rguiru', ca na' rajlóz dö' bia'ru', san Bönni' ni, cutu bi dö' nu'ë.

⁴² Ni'r bönni' ni rë' Jesús:

—Yajnéy neda' cati' gdxinu' ga ni' gna bë'u.

⁴³ Jesús rë' lë':

—Le nactë rëpa' li', na'a dza ni sóalenu' neda' latj lach quia'.

Ratië' Jesús

⁴⁴ Cati' bdxin gdu huagbídZ, bchul gdu'të yödzlyú ga bdxinr gdu rdöd xhuö. ⁴⁵ Bchul gbidZ, ati' lari' nal-la' lu gdau' bröza' chop di'il. ⁴⁶ Ni'r bë'ë zidZ didza' Jesús, rnë':

—Xuz, rgu'a lu na'u bö' naccza'.

Cati' budx gnë' cni, brujtë bö' nacczë', gutië'.

⁴⁷ Cati' blé'inë' ca na' gac bönni' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, glu'ë Dios yöl-la' ba, rnë':

—Le nactë bönni' ni guquë' bönni' tsahui'.

⁴⁸ Cati' gualé'inë' lë na' gac yúgu'të bönni' nacu'ë ni' tu'yüë', yhuöjqüë' yödZ, ta'gapa' lchu'quë' le tu'ban-në'. ⁴⁹ Zi'tu'z gulugá'n yúgu'të nup ni' núnbë'gac Jesús len ngul na' yjáclennu Lë' cati' ni' gzoë' luyú Galilea, tu'yüë' lë ni rac.

Rgachë'ë Jesús yeru ba

⁵⁰ Zoë' ca' ni' bönni' yödZ Arimatea qui luyú Judea, lë' José. Bönni' ni naquë' dxi'a len tsahui', len nabáblenë' bönni' gdau' ta'bequi xbey. ⁵¹ Cutu benë' tuz nup na' gulachugu queë' Jesús, le rbözë' ca' José ni le rna bë'ë Dios. ⁵² Ni'r gyijë' lahuë' Pilato José na' len gnabë' latj u'ë Jesús. ⁵³ Cati' chnuzötjë' Lë', buchólinë' Lë' lari', ati' glu'ë Jesús yeru ba, le nadj lë'i gui'a guiöj, ati' lu ba

na', nutu nu nagüi'cnë'. ⁵⁴ Dza na' nac dza tu'pé'ë qui dza la'y quequë' bönni' judío, le zi'a gdxin dza na'.

⁵⁵ Yjacnu ca' ni' ngul na' gulazá'lennu Jesús, cati' ni' gzoë' luyú Galilea, ati' gulalé'inu yeru ba na', len ca na' guc, gulagu'ë Lë' ni'. ⁵⁶ Cati' yhuöjcnu yu'u, gulupa'nu nör rla' zxix len yugu' le za rla' zxix. Ni'r guluzí' ládxi'cnu dza la'y na' quequë' bönni' judío ca na' rna bë' zxa ba queë' Dios.

Rubanë' Jesús lu yöl-la' gut

24 Cati' bdxin dza rguel-la' semán na', cati' ni' nac zildau', guladxinnu ngul na' ra' yeru ba queë' Jesús. Nua'cnu yugu' le rla' zxix, lë na' chnupa'cnu, ati' dzagcnu lecnu yela'cnu ngul. ² Cati' guladxinnu ni', duxáca'cnu chnadúa guiöj na' da' ga nu riaz yeru ba queë'. ³ Cati' gulayaznu yeru ba na', cutu guludzólinu ni' Xanru' Jesús. ⁴ Cati' ni' ta'bö'nu baguí'i ni'a qui lë ni, la' guladxintë' ni' len gulazuinë' ga na' nacua'nu chopë' bönni' nácuquë' lari' ryöp yös yení'. ⁵ Ni'r gládxinu len guluzótj icjcnu, tu'yunu lyu, ati' tē' lecnu gbaz la'y na', ta'né':

—¿Bizx quië ruguiljli' xlatj nu nat nu zoa nabán? ⁶ Cu-tu zoë' ni, le chbubanë'. Gul-tsajnéy lë na' chgudxczë' lbi'ili' cati' ni' zoë' luyú Galilea. ⁷ Gnë': "Run bayúdx nu udód neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, lu na'quë' bönni' dul-la', ati' ludé'ë neda' lë'i yag cruz, ati' ubana' cati' gac tsonn dza."

⁸ Ni'r yajneycnu didza' na' bë'ë Jesús, ⁹ ati' guluza'nu ra' yeru ba na', yajtíxjöi'cnu idxineajtë' bönni' gbaz queë' Cristo len yezíca'rë' ca', ca nac lë na' guc. ¹⁰ Ngul na' yajtíxjöi'cnu bönni' gbaz na' yugu' lë ni, naccnu María Magdalena, len Juana, len María, xnë'ë Jacobo, len yela'cnu ngul na' dzagcnu lecnu. ¹¹ Gláquinë' bönni' gbaz na' didza' chixi tui'nu len cutu gulayejlë' lecnu.

¹² Ni'r gyasë' Pedro len jarélu'ë zijë' ra' yeru ba na'. Cati' buyúë' lu ba na', blé'inë' yugu' lari'z nacua' ni', ati' ni'r böjë' lidxë', rubannë' ca nac lë na' guc.

Le guc la' nöz rdxintë Emaús

¹³ La' dza na'z zjaquë' chopë', yu'uquë' nöz rdxintë Emaús, le nac ca chop hora rza' Jerusalén. ¹⁴ Yú'u-gaczë' ca' nöz, tu'ë didza' ca nac yúgu'të lë na' guc. ¹⁵ Tsal ni' yu'uquë' nöz, tu'ë didza' ni la' légaczë', gbiguë'ë gal-la' lëczë' Jesús len tsazxón gdálenë' lequë'. ¹⁶ Cutu guluúnbë'ë Lë' le nac ca tu le nabaga' yöj lauquë'. ¹⁷ Ni'r Jesús gnabnë' lequë', rnë':

—¿Bizxa didza' na' rui'li' la' lbi'izli' yu'uli' nöz? ¿Bizx quië na' ruhuí'nili'?

¹⁸ Bubi'ë didza' bönni' na' lë' Cleofas, rë' Lë':

—¿Nactusu' bönni' zi'tu' lu yödz Jerusalén, len tuzu' li' cutu nöznu' lë na' guc nij nas ni'?

¹⁹ Ni'r Jesús rë' lequë':

—¿Bizxa na' guc?

Të' Lë':

—Lë na' guc queë' Jesús, bönni' Nazaret. Guquë' bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, ati' len yöl-la' huac

zxön benë' dxin len bë'ë didza' lahuë' Dios len laugac yúgu'të bunách. ²⁰ Guludödë' Lë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' ta'ná bé'inë' netu', glunë' ga nu bchugu queë' gatië', ati' guludé'ë Lë' lë'i yag cruz. ²¹ Netu' bentu' löz guquë' Lë' bönni' na' ral-la' huöa'uë' bunách Israel, san na'a chguc tsonn dza cati' glac lë ni. ²² Yetú ca', glunnu ga grö'tu' baguí'i la'cnu ngul nút-sa'cnu ladjtu'. Yjacnu ra' yeru ba queë' cati' zi'a glen gbidz na'a dza, ²³ len cati' cutu guludzólinu Lë', duhuöjcnu, len glënu netu' gulalé'inu ca' yugu' gbaz la'y queë' Dios, nup ni' glë lecnu zoë' nabanë' Jesús. ²⁴ Ni'r yjaquë' ra' yeru ba na' la'quë' bönni' lza'tu' len yajxáca'quë' lei ca na' gulananu ngul na', san cutu gulalé'inë' Jesús.

²⁵ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Lbi'ili', bönni' curejni'i. Nazíd icj ládxi'dau'li' cui tséjlë'li' yúgu'të le gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. ²⁶ ¿Naru' cu ben bayúdx saca' qui'ë Cristo yugu' lë ni len tsazië' ga ni' gáctëre' blau?

²⁷ Ni'r gzu lahuë' Jesús rguíxjöi'në' lequë' yúgu'të le rui' didza' ca nac queë' nayujgac lu guich la'y, ca na' gzu lau bë'ë didza' Moisés ga bdxintë yugu' le gulané' yúgu'të bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios.

²⁸ Cati' guladxinë' yödzdau' ga na' zjaquë', benë' Jesús ca bönni' zéajtëre' zi'tu'. ²⁹ Glunë' bayúdx ugá'n-lenë' lequë', ta'né':

—Bga'nlen netu', le chrdzö' na'a, len chzoa gal.

Ni'r gyazië' yu'u Jesús, bugá'nlenë' lequë'. ³⁰ Cati' ni' rö'ë rágulenë' lequë' Jesús, gdél-lë'ë yöt xtil len gudxë' Dios: "Xclenu'." Ni'r buzuxzjë' lei, len bë'ë quequë'.

³¹ La' ni'z bdua lë na' gbaga' yöj lauquë', ati' guluún-bë'ë Jesús, ati' Lë' bunít cuinë' lauquë'. ³² Ni'r glë lza-quë' tuë' yetúë':

—¿Naru' cu böála'tsca ládxi'dau'ru' tsal ni' rui'lenë' rë'u didza' la' nöz, len cati' ni' ruzálj la'në' le nayúj lu guich la'y?

³³ La' ni'z gulayasë' yhuöjquë' Jerusalén, ati' yajxáca'quë' nudubquë' idxineajtë' bönni' gbaz queë' Jesús len nup nacua'len lequë'. ³⁴ Ni'r glë' chopë' na' bönni' na' nacua'ë ni':

—Chbubanczë' Xanru', ati' buluí' lahuë', blé'inë' Lë' Simón.

³⁵ Ni'r gulaguíxjö'ë ca na' guc quequë' la' nöz chopë' na', len ca na' guluúnbë'ë Jesús cati' ni' buzuxzjë' yöt xtil na'.

Tu'lé'inë' Jesús bönni' uséd queë'

³⁶ Tsal ni' tu'ë didza' ca nacgac lë ni, la' yajsoatë' Jesús gatsj lahui' ga na' nacua'ë, ati' rë' lequë':

—Gul-zóa dxi ládxi'li'.

³⁷ Ni'r gladxi guladzöbnë' le táquinë' bxin ta'lé'inë'.

³⁸ Jesús rë' lequë':

—¿Bizx quië rö'li' baguí'i? ¿Bizx quië rza' ládxi'li' yugu' lë ni? ³⁹ Gul-yutsca' na'a len ni'a. Néda'cza' ni. Gul-cán neda' len gul-yú neda', le cutu da' bëla' bxin, len cutu yu'u dxit ca ni rlé'ili' nac quia' neda'.

⁴⁰ Ni' rui'zë' ca' didza' ni, buluí'inë' lequë' në'ë len ni'ë. ⁴¹ Ni'a qui yöl-la' rudziji quequë' cutu gulayejlë'ë,

len tsal ban raz gulacu'ë. Qui lë ni na' Jesús gudxë' lequë':

—¿I dë queëli' ni le gahua'?

⁴² Ni'r gulunödzjë' queë' lätí'dau'ba' bö! chnégui'ba', len tu quízxi'ba' böz. ⁴³ Gzxi'ë lei Jesús len gdahuë' lauquë'. ⁴⁴ Ni'r rë' lequë':

—Lë na' glac quia' glac ca na' gudxcza' lbi'ili' cati' ni' zóalena' lbi'ili', gnia': "Run bayúdx utság yúgu'të le nayúj lu guich lu zxba queë' Moisés len le gulané' böni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, len le nayúj lu guich nazí' lei Salmos, ca ral-la' gac quia' neda'."

⁴⁵ Ni'r buzéjni'në' lequë' lë na' nayujgac lu guich la'y, ⁴⁶ rë' lequë':

—Cni nayúj lu guich ca run bayúdx gac queë' Cristo, saca' qui'ë len ubanë' lu yöl-la' gut cati' gac tsonn dza, ⁴⁷ ati' gdutë yödzyú ral-la' gac lban ca nac quia' neda'

quië lubí'i ládxi'gac bunách quië unít lahuë' Dios dul-la' nabága'quë'. Lu yödz Jerusalén su lau gac lban na' ⁴⁸ ati' lbi'iczi' na' blé'ili' yugu' lë ni ral-la' gunli' lna' lau qui. ⁴⁹ Gul-yutsca', gsöla'a queëli' le gzxi' lu në'ë Xuza' gunnë' queëli', san gul-gá'nz Jerusalén cati' gdx-inr queëli' yöl-la' huac na' za' yehua' yubá.

Ruhuëpë' Jesús yehua' yubá

⁵⁰ Ni'r bchë'ë bönni' da'quë' Lë' Jesús, zjaquë' yödz Betania, ati' ni' bchis në'ë len bulídz tsahuë'ë lequë'.

⁵¹ Tsal ni' rulídz tsáhui'zë' ca' lequë', gza'të' ga na' nacu'ë, buëpë' yehua' yubá. ⁵² Gdöd gulayíj ládxi'quë' Lë', lu yöl-la' rudziji quequë' yhuöjquë' Jerusalén.

⁵³ Gulacuá'teczë' nchil gdau', ta'gu'ë Dios yöl-la' ba len tunë' Lë' zxön. Ca' nac.

San Juan

Böac bunách Nu nazí' lei Didza'

1 Cati' gzu lau, zí'atèl cati' zi'a gata' yödzyú, ni' zoaczè' Bönni' lè' Didza', ati' zóalenè' Dios Bönni' na' naquè' Didza', len naccz Dios Didza' na'. 2 Zóalenè' Dios Bönni' na' naquè' Didza' cati' ni' gzu lau zi'a rata' yödzyú. 3 Lu nè'è Bönni' ni, Dios benè' yúgu'tè le dè, len cutu bi dè le nunè' Dios le cutu benè' lu nè'è Bönni' na'. 4 Dècz queè' yöl-la' na'bán, ati' yöl-la' na'bán na' nac ca tu yení' ruzení' lu icj ládxi'dau'gac bunách. 5 Ruzení' ga nac chul xöhui' yení' na', san cutu ca' saqui' usúl yení' na' le chul xöhui'.

6 Dios bsölè'è ni bönni' lè' Juan. 7 Bidè' bönni' ni quiè' gaquè' nu gun Ina' lau. Bidè' quiè' gunè' Ina' lau queè' Bönni' na' naquè' yení', quiè' tséjlè'gac Dios yúgu'tè bunách ni'a qui lè na' runè' Ina' lau. 8 Cutu naquè' yení' na' Juan, san bidè' quiè' gunè' Ina' lau queè' Bönni' na' naquè' yení'. 9 Ni' ryaziè' yödzyú ni Bönni' na' naquè' yení' le nac gdu, ati' ruzeni'è lu icj ládxi'dau'gac yúgu'tè bunách.

10 Bdxinè' yödzyú ni Bönni' na' naquè' yení', ati' lu nè'è Lè' Dios benè' yödzyú ni, san cutu guluúnbè'è Lè' bunách yödzyú. 11 Bdxinè' ga naqui queè', san cutu ca' gulazí' lu na'què' Lè' bönni' nabáblenè'. 12 Yúgu'tè bönni' gulazí' lu na'què' Lè', bönni' ni' gulayejlè'è Jesús, Lè' benè' ga dè lu na'què' lacquè' xzi'nè' Dios. 13 Nacquè' xzi'nè' Dios bönni' ni, clèg le nacquè' xzi'n-gac bunách, len clèg le naljquè' ni'a qui le ta'zè ládxi'gac bunách, o ni'a qui tu le rè'nnè' tu bönni', san nacquè' cni le rè'ncznè' Dios.

14 Böaquè' bunách Bönni' na' naquè' Didza', len tu chi'z gzóalenè' rè'u, gdu dzaggac Lè' le ruzá' ladxè'è queèru' Dios len le nac gdu'tè li. Blé'itu' yöl-la' yení' queè', ati' yöl-la' yení' queè' na' nac le rui' queèbi' bi'i la'z dui qui, Nu na' nac Xuzbi'. 15 Benè' Ina' lau queè' Bönni' na' Juan, len bè'è zidz didza', rnè':

—Naquè' Bönni' ni Nu na' gdxjò'a qui, gnia': "Bönni' zi'a zá'tèlè' ca neda' náctèrè' blau ca neda', le zoaczè' Lè' zi'al ca neda'."

16 Le nac gdu queè' buzi'ru' xbey yúgu'tèru', lè na' buzá' ladxè'è queèru', len zianr ca' le ruzá' ladxè'è queèru'. 17 Bdxin queèru' zxba queè' Dios lu nè'è Moisés, san le ruzá' ladxè'è queèru' Dios len le nac gdu'tè li guladxín queèru' lu nè'è Jesucristo. 18 Gatga nu ble'i Dios, san Lè', la'z dui Xzi'nè' Dios, Nu na' nadxí'itsquinè' Dios Xuz, Lè' na' benè' ga nún-bè'ru'-nè' Dios.

Le benè' Ina' lau queè' Jesús Juan, bönni' buquilè' bunách nis

19 Lè ni nac le benè' Ina' lau Juan, cati' ni' bönni' judío uná bè' nacu'è Jerusalén gulasölè'è ga zoè' Juan yugu' bxuz len yugu' bönni' xzi'n xsoè' Leví, nup nacgac ni'a na'què' bxuz, quiè la'nabnè' Juan na', la'né':

—¿Nuzxa bönni' li'?

20 Yalj lulu bè'è didza' Juan len cutu gdá'baguè'è, san gdxjò'è catèz nac, rnè':

—Cutu naca' Cristo, Bönni' na' gzxí' lu nè'è Dios gsölè'è queèru'.

21 Ni'r gulanabnè' lè' leyúbl, tè' lè':

—¿Nuzxa caz li'? ¿Naru' nacu' li' Elías, bönni' bè'è didza' uláz queè' Dios?

Gnè' Juan:

—Cutu naca'.

Ni'r tè' lè':

—¿Naru' nacu' li' bönni' na' ral-la' guidè' gu'è didza' uláz queè' Dios?

Bubi'è didza' Juan, rnè':

—Clèg neda'.

22 Ni'r tè' lè':

—¿Nuzxa caz nacu'? Gdxjò'i' netu' quiè gac quíxjò'i'-tu' nup gulasöla' netu'. ¿Bizxa rnau' li' nuzxa nacu'?

23 Bubi'è didza' Juan, rè' lequè':

—Neda' naca' bönni' na', nayúj lu guich la'y ca nac queè', rna: "Ryön chi'i nu rulídz lu latj ca'z, rna: Gul-bíj li nöz gdxin queèli' Xanru'." Cni gnè' Isaías, bönni' bè'è didza' uláz queè' Dios.

24 Nacquè' bönni' gdau' fariseo bönni' na' nasóla'què' bönni' judío uná bè'. 25 Gulanabnè' Juan, tè' lè':

—¿Bizx quiè ruquilu' bunách nis chqui' cutu nacu' li' Cristo, len cutu nacu' Elías, len cutu nacu' bönni' na' ral-la' guidè' gu'è didza' uláz queè' Dios?

26 Bubi'è didza' Juan na', rè' lequè':

—Neda' ruquila' bunách nis lu nis, san gatsj lahui' lu ga zoali' zoè' bönni' cutu núnbè'li'-nè'. 27 Bönni' ni naquè' Bönni' na' zi'a zá'tèlè' ca neda', len náctèrè' blau ca neda', ati' cutu naca' Isaca' neda' uleycja' lölè' nudé'è.

28 Yúgu'tè lè ni guc lu xyu yödzy Betábara, ga nac yet-slá'a yegu Jordán, zaca' ga rlen gbidz, ga ni' buquilè' bunách nis Juan.

Jesús naquë' ca bö'cu' xzila'dau' tu'döddë'-ba' lahuë'
Dios ni'a qui dul-la'

²⁹ Dza buróp ni' Juan blé'inë' Jesús, zë'ë ga zoë', ati' rnë':

—Gul-yutsca'. Bönni' ni naquë' bö'cu' xzila'dau' queë' Dios, rugúë' dul-la' quegac bunách yödzyú.

³⁰ Lë' naquë' bönni' na' gnia' queë': "Zi'a zá'tëlë' ca neda' tu bönni', náctërë' blau ca neda', le zoaczë' zi'al ca neda'." ³¹ Cutu núnbë'a-në' neda' zi'al, san bida', ruquila' bunách nis quië lumbë' Lë' bunách Israel.

³² Benë' Ina' lau queë' Lë' Juan, rnë':

—Blé'ida'-në' Dios Bö' La'y, bötjë' brujë' yehua' yubá, gnë'ë ca rna'ba' budöda'u, ati' bdxinë' ga zoë' Jesús len bugá'nlenë' Lë'. ³³ Cutu núnbë'ida' Lë' neda' zi'al. Gudx neda' Nu na' bsöla' neda' uquila' bunách nis, gnë': "Cati' glé'inu'-në' huötjë' Dios Bö' La'y, tsajsóalenë' Bönni' len ugá'nlenë' Lë', Bönni' ni gunë' le rulu'z yöl-la' rdil nis ni, uchizië' bunách Dios Bö' La'y." ³⁴ Na'a, chblé'ida' lë na' len runa' Ina' lau queë' Bönni' ni, naquë' Zxi'në' Dios.

Yugu' bönni' uséd zi'al queë' Jesús

³⁵ Yetú dza ca', leyúbl zoë' ni' Juan ati' nacua'lenë' lë' chopë' bönni' da'quë' lë'. ³⁶ Cati' Juan na' blé'inë' Jesús, rdödë' ni', ni'r gudxë' bönni' na' da'quë' lë', rnë':

—Gul-yutsca'. Ni' zoë' bönni' na' naquë' bö'cu' xzila'-dau' queë' Dios.

³⁷ Gulayönnë' didza' ni bë'ë Juan chopë' bönni' na' da'quë' lë', ati' yajnuaquë' Jesús. ³⁸ Ni'r bueycjë' Jesús len blé'inë' chopë' ni nauquë' Lë', ati' rë' lequë':

—¿Bizxa rguiljli'?

Të' Lë':

—Bönni' Usëdi, ¿gazx zu'?

³⁹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Gul-dá, uyuli'.

Ni'r yjáclenë' Lë' len gualalé'inë' ga na' zoë', ati' gu-lugá'nlenë' Lë' dza na', le chza' ral.

⁴⁰ Andrés, böchë'ë Simón Pedro, naquë' tuë' bönni' chopë' ni' gulayönnë' didza' bë'ë Juan len yajnuaquë' Jesús. ⁴¹ Andrés na', zi'al yajtiljë' bönni' böchë'ë, lë' Simón, ati' rë' lë':

—Chbdzólitu'-në' Mesías.

Mesías nac tu didza' hebreo le rna lu didza' griego: "Cristo", ati' lu didza' xidza': "Bönni' naböczë' Dios".

⁴² Ni'r Andrés na' la' bchë'të' Simón ga na' zoë' Jesús. Cati' blé'inë' lë' Jesús, rë' lë':

—Li' nacu' Simón, zxi'në' Jonás. Na'a, si' lau' Cefas.

Cefas nac ca' tu didza' hebreo le rna: "Pedro" lu didza' griego, ati' lu didza' xidza': "Guiöj".

Jesús rulidzë' Felipe len Natanael

⁴³ Cati' za' rení' yetú dza, gu'nnë' Jesús tsijë' luyú Galilea, ati' yajxaquë'ë Felipe, len rë' lë':

—Gda' neda'.

⁴⁴ Naquë' Felipe bönni' yödz Betsaida, le nac ladzquë' Andrés len Pedro. ⁴⁵ Felipe bdzölnë' Natanael, len rë' lë':

—Chbdzólitu'-në' bönni' na' buzujë' queë' lu guich Moisés lu zxba queë' Dios, ati' guluzujë' ca' queë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. Bönni' ni Jesús, zxi'në' José, bönni' yödz Nazaret.

⁴⁶ Natanael rë' lë':

—¿Naru' huala'tsa Nazaret tu le nac dxi'a?

Felipe rë' lë':

—Gda uyú'.

⁴⁷ Cati' blé'inë' Jesús zë'ë ga zoë' Natanael na', rnë':

—Gul-yú ni bönni' naquë' gdu bönni' Israel len cutu rnazë' ca' bönni' ni.

⁴⁸ Ni'r Natanael gnabnë' Jesús, rë' Lë':

—¿Naru' núnbë'tsu' neda'?

Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Cati' zi'a ulídzterë' li' Felipe, cati' ni' zu' znan yag higo, blé'ida' li'.

⁴⁹ Ni'r bubi'ë didza' Natanael, rë' Lë':

—Bönni' Usëdi, Li' nacu' Zxi'në' Dios. Li' nacu' Nu gna be'i bunách Israel.

⁵⁰ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—¿Réjlë'tsu', le gudxa' li': "Blé'ida' li' znan yag higo"? Yugu' le zxöntër ca lë' ni hualé'inu'.

⁵¹ Lëzca' cni rë' lequë' Jesús, rnë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', glé'ili' nayálj luzxbá, len yugu' gbaz la'y queë' Dios ta'benë' len tu'huötjë' ga zoa' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

Lni qui yöl-la' rutság na' guc lu yödz Caná

2 Cati' chguc tsonn dza, guc lni qui yöl-la' rutság na' lu yödz Caná luyú Galilea, ati' zoanu ni' xnë'ë Jesús. ² Lëzca' zoa nu bulídz Jesús len yugu' bönni' uséd queë' djaquë' lni na'. ³ Cati' byadzj xisi uva li'jë', ni'r gudxnu Jesús xnë'ë, rnanu:

—Cutur dë xisi uva li'jë'.

⁴ Bubi'ë didza' Jesús, rë'-nu:

—Nguldau'. ¿Bizx quië rulidzu' neda'? Cutu ca' rdxini dza ulu'a lahui yöl-la' huac quia'.

⁵ Ni'r gudxnu-në' bönni' huen dxin ta'gu'ë le tahuë' xnë'ë Jesús, rnanu:

—Gul-gún yúgu'të le guië' lbi'ili'.

⁶ Nacua' ni' xop yusu' guiöj tu'gunë' dxin bönni' judío cati' tu'pá' cuinquë' ca nalëbcnë' tunë', len rúdzugac chop tsonn rö'ö nis tu tu yusu' na'. ⁷ Gudxë' yugu' bönni' huen dxin na' Jesús, rnë':

—Gul-dzá' nis yugu' yusu' ni.

Guludzë'ë nis yugu' yusu' na'. ⁸ Ni'r Jesús rë' lequë':

—Gul-gachi' na'a, len gul-tsuja' lahuë' bönni' zoë' ra' yusu'.

Yjua'quë' na'. ⁹ Buyúë' chqui' nazxí' nis na' nuhuöác xisi uva bönni' na' zoë' ra' yusu', san cutu ráquibe'inë' gazx za'. Nözcne' bönni' huen dxin na' gláchë'ë nis na'. Ni'r bulidzë' bönni' utság në'ë bönni' na' zoë' ra' yusu', ¹⁰ len rë' lë':

—Zi'al tu'nödzejë' xisi uva nacr szxi' yúgu'të bönni', len cati' chgli'jë' szxöni, ni'r tu'nödzejë' le cunazxi'. Li', ga bdxintë na'a ben chi'u xisi uva nacr szxi'.

¹¹ Yöl-la' huac nac bë' ni benë' Jesús lu yödZ Caná luyú Galilea nac le rzu lau yugu' yöl-la' huac gunë'. Cni guc, bulu'ë lahui yöl-la' zxon queë', ati' gulayejlë'ë Lë' bönni' uséd queë'.

¹² Gdöd na' gyijë' Jesús yödZ Capernaum, dzagquë' Lë' xnë'ë len yugu' bönni' böchë'ë len yugu' bönni' uséd queë', ati' zian dza gulacu'ë Capernaum na'.

Rulatjë' Jesús lö'a gdau', rubijë' nup tun le cural-la' lun ni'

¹³ Cati' chzoa gdxin Lni Pascua cati' tu'spanë' bönni' judío ca benë' Dios, buslé' xuz xtau'quë' luyú Egipto, gyijë' Jesús Jerusalén. ¹⁴ Lu yödZ na' yajxaquë'ë Jesús dzö'ë lö'a gdau' bönni' túti'ë-ba' yugu' bëdx, len yugu' bö'cu' zxila', len yugu' budödau', böa' bëdx na' tu'död-cdë'-ba' lahuë' Dios. Rö'quë' ca' ni' bönni' tu'tsë'ë dumí za' gdutë yödZlyú. ¹⁵ Cati' blé'inë' lë ni Jesús, buzal-lë' yugu' du las le quindë' bunách na', ati' bulaguë'ë yúgu'të' ni' lö'a gdau', len bulaguë'ë-ba' ca' ni' yugu' bö'cu' zxila' len yugu' bëdx. Bësië' lu yu dumí quequë' bönni' na' tu'tsë'ë dumí, len brixë' yugu' blag quequë'. ¹⁶ Ni'r Jesús gudxë' bönni' na' túti'ë-ba' yugu' budödau', rnë':

—Gul-cúa ni yugu' lë ni. Cutu únili' yë'y lidxë' Xuza'.

¹⁷ Ni'r yajneycnë' bönni' uséd queë' Jesús le nayúj lu guich la'y, rna: "Le rui'tsca ladx'a' lidxu', regui rla ladx-i'dau'hua'."

¹⁸ Ni'r gulubi'ë didza' bönni' judío uná bë' nacu'ë ni', të' Jesús:

—¿Bizxa yöl-la' huac ului'inu' netu' le gac bë' dë lu na'u runu' yugu' lë ni?

¹⁹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Gul-quíndj gdau' ni, ati' tsonn dzaz uchisa' lei.

²⁰ Ni'r të' Lë' bönni' judío, ta'né':

—Gdu xopén iz gya' gdau' ni, ati' Li', ¿tsonn dzaz uchitsu' lei?

²¹ Gdau' na' bë'ë didza' qui Jesús nac la' cuinczë'.

²² Qui lë ni na', cati' bubanë' Jesús lu yöl-la' gut, yajneycnë' bönni' uséd queë' Jesús ca na' gnë', ati' gulayejlë'ë le nayúj lu guich la'y lenca' yugu' didza' bë'ë Jesús.

Jesús nunbë'ë yúgu'të bunách

²³ Cati' ni' zoë' Jesús Jerusalén, cati' rac Lni Pascua na', gulayejlë' Jesús bunách zian, le gulalé'inë' yugu' yöl-la' huac runë'. ²⁴ Cutu buzxöni ladxë'ë lequë' Jesús, le núnbë'czë' yúgu'të bunách. ²⁵ Cutu naquinnë' Jesús nu quixjöi' Lë' ca nacgac bunách, le nözcznë' Lë' le yu'u icj ladx-i'dau'gac bunách.

Jesús len Nicodemo

3 Nicodemo, bönni' gdau' fariseo, nabáblenë' yugu' bönni' judío uná bë'. ² Chdzö'l bidë' ga zoë' Jesús bönni' ni, len rë' Lë':

—Bönni' Usëdi. Ráquibe'itu' nasölë'ë Li' Dios quië usëdnu' netu'. Cutu sáqui'në' bönni' gunë' yöl-la' huac nacgac bë' ca nacgac le cni runu' Li' chqui' cuzóalenë' lë' Dios.

³ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Le nactë rëpa' li', nu cugálj leyúbl, cutu ca' gle'i latj ga ni' rna bë'ë Dios.

⁴ Gnabnë' Lë' Nicodemo, rnë':

—¿Nacxcz sáqui'në' bönni' galjë' leyúbl cati' chnaquë' bönni' gul? ¿Naru' huactsa u'ë leyúbl lë'nu xnë'ë, ati' galjë' yetú?

⁵ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Le nactë rëpa' li'. Nu bönni' cugaljë' ni'a qui nis len ni'a queë' Dios Bö' La'y, cutu gac tsazië' ga rna bë'ë Dios. ⁶ Nu na' nalj lu ni'a lu na' bunách, bunáchz nac, san nu nalj ni'a queë' Dios Bö' La'y, Bö' La'y nabani nu na'. ⁷ Cutu ubannu' le rëpa' li', run bayúdx galju' leyúbl. ⁸ Gátitëz reycj bö', ati' ryönnu' rnë' bö' na', san cutu nöznu' gazx za', o gazx zeaj. Lëzca' cni rac quegac nup naljgac ni'a queë' Dios Bö' La'y.

⁹ Ni'r gnabnë' Jesús Nicodemo, rnë':

—¿Nacxcz gac lë ni?

¹⁰ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—¿Rusédtsanu' li' bunách Israel, len cutu nöznu' yugu' lë ni? ¹¹ Le nactë rëpa' li', le nózitu' rui'tu' didza' qui, len le blé'itu' runtu' Ina' lau qui, san cutu rzi' lu na'li' lë na' runtu' Ina' lau. ¹² Chqui' cutu réjlë'li' neda' cati' ruí'lëna' lbi'ili' didza' ca nac le rac yödZlyú ni, ¿nacxcz gac tséjlë'li' chqui' gyëpa' lbi'ili' le tac yehua' yubá?

¹³ Gatga grenë' bönni' yehua' yubá, san tuza' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, bötja' bruja' yehua' yubá, ati' zoacza' ni' yehua' yubá. ¹⁴ Ca na' benë' Moisés lu latj ca'z, buchisë'-ba' bël náquiniba' guia, budë'ë-ba' lë'i yag, lëzca' cni run bayúdx gac quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, luchisë' neda' xtsa'. ¹⁵ Cni gac quia', cui la'nít yúgu'të nup la'yejlë' neda', san gata' quequë' yöl-la' na'bán gdu.

Dios nadxí'itsquinë' bunách yödZlyú

¹⁶ Le bdxí'itsquinë' bunách yödZlyú Dios, budödë' la'z dui Zxi'në', cui la'nít yúgu'të nup la'yejlë' Lë', san gata' quequë' yöl-la' na'bán gdu. ¹⁷ Dios bsölë'ë Zxi'në' yödZlyú ni, clëg quië gchuguë' quegac bunách yödZlyú ni, san quië lulá bunách yödZlyú ni ni'a queë' Lë'.

¹⁸ Nu bönni' réjlë'ë Lë', Zxi'në' Dios, cutu ca' narugu queë', san bönni' curejlë'ë Lë', chnarugu queë', le cutu réjlë'ë Lë', la'z dui Zxi'në' Dios. ¹⁹ Qui lë ni na' chnarugu quegac bunách, le bdxinë' yödZlyú ni Bönni' na' naquë' yení', san glunr zxon le nac chul xöhui' bunách ni ca le glunë' zxon Bönni' na' naquë' yení', le nacgac xöhui' le tunë'. ²⁰ Cutu rdzag ladx-i'quë' yení' yúgu'të bönni' tu'ë dö', len cutu djaquë' lu yení', cui gla' lahui le tunë'. ²¹ Rdxin lu yení' nu run le nac gdutë li quië gac bë' nungac ni'a queë' Dios le run nu na'.

Ru'ë didza' ca nac queë' Jesús Juan, bönni' ruquilë' bunách nis

²² Gdöd na', gyéajlenë' bönni' da'quë' Lë' Jesús, guladxinë' luyú Judea, ati' ni' gzóalenë' lequë', tu'quilë' bunách nis. ²³ Lëzca' ruquilë' bunách nis Juan ga nazí' lei Enón, gal-la' ga dë yödz Salim, le dë ni' nis zil. Latj na' ta'dxin bunách len ta'díl nis. ²⁴ Rac cni zí'atël cati' zi'a gdzunë' lidx guia Juan na'.

²⁵ Ni'r gulazú lauquë' la'quë' bönni' da'quë' Juan ta'díl-lenë' bönni' judío didza' ca nac qui yöl-la' rupá' cuini qui gdau'. ²⁶ Guladxinë' ga zoë' Juan len të' lë':

—Bönni' usëdi. Byutsca'. Ruquilë' bunách nis bönni' na' gzóalenë' li' yetslá'a yegu Jordán, bönni' na' benu' lna' lau queë', ati' ta'dxin ga zoë' yúgu'të bunách.

²⁷ Ni'r bubi'ë didza' Juan, rë' lequë':

—Cutu bi dë lu në'ë bönni', chqui' Dios cutu nudödë' lei lu në'ë. ²⁸ Byóniczi' lë na' bena' lna' lau, gnia': "Cutu naca' neda' Cristo", san Dios nasölë'ë neda' quíxjöi'da' bunách zi'a zë'ë Lë'. ²⁹ Bönni' na' rzi'ë-bi' bi'i ngul rutság na'bi' naquë' bönni' rutság në'ë, san böchi' lzë'ë bönni' rutság në'ë, len dzaguë' lë', ruzé' naguë' didza' ru'ë, len rudzjinë' le ryönnë' didza' ru'ë bönni' rutság në'ë. Lëzca' cni, rudzjítsequida' neda' le rac cni lë ni.

³⁰ Run bayúdx gacrë' blau ca' Cristo, san neda', run bayúdx gacra' cuidi'z.

Nu za' zaca' yehua' yubál

³¹ Gnë' ca' Juan:

—Bönni' na' zë'ë zaca' xtsa'l náctërë' blau ca yúgu'të bunách. Bönni' naquë' bunách yödzlyú ni, qui yödzlyú ni naquë', len ru'ë didza' qui le rac yödzlyú ni, san Bönni' na' zë'ë zaca' yehua' yubál náctërë' blau ca yúgu'të bunách. ³² Bönni' ni runë' lna' lau qui le blé'inë' len le byönnë', san nutu nu rzi' lu në'i le runë' lna' lau.

³³ Núti'tëz bönni' rzi' lu në'ë lë na' runë' lna' lau, bönni' ni rulu'ë lahui rejlä'ë nac gdu'të li didza' ru'ë Dios.

³⁴ Bönni' na' nasölë'ë Dios, didza' queë' Dios ru'ë, le nuzóë' Dios gdu ladxë'ë lu Bönni' na' Dios Bö' La'y.

³⁵ Dios Xuz nadxi'inë' Zxi'në', ati' yúgu'të le dë chnudödë' lu në'ë Zxi'në' na'. ³⁶ Nu bönni' rejlä'ë Dios Zxi'n, dë yöl-la' na'bán gdu queë', san bönni' curejlä'ë Dios Zxi'n, cutu gdél-li'në' yöl-la' na'bán na', san nabaguë'ë zxguia' lahuë' Dios bönni' na'.

Jesús ruí'lenë'-nu didza' ngul Samaria

4 Gulayönnë' bönni' gdau' fariseo ca na' da'gac Jesús zianr bunách ca da'gac Juan, ati' ruquilë' ca' nis zianr bunách ca ruquilë' nis Juan. ² Cutu ruquilë' bunách nis Jesús, san tu'quilë' bunách nis bönni' uséd queë'. ³ Cati' gúquibe'inë' lë ni Jesús, buzé'ë luyú Judea, zijë' leyúbl luyú Galilea.

⁴ Ga ni' zijë', run bayúdx tödë' luyú Samaria. ⁵ Cni guc, bdxinë' Jesús tu yözdzau' luyú Samaria, nazí' lei Sicar, gal-la' ga dë yu na' bunödzejë' Jacob queëbi' José queë' dza ni'të. ⁶ Latj na' zoa tu yeru nis nachö'në' ga rë' Jacobo na'. Cati' bdxinë' ni' Jesús, grö'ë ra' yeru nis

na' le yajxáqui'në' yu'ë nöz. Guc gdu huagbíd. ⁷ Ni'r bdxinnu ni' ngul Samaria quië si'nu nis. Jesús rë'-nu: —Benn le gui'ja'.

⁸ Tuzë' zoë' Jesús le chzjaquë' bönni' uséd queë' lu yödz zajxi'quë' le lahuë'. ⁹ Ni'r rënu Jesús ngul Samaria na', rnanu:

—¿Rnábsanu' neda' le gui'ju', len nacu' bönni' judío? Neda' ni naca' ngul Samaria.

Cni gnanu le cutu ta'dzág dxi'a bunách Samaria len bunách judío.

¹⁰ Bubi'ë didza' Jesús, rë'-nu:

—La'naru' núnbë'u le runödzejë' Dios, len nuzxa na' rë li': "Benn le gui'ja'", li' gnabu' ati' Lë' gunnë' quiu' nis runn yöl-la' na'bán.

¹¹ Ni'r rënu Lë' ngul na', rnanu:

—Bönni', cutu nu'u le cuájnu' nis, ati' yeru nis ni, dx-i'tër rö'. ¿Gazx dë nis na' runn yöl-la' na'bán? ¹² ¿Naru' náctërtsu' Li' xzön ca xuzru' gul gdöd Jacob, bönni' ni' bennë' queëtu' yeru nis ni, ga ni gzxi'ë nis gu'ë, len gli'jbi' ca' zxi'në', len glë'jba' ca' böa' bëdx queë'?

¹³ Bubi'ë didza' Jesús, rë'-nu:

—Núti'tëz nu gui'j nis ni, leyúbl ubídx nis, ¹⁴ san nu gui'j nis na' unödzejä' neda', cutur gbidx icj ládxi'-dau'huë', le unödzejä' queë' nis na' gac lu icj ládxi'-dau'huë' ca tu ga ralj nis, le güi' queë' yöl-la' na'bán gdu.

¹⁵ Ni'r rënu Lë' ngul na', rnanu:

—Bönni', benn quia' nis na', quië cutur ubidxa', len cutur duxi'a nis ni.

¹⁶ Jesús rë'-nu:

—Gyeaj, yajlidzë' bönni' quiu', ati' huödu' ni.

¹⁷ Bubi'inu didza' ngul na', rënu Lë':

—Cutu nu zoa bönni' quia'.

Ni'r Jesús rë'-nu:

—Ca nacz rnau', "cutu nu zoa bönni' quia'", ¹⁸ le chgzóalenu' gayu' bönni', ati' bönni' na' zóalenu'-në' na'a, cutu naquë' bönni' quiu'. Didza' ni ru'u, ca nacz rnau'.

¹⁹ Ni'r rënu Lë' ngul na', rnanu:

—Bönni', runi neda' nacu' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios. ²⁰ Gulayj ládxi'quë' Dios xuz xtau'ru' lu gui'a ni, san rnali' lbi'ili' Jerusalén nac ga ral-la' la'yj ládxi'gac Dios bunách.

²¹ Jesús rë'-nu:

—Ngul, gyejlë' neda'. Za' dza cati' tsej ládxi'li'-në' Dios Xuz zal-la' cutu dusoali' gui'adau' ni, len cutu tsaj-soali' Jerusalén. ²² Lbi'ili' rej ládxi'li' Nu cu núnbë'li', san netu' núnbë'tu' Nu na' rej ládxi'tu', le benë' queë' Dios gla' lahui yöl-la' ruslá ni'a quequë' bönni' judío.

²³ Na'a, za' dza, len chrdxin dza na', cati' nup le nactë ta'yj ládxi'gac Dios, la'yj ládxi'quë' Lë', zóalenë' lequë' Dios Bö' La'y len le nac gdu'të li, le rë'nnë' Dios Xuz lac-quë' queë' bönni' la'yj ládxi'quë' Lë' cni. ²⁴ Dios naquë' Bö', ati' nup ta'yj ládxi'gac Lë', run bayúdx la'yj ládxi'quë' Lë', zóalenë' lequë' Dios Bö' La'y len le nac gdu'të li.

²⁵ Ni'r rënu Lë' ngul na', rnanu:

—Nözda' ral-la' guidë' Mesías, Bönni' na' lë' Cristo. Cati' guidrë' Lë' quíxjöi'në' rë'u yúgu'të.

²⁶ Jesús rë'-nu:

—Lëczë', ruí'lenë' li' didza'.

²⁷ Ractë cni guludxinë' bönni' uséd queë' Jesús, ati' gulubannë' le ruí'lenë'-nu ngul didza', san cutu burúguinë' gnabnë' Lë' nitúë', cugnë': "¿Bizxa rnabnu' lënu?" o: "¿Bizxa didza' ruí'lenu'-nu?" ²⁸ Ni'r buca'nnu ni' xchö'nu ngul na', ati' böajnu la' yödz, zjödxxnu nup nacua' ni', ²⁹ rnanu:

—Gul-dá, glé'ili'-në' bönni' gudxë' neda' yúgu'të le chnuna'. ¿Naru' cunactsë' Lë' Cristo?

³⁰ Ni'r gularúj bunách yödz na', guladxinë' ga zoë' Jesús.

³¹ Tsal ni' zhuöjnu ngul na', glunë' bayúdx bönni' uséd queë' Jesús, të' Lë':

—Bönni' Usëdi, gdagu.

³² Jesús rë' lequë':

—Dë tu le rahua', le cunózili'.

³³ Ni'r gulanabi lza'quë' tuë' yetúë' bönni' uséd queë', ta'në':

—¿Nuzxa chdguat'sa le gdahuë'?

³⁴ Ni'r Jesús rë' lequë':

—Le nabánida' nac guna' ca rë'nnë' Xuza' nasölë'ë neda', len udx guna' xchinë'. ³⁵ Cni rnali' lbi'ili': "Yetáp beo' huadxin dza lapru'." Neda' rëpa' lbi'ili': Gul-chís lauli' uyuli' bunách nacgac ca gap naduzgac, le chn-abidxgac quië tsajlapru'. ³⁶ Bönni' na' rlapë' rzi'ë lazxjë', ati' lë na' rlapë' bönni' na', nac quië gata' quegac bunách yöl-la' na'bán gdu, quië gac ludziji tsazxón nu raz len nu rlap. ³⁷ Nac gdu'të li lë na' rna cni: "Tu nu raz, len yetú nu rlap." ³⁸ Neda' bsöla'a lbi'ili' tsajlapli' ga cutu guzli'. Glun dxin glaz bunách yubl, ati' lbi'ili' ruzi'li' xbey dxin na' nunquë'.

³⁹ Gulayejlë'ë Jesús zian bunách Samaria nacua' yödz Sicar na' ni'a qui xtídzanu ngul na', bennu lna' lau queë', gnanu: "Gudxë' neda' yúgu'të le chnuna'."

⁴⁰ Cati' guladxinë' bönni' Samaria ga ni' zoë' Jesús, glá-ta'yuë' lahuë' ugá'nlenë' lequë'. Yechóp dza buga'në' ni' Jesús. ⁴¹ Cni guc, gulayejlë'ë Lë' zióntërë' ca' bönni' ni' ni'a qui didza' bë'ë Jesús. ⁴² Ni'r glë'-nu ngul na' bönni' ni', ta'në':

—Na'a réjlë'tu' Lë', clëgz ni'a qui didza' bë'u li', san lëzca' le byónitu' Lë' netu', len nózitu' le nactë naquë' Cristo, Nu ruslá bunách yödzlyú, bönni' ni.

Ruúnë' Jesús xzi'në' tuë' bönni' dë lu në'ë

⁴³ Yechóp dza ca', buzë'ë Jesús luyú Samaria, zijë' luyú Galilea. ⁴⁴ Cni benë', le gdíxjö'ë Lëczë' Jesús, gnë': "Cutu tun ba la'n bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios, bunách uládz queë'." ⁴⁵ Cati' bdxinë' Jesús luyú Galilea, glunë' Lë' ba la'n bönni' Galilea na' le yjaquë' ca' Jerusalén cati' guc lni Pascua len gulalé'inë' le benë' ni' Jesús.

⁴⁶ Ni'r böjë' Jesús yödz Caná luyú Galilea, ga ni' benë' ga böac xisi uva nis. Lu yödz Capernaum na' zoë' bönni' dë lu në'ë uláz queë' bönni' rna bë'ë, ati' ré'ibi' bi'i bönni' queë' bönni' na' dë lu në'ë. ⁴⁷ Cati' byönnë' bön-

ni' ni chbuzë'ë Jesús luyú Judea len budxinë' luyú Galilea na', ni'r gyijë' ga na' zoë' Jesús, len gúta'yuë' lahuë' guidë' lidxë', duhuenë'-bi' bi'i bönni' queë' na', le chraqi gatbi'. ⁴⁸ Ni'r Jesús rë' lë':

—Cutu ca' tséjlë'li' chqui' cutu glé'ili' le nacgac bë' len yugu' yöl-la' huac guna'.

⁴⁹ Ni'r gudxë' Jesús bönni' na' dë lu në'ë uláz queë' bönni' rna bë'ë, rnë':

—Bönni', dia'të qui nadxi gatbi' bi'i quia'.

⁵⁰ Ni'r Jesús rë' lë':

—Böaj lidxu'. Nabanbi' bi'i quiu'.

Gyejlë'ë didza' bë'ë Jesús bönni' ni, ati' zhuöjë'.

⁵¹ Tsal ni' yu'ë nöz zhuöjë', duxí'gal-la'quë' lë' bönni' huen dxin queë' ati' gulaguíxjöi'në' lë', ta'në':

—Nabanbi' bi'i quiu'.

⁵² Gnabnë' lequë' bat cal gzu lau ruhuöác ládxi'bi'. Të' lë':

—Ba'y, gdu huagbíd, burúj tu xla yu'ubi'.

⁵³ Ni'r gúquibe'inë' xuzbi' bi'i na', böacbi' cati' ni' bé'lenë' lë' didza' Jesús, gudxë' lë': "Nabanbi' bi'i quiu'." Qui lë ni na' gyejlë'ë Jesús ati' gulayejlë' ca' Lë' bunách nacua' lidxë'.

⁵⁴ Yöl-la' huac ni nac le buróp benë' Jesús cati' ni' zoë' luyú Galilea, gdöd buzë'ë luyú Judea.

Ruúnë' Jesús bönni' nacu'në' bin ga nazí' lei Betesda

5 Gdöd guc lë ni, guc lni quequë' bönni' judío, ati' gyijë' Jesús Jerusalén. ² Lu yödz na', gal-la' ga tu'ú'uba' bö'cu' zxila', dë tu pil nis zxön, nazí' lei Betesda lu didza' hebreo, len nacua' gayu' nchil don qui.

³ Yugu' nchil na' dëquë' zian bönni' té'inë', bönni' nachúl lauquë', len bönni' cuta'zë'ë, len bönni' nacu'n-quë' bin. Ta'bözë' bat cal utá cuini nis na'. ⁴ Cni rac, le ruhuötjë' tu chi'i hueaj gbaz la'y queë' Dios, ryazië' lu nis na', len rutë' nis na'. Huöactë' ca nac bíti'tëz guidzhuë' rac queë' bönni' tsajtsu'ë zi'al lu nis na' cati' rutá cuini. ⁵ Zoë' ni' bönni', chguc chixxunu' uruá' iz ré'inë'. ⁶ Cati' blé'inë' dë' ni' bönni' huë' na' Jesús, len ráquibe'inë' chguc zian iz ré'inë', gnabnë' lë', rnë':

—¿I rë'nnu' huöacu'?

⁷ Bubi'ë didza' bönni' huë' na', rë' Jesús:

—Bönni', nutu nu zoa cu'u neda' lu nis na' cati' rutá cuini. Tsal zija' neda', ryazië' bönni' yubl zi'al ca neda'.

⁸ Jesús rë' lë':

—Gyasch. Bua' le deynu', len gzë'i.

⁹ La' böactë' bönni' na', ati' bu'ë le gúti'në' len gzë'ë. Dza na' rac cni nac dza la'y quequë' bönni' judío. ¹⁰ Ni'r glë' bönni' na' nuhuöaquë' bönni' judío uná bë', ta'në':

—Dza la'y nac na'a. Cutu ral-la' u'u le ráti'nu'.

¹¹ Bubi'ë didza' bönni' na', rë' lequë':

—Gudxczë' neda' bönni' na' bunë' neda', gnë': "Bua' le deynu' len gzë'i."

¹² Ni'r gulanabnë' lë', ta'në':

—¿Nuzxa na' gudx cni li': "Bua' le deynu' len gzë'i'?"

¹³ Cutu nöznë' nuzxa na' bönni' na' nuhuöaquë', le chbuzë'ë Jesús latj ni' le nacua' ni' bunách zian.

¹⁴ Gdöd guc lë ni, yajxaquë'ë bönni' na' Jesús ga nac nchil gdau', ati' rë' lë':

—Byutsca'. Chböacu'. Cutur gunu' dul-la', cui gac quiu' tu le nacr zi' ca lè na' guc quiu'.

¹⁵ Gyijë' bönni' na', yajtíxjöi'nè' yugu' bönni' judío uná bē' Jesús na' bunē' lē'. ¹⁶ Qui lē ni na' gulabía lādxi-i'quē' Jesús bönni' judío uná bē' len glē'nnē' ludöddē' Lē', le runē' yugu' lē ni cati' nac dza la'y quequē'. ¹⁷ Bubi'ē didza' Jesús, rē' lequē':

—Xuzá' na'atē runē' dxin, ati' neda' ca' runa' dxin.

¹⁸ Qui lē ni na' glē'nrnē' bönni' judío uná bē' ludöd-dē' Jesús, clēgz le gditsjē' zxba qui dza la'y quequē', san lēzca' le gnē' naquē' Dios Xuzczē', ati' cni nac nun cuinē' tuz ca naquē' Dios.

Yöl-la' uná bē' dē lu nē'ē Zxi'nē' Dios

¹⁹ Ni'r bubi'ē didza' Jesús, rē' lequē':

—Le nactē rēpa' lbi'ili'. Cutu bi gac guna' neda', Zxi'nē' Dios, racz quia' san tuz lē na' rlé'ida' runē' Dios Xuz. Yúgu'tē le runē' Dios Xuz, lēzca' cni runa' neda', Zxi'nē'. ²⁰ Dios Xuz nadxi'inē' neda', Zxi'nē', len ru-lui'inē' neda' yúgu'tē le runē', ati' yugu' le zxöntēr ca lē ni ului'inē' neda', le lun ga ubánili' lbi'ili'. ²¹ Ca na' runē' Dios Xuz, ruspanē' nup natgac, len ruhué'ē quequē' yöl-la' na'bán, lēzca' cni runa' neda', Zxi'nē', runödza' quegac bunách yöl-la' na'bán ca rē'nczda'. ²² Nutu nu rbequi xbeynē' Dios Xuz, san chnudödē' lu na'a neda', Zxi'nē', yúgu'tē yöl-la' uná bē' cuequi xbeyda' bunách. ²³ Cni nac quiē lun ba la'n neda', Zxi'nē', yúgu'tē bunách ca na' tun ba la'n Dios Xuz. Nu cu run ba la'n neda', Zxi'nē', cutu run ba la'n Dios Xuz, nasölē'ē neda', Zxi'nē' na'.

²⁴ Le nactē rēpa' lbi'ili'. Dē yöl-la' na'bán gdu queē' bönni' ryönnē' didza' ru'a len rejle'ē Dios Xuz na' nasölē'ē neda', ati' cutu grugu queē', san naquē' ca nu chnubán lu yöl-la' gut le chdē yöl-la' na'bán gdu queē'.

²⁵ Le nactē rēpa' lbi'ili', za' dza, len chrdxin dza na', cati' la'yöni chi'a neda', Zxi'nē' Dios, nup chnatgac, ati' nup la'yöni xtízda'a len lun ca rna, huöata' yöl-la' na'bán quequē'. ²⁶ Ca na' dē lu nē'ē Dios Xuz unödzejē' quegac bunách yöl-la' na'bán, lēzca' cni benē' ga dē lu na'a neda', Zxi'nē', unödza' quegac bunách yöl-la' na'bán. ²⁷ Lēzca' cni budödē' lu na'a yöl-la' uná bē' cuequi xbeyda' bunách, le naca' Bönni' Nuhuöaquē' Gdu Bunách. ²⁸ Cutu ubánili' ca nac lē ni, le huadxín dza cati' la'yöni chi'a yúgu'tē nup chnatgac, ²⁹ len lurúj yeru ba. Lubán nup na' glun le nac tsahui', huöata' quequē' yöl-la' na'bán, san nup na' glun le cunác, lubán, ati' grugu quequē' latiē' tsaz.

Le nac bē' le naquē' Jesús

³⁰ Gnē' ca' Jesús:

—Cutu bi gac guna' la' neda'z. Ca nac le ryönda' rē' neda' Xuza', cni rbequi xbeyda', ati' ca na' rbequi xbeyda' nac tsahui', le cutu runa' ca rē'nzda' neda', san ca rē'ncznē' Xuza' nasölē'ē neda', runa'. ³¹ Chqui' neda' runa' Ina' lau qui la' cuincza', cutu nac Isaca' lē na' runa' Ina' lau. ³² Zoa Nu yubl Nu run Ina' lau quia' neda', Lē' Xuza', ati' nözda' nac Isaca' le runē' Ina' lau

quia'. ³³ Lbi'ili' bsóla'li' bönni' yajnabcnē' Juan, ati' lē na' benē' Ina' lau quia' nac gdu'tē li. ³⁴ Neda' cutu naquinda' nu bönni' gunē' Ina' lau quia', san ru'a didza' ni quiē ulali'. ³⁵ Guc ca tu gui' yör didza' bē'ē Juan na', le gyegui len buzení', ati' lbi'ili', tu chi'z bdzag lādxi'li' uzi'li' xbey yení' queē'. ³⁶ Na'a, zoa le run Ina' lau quia' neda' le nacr gdu ca lē na' benē' Ina' lau quia' Juan. Yugu' le budödē' lu na'a guna' Dios Xuz, la' leyz na' runa', ati' yugu' lē na' runa', tun Ina' lau quia', len nacgac bē' bsölē'ē neda' Dios Xuz. ³⁷ Lēzca' runē' Ina' lau quia' Dios Xuz nasölē'ē neda'. Gatga byónili' chi'ē, len gatga blé'ili' lahuē', ³⁸ len cutu nazí' lu na'li' xtízdzē'ē, le cutu réjle'li' neda', nu na' bsölē'ē.

³⁹ Rusēdli' le nayúj lu guich la'y, le ráquili' huata' queē'li' yöl-la' na'bán gdu ni'a qui lē na' nayúj lu guich la'y, ati' lē na' nayúj lu guich run Ina' lau quia' neda'. ⁴⁰ Cutu ré'nili' guidli' quia' neda' quiē gata' queē'li' yöl-la' na'bán.

⁴¹ 'Cutu rguilja' yöl-la' ba la'gú'u neda' bunách.

⁴² Neda' núnbē'a lbi'ili', len nözda' cutu nadxi'ili'-nē' Dios. ⁴³ Bdxina' ni uláz queē' Dios Xuz, ati' lbi'ili' cutu rzi' lu na'li' neda', san chqui' huadxín nu yubl nu guid racz qui, bönni' na' si' lu na'li'. ⁴⁴ ¿Nacxzc gac tséjle'li' Dios chqui' rzi'li' yöl-la' run zxön qui lza'li' tuli' yetuli', len cutu rguilji' yöl-la' run zxön na' za' lu nē'ē la'z dui Dios? ⁴⁵ Cutu uzóa icjli' uquía' lbi'ili' lahuē' Xuza'. Nu na' uquí lbi'ili' nac lēczē' Moisés, bönni' na' ruzxöni lādxi'li'-nē', zal-la' gutiē' dza ni'tē. ⁴⁶ La'naru' réjle'li'-nē' Moisés, tséjle'li' ca' neda', le buzujē' Moisés lu guich ca nac quia' neda'. ⁴⁷ Na'a, ¿nacxzc gac tséjle'li' didza' ru'a neda' chqui' cutu réjle'li' yugu' le buzujē' lu guich Moisés?

Rugahuē' Jesús zianr ca chiún gayuá' bunách

6 Gdöd guc lē ni, gyijē' Jesús yetslá'a Nis Zxön Qui Galilea, nazí' lei ca' Nis Zxön Queē' Tiberias. ² Yaj-naugac Jesús bunách zian le gulale'i yugu' yöl-la' huac benē', bunē' bönni' té'inē'. ³ Ni'r grenē' Jesús, gyijē' ga nac tu lu guí'adau', ati' ni' gró'lenē' yugu' bönni' uséd queē'. ⁴ Chzoa gdxin Lni Pascua cati' tu'spanē' bönni' judío ca benē' Dios, bubijē' luyú Egipto xuz xtau'quē'. ⁵ Cati' bchis lahuē' Jesús len blé'inē' bunách zian za'c ga zoē', ni'r rē' Felipe:

—¿Gazx tsjó'uru' yöt xtil lagu bunách zian ni?

⁶ Cni gnē' Jesús quiē si' bē'ē Felipe na', le nözcznē' Lē' nac gunē'. ⁷ Bubi'ē didza' Felipe, rnē':

—La'naru' si'ru' yöt xtil lazjru' qui gdu xunu' beo', cutu gaqui láti'dau' hueaj lagu bunách zian ni.

⁸ Ni'r rē' Jesús bönni' uséd queē', lē' Andrés, böch'ē'ē Simón Pedro, rnē':

⁹ —Ni zoabi' bi'i bönni', nua'bi' gayu' yöt xtil náquini zxoá' cebada, len chopba' böl cuídi'dau'. ¿Naru' huáqui'tsa ugagu cáti'ga zian bunách le dau' ni?

¹⁰ Ni'r Jesús rē' lequē':

—Gul-gún ga la'bó' lyu bunách zian ni.

Latj na', szxöni rö' daca', ati' ni' gulabö'ē gdu ca chiún gayu'ē bönni'. ¹¹ Ni'r gdel-lē'ē Jesús yöt xtil na'. Cati' chgudxē' Dios: "Xclenu", gdisiē' lei quequē' bön-

ni' uséd queë', ati' lequë' gulaguisië' lei quegac yúgu'të nup na' rögac lu daca' ni'. Lëzca' cni glunë' quecba' bõl cuídi'dau' na', ati' glahuë' tsca glë'nnë' lahuë'. ¹² Cati' chguluhuöljnë', rë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rnë':

—Gul-túb le bizxj naga'ngac, cui lac ditj.

¹³ Gulutubë' ca', ati' guludzé'ë chinu bdó'adau' le bizxj quegac gayu' yõt xtil náquini xzoa' cebada na', le gulugá'n quequë' bönni' na' glahuë'. ¹⁴ Cati' gulalé'inë' bönni' ni' yöl-la' huac na' benë' Jesús, ta'në':

—Le nactë bönni' ni naquë' bönni' na' ru'ë didza' uláz queë' Dios, bönni' na' ral-la' guidë' yödzylyú ni.

¹⁵ Le ráquibe'inë' Jesús të'nnë' la'ché'ë Lë' bayúdx quië lunë' ga gna bé'inë' lequë', qui lë ni na' buzë'ë ni', zijë' tuzë' tu lu gui'a.

Rzë'i ni'ë Jesús lu nis zxön

¹⁶ Cati' chza' ral, yjaquë' bönni' uséd queë' Jesús, guladxinë' ra' nis zxön. ¹⁷ Ni' gulabenë' tu lë'i bárcodau', zjaquë' ta'dödë' lu nis zxön na', quië ludxinë' Capernaum. Chnac chul ati' Jesús cutu rdxíninë' ga na' nacu'ë. ¹⁸ Gzu lau reycj bö' bdunu' lu nis zxön na', ati' ryas rdxia nis na'. ¹⁹ Cati' chgulusë'ë bárcodau' na', gza' le nac tsca rza'ru' tu hora, ni'r gulalé'inë' Jesús rzë'i ni'ë lu nis zxön na', len zë'ë rbiguë'ë ga na' zeaj barco na', ati' gladxi guladzöbnë'. ²⁰ Ni'r Jesús rë' lequë':

—Néda'cza'. Cutu gádxili'.

²¹ Ni'r len yöl-la' rudziji quequë' guluguel-lë'ë Lë' lë'i bárcodau' na', ati' la' bdxintë bárcodau' na' lu yu bidx ga ni' zjaquë'.

Tu'guilj Jesús bunách zian

²² Dza buróp ni', gláquibe'i bunách zian na' naga'ngac yetslá'a nis zxön bdxin ni' tuz bárcodau' ati' Jesús cutu grénlenë' yugu' bönni' uséd queë' lë'i bárcodau' na', san légaczë' na' yjaquë'. ²³ Ni'r gularúj yela'gac bárcodau' lu yödZ Tiberias, ati' guladxín tu latj dë gal-la'z ga ni' glahuë' yõt xtil cati' ni' Xanru' Jesús gudxë' Dios: "Xclenu'", qui. ²⁴ Le gulalé'inë' cutur zoë' ni' Jesús len cutu nacu'ë ni' bönni' uséd queë', qui lë ni na' gulabenë' lé'igac bárcodau' na', yjaquë' Capernaum, tu'guiljë' Jesús.

Naquë' Jesús yõt xtil nabánigac tsaz bunách

²⁵ Cati' guladxín bunách zian na' yetslá'a nis zxön na', yajxáca'quë' Jesús, len të' Lë':

—Bönni' Usëdi, ¿batx bdxinu' ni?

²⁶ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili': Ruguiljli' neda', clëg le blé'ili' yugu' yöl-la' huac bena', san le gdáguli' yõt xtil ni' len böljli'. ²⁷ Gul-gún dxin, clëg quië si'li' la' huagu rdöd qui, san quië si'li' la' huagu na' uga'ntecz, len runn yöl-la' na'bán gdu. Lë ni la' huagu gunna' queëli' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, le bulu'ë lahui Xuza' Dios naca' Zxi'në'.

²⁸ Ni'r gulanabnë' Lë', ta'në':

—¿Bizxa run bayúdx guntu' quië guntu' le rdzag ladxë'ë Dios?

²⁹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Lë ni le rdzag ladxë'ë Dios, quië tséjlë'li' neda', naca' nu bsölë'ë Lë'.

³⁰ Ni'r gulanabnë' Lë', ta'në':

—¿Bizxa le nac bë' runu', le glé'itu' quië tséjlë'tu' Li'? ¿Bizxa yöl-la' huac runu'? ³¹ Glahuë' xuz xtau'ru' yõt xtil nazí' lei maná lu latj ca'z, ca nayúj lu guich la'y, rna: "Yõt xtil qui yehua' yubá bë'ë quequë' Moisés, glahuë'."

³² Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili': Clëg Moisés na' bennë' queëli' yõt xtil qui yehua' yubá, san Xuza' Dios runnë' queëli' yõt xtil gdu qui yehua' yubá. ³³ Yõt xtil na' runnë' quegac bunách Dios naca' neda', lë na' bruj yehua' yubá len runódzj quegac bunách yödzylyú ni yöl-la' na'bán.

³⁴ Ni'r të' Lë':

—Xan, benntecz queëtu' yõt xtil na'.

³⁵ Jesús rë' lequë':

—Neda' naca' yõt xtil nabánigac tsaz bunách. Nu za-len neda', huölj gdze'i tsaz nu na' le nac queë' Dios, ati' nu tsejlë' neda', chnë'j tsaz le nac queë' Dios.

³⁶ Nac ca na' chgudxcza' lbi'ili', zal-la' rlé'ili' neda', cutu ca' réjlë'li' neda'. ³⁷ Yúgu'të nup na' runnë' quia' Xuza', lid quia', ati' nup na' lid quia', cutu usá'gaca'-në'. ³⁸ Cni nac, le bötja' bruja' yehua' yubá, clëg quië guna' ca rë'nda' néda'cza', san quië guna' ca rë'nnë' Dios Xuz, nasölë'ë neda'. ³⁹ Lë ni le rë'nnë' Xuza' nasölë'ë neda', rë'nnë' cutu unitia' nitú nup na' bennë' quia', san uspana' lequë' dza udx. ⁴⁰ Lë ni le rë'nnë' Dios Xuz nasölë'ë neda', rë'nnë' gata' yöl-la' na'bán quequë', yúgu'të nup na' la'le'i neda', Zxi'në', len la'yéjlë'ë neda', ati' neda' uspana' lequë' dza udx na'.

⁴¹ Ni'r gulané' queë' Jesús bönni' judío uná bë' le gnë': "Neda' naca' yõt xtil na' bötj, bruj yehua' yubá."

⁴² Qui lë ni na' ta'në':

—¿Naru' clëg bönni' ni Jesús, zxi'në' José? Nún-bë'czru' xuz xnë'ë. ¿Nacxcz nac na', rnë' bönni' ni: "Bötja' bruja' yehua' yubá"?

⁴³ Ni'r bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Cutu gnëli' quia' la' lbi'izli'. ⁴⁴ Cutu sáqui'në' guidë' quia' nitúë' bönni' chqui' cutu dugu'ë quia' nu na' Xuza' nasölë'ë neda', ati' neda' uspana' nu na' dza udx. ⁴⁵ Nayúj lu guich la'y ca gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, rna cni: "Dios usëdnë' yúgu'të bunách." Qui lë ni na', za'quë' quia' yúgu'të bönni' ta'yönnë' chi'ë Xuza' len nazëdquë' lu në'ë Lë'.

⁴⁶ 'Nutu nu bönni' blé'inë' Dios Xuz, san tuzë' Bönni' na' brujë' ga zoë' Dios. Bönni' ni rlé'icznë' Dios Xuz.

⁴⁷ Le nactë rëpa' lbi'ili': Núti'tëz bönni' réjlë'ë neda' dë queë' yöl-la' na'bán gdu. ⁴⁸ Neda' naca' yõt xtil nabánigac tsaz bunách. ⁴⁹ Glahuë' xuz xtau'li' yõt xtil na' nazí' lei maná lu latj ca'z, len cati' bza'a dza quequë' glatië'.

⁵⁰ Neda' naca' yõt xtil ruhuójtj r-ruj yehua' yubá, ati' nútli'tëz bönni' gahuë' lei, cutu ca' gatië' bönni' na'.

⁵¹ Néda'cza' naca' yõt xtil na' nabánigac bunách, bötj

bruj yehua' yubá, ati' chqui' núti'tèz bönni' gahuè' yöt xtil na', gbánteczè' bönni' na'. Yöt xtil na' runödza' neda' nac xpèla'a, le runödza' quiè gata' yöl-la' na'bán quegac bunách yödzyú.

⁵² Ni'r gulachixi lza'què' bönni' judío uná bè', ta'né':

—¿Naru' huactsa bönni' ni gunnè' queèru' xpèlè'è gáguru' lei?

⁵³ Qui lè ni na' Jesús rè' lequè':

—Le nactè rèpa' lbi'ili': Chqui' cu gáguli' xpèla'a neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, len chqui' cu gui'jli' xchöna', cutu ca' zoalen lbi'ili' yöl-la' na'bán.

⁵⁴ Núti'tèz nu gagu xpèla'a len gui'j xchöna', dè qui yöl-la' na'bán gdu, ati' neda' uspana' nu na' dza udx.

⁵⁵ Cni gac, le nac xpèla'a la' huagu gdu, ati' xchöna' nac tu le nac gdu quiè nu gui'j lei. ⁵⁶ Núti'tèz bönni' gahuè' xpèla'a len gui'jè' xchöna', sóalentezè' neda' bönni' na', ati' neda' sóalentezè' lè'. ⁵⁷ Ca na' zoè' nabanè' Dios Xuz nasölè'è neda', ati' neda' nabánida' Lè', lèzca' cni gbáninè' neda' núti'tèz bönni' gahuè' neda'.

⁵⁸ Lè ni yöt xtil böjt bruj yehua' yubá, len cutu nac ca yöt xtil na' nazí' lei maná, lè na' glahuè' xuz xtau'li', len cati' bza'a dza quequè', glatiè'. Núti'tèz bönni' gahuè' yöt xtil ni gbánteczè'.

⁵⁹ Yugu' didza' ni bè'è Jesús ga nac tu lu yu'u ga tu' dubè' tu'sèdè' queè' Dios bönni' judío, ati' guc lè ni tsal ni' rusèdnè' bunách Capernaum.

Didza' tann queèru' yöl-la' na'bán gdu

⁶⁰ Cati' gulayönnè' didza' ni, gulané' qui zian bönni' uséd queè' Jesús, ta'né':

—Banigtè didza' ni. ¿Nuzxa caz gac si' lu në'i lei?

⁶¹ Ráquibe'inè' Jesús ta'né' qui xtidzè'è bönni' uséd queè', ati' gnabnè' lequè', rnè':

—¿Naru' run lbi'ili' zi' didza' ni? ⁶² ¿Nacxcz gac chqui' hualé'ili' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, huèpa' huöja' ga ni' zoa' zi'al? ⁶³ Le nac queè' Dios Bö' La'y nac le runn queèli' yöl-la' na'bán. Le nac bèla'z cutu ca' nu uzí' xbey. Yugu' didza' na' bé'lèna' lbi'ili' nacgac queè' Dios Bö' La'y len tann quegac bunách yöl-la' na'bán. ⁶⁴ Na'a, la'li' cutu réjlè'li'.

Gnè' cni Jesús le nözcnè' dza ni'tè nup na' cuta'yejlè', lenca' nu na' udód Lè' lu na'què' bönni' ludöddè' Lè'. ⁶⁵ Qui lè ni na' gnè':

—Qui lè ni na' chgudxcza' lbi'ili': "Cutu sáqui'nè' tè'è neda' nitúè' bönni' chqui' cutu gu'è lè' latj Dios Xuz."

⁶⁶ Dza na' glac chop ládxi'què' zian bönni' uséd queè' len cutur guladálènè' Lè'. ⁶⁷ Ni'r Jesús gnabnè' idxínutè' bönni' uséd queè' na', rè' lequè':

—¿Naru' ubíga'tsali' ca' lbi'ili'?

⁶⁸ Bubi'è didza' Pedro, rè' Lè':

—Xan, ¿nuzxa qui tseajtu'? Li' napu' didza' tann queètu' yöl-la' na'bán gdu. ⁶⁹ Netu' ni réjlè'tu' Li', len núnbè'tu' Li', nacu' Cristo na' nasölè'è Dios, len nacu' ca' Xzi'nè' Dios ban.

⁷⁰ Bubi'è didza' Jesús, rè' lequè':

—Gröcza' lbi'ili' chínnuli' ni, san tuè' bönni' ladj lbi'ili' dzag lè' tu' xöhui'.

⁷¹ Didza' ni bè'è Jesús queè' Judas Iscariote, xzi'nè' tu bönni' lè' Simón, le naquè' Judas bönni' na' udöddè' Jesús lu na'què' bönni' ludöddè' Lè', len nabáblènè' yechineajè' bönni' uséd queè' Jesús.

Cutu ta'yejlè'è Jesús bönni' bóchi'czè'

7 Gdöd guc lè ni gdè' Jesús luyú Galilea. Cutu gu'n-nè' tsijè' luyú Judea le tè'nnè' bönni' judío uná bè' ni' ludöddè' Lè'. ² Dza ni' chzoa gdxin lni quequè' bönni' judío cati' tu'spanè' ca gulacu'è znan lbin lága'dau' xuz xtau'què'. ³ Qui lè ni na' tè' Jesús bönni' böchè'è, ta'né':

—Bruj ni len gyeaj luyú Judea quiè la'lé'inè' ca' yugu' yöl-la' huac runu' bönni' uséd quiu' nacu'è ni'. ⁴ Chqui' rè'nnè' bönni' lumbè' lè' bunách, cutu runè' bagachi'z le runè'. Le runu' yugu' yöl-la' huac cni, blui' cuinu' laugac yúgu'tè bunách.

⁵ Cni gulané', le cu ta'yejlè'è Jesús bönni' böchè'è.

⁶ Ni'r Jesús rè' lequè':

—Cutu rdxini dza quia' uluí' lahua' laugac bunách, san dza queèli' tseajli' ni' choacz. ⁷ Cutu tu'zóa lbi'ili' tsla' l bunách yödzyú ni, san tu'zóa neda' tsla' l le runa' lna' lau quequè', rnia' nac xöhui' le tunè'. ⁸ Gul-tséaj lbi'ili' lni na'. Cutu tsija' na' a lni na' le cutu rdxini dza quia'.

⁹ Cati' chgudxè' lequè' lè ni, buga'nè' ni' luyú Galilea.

Zijè' Jesús lni quegac bunách judío

¹⁰ Gdöd zjaquè' lni na' bönni' böchè'è Jesús, ni'r zijè' ca' Lè', clèg yalj lulu, san bagachi'z zijè'. ¹¹ Ga na' rac lni na', guluguiljè' Jesús bönni' judío uná bè', ta'né':

—¿Gazx zoè' bönni' na'?

¹² Szxöni glui' didza' ca nac queè' Jesús bunách zian ni'. La'què' ta'né':

—Naquè' dxi'a.

Yela'què' ta'né':

—Cutu naquè' dxi'a le rzi' yé'inè' bunách.

¹³ Cutu bè'è didza' yalj lulu ca nac queè' Jesús nitúè' bönni', le tadxi yugu' bönni' judío uná bè' bunách zian na'.

¹⁴ Cati' chbdxin gatsj lni na', blè'è Jesús ra' gdau' len busèdnè' bunách nacuá' ni'. ¹⁵ Gulubannè' bönni' judío, ta'né':

—¿Nacxcz nac, raquè' sxzöni bönni' ni len cutu ca' nazèdè' qui gdau'?

¹⁶ Bubi'è didza' Jesús, rè' lequè':

—Le rusèdda' neda', clèg quia' na', san queè' Dios Xuz na' nasölè'è neda'. ¹⁷ Chqui' rè'nnè' nu bönni' gunè' ca rè'nnè' Dios, huáquibe'inè' bönni' na' chqui' naqui queè' Dios le rusèdda' bunách o chqui' racz quia' ru'a didza'. ¹⁸ Nu bönni' ru'è didza' racz queè', runè' cni quiè lun lè' ba la'n bunách, san bönni' na' rè'nnè' lun bunách ba la'n nu nasöla' lè', bönni' ni ru'è didza' gdu'tè li len cutu ca' rzi' yè'è.

¹⁹ Bennè' queèli' zxba queè' Dios Moisés, san nituli' cutu runli' ca rna bè' zxba na'. ¿Bizx quiè rzu rbö'li' gdódi'li' neda'?

²⁰ Gulubí'i didza' bunách zian na', të Lè':

—Tu' xöhuí' dzag li'. ¿Nuzxa caz rzu rbò' gdödi li'?

²¹ Bubi'è didza' Jesús, rë' lequë':

—Tu yöl-la' huac bena', ati' rubánili' yúgu'tëli'. ²² Le nactë bennë' queëli' Moisés lë na' nac bë' narugu lu xpéla'li'. Clëg Moisészc bennë' queëli' lë na', san gzxi'è lei lu na'quë' xuz xtau'huë'. Na'a, zal-la' nac dza la'y, rchúguli' lu xpéla'cbi' bi'i bönni'dau' lë na' nac bë' náquicbi' queë' Dios. ²³ Chqui' ta'zi'bi' lu xpéla'cbi' lë na' nac bë' cati' nac dza la'y, cui quitsjli' zxba queë' Moisés, ¿naru' rléytsali' neda' le buna'-në' bönni', böaquë' dxí'adau' cati' nac dza la'y? ²⁴ Cutu ral-la' cuequi xbeyzli' ca', san gul-bequi xbey ca rajlóz le nac gdu'të li.

Rguíxjö'è Jesús ga narujë'

²⁵ Ni'r glu'è didza' la'quë' bönni' nacu'è Jerusalén, ta'né':

—¿Naru' clëg bönni' ni nu na' tu'guiljë' bönni' judío uná bë' quië ludöddë' Lë'? ²⁶ Gul-yutsca', yalj lulu ru'è didza' len cutu bi të' Lë'. ¿Naru' táquibe'inë' bönni' ta'ná bé'inë' rë'u, le nactë bönni' ni naquë' Cristo, Nu na' ral-la' gna be'i rë'u? ²⁷ Bönni' ni, nóziczru' gazx bönni' Lë'. Cati' guidë' Cristo, nutu nu gnözi gazx bönni' Lë'.

²⁸ Ni' zoë' Jesús rusëdnë' bunách nchil gdau', len cati' byönnë' didza' ni, ni'r bë'è zidz didza', rnë':

—¿Naru' núnbë'tsali' neda' len nózitsali' gazx bönni' neda'? Bida' ni, clëg racz quia', san Dioszc nasölë'è neda', ati' Lë', cutu núnbë'li'-në' lbi'ili'. ²⁹ Neda' núnbë'a-në', le za'a queë' Lë' ati' Lëczë' nasölë'è neda'.

³⁰ Ni'r glunë' bayúdx la'zönë' Lë', san nutu nu gzxön Lë', le cutu rdxini dza queë' tsu'è lu na'quë'. ³¹ Gulayejlë' Lë' zian bunách ni', ta'ná:

—Cati' guidë' Cristo, ¿naru' gunë' zianr yöl-la' huac ca le runë' bönni' ni?

Ta'sölë'è bönni' gdau' nup la'zón Jesús

³² Gulayönnë' bönni' gdau' fariseo yugu' didza' ni tui' bunách ca nac queë' Jesús, ati' gulasölë'è ni'a na'quë' tsajxönquë' Jesús yugu' bxuz uná bë' len yugu' bönni' gdau' fariseo na'. ³³ Ni'r Jesús gnë':

—Yetú chi'z sóalena' lbi'ili' ati' ni'r huöja' ga zoë' Xuza' nasölë'è neda'. ³⁴ Uguiljli' neda' san cutu udzólili' neda'. Ga ni' tsajsóa' neda' cutu gac guidli' lbi'ili'.

³⁵ Ni'r të' lza'quë' bönni' judío, ta'né':

—¿Gazx tseajtsë' bönni' ni, ga ni' cutu udzóliru'-në'? ¿Naru' huayeajtsë' ga nacu'è bönni' judío náslasquë' gdu'të yödzylyú len usëdnë' yugu' bönni' gza'a ni'?

³⁶ ¿Bizxa rë'ni gna didza' na' bë'è: "Uguiljli' neda' san cutu udzólili' neda'", lenca': "Ga ni' tsajsóa' neda' cutu gac guidli' lbi'ili'?"

Nis yegu runn queëru' yöl-la' na'bán

³⁷ Cati' ni' nac dza udx qui lni na', dza na' nac blau, gyasë' gzuinë' Jesús len bë'è zidz didza', rnë':

—Chqui' zoë' bönni' rbdix icj ládxi'dau'huë', ral-la' guidë' ga zoa' bönni' na' len gui'jë'. ³⁸ Nu bönni' rejle'è neda', gac queë' ca na' nayúj lu guich la'y, rna: "Lu icj ládxi'dau'huë' bönni' na' glen le nac ca nis yegu", lë na' luzi' xbey bunách, gata' quequë' yöl-la' na'bán.

³⁹ Didza' ni bë'è Jesús ca nac queë' Dios Bö' La'y, Nu ral-la' dusoalen bönni' na' la'yejlë'è Jesús. Cni gnë' Jesús le cutu rdxíninë' Dios Bö' La'y, le cutu ruhuëpnë' Jesús ga gáctërë' blau.

Ta'rúj chopl bunách

⁴⁰ Cati' gulayöni didza' ni, gulaná la'gac bunách zian na', ta'ná:

—Le nactë naquë' bönni' ni bönni' na' ru'è didza' uláz queë' Dios, bönni' na' gzxi' lu në'è Dios gsölë'è queëru'.

⁴¹ Ta'né' yela'quë':

—Naquë' Cristo bönni' ni.

Ta'ná la'gac bunách:

—¿Naru' Galilea grujtsë' Cristo? ⁴² Nayúj lu guich la'y le rna: "Cristo galjë' ladj xzi'n xsoë' David len gaquë' ca' bönni' Belén le guc ladzë' David na'."

⁴³ Cni guc, gularúj chopl bunách na' ni'a queë' Jesús. ⁴⁴ Të'nnë' la'quë' la'zönë' Jesús san nutu nu bi ben queë'.

Cutu ta'yejlë'è Jesús bönni' uná bë'

⁴⁵ Ni'r guludxinë' ni'a na'quë' yugu' bxuz uná bë' len yugu' bönni' gdau' fariseo ga na' nacu'è bönni' gdau' na', ati' lequë' glë' ni'a na'quë' na', ta'né':

—¿Bizx quië cutu zuchë'li'-në'?

⁴⁶ Gulubi'è didza' ni'a na'quë', ta'né':

—Nutu nu bönni' ru'è didza' ca ru'è didza' bönni' ni.

⁴⁷ Ni'r gulubi'è didza' bönni' gdau' fariseo na', ta'né':

—¿Naru' bë'tsali' latj gzxi' yé'inë' ca' lbi'ili'? ⁴⁸ ¿Naru' gyéjlë'tsë' Lë' nu bönni' uná bë' o nu bönni' gdau' fariseo? ⁴⁹ Bönni' ni cutaquë' zxba queë' Dios, dö' dxi-aquë'.

⁵⁰ Zoë' ca' ni' Nicodemo, bönni' na' bdxinë' ga zoë' Jesús chdzö'l, le naquë' ca' bönni' gdau' fariseo, ati' rë' lequë':

⁵¹ —¿Naru' rusyúdxtsaru' bönni' lu zxba queëru' chqui' cutu yóniru' lë' zi'al quië gnóziru' bi benë'?

⁵² Ni'r gulubi'è didza' yezíca'rë' na', të' lë':

—¿Nactsu' ca' li' bönni' Galilea? Blab le nayúj lu guich la'y ati' uyú' gatga bruj luyú Galilea nitúë' bönni' ru'è didza' uláz queë' Dios.

⁵³ Ni'r qui queëquë' yhuöjquë' lidxquë'.

8 Gyjë' Jesús ga nac lu Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo.

Ngul naguitsjnu zxba qui yöl-la' nutság na'

² Cati' za' rení' budxinë' Jesús ra' gdau', ati' guladxín ga zoë' yúgu'të bunách. Grö'è ni' Jesús, rusëdnë' lequë'. ³ Ni'r duchë'quë'-nu ga zoë' Jesús ngul, bönni' gdau' tu'sëdi len yugu' bönni' gdau' fariseo, guladzöl-në'-nu ni' rguitsjnu zxba qui yöl-la' nutság na'. Gu-

luschinë'-nu laugac bunách na' tu'zê naggac Jesús,
4 ati' tē' Lē':

—Bönni' Usēdi, ngul ni gzxöntu'-nu ni' runnu dul-la' rguitsjnu zxba qui yöl-la' nutschág na'. 5 Lu zxba queē' Moisés, gna bé'inē' netu' uládxí'tu'-nu guiöj ngul runnu cni, gatnu. ¿Nazxga Li', naxc rnau'?

6 Cni gulanē' quiē la'zí' bē'ē Jesús quiē la'záqui'nē' luquíē' Lē'. Ni'r byechuē' Jesús, ruyúē' lyu len ruzujē' lyu na' len xbönni' nē'ē. 7 Cati' gulanábtsequinē' Lē', ni'r buzuinē' Jesús len rē' lequē':

—Nul-li' cununli' dul-la' su lauli' uládxí'li'-nu guiöj.

8 Leyúbl byechuē' Jesús, ruyúē' lyu len bguel-lē'ē ruzujē' leyúbl lyu na'. 9 Cati' gulayönnē' didza' ni, gu-luxós lequē' ládxi'dau'quē', ati' gularujē' tu tuē', gu-lazú lauquē' bönni' gulr ga bdxintē bönni' cuidi'. Naga'nē' ni' Jesús, dzaghu Lē' ngul na' zoanu gatsj lahui' l nup na' tu'zê naggac Lē'. 10 Ni'r buzuinē' leyúbl Jesús, len nutu nu blé'inē' nu ruquí' lēnu, san tuznu ngul na', ati' rē'-nu:

—Ngul, ¿gazx nacua' nup na' guluquí' li'? ¿Naru' cutu zoa nu bönni' rchuguē' quiu'?

11 Lēnu rnanu:

—Nutu nucz, Xan.

Ni'r Jesús rē'-nu:

—Lézca' neda', cutu rchuga' quiu'. Böaj lidxu', len cutur gunu' dul-la'.

Naquē' Jesús yení' quegac bunách yödzylyú

12 Leyúbl bé'lenē' lequē' didza' Jesús, rnē':

—Neda' naca' yení' quegac bunách yödzylyú. Nu bönni' zá'lenē' neda', cutu tē' ga chul xöhui' san soalen bönni' na' yení' uluí' lē' nac gata' yöl-la' na'bán gdu queē'.

13 Ni'r tē' Lē' bönni' gdau' fariseo, ta'né':

—Li' runu' Ina' lau qui la' cuinzu'. Cutu nac Isaca' le runu' Ina' lau. Daduz nac.

14 Bubi'ē didza' Jesús, rē' lequē':

—Zal-la' runa' Ina' lau qui la' cuinza', gdu tē li nac le runa' Ina' lau, le nözda' ga bruja' len ga tsija', san lbi'ili' i' cutu nózili' gazx za'a len clēg gazx tsija'. 15 Lbi'ili' rbequi xbeyli' ca le tac yödzylyú ni, san neda', racz quia' nutu nu bönni' cutu rbequi xbeyda' lē'. 16 La'naru' cuequi xbeyda', ca nacz cuequi xbeyda', le clēg neda'z cuequi xbeyda', san gunē' neda' tsazxón Xuza' nasölē'ē neda'. 17 Lézca' cni lu zxba queē' Moisés nayúj lu guich le rna: "Le tunē' Ina' lau chopē' bönni', gdu tē li nac." 18 Neda' runa' Ina' lau qui la' cuinza', ati' Xuza' nasölē'ē neda', runē' ca' Ina' lau quia'.

19 Ni'r gulanabnē' Lē' bönni' gdau' fariseo na', ta'né':

—¿Gazx zoatsē' Xuzu'?

Bubi'ē didza' Jesús, rē' lequē':

—Cutu núnbē'li' neda', len cutu núnbē'li'-nē' Xuza'. La'naru' núnbē'li' neda', lēzca' Xuza' gúnbē'li'-nē'.

20 Yugu' didza' ni bē'ē Jesús cati' ni' zoē' rusēdnē' bunách nchil gdau', ga na' nacua' gui'n gap ta'gu'ē gun qui gdau', san nutu nu gzxön Lē', le cutu rdxini dza queē' tsu'ē lu na'quē'.

Rnē' Jesús: "Ga tsija' neda', cutu gac guidli'"

21 Leyúbl rē' lequē' Jesús, rnē':

—Uzá'a yödzylyú ni, ati' uguilji' nu uslá lbi'ili', san ugá'n dul-la' nabága'li', gatli'. Ga tsija' neda', cutu gac guidli'.

22 Ni'r glu'ē didza' bönni' judío uná bē', ta'né':

—¿Naru' gdödi cuinē'? Rnē': "Ga tsija' neda', lbi'ili' cutu gac guidli'."

23 Jesús rē' lequē':

—Lbi'ili' nacli' qui luyú dē dxi' ni, san neda' za'a yehua' yubá xtsa'. Lbi'ili' nacli' bunách yödzylyú ni, san neda' cutu naca' bönni' yödzylyú ni. 24 Qui lē ni na' gudxa' lbi'ili': "Ugá'n dul-la' nabága'li', gatli'." Chqui' cutu tséjlē'li' naccza' Nu uslá, ugá'n dul-la' nabága'li', gatli'.

25 Ni'r gulanabnē' Lē', ta'né':

—¿Nuzxa caz nacu'?

Jesús rē' lequē':

—Naca' la' leyz ca na' chgudxa' lbi'ili' dza ni'tē.

26 Zian le ral-la' gyēpa' lbi'ili' len cuequi xbeyda' le nac queēli'. Didza' gdu tē li ru'ē Xuza' nasölē'ē neda', ati' didza' byönda' ru'ē Lē', ru'lēna' bunách yödzylyú ni didza'.

27 Cutu gulayéjni'nē' ru'lēnē' lequē' didza' ca nac queē' Dios Xuz. 28 Qui lē ni na' Jesús rē' lequē':

—Cati' gdxin dza uchisli' neda', Bönni' Nuhuöaquē' Gdu Bunách, gdódili' neda', ni'r gáquibe'ili' naccza' Nu ruslá, len cutu bi runa' racz quia', san ca na' bului'inē' neda' Xuza', ca' ru'a didza'. 29 Zóalenē' neda' Xuza' nasölē'ē neda'. Cutu nuca'nē' neda' tuza' Xuza', le rún-tecza' le rdzag ladxē'ē Lē'.

30 Cati' bē'ē didza' ni Jesús, gulayéjlē'ē Lē' bönni' zian.

Nup naccgac xzi'nē' Dios, len nup nadzungac lu na' dul-la'

31 Ni'r Jesús gudxē' bönni' judío na' ta'yejlē'ē Lē', rnē':

—Chqui' gúnteczli' ca rna xtízda'a, gacli' gdu bönni' uséd quia'. 32 Gúnbē'li' le nac gdu tē li ati' usán lbi'ili' le nac gdu tē li na'.

33 Gulubi'ē didza', tē' Lē':

—Zxi'n xsoē' Abraham nactu', len nutu nu ben netu' bönni' nadá'ugac. ¿Ati' rnatsu': "Usán lbi'ili'?"

34 Jesús rē' lequē':

—Le nactē rēpa' lbi'ili': Yúgu'tē nup tun dul-la', nadzungac lu na' dul-la'. 35 Cutu uga'ntecz lidxē' xan yu'u nu nac bönni' nada'u, san nu nac xzi'nē' xan yu'u na' ruga'ntecz lidx nu na' nac xan yu'u. 36 Cni nac, chqui' usán lbi'ili' Nu na' nac Zxi'nē' Dios, le nactē ulal-i'. 37 Nözda' nacli' xzi'n xsoē' Abraham, san rzu rbö'li' gdódili' neda', le cunazí' lu na'li' xtízda'a. 38 Neda' ru'a didza' ca nac le blé'ida' ga na' zoē' Xuza', san lbi'ili' runli' le byónili' ga zoa xuzczli'.

39 Gulubi'ē didza', tē' Lē':

—Abraham naquē' xuztu'.

Ni'r Jesús rë' lequë':

—La'naru' nacli' gdu xzi'n xsoë' Abraham, gunli' ca na' benë' Abraham. ⁴⁰ Na'a, rzu rbö'li' gdödili' neda', zal-la' ruí'lëna' lbi'ili' didza' gdu'të li, didza' na' byönda' bë'ë Dios. Cutu benë' cni Abraham. ⁴¹ Lbi'ili' runli' ca run xuzczli'.

Ni'r të' Lë':

—Netu' cutu ca' nactu' bi'i lagu. Tuzë' Dios naquë' Xuztu'.

⁴² Ni'r Jesús rë' lequë':

—La'naru' naquë' Dios gdu Xuzli', huadxi'ili' neda', le bruja' neda' ga zoë' Dios, bida' luyú ni, len clëg racz quia' bida', san Dioscz bsölë'ë neda'. ⁴³ ¿Bizx quië cutu gac tséjni'li' didza' ru'a? Nac le curé'nili' uzë nagli' xtidza'a. ⁴⁴ Xuzczli' nac tu' xöhui'. Náquili' qui tu' xöhui' len ré'nili' gunli' le rzë ladxi' xuzli' na'. Dza ni'të nac gdödi bunách tu' xöhui' len cutu nazí' lu në'i le nac gdu'të li, le cutu ca' rui' didza' gdu'të li. Cati' rzi' yë' tu' xöhui', ca naccz rui' didza', le nac nu rzi' yë', len nac ca xuzgaccz nup ta'zí' yë'. ⁴⁵ Le ru'a neda' didza' gdu'të li cutu réjllë'li' neda'. ⁴⁶ ¿Núxal-li' gac uspága'li' neda' dul-la'? Chqui' ru'a didza' gdu'të li, ¿bizx quië cutu réjllë'li' neda'? ⁴⁷ Nu nac queë' Dios, ruzé nag xtidzë'ë Dios, san lbi'ili', le cunacli' queë' Dios, cutu ruzé nagli' xtidzë'ë.

Cristo zoaczë' zí'atël ca Abraham

⁴⁸ Ni'r gulubi'ë didza' bönni' judío, të' Jesús:

—Catëz gnatu' cati' gnatu' nacu' bönni' Samaria, ati' dzag Li' tu' xöhui'.

⁴⁹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Cutu dzag neda' tu' xöhui'. Neda' runa' Xuza' ba la'n, ati' lbi'ili' ruzoali' neda' tsla'l. ⁵⁰ Cutu runa' xzön cuina'. Zoa Nu run xzön neda', ati' Lë' rbequi xbeynë' rë'u. ⁵¹ Le nactë répa' lbi'ili': Nu bönni' si' lu në'ë xtidza'a, cutu ca' gatië' bönni' na'.

⁵² Ni'r të' Lë' bönni' judío na', ta'né':

—Na'a ráquibe'itu' dzag Li' tu' xöhui'. Abraham gutië', ati' glatië' ca' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, san Li' rnaul: "Nu bönni' si' lu në'ë xtidza'a, cutu ca' gatië' bönni' na'." ⁵³ ¿Naru' náctërtsu' Li' blau ca xuzru' Abraham? Gutië' lë' ati' glatië' ca' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. ¿Núxatër run cuinu'?

⁵⁴ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Chqui' neda' guna' xzön cuina', yöl-la' xzön na' cu-tu bi gac. Xuza' runë' neda' xzön, ati' lbi'ili' rnalí' naquë' Dios queë'li'. ⁵⁵ Lbi'ili' cutu núnbë'li'-në' Dios Xuz, san neda' núnbë'a-në'. La'naru' gnial: Cutu núnbë'a-në', gaca' nu rzi' yë' ca na' nacli' lbi'ili', rzi' yë'li'. Na'a, le nactë núnbë'a-në' len nazí' lu na'a xtidzë'ë. ⁵⁶ Xuzli' Abraham budzijnë' le ral-la' glé'inë' dza soa' yödzyly ni, len zal-la' gutië' dza ni'të, blé'inë' lei, len budzjtsquinë'.

⁵⁷ Ni'r të' Jesús bönni' judío na', ta'né':

—Cutu yui'nu' chiún iz. ¿Naru' blé'itsanu' Abraham?

⁵⁸ Jesús rë' lequë':

—Le nactë répa' lbi'ili': Zí'atël ca soë' Abraham, neda' zoacza'.

⁵⁹ Ni'r gulaguel-lë'ë guiöj luladxë' Jesús, san Lë' bunitté cuinë', burujë' lö'a gdau' na'. Gdödë' gatsj lahui' ga na' nacu'ë, zhuöjë'.

Ruúnë' Jesús bönni' guljë' nachultë lahuë'

9 Cati' gdödë' Jesús tu latj, blé'inë' ni' bönni' guljë' nachultë lahuë'. ² Gulanabnë' Jesús bönni' uséd queë', ta'né':

—Bönni' Usëdi, ¿nuzxa ben dul-la'? ¿Naru' bönni' ni o xuz xnë'ë le guljë' nachultë lahuë'?

³ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Cutu nac le benë' dul-la' bönni' ni, len clëg le glunë' dul-la' xuz xnë'ë, san nac quië gla' lahui yöl-la' huac queë' Dios ni'a queë' bönni' ni. ⁴ Run bayúdx gunru' xchinë' Xuza' nasölë'ë neda', tsal ni nac ca lahui' dza. Huadxín dza gac chul qui yöl-la' gut, cati' nutu nu gac gun dxin. ⁵ Tsal ni zoa' yödzyly ni, naca' yení' quegac bunách yödzyly.

⁶ Cati' budx bë'ë didza' ni Jesús, gru'në' xzöna' lyu, ati' benë' gúna'dau' len xzöna' na', len bugu'ë guna' na' yöj lahuë' bönni' na' nachúl lahuë'. ⁷ Ni'r rë' lë':

—Gyeaj yajtíb lau' lu biaj nis nazí' lei Siloé.

Siloé nac tu didza' hebreo le rna: "Nasöla".

Ni'r gyijë' ni' bönni' na' nachúl lahuë', yajtíb lahuë'. Cati' buzë'ë ni' chrlé'inë'. ⁸ Ni'r gulubani bunách dzag yu'u queë' len nup ni' gulale'i lë' zí'atël cati' ni' nachúl lahuë', ta'ná:

—¿Naru' clëg bönni' ni bönni' na' rbö'ë r nabë' nu bi gnödzy queë'?

⁹ La'quë' ta'né':

—Lë' na'.

Yela'quë' ta'né':

—Cutu ca', san ca rna' lahuë' bönni' na', rna' lahuë' ca' bönni' ni.

Lë' rnë':

—Neda' na'.

¹⁰ Ni'r gulanabnë' lë', ta'né':

—¿Nacxcz guc, gyalj yöj lau'?

¹¹ Bubi'ë didza', rë' lequë':

—Bönni' na' lë' Jesús benë' gúna'dau' ati' gdëbë' yöj lahua' gúna'dau' na', len gudxë' neda': "Gyeaj ra' biaj nis nazí' lei Siloé, yajtíb lau'." Gyija' ni', yajtíb lahua', ati' gyaljtë yöj lahua'.

¹² Ni'r gulanabnë' lë', ta'né':

—¿Gazx zoë' bönni' na'?

Lë' rë' lequë':

—Cutu nözda'.

Bönni' gdau' ta'nabi yudxnë' bönni' na' gyalj yöj lahuë'

¹³ Ni'r gulachë'ë bönni' na' zi'al nachúl lahuë', guluschinë' lë' lauquë' bönni' gdau' fariseo. ¹⁴ Le nac dza la'y quequë' cati' benë' Jesús gúna'dau' na', len bsaljë' yöj lahuë' bönni' na' zi'al nachúl lahuë', ¹⁵ qui lë' ni na' gulanabnë' lë' leyúbl bönni' gdau' fariseo na' nacx guc gyalj yöj lahuë'. Lë' gudxë' lequë':

—Budxië' gúna'dau' yöj lahua', ati' yajtiba' lei len rlé'ida'.

¹⁶ Ni'r glu'ë didza' la'quë' bönni' gdau' fariseo na', ta'né':

—Cutu naquë' queë' Dios bönni' na', le curún chi'ë dza la'y.

Yela'quë' ta'né':

—¿Naru' huactsa bönni' dul-la' gunë' yugu' yöl-la' huac runë' bönni' na'?

Cni guc, gularujë' choapl. ¹⁷ Leyúbl gulanabnë' bönni' na' zi'al nachúl lahuë', ta'né':

—¿Bizxa rnau' li' queë' bönni' na', bsaljë' yøj lau'? Lë' rnë':

—Naquë' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios.

¹⁸ Cutu gulayejlë'ë bönni' judío uná bë' na' guljë' nachultë lahuë' bönni' na', len gyalj yøj lahuë', cati' gululidzrë' xuz xnë'ë bönni' na' gyalj yøj lahuë', ¹⁹ len gulanabnë' lequë', ta'né':

—¿Naru' naquë' xzi'nli' bönni' ni, rnali' guljë' nachultë lahuë'? ¿Nacxz nac rlé'inë' na'a?

²⁰ Gulubi'ë didza' xuz xnë'ë na', të' lequë':

—Nóztu' naquë' xzi'ntu' bönni' ni, len guljë' nachultë lahuë', ²¹ san nacx guc, rlé'inë' na'a, cutu nóztu' it'u, len nuzxa na' bsalj yøj lahuë', cutu nóztu'. Gul-náb-në' lë', le chnaquë' bönni' chnac. Lëczë' quíxjö'ë.

²² Cni gulanë' xuz xnë'ë bönni' na' zi'al nachúl lahuë', le tádxinë' yugu' bönni' judío uná bë', le chglun xtídza-'quë' bönni' judío na' chqui' nu bönni' si' lu në'ë naquë' Cristo Jesús, tsaz lubijë' bönni' na' lu yu'u ga tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni' judío. ²³ Qui lë ni na' gulanë' xuz xnë'ë: "Gul-náb-në' lë', le chnaquë' bönni' chnac."

²⁴ Ni'r gululidzë' leyúbl bönni' na' zi'al nachúl lahuë' bönni' judío uná bë', ati' të' lë':

—Ni'a queë' Xanru' Dios gdixjö' le nacx. Netu' ráquibé'itu' naquë' bönni' dul-la' bönni' na'.

²⁵ Ni'r bubi'ë didza', rnë':

—Chqui' naquë' bönni' dul-la' cutu nözda'. Tu le nözda'. Zi'al nachúl lahua', ati' na'a rlé'ida'.

²⁶ Gulanabnë' lë' leyúbl, ta'né':

—¿Bizxa benë' quiu'? ¿Nacx benë' bsaljë' yøj lau'?

²⁷ Bubi'ë didza', rë' lequë':

—Chgudxcza' lbi'ili', san cutu gú'nili' si' lu na'li' xtídza'a. ¿Bizx quië na' ré'nili' yónili' leyúbl? ¿Naru' ré'nili' ta'li' ca' Lë'?

²⁸ Ni'r gululídz zi'ë lë', ta'né':

—Li' da'u Lë', san netu' da'tu' Moisés. ²⁹ Netu' nóztu' bé'lenë' Moisés didza' Dios, san ca nac queë' bönni' ni, cutu nóztu' nuzxa caz bsöla' Lë'.

³⁰ Ni'r bubi'ë didza' bönni' na', rë' lequë':

—Lë ni run ga rubanda'. Lbi'ili' cutu nózili' nuzxa bsöla' bönni' ni, ati' Lë' bsaljë' yøj lahua'. ³¹ Nóziru' cutu ryönnë' yugu' bönni' dul-la' Dios, san chqui' rej ladxë'ë Dios bönni' len runë' ca rë'nnë' Lë', bönni' ni, Dios ryönnë' lë'. ³² Dza ni'të cutu ryön nu gna chqui' nu bönni' bsaljë' yøj lahuë' bönni' guljë' nachultë lahuë'. ³³ La'naru' cunaquë' queë' Dios bönni' ni, cutu bi gac gunë'.

³⁴ Ni'r gulubi'ë didza', të' lë':

—Ca gulju' nac bë' nabagu'u dul-la'. ¿Ati' li' rusédit-sanu' netu'?

Ni'r gulubijë' lë' ni'.

Nup nacgac chul nit

³⁵ Byönnë' Jesús ca glunë' bönni' judío uná bë', gulu-bijë' bönni' na' zi'al nachúl lahuë'. Cati' budzaguë' lë', gudxë' lë':

—¿I réjlë'u Xzi'në' Dios?

³⁶ Bubi'ë didza' lë', rë' Jesús:

—¿Nuzxa na', Xan, quië tséjlë'a Lë'?

³⁷ Jesús rë' lë':

—Chblé'inu' Lë', ati' neda' ni ru'lena' li' didza', naca' Xzi'në' Dios.

³⁸ Ni'r bönni' na', gyalj yøj lahuë', gyij ladxë'ë Jesús, len rë' Lë':

—Xan, réjlë'a Li'.

³⁹ Jesús rnë':

—Quië cuequi xbeyda' bunách bida' yödzlyú ni, quië lule'i nup nachúl nanitgac, len lac ca nu nachúl lahui nup taqui ta'le'i.

⁴⁰ Cati' gulayönnë' didza' ni bönni' gdau' fariseo na' nacuá'lenë' Jesús, ni'r të' Lë':

—¿Naru' nachúl naníttsatu'?

⁴¹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—La'naru' nachúlz yøj lauli', cutu gbága'li' dul-la'. Na'a rnali': "Rlé'itu'." Qui lë ni na' nabága'li' dul-la'.

Runë' Isaqui' Jesús qui li'aj quecba' bö'cu' zxila'

10 Gnë' ca' Jesús:

—Le nactë rëpa' lbi'ili': Nu bönni' curyazië' zaca' ga nu ryaz li'aj quecba' bö'cu' zxila', san tsazië' zaca' ga yubl, bönni' ni naquë' gban len rbanczë'. ² Nu bönni' ryazië' zaca' ga nu ryaz naquë' bönni' run chí'i-gacczë'-ba' bö'cu' zxila' na'. ³ Quië tsazië' bönni' ni, rsalj nu zoa run chi'i ga nu ryaz, ati' ta'yóniba' chi'ë bö'cu' zxila' na' len tu'únbë'ba'-në'. Lë' rulidzë'-ba' qui queëba' ca lëcba' len rubijë'-ba' yugu' bö'cu' zxila' na'. ⁴ Cati' chnubijë'-ba' yúgu'tëba' bö'cu' zxila' náquicba' queë', rajnörë' laucba', ati' bö'cu' zxila' na' rajnaucba' lë', le tu'únbë'ba' chi'ë. ⁵ Bönni' yubl cutu tsajnaucba' lë', san luzxúndjiba' lë', le cutu núnbë'cba' chi'iquë' bönni' yubl.

⁶ Le run Isaqui' ni gudxë' lequë' Jesús, san cutu gulayéjni'në' lë' na' rë' lequë'.

Naquë' Jesús ca bönni' run chi'ë-ba' bö'cu' zxila'

⁷ Ni'r rë' lequë' leyúbl Jesús, rnë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili': Neda' naca' ca tu ga ta'yazba' bö'cu' zxila'. ⁸ Chgualé'ë zian bönni' gulanë' naquë' Cristo, san yúgu'të bönni' na' guladxinë' zi'al ca neda', naquë' gban len ta'banczë', ati' cutu guluzé' nagcba' lequë' bö'cu' zxila' na'. ⁹ Neda' naca' ca tu ga nu ryaz. Núti'tëz bönni' tsázlenë' neda', ulé' bönni' na', len gaquë' ca tuba' bö'cu' zxila' ryazba' len rurujba', len rdzóliba' le ráguba'.

¹⁰ 'Za'zè' gban quiè cuanè'-ba' len gdöddè'-ba' len usnitiè'-ba'. Neda' bida' quiè gata' yöl-la' na'bán gdu quegac bunách nacgac ca bö'cu' xzila' quia', len gata' gdu quequè' yöl-la' na'bán gdu na'. ¹¹ Neda' run chí'igaca' bunách quia' ca runè' bönni', lu yöl-la' dxi'i ladxí' queè' run chi'è-ba' bö'cu' xzila'. Bönni' cni run chi'è-ba' bö'cu' xzila' zoaczè' udödè' yöl-la' na'bán queè' ni'a quecba' bö'cu' xzila' queè'. ¹² Bönni' nazxjè' run chi'è-ba' bö'cu' xzila', cati' rlé'inè' za'ba' bö'cu' zuga' snia', ruca'nè'-ba' bö'cu' xzila' na', len ruzxundjè', ati' ráguya'aba' yugu' bö'cu' xzila' na' bö'cu' zuga' snia' na' len ruslasba' lecba'. Cni runè' bönni' na' run chi'è-ba' bö'cu' xzila' le cunaquè' gdu nu run chí'i-ba' bö'cu' xzila', ati' cutu náquicba' queécze' bö'cu' xzila' na'. ¹³ Ruzxundjè' bönni' nazxjè' na' le run chi'è-ba' bö'cu' xzila' na' quiè si'zè' dumí len cutu rui' ladxè'-ba' bö'cu' xzila' na'.

¹⁴ 'Neda' naca' bönni', lu yöl-la' dxi'i ladxí' quia' run chí'igaca'-ba' bö'cu' xzila'. Ca na' nunbè'è neda' Xuza', ati' neda' núnbè'a-nè' Xuza', lèzca' cni núnbè'gaca' bunách quia' nacgac ca bö'cu' xzila' quia', len rudöda' yöl-la' na'bán quia' ni'a quecba' bö'cu' xzila' na', ati' bö'cu' xzila' na' náquicba' quia' núnbè'cba' neda'.

¹⁶ Lèzca' naca'ba' quia' yelá'gacba' bö'cu' xzila' cunababca' ni. Lèzca' lecba' ral-la' tsajxí'gaca'-ba'. Lecba' luzé' nacba' chi'a, len lacba' tuz len yezíca'rba' bö'cu' xzila' quia', ati' néda'cza' gun chí'igaca'-ba'.

¹⁷ 'Qui' lè ni na' nadxi'inè' neda' Xuza', le rudöda' yöl-la' na'bán quia', gu'a latj nu gdödi neda', ati' uzi'a lei leyúbl, ubana' lu yöl-la' gut. ¹⁸ Nutu nu bönni' sáqui'nè' gdöddè' neda' san néda'cza' rudöda' yöl-la' na'bán quia', gatia'. Dè lu na'a udöda' lei, len dè lu na'a uzi'a lei leyúbl. Cni nac le gna bé'inè' neda' Xuza'.

¹⁹ Cati' gulayönnè' didza' ni bönni' judío, leyúbl gularujè' chopl ca táquinè' queè'. ²⁰ Zianè' ta'nè':
—Yu'u Lè' bö' xöhui', len nachixi icjè'. ¿Bizx quiè ruzé nagli' Lè'?

²¹ Yela'què' ta'nè':

—Cutu ca' ru'è cni didza' bönni' yu'u lè' bö' xöhui'. ¿Naru' huactsa bö' xöhui' usálj yöj lauquè' bönni' nachúl lauquè'?

Tu'zöè' Jesús tsla'l bönni' judío uná bè'

²² Rac beo' ziang len nac dza na' tunè' Ini yödz Jerusalén, tu'spanè' ca gulagu'è lu në'è Dios gdau' quequè'. ²³ Rdè' Jesús ra' gdau' ga nac nchil qui, nazí' lei Nchil Queè' Salomón. ²⁴ Gulagu'è Jesús li'aj bönni' judío uná bè' len tè' Lè':

—¿Batxcz usanu' runu' ga rö'tu' baguí'i? Chqui' nacu' li' Cristo, ca nacz gdixjöi' netu'.

²⁵ Jesús rè' lequè':

—Chgudxcza' lbi'ili', san cutu réjlè'li' neda'. Nacgac bè' nu naca' yugu' dxin runa' le dè lu na'a uláz queè' Xuza'. ²⁶ Lbi'ili' cutu réjlè'li' neda', le cutu nabáblenli' nup nacgac bö'cu' xzila' quia', ca na' chgudxcza' lbi'ili'. ²⁷ Ta'yóniba' chi'a bö'cu' xzila' quia', len tu'únbè'ba' neda', ati' neda' núnbè'gaca'-ba', ati' rdjáclenba' neda'. ²⁸ Neda' runödzja' quecba' yöl-la' na'bán gdu,

ati' cutu ca' la'nitba', ati' nutu nu saqui' ubíj lecba' lu na'a neda'. ²⁹ Bennè' quia' lecba' Xuza' Dios, ati' Lè' náptèrè' yöl-la' huac ca yúgu'tè bunách, ati' nutu nu saqui' ubíj lecba' lu në'è Xuza'. ³⁰ Neda' len Dios Xuz, tuz nactu'.

³¹ Leyúbl guluguel-lè'è guiöj luladxè' Jesús bönni' judío uná bè' na'. ³² Jesús rè' lequè':

—Zian le nac dxi'a bena' lauli' le dè lu na'a uláz queè' Xuza'. ¿Ni'a qui bizxal dxin dxi'a ni uládxili' neda' guiöj?

³³ Gulubi'è didza' bönni' judío uná bè' na', tè' Lè':

—Ni'a qui dxin dxi'a cutu uládxitu' li' guiöj, san le curnéu' dxi'a queè' Dios, le nacu' li' bunáchz, len run cuinu' Dios.

³⁴ Bubi'è didza' Jesús, rè' lequè':

—¿Naru' cu nayúj lu guich lu xzba queè'li' ca gnè' Dios, rna: "Neda' rnia': Nacli' yugu' dios"? ³⁵ Nözcizru' tsaz nayújcz le nayúj lu guich la'y. Lu guich la'y na' rui' laquè' dios, bönni' ni' bé'lenè' lequè' didza' Dios.

³⁶ Dios bubijè' neda' quizi queè' len bsölè'è neda' yödzlyú ni. ¿Naru' rnátsali' quia': "Li' cutu rneu' dxi'a queè' Dios", le gnia': Zxi'nè' Dios naca'? ³⁷ Chqui' cutu runa' dxin budödè' lu na'a Xuza' Dios, cutu ral-la' tséjlè'li' neda'. ³⁸ Chqui' runa' dxin budödè' lu na'a Dios, zal-la' cutu réjlè'li' néda'cza', gul-tsejlè' le nacgac bè' dxin na' runa', quiè gáquibe'ili' naquè' tuz len neda' Dios Xuz, ati' neda' ca' naca' tuz len Xuza'.

³⁹ Leyúbl gulazú gulabö'è la'zönè' Jesús, san Lè' bulé' lu na'què'.

⁴⁰ Ni'r gyijè' Jesús leyúbl yetslá'a yegu Jordán, ga ni' zí'atèl buquilé' bunách nis Juan, ati' buga'nè' ni' Jesús.

⁴¹ Guladxín ga zoè' Jesús bunách zian, ta'ná:

—Le nactè cutu benè' Juan nitú yöl-la' huac zxön, san yúgu'tè le gnè' Juan na' ca ral-la' gac queè' bönni' ni, gdutè li nac.

⁴² Qui lè ni na' gulayejlè'è Jesús bönni' zian ga na' zoè'.

Le guc cati' gutiè' Lázaro

11 Dza ni' ré'inè' Lázaro, bönni' Betania, le nac ladcnu María len Marta. Nacnu Marta xzilnu María. ² Nacnu María na' ngul zanè' Lázaro, bönni' na' ré'inè', len nacnu ca' ngul na' glu'nu le rla' zxi ni'è Xanru', len buzxinu ni'è len guitsa' icjnu. ³ Gulasóla'nu ngul zanè' Lázaro na' nu yjödxc Jesús, gna:

—Xan, byutsca', ré'inè' Lázaro, bönni' na' nadxi'in-u'-nè'.

⁴ Cati' byönnè' didza' ni Jesús, gudxè' nup nacuá' ni', rnè':

—Guidzhué' ni cutu nac le gdödi lè' tsaz, san nac quiè gla' lahui yöl-la' yení' queè' Dios, ati' ni'a qui guidzhué' ni gla' lahui ca' yöl-la' yení' quia' neda', Zx-i'nè' Dios.

⁵ Jesús nadxi'inè'-nu Marta, len ngul xzilnu Marta na', len Lázaro na'. ⁶ Zal-la' nadxi'inè' lequè' Jesús, cati' byönnè' ré'inè' Lázaro, yechóp dza ca' buga'nè' ga na' zoè'. ⁷ Cati' bza'a chop dza na', gudxè' yugu' bönni' uséd queè' Jesús, rnè':

—Huayejrú' leyúbl luyú Judea.

⁸ Ni'r të' Lè' bönni' uséd queë', ta'né':

—Bönni' Usédi, zi'a gulazú gulabö'ë luladxë' Li' guiöj bönni' judío uná bè' ni'. ¿Naru' huayejsu' ni' leyúbl?

⁹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Zoacz chinu hora lahui' dza. Nu bönni' rdë' lahui' dza, cutu tsajchégu'ë, le rlé'inë', le zoalen lë' yení' zoa yödzlyú ni. ¹⁰ Chqui' rdë' chdzö'l bönni', rajchégu'ë, le cutu zoalen lë' yení'.

¹¹ Cati' budx bë'ë didza' ni Jesús, ni'r gudxë' lequë':

—Rasië' Lázaro, böchi' lza'ru', ati' tsija' neda', tsajs-pana'-në'.

¹² Ni'r të' Lè' bönni' uséd queë', ta'né':

—Xan, chqui' rasië', huöaquë'.

¹³ Gnë' cni Jesús le chgutië' Lázaro, san lequë' táquinë' gnë': "Raszë' Lázaro." ¹⁴ Ni'r gudxë' lequë' yalj lulu Jesús, gnë':

—Chgutië' Lázaro. ¹⁵ Rudzija' le cutu zoa' ni', le gac na'a tu le uzi'li' xbey, le gun ga tséjlë'li' neda'.

Huayejrú' na'a ga na' dë' Lázaro.

¹⁶ Ni'r gudxë' yezíca'rë' bönni' uséd queë' Jesús Tomás, bönni' na' tu'ë lë', Bönni' Cuach, rnë':

—Huayejrú' ca' rë'u, gátlenru'-në'.

Naquë' Jesús Nu ruspán nup chnatgac, lenca' Nu nabániru'

¹⁷ Dë gal-la'z ga dë Jerusalén yödz Betania na', nac ca rza'ru' tu hóratëz. Qui lë ni na' chguladxinë' zian bönni' judío ga na' nacua'nu Marta len María, tu'huí' zxonë' lecnu le gutië' bönni' zancnu. Cati' bdxinë' ni' Jesús, byönnë' chguc tap dza yu'ë yeru ba Lázaro na'.

²⁰ Cati' byönnu didza' Marta, zë'ë Jesús, ni'r brujnu yu'u, yajtsagnu Lë', san María buga'nnu yu'u na'.

²¹ Marta na' rënu Jesús:

—Xan, la'naru' zu' ni, cutu gatië' bönni' zana'. ²² Lëz-ca' na'a, nözda' yúgu'të le gnabu' lahuë' Dios, Dios gunnë' quiu'.

²³ Jesús rë'-nu:

—Ubanë' bönni' zanu'.

²⁴ Marta rënu Lë':

—Nözda' ubanë' cati' gdxin dza udx cati' lubán nup chnatgac.

²⁵ Ni'r Jesús rë'-nu:

—Naccza' neda' Nu ruspán nup chnatgac lenca' Nu nabánigac bunách. Nu tsejlë' neda', zal-la' gat nu na', ubáncz, ²⁶ ati' yúgu'të bönni' nabanquë' len ta'yejlë'ë neda', cutu ca' latië' tsaz. ¿I réjlë'u lë ni?

²⁷ Marta rënu Lë':

—Ja, Xan. Réjlë'a nacu' Li' Cristo, Zxi'në' Dios, Bönni' na' gzi' lu në'ë Dios göslë'ë yödzlyú ni.

Rbödxë' Jesús le ruhui'ni ladxë'ë ni'a quecnu ngul zanë' Lázaro

²⁸ Cati' budx bë'nu didza' ni Marta na', böajnu yu'u, yajlidznu María, zxilnu, len bagachi'z rënu lënu:

—Bönni' Usédi zoë' ni, rulidzë' li'.

²⁹ Cati' byönnu didza' ni María, la' gyástënu, zeajnu ga na' zoë' Jesús. ³⁰ Cutu ryaznë' Jesús la' yödzdau' na', san zoazë' ga na' yajtsagnu Lë' Marta. ³¹ Cati' gulalé'inë'-nu María na' gyasnu len jarélu'nu brujnu bönni' judío na' nacua'lenë'-nu ga nac lu yu'u len tu'huí' zxonë'-nu, ni'r glauquë'-nu, ta'né':

—Huayeajnu ra' yeru ba tsajchödxnu ni'.

³² Ni'r bdxinnu María ga na' zoë' Jesús. Cati' blé'inu Lë', byéchunu xni'ë, rënu Lë':

—Xan, la'naru' zu' ni, cutu gatië' bönni' zana'.

³³ Cati' blé'inë' Jesús rbödxnu, len ta'bödxë' ca' bönni' judío na' dzagquë'-nu, ni'r bui'nnë' len gnëtsca ladxë'ë. ³⁴ Rnë':

—¿Gazx bucáchi'li'-në'?

Të' Lë':

—Gda uyú'.

³⁵ Grödxë' Jesús. ³⁶ Ni'r gulanë' bönni' judío na', ta'né':

—Gul-yutsca' tscáti'ga nadxi'inë' lë'.

³⁷ La'quë' ta'né':

—Benë' ga rlé'inë' bönni' na' zi'al nachúl lahuë' bönni' ni. ¿Naru' cu guctsa gunë' ga cu gatië' Lázaro?

Rubanë' Lázaro lu yöl-la' gut

³⁸ Leyúbl gnëtsca ladxë'ë Jesús, ati' bdxinë' ra' yeru ba na'. Ba na' nac tu yeru nadj lë'i gui'a guiöj, ati' da' tu guiöj blag nuséyj ga nu ryaz lei. ³⁹ Gudxë' nup nacua' ni' Jesús, rnë':

—Gul-cúa guiöj ni.

Ni'r Marta, ngul zanë' bönni' nat na', rënu Lë':

—Xan, chrlë'ë zgut le chguc tap dza natië'.

⁴⁰ Jesús rë'-nu:

—¿Naru' clëg chgudxcza' li' chqui' réjlë'u, hualé'inu' yöl-la' yení' queë' Dios?

⁴¹ Ni'r gulagúë' guiöj blag na' nuséyj ga nu ryaz yeru ba ga na' yu'ë bönni' nat na'. Buyúë' Jesús zaca' luzxbál, rnë':

—Xuza', xclenu', rëpa' Li', le ryönnu' neda'. ⁴² Neda' nözda' ryöntecznú' neda', san ru'a didza' ni quië luzí' xbey bunách zian ni len la'yejlë' Li' na' nasölu'u neda'.

⁴³ Cati' budx bë'ë didza' ni Jesús, zidz bulidzë', rnë':

—Lázaro, burúj nil.

⁴⁴ Burujë' bönni' nat na' lu yeru ba, naróligacr ni'a në'ë yugu' lári'dau', len nagachi' ca' lahuë' yetú lári'dau'. Ni'r Jesús rë' lequë':

—Gul-lí lari' na' naröli ni'a në'ë len gul-gu'ë latj së'ë.

Tun xtizdë'ë judío uná bè' ludöddë' Jesús

⁴⁵ Ni'r gulayejlë'ë Jesús zian bönni' judío na' yjáclenë' tsazxón María len gulalé'inë' lë na' benë' Jesús.

⁴⁶ La'quë' yjaquë' ga nacu'ë bönni' gdau' fariseo len gulaguíxjöi'në' lequë' ca na' benë' Jesús. ⁴⁷ Ni'r guludúblenë' tsazxón bönni' gdau' ta'bequi xbey yugu' bönni' gdau' fariseo na', len yugu' bxuz uná bë', ta'né':

—¿Nacxcz gunru'? Runë' bönni' ni zian yöl-la' huac zxon. ⁴⁸ Chqui' güi'zru'-në' latj gunë' ca ni runczë', la'yejlë' Lë' yúgu'të bunách, ati' udjaquë' ni bönni' Ro-

ma, duquindjuë' gdau' la'y queëru', len yöd'z queëru'.
⁴⁹ Ni'r bë'ë didza' Caifás, bxuz blau iz na', len dzaguë' lequë', rë' lequë':

—Lbi'ili' cutu bi nózili', ⁵⁰ len cutu ráquibe'ili' run bayúdx gatië' tuë' bönni' ni'a quegac bunách, cui nit gdu yöd'z.

⁵¹ Clëg racz queë' bë'ë didza' ni, san le naquë' bxuz blau iz na', qui lë ni na' bë'ë didza' uláz queë' Dios ca ral-la' gatië' Jesús ni'a quegac bunách yöd'z na'.

⁵² Gatië' Jesús, clëgz ni'a qui yöd'z na', san gatië' ca' quië' utubë' zxi'në' Dios náslasquë', quië' lacquë' tuz.

⁵³ Cni guc, la' dza na'z glun xtídza'quë' ludöddë' Jesús.

⁵⁴ Qui lë ni na' cutur gdë' Jesús yalj lulu gap nacua' bunách judío, san buzë'ë ni', zijë' tu latj gal-la' ga nac latj ca'z, ati' bdxinë' yöd'z Efraín, ga ni' buga'në', ati' dzaguë' Lë' bönni' uséd queë'.

⁵⁵ Dza na' chza' gal-la' Lni PAscua quequë' bönni' judío cati' tu'spanë' ca benë' Dios, bubijë' luyú Egipto bunách queë'. Gularujë' bunách zian yugu' yöd'z ni', ati' gulabenë', zjaquë' Jerusalén cati' zi'a gdxin lni na' quië' tsajpá' cuinquë' ca nac qui gdau'. ⁵⁶ Tu'guiljë' Jesús bönni' na' nacu'ë' Jerusalén, len cati' ni' nacu'ë' nchil gdau', gulanabi lza'quë' tuë' yetúë', ta'né':

—¿Bizxa rsáca'li'? ¿Huidtsë' lni, o cutu guidë'?

⁵⁷ Chgulaná bë'ë yugu' bxuz uná bë' len yugu' bönni' gdau' fariseo chqui' nu nözi ga zoë' Jesús, ral-la' dudixjöi' lequë' quië' gac tsajxönquë' Lë'.

María rgu'nu ni'ë Jesús le rla' zxix

12 Cati' ni' naga'ngac yexóp dza gdxin Lni Pascua cati' tu'spanë' ca benë' Dios, bubijë' luyú Egipto bunách queë', ni'r bdxinë' Jesús lu yöd'z Betania, ga na' zoë' Lázaro, bönni' na' gutië' len bubanë' lu yöl-la' gut. ² Ni' gulagu'ë tu güi'i huagu gahuë' Jesús. Glu'nu le lahuë' María, ati' nutsë'ë Lázaro ladj bönni' ró'len-quë' Jesús tahuë'. ³ Ni'r gdél-la'nu María ca tu guia le rla' zxix qui yöj susén las gdu, le záqui'tsqi, len glu'nu lei ni'ë Jesús. Buzxinu ni'ë len guitsa' icjnu. Gdutë lu yu'u na' gze bö' zxix. ⁴ Ni'r bë'ë didza' bönni' uséd queë' Jesús, lë' Judas Iscariote, zxi'në' tu bönni' lë' Simón, len naquë' bönni' na' udödë' Jesús lu na'quë' bönni' gdau', rnë':

⁵ —¿Bizx quië' cugda'u le rla' zxix na' le zaca' lazxjru' qui tu iz, ati' huac nu quis dumí na' quegac bunách yechi'?

⁶ Gnë' cni, clëg le rui' ladxë'ë bunách yechi', san le naquë' gban, len lëczë' nu'ë bzud dumí quequë', len rubíjlanë' dumí na' tu'chijë' lu bzud na'. ⁷ Ni'r Jesús rë' lë':

—Bë'-nu latj, le nac lë ni bennu tu le nabá'a quië' dza ggacha'a. ⁸ La'cuá'lentecz lbi'ili' bunách yechi', san neda' cutu ugá'ntecza' ga zoali'.

Tun xtídza'quë' bönni' judío uná bë' ludöddë' Lázaro

⁹ Cati' gulayönnë' zoë' Jesús Betania, guladxinë' ni' zian bönni' judío, clëgz le zoë' ni' Jesús, san lëzca' le të'nnë' la'lé'inë' Lázaro, bönni' na' buspanë' lë' Jesús

lu yöl-la' gut. ¹⁰ Ni'r glun xtídza'quë' bxuz uná bë', ludöddë' ca' Lázaro, ¹¹ le ta'yejlë'ë Jesús len chnulá'alenquë' bxuz uná bë' na' zian bönni' judío ni'a queë' Lázaro na'.

Len ba zxön ryazië' Jesús Jerusalén

¹² Guladxín Jerusalén bunách zian dza Lni Pascua, ati' dza buróp na' ta'yönnë' zë'ë Jesús ni'. ¹³ Ni'r gulaguit-sjë' zin len gularujë' zajxí'gal-la'quë' Jesús, ati' glu'ë zidz didza', ta'né':

—Yöl-la' ba Dios. Yöl-la' ba Bönni' ni zë'ë uláz queë' Xanru', gna bé'inë' bunách Israel.

¹⁴ Bdzölnë'-ba' tuba' búrrodau' Jesús, ati' gdxie'-ba' ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

¹⁵ Cutu gádxili', lbi'ili', zoali' yöd'z Sión.

Gul-yutsca', zë'ë Bönni' gna bé'inë' lbi'ili'.

Dxië'-ba' tuba' búrrodau'.

¹⁶ Cati' ni' zi'a guc lë ni, cutu gulayéjní'në' bönni' uséd queë' Jesús, san gdöd ni', cati' bubanë' Jesús lu yöl-la' gut, buëpë' yehua' yubá queë', ni'r yajneycnë' lë ni nayúj lu guich la'y ca ral-la' gac queë', ati' guc cni queë' lë ni.

¹⁷ Lëzca' glunë' lna' lau queë' Jesús bönni' na' gu-lacuá'lenë' Lë' cati' ni' bulidzë' Lázaro, yu'ë yeru ba, len buspanë' lë' lu yöl-la' gut. ¹⁸ Qui lë ni na' ca' gularujë' bönni' yajxí'gal-la'quë' Jesús, le gulayönnë' ca nac yöl-la' huac ni benë' Lë'. ¹⁹ Ni'r gulané' la' légaczë' bönni' gdau' fariseo, ta'né':

—Chnac bë' cutu bi sáqui'ru' gunru'. Gul-yú ca da'-gac Lë' yúgu'të bunách.

Tu'guiljë' Jesús bönni' gza'a

²⁰ Dzagquë' nup na' guladxín Jerusalén dza Lni Pascua na' la'quë' bönni' gza'a quië' la'yíj ládxi'quë' Dios.

²¹ Yajtsagquë' Felipe, bönni' Betsaida qui luyú Galilea, yugu' bönni' gza'a na', ati' gláta'yuë' lahuë', ta'né':

—Bönni', ré'nitu' glé'itu'-në' Jesús.

²² Gyijë' Felipe na', yjöd'xë' ca' Andrés. Ni'r Andrés len Felipe na' glë' ca' Jesús. ²³ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Chzoa gdxin dza gatia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, huöja' xlatja' yehua' yubá. ²⁴ Le nactë rëpa' lbi'ili': Ugá'n leyz tu xseydau' chqui' cutu ggachi' luyú len udx qui. Chqui' udx qui xseydau' na', ati' glen, szxónitër unódzj. ²⁵ Nu bönni' rui' ládxi'tsquë' yöl-la' na'bán queë', unitië' lei, le gatië' tsaz bönni' na'. Nu bönni' cutu rui' ladxë'ë yöl-la' na'bán dë queë' yöd'zlyú ni gun chi'ë lei ga gdxinr dza gata' yöl-la' na'bán gdu queë'. ²⁶ Chqui' rë'nnë' bönni' gunë' xchina', ral-la' të'ë neda' bönni' na', ati' ga ni' tsajsó'a neda', ni' tsajsóë' ca' bönni' na' runë' xchina'. Chqui' runë' xchina' bönni', gunë' ba la'n bönni' na' Xuza' Dios.

Rguíxjö'ë Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

²⁷ Gnë' ca' Jesús:

—Na'a röt'sca' baguí'i neda'. ¿Nacx gnatsa'? ¿Naru' gnia': Xuza', buslá neda' lu le ral-la' gac quia' na'a? Qui

lè ni na' bida', quiè gua' glena' le ral-la' gac quia' na'a.
²⁸ Xuza', ben ga gla' lahui yöl-la' yení' quiu'.

Ni'r byön chi'i Nu rui' didza' yehua' yubá, rna:

—Chbena' ga nalá' lahui yöl-la' yení' quia', ati' leyúbl
 guna' ga gla' lahui yöl-la' yení' quia' na'.

²⁹ Gulayöni chi'i ni bunách zian nacué' ni', ati' ta'ná:

—Gziu' na' gnè.

Yela'gac bunách na' ta'ná:

—Bé'lenè' Lè' didza' gbaz la'y queè' Dios.

³⁰ Ni'r bubí'è didza' Jesús, rè' lequè':

—Byön chi'i ni, clèg quiè uzi'a xbey neda', san quiè
 uzi'li' xbey lbi'ili'. ³¹ Chbdxin dza cuequi xbeynè'
 bunách yödzyú ni Dios. Na'a chu'nè' Dios ni'l tu'
 xöhui' rna be'i bunách yödzyú ni. ³² Na'a, chqui'
 luchisé' neda' xtsa' bönni' ludöddè' neda', guna' ga
 ludúb quia' yúgu'tè bunách.

³³ Didza' ni bè'è Jesús nac bè' nac gatiè'. ³⁴ Tè Jesús
 bunách zian na', ta'ná:

—Netu' byönitu' nup gululáb le rna bè' zxba queè'
 Dios, lè na' rna: "Sóateczè' Cristo." ¿Nacxcz nac, rnau'
 Li': "Run bayúdx Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách,
 luchisé' Lè' xtsa'?" ¿Nuzxa na' Bönni' Nuhuöaquè' Gdu
 Bunách?

³⁵ Ni'r Jesús rè' lequè':

—Yetú chi'idau'z sóalena' lbi'ili' neda', naca' yení'
 queè'li'. Gul-tá tsal ni zóalena' lbi'ili' len dè queè'li'
 yení', cui gchul nitli'. Nu bönni' rdè' ga chul xöhui' cutu
 nöznè' gazx zijè'. ³⁶ Tsal ni zóalena' lbi'ili' neda', naca'
 yení' queè'li'. Gul-tsejlè' neda' naca' yení' queè'li' quiè
 glé'ili' yení' na' nac gdu.

Cati' budx bè'è didza' ni Jesús, yhuöjè' yajcachi'
 lahuè' lauquè'.

Le run nigui bunách judío, cui la'yejlè' Jesús

³⁷ Zal-la' benè' Jesús zian yöl-la' huac lauquè', cutu
 gulayejlè'è Lè'. ³⁸ Cni guc quiè butság lè na' buzujè' lu
 guich Isaías, bönni' bè'è didza' uláz queè' Dios, gnè':

Xan, ¿nuzxa caz gyejlè' didza' bè'tu'?

¿Nuzxa caz bului'inè' lei Xanru' yöl-la' huac queè'?

³⁹ Cni guc, cutu guc la'yejlè'è Jesús. Guc ca na' gnè' ca'
 Isaías:

⁴⁰ Dios benè' ga gulachúl gulanitiè',

Ati' guc zid ládxi'dau'què'

Cui la'lé'inè' len yøj lauquè',

Len cui la'yéjni'nè' lu icj ládxi'dau'què'.

Cutu luhuöaquè' quia' quiè úngaca'-nè'.

⁴¹ Bè'è didza' ni Isaías le blé'inè' yöl-la' yení' queè'
 Cristo, len bè'è didza' ca nac queè' Lè'.

⁴² Zal-la' rac cni, gulayejlè' Jesús bunách zian, len ga
 bdxintè gulayejlè'è Lè' la'què' bönni' uná bè', san le
 tádxinè' yugu' bönni' gdau' fariseo, cutu glunè' Ina'
 lau queè' yalj lulu, cui lubijè' lequè' tsaz ga na' tu'-
 dubè' tu'sédè' queè' Dios. ⁴³ Cni glunè' le tunrè' zxon
 le tun lequè' ba la'n bunách ca le runè' lequè' ba la'n
 Dios.

Didza' bè'è Jesús lun ga grugu quegac bunách cuta'ye-
 jlè'

⁴⁴ Bè'è zidz didza' Jesús, rnè':

—Nu bönni' rejle'è neda', clèg neda'z rejle'è, san re-
 jle'è ca' Xuza' nasölè'è neda'. ⁴⁵ Lèzca' cni, nu bönni'
 rlé'inè' neda', rlé'inè' ca' Xuza' nasölè'è neda'. ⁴⁶ Neda'
 naca' yení' len bida' yödzyú ni, cui luga'nè' ga chul
 xöhui' yúgu'tè bönni' la'yejlè'è neda'. ⁴⁷ Chqui' ryönnè'
 xtidza'a bönni' len cutu runè' lei ba la'n, clèg neda'
 gchuga' queè' bönni' na', le bida' ni, clèg quiè gchuga'
 quegac bunách yödzyú ni, san quiè uslá' bunách yöd-
 zlyú ni. ⁴⁸ Nu bönni' ruzòè' neda' tsal' len cutu rzi' lu
 nè'è xtidza'a, chzoa le gchugu queè' bönni' na'. Didza'
 na' chbé'lèna' lbi'ili' nac tu le gchugu queè' bönni' na'
 dza udx. ⁴⁹ Cni nac, ru'a didza', clèg racz quia', san
 gudxè' neda' Xuza' nasölè'è neda' le ral-la' gnia',
 lenca' ca ral-la' gu'a didza'. ⁵⁰ Nözda' gna bè'è cni Dios
 quiè gata' quegac bunách yöl-la' na'bán gdu. Cni nac,
 didza' na' ru'a, ru'a didza' ca na' chgudxczè' neda'
 Xuza'.

Jesús rguibè' ní'aque' bönni' uséd queè'

13 Ni' nac dza zi'a gdxin Lni Pascua cati' tu'spanè'
 ca benè' Dios, bubijè' luyú Egipto bunách queè'.
 Nözcznè' Jesús chbdxin dza queè' gatiè', cati' ral-la'
 uzè'è yödzyú ni, huöjè' ga zoè' Xuzè'. Ca na' nadxi'inè'
 bunách queè' nacué' yödzyú ni, na'a nadxi'inè' lequè'
 ga gdxintè gatiè' uláz quequè'.

² Chnagú'u yöl-la' Judas Iscariote, zxi'nè' tu bönni' lè'
 Simón, Satanás tu' xöhui', quiè udödè' Jesús lu na'gac
 nup ludödi Lè'. ³ Nözcznè' Jesús ca nac, brujè' ga zoè'
 Dios, len huöjè' ca' ga na' zoè' Dios, ati' chnudödè' lu
 nè'è Lè' Dios Xuzè' gdu'tè yöl-la' uná bè' queè'. ⁴ Qui lè
 ni na', cati' ni' tahuè', gyasè' Jesús len gduè' lari' rxoa
 yenè'. Gdel-lè'è tu lari' ruzxini na'ru' le bdè'è lè'è. ⁵ Ni'r
 gdè'è nis lu zxiga' guia, ati' gzu lahuè' rguibè' ní'aque'
 bönni' uséd queè', len ruzxinè' ní'aque' len lari' na' da'
 lè'è.

⁶ Cati' bdxinè' ga rö'è Simón Pedro, Pedro na' rè' Lè':

—Xan, ¿naru' Li' quibtsu' ní'a?

⁷ Bubi'è didza' Jesús, rè' lè':

—Lè ni runa', cutu réjni'nu' na'a, san huadzéy
 tséjni'nu'.

⁸ Ni'r Pedro rè' Lè':

—Cutu quibczu' Li' ní'a.

Jesús rè' lè':

—Chqui' neda' cutu quiba' li', cutu ca' sáqui'nu'

gunu' neda' tsaxón.

⁹ Ni'r Simón Pedro rè' Lè':

—Xan, clègz ní'a quibu', san quibu' ca' na'a len icja'.

¹⁰ Jesús rè' lè':

—Nu nayár, ní'azè' run bayúdx tsar, le nacczè' dxi'a
 gdu'tè, ati' lbi'ili' nacli' dxi'a, san clèg yúgu'tèli'.

¹¹ Gnè' cni Jesús: "Clèg yúgu'tèli' nacli' dxi'a", le
 nözcznè' nulquè' na' udödè' Lè'.

¹² Gdöd gdibë' ní'aque' Jesús, buguel-lë'ë lari' na' buxóa yené'. Bubö'ë ga tahuë', atí' rë' lequë':
—¿I réjni'li' lë na' zi'a bena' queëli'? ¹³ Lbi'ili' rui'li' la' "Bönni' Usëdi", lenca' "Xan". Dxi'a nac ca rnali', le cni naca'. ¹⁴ Na'a, chqui' neda' naca' Xanli' len Bönni' Usë-di queëli', atí' gdiba' ní'ali', lëzca' cni ral-la' gunli' lbi'ili', quibli' ni'a lza'li' tuli' yetuli'. ¹⁵ Tu le bului'ida' lbi'ili' quië gunli' lbi'ili' ca na' bena' neda'. ¹⁶ Le nactë rëpa' lbi'ili': Cutu nactë'rë' blau ca xanë' bönni' huen dxin, atí' bönni' gbaz cutu nactë'rë' blau ca nu nasöla' lë'. ¹⁷ Chqui' réjni'li' yúgu'të lë ni, bica' ba lbi'ili' chqui' gunli' cni. ¹⁸ Didza' ni ru'a cutu rëpa' yúgu'tëli'. Nözcza' nup gröcza' neda', san run bayúdx utság lë na' nayúj lu guich la'y, rna: "Nu rágulen neda' tsaxón, nu ni tá'baga' neda'." ¹⁹ Na'a rguíxjöi'da' lbi'ili' zi'al ca gac, quië cati' gac cni, tséjlë'li' zoacza' neda'. ²⁰ Le nactë rëpa' lbi'ili': Nu bönni' gunë' ba la'n gbaz gsöla'a neda', neda' ca' gunë' ba la'n, atí' nu bönni' gunë' neda' ba la'n, gunë' ca' ba la'n Xuza', nasölë'ë neda'.

Rguíxjö'ë Jesús ca gunë' Judas, udödë' Lë'

²¹ Cati' budx bë'ë didza' ni Jesús, bui'nnë' atí' yalj lulu gnë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili': Tu bönni' nutsë'ë ladjli' udödë' neda'.

²² Ni'r guluyú lau lza'quë' tuë' yetúë' bönni' uséd queë' len gulabö'tsquë' baguí'i ta'náb ládxi'quë' nuzxa qui na' gnë' cni Jesús. ²³ Tuë' bönni' uséd queë' Jesús, bönni' na' Jesús nadxi'inë' lë', zoë' cuit lë'ë. ²⁴ Simón Pedro bulá' bului'izë' bönni' ni quië gnabnë' Jesús nuzxa qui na' gnë' cni. ²⁵ Ni'r bönni' na' zoë' cuit lë'ë Jesús rë' Lë':

—Xan, ¿nuzxa na' ru'u didza' qui?

²⁶ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Naquë' bönni' na' gu'a-në' yöt xtil nabís.

Ni'r buspisë' yöt xtil na', len bë'ë queë' Judas Iscariote, xzi'në' bönni' lë' Simón. ²⁷ Gdöd gdahuë' yöt xtil na' Judas, gyaz icj ládxi'dau'huë' Satanás tu' xöhui'. Ni'r Jesús rë' lë':

—Lë na' gunu', yjentë na'a.

²⁸ Cutu ta'yéjni'në' bizx quië na' gudxë' lë' cni Jesús yezíca'rë' bönni' uséd queë' rò'quë' tahuë'. ²⁹ Le nu'ë Judas bzud dumí quequë', táquinë' la'quë' gudxë' lë' Jesús: "Yajxí' le gáguru' lni", o gnë': "Bë' lati' quegac bunách yechi'." ³⁰ Cati' budx gdahuë' yöt xtil na', len ni nac chdzö'l, la' brujtë' Judas.

Tu zxba cub

³¹ Cati' chbrujë' Judas na', ni'r gnë' Jesús:

—Na'a chzoa gla' lahui yöl-la' yení' quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, len gla' lahui ca' yöl-la' yení' queë' Dios. ³² Chqui' gla' lahui yöl-la' yení' queë' Dios ni'a quia' neda', Xzi'në', lëzca' Lëczë' Dios gunë' ga gla' lahui yöl-la' yení' quia' neda', Xzi'në', len la' guntë' cni. ³³ Xzi'na'dau', yetú chi'z zóalena' lbi'ili'. Uguiljli' neda', atí' ca na' chgúdxgaca'-në' bönni' judío, lëzca' cni rëpa' lbi'ili' na'a: Ga na' tsija' neda', cutu gac

guidli' racz queëli'. ³⁴ Tu zxba cub rna bé'ida' lbi'ili' le rna cni: "Gul-dxí'i lza'li' tuli' yetuli'". Ca na' neda' nadxi'ida' lbi'ili', lëzca' cni ral-la' gdxí'ili' lza'li' tuli' yetuli'. ³⁵ Chqui' huadxí'i lza'li' tuli' yetuli', láquibe'i yúgu'të bunách da'li' neda'.

Rnë' Jesús gnë' Pedro cutu nunbë'ë Lë'

³⁶ Ni'r gnabnë' Jesús Simón Pedro, rnë':

—Xan, ¿gazxcz tsiju'?

Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Ga na' tsija' neda', cutu gac sá'lenu' neda' na'a, san huadzéy guidu' ga tsija' neda'.

³⁷ Pedro rë' Lë':

—Xan, ¿bizx quië cutu gac sá'lenu' Li' na'a? Chzoa' udöda' yöl-la' na'bán quia', gatia' le nadxi'ida' Li'.

³⁸ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—¿Naru' udödu' yöl-la' na'bán quiu' le nadxi'inu' neda'? Le nactë rëpa' li', tsonn lzu tá'bagu'u, gnau' cutu núnbë'u neda' zi'al ca cödxba' xzi'n druz.

Naquë' Jesús nöz tséjlenru' gdxinru' ga zoë' Dios Xuz

14 Rnë' Jesús:

—Cutu gchixi icj ládxi'dau'li'. Gul-tsejlë' Dios, len gul-tsejlë' ca' neda'. ² Lu yu'u lidxë' Xuza' latj zian nacua'. La'naru' cu nac cni, neda' chgudxcza' lbi'ili'. Tsija' na'a, tsajpá'a queëli' latj ga tsajsoali'. ³ Chqui' huayija' len tsajpá'a queëli' latj ga tsajsoali', huöda' leyúbl, uchë'a lbi'ili' latj quia', quië ga na' tsajsóa' neda', ni' tsajsoali' ca' lbi'ili'. ⁴ Nóziczli' ga ni' tsija', len núnbë'li' ca' nöz.

⁵ Tomás rë' Lë':

—Xan, cutu nózitu' gazx na' tsiju'. ¿Nacxcz gac gún-bë'tu' nöz?

⁶ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Neda' naccza' nöz, len naca' ca' le nac gdutë li, len naca' ca' Nu nabánigac bunách. Ni'a quia' neda'z gac nu gdxin ga zoë' Dios Xuz. ⁷ La'naru' núnbë'li' neda', Xuza' ca' núnbë'li'-në'. Na'a, núnbë'li'-në' len chblé'il-i'-në'.

⁸ Ni'r Felipe rë' Lë':

—Xan, buluí'i netu' Xuzu', atí' nactë queëtu'.

⁹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Felipe, xtsey chguc zóalena' lbi'ili'. ¿Naru' cu nún-bë'tsu' neda'? Nu bönni' rlé'inë' neda', rlé'inë' ca' Xuza'. ¿Rnatsu: "Buluí'i netu' Xuzu'?" ¹⁰ ¿Naru' cu réjlë'u zóalencza'-në' Xuza', atí' Xuza' zóalenczë' neda'? Yugu' didza' ni ruí'lenu' lbi'ili', clëg racz quia' ru'a didza' ni, san Xuza' zóalenczë' neda', Lëczë' runë' dxin ni. ¹¹ Gul-tsejlë' neda', zóalencza'-në' Xuza', atí' Xuza' zóalenczë' neda'. Chqui' cugác gunli' cni, gul-tsej-lë' neda' ni'a quegac dxin ni runa'. ¹² Le nactë rëpa' lbi'ili': Yugu' dxin ni runa' neda', lëzca' cni gunë' bönni' na' rejle'ë neda', atí' le zxöntër ca' gunë' bönni' na' le huöja' ga zoë' Dios Xuz. ¹³ Yúgu'të le gnabli' lahuë' Dios Xuz len ugunli' dxin la' neda', neda' guna' lë na' gnabli', quië ulu'a lahui yöl-la' yení' zxön queë' Dios

Xuz neda', Zxi'nè'. ¹⁴ Bítitèz bi gnabli' len ugunli' dxin la' neda', neda' guna' lei.

Gsolè'è Dios Bò' La'y Jesús, dusóalenè' bunách queë'

¹⁵ Rnè' ca' Jesús:

—Chqui' nadxi'ili' neda', gul-gún le rëpa' lbi'ili', ¹⁶ ati' neda' gáta'yua' lahuè' Dios Xuz, ati' Lè' gsölè'è queëli' Nu yubl' Nu gaclen lbi'ili', Nu hui' zxön lbi'ili', len sóalencz lbi'ili'. Nu ni nac Dios Bò' La'y, Nu rui' didza' gdutè li. ¹⁷ Cutu gac luzí' xbè' Lè' bunách yödzyú ni, le cutu gac la'lé'inè' Lè' len cutu gac lumbè'è Lè', san zóalenczè' lbi'ili', ati' soè' lu icj ládxi'dau'li'. ¹⁸ Cutu uca'na' lbi'ili' ca yugu' bi'i uzèbdau'. Huöda' dusóalena' lbi'ili'. ¹⁹ Yetú chi'idau'z cutur la'le'i neda' bunách yödzyú ni, san lbi'ili' ulé'ili' neda'. Le zoacza' nabana' neda', lbi'ili' ca', tsaz soali' gbanli'. ²⁰ Dza ni'r cati' dusóalenè' lbi'ili' Dios Bò' La'y na', gnózcizli' zóalencza'-nè' Xuza' Dios, ati' lbi'ili' zóalenli' neda', ati' neda' ca' zóalencza' lbi'ili'. ²¹ Nu bönni' rzi' lu nè'è xtidza'a len runè' ca rna, nac bè' nadxi'inè' neda' bönni' na'. Xuza' Dios gdx'i'inè' bönni' na' nadxi'inè' neda', ati' neda' gdx'i'ida'-nè' bönni' na' len uluí' lahua' lahuè'.

²² Judas rë' lè', san clëg Judas Iscariote, rnè':

—Xan, çnacxcz gac uluí' lau' lautu' netu', len cutu uluí' lau' laugac bunách yödzyú?

²³ Bubi'è didza' Jesús, rë' lè':

—Gunè' ca rna xtidza'a bönni' nadxi'inè' neda', ati' Xuza' Dios gdx'i'inè' bönni' na', ati' guidtu' dusóalentu'-nè' bönni' na' lu icj ládxi'dau'huè'. ²⁴ Cutu runè' ca rna xtidza'a bönni' cunadxi'inè' neda'. Didza' na' byónili' bè'a neda', clëgz quia' na', san nac queë' Dios Xuz nasölè'è neda'.

²⁵ 'Rëpcza' lbi'ili' yugu' lè ni tsal ni zóalena' lbi'ili', ²⁶ san gáclenè' lbi'ili' len hui' zxönè' lbi'ili' Dios Bò' La'y, Nu na' gsölè'è queëli' Xuza' Dios le ugunli' dxin la' neda'. Usëdnè' lbi'ili' yúgu'tè, len usé'è ládxi'li' ca nac yúgu'tè didza' na' chgudxa' lbi'ili'.

²⁷ 'Ruca'na' queëli' le cuequi dxi ládxi'li'. Runna' queëli' le rø' dxi ládxi' quia'. Le rø' dxi ládxi' na' runna' queëli' cutu nac ca le tunn queëli' bunách yödzyú ni. Cutu gchixi icj ládxi'dau'li', len cutu gadxi gdzóbili'.

²⁸ Chbyónili' ca na' chgudxa' lbi'ili': Huöja', ati' huöda' dusóalena' lbi'ili'. La'naru' nadxi'ili' neda', udzjijili' cati' ni' gudxa' lbi'ili' huöja' ga zoè' Dios Xuz, le náctèrè' blau Dios ca neda'. ²⁹ Na'a, chgudxa' lbi'ili' zi'al ca zi'a gac, quiè cati' gac cni, tséjlè'li' neda'.

³⁰ 'Cutur güí'lèna' lbi'ili' didza' zian, le za' tu' xöhui', nu rna be'i bunách yödzyú ni. Zal-la' cutu bi dè lu nè'i bi gun quia' neda', cni ral-la' gac quiè láquibe'i bunách yödzyú ni nadxi'ida'-nè' Dios Xuz, len runa' ca na' chgudxè' neda' guna'. Gul-tsás, uza'ru' ni.

Ca nac qui lba uva len xzuza' nè'i lba na'

15 Lëzca' cni gudxè' lequè' Jesús:

—Naca' neda' ca tu lba uva le nac gdu, ati' Xuza' naquè' ca bönni' guz gu'n run chi'è lba na'.

² Ugüè' yúgu'tè xzuza' nè'i lba na' naca' neda', le cutu

bi ta'bía, ati' uchi'è yúgu'tè xzuza' nè'i na' ta'bía, quiè la'bía yelati'. ³ Lbi'ili' chnacli' dxi'a ni'a qui didza' na' chgudxa' lbi'ili'. ⁴ Gul-da'tecz neda', ca na' neda' dá'tecza' ca' lbi'ili'. Ca nac qui xzuza' nè'i lba na', cutu gac bi cuia racz qui, chqui' cuda'tecz lba na', lëzca' cni nac queëli', cutu bi gac gunli' chqui' cutu tá'teczli' neda'.

⁵ 'Naca' neda' ca lba na', ati' lbi'ili' nacli' ca xzuza' nè'i. Nu bönni' dá'teczè' neda', ca na' neda' dá'tecza' lè', bönni' ni naquè' ca xzuza' nè'i lba na' rbia szxöni, le chqui' nulá'alenli' neda', cutu bi gac gunli'. ⁶ Nu bönni' cu dá'teczè' neda', gac queë' ca rac quegac xzuza' nè'i lba na' cunacgac dxi'a, ta'ru'nè' xzuza' nè'i na' ati' la'bídx. Cati' chnabidxgac xzuza' nè'i na', lutubè' leygac len la'gu'è leygac lu gui', ati' tséguigac.

⁷ 'Chqui' tá'teczli' neda', len gunli' ca rna xtidza'a, huac gnabli' bi gué'nili', ati' neda' guna' lè na' gnabli'. ⁸ Gunli' ba la'n Xuza' Dios cati' gunli' xchinè', gacli' ca xzuza' nè'i lba na' ta'bía, len cni gac bè' nacli' gdu bönni' ta'dé'è neda'. ⁹ Ca na' nadxi'inè' neda' Dios Xuz, lëzca' cni nadxi'ida' lbi'ili'. Gul-guntecz ca ral-la' gunè' bönni' nadxi'ida'-nè'. ¹⁰ Chqui' gunli' ca rëpa' lbi'ili', gunli' ca ral-la' gunè' bönni' nadxi'ida'-nè', ca na' neda' ca' runa' ca chgudxè' neda' Xuza' Dios guna', len rúntecza' le rdzag ladxè'è Dios nadxi'inè' neda'.

¹¹ 'Yugu' didza' ni rëpa' lbi'ili' quiè udzjijilenli' tsazxón neda' len gac gdu ca na' udzjijili'. ¹² Lè ni nac le rëpa' lbi'ili' gunli'. "Gul-dxí'i lza'li' tuli' yetuli', ca na' neda' ca' nadxi'ida' lbi'ili'." ¹³ Cutu gac gdx'i'irnè' lzè'è bönni' ca nu udód yöl-la' na'bán qui, gatiè' bönni' na' quiè gáclenè' yugu' böchi' lzè'è le nadxi'inè' lequè'. ¹⁴ Lbi'ili' nacli' böchi' lza'a chqui' gunli' ca na' chgudxa' lbi'ili' gunli'. ¹⁵ Cutur gnia' queëli' nacli' huen dxin quia', le cutu nöznè' bönni' huen dxin nac gunè' xanè'. Neda' chgnia' queëli' nacli' böchi' lza'a, le chbena' ga nózili' yúgu'tè le chgudxè' neda' Xuza' guna'. ¹⁶ Clëg lbi'ili' gröli' neda', san neda' gröcza' lbi'ili', len buzóa' lbi'ili' quiè tseajli' bi tsjenli', ca na' tun xzuza' nè'i lba na' ta'bía szxöni, ati' uga'ntecz lè na' gunli'. Cni gac, gunè' queëli' Xuza' Dios yúgu'tè le gnabli' lahuè' len ugunli' dxin la' neda'. ¹⁷ Lè ni nac le rëpa' lbi'ili' gunli': "Gul-dxí'i lza'li' tuli' yetuli'."

Tu'zóa tsla'l Jesús len nup da'gac Lè' bunách yödzyú

¹⁸ Gnè' ca' Jesús:

—Chqui' tu'zóa lbi'ili' tsla'l bunách yödzyú ni, nózili' chguluzóè' neda' tsla'l zi'al ca tu'zóè' lbi'ili' tsla'l na'a. ¹⁹ La'naru' nacli' tuz len bunách yödzyú ni, huala'dxí'i lbi'ili' bunách yödzyú ni ca na' ta'dxí'i lza'gac, san tu'zóa lbi'ili' tsla'l bunách yödzyú ni le cunacli' tuz len leygac, le gröcza' lbi'ili' neda', len bubija' lbi'ili' ladj bunách yödzyú ni. ²⁰ Gul-tsajnéy didza' na' chgudxa' lbi'ili', gnia': "Cutu náctèrè' blau bönni' huen dxin ca xanè'." Chqui' gulabía ládxi'gac neda' bunách, la'bía ládxi'gac ca' lbi'ili'. Chqui' nacuá' nup tun ca rna xtidza'a, lun ca' ca rna xtídzal'li' lbi'ili'. ²¹ Yúgu'tè lè ni lun queëli' bunách le da'li' neda', le cutu núnbè'gac Dios Xuz nasölè'è neda'.

²²La'naru' cu bida', len la'naru' cu bé'lena' lequë' didza', cutu la'baguë'è dul-la', san na'a le bida' ni, cutu bi zoa bi la'né' qui dul-la' nabága'quë' le ubíj lequë' dxi'a. ²³Nu bönni' ruzóë' neda' tsla'l, ruzóë' ca' tsla'l Xuzá' Dios. ²⁴La'naru' cu bena' yugu' yöl-la' huac ga nacu'ë, yugu' le nutu nu ben ca glac, cutu la'baguë'è dul-la'. Na'a, gulalé'inë' yugu' lë na' bena', ati' tu'zóë' neda' tsla'l len tu'zóë' ca' tsla'l Xuzá'. ²⁵Cni rac, quië utság ca rna xtidzë'è Dios, le nazí' lu na'quë', rna: "Tu'zóë' neda' tsla'l len cutu zoa bizx queë'."

²⁶Cati' gdxinë' ni Dios Bö' La'y, Nu rui' didza' gdutë li, len Nu gaclen lbi'ili' len hui' zxön lbi'ili', Nu na' gsöla'a queëli' uláz queë' Dios Xuz, Nu ni gun lna' lau quia' neda'. ²⁷Lbi'ili' ca' gunli' lna' lau quia', le zóalenczli' neda' tsaxón dza ni'të.

16 Yugu' didza' ni chgudxa' lbi'ili', cui gac chop ládxi'li'. ²Tsaz lubijë' lbi'ili' ga tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni' judío, ati' gdxin dza cati' nu bönni' gdöddë' lbi'ili' gáquinë' dxin queë' Dios runë'. ³Cni lunë', le cunúnbë'quë' Dios Xuz, len le cunúnbë'quë' neda'. ⁴Rëpa' lbi'ili' yugu' didza' ni, quië cati' gdxin dza na', tsajneyli' didza' ni chgudxcza' lbi'ili'.

Le gunë' Dios Bö' La'y

Gnë' ca' Jesús:

—Yugu' didza' ni cutu gudxa' lbi'ili' dza ni'të, le ni' zóalencza' lbi'ili'. ⁵Na'a huöja', tsajsóalena'-në' Dios Xuz, nasölë'è neda', ati' cutu gnábili' neda' nituli' lbi'ili', cugnali': "¿Gazx tsiju'?" ⁶Na'a, le rëpa' lbi'ili' yugu' didza' ni, rsëbi ládxi'li'. ⁷Neda' rëpa' lbi'ili' le nac gdutë li. Dxi'ar gac queëli' huöja', le chqui' cuhuöja', cutu dusóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y, Nu na' gaclen lbi'ili' len hui' zxön lbi'ili', san chqui' huöja', gsöla'a-në', dusóalenë' lbi'ili'. ⁸Cati' guidë' Lë', gunë' ga láquibe'i bunách yödzyú ni nabága'gac dul-la', len cutu núnbë'-gac le nac tsahui', ati' gchuguë' quequë' Dios. ⁹Nabága'quë' dul-la' le cuta'yejlë'è neda'. ¹⁰Cutu núnbë'quë' le nac tsahui' le ludöddë' neda', huöja' ga zoë' Dios Xuz, Nu nac tsahui', ati' cutur la'lé'inë' neda'. ¹¹Gchuguë' quequë' Dios le chbchuguë' qui tu' xöhui' nu rna be'i bunách yödzyú ni.

¹²Yela'gac zian didza' rënda' güi'lëna' lbi'ili', san cutu gac tséjñi'li' na'a. ¹³Cati' guidë' Dios Bö' La'y, Nu rui' didza' gdutë li, Lë' usëdnë' lbi'ili' yúgu'të le nac gdutë li na', le cutu gu'ë didza' racz queë', san gu'ë yúgu'të didza' na' yönnë' ru'ë Xuzá', len gunë' ga gnózili' yúgu'të le ral-la' gac. ¹⁴Lë' gunë' neda' ba la'n, le si'ë le naqui quia', len gunë' ga gnózili' lei. ¹⁵Yúgu'të le naqui queë' Dios Xuz naqui quia'. Qui lë ni na' gnia' si'ë le naqui quia', len gunë' ga gnózili' lei.

Yöl-la' rsëbi ladxí huöac yöl-la' rudziji

¹⁶Gnë' ca' Jesús:

—Yetú chi'idau'z len cutur glé'ili' neda', ati' yetú chi'idau'z ca' ulé'ili' neda', le huöja' ga zoë' Dios Xuz.

¹⁷Ni'r të lza'quë' tuë' yetüë' bönni' uséd queë', ta'né':

—¿Bizxa rna didza' ni rë' rë'u? Rnë': "Yetú chi'idau'z, len cutur glé'ili' neda', ati' yetú chi'idau'z ca' ulé'ili' neda', len nac le huöja' ga zoë' Dios Xuz."

¹⁸Ni'r gulané':

—¿Bizxa caz rë'ni gna didza' ni, gnë': "Yetú chi'idau'z"? Cutu réjni'tu' didza' ni ru'ë.

¹⁹Ráquibe'inë' Jesús të'nnë' la'nabnë' Lë', ati' rë' lequë':

—¿Naru' rnabitsa lza'li' ca nac qui didza' na' bë'a, gnia': Yetú chi'idau'z, len cutur glé'ili' neda', ati' yetú chi'idau'z ca' ulé'ili' neda'? ²⁰Le nactë rëpa' lbi'ili': Cödxli' len gsëbi ládxi'li', san bunách yödzyú ni ludziji cati' ludöddë' neda'. Ni'r zal-la' gsëbi ládxi'li', huöac yöl-la' rudziji yöl-la' rsëbi ladxí' queëli' cati' ulé'ili' neda'. ²¹Tu ngul cati' chzoa soabi' bi'idau' queënu, rza-ca' rgui'nu, le chbdxin dza queënu, san cati' chzoabi' tubi' bi'i bönni'dau' queënu, cutur rajneynu lë na' but-sagnu, le rudzijinu le chguljbi' tubi' bi'i bönni'dau' yödzyú ni. ²²Lëzca' cni rac queëli', rsëbi ládxi'li' na'a, san huöda' duyúa' lbi'ili', ati' ni'r udziji ládxi'li', ati' cutu sáqui'në' bönni' ugúë' yöl-la' rudziji queëli' na'.

²³'Dza ni'r cutu bi gnábili' neda'. Le nactë rëpa' lbi'ili': Yúgu'të le gnabli' lahuë' Dios Xuz, len ungunli' dxin la' neda', Lë' gunnë' queëli'. ²⁴Ga rdxintë na'a dza cutu rugunli' dxin la' neda' cati' bi rnábili'-në' Dios Xuz. Gul-náb cni, ati' gdél-li'li' lë na' gnabli', quië gac gdu yöl-la' rudziji queëli'.

Ruxicjë' Jesucristo lu le rac yödzyú ni

²⁵Gnë' ca' Jesús:

—Yugu' lë na' chbé'lëna' lbi'ili' didza' bena' Isaqui'. Huadxín dza cati' cutur güi'lëna' lbi'ili' didza' le runa' Isaqui', san yalj lulu güi'lëna' lbi'ili' didza' ca nac queë' Dios Xuz. ²⁶Dza na' gnabli' lahuë' Dios len ungunli' dxin la' neda', ati' rëpa' lbi'ili', cutu gun bayúdx gáta'yua' lahuë' Dios Xuz uláz queëli', le nadxi'inë' lbi'ili' Lëczë' Dios Xuz. Nadxi'inë' lbi'ili' le nadxi'ili' neda' len réjlë'li' bruja' ga zoë' Dios. ²⁸Bruja' ga zoë' Dios Xuz, len bdxina' yödzyú ni. Yetú ca', uca'na' yödzyú ni, ati' huöja' ga zoë' Dios Xuz.

²⁹Ni'r glë' Lë' bönni' uséd queë', ta'né':

—Na'a ru'u didza' yalj lulu, len cutur runu' Isaqui'.

³⁰Na'a ráquibe'itu' nözcznu' Li' yúgu'të len cutu run bayúdx nu bi gnabi yudxi Li', le rguíxjöi'nu' netu' le zi'a gnabtu'. Qui lë ni na' réjlë'tu' bruju' ga zoë' Dios.

³¹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Naru' réjlë'tsali' neda' na'a? ³²Gul-yú, huadxín dza, len chrdxin dza na', cati' gásasli' qui queëli', uca'nli' neda' tuza', san cutu soa' tuza', le zóalenczë' neda' Dios Xuz. ³³Yugu' didza' ni chgudxa' lbi'ili' quië cuequi dxi ládxi'li', le nacli' quia' neda'. Yödzyú ni gac queëli' le usaca' zi' lbi'ili', san gul-típ ládxi'li'. Neda' chbuxicja' lu le rac yödzyú ni.

Jesús rnabnë' Dios gáclenë' nup da'gac Lë'

17 Budx bë'ë yugu' didza' ni Jesús, bchis lahuë', ruyüë' yehua' yubál, rnë':

—Dios Xuz, chbdxin dza. Ben ga gla' lahui yöl-la' yení' quia' neda', Zxi'nu', quië gac guna' ga gla' lahui yöl-la' yení' quiu' Li'. ² Ben cni le chnudödu' lu na'a yöl-la' uná bē' gna bé'ida' yúgu'tē bunách, len gu'a yöl-la' na'bán gdu quegac yúgu'tē nup na' chbennu' quia'. ³ Lē ni nac yöl-la' na'bán gdu na', le núnbē'quē' Li', nacu' la'z dui Dios gdu, len le núnbē'quē' ca' neda', Jesucristo, ati' Li' nasölu'u neda'.

⁴ 'Neda' chbena' ga nalá' lahui yöl-la' yení' quiu' yöd-zlyú ni, len chbudx bena' dxin na' budödu' lu na'a.

⁵ Na'a, Xuz, ben ga gla' lahui yöl-la' yení' napa' tsaxón len Li', gac quia' yöl-la' yení' na' guta' quia' tsaxón len Li' dza ni'tē zi'a gata' yöd-zlyú.

⁶ 'Chbulu'a lahui le nacu' Li' laquē' bönni' ni bennu' quia', nup na' bubiju' ladj bunách yöd-zlyú. Gláquinē' quiu' bönni' ni, ati' bēngacu'-nē' quia', ati' tunē' ca rna xtidzu'u. ⁷ Na'a nözcñē' lu na'u Li' za'c yúgu'tē lē na' bennu' quia', ⁸ le chbudöda' lu na'quē' didza' na' budödu' Li' lu na'a neda', ati' lequē' nazí' lu na'quē' lei, len táquibe'inē' bruja' ga zu' Li', len ta'yejlē' Li' nasölu'u neda'.

⁹ 'Neda' ráta'yua' Lau' gáclenu' lequē'. Ráta'yua' Lau', clēg gáclenu' yúgu'tē bunách yöd-zlyú, san gáclen-gacu'-nē' bönni' ni chbēngacu'-nē' quia', le náquicnē' quiu'. ¹⁰ Yúgu'tē nup náquigac quia' náquigac ca' quiu', ati' nup na' náquigac quiu' náquigac ca' quia', ati' ca nacgac nup na' ruluí' lahui yöl-la' yení' quia'.

¹¹ 'Na'a, cutur uga'na' yöd-zlyú ni, san luga'nē' yöd-zlyú yugu' bönni' ni, ati' neda' dusóalena' Li'. Xuz La'y, len yöl-la' huac quiu' ben chi'i nup ni chbennu' quia', quië lacquē' tuz, ca na' nacru' tuz rē'u. ¹² Cati' ni' gzóalena' lequē' yöd-zlyú ni, ben chí'igaca'-nē', bugu-na' dxin yöl-la' huac na' bennu' quia'. Nup na' bennu' quia', ben chí'igaca'-nē', ati' nitúē' cutu bunitia'-nē', san tuzē' bönni' na' naquē' ca zxi'n tu' xöhui', len ral-la' nitiē' tsaz, quië utság le nayúju guich la'y.

¹³ 'Na'a dusóalena' Li', san tsal ni zoa' yöd-zlyú ni, ru'a yugu' didza' ni quië gac gdu quequē' yöl-la' rudziji ca na' rac quia' neda' yöl-la' rudziji. ¹⁴ Neda' chbudöda' lu na'quē' xtidzu'u, ati' tu'zóa lequē' tsa'l bunách yöd-zlyú ni le cunacquē' tuz len leygac, ca na' nac quia' neda', cutu naca' tuz len bunách yöd-zlyú ni. ¹⁵ Rá-ta'yua' Lau', clēg cuacu'-nē' yöd-zlyú ni, san gun chí'i-gacu'-nē', cui la'dzunē' lu na' tu' xöhui'. ¹⁶ Cutu nac-quē' tuz len bunách yöd-zlyú ni ca na' nac quia' neda', cutu naca' tuz len bunách yöd-zlyú. ¹⁷ Bubij quizi quiu' lequē', ugunu' dxin le nac gdu'tē li. Le nac gdu'tē li na' nac xtidzu'u. ¹⁸ Ca na' benu' Li', bsölu'u neda' ladj bunách yöd-zlyú ni, lēzca' cni runa' neda', rsóla'ga-ca'-nē' ladj bunách yöd-zlyú. ¹⁹ Le nadxí'igacda'-nē' rudód cuina' quiu', quië lurujē' ca' lequē' quizi quiu' le nazí' lu na'quē' le nac gdu'tē li.

²⁰ 'Ráta'yua' Lau', clēg quégaczē' bönni' ni, san lēzca' quequē' bönni' ni' la'yejlē' neda' ni'a qui didza' lu'ē bönni' ni. ²¹ Ráta'yua' Lau' gunu' ga lacquē' tuz yúgu'tē, len lacquē' ca' tuz len rē'u, ca na' nacu' Li', Xuza', nacu' tuz len neda', ati' neda' ca', naca' tuz len Li'. Cni ral-la' lacquē' quië la'yejlē' yezica' bunách yöd-

lyú ni, bsóla'czu' neda' Li'. ²² Yöl-la' yení' na' bennu' quia', neda' bē'a ca' quequē', quië lacquē' tuz, ca na' nacru' tuz rē'u. ²³ Li' nacu' tuz len neda', ati' neda' gaca' tuz len lequē', quië gac gdu ca nacquē' tuz, len cni láquibe'i yezica' bunách yöd-zlyú ni, bsóla'czu' neda' Li', ati' nadxí'igacdu'-nē' ca na' nadxí'inu' neda'.

²⁴ 'Xúza'dau', rē'nda' la'cuá'lenē' neda' ga na' tsajsóa' bönni' ni bēngacu'-nē' quia', quië la'lé'inē' yöl-la' yení' na' bennu' quia' le nadxí'inu' neda' dza ni'tē, cati' zi'a gunu' yöd-zlyú. ²⁵ Xuza' tsahui', cutu nún-bē'gac Li' bunách yöd-zlyú ni, san neda' núnbē'cza' Li', ati' yugu' bönni' ni chnözcñē' bsóla'czu' neda' Li'. ²⁶ Bena' ga nözcñē' le nacu' Li', len gunra' ca' ga la'nöznē' lē ni quië ca na' nadxí'inu' Li' neda', lēzca' cni la'dxí'i lza'quē', ati' gaccza' ca' tuz len lequē'.

Ta'zönē' Jesús

18 Cati' budx bē'ē yugu' didza' ni Jesús, brujē' ni' ati' zéajlenē' yugu' bönni' uséd queē'. Gdödē' yetslá'a yegu Cedrón len bdxinē' ga ni' dē tu la' yēl, ati' latj ni gyázlenē' yugu' bönni' uséd queē'. ² Lēzca' Judas, bönni' na' udödē' Jesús, nunbē'ē la' yēl na', le butubē' ni' Jesús zian lzu yugu' bönni' uséd queē'. ³ Ni'r bchē'ē Judas tu cō' bönni' rjaquē' gdil-l len yugu' bönni' ni'a na'quē' bxuz uná bē' len ni'a na'quē' bönni' gdau' fariseo, ati' yjaquē' ga ni' zoē' Jesús, nua'quē' yugu' gui' yör, len yugu' le ta'neynē'. ⁴ Ni'r, le nözcñē' Jesús yúgu'tē le ral-la' gac queē', brujē' ga ni' zoē' len rē' lequē':

—¿Nuzxa rguiljli?

⁵ Gulubi'ē didza', tē' Lē':

—Jesús, bönni' Nazaret, rguiljtu'-nē'.

Jesús rē' lequē':

—Néda'cza'.

Zóalenē' ca' lequē' Judas, bönni' na' rudödē' Jesús lu na'quē'. ⁶ Cati' Jesús gudxē' lequē': "Néda'cza'", ni'r gulubiguē'ē guzcudzu'l len guladzö'ē lyu. ⁷ Jesús gnabnē' lequē' leyúbl, rnē':

—¿Nuzxa rguiljli?

Tē' Lē':

—Jesús, bönni' Nazaret, rguiljtu'-nē'.

⁸ Ni'r bubí'ē didza' Jesús, rnē':

—Chgudxa' lbi'ili', néda'cza'. Chqui' rguiljli' neda', gul-gú'i-quē' latj tshuöjquē' bönni' ni.

⁹ Cni gnē' Jesús quië butság didza' na' bē'ē, gnē': "Nup ni bennu' quia', nitúē' cutu bunitia'-nē'." ¹⁰ Ni'r, le nu'ē guia tuchi' Simón Pedro, gleycjē' lei, len bentē' huē' Malco, huen dxin queē' bxuz blau, bchuguē' guid naguē' yubél bönni' na'. ¹¹ Ni'r Jesús rē' Pedro na':

—Bugú'u lidx, guia tuchi' quiu'. ¿Naru' cu ral-la' saca' qui'a lē na' chnunē' quia' Xuza'?

Rdxinē' Jesús lahuē' bxuz blau

¹² Gulazönē' Jesús len glúguē'ē Lē' bönni' na' rjaquē' gdil-l len bönni' na' nacu'ē lu nē'ē, lenca' yugu' bönni' ni'a na'quē' bönni' judío uná bē'. ¹³ Ni'r gulachē'ē Lē' zi'al lahuē' Anás, le naquē' xtau' zxi'nē' Caifás, bönni'

naquë' bxuz blau iz na'. ¹⁴ Naquë' Caifás bönni' na' buzéjni'në' yugu' bönni' judío uná bē', bului'inë' lequë' dxi'ar gac gatië' tuzë' bönni' len clëg nit gdutë yödž quequë'.

Rnë' Pedro: "Cutu núnbë'a-në' Jesús"

¹⁵ Yjaquë' cùdzu'lè' Jesús Simón Pedro len yetúë' bönni' uséd queë' Jesús, zajnaquë' Lè'. Bönni' uséd ni gyázlenë' Jesús lö'a qui lidx bxuz blau, le nunbë'è' lè' bxuz blau na'. ¹⁶ Buga'në' Pedro ni'l ga nu ryaz lö'a na'. Qui lè ni na' burujë' bönni' uséd na' nunbë'è' lè' bxuz blau, ati' bé'lenë'-nu didza' ngul na' run chi'inu ga nu ryaz lö'a na', len benë' ga gyazië' Pedro lö'a. ¹⁷ Ni'r rënu Pedro ngul na' run chi'inu ga nu ryaz lö'a, rnanu:

—¿Naru' cu da'u ca' li' bönni' ni?

Bubi'ë didza' Pedro, rnë':

—Clëg neda'.

¹⁸ Le run ziaq, nabéquiquë' gui' yugu' bönni' huen dxin len yugu' bönni' ni'a na'gac bunách gdau', ati' zuicnë' ra' gui' na', tu'tsë'i cuinquë'. Lëzca' zuilenë' lequë' Pedro, rutsë'i cuinë'.

Bxuz blau rnabi yudxnë' Jesús

¹⁹ Ni'r gnabi yudxnë' Jesús bxuz blau quië gnöznë' nupx da'gac Lè' len nacx nac le rusëdnë' bunách Jesús.

²⁰ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lè':

—Yalj lulu bé'lëna' yúgu'të bunách didza'. Busédteczda' lequë' gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios lenca' nchil gdau', ga ni' tu'dubë' yúgu'të bönni' judío, len cutu bi didza' bë'a bagachi'z. ²¹ ¿Bizx quië rnabi yudxnu' neda'? Gnabi yudxi nup ni' gulayöni didza' bé'lëna' lequë'. Byutsca', nözcnë' didza' na' bé'lëna' lequë' bönni' na'.

²² Cati' budx bë'è' didza' ni Jesús, gdapë'è' ru'è' Jesús bönni' ni'a na'gac bunách gdau' zoë' ni', rnë':

—¿Naru' cni rubi'tsu' didza' lahuë' bxuz blau?

²³ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lè':

—Chqui' cugnía' dxi'a, gdxijö' bizxal didza' bë'a cunác dxi'a, len chqui' guc dxi'a didza' bë'a, ¿bizx quië na' gdapu'u neda'?

²⁴ Ni'r bsölë'è' Jesús náguë'è' Anás na', ati' guluschinë' Lè' lahuë' Caifás, naquë' gdu bxuz blau.

Leyúbl rnë' Pedro: "Cutu núnbë'a-në' Jesús"

²⁵ Cati' ni' zuinë' Pedro ra' gui' rutsë'i cuinë', glë' lè' bönni' nacu'è' ni', ta'né':

—¿Naru' cu da'u ca' li' Jesús na'?

Gdá'baguë'è' Pedro, rnë':

—Clëg neda'.

²⁶ Zoë' ni' bönni' huen dxin queë' bxuz blau, naquë' di'a dza queë' bönni' na' Pedro bchuguë' guid naguë', ati' bönni' huen dxin na' rë' Pedro:

—¿Naru' cu blé'iczdá' li' la' yël ni', dzagu'-në' Jesús?

²⁷ Leyúbl gdá'baguë'è' Pedro, ati' la' gródxteba' zxi'n druz.

Rdxinë' Jesús lahuë' Pilato

²⁸ Ni'r gulachë'è' Jesús, guluzë'è' lidxë' Caifás na', len guladxinë' yúlahui' queë' bönni' rna bë'è, nazí' lei Pretorio. Chza' rení' dza na' ati' cutu gulayazië' yúlahui' na' bönni' judío, le táquinë' la'baguë'è' zxguia' chqui' la'yazië' ni', le gun ga cugác lahuë' xtsö' Lni Pascua, lni na' tu'spanë' ca benë' Dios, bubijë' bunách Israel luyú Egipto. ²⁹ Ni'r brujë' Pilato, bönni' rna bë'è na', bdxinë' ga na' nacu'è, len rë' lequë':

—¿Bizxa ruquili'-në' bönni' ni?

³⁰ Gulubi'ë didza', të' lè':

—La'naru' cu nu'è dö' bönni' ni, cutu udödtu'-në' lau'.

³¹ Ni'r rë' lequë' Pilato, rnë':

—Lbi'iczi' gul-ché'è, len gul-bequi xbey Lè' ca rna bë' zxba queë'li'.

Të' lè' bönni' judío, ta'né':

—Cutu dë lu na'tu' nu gdóditu'.

³² Cni guc quië butság xtizdë'è Jesús, le bë'è nac ral-la' gatië'. ³³ Ni'r buazië' yúlahui' na' Pilato, ati' bu-lizë' Jesús len rë' Lè':

—¿I nacu' Li' Bönni' Rna Bé'inë' Bönni' Judío?

³⁴ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lè':

—¿I racz quiu' rnau' cni, o glë' li' cni bunách ca nac quia'?

³⁵ Pilato rë' Lè':

—¿Naru' ráquitsanu' naca' judío? Guludödë' Li' lu na'a yugu' bönni' uládz quiu' len yugu' bxuz uná bë'. ¿Bizxa caz benu'?

³⁶ Ni'r bubie'è didza' Jesús, rë' lè':

—Rna bë'a neda', san clëg ca ta'ná bë' bunách yödžlyú ni. La'naru' rna bë'a ca ta'ná bë' bunách yödžlyú, la'dil-lë' bönni' da'quë' neda', cui lu'è latj nu udód neda' lu na'quë' bönni' judío. Ca rna bë'a neda' cutu nac ca ta'ná bë' bunách yödžlyú ni.

³⁷ Ni'r Pilato rë' Lè':

—¿Nactsu' ca' bönni' rna bë'è?

Bubi'ë didza' Jesús, rë' lè':

—Naca' ca na' rnau'. Qui lè ni na' bida' ga gulja' yödžlyú ni, quië guna' lna' lau qui le nac gdutë li. Tu'zé naggac didza' ru'a yúgu'të nup ni tun le nac gdutë li.

³⁸ Pilato rë' Lè':

—¿Bizxa na' le nac gdutë li?

Ta'chuguë' queë' Jesús gatië'

Cati' budx gnë' cni Pilato, burujë' leyúbl ga na' nacu'è bönni' judío uná bë' na', len rë' lequë':

—Cutu bi dö' rudzölda' nu'è bönni' ni. ³⁹ Lbi'ili' dë tu le nalébili' runli' cati' rac Lni Pascua ni, rnabli' lahua' usana'-në' queë'li' tuë' bönni' nadzunë'. ¿I ré'nili' usana'-në' queë'li' Bönni' Rna Bé'inë' Bönni' Judío?

⁴⁰ Ni'r glu'è zidz didza' leyúbl yúgu'të, ta'né':

—Clëg bönni' ni, san Barrabás usanu'-në' queëtu'. Barrabás na' naquë' gban.

19 Ni'r bchë'è Jesús Pilato, len benë' ga gulaguinë' Lè' bönni' rjaquë' gdil-l. ² Glunë' tu bregui' zx-

uza' në'i yötsi' bönni' rjaquë' gdil-l, ati' guludxië' lei icjë' Jesús, len gulugacuë' Lë' tu lari' tunn xna ca nac le tacuë' bönni' ta'ná bē'ë. ³ Ni'r gulabiguë'ë lahuë' Jesús, len tē' Lë':

—Bica' bau' Li', Bönni' Rna Bé'inë' Bunách Judío. Ni'r gulagapë'ë lau ru'ë.

⁴ Ni'r burujë' leyúbl Pilato, len rē' yugu' bönni' judío uná bē', rnē':

—Gul-yú, ubija'-nē' lauli' ni quië gnózili' nitú le nac dō' cutu rudzōlda' nu'ë bönni' ni.

⁵ Ni'r brujë' Jesús, dxia icjë' bregui' xzuza' në'i yötsi' na' len nacuë' lari' tunn xna na'. Pilato rē' lequë':

—Ni zoë' bönni' ni.

⁶ Cati' gualé'inë' Jesús yugu' bxuz uná bē' len yugu' bönni' ni'a na'quë', zidzj glu'ë didza', ta'né':

—Bdë'ë lë'i yag cruz. Bdë'ë lë'i yag cruz.

Pilato rē' lequë':

—Lbi'iczi' gul-ché'ë len gul-tsajdé'ë lë'i yag cruz.

Neda' cutu bi dō' budzōlda' nu'ë bönni' ni.

⁷ Ni'r bönni' judío na' tē' lë':

—Dë queëtu' tu xba, len rna bē' xba queëtu' na' ral-la' gatië' bönni' ni le gnë' naquë' Xxi'në' Dios.

⁸ Cati' byönnë' didza' ni Pilato, gudxrnë'. ⁹ Leyúbl buazië' yúlahui' na', len rē' Jesús:

—¿Gazxtë bönni' Li'?

Cutu bi didza' bubi'ë Jesús.

¹⁰ Ni'r Pilato rē' Lë':

—¿Naru' cu ubi'itsu' didza', quixjöi'nu' neda'? ¿Naru' cu nöznu' dē lu na'a udá'a Li' lë'i yag cruz, len dē lu na'a usana' Li'?

¹¹ Bubi'ë didza' Jesús, rē' lë':

—Cutu bi dē lu na'u gunu' quia' la'naru' cu nudödë' lu na'u yöl-la' uná bē' na' Dios. Qui lë ni na', bönni' na' budödë' neda' lu na'u nabága'rē' zxguia' ca li'.

¹² La' ni'z rzu rbö'ë Pilato usanë' Jesús, san glu'ë zidzj didza' bönni' judío uná bē', ta'né':

—Chqui' usanu'-në' bönni' ni, cutu rdzagu'-në' dxi'a César, bönni' rna bé'inë' gdu'të yödzyú. Nu bönni' run cuinë' bönni' rna bē'ë, rdá'baguë'ë César na'.

¹³ Cati' byönnë' didza' ni Pilato, gna bé'inë' nup tsajx-i'gac Jesús, ati' grö'ë xlatjë' ga rbequi xbeynë', latj na' nazí' lei Lö'a Ga Xzoagac Guiöj Blag, len ca nac didza' hebreo nazí' lei Gabata. ¹⁴ La' dza na'z nac dza zi'a gdx-in Lni Pascua, len nac gdu huagbíd. Ni'r gudxë' yugu' bönni' judío uná bē' na' Pilato, rnē':

—Ni zoë' bönni' rna bé'inë' lbi'ili'.

¹⁵ Glu'ë zidzj didza', ta'né':

—Bëtië', bëtië'. Bdë'ë lë'i yag cruz.

Pilato rē' lequë':

—¿Rnábitsali' neda' udá'a-në' lë'i yag cruz bönni' rna bé'inë' lbi'ili'?

Gulubi'ë didza' bxuz uná bē', ta'né':

—Nutur nu zoa rna be'i netu'. Tuzë' César rna bé'inë' netu'.

¹⁶ Qui lë ni na' budödë' Jesús lu na'quë' Pilato, quië tsajda'quë' Lë' lë'i yag cruz. Ni'r gulaguel-lë'ë Jesús, len gulaché'ë Lë' ni'.

Tu'dé'ë Jesús lë'i yag cruz

¹⁷ Brujë' ni' Jesús, nu'ë yag cruz queë', zijë' latj nazí' lei Latj Qui Böga' Icju', len ca nac didza' hebreo nazí' lei Gólgota. ¹⁸ Ni' guludé'ë Jesús lë'i yag cruz, ati' guludá'lenë' Lë' tsaxón lë'igac yag cruz yechopë' bönni'. Tsla'a hueaj ta'dé'ë, ati' Jesús dë'ë gatsj lahui' chopë' bönni' na'. ¹⁹ Bsölë'ë Pilato bönni' buzujë' lu guich tu didza' le buzöë' lë'i yag cruz icjlë' Jesús, le rna cni: "Jesús, Bönni' Nazaret, Bönni' Rna Bé'inë' Bönni' Judío." ²⁰ Gululabë' didza' ni zian bönni' judío, le zoa gal-la'z ra' yödz ga na' guludé'ë Jesús lë'i yag cruz, ati' didza' na' nuzujë' lu didza' hebreo, len lu didza' griego, len lu didza' latín. ²¹ Të' Pilato bxuz uná bē' quequë' bönni' judío, ta'né':

—Cutu uzuju', Bönni' Rna Bé'inë' Bönni' Judío. Bzuj cni: "Lë' gnë': Gna bé'ida' bönni' judío."

²² Bubi'ë didza' Pilato, rē' lequë':

—Le chnuzuja', tsaz chnuzuja'.

²³ Cati' budx guludé'ë Jesús lë'i yag cruz bönni' na' rjaquë' gdil-l, gulaguel-lë'ë lari' nacuë' Jesús. Gulabijë' tapl, tu cuia hueaj guta' qui queëquë'. Gulaguel-lë'ë ca' lari' gxoá yënë' Jesús, ati' lari' na' cutu nadía, san nadúb tuz ca nadúb. ²⁴ Ni'r bönni' na' rjaquë' gdil-l glë lza'quë' tuë' yetúë', ta'né':

—Cutu gchúguru' lei, san dxi'ar gac uyuru' le gac bē' quië gnóziru' nuzxa gaqui qui.

Cni guc, butság ca nayúj lu guich la'y, rna:

Gulaguisië' qui queëquë' lari' nacua',

Len qui lari' quia' guluyúë' le nac bē'.

Cni glunë' bönni' na' rjaquë' gdil-l.

²⁵ Gulacua'nu gal-la' ga na' dë'ë Jesús lë'i yag cruz xnë'ë, len ngul zxilnu xnë'ë, len María, ngul queë' Cleofas, len María Magdalena. ²⁶ Cati' blé'inë'-nu xnë'ë Jesús, len blé'inë' ca' ni' bönni' uséd queë' na' nadx-i'inë', gudxë'-nu xnë'ë:

—Na'a, na' zoë' xxi'nu'.

²⁷ Ni'r gudxë' bönni' uséd queë' na':

—Na' zoanu xna'u.

La' dza ni'z benë' ga yajsoanu lidxë' bönni' uséd na'.

²⁸ Gdöd ni, le nözcznë' Jesús yúgu'të chböa budzág lahui, len quië utság le nayúj lu guich la'y, gnë':

—Rbidxa' nis.

²⁹ Dë ni' tu zxiga' yudz nup zi. Ni'r bönni' na' rjaquë' gdil-l gulugui'jë' nup zi na' tu le blul rxzup nis, ati' guluzóë' lei lahui gui, len guludé'ë lei ru'ë Jesús quië xupë'. ³⁰ Budx gu'ë Jesús nup zi na', gnë':

—Chnactë.

Ni'r buzótj icjë'. Burujtë bö' nacczë', gutië'.

Runé'ë yag tuchi' cuit lë'ë Jesús bönni' rijë' gdil-l

³¹ Ni'r, le nac dza zi'a gdxin Lni Pascua na', len le cural-la' lugá'n nup natgac lë'igac yag cruz cati' nac dza la'y quequë', le nac tu dza la'y zxöntë, qui lë ni na' glá-ta'yuë' lahuë' Pilato bönni' judío guië' bönni' rjaquë' gdil-l tsajtsjquë' zxgatsjquë' bönni' da'quë' lë'igac yag cruz, len luzötjë' lequë' lë'igac yag cruz na'. ³² Qui

lè ni na' gulabiguë'è ni' bönni' rjaquë' gdil-l, ati' gula-guitsjè' zxgatsjè' bönni' zi'al, len lèzca' cni glunè' queë' yetúë' bönni' na' dá'lenè' Jesús lè'i yag cruz. ³³ Cati' guladxinè' ga na' dè'è Jesús len gulalé'inè' chnatiè', cutu gulaguitsjè' zxgatsjè'.

³⁴ Ni'r buné'è yag tuchi' cuit lè'è Jesús tuë' bönni' na' rijè' gdil-l, ati' la' brujtè rön len nis. ³⁵ Neda', Juan, blé'ida' lè ni, len runa' Ina' lau qui, ati' le runa' Ina' lau nac gdutè li. Nözcza' ru'a didza' gdutè li, quië tséjli' ca' lbi'ili' ca nac queë' Jesús. ³⁶ Glac yugu' lè ni quië butság le nayúj lu guich la'y, rna: "Cutu gatsj nitú dxit yu'è."
³⁷ Yetú le nayúj ca' lu guich rna cni: "Luyúë' bönni' na' guluné'è lè' yag tuchi'."

Tu'cachè'è Jesús

³⁸ Gdöd guc yúgu'tè lè ni, gyijè' José, bönni' yödz Ari-matea, len dè'è Jesús, san bagachi'z le rádxinè' yugu' bönni' judío uná bè', ati' gnabè' lahuë' Pilato gu'è lè' latj u'è Jesús. Pilato bè'è lè' latj. Ni'r bdxinè' José ga na' dè'è Jesús lè'i yag cruz, ati' bu'è Lè'. ³⁹ Lèzca' bdxinè' ni' Nicodemo, bönni' na' gyijè' zi'al yajyúë' Jesús chdzò'l, nu'è tu le nutsi'i nör sla' qui mirra, len tu le rla' zxix, nac ca tu gayuá' guia. ⁴⁰ Ni'r gulaguel-lè'è Jesús José len Nicodemo na', len guluchólinè' Lè' yugu' lári'dau' ati' gulagu'è lahuil lè na' nutsi'i nör sla' qui mirra len le rla' zxix, glunè' ca nalëbcnè' tunè' bönni' judío cati' tu'cachè'è bönni' nat. ⁴¹ Gal-la' ga na' guludé'è Jesús lè'i yag cruz dè tu la' yèl, ati' gatsj lahui'l la' yèl na' zoa tu yeru ba cub nadj lè'i gui'a guiöj, yeru ba na' nutu nu ta'güi'nè'. ⁴² Lu yeru ba na' gulagu'è Jesús le dè gal-la'z yeru ba na' len le nac dza tu'pé'è qui Lni Pascua bönni' judío.

Rubanè' Jesús lu yöl-la' gut

20 Cati' chnac zildau' dza domingo, ni' nac chul, gyeajnu María Magdalena ra' yeru ba na', ati' blé'inu chnadúa guiöj blag na' buséyj ga nu ryaz yeru ba na'. ² Ni'r jarélu'nu böajnu ga zoë' Simón Pedro, dzaguë' lè' yetúë' bönni' uséd, bönni' na' Jesús nadxi'inè' lè', ati' rënu lequë':

—Gulubijè' Xanru' yeru ba ni', len cutu nózitu' gazx gulagu'è Lè'.

³ Ni'r gularujè' Pedro len yetúë' bönni' uséd na', zjaquë' ra' yeru ba na'. ⁴ Tsaxón ta'xíti'è gropè', san yetúë' bönni' uséd na' jarélu'rè' gxíti'è ca Pedro, ati' zi'al lè' bdxinè' ra' yeru ba na'. ⁵ Byechuë' len buyúë' lu yeru ba na', len blé'inè' yugu' lári'dau' na' gularöli-nè' Jesús, nacuá' ni', san cutu gyaziè' yeru ba na'. ⁶ Ni'r bdxinè' Simón Pedro cúdzu'lè' yetúë' bönni' uséd na', ati' gyaziè' lè' yeru ba na', len blé'inè' lári'dau' na' nacuá' ni'. ⁷ Lèzca' blé'inè' lári'dau' na' gulaxóë' icjè' Jesús, cutu dëlen yezica' lári'dau' na', san tsla'l nudúb quizi. ⁸ Ni'r gyaziè' ca' yetúë' bönni' uséd na' bdxinè' zi'al ra' yeru ba na', len blé'inè' ca na' nac, ati' gyejlè'è didza' bè'è Jesús. ⁹ Cni guc, le cutu ta'yéjni'nidè' le nayúj lu guich la'y ca run bayúdx gac queë' Jesús,

ubanè' lu yöl-la' gut. ¹⁰ Ni'r gropè' bönni' uséd na' yhuöjquë' lidxquë'.

Rulu' lahuë' Jesús launu María Magdalena

¹¹ Buga'nnu María ni'l ra' yeru ba na', rbödxnu. Tsal ni' rbödxnu, byéchnu, buyunu lu yeru ba na'. ¹² Ni' blé'inu chopè' gbaz la'y queë' Dios, nácuquë' lari' chguich. Rö'quë' ni', tuë' icjl ba na', len yetúë' xni'l ba na' ga ni' gulagu'è Jesús. ¹³ Tè' lènu gbaz la'y na', ta'nè':

—Nguldau', ¿bizx quië rbödxu'?

Rënu lequë':

—Le guluú'è Xana', len cutu nözda' gazx gulagu'è Lè'.

¹⁴ Cati' budx gnanu cni, bueycnu len blé'inu-nè' Jesús, zoë' ni', san cutu ráquibe'inu Jesús na'. ¹⁵ Ni'r Jesús gudxè'-nu:

—Nguldau', ¿bizx quië rbödxu'? ¿Nuzxa ruguilju'?

Le ráquinu naquë' Lè' bönni' run chi'è la' yèl na', rënu Lè':

—Bönni', chqui' li' bu'u-nè', gdxijöi' neda' gazx glu'u-nè', ati' neda' u'a-nè'.

¹⁶ Ni'r Jesús gudxè'-nu:

—María.

Ni'r bueycnu, len lu didza' hebreo rënu Lè':

—Raboni.

Didza' ni rna: "Bönni' Usèdi quia'".

¹⁷ Jesús rè'-nu:

—Cutu canu' neda', le cutu ruhuévida' ga zoë' Xuza'. Na'a, gyeaj ga nacu'è böchi' lza'a, ati' yjöd-quë: "Cni rnè' Jesús: Huëpa' ga zoë' Xuza', naquë' ca' Xuzli'. Naquë' Dios quia', len Dios queëli'."

¹⁸ Ni'r gyeajnu María Magdalena na', yajtíjji'nu bönni' uséd queë' Jesús chblé'inu-nè' Xanru' len ca nac didza' na' gudxè'-nu.

Rulu' lahuë' Jesús lauquë' bönni' uséd queë'

¹⁹ Cati' chgul la' dza na'z, le nac dza domingo, nudubquë' bönni' uséd queë' Jesús, ati' nayéyj yu'u ga na' nacu'è le tádxinè' yugu' bönni' judío uná bè'. Ni'r bulu' lahuë' Jesús gatsj lahui'l ga na' nacu'è, len rë' lequë':

—Gul-zóa dxi ládxi'li'.

²⁰ Cati' budx gudxè' lequë' didza' ni, bului'inè' lequë' nè'è len cuit lè'è. Ni'r tu'dzijne' bönni' uséd na' le tu'lé'inè' Xanru'. ²¹ Ni'r rë' lequë' leyúbl Jesús, rnè':

—Gul-zóa dxi ládxi'li'. Ca benè' Xuza', bsölè'è neda', lèzca' cni rsöla'a lbi'ili' tsjenli' xchina'.

²² Cati' budx gnè' cni, bulubè' lauquë' len rë' lequë':

—Gul-sí' lu na'li' Dios Bö' La'y. ²³ Núti'tèz nu unít lauli', nu na' ben dul-la', chy'u yöl-la' runít lau qui, ati' núti'tèz nu cutu unít lauli' lei, nagá'n dul-la' qui nu na' nun dul-la'.

Cutu rejli'è Tomás

²⁴ Cutu zóalenè' lequë' Tomás cati' duyúë' lequë' Jesús. Naquë' Tomás tuë' bönni' chinnuë' ni', len tu'è

ca' lè' Bönni' Cuach. ²⁵ Gdöd ni' glè' Tomás yezíca'rè' bönni' uséd na', ta'né':

—Chblé'itu'-nè' Xanru'.

Tomás rè' lequè':

—Chqui' cutu glé'ida' nè'è ga bnè' bdidj, len gnè'a xbönni' na'a ga na' bnè'gac bdidj na', len gnè'a na'a cuit lè'è ga na' bnè' yag tuchi', cutu ca' tséjlè'a.

²⁶ Cati' chgdöd yexunu' dza, nudubquè' leyúbl lu yu'u bönni' uséd na', ati' zóalenè' lequè' Tomás na'. Zal-la' nayéj yu'u ga na' nacu'è, buluí' lahuè' Jesús gatsj lahui' ga na' nacu'è, len rè' lequè':

—Gul-zóa dxi ládxi'li'.

²⁷ Ni'r Jesús rè' Tomás na':

—Bnè' ni xbönni' na'u, len byu na'a ni. Bnè' na'u cuit lè'a ni, len cutur gac chop ladxu'u, san gyejlè' neda'.

²⁸ Ni'r bubì'è didza' Tomás, rè' Lè':

—Xána'dau', len Dios quia'.

²⁹ Jesús rè' lè':

—Tomás, le blé'inu' neda', réjle'u. Bica' ba nup ni' la'yejlè' neda' zal-la' cutu la'le'i neda'.

Le rè'ni gun didza' nayúj lu guich ni

³⁰ Benè' Jesús zianr ca' yöl-la' huac lauquè' bönni' uséd queè', le cunayujgac lu guich ni. ³¹ Yugu' lè' ni nuzuja' lu guich quiè tséjlè'li' naquè' Jesús Bönni' na' ru'è Dios lè' Cristo, Xzi'nè' Dios, len cati' tséjlè'li', gata' queèli' yöl-la' na'bán gdu le réjle'li'-nè'.

Ruluí' lahuè' Jesús lauquè' gadxè' bönni' uséd queè'

21 Gdöd guc lè' ni, leyúbl buluí' lahuè' Jesús lauquè' bönni' uséd queè' ga nac ra' nis zxön qui Tiberias, ati' cni guc ca na' buluí' lahuè' lauquè'. ² Nudubquè' Simón Pedro, len Tomás, bönni' na' tu'è ca' lè' Bönni' Cuach, len Natanael, bönni' yödz Caná qui luyú Galilea, len yugu' bönni' xzi'nè' Zebedeo, len yechopè' ca' bönni' uséd queè' Jesús. ³ Simón Pedro rè' lequè':

—Tsija' tsajxöna'-ba' bö.

Tè' lè' yezíca'rè', ta'né':

—Huazá'lentu' ca' li'.

Ni'r yjaquè' len gulabenè' tu lè'i bárcodau', ati' rël ni' nituba' bö. Cutu gulazönè'-ba'. ⁴ Cati' chza' rení', ya-jsóè' Jesús luyú ra' nis na', san cutu táquibe'inè' Jesús na' bönni' uséd queè'. ⁵ Ni'r Jesús rè' lequè':

—Xzi'na'dau', ¿naru' cudeyba' lati' bö. queèli'?

Gulubi'è didza', tè' Lè':

—Nituba'.

⁶ Ni'r Jesús rè' lequè':

—Gul-chílj tsla'a yubél barco yöj bö. queèli' ati' sön-gaclí'-ba'.

Ni'r gulachiljè' lei, ati' cutur guc lubijè' lei, le naguiraba' bö. lè'i yöj bö. ⁷ Ni'r rè' Pedro bönni' uséd na' nadxi'inè' lè' Jesús, rnè':

—Xanru' na'.

Cati' byönnè' Simón Pedro, "Xanru' na'", böacuè' lari' gucuè', le nagüè' lei zi'al, ati' gyaziè' lu nis. ⁸ Guladx-inè' yezíca'rè' bönni' uséd na', tu'sé'è barco na', zu-

na'yjquè' yöj ga na' dzö'ba' bö, le cutu nac zi'tu' ga dè luyú bidx, nacz ca tu gayuá' laga' ní'aru'. ⁹ Cati' guladxinè' luyú bidx na', gulalé'inè' rö' ni' gui' yal, len zxoaba' lahui tuba' bö, len dè ca' ni' yöt. ¹⁰ Jesús rè' lequè':

—Gul-dguá'-ba' ni bö. na' zi'a gzxóngaclí'-ba'.

¹¹ Grenè' Pedro lè'i barco na', gu'yjè' yöj na' zaca' luyú bidx, nadzá'gacrba' bö. zxön, gdu tu gayuá' yu chí'ínuúnba'. Zal-li naccba' bö. zian, cutu bröza' yöj na'. ¹² Ni'r Jesús rè' lequè':

—Gul-dá gáguli'.

Cutu burúguinè' gnabnè' Lè' nitúè' bönni' uséd na', cugnè': "¿Nuzxa Li'?" Nözgaccznè' naquè' Xanru'. ¹³ Ni'r gbiguè'è Jesús len gdèl-lè'è yöt na' lenca' bö. na', ati' bè'è quequè'.

¹⁴ Lè' ni nac le bunn lzu buluí' lahuè' Jesús lauquè' bönni' uséd queè' gdöd bubanè' lu yöl-la' gut.

Ruí'lenè' Simón Pedro didza' Jesús

¹⁵ Cati' budx glahuè', Jesús rè' Simón Pedro:

—Simón, xzi'nè' Jonás, ¿naru' nadxi'irnu' neda' ca nadxi'icnè' neda' bönni' ni?

Bubi'è didza' Pedro, rè' Lè':

—Ja, Xan. Li' nözcnu' rdzag ladxa'a Li'.

Jesús rè' lè':

—Bgagu yugu' bö'cu' zxíla'dau' quia'.

¹⁶ Jesús rè' lè' le buróp lzu, rnè':

—Simón, xzi'nè' Jonás, ¿naru' nadxi'inu' neda'?

Bubi'è didza' Pedro, rè' Lè':

—Ja, Xan. Li' nözcnu' rdzag ladxa'a Li'.

Jesús rè' lè':

—Bgagu yugu' bö'cu' zxíla' quia'.

¹⁷ Jesús rè' lè' le bunn lzu:

—Simón, xzi'nè' Jonás, ¿ba rdzag ladxu'u neda'?

Bui'nnè' Pedro le chbunn lzu gnabi yudxnè' lè', gnè':

"¿Ba rdzag ladxu'u neda'?" Bubi'è didza' Pedro, rè' Lè':

—Xan, yúgu'tè nözcnu' Li'. Nözn'u' rdzag ladxa'a Li'.

Jesús rè' lè':

—Bgagu yugu' bö'cu' zxíla' quia'. ¹⁸ Le nactè rëpa' li', cati' ni' nacu' ra'bandau', racz quiu' bugacu cuinu', len ca gnaz quiu' gdau'. Cati' ggulu', ulí na'u, ati' nu yubl ugacu li' lari', len gchè' li' ga ni' cutu guè'nnu' tsiju'.

¹⁹ Yugu' didza' ni bè'è Jesús nac bè' nac gatiè' Pedro, tsajtè'è lè'i yag cruz, quiè gac yöl-la' ba queè' Dios.

Cati' budx gnè' cni Jesús, gnè' ca' yetú:

—Gda' neda'.

Ru'è didza' Jesús ca gac queè' bönni' uséd na' nadxi'inè'

²⁰ Bueycjè' Pedro len blé'inè' zajnauè' lequè' bönni' uséd na' Jesús nadxi'inè' lè'. Naquè' bönni' uséd na' grò'è cuit lè'è Jesús cati' ni' glahuè', len gudxè' Jesús: "Xan, ¿nuzxa na' udód Li'?" ²¹ Cati' blé'inè' lè' Pedro, rè' Jesús:

—Xan, ¿bizxa gunè' bönni' ni?

²² Jesús rè' lè':

—Chqui' rē'nda' uga'nē' bönni' ni ga gdxinr dza huöda', cutu ral-la' cö'u baguí'i. Gda' neda' li'.

²³ Gzē didza' ni ga nacu'ē bóchi'ru' ta'yejlē'ë Cristo. Táquinē' cutu gatiē' bönni' uséd na'. Cutu gudxē' lē' Jesús cutu gatiē', san cni gnē': "Chqui' rē'nda' uga'nē' bönni' ni ga gdxinr dza huöda', cutu ral-la' cö'u baguí'i."

²⁴ Bönni' uséd ni naca' neda', Juan. Runa' Ina' lau quegac lē ni, len nuzuja' lu guich yugu' lē ni, ati' nózili' nac gdutē li le runa' Ina' lau.

²⁵ Zianr ca' le benē' Jesús. Chqui' nu uzúj leygac lu guich tu tu, rsaca' quia' yödzlyú ni cutu gaqui la'cuá' guich na' ral-la' nu uzúj. Ca' gac.

Hechos

Le gzxì' lu nē'ē Dios, gsölē'ē Dios Bō' La'y

1 Cati' buzuja' quiu' lu guich zi'al, li', Teófilo, neda', Lucas, buzuja' lu guich yúgu'tē le gzu lahuē' runē' Jesús len rusēdnē' ² ga bdxintē dza buēpē' yehua' yubá. Cati' zi'a huēpē' yehua' yubá Jesús, dzaguē' Lē' Dios Bō' La'y, gna bē'ē ca ral-la' lunē' gbaz queē', bōn-ni' na' grōczē' lequē'. ³ Gdōd gzxaca' gdi'ē Jesús, gutiē'. Ni'r bubanē' len buluí' lahuē' laquē' gbaz queē' na'. Buluí'inē' lequē' zian le glac bē' zoē' nabanē', le cugác nu tá'baga'. Zian lzu buluí' lahuē' laquē' gdu ca choa' dza, len bē'lenē' lequē' didza' ca rna bē'ē Dios.

⁴ Cati' ni' nacu'ē tsaxón, gna bē'inē' lequē' culuzē'ē Jerusalén. Gudxē' lequē' Jesús, rnē':

—Gul-cóz ni' le gzxì' lu nē'ē gsölē'ē queēli' Xuza' ca na' chgdíxjöi'czda' lbi'ili'.

⁵ Gnē' ca':

—Le nactē buquilé' bunách nis Juan lu nis, ati' cutu tseytsqui gac queēli' le ruluí' yöl-la' rdil nis ni, dusóalenē' lbi'ili' Dios Bō' La'y.

Ruhuēpē' Jesús yehua' yubá

⁶ Ni'r gulanabnē' Jesús bōnni' ta'yejlē'ē Lē' nudubquē' ni', ta'nē':

—Xan, žnaru' gunu' ga la'ná bē' leyúbl bunách Israel dza ni zoaru' na'a?

⁷ Jesús gudxē' lequē':

—Cutu naqui queēli' gnózi'li' bizxa dza o bizxa dzō' gunē' Dios Xuz le nuzōē' lu na'czē'. ⁸ Si'li' yöl-la' huac cati' guidē' Dios Bō' La'y dusóalenē' lbi'ili'. Ni'r gunli' lna' lau quia' neda' lu yōdz Jerusalén, len gdu luyú Judea, len luyú Samaria, len ga gdxíntēli' gdu'tē yōdzlyú.

⁹ Cati' budx bē'lenē' lequē' didza' ni, tsal ni' tu'yuzē' ca' Lē', la' buēptē' xtsa' ga rō' böaj le bucachi' Lē', ati' cutur gulalé'inē' Lē'. ¹⁰ Tsal ni' tu'yúē' luzxbál cati' ni' buēpē' Jesús, gululuí' laquē' ga na' nacu'ē chopē' gbaz la'y, nácuquē' lari' chguichdau'z. ¹¹ Glē' lequē' chopē' ni, ta'nē':

—Bōnni' Galilea, žbix quiē ruyuli' luzxbál? Lēczē' Jesús ni zi'a gzē'ē ga zoali', buēpē' yehua' yubá, lēzca' cni huōdē' leyúbl ca na' chblé'ili'-nē' zhuōjē' yehua' yubá.

Ta'bōē' Matías tsaziē' xlatjē' Judas

¹² Ni'r gulazē'ē guí'adau' na' nazí' lei Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo, yhuōjqüē' Jerusalén. Dē gal-la'z ga dē

Jerusalén guí'adau' ni, tsca nazi'quē' latj ta'zē'ē dza la'y quequē'. ¹³ Cati' guludxinē' yōdz ni', gulabenē' ga nac buróp cuia lu yu'u, ga ni' ta'cu'ē Pedro len Jacobo len Juan len Andrés len Felipe len Tomás len Bartolomé len Mateo len Jacobo, zxi'nē' Alfeo, len Simón, bōnni' na' rui' ladxē'ē ladxē', len Judas, böchē'ē Jacobo. ¹⁴ Tsaxón tu'lidzē' Dios yúgu'tē bōnni' ni, ati' nunquē' lequē' tsaxón yugu' böchē'ē Jesús, len María, xnē'ē Jesús, len yela'cnu ngul ca'.

¹⁵ La' dza na'z gzuinē' Pedro gatsj lahui' ga nacu'ē böchi' lza'ru' na' ta'yejlē'ē Cristo. Glac gdu ca xoplalj bunách nup nudubgac ni'. ¹⁶ Gudxē' lequē' Pedro, rnē':

—Böchi' lza'adau'. Ben bayúdx butság le nayúj lu guich la'y, ca na' gnē' zí'atēl Dios Bō' La'y, le buzujē' lu guich David, ca guc queē' Judas, bōnni' na' bchē'ē nup ni' gulazón Jesús. ¹⁷ Gbáblenē' rē'u Judas na', len bēnlenē' rē'u tsaxón dxin ni. ¹⁸ Gulazi'nē' tu la' yēl laxj qui dō' na' bi'ē bōnni' ni. Gbixē' brōza' lē'ē Judas ni, ati' gularúj yúgu'tē le dzō' lē'ē. ¹⁹ Cati' gulayōni lē ni bunách nacua' Jerusalén, glu'ē lei la' yēl na' Acéldama, tu didza' hebreo le rna lu didza' xidza': "La' Yēl Qui Rōn". ²⁰ Cni guc queē' Judas, ca na' nayúj lu guich la'y nazí' lei Salmos, le rna:

Ugá'n ca'z lidxē',

Len cutu gdzöl nu soa yu'u na'.

Rna ca':

Nu yubl tsaz xlatjē'.

²¹ 'Run bayúdx na'a cōru'-nē' bōnni' gunē' rē'u tsaxón quiē gunē' lna' lau queē' Jesús, ca guc, bubanē' lu yöl-la' gut. Ral-la' gaquē' bōnni' nutsē'ē ladj bōnni' ni' gulacua'lenē' rē'u dza ni'tē cati' ni' gdálenē' rē'u Xanru' Jesús, gulazú laquē' nacua'lenē' rē'u cati' ni' buquilé' bunách nis Juan, ga bdxintē dza buēpē' Jesús yehua' yubá, gzē'ē ga zoaru'.

²³ Ni'r gululu'ē chopē', José len Matías. José na' lē' ca' Barsabás, len zoa yetú lē' Justo. ²⁴ Ni'r gululidzē' Dios, ta'nē':

—Xantu' Dios, núnbē'czu' icj lādxi'dau'gac yúgu'tē bunách. Buluí'i netu' nulquē' chopē' ni chgrōczu' Li' ²⁵ quiē tsaziē' lu dxin ni quiē gaquē' gbaz quiu', tsaziē' xlatjē' Judas, bōnni' ni' bnitiē' xlatjē' le benē' dul-la', ati' gyijē' xlatjczē' latj chul.

²⁶ Ni'r guluzujē' yugu' lu guich laquē', tu queē' José len yetú queē' Matías. Gulugútsi'nē' lza'gac len gulubijē' tu, ati' bruj le nayúj lē' Matías. Cni guc, gbáblenē' yechineajē' gbaz queē' Cristo Matías na'.

Dusóalenë' lequë' Dios Bö' La'y

2 Cati' chbdxin dza Pentecostés, tsaxón nudubquë' yúgu'të bönni' ta'yejlë'ë Cristo. 2 Tu tsalz byön bö bruj luzxbá, byön ca ryön cati' reycj bö' bduu', ati' byön gdu'të lu yu'u ga na' rö'quë'. 3 Gulu-luí' lahui lauquë' lu bö'z yugu' blul gui'dau', ati' gulgaguis qui queëquë', yajsóalengac lequë'. 4 Dusóalenë' yúgu'të' Dios Bö' La'y, ati' gulazú lauquë' tu'ë didza' yubl, tsca nac le bë'ë qui queëquë' Dios Bö' La'y lu'ë didza' yubl na'.

5 Nacu'ë Jerusalén dza na' bönni' judío, nacquë' bönni' ta'yíj láchixi'quë' Dios, len za'quë' narujquë' yúgu'të yöd gdu yödzyú ni. 6 Cati' gulayönnë' bö na', guludubë' bönni' zian, ati' sxöni gulabö'ë baguí'i, le gulayönnë', ca nac xtídzaxu'quë' qui queëquë', tu'ë didza' bönni' na' ta'yejlë'ë Cristo. 7 Gulaná' badxë' yúgu'të', len gulubannë', ta'né':

—Gul-yutsca'. ¿Naru' clëg bönni' Galilea yúgu'të bönni' ni tu'ë didza'? 8 ¿Nacxcz nac ryóniru' tu'ë xtídzaxu'ru' ca nac didza' rui'ru' tu turu'? 9 Rë'u ni nacru' bönni' zian yöd, bönni' narujquë'

luyú Partia,
len luyú Media,
len luyú Elam,
len luyú Mesopotamia,
len luyú Judea,
len luyú Capadocia,
len luyú Ponto,
len luyú Asia,
10 len luyú Frigia,
len luyú Panfilia,
len luyú Egipto,
len luyú África, le nacr zi'tu' ga zoa luyú Cirene.

Lëzca' nacu'ë ni bönni' yöd Roma. La'quë' nacquë' bönni' judío len yela'quë' nazí' lu na'quë' le ta'yejlë'ë Dios bönni' judío. 11 Lëzca' nacu'ë ni bönni' narujquë' Creta, len luyú Arabia. Ryóniru' tu'ë didza' rui'ru' qui queëru', ta'guíxj'ë yugu' le zxön benë' Dios, le run ga rubániru'.

12 Cni guc, gulubannë' yúgu'të', len sxöni gulabö'ë baguí'i. Glë lza'quë' tuë yetúë', ta'né':

—¿Bizxa caz lë ni?

13 Gulutitjë' la'quë', ta'né':

—Ta'zúdxinë'.

Lban benë' Pedro laugac bunách

14 Ni'r Pedro gzuílenë' yechineajë' gbaz na' nasölë'ë Cristo, ati' gzu lahuë' ru'ë zidz didza', rë' lequë':

—Lbi'ili', bönni' Judea, len yúgu'tëli' zoali' Jerusalén. Lë ni ral-la' gnózili'. Gul-zé nagli' le gyëpa' lbi'ili'. 15 Netu' ni cutu rzúdxitu' ca na' ráquili' lbi'ili', le ni zoaru' zi'a gal-la' xsil, ati' nutu nu rzudxi hora cni. 16 Lë ni nac le gnë' Joel, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

17 Cni rnë' Dios:

Lë ni le gac dza tsajséytegac.

Gsöla'a Bö' La'y quia'

Tsajsóalenë' yúgu'të bunách.

Lui'bi' didza' uláz quia' zxi'nli', bönni' len ngul.

La'lé'ibi' bi'i ra'bán le ulu'a lahui,

Ati' la'neynë' yël bönni' gul.

18 Cati' gdxin dza ni' quisia' Bö' La'y quia'

Tsajsóalenë' huen dxin quia', bönni' len ngul,

Ati' lu'ë didza' uláz quia'.

19 Ulu'a luzxbá xtsa' le lun ga lubani bunách,

Ati' yödzyú ulu'a le lac bë',

Rön len gui', len dzön ca böaj.

20 Gchul gbidz

Ati' gac xna beo' ca nac rön.

Cni gac cati' zi'a gdxin dza ni' chbulu'ë Dios.

Gac dza ni' ca gatga rlé'iru'.

21 Lulá yúgu'të nup ni' lulídz Lë' Xanru',

Lu yöl-la' rejle' quequë' Lë'.

22 'Gul-zé nagli' lë ni gyëpa' lbi'ili', bönni' Israel.

Dioscz benë' ba la'n ga zoali' Jesús, bönni' Nazaret.

Dios bë'ë Lë' latj benë' le tun ga rubániru', yugu'

yöl-la' huac, len le tac bë'. Yúgu'të lë na' benë' Dios lu

në'ë Jesús, ca na' chnózcizli'. 23 Lëzca' cni, Dios bë'ë latj

nu budód Jesús lu na'li'. Cni guc, ca na' chgna ladxë'ë

Dios gunë', len ca nac le chbucözë' dza ni'të. Lbi'iczi'

gzxönli'-në' Jesús, len budödi'-në' lu na'quë' bönni'

xöhui' tua'dö', bönni' guludöddë' Lë' cati' ni' gulu-

da'quë' Lë' lë'i yag cruz. 24 Ni'r Dioscz buspanë' Jesús

na', buslé' Lë' lu yöl-la' gut, le cutu guc uga'në' tsaz lu

yöl-la' gut na'. 25 Ca nac lë ni, bë'ë didza' uláz queë'

Dios David ca nac queë' Jesús, gnë':

Blé'iteczda'-në' Xanru', zoë' lahua'.

Lë' zoë' cuit lë'a yubél, rzönë' neda',

Cui gac nu bi gun quia'.

26 Qui lë ni na' budziji ladxa'a,

Ati' lu yöl-la' rudziji quia' bil-la'.

Qui lë ni na' guna' löz Lë'

Cati' gdxin dza gatia'.

27 Xantu' Dios, nözda' cutu uca'nu' neda' latj chul quegac nup natgac.

Cutu gu'u latj nit gdu ca nayá' nabana',

Naca' bönni' nadxi'icnu' Li'.

28 Buzéjni'nu' neda' ca ral-la' guna'

Quië gdél-li'da' yöl-la' na'bán gdu.

Gunu' ga udzijda' le zóalenczu' neda'.

29 'Na'a, böcha'a. Nac bë' gutië' xuz xtau'ru' David,

len bgachë'ë yeru ba, ati' dë ga zoaru' ba queë' na' ga

rdxintë na'a dza. 30 Bë'ë didza' uláz queë' Dios David

na', len gnöznë' David, benë' tsutsu didza' Dios le gzxí'

lu në'ë queë', gunë' ga galjë' Cristo ladj zxi'n xsoë', ati'

Cristo na' gna bë'ë, tsazië' xlatjë' David na'. 31 Le

blé'inë' lë ni zi'al David, bë'ë didza' ca guc, bubanë'

Cristo, len ca guc, cutu buga'në' latj chul quegac nup

natgac, ati' cutu gnit le gya' gbanë'. 32 Dios buspanë'

Jesús lu yöl-la' gut, len ca guc lë ni yúgu'tëtu' runtu'

lna' lau qui. 33 Cni guc, len yöl-la' huac queë', Dios

buchisë' Lë' xtsa' ga ni' náctërë' zxön. Na'a, Cristo chb-

sölë'ë ni Dios Bö' La'y, rac ca na' gzxí' lu në'ë Dios

gunë' lu në'ë Cristo, ati' Dios Bö' La'y na' runë' yugu'

lè ni rlé'ili' len ryónili'. ³⁴ Cutu buépè' yehua' yubá David na', san lèczè' David na' gnè':
Xanru' Dios gudxè' Xana':
"Grò' cuit lè'a yubél ga nac blau
³⁵ Cati' gunra' ga luzechu zxi'bgac lau' nup ta'dá'baga' Li'."

³⁶ Na'a, bunách Israel, le nacz ral-la' gnózili'. Dios benè' ga naquè' Xanru' len Bönni' Ruslá, Lèczè' Jesús ni, bönni' na' buda'li'-nè' lè'i yag cruz.

³⁷ Cati' gulayönnè' lè ni bönni' ni', gulabö'è baguí'i, ati' glè' Pedro len yezíca'rè' bönni' gbaz queè' Cristo, ta'nè':

—Bóchi'tu', ¿naxc gúntsatu'?

³⁸ Ni'r Pedro gudxè' lequè':

—Gul-bí'i ládxi'li', len gdil-li' nis tu tuli' lu lè' Jesu-cristo quiè unít lahuè' Dios dul-la' nabága'li', ati' dusóalenè' lbi'ili' Dios Bö' La'y, Nu gsölè'è queèli' Dios.
³⁹ Queèli' naqui le gzxí' lu nè'è Dios, len quegac zxi'nli', lenca' quegac yúgu'tè bunách gza'a, yúgu'tè bönni' ni' ulidzè' lequè' Xanru' Dios.

⁴⁰ Yugu' didza' ni len yela'gac zian didza' benè' lna' lau Pedro, bchiziè' icj nagquè', gnè':

—Gul-gún ga ulali', gcuítli' ga nacuá' bunách tua'dö' nacuá' dza ni zoaru' na'a.

⁴¹ Cni guc, guladíl nis nup ni' gulazí' lu na'gac didza' na' bè'è Pedro. Dza na' glun tuz lequè' ca chi uruá' gayuá' bunách. ⁴² Glunè' yúgu'tè' gdutè le gulusèdnè' lequè' gbaz nasölè'è Cristo. Glaquè' tuz tuè' len yetuè', len tsaxón glahuè' le rusá' ládxi'ru' ca gutiè' Jesús, ati' glunè' tsaxón, gululidzè' Dios.

Ca tun bunách queè' Cristo

⁴³ Zian le run ga rubániru' len zian le tac bè' glunè' gbaz queè' Cristo, san gladxi guladzöbi yezica'r bunách. ⁴⁴ Tuz glac yúgu'tè nup na' ta'yejlè' Cristo, ati' guluúnè' tuz yúgu'tè le dè quequè'. ⁴⁵ Cati' gulalé'inè' ta'yadzji nup nús'a'gac ladjquè', ni'r bönni' bi dè quequè' glúti'è lei, ati' gulaguisiè' dumí na' qui queègac nup ni' bi ta'yadzji. ⁴⁶ Yugu' dza guludubè' tsaxón nchil gdau', ati' gap nac lu yu'u glahuè' le rusá' ládxi'ru' ca gutiè' Xanru'. Tsaxón glahuè', ati' guludzijnè' len glac gdu ládxi'què'. ⁴⁷ Gulagu'è Dios yöl-la' ba, ati' glun lequè' ba la'n yúgu'tè bunách. Tu tu dza buzanè' Xanru' nup tu'dúb queè', nup na' tu'lá.

Ruhuöaquè' bönni' curzè'è

3 Dza ni' gulabenè' zjaquè' tsaxón nchil gdau' Pedro len Juan, cati' tu'dúb ni' tu'lídz Dios bunách, le nac gdu rdöd xhuö. ² Ga ni' ta'dödè' zoè' bönni' curzè'è dza ni'tè ni' naquè' bi'idau'. Yugu' dza rjua'què' lè' ni', ta'bequè' lè' ra' gdau' ga nazí' lei Ga Nu Ryaz Lach, quiè gnabè' nu bi unódzjz queè' ladj nup ni' ta'yáz nchil gdau'. ³ Bönni' ni, cati' blé'inè' Pedro len Juan zjaquè' ta'yaziè' nchil gdau', gúta'yuè' lauquè' bi lunödzjzè' queè'. ⁴ Ni'r guluyúè' lè' Pedro len Juan, ati' gudxè' lè' Pedro:

—Byu netu'.

⁵ Ni'r buzètsca naguè' lequè' bönni' na' le runè' löz bi lunödzjzè' queè'. ⁶ Pedro gudxè' lè':

—Cutu dè quia' dumí plata ni oro, san le dèz quia' gunna' quiu'. Ni'a qui yöl-la' huac qui lè' Jesucristo, bönni' Nazaret, gyas len gzè'i.

⁷ Ni'r gdèl-lè'è nè'è yubél bönni' huè' na' Pedro, len bchisè' lè', ati' la' böactè ni'è len buguítj beycj ni'è bönni' na'. ⁸ Ni'r gzuinè' bönni' na' ati' gxíti'è len gzè'è. Gyázlenè' tsaxón Pedro len Juan nchil gdau', rzè'i ni'è len rxíti'è, len rgu'è Dios yöl-la' ba. ⁹ Yúgu'tè bunách nacuá' ni' ta'le'i lè' rzè'i ni'è len rgu'è Dios yöl-la' ba. ¹⁰ Cni guc, gládxinè' len gulubannè' ca nac lè' na' guc, le guluúnbè'è lè', naquè' bönni' na' rbö'è ra' gdau' ga nazí' lei Ga Nu Ryaz Lach, rnabè' nu bi unódzjz queè'.

Didza' bè'è Pedro nchil gdau'

¹¹ Tsal ni' zönè' na'què' Pedro len Juan bönni' na' cuzgè'è ati' böaquè', guludúb yúgu'tè bunách ga na' nacu'è nchil gdau' nazí' lei: Nchil Queè' Salomón, ati' gulaná' badxè'. ¹² Cati' blé'inè' lè ni Pedro, gudxè' bunách na':

—Lbi'ili', bönni' Israel, ¿bizx quiè rubánili' ca nac lè ni? ¿Bizx quiè ruyuli' netu', ráquitsali' netu'z buntu'-nè' bönni' ni, bentu' ga gzè'i ni'è ni'a qui yöl-la' huac queèztu', o ni'a qui le rej ládxi'tu'-nè' Dios? ¹³ Nac lè ni le benè' Dios, naquè' Dios quequè' xuz xtau'ru' Abraham len Isaac len Jacob, béntèrè' Jesús, Zxi'nè', ba la'n. Jesús ni, lbi'iczi' budödl'i'-nè' lu na'què' bönni' ta'ná bé'inè' lbi'ili'. Cati' gu'nnè' Pilato usanè' Jesús, gdá'bagali'-nè'. ¹⁴ Gdá'bagali'-nè' Bönni' Tsahui' len La'y, ati' gnabli' gsanè' queèli' bönni' gdödi bunách. ¹⁵ Cni guc, budödili'-nè' Bönni' runnczè' queèru' yöl-la' na'bán gdu. Ni'r Dios buspanè' Lè' lu yöl-la' gut, ati' ca nac lè ni runtu' lna' lau qui. ¹⁶ Le gyejlè'è Jesús, böac ni'è bönni' ni, rlé'ili'-nè' len núnbè'li'-nè'. Le rejle'è Jesús, Lè' bunè' dxí'adau' bönni' ni, ati' rlé'ili' yúgu'tèli' le nacz na'.

¹⁷ Na'a, böcha'a, nözda' benli' cni, budödili'-nè' Jesús le cutu gyéjni'li', len cutu gulayéjni'nè' bönni' ta'ná bé'inè' lbi'ili'. ¹⁸ Cni buschinè' Dios didza' na' bè'è zi'al, le gulané' bönni' glu'è didza' uláz queè' ca ral-la' saca' qui'è Cristo. ¹⁹ Qui lè ni na', gul-bí'i ládxi'li', len gul-huóc queè' Dios, quiè ugüè' dul-la' nabága'li', len gunè' ga huóc ládxi'li'. ²⁰ Ni'r gsölè'è leyúbl Jesús, Bönni' na' dza ni'tè buzóè' quiè gaquè' Cristo, Nu na' gna be'i lbi'ili'. ²¹ Na'a, run bayúdx uga'nè' ni' yehua' yubá cati' gdxinr dza duhuenè' tsahui' yúgu'tè le rac, gac ca na' chgnaczè' Dios, lè na' gulané' bönni' glu'è didza' uláz queè', bönni' ni' gulacu'è dza ni'tè. ²² Lèzca' cni gudxè' xuz xtau'ru' Moisés, gnè': "Xanru' Dios gsölè'è queèli' bönni' galjè' ladjgac di'a dza queèli'. Gaquè' bönni' gu'è didza' uláz queè' Dios. Gsölè'è Lè' queèli' ca na' bsölè'è neda'. Run bayúdx uzé nagli'-nè' ca nac yúgu'tè le guiè' lbi'ili'. ²³ La'nít len lula'alén bunách queè' Dios yúgu'tè nup culuzè' naggac bönni' ni' gu'è didza' uláz queè' Dios."

²⁴ Ca nac dza ni zoaru' na'a, gulaguíxjö'è yúgu'tè bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios ga gdél-la'tè zoè'

Samuel len gdöd ni'. ²⁵ Lbi'ili' nacli' xzi'n xsoaquë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, ati' naqui queëli' didza' rucá'n tsahui', le bénlenë' xuz xtau'ru' Dios, cati' ni' gudxë' Abraham: "Ni'a qui le gunë' xzi'n xsu' lac bica' ba yúgu'të bunách yödzyú." ²⁶ Cati' Dios buspanë' Xzi'në' lu yöl-la' gut, bsölë'ë Lë' zi'al queëli' quië gunë' ga gacli' bica' ba, uca'nli' le cunác runli'.

Ta'dxinë' Pedro len Juan lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbeynë'

4 Tsal ni' tuí'lenë' bunách na' didza' Pedro len Juan, tu tsalz guladxinë' ga na' nacu'ë yugu' bxuz judío len yugu' bönni' gdau' saduceo, len bönni' nacua' lu në'ë ni'a na'quë' bönni' gdau'. ² Gulaleyne' bönni' ni le tu'sëdnë' bunách Pedro len Juan, len ta'guíxjö'ë lubán nup chnatgac le bubanë' Jesús. ³ Ni'r gulazönë' Pedro len Juan, ati' gulagu'ë lequë' lidx guia ga gdxinr dza yubl le chrdzö' dza na'. ⁴ Gulayejlë' Cristo zian nup ni' gulayöni didza' glu'ë Pedro len Juan. Na'a, bönni'z ta'yejlë'ë Cristo nacquë' gdu chián gayu'ë.

⁵ Dza buróp ni', guludubë' Jerusalén yugu' bönni' uná bë', len bönni' gul tu'zejni'në' bunách judío, len bönni' gdau' tu'sëdi. ⁶ Guludubë' ca' ni' Anás, bxuz blau, len Caifás, len Juan len Alejandro, lenca' yúgu'të bönni' di'a dza quequë' bxuz blau. ⁷ Ni'r gulachë'ë Pedro len Juan, ati' guluschinë' lequë' gatsj lahui'l ga na' nacu'ë, len gulanabnë' lequë', ta'në':

—¿Bizxa yöl-la' uná bë' dë lu na'li' runli' lë ni? ¿Nuzxa budód lu na'li' yöl-la' uná bë' ni?

⁸ Ni'r gudxë' lequë' Pedro, zóalenë' lë' Dios Bö' La'y, rnë':

—Lbi'ili', nul-li' rna bé'ili' netu', bunách Israel, len lbi'ili' bönni' gul. ⁹ Na'a, ¿rnábitali' netu' ca nac dxin dxi'a bentu' queë' bönni' huë' ni, len nacx guc, böaquë' bönni' ni? ¹⁰ Rguíxjöi'tu' lbi'ili' quië la'nözi yúgu'të bunách Israel. Zoë' ni lauli' bönni' ni, nuhuöaquë' le ben dxin yöl-la' huac queë' Jesucristo, bönni' Nazaret, Bönni' ni' buda'li'-në' lë'i yag cruz, san Dios buspanë' Lë' lu yöl-la' gut. ¹¹ Dios bë'ë didza' ca nac queë' Jesús ni, cati' ni' gnë': "Guiöj na' gru'nli' lbi'ili', rucua'li' zö'ö, san guiöj ni gröcza' neda' quië gac guiöjlen zö'ö." ¹² Nutur nu zoa nu gac uslá bunách, le cutu ca' zoa yödzyú ni yetüë' bönni' nuzöë' Dios, nu gac uslá rë'u.

¹³ Cati' gualé'inë' nacquë' rugu ladxi' Pedro len Juan, len gláquibe'inë' cunazëdquë' qui gdau' len nacquë' bönni' ca'z, gulubannë' ati' yajneycnë' gulacua'lenë' Jesús Pedro len Juan na'. ¹⁴ Lëzca' gualé'inë' ni' bönni' na' böaquë', zuinë' lauquë', ati' cutu ca' guc bi la'në' quequë'. ¹⁵ Ni'r gulaná bé'inë' nup lubíj lequë' lö'al yu'u ga na' nudubquë', ati' glun xtídza'quë' la' lé-gaczë'. ¹⁶ Gulanë':

—¿Nacx gúntsaru' quequë' bönni' ni? Le nactë glunë' tu le run ga tu'bani bunách, ati' nözigac cni yúgu'të bunách nacua' Jerusalén. Cutu gac tá'baga'ru' lei. ¹⁷ Na'a, cui sër didza' la'yöni zianr ca' bunách, uzeyru' ba nadx lequë' cui luí'lenrë' bunách didza' ca nac queë' Jesús na'.

¹⁸ Ni'r gululidzë' Pedro len Juan, ati' guluzeynë' ba nadx lequë' cui luí'lenrë' bunách didza', len cui lusëdnë' lequë' ca nac queë' Jesús. ¹⁹ Ni'r gulubi'ë didza' Pedro len Juan, glë' lequë':

—Gul-bequi xbey lbi'ili' chqui' nac tsahui' lahuë' Dios uzër nagtu' xtídza'li' lbi'ili' ca xtídze'ë Dios. ²⁰ Cutu gac soa dxitu'. Run bayúdx güi'tu' didza' qui le blé'itu' len le byönitu'.

²¹ Ni'r guluzeynë' ba nadx lequë' bönni' gdau' ta'bequi xbey, san gulusanë' lequë' le cutu guludzölnë' nacx lunë' lequë' xzguia'. Cni glunë' le gládxinë' bunách lu yödzyú ni, le ta'gu'ë Dios yöl-la' ba yúgu'të' ni'a qui lë na' guc. ²² Bönni' na' böaquë', guc queë' lë na' run ga rubániru', chyu'urë' ca choa' iz.

Ta'nabnë' Dios gunë' ga lacquë' rugu ladxi'

²³ Cati' gulusanë' lequë', guludxinë' Pedro len Juan ga na' nacu'ë lza'quë', ati' gulaguíxjöi'në' lequë' yúgu'të lë na' glë' lequë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zëjni'në' bönni' judío. ²⁴ Cati' gulayönnë' lë ni, tsazxón gululidzë' Dios, gulanë':

—Xantu' Dios, nactëru' blau. Li' nacu' Dios, benu' luzxbá. Benu' luyú. Benu' nis zxön. Benu' yúgu'të le nacua' tu tu latj na'. ²⁵ Uláz quiu' Li' bë'ë didza' David, bönni' huen dxin quiu', gzóalenë' lë' Dios Bö' La'y, gnë':

¿Bizx quië tun rusbó bunách
Len ta'zá' ladxigac le cunác?

²⁶ Glunë' rusbó bönni' ta'ná bë'ë yödzyú ni
Ati' glaquë' tuz bönni' uná bë'.

Guladá'baguë'ë Xanru' Dios,
Lenca' Cristo, bönni' gröczë' Lë'.

²⁷ Le nactë glaquë' tuz lu yödzyú ni Herodes len Poncio Pilato len yugu' bönni' gza'a len yugu' bönni' Israel. Guladá'baguë'ë Jesús, Xzi'nu' la'y, Nu na' buzú queë-tu'. ²⁸ Glunë' yúgu'të le bucözu' zí'atël ca gzxi' lu na'u ati' guc ca na' benu' tsutsu xtídzu'u ca ral-la' gac.

²⁹ Na'a, Xantu', byu le tu'zeynë' ba nadx netu', len ben ga gactu' rugu ladxi', güi'tu' xtídzu'u, netu' bönni' huen dxin quiu'. ³⁰ Ben ga gac úngactu' nup te'i, soalen netu' yöl-la' huac quiu', len ben ga gac gúngactu' le lun ga ubánitu' len le lac bë', gac cni le zóalenë' netu' Jesús, Xzi'nu' la'y. Ca' gac.

³¹ Cati' budx gululidzë' Dios, gzxiz latj ga na' nacu'ë, ati' gdu gzóalenë' yúgu'të' Dios Bö' La'y, ati' len yöl-la' rugu ladxi' quequë' glu'ë xtídze'ë Dios.

Tu'únë' tuz le dë quequë'

³² Bunách zian na' ta'yejlë' Cristo, tuz ca rö' icjquë' len tuz ca glunë'. Cutu gnë' naqui queëzë' le dë queë' nitüë' bönni' nutsë'ë ladjquë', san guluúnë' tuz le dë quequë'. ³³ Len yöl-la' huac zxön gulaguíxjö'ë ca bubanë' Xanru' Jesús gbaz na' nasölë'ë Lë', ati' guclen yúgu'të' le buzá' ladxë'ë quequë' Dios. ³⁴ Nutu nu bi byadzj nu nutsa' ladjquë'. Yúgu'të bönni' bi dë quequë', xyuquë', o lidxquë', glúti'ë lei, ati' dumí qui na' yjua'quë' ³⁵ len guludödë' lei lu na'quë' gbaz na'

nasölè'è Cristo, ati' lequè' gulaguisiè' lei qui queëgac nup bi byadzj quegac. ³⁶ Zoè' ni' José, bönni' guluzóè' yetú lè' Bernabé gbaz na' nasölè'è Cristo, le rna lu didza' xidza', Bönni' Ruhuí' Zxönè'. Nabáblenè' xzi'n xsoè' Leví, len guljè' luyú Chipre. ³⁷ Béti'è tu cò' xyuè' bönni' ni, ati' yju'è dumí qui na', len budödè' lei lu na'què' gbaz na' nasölè'è Cristo.

Dul-la' glunè' Ananías len Safira

5 Zoè' bönni' yubl lè' Ananías, béti'è tu cò' xyuè', ati' bennu tsazxón lè' Safira, ngul queè'.
² Bucáchi'lanè' dumí qui yu na' Ananías na', ati' nózinu ca' ngul queè'. Le bugá'nz yju'è len glu'è lei lu na'què' gbaz nasölè'è Cristo, rnè':

—Tscaníz gzxí'a.

³ Pedro gudxè' lè':

—Ananías, ¿naru' gyaztsa Satanás tu' xöhui' lu icj ládxi'da'u len ben ga rzi' yé'inu' Dios Bö' La'y, ati' bu-cachi' lanu' dumí qui xyu' na'? ⁴ Tsal ni' nagá'n lu na'u yu na', ¿naru' cu naqui quizi quiu'? Gdöd béti'u lei, ¿naru' cu dëcz lu na'u dumí qui na'? ¿Bizx quiè grò' icju' gunu' cni? Dioscz gzxí' yé'inu', clëgz bunách.

⁵ Cati' byönnè' didza' ni Ananías, gdzö'è len guttè'. Ni'r gulabíga'tëbi' bi'i ra'bán, ati' guluchólibi' lè' lari' len glua'bi' lè' yajcáchi'cbi' lè'. Gladxi guladzöbi yúgu'tè nup ni' gulayöni ca guc lè ni.

⁷ Ca tsonn hora gdöd ni', bdxinnu ni' ngul queè' Ananías na', len cutu nózinu lè na' guc queè' bönni' queënu. ⁸ Ni'r Pedro gudxè'-nu:

—Gdixjöi' neda'. ¿Naru' gzxí'li' tscaníz xyuli' na'?

Gnanu:

—Ja, tscaníz gzxí'tu'.

⁹ Ni'r Pedro gudxè'-nu:

—¿Bizx quiè ben tuz xtídza'li' gzxí' bè' xöhui'li' Dios Bö' La'y? Byutsca'. Chzoa ludxinbi' bi'i gulucáchi'bi'-nè' bönni' quiu', ati' lubijbi' ca' li'.

¹⁰ Ni'r la' gdzó'tënu xni'è Pedro len gúttënu. Cati' gulayazbi' bi'i ra'bán na', gulalé'ibi'-nu chnatnu. Ni'r gulubijbi'-nu, ati' yajcáchi'cbi'-nu cuit lè'è bönni' queënu.

¹¹ Qui lè ni na' gladxi guladzöbi yúgu'tè bunách queè' Dios, ati' gladxi ca' yúgu'tè nup gulayöni ca guc lè ni.

Tunè' zian le tac bè' bönni' gbaz nasölè'è Cristo

¹² Zian le tac bè' len yugu' yöl-la' huac xzön glunè' laugac bunách lu yödZ bönni' gbaz na' nasölè'è Cristo. Guludubè' tsazxón yúgu'tè' ga nac nchil gdau' nazí' lei Nchil Queè' Salomón. ¹³ Ladj nup ni' cuta'yejlè' Cristo, nutu nu burugui tsajtá' lequè', ati' glun lequè' ba la'n bunách lu yödZ ni'. ¹⁴ Ni'r gulayejlè' Cristo yela'gac bunách zian ca', bönni' len ngul. ¹⁵ Cati' gulale'i bunách yugu' le tunè' bönni' ni' ta'yejlè'è Cristo, yjua'-gac gap nac la' nöz nup te'i, ati' gulaxóè' lequè' lu da'a yag len yela'gac lu da'az, quiè cati' tödè' ni' Pedro, tsa xzulz queè' cu'u xzul la'gac bunách huè' na', quiè luhuöác. ¹⁶ Lëzca' gularúj bunách yugu' dzag yödZ, guladxinè' Jerusalén, nua'què' nup te'i len nup ta'zaca'

ta'guí'i, yu'ugac lequè' bö' xöhui', ati' guluhuöaquè' yúgu'tè'.

Ta'bía ládxi'gac bönni' gbaz nasölè'è Cristo bunách gdau'

¹⁷ Qui lè ni na' guluzxé'inè' Pedro bxuz blau len yugu' bönni' gdau' saduceo na' da'què' bxuz blau. ¹⁸ Ni'r gulazönè' yugu' gbaz na' nasölè'è Cristo bxuz blau na' len bönni' na' da'què' lè', ati' gulagu'è lequè' lidx guia. ¹⁹ Ni'r chdzö'l bdxinë' gbaz la'y queè' Xanru', ati' bsaljè' lidx guia na' len bubijè' lequè'. ²⁰ Gudxè' lequè' gbaz la'y na', rnè':

—Gul-tséaj, gul-tsajsóa nchil gdau' len gul-tsjè'len bunách ni' didza', quíxjöi'li' lequè' ca nac yöl-la' na'bán gdu ni len ca gac la'dél-li'nè' lei.

²¹ Cati' gulayönnè' didza' ni ru'è gbaz la'y na', len cati' za' rení' zildau' gulayaziè' nchil gdau', len gulusëdnè' bunách.

La' ni'z guludubè' bxuz blau len nup nacua'len lè' tsazxón len bönni' gdau' ta'bequi xbey len bönni' gul tu'zëjni'nè' bunách Israel, ati' gulasölè'è nup tsjac lidx guia tsajxi'cquè' gbaz na' nasölè'è Cristo, táquinè' ni' nacu'è lidx guia na'. ²² Cati' guladxinè' ni' ni'a na'què' bönni' gdau' na', cutu yajxáca'què' lequè' lu yu'u lidx guia na', ati' ni'r guluhueycjè' dutíxjö'què' ca'. ²³ Glè' bönni' gdau' ta'bequi xbey na', ta'né':

—Le nactè yajxáca'tu' nayeyjtè lidx guia, ati' nacua' ra' lidx guia na' nup tun chi'i, san cati' bsaljtu', nutu nu yajxáca'tu' lu yu'u na'.

²⁴ Cati' gulayönnè' didza' ni bxuz blau len yugu' bxuz uná bè' len bönni' nacua' lu në'è ni'a na'gac bunách gdau', gulabö'tsquè' baguí'i le cutu nözcnè' gazx gdx-intè lè na' rac. ²⁵ Ni'r bdxinë' ni' bönni' gdíxjöi'nè' lequè', rnè':

—Gul-yutsca'. Nacu'è nchil gdau' tu'sëdnè' bunách bönni' na' glú'gacli'-nè' lidx guia.

²⁶ Ni'r gyijè' bönni' na' nacu'è lu në'è ni'a na'gac bunách gdau', dzagquè' lè' ni'a na'què' na', ati' gulaché'è yugu' gbaz na' nasölè'è Cristo, san cutu bi glunè' quequè', le gládxinë' luladxi' lequè' guiöj bunách nacua' ni'. ²⁷ Cati' chnachè'què' yugu' gbaz na', guluschinè' lequè' lauquè' bönni' gdau' ta'bequi xbey na', ati' gnabnè' lequè' bxuz blau, ²⁸ rnè':

—¿Naru' cu gúdxtscatu' lbi'ili' cu usédili' bunách ca nac queè' bönni' na'? Na'a, chgdisli' zxba ni gdutè yödZ Jerusalén, len ré'nili' uspága'li' netu' zxguia' ni'a qui yöl-la' gut queè' bönni' ni.

²⁹ Ni'r gulubi'è didza' Pedro len yezíca'rè' gbaz na' nasölè'è Cristo, ta'né':

—Run bayúdx uzér nagtu' xtídzè'è Dios ca xtídza'gac bunách. ³⁰ Lbi'ili' budódili'-nè' Jesús cati' ni' buda'li'-nè' lè'i yag cruz, san Dios quequè' xuz xtau'ru' buspanè' Lè'. ³¹ Jesús ni, Dios buzoaczè' Lè' ga náctèrè' blau cuit lè'è yubél, quiè gaquè' Bönni' Blau len Bönni' Ruslá, len gunè' ga lubí'i ládxi'gac bunách Israel, quiè gac unít lahuè' dul-la' nabága'què'. ³² Ca nac lè ni, runtu' lna' lau qui netu', ati' lëzca' runè' lna' lau qui Dios Bö'

La'y, Nu na' rsölë'è Dios quegac nup tun ca rna xtidzë'è.

³³ Cati' gulayönnë' lë ni bönni' gdau' ta'bequi xbey na', gulaleynë' len glë'nnë' ludödcdë' lequë'. ³⁴ Ni'r gzuinë' lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey na' Gamaliel, bönni' gdau' fariseo. Ractsquë' zxba queë' Moisés bönni' ni, ati' tun lë' ba la'n yúgu'të bunách. Gna bé'inë' nup lubíj lö'al tu chi'ida'u' yugu' gbaz na' nasölë'è Cristo. ³⁵ Ni'r gudxë' bönni' gdau' ta'bequi xbey na', gnë':

—Lbi'ili', bönni' Israel, gul-yutëz queëli' ca nac le ré'nili' gunli' quequë' bönni' ni. ³⁶ Ral-la' tsajneyli' ca guc z'atël z'i'a gdxin dza ni zoaru'. Gyasë' Teudas, ati' ben cuinë' ca bönni' náctërë' blau. Glaquë' bönni' yaj-ta'quë' lë' gdu tap gayu'e bönni'. Guludöddë' lë' bönni' rjaquë' gdil-l, ati' glaslas yúgu'të nup ni' yajta'gac lë', ati' gnitz ca' yúgu'të le benë' bönni' na'. ³⁷ Gdöd guc lë ni, gyasë' ca' Judas, bönni' Galilea. Benë' cni cati' ni' nac dza ta'yáz lu guich bunách, ta'guízj lazquë', ati' yajta'gac lë' bunách zian. Lëzca' guludöd-dë' bönni' ni, ati' glaslas yúgu'të nup ni' yajta'gac lë'. ³⁸ Qui lë ni na' rëpa' lbi'ili': Gul-sán-quë' bönni' ni, len cutu bi gunli' quequë'. Chqui' nac quegac bunách lë ni ta'né' o lë ni tunë', nitcz, ³⁹ san chqui' nac queë' Dios, cutu gac usnitli' lei. ¡Qui nadxi tíl-lenli'-në' Dios!

⁴⁰ Ni'r glunë' tuz didza' len lë'. Gululidzë' yugu' gbaz na' nasölë'è Cristo, ati' gulaguinë' lequë' len gu-luzeynë' lequë' ba nadx cui lu'lenrë' bunách didza' ca nac queë' Jesús. Ni'r gulusanë' lequë'. ⁴¹ Gularujë' lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey na' gbaz na' nasölë'è Cristo, tu'dzjinë' le bë'è lequë' latj Dios gu-lazaca' gulagui'è le da'quë' Jesús. ⁴² Yugu' dza gu-lusédtecznë' bunách len glunë' lban queë' Jesucristo nchil gdau' len gap nac lu yu'u lidxgac bunách.

Tu'cu'è gadx bönni' láclenë' bunách queë' Cristo

6 Dza ni', le gulayán bunách ta'yejlë' Cristo, gulané' quequë' bönni' judío tu'è didza' hebreo yugu' bönni' judío tu'è didza' griego, ni'a qui le rac cati' ta'guisië' le lágunu ngul uzëb, nutu nu rui' le lágunu ngul uzëb quequë' bönni' ni' tu'è didza' griego. ² Ni'r gulutubë' yúgu'të bunách ni' ta'yejlë' Cristo idxínnutë' gbaz na' nasölë'è Cristo, ati' të' lequë':

—Cutu nac dxi'a soa dxitu' cuguntu' lban qui xtidzë'è Dios quië guntu' dxin cu'tu' le lagu bunách. ³ Qui lë ni na', böchi' lza'tu', gul-có-quë' gadxë' bönni' ladjli' quië ugu'ru' lu na'quë' dxin ni. Yugu' bönni' na' run bayúdx lacquë' bönni' tun lequë' ba la'n yúgu'të bunách, len nacquë' bönni' ta'yejni'i, len nac bë' zóalenë' lequë' Dios Bö' La'y. ⁴ Netu' ni ulídztecztu'-në' Dios, len usëdi-tu' bunách xtidzë'è Dios.

⁵ Guladzág ládxi'quë' didza' ni yúgu'të', ati' gulaböë' Esteban, bönni' rejlé'è Cristo gdu ladxë'è len gdu zóalenë' lë' Dios Bö' La'y. Lëzca' gulaböë' Felipe, len Prócoro, len Nicanor, len Timón, len Parmenas, len Nicolás, bönni' yödZ Antioquía, zi'al butsé'è ca runë' quië tsej ladxë'è Dios ca tunë' bönni' judío. ⁶ Ni'r gu-luschinë' nup na' gulaböë' lauquë' gbaz na' nasölë'è

Cristo. Gulaxóa na'quë' lequë' bönni' gbaz na', tu'lidzë' Dios.

⁷ Gzër xtidzë'è Xanru', ati' gulayantsca bunách ta'ye-jlë' Cristo nacuá' Jerusalén. Lëzca' gulazí' lu na'quë' le réjle'ru' Cristo zian bxuz judío.

Ta'zönë' Esteban

⁸ Benë' le tun ga rubániru', len le tac bë' laugac bunách lu yödZ Esteban, gdu zoalen lë' yöl-la' huac queë' Dios le buzá' ladxë'è queë'. ⁹ Ni'r gulayasë' la'quë' bönni' nababquë' yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, nazí' lei Yu'u Quegac Bönni' Nadzangac. Glunë' lequë' tsaxón bönni' narujquë' Cirene len Alejandría, len luyú Cilicia, len luyú Asia. Bönni' ni guladíl-lenë' Esteban didza'. ¹⁰ Cutu guluxicjë' didza' ru'è, le bë'è didza' Esteban len yöl-la' rejni'i, le zóalenë' lë' Dios Bö' La'y. ¹¹ Ni'r gulaguizxjë' bönni' la'zí' yë'è, la'né': "Netu' byónitu' didza' ru'è Esteban, rnë' zì'è queë' Moisés len queë' Dios." ¹² Cni guc, gu-lagu'è xla ládxi'gac bunách bönni' ni. Gulagu'è xla ládxi'quë' ca' bönni' gul tu'zejni'i, len bönni' gdau' tu'sëdi. Gulabía di'è Esteban bönni' ni. Gulazönë' lë' len gulachë'è lë' lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey. ¹³ Lëzca' gulucu'è lauquë' nup gulaguixjë' le cunácZ, bönni' na' gulané':

—Cutu zoë' dxiz bönni' ni rnë' zì'è qui gdau' la'y ni, len qui zxba queë' Dios. ¹⁴ Byónitu' didza' bë'è bönni' ni ca gunë' Jesús, bönni' Nazaret, rnë' usnitie' gdau' ni, len utsë'è yugu' le nalébiru' runru', yugu' lë na' gna bé'inë' rë'u Moisés.

¹⁵ Ni'r guluyúë' Esteban bönni' gdau' ta'bequi xbey len yúgu'të nup rë'gac ni', ati' gulalé'inë' lahuë', rna' ca rna' lahuë' gbaz la'y queë' Dios.

Didza' bë'è Esteban, gnë' uláz queë'

7 Ni'r gnabnë' Esteban bxuz blau, rnë':
—¿Naru' nacz cni?

² Bubi'è didza' Esteban, rnë':

—Lbi'ili', bönni' gul, len lbi'ili', böcha'a. Gul-zé nagli' le gyëpa' lbi'ili'. Dios, Nu nactër blau, bulu' lahuë' ga zoë' Abraham, xuzru' gul gdöd, cati' ni' zoë' luyú Mesopotamia, cati' z'i'a tsajsóë' yödZ Harán. ³ Dios gudxë' lë': "Bruj ladzu' len bla'alén di'a dza quiu', ati' gyeaj luyú ni' ului'ida' li'." ⁴ Ni'r brujë' Abraham luyú Mesopotamia le nac xyugac bunách Caldea, ati' ya-jsóë' Harán. Lu yödZ ni' gutië' xuzë' Abraham na', ati' lë' buzë'è ni', ati' Dios bchë'è lë' latj ni, ga ni zoaru' na'a. ⁵ Dios cutu bë'è lë' latj gaqui queë' luyú ni. Ni lati' bunödZjë' queë' ga soë' luyú ni, san gxzi' lu në'è Dios unödZjë' queë' luyú ni, ati' töd gatië' Abraham gaqui quegac xzi'n xsoë' luyú ni, zal-la' cutu nacuí'nibi' bi'i queë'. ⁶ Lëzca' cni gudxë' Abraham Dios: "Tsjaquë' xz-i'n xsu' lu xyugac bunách gza'a, ati' ni' lacquë' ca bunách zì'tu'. Lunë' bönni' luyú ni' ga lacquë' bönni' nadá'ugac xzi'n xsu'. Lusaca' zì'è lequë' gdu ca tap gayuá' iz." ⁷ Lëzca' gudxë' lë' Dios: "Neda' usyudxa' bunách luyú ni', ga ni' lacquë' bönni' nadá'ugac xzi'n

xsu', ati' tōd ni' lurujē' ni', ati' lunē' xchina' luyú ni.'
⁸ Dios bénlenē' Abraham didza' rucá'n tsahui' len gna bé'inē' lē' gchuguē' lu xpéla'quē' bōnni' nacu'ē lidxē' tu le gac bē' nazí' lu na'quē' didza' na' rucá'n tsahui'. Gdōd ni' guquē' Abraham xuzbi' bi'i Isaac, len cati' chgúquibi' xunu' gbidz, bchuguē' lu xpéla'bi' lē' na' nac bē'. Isaac na', lēzca' cni benē' queēbi' bi'i Jacob, zx-i'nē', len cni benē' ca' Jacob quegac idxínnutēbi' bi'i bōnni' queē', nup ni' glac xuz xtau'gac idxinnu cō' di'a dza quegac bunách Israel.

⁹ Xuz xtau'ru' na', lu yōl-la' ruzxe'i quequē', glúti'ē-bi' bi'i José, bóchi'quē', lu na'quē' bōnni' ni' yjua'quē'-bi' luyú Egipto. Dios gzóalenē'-bi' bi'i José na' ¹⁰ len buslé'-bi' lu le glac queēbi'. Dios bē'ē-bi' yōl-la' rejni'i, le ben ga bdzag ladxē'ē-bi' Faraón, bōnni' rna bé'inē' bunách Egipto, ati' Faraón na' budōdē' lu na'bi' bi'i José yōl-la' uná bē' gna bé'ibi' luyú Egipto len yúgu'tē bunách nacuá' lidxē'.

¹¹ Ni'r gucsca gbin gdu luyú Egipto, len luyú Canaán ni, ati' gulazaca' gulagu'i yúgu'tē bunách dza ni'. Cutu bdzōli le lahuē' xuz xtau'ru'. ¹² Cati' byōnnē' Jacob dē xzoa' xtil luyú Egipto, bsölē'ē ni' yugu' xzi'nē', bōnni' ni' nacquē' xuz xtau'ru'. Cni guc le zí'al lzu yjaquē' ni'. ¹³ Cati' le buróp lzu yjaquē' luyú Egipto, benē' José ga guluúnbē'ē lē' böchē'ē. Cni guc, gnōznē' Faraón nup nacgac di'a dza queē' José. ¹⁴ Ni'r bsölē'ē didza' José, benē' ga bdxinē' ni' Jacob, xuzē', dzaggac lē' di'a dza queē', glac gdu tsonnlaj yu chinu bunách. ¹⁵ Cni guc, bdxinē' Jacob luyú Egipto, ga ni' gutiē' lē', ati' glatiē' ca' ni' xuz xtau'ru' cati' bza'a dza quequē'. ¹⁶ Cati' glatiē' tu tu xuz xtau'ru' yjua'quē' lequē' luyú Siquem yugu' xzi'n xsoaquē', ati' ni' gulucachē'ē lequē' yeru ba lu bloj na' gu'ue' Abraham lu na'gac xzi'nē' Hemor, bōnni' Siquem.

¹⁷ Gdōd zian iz, cati' bdxin dza ral-la' gac le gzxi' lu nē'ē Dios, lē' na' benē' tsutsu xtidzē'ē gunē' queē' Abraham, gulayán bunách yugu' cō' xzi'n xsoē' Israel, glac bunách zian cati' ni' gulacuá' luyú Egipto. ¹⁸ Ni'r gyaziē' bōnni' yubl gna bē'ē luyú Egipto na', len gatga byōnnē' ca' nac le benē' José, gúclenē' bunách Egipto. ¹⁹ Gzxi' yé'inē' bunách uládz queēru' bōnni' na' rna bē'ē. Busaca' zī'ē xuz xtau'ru' na' len benē' ga lusanē'-bi' bi'i bōnni' huē'ndau' qui queēquē', quiē lat-bi'. ²⁰ La' dza ni'z guljbi' ca' bi'idau' Moisés, ati' bdzag ladxē'ē-bi' Dios. Gdu ca' tsonn beo' guluscul-lē'-bi' xuz xna'bi' lidxquē'. ²¹ Cati' bdxin dza lusanē'-bi' xuz xna'bi' quiē gatbi' bi'idau' Moisés na', bdxinnu ngul xzi'nē' Faraón ga ni' guluca'nē'-bi', ati' yajxi'nu-bi' len buscul-lnu-bi' ca' bi'i queēcnu. ²² Cni guc, bzēdbi' bi'i Moisés yúgu'tē le taquē' bōnni' Egipto len gúctērbī' xzōn ca' nac didza' bē'bi' len ca' nacgac le benbi'.

²³ Cati' chyu'ubi' choa' iz bi'i Moisés, gna lādxi'bi' tsajyubi' bunách uládz queēbi', bunách Israel. ²⁴ Cati' bdxinbi' ga na' nacu'ē, blé'ibi'-nē' bōnni' Egipto, rusaca' zī'ē bōnni' uládz queēbi'. Ni'r gúclenbi'-nē' bōnni' uládz queēbi' na' len budódibi'-nē' bōnni' Egipto na'. Cni guc, buzí' labi' bōnni' na' bi'i Moisés uláz queē' bōnni' uládz queēbi'. ²⁵ Gúquibi' Moisés

huala'yéjni'nē' bōnni' bóchi'bi' gunē' Dios ga uslabi' lequē' lēczbi', san lequē' cutu gulayéjni'nē'. ²⁶ Yetú dza ca' yajxáca'bi' yechopē' bōnni' Israel, ta'dil-lē', ati' gú'nibi' cuequi dxibi' lequē', len gudxibi' lequē': "Lbi'ili', bóchi'li' nac. ¿Bizx quiē rua'li' lza'li' dō'?" ²⁷ Ni'r bōnni' na' ru'ē dō' qui lzē'ē budxiguē'ē-bi' bi'i Moisés, gnē': "¿Núzxatē buzóa li' gna bé'inu' netu', len cuequi xbeynu' le runtu'?" ²⁸ ¿Naru' ré'nitsanu' gdōddu' ca' neda' ca' benu' nij, budōddu'-nē' bōnni' Egipto na'?" ²⁹ Cati' byōnibi' didza' ni' bi'i Moisés, buzundjbi' ni', yajsoabi' luyú Madián ga ni' gzoabi' ca' bōnni' zī'tu'. Luyú Madián na' butság ná'lenbi'-nu ngul lu yōdz ni', ati' guljcbi' chopbi' bi'i bōnni' queē'.

³⁰ Cati' chgdōd choa' iz zoē' ni', buluí' lahuē' ga zoē' gbaz la'y queē' Dios lu gui' qui yag yótsi'dau' regui, ga ni' nac lu latj ca'z, le zoa lu gui'a nazí' lei Sinaí. ³¹ Cati' blé'inē' gui' na' Moisés, bubannē', ati' gbiguē'ē gal-la' quiē glé'inē' dxi'a, ati' ni' byōnnē' chi'ē Xanru'. ³² Cni gudxē' lē' Xanru': "Neda' naca' Dios quequē' xuz xta'u. Naca' Dios queē' Abraham, len Dios queē' Isaac, len Dios queē' Jacob." Ni'r lu yōl-la' radxi queē', gzxizt-squē' Moisés, len cutur burúguinē' uyúē'. ³³ Gudxē' lē' Xanru': "Bleycj lölu' nuda'u, le nac la'y ga ni' zu' le zoacza' ni' neda', naca' Dios. ³⁴ Le nactē chblé'ida' le ta'zaca' ta'gu'i' bunách quia' nacuá' luyú Egipto, len chbyōnda' ta'bódx yechē'ē. Bötja', zoa' ni' quiē uslá' lequē'. Gda na'a, gsöla'a li' luyú Egipto."

³⁵ Zal-le guluca'nē' lē' ca'z bōnni' uládz queē' Moisés, gulané': "¿Núzxatē buzóa li' gna bé'inu' netu', len cuequi xbeynu' le runtu'?", Dios bsölē'ē lē' quiē gaquē' bōnni' uná bē', len bōnni' ruslá, ca' na' gudxē' Moisés gbaz la'y na' queē' Dios, buluí' lahuē' lu yag yótsi'dau' regui ga na' zoē'. ³⁶ Moisés ni' bubijē' luyú Egipto bōnni' uládz queēru', guc cni gdōd benē' le glun ga gulubani bunách ni', len le tac bē' benē' luyú ni'. Lēzca' cni benē' lu nis xzōn nazí' lei Nis Xna. Cni benē' lauquē' gdu ca' choa' iz lu latj ca'z. ³⁷ Lēczē' Moisés na' gudxē' bunách Israel ni', gnē': "Xanru' Dios gsölē'ē queēli' bōnni' galjē' ladj di'a dza queēli', gaquē' bōnni' gu'ē didza' uláz queē' Dios. Gsölē'ē lē' queēli' ca' na' bsölē'ē neda'. Lēczē' run bayúdx uzē nagli'-nē'." ³⁸ Lēzca' lēczē' Moisés na' gzóalenē' bunách nudubgac queē' Dios lu latj ca'z, ati' bdzaguē' lē' gbaz la'y queē' Dios, nu' na' bē'len lē' didza' lu gui'a Sinaí na'. Gzóalenē' xuz xtau'ru' Moisés, ati' Dios budōdē' lu nē'ē xzba la'y queē', le rui' didza' ca' gac la'del-li' yōl-la' na'bán bunách, ati' xzba ni' budōdē' Moisés lu na'gac xzi'n xsoaquē' ga rdxintē queēru' rē'u.

³⁹ Cutu glē'nnē' xuz xtau'ru' lunē' ca' rna xtidzē'ē Moisés, san guluzōē' lē' tsal', len glē'nnē' tshuójquē' luyú Egipto. ⁴⁰ Cati' ni' zoē' lu gui'a Sinaí na' Moisés, lequē' glē' Aarón, böchē'ē Moisés na', gulané': "Ré'ni-tu' gunu' yugu' dios queētu', bdau' guiōj bdau' yag, quiē la'nór lautu'. Cutu nózitu' bi' guc queē' Moisés, bōnni' na' nubijē' netu' luyú Egipto." ⁴¹ Ni'r glunē' tu' bdau' oro le nac ca' tu' bēdxau', ati' guludōdcdē'-ba' bö'cu' xzila'dau', len gulagu'quē'-ba' lau bdau' oro na',

ati' glunë' lni lau bdau' na' nunquë'. ⁴² Qui lë ni na' buca'në' lequë' Dios len bubíj ladxë'ë lequë'. Ni'r gulayíj lãdxi'quë' le ta'yëp luzxbá. Ca nac lë ni nayúj lu guich le gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, rna:

Lbi'ili', bunách Israel,
¿Naru' glú'gactsali'-ba' quia' neda' böa' bëdx ni'
Budódigacli'-ba' len buzégui'gacli'-ba',
Lë na' benli' lu latj ca'z gdu ca choa' iz?

⁴³ Cutu glú'gacli'-ba' quia' neda',
San bia'li' nich qui Moloc, bdau' guiöj queëli'.
Bia'li' ca' tu le nac ca bölj luzxbá nazí' lei Refán,
Lë na' buzoali' ca Dios queëli'.

Yugu' bdau' guiöj bdau' yag ni,
La' lbi'izli' benli' quië gyij lãdxi'li' leygac.

Qui lë ni na', ubija' lbi'ili' lu xyuli',
Gchë'a lbi'ili' zi'tu'r ga dë luyú Babilonia.

⁴⁴ Cati' ni' gulacu'ë xuz xtau'ru' lu latj ca'z, guta' quequë' yu'u lari' ga glun chi'ë zxbá queë' Dios, lë na' nac bë' zóalenë' lequë' Dios. Glunë' yu'u lari' na' ca na' gna bé'inë' Moisés Dios, cati' ni' gudxë' lë' gunë' lei ca nac lë na' blé'inë', le bului'inë' lë' Dios lu gui'a ni'.

⁴⁵ Lëzca' guludödë' yu'u lari' na' lu na'quë' xzi'nquë' ga bdxintë dza ni' glu'ë lei luyú ni xuz xtau'ru', cati' ni' dzaguë' lequë' Josué, ati' gulagúë' xyugac bunách gza'a, nup ni' bulaguë'ë Dios lauquë' xuz xtau'ru'. Cni glunë' zian iz ga bdxintë dza zoë' David. ⁴⁶ Bdzag ladxë'ë David na' Dios, ati' lë' gnabnë' Dios gu'ë lë' latj gunë' tu yu'u ga soë' Dios queë' Jacob. ⁴⁷ Cutu bë'ë lë' latj Dios, san benë' yu'u queë' Dios Salomón, xzi'në' David na'. ⁴⁸ Cni benë' zal-la' cutu zoë' Dios, Nu nactër blau, lu gdau' nungac bunách. Ca nac lë ni gnë' bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

⁴⁹ Yehua' yubá nac ga rö'a rna bë'a
Ati' yödzyú nac xlibi ni'a.

Rnë' Xanru': "¿Naru' gúntsali' lidxa'?

¿Naru' zoatsa latj ga ral-la' uzí' ladxa'a?

⁵⁰ ¿Naru' clëg len na'cza' bena' yúgu'të lë ni'?"

⁵¹ Ni'r gudxë' bönni' gdau' ta'bequi xbey na' Esteban, gnë':

—Lbi'ili', bönni' zid, cutu bi ryaz icj nagli'. Nazíd icj lãdxi'dau'li' ca rac quegac bunách cunúnbë'gac Dios. Rdá'baga'teczli'-në' Dios Bö' La'y. Ca na' glunë' xuz xtau'li', runli' ca' lbi'ili'. ⁵² Gulabía lãdxi'quë' yúgu'të bönni' ni' glu'ë didza' uláz queë' Dios xuz xtau'li' na'. Lëzca' guludödcde' bönni' ni' gulaguíxjö'ë zi'al ca ral-la' guidë' Cristo, Bönni' Tsahui', ati' na'a, cati' ni' bdxinë' Bönni' Tsahui' na', lbi'iczi' budödlí'-në' lu na'quë' bönni' guludödë' Lë'. ⁵³ Lbi'iczi' dë lu na'li' zxbá queë' Dios, lë na' guludödë' lu na'quë' xuz xtau'li' yugu' gbaz la'y queë' Dios, san cutu runli' ca rna.

Tu'döddë' Esteban

⁵⁴ Cati' gulayönnë' didza' ni bönni' gdau' ta'bequi xbey na', gulaléytsquinë' Esteban, ati' lu yöl-la' rley quequë' lë' gulutíl-l láyi'quë'. ⁵⁵ Ni'r buyúë' luzxbál Esteban na', zóalenë' lë' Dios Bö' La'y, ati' blé'inë' latj yení' ga zoë' Dios lenca' Jesús, zuinë' cuit lë'ë yubél Dios ga náctërë' blau. ⁵⁶ Ni'r gnë':

—Gul-yutsca'. Rlé'ida' nayálj luzxbá, ati' zuinë' cuit lë'ë yubél Dios Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

⁵⁷ Ni'r guluséy nagquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey na', ati' gulabödxyë'ë zidzj, len tsaxzón gulabía di'ë lë'.

⁵⁸ Gulubijë' lë' ni'l ra' yödz na', ati' ni' gululadxë' lë' guiöj. Yugu' bönni' ni' tunë' lna' lau le tu'quíë' Esteban gulucu'ë lari' ta'xóa yenquë' xni'ë bönni' lë' Saulo cati' ni' gululadxë' Esteban guiöj. ⁵⁹ Cati' ni' tu'ladxë' Esteban guiöj, lë' bulidzë' Dios, gnë':

—Xana' Jesús. Buzí' bö' naccza'.

⁶⁰ Ni'r byechuë', buzechu zxbë', len bë'ë zidzj didza', gnë':

—Xan. Cutu uspagu'u lequë' dul-la' ni.

Cati' budx bë'ë didza' ni, guttë'.

Saulo rbia ladxë'ë bunách queë' Cristo

8 Saulo benë' tsaxzón bönni' ni' guludöddë' Esteban.

La' ni'z glua'quë' Esteban bönni' ta'yíj lãdxi'quë' Dios, ati' yajcáchi'quë' lë'. Szxöni gulabödxe' queë'.

Dza na' szxöni gulabía lãdxi'quë' bunách queë' Cristo nacuá' Jerusalén bönni' judío cuta'yejlë'. Lëzca' gdxia ladxë'ë bunách queë' Cristo Saulo. Gyazië' gap nac lu yu'u quequë', ati' gzxönë' yugu' bönni' len ngul, glu'ë lequë' lidx guia.

Ni'r glaslas gdu luyú Judea len luyú Samaria yelati'z cuguluhuöatë bunách queë' Cristo, ati' guluga'në' Jerusalén légaczë' gbaz na' nasölë'ë Cristo.

Rac lban qui didza' dxi'a luyú Samaria

⁴ Yjaquë' yúgu'të latj bönni' na' glásasië', ati' glunë' lban qui didza' dxi'a. ⁵ Ni'r gyijë' luyú Samaria Felipe, bönni' dzaguë' nup na' glaslas, ati' ni' benë' lban ca nac queë' Cristo. ⁶ Guludúb bunách ni', ati' gdu lãdxi'quë' guluzë nagquë' didza' ru'ë Felipe na', le gulayönnë' xtidzë'ë len gulalé'inë' le tac bë' runë'. ⁷ Cni guc, le benë' ga gulurúj zian bö' xöhui' yu'ugac bunách, ta'bödxya'a zidzj, ati' guluhuöác zian nup te'i huë' nacú'n bin len nup cuta'zá'. ⁸ Cni guc, guludziji bunách yödz ni'.

⁹ Zoë' ni' Simón, bönni' zi'al guquë' bönni' udzá' uné ya'a lu yödz na', len gzxi' yé'inë' bunách Samaria na', gnë' lëczë' naquë' bönni' náctërë' zxon. ¹⁰ Guluzëtsca naggac bönni' ni' yúgu'të bunách, ga rguel-la' yugu' bönni' ca'z ga rdxintë yugu' bönni' blau, gulané': "Bönni' ni, dë lu në'ë yöl-la' huac zxon queë' Dios." ¹¹ Cni guc, glunë' lë' ba la'n, le xtsey nazí' yé'inë' lequë' len yöl-la' udzá' uné ya'a queë'.

¹² Cati' gulayejlë'ë lban runë' Felipe qui didza' dxi'a ca rna bë'ë Dios len ca nac queë' Jesucristo, ni'r guladilë' nis, bönni' len ngul. ¹³ Ni'r gyejlë'ë ca' Simón na', len bdilë' nis, ati' gdálenteczë' tsaxzón Felipe na'. Cati' blé'inë' yugu' yöl-la' huac zxon len le tac bë' runë' Felipe, bubannë' Simón na'.

¹⁴ Cati' gulayönnë' ca guc lë ni gbaz na' nasölë'ë Cristo nacu'ë Jerusalén, chnazí' lu na'gac xtidzë'ë Dios bunách luyú Samaria, ni'r gulasölë'ë ni' Pedro len

Juan. ¹⁵ Cati' guladxinë' ni' Pedro len Juan na', gululidzë' Dios uláz quegac bunách ni' ta'yejlë' Cristo quië dusóalenë' lequë' Dios Bö' La'y. ¹⁶ Ga bdxintë' dza na', cutu rdxíninë' quequë' Dios Bö' La'y. Nadílgaczë' nis quië lacquë' tuz len Xanru' Jesús. ¹⁷ Ni'r gulaxóa na'quë' bunách Samaria na' Pedro len Juan na'. Gululidzë' Dios, ati' dusóalenë' lequë' Dios Bö' La'y.

¹⁸ Cati' blé'inë' Simón, bönni' udzá' na', le guc cati' gulaxóa na'quë' bunách ni' gbaz na' nasölë'ë Cristo, dusóalenë' lequë' Dios Bö' La'y, gu'nnë' quizxjë' lequë' dumí, ¹⁹ rë' lequë':

—Benn ca' quia' yöl-la' huac ni, quië cati' gxoá na'a nútí'tëz bunách, dusóalenë' nu na' Dios Bö' La'y.

²⁰ Ni'r gudxë' lë' Pedro, rnë':

—Nít tsaxón len lí' dumí quiu', le ráquinu' len dumí gdél-li'nu' yöl-la' huac queë' Dios. ²¹ Cutu nacu' Isaca' gutsu'u lë ni, le cunác dxi'a icj ládxi'da'u lahuë' Dios. ²² Bubi'i ladxu'u ca nac huia'dó' ni runu', len gúta'yu lahuë' Dios, nazx ca' unít lahuë' lí' ca nac lë ni rza' ladxu'u. ²³ Rlé'ida' nabagu'u zxguia' len nadzunu' lu yal-lj qui tu' xöhui'.

²⁴ Ni'r bubí'ë didza' Simón na', rë' lequë':

—Gul-lidzë' Dios, gáta'yulí' lahuë' Xanru' ni'a quia' cui gac quia' nitú lë na' chgnalí'.

²⁵ Cati' budx glunë' Ina' lau queë' Cristo lu yöd z ni' Pedro len Juan na', len gulaguíxjö'ë xtídzë'ë Dios, glunë' ca' lban qui didza' dxi'a gap nacua' zian ladzquë' bönni' Samaria, ati' gdöd ni' yhuöjquë' Jerusalén.

Felipe len bönni' Etiopía

²⁶ Ni'r bé'lenë' Felipe didza' gbaz la'y queë' Xanru', gudxë' lë':

—Gyas len gyeaj zaca' ga rdöd gbidz beo' ziaq, gdxinu' ga ni' rla'a nöz zeaj Jerusalén zeajtë yöd z Gaza, nöz na' rdöd lu latj ca'z.

²⁷ Ni'r gyu'ë nöz Felipe na', zijë'. La' nöz ni' yajtsaguë' bönni' Etiopía, naquë' bönni' huödx. Luyú Etiopía naquë' blau launu Candace, ngul rna bé'ínu bunách Etiopía na', len yu'u lu në'ë yúgu'të yöl-la' tsahui' queënu dzö' lidxnu. Gyijë' Jerusalén bönni' ni quië gyij ladxë'ë Dios. ²⁸ Na'a, zhuöjë' ladzë', rö'ë lu carreta queë', len rulabë' le nayúj lu guich ca gnë' Isaías, bönni' bé'ë didza' uláz queë' Dios. ²⁹ Ni'r Dios Bö' La'y gudxë' Felipe na':

—Gbiga' ga zeaj carreta na', len gyeajlen lei.

³⁰ Cati' chgbiguë'ë ni' Felipe, byönnë' ru'ë didza' bönni' huödx na', rulabë' le nayúj lu guich ca gnë' Isaías, ati' gudxë' lë':

—¿Naru' réjni'nu' lë na' rulabu'?

³¹ Bubi'ë didza' bönni' Etiopía na', gnë':

—¿Nacx gac tséjni'da' chqui' nutu nu zoa uzejni'i neda'?

Ni'r gúta'yuë' lahuë' Felipe cuenë' len có'lenë' lë' tsaxón lu carreta na'.

³² Lë na' nayúj lu guich rulabë', rna cni:

Ca bö'cu' zxíla'dau',

Gulaché'ë Lë' quië ludöddë' Lë',

Len ca bö'cu' zxíla'dau',
Cutu rnëba' cati' nu rchugu lítsa'ba',
Ca' benë' Lë', cutu bsalj ru'ë gnë'.

³³ Guluca'në' Lë' ca'z,

Len cutu glu'ë latj nu cuequi xbey Lë'.

¿Nuzxa caz gac quixjö' zxguia' nabága'gac bunách uládz queë'?

La' légaczë' guludöddë' Lë'.

³⁴ Gnabnë' Felipe bönni' huödx na', rë' lë':

—Ráta'yua' lau' quíxjöi'nu' neda'. ¿Nuzxa qui gnë' cni bönni' na' bé'ë didza' uláz queë' Dios? ¿Naru' queëczë', o qui nu yubl?

³⁵ Ni'r la' didza' niz bguel-lë'ë Felipe, gdíxjöi'në' lë' didza' dxi'a ca nac queë' Jesús. ³⁶ Cati' ni' yu'quë' nöz zjaquë', guladxinë' ga dë nis, ati' rë' Felipe bönni' huödx na', rnë':

—Byutsca'. Ni dë nis. ¿Naru' huactsa gdila' nis?

³⁷ Felipe gudxë' lë':

—Chqui' réjlë'u gdu ladxu'u, huac gdilu' nis.

Lë' bubí'ë didza', rnë':

—Réjlë'a Jesucristo, naquë' Zxi'në' Dios.

³⁸ Ni'r benë' ga gzoa dxiz carreta queë' na', ati' gu-luhuöjtjë' groptë', yajtsazquë' lu nis. Ni'r Felipe buquilë' bönni' huödx na' nis. ³⁹ Cati' gulurujë' lu nis, buchë'ë Felipe Dios Bö' La'y, ati' cutur blé'inë' lë' bönni' huödx na'. Ni'r buguel-lë'ë xnözë', zhuöjë' rudzi-jnë'. ⁴⁰ Cati' chráquibe'inë' Felipe, zoë' lu yöd z Azoto. Gdödë' yúgu'të yöd z ni', ati' benë' lban qui didza' dxi'a, ga bdxintë' yöd z Cesarea.

Saulo ruhuöaquë' queë' Cristo

9 Ni' ruzeynë' ba nadx nup ta'yejlë' Xanru' Saulo, gu'nnë' gdödcde' lequë'. Quië gunë' cni bdxinë' lahuë' bxuz blau ² len gnabnë' lë' guich uná bé' le tsju'ë lauquë' bönni' uná bé' quegac yu'u gap tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni' judío nacua'ë Damasco, ati' chqui' utsajxaquë'ë ni' yugu' bönni' len ngul ta'yejlë'ë Jesús, gac gchë'ë lequë' nadzunquë' lu yöd z Jerusalén.

³ Tsal ni' yu'quë' nöz Saulo len nup nacua'len lë', zjaquë', len cati' chzoa la'dxinë' Damasco, tu tsalz buzeni'tsca yení' za' luzxbá, le buzeni' ga ni' zjaquë'.

⁴ Ni'r gdzö'ë lyu Saulo, len byönnë' chi'i nu rë' lë':

—Saulo, Saulo, ¿bizx quië rbia ladxu'u neda'?

⁵ Gnabnë' Lë' Saulo, gnë':

—¿Nuzxa lí', Xan?

Lë' gnë':

—Neda' Jesús, nu rbia ladxu'u. Run zi' cuinu', rdá'bagu'u neda'. Rac quiu' ca na' rac queëba' bédx, run zi' cuinba' rchégu'ba' yag tuchi' tundë'-ba' zi'.

⁶ Ni'r gzxiztsquë', gúdxinë' Saulo, gnë':

—Xan, ¿bizxa rë'nnu' guna'?

Xanru' gudxë' lë':

—Gyas len gyaz lu yöd z, ati' ni' gsöla'a quiu' nu quië lí' le ral-la' gunu'.

⁷ Gládxinë' bönni' na' zjáclenë' Saulo, le gulayönnë' chi'i na', zal-le nutu nu gulalé'inë'. ⁸ Ni'r böasë' luyú Saulo, len cati' gxa' yöj lahuë', cutu ca' rlé'inë'. Qui lë ni na' gulaguel-lë'ë në'ë, len gulaché'ë lë' Damasco.

⁹ Gzoë' ni' tsonn dza nachúl lahuë', len cutu bi güi' gdahuë'.

¹⁰ Zoë' ca' Damasco Ananías, bönni' rejlë'ë Cristo, ati' Xanru' buluí' lahuë' ga zoë' ca tu lu yël bëchcál, len gudxë' lë':

—Ananías.

Lë' bubí'ë didza', gnë':

—Ni zoa', Xan.

¹¹ Xanru' gudxë' lë':

—Gyas, len gyeaj ga nac la' nöz na' nazí' lei Nöz Li, ati' lu yu'u lidxë' Judas gnab didza' queë' Saulo, bönni' Tarso. Lu yu'u na' rulidzë' Dios. ¹² Chblé'inë' bönni' ni ca tu lu yël bëchcál zë'ë tsazië' ga zoë' bönni' lë' Ananías, len gxoa në'ë lë' quië huöalj yøj lahuë'.

¹³ Ni'r bubí'ë didza' Ananías, rë' Lë':

—Xan, zian nup chgulaguixjöi' neda' ca runë' bönni' ni, zian le nac dö' nu'ë le benë' quegac bunách ta'yejlë' Li', nacu'ë Jerusalén. ¹⁴ Zë'ë ca' ni, dë lu në'ë uláz quequë' bxuz uná bë' sönë' yúgu'të nup tu'líd Dios len lau' Li'.

¹⁵ Ni'r Xanru' rë' Ananías na', rnë':

—Gyeaj, le gröcza' neda' bönni' ni quië gunë' Iban ca nac quia' laugac bunách gza'a, len lauquë' bönni' ta'ná bé'inë' lequë', lenca' laugac bunách Israel.

¹⁶ Ului'ida' lë' le zian le saca' qui'ë uláz quia' neda', gunë' xchina'.

¹⁷ Ni'r gyijë' ni' Ananías, ati' gyazië' yu'u len bxoa në'ë Saulo, rë' lë':

—Böcha'a Saulo, Xanru' Jesús, Nu na' buluí' lahui la' nöz ga ni' za'u, bsölë'ë neda' quië huöalj yøj lau' len dusóalenë' li' Dios Bö' La'y.

¹⁸ La' ni'z gulaguíndj lu yöj lahuë' le nac ca xlácuba' bö, ati' la' böalj'të yöj lahuë'. Ni'r gyasë' Saulo, len bdilë' nis. ¹⁹ Gdöd ni' gdahuë' len böac ladxë'ë. Ca chop tsonn dza gzóalenë' bönni' ta'yejlë'ë Cristo nacu'ë Damasco.

Runë' Iban Saulo lu yödz Damasco

²⁰ La' gzu lautë' Saulo runë' Iban queë' Cristo gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, rnë':

—Jesúscz naquë' Zxi'në' Dios.

²¹ Gulubannë' yúgu'të bönni' ni' ta'yönnë' lë', ta'né':

—¿Naru' clëg bönni' ni bönni' na' busnitië' nup nacuá' Jerusalén, tu'líd Dios lu lë' Jesús? Quië gunë' cni bidë' ca' ni quië gchë'ë lequë' nadzunquë' lauquë' bxuz uná bë'.

²² Bdipr ladxë'ë Saulo, len benë' ga gulabö'ë baguí'i bönni' judío nacu'ë Damasco, buluí'inë' lequë' Jesúscz naquë' Cristo, bönni' na' tunë' löz duná bé'inë' lequë'.

Rulé' Saulo lu na'quë' bönni' judío

²³ Cati' chgdöd zian dza, glun xtídza'quë' bönni' judío ni' ludöddë' Saulo. ²⁴ Rël len të dza gulabó' nisië' lë' bönni' judío ga nu ryaz zö'ö run chi'i yödz na' quië ludöddë' lë', san gúquibe'inë' Saulo le të'nnë' lunë' queë'. ²⁵ Ni'r gulaguel-lë'ë Saulo chdzö'l bönni' ta'ye-

jlë'ë Cristo, ati' gulagu'ë lë' tu lu bdö'a zxön naga' du, len guluzöjtjë' lë' ni'l lu zö'ö run chi'i yödz na'.

Rudxinë' Saulo Jerusalén

²⁶ Cati' budxinë' Saulo Jerusalén, gu'nnë' tsjenë' tsazxón bönni' ni' ta'yejlë'ë Cristo, san gládxinë' lë' yúgu'të', le cuta'yejlë'ë rejlë'ë Cristo Saulo na'. ²⁷ Ni'r gdel-lë'ë Saulo Bernabé, len bchë'ë lë' ga na' nacu'ë gbaz nasölë'ë Cristo. Gdíxjöi'në' lequë' ca na' guc queë' Saulo, blé'inë' Xanru' la' nöz, ati' bé'lenë' lë' didza' Xanru'cz, len ca na' benë' Saulo lu yödz Damasco, len yöl-la' rugu ladxí' benë' Iban ca nac queë' Jesús. ²⁸ Ni'r gzóalenë' lequë' Saulo lu yödz Jerusalén, ati' gdálenë' lequë'. ²⁹ Lu yöl-la' rugu ladxí' benë' Iban Saulo ca nac queë' Xanru', len gdíl-lenë' didza' bönni' judío tu'ë didza' griego, ati' lequë' gulazú gulabö'ë ludöddë' lë'. ³⁰ Cati' gláquibe'inë' lë ni bóchi'ru' ta'yejlë'ë Cristo, gulachë'ë Saulo lu yödz Cesarea, ati' gulasölë'ë lë' Tarso, le nac ladxë' Saulo.

³¹ Ni'r guc dxi'a quegac yúgu'të cö' bunách queë' Cristo, nacuá' gdu luyú Judea, len luyú Galilea, len luyú Samaria, ati' guladíp ladxí'quë'. Gulacu'ë lu yöl-la' radxi quequë' Xanru', ati' gulayanë' le gúclenë' lequë' Dios Bö' La'y.

Pedro ruúnë' Eneas

³² Yetú le guc, cati' yajyúë' yugu' bóchi'ru' Pedro, bdxinë' ga nacu'ë bönni' ta'yejlë'ë Jesús lu yödz Lida.

³³ Yajxaquë'ë ni' bönni' lë' Eneas, chguc xunu' iz dë' ré'inë' nacu'në' bin. ³⁴ Pedro gudxë' lë':

—Eneas, ruúnë' li' Jesucristo. Gyas len btub xta'u.

La' gyastë' Eneas na'. ³⁵ Gulale'i lë' yúgu'të nup nacuá' yödz Lida, len yödz Sarón, ati' guluhuöaquë' queë' Xanru', ta'yejlë'ë Lë'.

Ratnu Dorcas len rubannu

³⁶ Yetú ca' le guc, lu yödz Jope zoanu ngul réjlë'nu Cristo, lënu Tabita, len ca nac didza' griego lënu Dorcas. Bennu zian le nacgac dxi'a len le taclen bunách yechi' ngul ni. ³⁷ Le guc dza ni', güi'inu Dorcas na' len gutnu. Gdöd gulaguibnu lënu, gulaguixjë'-nu tu lu yu'u ga nac buróp cuia. ³⁸ Le dë gal-la'z ga na' dë yödz Jope yödz Lida ga na' zoë' Pedro, gulayönnë' zoë' ni' Pedro bönni' Jope na' ta'yejlë'ë Cristo, ati' qui lë ni na' gulasölë'ë ga zoë' chopë' bönni', gláta'yuë' lahuë', të' lë':

—Cutu tseynu' guidu' queëtu'.

³⁹ Ni'r la' gyastë' Pedro, zéajlenë' lequë'. Cati' bdxinë' ni', la' gulachë'të' lë' ga nac lu yu'u ga dënu ngul nat na'. Ni'r guludubnu gdu cuitië' ngul uzëb, ta'bödxnu len tu'lui'inu lë' lari' quequë' bönni' len ngul, yugu' le bennu Dorcas cati' ni' zóalennu lecnu. ⁴⁰ Ni'r bubijë' ni'l yúgu'të nup nacuá' ni' Pedro, ati' buzechu zxi'bë', rulidzë' Dios. Ni'r bueycjë' ga dënu Dorcas na', gnë':

—Tabita, gyas.

La' buxa'të yöj launu Dorcas. Cati' blé'inu-në' Pedro, la' gyastënu, grö'nu. ⁴¹ Gdel-lë'ë na'nu Pedro,

buchisè'-nu. Ni'r bulidzè' bönni' na' ta'yejlè'è Jesús, len yugu' ngul uzé'èb na', ati' buschinè'-nu lauquè' Dorcas na', nabannu. ⁴² Ca guc lè' ni gzè' didza' gdu lu yöd' Jope, ati' gulayejlè' Xanru' bunách zian. ⁴³ Zian dza buga'nè' Pedro yöd' Jope na' lu yu'u lidxè' Simón, bönni' runè' tsahui' guid zxa bèdx.

Le benè' Pedro lidxè' Cornelio

10 Zoè' Cesarea bönni' lè' Cornelio, nacu'è lu nè'è tu gayu'è bönni' rjaquè' gdil-l, nazí' laquè' Bönni' Italia Rjaquè' Gdil-l. ² Rej ladxè'è Dios Cornelio na' len rádxi'nè' Lè', ati' nungac lè' tsazxón yúgu'tè bunách nacuá' lidxè'. Dumí zian runöd'zjè' le raclen bunách yechi', len rulfdztecze' Dios. ³ Gdu rdöd xhuö blé'inè' Cornelio ca tu lu yèl bëhcál, ryaziè' ga zoè' gbaz la'y queè' Dios, len rè' lè':

—Cornelio.

⁴ Gúdxinè' Cornelio. Buyúè' gbaz la'y na', len gudxè' lè':

—¿Bizxa rnau', Xan?

Gudxè' lè' gbaz la'y na', rnè':

—Dios ryönnè' le rulidzu'-nè', len nözcznè' ca runu', ráclenu' bunách yechi'. ⁵ Na'a, gsóla'cu'-nè' bönni' tsjaquè' yöd' Jope tsajlidzquè' bönni' lè' Simón, zoa yetú lè' Pedro. ⁶ Bönni' ni zoè' lidxè' bönni' runè' tsahui' guid zxa bèdx. Bönni' ni, lèzca' lè' Simón, ati' zoa lidxè' ra' nis zxön. Pedro na' guiè' li' le ral-la' gunu'.

⁷ Cati' chbuzé'è gbaz la'y na' bé'lenè' lè' didza', bulidzè'-bi' Cornelio chopbi' bi'i huen dxin queè' len tuè' bönni' rijè' gdil-l rej ladxè'è Dios, dzaguè' bunách nacuá' lidxè' Cornelio. ⁸ Cati' budx gdxjöi'nè' lequè' yúgu'tè le guc, bsölè'è lequè' yöd' Jope.

⁹ Dza buróp, tsal ni' yu'uquè' nöz, len ta'dxinè' gal-la' ga dè Jope na', la' ni'z grenè' Pedro cju'u quiè ulidzè' Dios, ni' nac gdu huagbíd. ¹⁰ La' na'z rdunè' Pedro len gu'nnè' gahuè', san tsal ni' tu'pé'è queè', blé'inè' le nac ca tu lu yèl bëhcál. ¹¹ Blé'inè' nayálj luzxbá len ruhuótj ga zoè' tu le nac ca lari' guitsa' zxön, naga' idáp la'a. ¹² Lahui lari' na' dxiacba' böa' guixi' gza'a nacuá' tap ni'a na'cba', len böa' ta'yj lè'cba' lyu, len böa' zoa xilcba'. ¹³ Ni'r byönnè' chi'i nu rè lè':

—Pedro, gyas. Bdödi-cba' len gdagu.

¹⁴ Bubi'è didza' Pedro, rnè':

—Cutu, Xan. Gatga gdahua' le cural-la' gágutu' o le cunác dxi'a.

¹⁵ Le buróp lzu byönnè' chi'i nu na' gudx lè':

—Le nunè' dxi'a Dios, cutu gnau' qui: "Cunác dxi'a".

¹⁶ Tsonn lzu guc cni, ati' ni'r la' buéptè luzxbá lari' zxön na'. ¹⁷ Tsal ni' rö'è baguí'i Pedro, rza' ladxè'è bizxa rè'ni gna lè' na' blé'inè' ca tu lu yèl bëhcál, guladxinè' ra' yu'u bönni' na' nasölè'è lequè' Cornelio, ta'nabè' gazx zoa lidxè' Simón na'. ¹⁸ Cati' guladxinè' ni', gululidzè' nup nacuá' yu'u na', len gulanabnè' lequè' chqui' zoè' ni' bönni' lè' Simón, zoa yetú lè' Pedro. ¹⁹ Tsal ni' rza' ladxè'è Pedro ca nac lè' na' blé'inè', gudxè' lè' Dios Bö' La'y, gnè':

—Byutsca'. Chguladxinè' ni tsonnè' bönni', tu'guiljè' li'. ²⁰ Gyasch na'a. Bötj znan yu'u. Cutu gac chop ladxu'u tséajlenu' lequè', le nasóla'a lequè' neda'.

²¹ Ni'r bötjè' Pedro znan yu'u ga na' nacu'è bönni' na' nasölè'è Cornelio, len gudxè' lequè':

—Neda' bönni' ruguilji'. ¿Bizxa huen za'li' ni?

²² Gulubi'è didza', tè' lè':

—Nasölè'è netu' Cornelio, bönni' nacu'è lu nè'è bönni' rjaquè' gdil-l. Naquè' bönni' tsahui', len rádxi'nè' Dios. Tunè' ba la'n bönni' ni len nadxi'icnè' lè' yúgu'tè bönni' judío. Yetú ca' le guc, bé'lenè' lè' didza' gbaz la'y queè' Dios, gudxè' lè' gsölè'è nu dulídz li' guidu' lidxè' quiè yönnè' didza' gu'u.

²³ Ni'r glu'è lequè' lu yu'u Pedro len bè'è ga la'cu'è. Cati' za' rení' yetú dza, gyasè' Pedro, ati' gyéajlenè' lequè'. Glunè' lè' tsazxón la'què' bóchi'ru' nacu'è Jope na'.

²⁴ Dza bunn ni', guladxinè' Cesarea. Chzoè' rbözè' lequè' Cornelio, len chnutubè' lidxè' yugu' di'a dza queè', len yugu' böchi' lzè'è nadxi'irnè'. ²⁵ Cati' gyaziè' Pedro lö'a, brujè' yu'u Cornelio, jajtsaguè' lè'.

Byechuè' xni'è Pedro len gyij ladxè'è lè' ca runru' queè' Dioscz. ²⁶ Pedro buchisè' lè', len gudxè' lè':

—Gyas. Lèz bunách yöd'lyú naca' ca nacu' li'.

²⁷ Ni' tui'zè' ca' didza', gyaztè' yu'u Pedro, len jajxaquè'è nudubgac ni' bunách zian. ²⁸ Ni'r gudxè' lequè' Pedro, rnè':

—Lbi'ili' nóziczli' ca rna bè' zxba queè' Moisés, cural-la' gunè' bönni' judío tsazxón o tsázlenè' bönni' gza'a. Na'a, Dios bului'inè' neda' cutu ral-la' gnia' queè' nitúè' bönni' naquè' ca'z o cunaquè' dxi'a. ²⁹ Qui lè' ni na' cati' bulidzli' neda', la' bidtea', len cutu guc chop ladx'a. Rnaba' na'a, ¿bizx quiè na' bulidzli' neda'?

³⁰ Ni'r bubi'è didza' Cornelio, gnè':

—Chguc tap dza ca hora zoaru' na'a, gdu rdöd xhuö, cati' ni' runa' gubás len rulidza'-nè' Dios lu yu'u lidxa' ni, blé'ida'-bi' bi'i bönni' ra'bán nácubi' lari' ryèp yös yení', dului' laubi' neda'. ³¹ Cni gudxbi' neda': "Cornelio. Dios ryönnè' le rulidzu'-nè', len nöznè' ca runu', ráclenu' bunách yechi'. ³² Na'a, gsölu' lu yöd' Jope nu tsajlíd' bönni' lè' Simón, zoa yetú lè' Pedro. Bönni' ni zoè' lidxè' bönni' runè' tsahui' guid zxa bèdx, len lè' ca' Simón. Zoa ra' nis zxön lidxè' bönni' ni. Cati' gdxinè' ga zu' Pedro na', gü'lenè' li' didza'." ³³ Cni guc, la' bsóla'tea' nu tsajtílj li', ati' dxi'a benu' bidu' ga zoatu' ni. Qui lè' ni na' zoatu' ni yúgu'tètu', nudubtu' lahuè' Dios quiè uzé' nagtu' yúgu'tè le gna bé'inè' li' Dios gui'u netu'.

Didza' bè'è Pedro lidxè' Cornelio

³⁴ Ni'r gzu lahuè' Pedro ru'è didza', rnè':

—Le nactè réjni'da' na'a, cutu ruyuzè' yöl-la' rnèz quegac bunách Dios, san tuz nunè' rè'u. ³⁵ Rdzag ladxè'è bunách gdu'tè yöd'lyú Dios, nup na' tadxi Lè' len tun le nac dxi'a. ³⁶ Bsölè'è xtidzè'è Dios ga nacuá' bunách Israel, len bsölè'è nu ben lban qui didza' dxi'a, le run ga rac dxi'a quegac bunách, lè' na' bdxin queèru' lu nè'è Jesucristo. Lèczè'è naquè' Xanru'

yúgu'tëru'. ³⁷ Lbi'iczi'li' nózili' lë na' guc luyú Judea, le gzu lau guc luyú Galilea gdöd benë' Iban Juan quië la'díl bunách nis. ³⁸ Nózili' ca benë' Dios le guc queë' Jesús, bönni' Nazaret. Bsölë'ë queë' Dios Bö' La'y len yöl-la' huac queë'. Nózili' ca na' gdë' Jesús, runë' le nac dxi'a, len ruünë' yúgu'të nup gulazaca' gulagu'í lu na' tu' xöhui'. Cni benë', le gzóalenë' Lë' Dios. ³⁹ Na'a, netu' runtu' Ina' lau qui yúgu'të lë na' benë' Jesús luyú Judea len lu yödZ Jerusalén, len ca na' guc, guludöddë' Jesús, guludë'ë Lë' lë'i yag cruz. ⁴⁰ Ni'r Dios buspanë' Lë' cati' guc tsonn dza natië', len benë' ga bulu'í lahuë' ga zoatu' netu'. ⁴¹ Cutu bulu'í lahuë' laugac yúgu'të bunách, san lautu' netu' bulu'í lahuë'. Dios gröë' netu' dza ni'të quië guntu' Ina' lau queë' Jesús, ati' güi' gdágulentu' Lë' tsaxón gdöd bubanë' lu yöl-la' gut. ⁴² Gna bé'inë' netu' Dios guntu' Iban laugac bunách, ati' runtu' Ina' lau queë' Cristo, naquë' Nu buzoaczë' Dios quië cuequi xbeynë' nup nabangac len nup chnatgac. ⁴³ Lëzca' glunë' Ina' lau queë' Jesús yúgu'të bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, gulané': "Yúgu'të nup la'yejlë' Lë', Dios unít lahuë' dul-la' nabága'quë' ni'a qui le benë' Lë'."

Dusóalenë' bunách gza'a Dios Bö' La'y

⁴⁴ Ni' rui'zë' cni didza' Pedro, la' bdxintë' Dios Bö' La'y, dusóalenë' lequë', yúgu'të nup ni' ta'yöni Iban runë' Pedro. ⁴⁵ Gulaná' badxë' bönni' judío ta'yejlë'ë Cristo, nup na' guladxín ni' tsaxón len Pedro, le dusóalenë' bunách ni' cunacgac judío Dios Bö' La'y, nasölë'ë Lë' Dios Xuz. ⁴⁶ Cni glunë' le gulayönnë' tu'ë didza' yubl, len tunë' Dios xön bönni' gza'a na'. ⁴⁷ Ni'r bë'ë didza' Pedro, gnë':

—¿Naru' huactsa nu gna be'i bunách ni cui la'díl nis? Nac bë' dusóalenë' lequë' Dios Bö' La'y, ca na' dusóalenë' ca' netu'.

⁴⁸ Gna bë'ë Pedro la'dilë' nis le nazí' lu na'quë' lë' Xanru' Jesús. Ni'r gláta'yuë' lahuë' Pedro bönni' ni' ugá'nlenë' lequë' ca chop tsonn dza.

Didza' bë'ë Pedro laugac bunách queë' Cristo nacu'ë Jerusalén

11 Gulayönnë' gbaz nasölë'ë Cristo len bóchi'ru' nacu'ë luyú Judea ca na' gulazí' lu na'quë' xtidzë'ë Dios bönni' cunacquë' judío. ² Cati' budxinë' Pedro Jerusalén, guladíl-lenë' lë' didza' bóchi'ru' judío. ³ Glë' Pedro:

—¿Bizx quië yjtslenu' bönni' cunacquë' judío, len gdágulenu' lequë' tsaxón?

⁴ Ni'r gzu lahuë' Pedro rguixjöi'në' lequë' gdutë lë na' guc, ⁵ rnë':

—Gzoa' lu yödZ Jope, len cati' ni' rulidza'-në' Dios, blé'ida' ca tu lu yël bëhcál tu le bulu'ínë' neda' Dios. Blé'ida' bëtj bruj luzxbá tu le nac ca lari' guitsa' xön, naga' idáp la'a, ati' bdxin ga na' zoa'. ⁶ Cati' ni' ruyúa' lei quië glé'ida' le dxi'a lahuil, blé'igacda'-ba' böa' guixi' nacuá' tap ni'a na'cba', yugu' böa' guixi' snia', len böa' ta'yj lë'cba' lyu, len böa' zoa' xilcba'. ⁷ Byönda' chi'i nu

gudx neda': "Pedro, gyas. Bdödi-ba' len gdagu." ⁸ Ni'r gudxa'-në': "Cutu, Xan. Gatga gdahua' le cural-la' gágutu', o le cunác dxi'a." ⁹ Ni'r le buróp lzu bulídz neda' chi'i luzxbá na', gudx neda': "Le nunë' dxi'a Dios, cutu gnau' qui: cunác dxi'a." ¹⁰ Tsonn lzu guc cni, ati' ni'r la' buëptë luzxbá gdutë lë na' blé'ida'. ¹¹ La' ni'z guladxintë' ra' yu'u ga na' zoa' tsonnë' bönni', naru-jquë' yödZ Cesarea, nasölë'ë lequë' bönni' lë' Cornelio. Dudiljquë' neda'. ¹² Dios Bö' La'y gudxë' neda': "Gyeajlen lequë', cugác chop ladxu'u." Lëzca' gulazá'lenë' neda' tsaxón izxoptë' bóchi'ru' ni, gyeajtu' Cesarea ati' gyaztu' lidxë' bönni' zoë' ni'. ¹³ Bönni' ni' gdíxjöi'në' netu' ca na' blé'inë', bdxinë' gbaz la'y queë' Dios lu yu'u lidxë'. Gzuinë' lahuë' len gudxë' lë': "Na'a gsóla'cu'-në' bönni' tsjaquë' yödZ Jope, tsajlidzquë' Simón, zoa yetú lë' Pedro. ¹⁴ Bönni' na' güí'lenë' li' didza' nac gac uláu' li' len lulá ca' yúgu'të bunách nacuá' lidxu'." ¹⁵ Cati' ni' gzu lahua' ruí'lena' lequë' didza', dusóalenë' lequë' Dios Bö' La'y ca na' dusóalenë' rë'u zí'atël. ¹⁶ Ni'r yajneyda' didza' na' bë'ë Xanru', gnë': "Le nactë Juan buquilë' bunách nis lu nis, san lbi'ili', gac queë'li' le rulu'iz yöl-la' rdil nis na', dusóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y." ¹⁷ Qui lë ni na', chqui' Dios bsölë'ë quequë' Dios Bö' La'y, la' tuz ca benë' queëru' rë'u réjlë'ru' Xanru' Jesucristo, ¿núzcatë neda' gna bé'ida'-në' Dios?

¹⁸ Ni'r, cati' gulayönnë' lë ni, gulacuá' dxië' len gulagu'ë Dios yöl-la' ba, ta'né':

—Cni nac, Dios ru'ë ca' latj bönni' cunacquë' judío, tu'bí'i ladxí'quë' quië la'dél-li'në' yöl-la' na'bán gdu.

Ta'yejlë'ë Cristo bönni' nacu'ë Antioquía

¹⁹ Cati' ni' guludöddë' Esteban bönni' judío cuta'yejlë' len gulabía ladxí'quë' yezica' bunách ta'yejlë' Cristo, guluzxúndj bunách ni len glaslas zian yödZ luyú Fenicia len luyú Chipre len lu yödZ Antioquía. Ni' glunë' Iban qui xtidzë'ë Dios, san laugacz bunách judío. ²⁰ Gulacuá'lenë' ca' lequë' yugu' bönni' Chipre, len yugu' bönni' Cirene, ati' bönni' ni, cati' guladxinë' Antioquía, glu'í'lenë' ca' didza' yugu' bönni' gza'a, glunë' Iban lauquë' qui didza' dxi'a ca nac queë' Xanru' Jesús. ²¹ Gzoalen lequë' yöl-la' huac queë' Xanru', ati' gu-layejlë' Xanru' bunách zian, len guluhuöác queë'.

²² Cati' bdxin didza' ca guc lë ni, ati' gulayönnë' bönni' queë' Cristo nacu'ë Jerusalén, gulasölë'ë Bernabé tsijë' Antioquía na'. ²³ Cati' bdxinë' Antioquía Bernabé, blé'inë' le ruzá' ladxë'ë quequë' Dios, ati' budzijnë'. Buchizië' icj nagquë' la'día'teczë' queë' Xanru' gdu ladxí'quë'. ²⁴ Naquë' tsahui' Bernabé na' len gdu zóalenë' lë' Dios Bö' La'y, len gdu ladxë'ë rejllë'ë Cristo. Ni'a qui Iban benë' Bernabé, gulayejlë' Xanru' bunách zian lu yödZ na'.

²⁵ Gdöd ni', gyijë' Bernabé yödZ Tarso, yajtiljë' Saulo. Cati' budzölnë' lë', buchë'ë lë' Antioquía. ²⁶ Gdu ca tu iz gulacu'ë ni', tunë' tsaxón bunách queë' Cristo, len tu'sëdnë' bunách zian. Lu yödZ Antioquía na', le zi'al lzu gulazí' laquë' bunách queë' Cristo, nup ni' ta'yejlë' Lë'.

²⁷ Dza ni' gularujë' Jerusalén, yjaquë' Antioquía la'quë' bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios. ²⁸ Gzuinë' Agabo, bönni' dzaguë' yugu' bönni' na', len uláz queë' Dios Bö' La'y buzéjní'në' lequë', gnë':

—Zi'a gac gbin gdu'të yödzyú.

Guc gbin na' cati' ni' rna bë'ë Claudio, bönni' Roma. ²⁹ Ni'r gulazí' lu na'quë' bönni' ta'yejlë'ë Cristo nacu'ë Antioquía la'sölë'ë tsca le dëz qui queëquë', le gac len bóchi'ru' nacu'ë luyú Judea. ³⁰ Cni glunë', ati' lë na' gu-lunödzyë', gulagu'ë lu na'quë' Bernabé len Saulo quië lu'ë lei laquë' bönni' gul tun chi'ë bunách queë' Cristo nacu'ë Judea.

Tu'döddë' Jacobo len ta'gu'ë Pedro lidx guia

12 Dza na' benë' ga gulazönë' la'quë' bönni' queë' Cristo Herodes, bönni' rna bë'ë, quië lusaca' zi'ë lequë'. ² Gna bé'inë' bönni' guludöddë' Jacobo, böchë'ë Juan. Glu'ë lë' guia tuchi'. ³ Cati' gúquibe'inë' Herodes guladzág lách'quë' lë ni bönni' judío, benë' ga gulazönë' ca' Pedro. Glac lë ni dza ni' rac lni cati' tahuë' yöt xtil cunazí' xnë'i. ⁴ Gdöd gulazönë' Pedro, gulagu'ë lë' lidx guia, len guludödë' lë' lu na'quë' tap cö' bönni' rjaquë' gdil-l, nacu'ë tapë' tu hueaj cö' na', quië lun chi'ë lë'. Yu'u ladxë'ë Herodes ubijë' Pedro laugac bunách töd lni Pascua, lni na' tu'spanë' ca benë' Dios, bubijë' bunách judío luyú Egipto. ⁵ Cni guc, nun chí'igacrë' Pedro lu yu'u lidx guia na', san gul-ulidztec Dios bunách queë' Cristo, ta'nabë' queë' Pedro lahuë' Dios.

Rubijë' Pedro lidx guia Dios

⁶ Cati' zi'a gdxin dza yu'u ladxë'ë Herodes ubijë' Pedro lidx guia na', la' dzö' ni'z dë' rasië' Pedro, len nacu'ë chopë' bönni' rjaquë' gdil-l cuit lë'ë Pedro na', nuga'quë' lë' chop du guia. Gulacu'ë ga nu riaz lidx guia na' yela'quë' bönni' rjaquë' gdil-l tun chi'ë. ⁷ Tu tsalz bulu' lahuë' ni' gbaz la'y queë' Xanru', ati' buzeni'tsca yení' lidx guia. Gdanë' cuit lë'ë Pedro gbaz la'y na', ati' buspanë' lë' len gudxë' lë':

—Gyasch.

Ni'r guluhuédx du guia na' naga' në'ë Pedro.

⁸ Gudxë' lë' gbaz la'y na', gnë':

—Bega' lë'u len bda' lölu'.

La' bentë' cni Pedro. Ni'r gudxë' lë' gbaz la'y, rnë':

—Bxoalari' yenu' len gda len neda'.

⁹ Burujë' Pedro, zéajlenë' gbaz la'y na', san cutu ráquibe'inë' nacz le runë' gbaz la'y na'. Gúquinë' yëlz rneynë'. ¹⁰ Cati' chguladödë' ga nacu'ë bönni' zi'a len bönni' buróp cö' bönni' na' rjaquë' gdil-l tun chi'ë, guladxinë' ga zoa le náquini guia nuséyj ga nu riaz lidx guia na', le rurúj la' nöz qui yödzy. Ga nu riaz na', racz qui gyalj. Cati' gularujë' ni', gulazé'ë ga rdzag yetúr nöz, ati' ni' la' bulá'alentë' Pedro gbaz la'y na'. ¹¹ Ni'r ráquibe'inë' Pedro, ati' lu icj lách'i'dau'zë' gnë':

—Na'a chnözda' le nactë bsölë'ë Xanru' gbaz la'y queë', len buslé' neda' lu në'ë Herodes, len lu yúgu'të le glë'nnë' lunë' quia' bönni' judío.

¹² Tsal ni' yu'ë nöz Pedro, rza' ladxë'ë ca nac lë na' guc, ati' bdxinë' lidxnu María, xna'bi' Juan, bi'i na' zoa yetú labi' Marcos. Lu yu'u ni nudubgac bunách zian ta'yejlë' Cristo, tu'lidzë' Dios. ¹³ Cati' bulidzë' Pedro ra' yu'u lö'a, brujbi' bi'i ngul lëbi' Rode quië gnózi'bi' nuzxa na'. ¹⁴ Cati' búnbë'bi' chi'ë Pedro bi'i ngul ni, lu yöl-la' rudziji queëbi' cutu bsaljbi' yu'u, san jarélu'bi' böajbi' lu yu'u, yajtíxjöi'bi' nup nacuá' ni', rnabi':

—Zoë' Pedro ra' yu'u.

¹⁵ Ni'r glë' lëbi':

—Rchixi icju'.

Lëbi' tsutsur ben xtídza'bi' nac cni. Ni'r gulanë':

—Clëg lë'. Bxin queë' na'.

¹⁶ Tsal na' cutu zoa dxië' Pedro rulidzë' nup nacuá' lu yu'u. Cati' gulasaljë' yu'u, gulanitznë', gulalë'inë' lë'.

¹⁷ Ni'r bchis në'ë Pedro quië la'cu'ë dxiz, ati' gdíxjöi'në' lequë' ca benë' Xanru', bubijë' lë' lidx guia. Ni'r gudxë' lequë':

—Gul-tsajtixjöi'-cnë' ca' Jacobo len yugu' bóchi'ru' ca na' guc.

Ni'r burujë' ni' Pedro, zijë' ga yubl.

¹⁸ Cati' za' rení' dza na', glunë' rusbó bönni' rjaquë' gdil-l nacz guc, cutur yu'ë lidx guia Pedro. ¹⁹ Ni'r bsölë'ë Herodes nup tsajxi'gac Pedro. Cati' cutu guludzölnë' lë', gnabi yudxnë' bönni' na' rjaquë' gdil-l glun chi'ë Pedro. Gdöd ni' gna bé'inë' nup guludödi bönni' na' rjaquë' gdil-l. Ni'r gzë'ë Herodes luyú Judea, zijë' Cesarea, ati' ni' buga'në'.

Ca gutië' Herodes

²⁰ Dza ni'z rleynë' Herodes bunách yödzy Tiro len Sidón. Zi'al gulasöla' bunách lu xyuë' Herodes na' le byadzj quegac bunách lu xyugac yödzy Tiro len Sidón na', san le rleynë' lequë' Herodes, cutur bi ta'sölë'ë quequë'. Ni'r glunë' tuz bönni' Tiro len Sidón na' ati' glunë' ga soë' Blasto uné quequë' lahuë' Herodes na'. Naquë' Blasto na' huen dxin nadél-li'në' latj blau lahuë' Herodes. Glë'nnë' la'dxinë' lahuë' Herodes bönni' Tiro len Sidón na', quië la'nabnë' lë' ugá'n tsahui' didza' bizxj quequë'. ²¹ Ni'r bdxie' bë' Herodes dza yönnë' lequë', ati' dza na' grö'ë xlatjë' ga rbequi xbeynë' bi rac, nacuë' lari' zaca' ati' benë' lban laquë'.

²² Ni'r gululidzë' zidzj bönni' na', ta'në':

—Clëg bönni'z ni. Dioscz ni ru'ë didza'.

²³ La' na'z la' bë'të' lë' gbaz la'y queë' Xanru' le buzi'ë lëczë' yöl-la' ba ral-la' gac queë' Dios. Ni'r grö'ë bzuga' Herodes na', ati' gutië' le táguba' lë'.

²⁴ Ni'r guc lban qui xtidzë'ë Xanru', ati' gulayán nup nazí' lu na'gac lei.

Le zi'al lzu rjenquë' lban Bernabé len Saulo

²⁵ Cati' chguludödë' dumí na' Bernabé len Saulo lu na'quë' bönni' gul tun chi'ë bunách queë' Cristo nacu'ë Jerusalén, guluzé'ë ni', yhuöjquë' Antioquía. Gulachë'ë-bi' ca' bi'i Juan, zoa yetú labi' Marcos.

13 Dza na'z gulacu'ë Antioquía bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios len bönni' tu'sëdnë' bunách,

nútsa'quë' ladj bunách queë' Cristo lu yöd' na'. Cni lëquë':

Bernabé,
Simón, (lë' ca' Niger),
Lucio, (bönni' Cirene),
Saulo,
Manaén, (bönni' na' gzxónlenë' tsazxón Herodes, bönni' rna bë'ë luyú Galilea).

² Tsal ni' nudubquë' queë' Xanru' len tunë' gubás bönni' ni, gudxë' lequë' Dios Bö' La'y, rnë':

—Gul-bíaj-quë' quizi quia' Bernabé len Saulo quië tsjenquë' dxin na' bulidza' lequë' lunë'.

³ Budx glunë' gubás len gululidzë' Dios, ni'r gulaxóa na'quë' chopë' ni, len gulasölë'ë lequë'.

Tunë' Iban luyú Chipre gbaz nasölë'ë Cristo

⁴ Ni'r, yjaquë' yöd' Seleucia Bernabé len Saulo, le bsölë'ë lequë' ni' Dios Bö' La'y, ati' ni' gulabenë' tu lë'i barco le bchë' lequë' ga nac tu luyú bidx lu nis zxön, nazí' lei Chipre. ⁵ Cati' guladxinë' ni' lu yöd' Salamina, ni' gulaguíxjö'ë xtídzë'ë Dios gap nac lu yu'u ga tu'-dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. Nachë'quë'-bi' bi'i Juan quië gáclenbi' lequë'. ⁶ Budx guladödë' gdu gap dë yöd'zdu' luyú bidx na' lu nis zxön, ni'r guladxinë' yöd' Pafos. Ni' yajxáca'quë' Barjesús, bönni' judío. Naquë' bönni' udzá' rzi' yë'ë, rnë' ru'ë didza' uláz queë' Dios. ⁷ Bönni' ni' dzaguë' Sergio Paulo, bönni' rejni'i rna bë'ë. Bulidzë' Bernabé len Saulo bönni' rna bë'ë na', le rë'nnë' yönnë' xtídzë'ë Dios. ⁸ Ni'r gdá'baguë'ë Bernabé len Saulo bönni' udzá' na', le gu'nnë' gunë' ga cu tsejlë'ë Dios bönni' rna bë'ë. Lë' ca' Elimas bönni' udzá' na', tsca nac xtídzá'gac bunách gza'a. ⁹ Ni'r buzóa tsutsu lahuë' Saulo, lë' ca' Pablo, gdu zóalenë' lë' Dios Bö' La'y, ruyúë' Elimas na' ¹⁰ len rë' lë':

—Li', bönni' rzi' yë' len bönni' huia'dö', nacu' ca zx-i'ncz tu' xöhui' len bönni' curle'i dxi'a yúgu'të le nac tsahui'. ¿Naru' cuzóa dxitsu' ca runu', rdá'bagu'u didza' tsahui' queë' Xanru', len ruzagu'u xnöz nu rë'ni tsejlë' Lë'? ¹¹ Na'a, usaca' zì'ë li' Xanru', ati' gchul lau', len cutu glé'inu' gbidz nabáb dza.

La' bchultë lahuë' Elimas na', ati' gdë' na' ni'l, rguiljë' nuzxa sön në'ë gchë' lë'. ¹² Cati' blé'inë' lë na' guc bönni' na' rna bë'ë, bubannë' ca nac xtídzë'ë Xanru', ati' gyejlë'ë Cristo.

Le glunë' Pablo len Bernabé lu yöd' Antioquía luyú Pisidia

¹³ Ni'r guluzë'ë yöd' Pafos na' Pablo len bönni' dza-gquë' lë', nacu'ë tu lë'i barco, ati' guladxinë' yöd' Perge luyú Panfilia. Lu yöd' na' bulá'aleni' lequë' bi'i Juan, böajbi' Jerusalén. ¹⁴ Gdöd ni' guluzë'ë Perge na', yjaquë' Antioquía luyú Pisidia. Lu yöd' na', cati' ni' nac dza la'y quequë' bönni' judío, gulayazië' lu yu'u ga tu'-dubë' tu'sëdë' queë' Dios, ati' lu yu'u na' gulabö'ë.

¹⁵ Ni'r bulabë' guich ga nayú'j zxba queë' Dios bönni' zoë' ni', lenca' le nayú'j lu guich ca gulanë' bönni' glu'ë

didza' uláz queë' Dios. Gdöd ni' gulasölë'ë nu yjöd' Saulo len Bernabé bönni' uná bë' qui yu'u na', gnë':
—Lbi'ili', bóchi'tu'. Chqui' ral-la' bi gnali' le uzejni'i netu', gul-në'.

¹⁶ Ni'r gyasë' Pablo, len bchis në'ë quië la'cu'ë dxiz, gnë':

—Gul-zë nagli' le gyëpa' lbi'ili', bönni' Israel, len lbi'il-i', nul-li' rádxi'i-në' Dios. ¹⁷ Xanru' Dios, Nu ta'yí'j ládxi-gac bunách Israel, gröczë' xuz xtau'ru' len benë' ga gulayantsquë' cati' ni' nacquë' bönni' zi'tu' luyú Egipito. Len yöl-la' huac zxön queë' bubijë' lequë' luyú ni'.

¹⁸ Gdu choa' iz bia' blenë' quequë' Dios cati' ni' guladë' gdu luyú bidx lu latj ca'z. ¹⁹ Cati' budx busnitië' gadx cö' yöd'z gulacua' luyú Canaán, bunöd'zjë' quequë' xuz xtau'ru' xyugac bunách ni'. ²⁰ Gdöd ni', le guc gdu ca tap gayuá' yu chiún iz, Dios bucu'ë quequë' bönni' glequi xbeynë' lequë' ga bdxintë zoë' Samuel, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios. ²¹ Ni'r gulanabë' lahuë' Dios uzóë' quequë' bönni' gna bë'ë, ati' Dios buzóë' quequë' Saúl, zxi'në' Cis, nababë' dí'a dza queë' Benjamín. Gdu ca choa' iz gna bé'inë' lequë' Saúl na'. ²² Gdöd ni' Dios gdu'ë Saúl na', ati' buzóë' quequë' David quië gna bë'ë. Dios benë' Ina' lau queë' David ni, gnë':

“Nözda' runë' le rdzag ladxa'a David, zxi'në' Isaí, len gunë' yúgu'të le rë'nda' neda'.” ²³ Ladj zxi'n xsoë' David ni, Dios benë' ga guljë' Jesús quië uslé' bunách Israel, ca na' zí'atël gzxí' lu në'ë Dios gunë'. ²⁴ Zi'al cati' zì'a glë'ë Jesús, benë' Iban Juan laugac yúgu'të bunách Israel quië lubí'i ládxi'gac len la'díl nis bunách ni'.

²⁵ Cati' ni' chzoa' udx gunë' Iban Juan na', gnë': “¿Nuzxa ráquili' naca' neda'? Cutu naca' Cristo, bönni' na' ral-la' guidë'. Na'a, gul-yutsca'. Chza' gal-la' gdxinë' ga zoa' ni bönni' na', ati' neda' cutu naca' lsaca' gleycja' lölë' nudë'ë.”

²⁶ Lbi'ili', böcha'a, yugu' zxi'n xsoë' Abraham, len nul-li' zoali' ni, rádxi'i-në' Dios. Dioscz bsölë'ë queëli' didza' ni quië ulali'. ²⁷ Cutu guluún'bë' Jesús nup nacuá' Jerusalén len bönni' ta'ná bé'inë' lequë', len cutu gulayéjni'në' le nayú'j lu guich le gulanë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, zal-la' tu'labczë' yugu' didza' ni yugu' dza la'y, san lu yöl-la' curejni'i quequë' glunë' ga butság ca rna didza' ni cati' ni' gulachuguë' queë' Jesús gatië'. ²⁸ Zal-la' cutu budzöli le nabaguë'ë Jesús gatië', gulanabë' lahuë' Pilato gna bé'inë' bönni' ludöddë' Lë'. ²⁹ Cati' budx glunë' queë' yúgu'të le nayú'j lu guich ca ral-la' gac queë', guluzötjë' Lë' lë'i yag cruz len gulucachë'ë Lë' yeru ba. ³⁰ Ni'r Dios buspanë' Lë' lu yöl-la' gut, ³¹ ati' zian dza buluí' lahuë' Jesús laugac nup yjaclen Lë' tsazxón cati' ni' gzë'ë Galilea, bdxinë' Jerusalén. Na'a, tunë' Ina' lau queë' yugu' bönni' na' laugac bunách.

³² Cni nac, lëzca' netu' ni rguíxjöi'tu' lbi'ili' didza' dx-i'a ca nac lë na' gzxí' lu në'ë Dios gunë' quequë' xuz xtau'ru'. ³³ Lë na' gzxí' lu në'ë quequë' Dios, Lëczë' benë' ga butság queëru', nacru' zxi'n xsoaquë'. Cni benë' cati' buspanë' Jesús, guc ca na' nayú'j lu guich ga zoa salmo buróp, le rna cni: “Li' nacu' Zxi'na'. Neda' buzoacza' Li'.” ³⁴ Ca nac na', Dios buspanë' Lë' lu yöl-la'

gut cui nit le gya' gbanè', Lëczë' Dios gnë' cni: "Gunna' queëli' le nacgac bica' ba gzxì' lu na'a lahuè' David." ³⁵ Qui lè ni na' nayúj ca' lu guich, ga zoa yetú salmo, le rna cni: "Cutu gu'u latj uga'në' bönni' la'y quiu' ga nit le gya' gbanè'." ³⁶ Le guc queë' David nac bë'. Gdöd benë' dxin laugac bunách uládz queë', ca na' gna bé'inë' lè' Dios, ni'r gutië' ati' gulagu'è lè' yeru ba ga nacu'è xuz xtau'huè', ati' gnit le gya' gbanè'. ³⁷ Na'a, Jesús na', Dios buspanë' Lè', ati' cutu gnit lu yeru ba le gya' gbanè'. ³⁸ Lbi'ili', böcha'a, ral-la' gnózi' lè' ni rguíxjöi'tu' lbi'ili'. Dios runít lahuè' lbi'ili' ca nac dul-la' nabága'li' ni'a qui le benë' Jesús ni. ³⁹ Na'a, Dios ruúnë' tsahui' yúgu'të nup ta'yejlë' Jesús, rugúë' yugu' dul-la' na' le cugúc ugúa zxba queë' Dios, le bë'è Moisés. ⁴⁰ Gul-gún chi'i cuinli' na'a cui gac queëli' le nayúj lu guich le gulané' bönni' glu'è didza' uláz queë' Dios, rna cni:

⁴¹ Gul-yutsca', lbi'ili', bönni' cutún ba la'n.
Ubánili' san lu yöl-la' curejlë' queëli' gatli'.
Neda' guna' tu dxin dza ni zoali',
Ati' zal-la' nu quixjöi' lbi'ili' le ruluí' dxin na', cutu ca' tséjlë'li'.

⁴² Cati' gulurujë' lu yu'u ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío Pablo len bönni' na' dzagquë' lè', ni'r gláta'yu lauquë' bunách ni' la'guíxjöi'në' lequë' yugu' lè' ni cati' gdxin yetú dza la'y quequë'. ⁴³ Cati' ni' gulurujë' lu yu'u na' bönni' nudubquë' ni', glunë' tsazxón Pablo len Bernabé zian bönni' judío len bönni' nuhuöacquë' judío, bönni' ta'yíj ládxi'quë' Dios. Chopë' ni' glu'lenë' lequë' didza', len gulusë'è ládxi'quë' quië' lácteczë' tsutsu, lunë' löz le ruzá' ladxë'è quequë' Dios.

⁴⁴ Yexunu' gbidz ca' cati' bdxin yetú dza la'y quequë', guludubë' yelati'z cuguluhuöatë bunách lu yödza' quië' la'yönnë' xtidzë'è Dios. ⁴⁵ Ni'r guluxzé'inë' bönni' judío cuta'yejlë', cati' gulané'inë' bunách zian na', ati' gulané' qui didza' ru'è Pablo, len guladá'baguë'è lei. ⁴⁶ Ni'r gdu lu yöl-la' rugu ladxì' quequë', glè' yugu' bönni' judío na' Pablo len Bernabé, ta'né':

—Ben bayúdx quíxjöi'tu' lbi'ili' zi'al xtidzë'è Dios, san le ruca'nli' ca'z didza' ni, len runi lbi'ili' cutu nacli' lsaca' gdél-li'li' yöl-la' na'bán gdu ni, qui lè' ni na', na'a uyeajtu' ga nacuá' bunách gza'a. ⁴⁷ Lëzca' cni gna bé'inë' netu' Xanru' Dios guntu' lban queë' Cristo lau-gac bunách gza'a, nac ca rna didza' na' bë'è Dios ca nac queë' Cristo, gnë':

Nuzóa' Li' quië' gacu' yení' quegac bunách gza'a,
Len gacu' Nu uslá bunách gdu'të yödzyly.

⁴⁸ Cati' gulayöni didza' ni bunách gza'a nacuá' ni', guludzijnë' len gulagu'è Xanru' yöl-la' ba ni'a qui xtidzë'è. Gulayejlë' Cristo yúgu'të nup ni' chnunë' quegac Dios gata' quegac yöl-la' na'bán gdu. ⁴⁹ Cni guc, gzë' xtidzë'è Xanru', ati' gulayöni lei bunách yúgu'të yödza' nacuá' luyú ni'. ⁵⁰ Ni'r gulagú'u yöl-lë'è yugu' bönni' blau qui yödza' ni' bönni' judío cuta'yejlë' na' cui la'lé'inë' dxi'a Pablo len Bernabé. Lëzca' cni gulagú'u yöl-lë'è ngul blau ni' ta'yíj ládxi'nu Dios. Cni guc, glunë' ga gulabía ládxi'quë' Pablo len Bernabé, ati' gu-

lulaguë' chopë' ni' lu xyuquë'. ⁵¹ Ni'r guluquindjë' yu bëchtö da' lalabquë' Pablo len Bernabé le ruluí' nagá'n zxguia' nabága'gac bunách lu yödza' na', ati' yjaquë' lu yödza' Iconio. ⁵² Guludzijnë' bönni' yödza' Antioquia na', bönni' ta'yejlë' Xanru', ati' gzóalenë' lequë' Dios Bó' La'y.

Le glunë' Pablo len Bernabé lu yödza' Iconio

14 Cati' guladxinë' Iconio Pablo len Bernabé, gulayazië' tsazxón lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati' ni' glu'è didza'. Cni guc, gulayejlë' Cristo zian bunách judío, lenca' zian bunách gza'a. ² Ni'r gulagú'u yöl-lë'è la'quë' bönni' gza'a bönni' judío cuta'yejlë', cui la'lé'inë' dxi'a bóchi'ru' ta'yejlë'è Cristo. ³ Le gulayejlë' Cristo bunách zian na', zian dza gulacu'è ni' Pablo len Bernabé, ati' lu yöl-la' rugu ladxì' glu'è xtidzë'è Dios, le tu'zxöni ládxi'quë' Xanru'. Lëczë' Xanru' bulu'è nac gdu'të li didza' tu'è ca nac le ruzá' ladxë'è quegac bunách Dios, le bë'è latj glunë' le tac bë' len le tun ga tu'bani bunách. ⁴ Ni'r gularúj chopl bunách lu yödza' na'. La'quë' guladé'è bönni' judío cuta'yejlë', ati' yela'quë' guladé'è Bernabé len Pablo, gbaz na' nasölë'è Cristo. ⁵ Ni'r bönni' judío cuta'yejlë' na' len yugu' bönni' gza'a ni' glunë' tuz bönni' ta'ná bé'inë' lequë', ati' gularujë' quië' lu'è dò' quequë' gbaz na' nasölë'è Cristo len luladxë' lequë' guiöj. ⁶ Cati' táquibe'inë' lè' ni Pablo len Bernabé, guluxzundjë' ni', yjaquë' yödza' Lистра len Derbe luyú Licaonia, ati' ni' guladödë' yúgu'të yödzdau' gdu zbi'il, ⁷ gap ni' glunë' lban qui didza' dxi'a ca nac queë' Cristo.

Tu'ladxë' Pablo guiöj lu yödza' Lистра

⁸ Lu yödza' Lистра zoë' bönni' curzë'è. Rö'zë' ni' le curza'czë' cati' ni' guljë' len gatga gzë'i ni'è. ⁹ Ruzë' naguë' didza' ru'è Pablo bönni' ni. Buyúë' lè' Pablo len gúquibe'inë' rejle'è Cristo quië' huöaquë'. ¹⁰ Ni'r bë'è zidzj didza' Pablo, rë' lè':

—Gzui.

La' gxíti'të' bönni' na' len gzë'i ni'è. ¹¹ Cati' gulané'inë' lè' na' benë' Pablo bönni' Lистра, gulazú lauquë' tu'è zidzj didza' lu didza' tu'è bönni' Licaonia na', ta'né':

—Yugu' dios bönni' ni. Nuhuötjquë' ga zoaru', tu'luí' cuinquë' ca nacquë' bönni'.

¹² Bernabé na', gulané' naquë' Júpiter, ca lè' dios blau quequë', ati' Pablo, gulané' naquë' Mercurio, yetú dios quequë'. Cni gulané' le ru'è didza' Pablo ca na' ta'né' runë' Mercurio na'. ¹³ Ga ni' nacu'è zoa gdu' qui Júpiter, cuit nöztëz ga ni' ta'yáz bunách yödza' na'. La' bdxintë' ni' bxuz qui Júpiter na', nachë'è-ba' yugu' bëdx len nu'è ca' yugu' bregui' yöj, ati' dzaggac lè' bunách zian. Glë'nnë' ludödcdë'-ba' bëdx na' lauquë' Pablo len Bernabé quië' la'yíj ládxi'quë' lequë' ca tunë' quegac dios quequë'. ¹⁴ Cati' gláquibe'inë' lè' ni Bernabé len Pablo, gbaz na' nasölë'è Cristo, gulachözë'è lari' nácuquë'. Tu'hui'nnë' le tunë' bönni' ni le cural-la' lunë', ati' gulaxíti'è, yajcu'è gatsj lahui'l bunách zian na', len glu'è zidzj didza', ¹⁵ të' lequë':

—Lbi'ili' bunách. ¿Bizx quië runli' cni? Lëz bönni' ca lbi'ili' nactu', len rguíxjöi'tu' lbi'ili' lë nicz ral-la' uca'nli', le cunáčz ni, quië gáquili' queë' Dios ban. Dios ni benë' luzxbá len yödzyú, len nis zxön, len yúgu'të le nacué' tu tu latj na'. ¹⁶ Iz chguladód, glun yúgu'të bunách ca rnaz qui queëgac, ati' Dios cutu buzaguë'ë xnözgac, ¹⁷ san benë' ga glac le tun lna' lau queë', ni'a qui le nacgac dxi'a benë' quequë'. Rsölë'ë queëru' nis guiöj, len runë' ga ta'yán le razru'. Ruzólj rudzé'inë' rë'u len runë' ga rudziji ládxi'ru'.

¹⁸ Zal-la' glë' lequë' cni Bernabé len Pablo, cannz guluxicjë' guluzaguë'ë xnözgac bunách zian na', cui ludödcde'-ba' bëdx na' laquë'.

¹⁹ Ni'r guladxinë' ni' la'quë' bönni' judío cuta'yejlë'ë, narujquë' Antioquía len Iconio, ati' gulagú'u yöl-lë'ë bunách zian na'. Ni'r gululadxë' Pablo guiöj yúgu'të', len gla'jyë' lë' ni'l ra' yödza na', le táquinë' chnatië'.

²⁰ Ni'r cati' guludubë' gdu zbi'il ga dë' Pablo bönni' ta'yejlë'ë Cristo, gyasë' Pablo len buazië' lu yödza na'. Cati' za' reni' yetú dza, burújlenë' Bernabé, yjaquë' yödza Derbe.

²¹ Lu yödza ni' glunë' lban qui didza' dxi'a ca nac queë' Jesucristo, ati' gulayejlë' Cristo bunách zian ni'. Gdöd ni' yhuöjquë' Litra, len Iconio, len Antioquía. ²² Cati' guladödë' yugu' yödza na' Bernabé len Pablo, gulutipë' ládxi'quë' bönni' ni' ta'yejlë'ë Cristo, len gulusë'ë ládxi'quë' luga'në' tsutsu ca na' ta'yejlë'ë Lë'. Glë' lequë':

—Rë'u tsaczru' ga rna bë'ë Dios, run bayúdx saca' qui'ru' zian le gac queëru'.

²³ Tu cö' hueaj bunách ni' queë' Cristo, gulucu'ë bönni' gul lun chi'ë bunách queë' Cristo na'. Cati' chgululidzë' Dios len glunë' gubás, ni'r gulagu'ë lequë' lu në'ë Xanru', Nu na' ta'yejlë'ë.

Tu'dxinë' Antioquía luyú Siria Pablo len Bernabé

²⁴ Ni'r guladödë' luyú Pisidia Pablo len Bernabé, ati' guladxinë' luyú Panfilia. ²⁵ Budx glunë' lban qui xtizdë'ë Cristo lu yödza Perge, yjaquë' yödza Atalia. ²⁶ Guluzé'ë ni', ati' gulabenë' tu lë'i barco len guludxinë' yödza Antioquía, ga na' nacué' bönni' queë' Cristo, bönni' na' gulasölë'ë lequë' tsjenquë' lban, cati' ni' gulagu'ë lequë' lu në'ë Dios, Nu na' ruzá' ladx' quequë' lunë' xchinë', dxin na' chbudx glunë'. ²⁷ Cati' ni' guludxinë' Antioquía, guludúb bunách queë' Cristo nacué' ni'. Ni'r gulagúxjöi'në' lequë' Pablo len Bernabé ca nacgac le zxön benë' Dios lu na'quë', lenca' ca benë' Dios, bë'ë latj ta'yejlë' ca' Lë' bunách gza'a. ²⁸ Zian dza gulugá'nlenë' bunách ni' ta'yejlë' Cristo Pablo len Bernabé.

Tu'dubë' Jerusalén huen dxin queë' Cristo

15 Ni'r guladxinë' Antioquía la'quë' bönni' narujquë' luyú Judea, ati' gulusëdnë' bóchi'ru' ni', ta'në':

—Chqui' cutu grugu lu xpéla'li' ca nalébitu' runtu' ca na' gna bë'ë Moisés, cutu gac ulali'.

² Ni'r guladíl-lenë' lequë' didza' Pablo len Bernabé, ati' glactsca rusbó. Gdöd ni', gulabóë' Pablo len Bernabé len yela'quë' bönni' bóchi'ru' ni', quië tsjaquë' Jerusalén, la'dxinë' lauquë' gbaz ni' queë' Cristo, lenca' lauquë' bönni' gul tun chi'ë bunách queë' Cristo ni', quië lu'lenë' lequë' didza' ca nac lë ni rac, tu'sëdnë' bunách bönni' na' le nachixi.

³ Ni'r gulugu'ë lequë' nöz bönni' queë' Cristo nacué' Antioquía, ati' guladödë' lu xyu yödza Fenicia len luyú Samaria, ati' gulagúxjöi'në' bóchi' lza'ru' ni' ca guc, guluhuöaquë' queë' Cristo bönni' gza'a. Lë ni ben ga guludzijnë' yúgu'të bóchi' lza'ru' ni'.

⁴ Cati' guladxinë' Jerusalén Pablo len Bernabé, glunë' lequë' ba la'n bönni' queë' Cristo nacué' ni', lenca' yugu' gbaz nasölë'ë Lë', len bönni' gul tun chi'ë. Gulagúxjöi'në' lequë' Pablo len Bernabé yúgu'të le benë' Dios lu na'quë'. ⁵ Ni'r gulayasë' la'quë' bönni' gdau' fariseo chta'yejlë'ë Cristo, ta'në':

—Run bayúdx grugu lu xpéla'quë' bönni' gza'a na' ta'yejlë'ë'ë Cristo, len gna bë'iru' lequë' lunë' ca rna bë' zxba queë' Moisés.

⁶ Ni'r guludubë' gbaz nasölë'ë Cristo len bönni' gul tun chi'ë bunách queë', quië la'bequi xbeyne' lë ni rac. ⁷ Gdöd glu'ë zian didza', gzuinë' Pedro len gudxë' lequë':

—Böcha'a. Nóziczli' ca guc dza ni'të, Dios gröczë' neda' quië guna' lban laugac bunách gza'a quië la'yönnë' didza' dxi'a len la'yejlë'ë Cristo. ⁸ Dios, Nu nunbë'cz le yu'u icj ládxi'dau'gac bunách, buzöë' le nac bë' runë' lequë' ba la'n, le bsölë'ë quequë' Dios Bö' La'y, lëz ca bsölë'ë queëru' Lë'. ⁹ Cutu butsé'ë ca benë' quequë' len queëru', ati' lëzca' lequë' bunë' dxi'a icj ládxi'dau'quë' le ta'yejlë'ë Cristo. ¹⁰ Na'a, ¿bizx quië run leyli'-në' Dios, ruspága'li' yua' xyengac böchi' lza'ru'? Yua' ni, le nac le ta'ná bë' zxba queë' Moisés, cutu guc gua'ru' rë'u, len cutu guc lu'ë xuz xtau'ru'.

¹¹ Rë'u ni, réjlë'ru' nularu' ni'a qui le buzá' ladxë'ë queëru' Xanru' Jesús, len lëz ca nularu' rë'u, lulé' ca' lequë'.

¹² Cati' budx bë'ë didza' ni Pedro, gulacu'ë dxiz yúgu'të', ati' guluzé' nagquë' didza' glu'ë Bernabé len Pablo, gulagúxjöi'në' lequë' le tac bë' len le tun ga tu'bani bunách, yugu' le benë' Dios lu na'quë' ga nacué' bunách gza'a. ¹³ Cati' budx glu'ë didza' ni Bernabé len Pablo, bubi'ë didza' Jacobo, gnë':

—Böcha'a. Gul-zé' nagli' le gyëpa' lbi'ili'.

¹⁴ Chgdíxjöi'czně' rë'u Simón Pedro ca benë' Dios, bulu'ë lahui yöl-la' huac queë' le zi'al lzu laugac bunách gza'a quië bubijë' quizi queë' bunách nútsa'gac ladjquë'. ¹⁵ Ca nac lë ni rajlözgac xtídza'quë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

¹⁶ Dza töd lë ni huöda' len uchisa' Nu gna bë',

Tsazië' xlatjë' David,

Guna' ca run nu ruchís tu yu'u naguíndj.

Uchisa' ca' bunách la'cuá' lidxë', nup naga'ngac,

Guna' ca run nu ruchís tu zö'ö gul.

Cni uchisa' le gna bë'ë David

¹⁷ Quië luguíj Xanru' yezica' bunách.

Luguílj Lè' bunách gza'a,
Ati' si' lagac: bunách queë' Dios.

¹⁸ Cni rnë' Xanru',

Nu na' dza ni'të ben ga nac bë' yúgu'të lë ni.

¹⁹ Qui lë ni na' runi neda' cutu ral-la' gun níguiru' bunách gza'a, nup tu'huóac queë' Dios. ²⁰ Ral-la' uzu-jru' quequë' lu guich quië luca'në' yugu' le cural-la' lahuë', le nadód laugac bdau' guiöj bdau' yag, len cui lunë' le cunác, len cui lahuë' xpéla'cba' böa' guixi' cunarujcba' rön, len cui lahuë' xchönba' nútítëz böa' guixi'. ²¹ Dza ni'të nacua' yúgu'të yödz nup tun Iban lu yu'u gap tu'dübë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, len tunë' Iban qui le buzujë' lu guich Moisés. Tu'labczë' lei yugu' dza la'y.

²² Ni'r guladzág ládxi'quë' gbaz nasölë'ë Cristo len bönni' gul tun chi'ë, len yúgu'të bunách queë' Cristo, la'bóë' la'quë' bönni' ladjquë' quië la'sölë'ë lequë' Antioquía, tsjáclenë' Pablo len Bernabé. Chopë' na' gula-bóë', lëquë' Judas, zoa yetú lë' Barsabás, lenca' Silas, nacquë' bönni' blau dzagquë' bóchi'ru' ni'. ²³ Guluzujë' lu guich le guludödë' lu na'quë' lu'ë, le rna cni:

—Netu', gbaz nasölë'ë Cristo, len bönni' gul tun chi'ë, len yugu' bóchi'ru', rugaptu' lbi'ili' Dios, bóchi-tu', nacli' bunách gza'a zoali' Antioquía len yugu' yödz luyú Siria len Cilicia. ²⁴ Byónitu' ca tun la'gac bunách gularúj ga zoatu', bönni' na' cutu bsóla'tu' lequë'. Dut-sa'quë' lbi'ili' ni'a qui le ta'né', len tu'chíxinë' icj ládxi-dau'li', le ta'ná bë'ë grugu lu xpéla'li' len gunli' ca rna bë' zxba queë' Moisés. ²⁵ Qui lë ni na' bdzag ládxi'tu' cati' chben tuz xtídza'tu', grötu' chopë' bönni', nup gsóla'tu', duyuguë' lbi'ili'. Guídlenquë' Bernabé len Pablo, nup ni nadxi'iru'. ²⁶ Chyjaquë' gap gzoa banádx latië' Bernabé len Pablo le nadxi'icné' Xanru' Jesu-cristo. ²⁷ Cni nac, rsóla'tu' queëli' Judas len Silas. Chopë' ni la'guíxjöi'në' lbi'ili' lë ni ruzujtu' lu guich ni. ²⁸ Bului'inë' netu' Dios Bö' La'y le rdzag ladxë'ë, len lëz-ca' cni rdzag ládxi'tu' netu', cutu uspága'rtu' lbi'ili' yua', le nac le rna bë' zxba queë' Moisés, san tuz yugu' lë ni run bayúdx gunli'.

²⁹ Cutu gáguli' le nadód laugac bdau' guiöj bdau' yag. Cutu gáguli' rön.

Cutu gáguli' xpéla'cba' böa' guixi' cunarujcba' rön.

Cutu gunli' le cunác.

Chqui' gun chi'i cuinli', gunli' ca rna yugu' lë ni, gunli' dxi'a.

³⁰ Cni guc guladxinë' Antioquía yugu' bönni' na' nasóla'quë'. Ni' gulutubë' bunách queë' Cristo nacua' ni', ati' gulagu'ë lu na'quë' guich na'. ³¹ Cati' chbudx gululabë' lei, guludzijnë' ca nac le nayúj lu guich na', le ruhuí' zxön lequë'. ³² Le nacquë' ca' bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios Judas len Silas, guluhuí' zxönë' lequë' len gulutipë' ládxi'quë' bóchi'ru' ni', gulugunë' dxin didza' zian gluí'lenë' lequë'. ³³ Gdöd guludzeyne' ni' nabáb dza chopë' ni, ni'r bóchi'ru' ni' guluzeyne' lequë' dxi'a didza' quië tshuöjquë' Jerusalén ga nacu'ë bönni' gulasölë'ë lequë'. ³⁴ Bdzag ladxë'ë Silas buga'në' Antioquía. ³⁵ Guluga'në' ca' Antioquía Pablo

len Bernabé, ati' gulusëdnë' bunách len glunë' Iban qui xtídzë'ë Xanru'. Lëzca' cni glun zianr ca' bunách.

Rzu lahuë' Pablo rjenë' Iban le buróp Izu

³⁶ Gdöd nabáb dza Pablo gudxë' Bernabé:

—Huayejru' leyúbl tsajyucru'-në' bóchi'ru' nacu'ë yúgu'të yödz gap chyjenru' Iban qui xtídzë'ë Xanru', quië glé'iru' nacx rac quequë'.

³⁷ Gu'nnë' Bernabé la'ché'ë-bi' bi'i Juan Marcos, tséaj-lenbi' lequë', ³⁸ san cutu bdzag ladxë'ë Pablo la'ché'ë-bi' tséajlenbi' lequë' le bulá'alenbi' lequë' luyú Panfilia len cutur yjénlenbi' lequë' dxin queë' Xanru'. ³⁹ Cutu guc tuz xtídza'quë' Bernabé len Pablo ga bdx-intë gululá'alenë' tuë' yetúë'. Bchë'ë-bi' bi'i Marcos Bernabé ati' gulabenë' tu lë'i barco, yjaquë' luyú Chipre. ⁴⁰ Pablo gröë' Silas quië tséajlenë' lë'. Ni'r gulagu'ë lequë' lu në'ë Xanru' bóchi'ru', gulanabnë' Lë' uzá' ladxë'ë quequë', ati' zjaquë' Pablo len Silas. ⁴¹ Guladödë' yugu' yödz luyú Siria len Cilicia, ati' gulutipë' ládxi'gac bunách queë' Cristo nacua' ni'.

Runbi' tsaxxón Pablo len Silas bi'i Timoteo

16 Gdöd ni' guladxinë' yödz Derbe len Listra Pablo len Silas. Ni' zoabi' bi'i bönni' réjlë'bi' Cristo, lëbi' Timoteo. Nacbi' zxi'nnu ngul judío réjlë'nu Cristo, san cutu naquë' judío xuzbi'. ² Tunë' Ina' lau queëbi' bóchi'ru' nacu'ë Listra len Iconio, ta'né' runbi' le nac dxi'a. ³ Gu'nnë' Pablo tséajlenbi' lë' bi'i ni, ati' gdel-lë'ë-bi' len bchuguë' lu xpéla'bi' ca tun bunách judío. Cni benë' cui la'né' queëbi' bönni' judío nacu'ë ni', le nözcnë' yúgu'të' cutu naquë' judío xuzbi'. ⁴ Cati' guladödë' gap nacua' yödz ni' Pablo len nup dzaggac lë', tu tu yödz na' guludödë' lu na'quë' bóchi'ru' nacu'ë ni' yugu' zxba na' glunë' gbaz nasölë'ë Cristo len bönni' gul tun chi'ë bunách queë', nacu'ë Jerusalén. Guludödë' zxba ni lu na'quë' quië lunë' ca rna bë' zxba na'. ⁵ Cni guc, guladíp ládxi'gac ca nac le réjlë'ru' Cristo yúgu'të cö' bunách queë' Cristo, ati' gulayán tu tu dza.

Rulidzë' Pablo bönni' Macedonia lu yël bëhcál

⁶ Guladödë' luyú Frigia len luyú Galacia Pablo len bönni' dzagquë' lë', le buzaguë'ë xnözquë' Dios Bö' La'y, cui tsajtíxjö'quë' xtídzë'ë Xanru' luyú Asia. ⁷ Cati' guladxinë' luyú Misia, glë'nnë' tsjaquë' luyú Bitinia, san cutu bë'ë lequë' latj Dios Bö' La'y, Nu rsölë'ë queëru' Jesús. ⁸ Ni'r guladödë' gal-la' ga dë Misia, ati' yjaquë' yödz Troas. Neda' Lucas, ruzuja' quiu' lu guich lë ni, gzoa' Troas na', ati' yajsóalena'-në' Pablo. ⁹ Lu yödz ni' Dios bului'inë' Pablo tu le blé'inë' lu yël bëhcál. Buluí' lahuë' lë' bönni' Macedonia, zuinë' len ráta'yue' lahuë' Pablo, rnë': "Gdöd ladztu', lu xyutu' Macedonia, len guclen netu'." ¹⁰ Cati' blé'inë' lë ni Pablo, lë na' buluí' lahui lë', la' bë' ládxi'tëtu' tseajtu' luyú Macedonia, le gúquibe'itu' Dios chbulidzë' netu' tsjentu' Iban qui didza' dxi'a laugac bunách luyú ni'.

Le glunë' Pablo len Silas lu yödZ Filipos

¹¹ Ni'r grentu' lè'i barco, buza'tu' Troas. Tinz gdödtu' ga bdxintu' Samotracia, ati' gdöd yetú dza bdxintu' yödZ Neápolis. ¹² Buza'tu' ni', ati' bdxintu' Filipos, yödZ na' nacr blau ca yúgu'tè yödZ nababgac tsla'a ni' luyú Macedonia. Lu yödZ ni' nucua'quë' bunách uládz quequë' bönni' Roma. Lu yödZ niz gzoatu' nabáb dza. ¹³ Cati' bdxin tu dza la'y, brujtu' lu yödZ, gyeajtu' ra' yegu ga na' tu'dúbcz, tu'lídZ Dios bunách yödZ na'. Ni' grö'tu' len gdíxjöi'tu' ngul nudubcnu ni' ca nac xtidzë'ë Xanru'. ¹⁴ Nútsa'nu ladjcnu ni' Lidia, ngul Tiatira. Nacnu ngul huëti' lari' xna záqui'tsqui. Rej ládxi'nu Dios ngul ni, ati' buzé nagnu didza' bë'ë Pablo, ati' Xanru' gúclenë'-nu quië gzxi' lu na'nu didza' na' bë'ë Pablo. ¹⁵ Ni'r bdilnu nis lënu, ati' guladíl ca' nis bunách nacua' lidxnu. Gdöd ni' gúta'yunu lautu', gnanu:

—Chqui' ráquibe'ili' réjlë'a Xanru', gul-tsáz lidxa', len gul-zóa ni'.

Bennu bayúdx uga'ntu' ni'.

¹⁶ Yetú le guc tu dza tsal ni' zeajtu' ga na' rulidz-tu-në' Dios, brujbi' dutsagbi' netu' bi'i ngul yu'u lëbi' bö' run ga rnë ya'abi'. Len yöl-la' rnë ya'a queëbi' runbi' ga ta'zi'tsqüë' dumí bönni' xanbi'. ¹⁷ Bi'i ngul ni zaj-naubi'-në' Pablo len netu', rui'bi' zidz didza', rnabi':

—Bönni' ni tunë' xchinë' Dios náctërë' blau.

Ta'guíxjöi'në' lbi'ili' nac gac ulali'.

¹⁸ Cni benbi' zian dza. Cati' cutur bdzag ladxë'ë Pablo, bueycjë' len bulidzë' bö' na' yu'u lëbi', rnë':

—Ni'a queë' Xanru' Jesucristo, rna bé'ida' li'. Burúj icj ládxi'dau'bi' bi'i ngul ni.

La' ni'z burujtë bö' na'.

¹⁹ Cati' gulalé'inë' xanbi' chburúj bö' na' run ga rnë ya'abi', len cutur nac löz la'zi'ë dumí ni'a queëbi', qui lë ni na' gulazönë' Pablo len Silas, ati' gulachë'ë lequë' lauquë' bönni' yúlahui', nudubquë' ga nac lu yë'y.

²⁰ Gulucu'ë lequë' lauquë' bönni' yúlahui' na', ta'né':

—Nacquë' judío bönni' ni len tunë' ga tun rusbó bunách yödZ ni. ²¹ Tu'sëdnë' le cural-la' si' lu na'ru' len cural-la' gunru', le nababru' Roma.

²² Ni'r guladá'baga' Pablo len Silas bunách zian ni', ati' gulaná bé'inë' nup gulaléycj lari' nácuquë' Pablo len Silas bönni' yúlahui', ati' gulaguinë' lequë' gba'y.

²³ Gdöd gulaguinsquë' lequë', gulagu'ë lequë' lidx guia. Gulaná bé'inë' bönni' ruseyjë' lidx guia na' gun chi'itsquë' lequë'. ²⁴ Bönni' ni, cati' chgulaná bé'inë' lë' cni, glu'ë lequë' lu yu'u död lidx guia na', len glu'ë ni'aquë' yeru yag ta'zón ni'aquë'.

²⁵ Gdu ladx' yël tu'lidzë' Dios Pablo len Silas, len tul-lë' yöl-la' ba queë' Dios, ati' ta'yönnë' bönni' nadzunquë' lidx guia na'. ²⁶ Ni'r tu tsalz gtittsca luyú. Cni guc ga bdxintë gzxiz xlibi zö'ö lidx guia na', ati' la' gulayaljtë yúgu'të gap nu ryaz, ati' guluhuédx ca' du guia nága'gac bönni' nadzunquë' ni'. ²⁷ Bubanë' bönni' na' ruseyjë' lidx guia. Cati' blé'inë' nayaljgac gap nu ryaz lidx guia na', gleycjë' guia tuchi' queë' quië gdödi cuinë', le ráquinë' chguluzxundjë' bönni' nadzunquë' lidx guia na'. ²⁸ Ni'r zidz bulidzë' lë' Pablo, gnë':

—Cutu bi guni cuinu', le zoatu' ni yúgu'tëtu'.

²⁹ Ni'r gnabë' gui' bönni' na', ati' gda'atë' lu yu'u lidx guia na'. Gzxiztsquë' lu yöl-la' radxi, ati' byechuë' xni'aquë' Pablo len Silas. ³⁰ Cati' chnubijë' lequë' lidx guia na', gudxë' lequë':

—Lbi'ili', bönni', ¿bizxa ral-la' guna' quië ulá'?

³¹ Lequë' të' lë':

—Gyejllë'ë Xanru' Jesucristo ati' uláu' li', len lëzca' cni lulá bunách nacua' lidxu'.

³² Glu'lenë' lë' didza' ca nac qui xtidzë'ë Xanru', dzaggac lë' yúgu'të bunách nacua' lidxë'. ³³ La' na'z, ni' nac chdzö'l la' bchë'të' lequë', ati' yajtibë' lequë' ga dx-iaquë' huë'. Gdöd ni', la' bdiltë' nis, ati' guladíl ca' nis yúgu'të bunách nacua' lidxë'. ³⁴ Ni'r bchë'ë lequë' lidxë', len bë'ë le glahuë'. Rudzijnë' lë' len tu'dziji ca' yúgu'të bunách nacua' lidxë' le ta'yejllë'ë Dios.

³⁵ Cati' za' rení' dza na', gulasölë'ë ni'a na'quë' bönni' yúlahui', ati' glë' bönni' na' ruseyjë' lidx guia, ta'né':

—Bsan-quë' bönni' na'.

³⁶ Ni'r gdíxjöi'në' Pablo didza' ni bönni' na' ruseyjë' lidx guia, gnë':

—Gulasölë'ë didza' bönni' yúlahui' usana' lbi'ili'.

Na'a, gul-rúj, len gul-huój dxí'adau' ga rzoali'.

³⁷ Ni'r brujë' Pablo len gudxë' yugu' ni'a na'quë' bönni' yúlahui' na', gnë':

—Chgulaguinë' netu' laugac bunách zal-la' cutu narúguini queëtu' ca rna bë' zxba, len gulagu'ë netu' lidx guia, ati' netu' ni nababtu' Roma. ¿Naru' tu'santsë' netu' bagachi'z? Cutu ca' gac. Lídgarë' lequë' dusanquë' netu'.

³⁸ Yhuöjquë' ni'a na'quë' bönni' yúlahui' na' ya-jtíxjöi'cnë' bönni' yúlahui' didza' ni, ati' lequë' gládx-inë' cati' gulayönnë' nababquë' Roma Pablo len Silas.

³⁹ Cati' guladxinë' lidx guia ni', gláta'yue' lauquë' Pablo len Silas cutu luspaguë'ë lequë' zxguia'. Ni'r gulabijë' lequë' lidx guia na' len gláta'yue' lauquë' lurujë' yödZ na'. ⁴⁰ Ni'r gularujë' lidx guia na' Pablo len Silas, ati' gulayazië' lidxnu Lidia. Cati' chgulalé'inë' bóchi'ru' nacu'ë ni', guluchizië' didza' icj nagquë' ati' la' guluza-të' ni'.

Tun rusbó bunách Tesalónica

17 Guladödë' Pablo len Silas lu yödZ Anfípolis len lu yödZ Apolonia, ati' guladxinë' lu yödZ

Tesalónica, ga ni' zoa tu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. ² Buga'në' ni' Pablo gdu galj dza, len ca runczë', gyijë' ga zoa yu'u na' cati' nac dza la'y quequë' bönni' judío, ati' bë'lenë' lequë' didza'.

³ Busálj la'në' len bului'inë' lequë' rusëdi le nayúj lu guich la'y run bayúdx saca' qui'ë Cristo, Nu na' tunë' löz bönni' judío duslé' lequë', ati' töd gatië' ubanë' lu yöl-la' gut. Ni'r gudxë' lequë' Pablo:

—Cni guc queë' bönni' na' lë' Jesús, runa' lban queë' ga ni zoali'. Bönni' ni naquë' Cristo.

⁴ Ni'r gulayejllë'ë Cristo la'quë', ati' glunë' tsaxón Pablo len Silas. Lëzca' cni gulayejllë'ë Cristo zian bönni' gza'a, bönni' ta'yíj ládxi'quë' Dios. Lëzca' gulayéjllë'nu Cristo ngul blau zian. ⁵ Ni'r lu yöl-la' ruzxe'í quequë'

Pablo bönni' judío cuta'yejlë', gulutubë' bönni' cunac-que' tsahui', bönni' ta'dazë' ca'. Cati' chgulutubë' bunách zian, glunë' ga glun rusbó gdu lu yöd z na', ati' bayúdx gulayazië' lidxë' Jasón quië lubijë' Pablo len Silas laugac bunách na' tun rusbó. ⁶ Cati' cutu guludzólnë' Pablo len Silas, gulabijë' Jasón len yezíca'rë' bóchi'ru' nacu'ë ni', ati' gulachë'ë lequë' lauquë' bönni' yúlahui'. Glu'ë zidz didza', ta'në':

—Chguladxinë' ca' ni bönni' na' nutsá'quë' bunách gdu'të yöd zlyú. ⁷ Jasón ni glu'ë lequë' lidxë'.

Ta'dá'baguë'ë zxba queë' César, bönni' rna bé'inë' rë'u, yúgu'të bönni' ni, ta'në': “Zoë' yetúë' bönni' rna bé'ë, lë' Jesús.”

⁸ Cati' gulayönnë' lë ni, gulabö'ë bagu'í bönni' lu yöd len bönni' yúlahui' na'. ⁹ Ni'r, gdöd gulazi'ë dumí le bucá'ngarë' Jasón len yezíca'rë' bönni' na' bönni' yúlahui', gulusanë' lequë'.

Le glunë' Pablo len Silas lu yöd z Berea

¹⁰ Ni'r la' gulasóla'të' Pablo len Silas bóchi'ru' ni', ni' nac chdzö'l, zjaquë' yöd z Berea. Cati' guladxinë' ni', gulayazië' lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío nacu'ë ni'. ¹¹ Glacrë' tsahui' bönni' ni ca bönni' nacu'ë Tesalónica, le gulazí' lu na'quë' xtidzë'ë Xanru' gdu ládxi'quë'. Yugu' dza gululabtsquë' dxi'a le nayúj lu guich la'y, quië láquibe'inë' chqui' nacz lë na' rnë' Pablo. ¹² Cni' guc, gulayejlë'ë Cristo zian bönni' judío. Lëzca' cni, gulayejlë'ë Cristo zian bönni' gza'a, yugu' ngul blau len yugu' bönni'. ¹³ Ni'r cati' gláquibe'inë' bönni' judío nacu'ë Tesalónica, lëzca' rguíxjö'ë Pablo xtidzë'ë Dios lu yöd z Berea, yjaquë' ni', len glunë' ca' ni' ga glun rusbó bunách zian. ¹⁴ Ni'r la' gulasóla'të' Pablo bóchi'ru' ni', tsijë' ga nac ra' nis zxön, san gulu-ga'nzë' Berea Silas len bi'i Timoteo. ¹⁵ Gulachë'ë Pablo bönni' Berea na' lu yöd z Atenas. Ni'r la' yhuöjctë' lu yöd z Berea, tu'ú'ë xtidzë'ë Pablo, lë' Silas len bi'i Timoteo tsjactë' ga ni' zoë' Pablo.

Le benë' Pablo lu yöd z Atenas

¹⁶ Tsal ni' zoë' Pablo rbözë' Silas len bi'i Timoteo lu yöd z Atenas, ruhui'ni ladxë'ë le rlé'inë' ta'yíj ládxi'gac bdau' guiöj bdau' yag yúgu'të bunách yöd z na'. ¹⁷ Qui lë ni na' bé'lenë' bönni' judío len bönni' ta'yíj ládxi'quë' Dios didza' ga nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios. Yugu' dza bé'lenë' nup ta'dá lu yë'y didza' ca nac xtidzë'ë Cristo. ¹⁸ Glu'í'lenë' Pablo didza' la'quë' bönni' da'quë' le tu'sëdnë' bönni' epicúreo len le tu'sëdnë' bönni' estoico. La'quë' gulané':

—¿Bizxa ré'nitsanë' gnë' bönni' huë' didza' ni? Yela'quë' gulané':

—Ráqitu' naquë' nu run lban quegac dios zi'tu'.

Cni' gulané' le runë' lban Pablo lauquë' qui didza' dxi'a queë' Jesús, len qui yöl-la' rubán. ¹⁹ Ni'r gu-laguel-lë'ë në'ë Pablo, len gulachë'ë lë' lu gui'a ga tu'dubë' tu'ë didza', nazí' lei Areópago, ta'në':

—¿Naru' huactsa yónitu' didza' cub ni rguíxjö'u?

²⁰ Rusyönnu' netu' le tun ga rubánitu'. Na'a, ré'nitu' gnóztu' bizxa rna didza' ni ru'u.

²¹ Cutur bi ta'dzág ládxi'quë' lunë' bönni' Atenas na' len bönni' gza'a nacu'ë ni', san la'yóniznë' len lui'zë' didza' tu le cub.

²² Ni'r gzuinë' Pablo gatsj lahui'l lö'a Areópago na', gnë':

—Bönni' Atenas, yúgu'të le rlé'ida' nac bë' szxöni rej ládxi'gacli' dios queëli'. ²³ Cati' gdöda' lu yöd z len buyúgaca' le rej ládxi'li', yajxaca'a ca' tu nich ga ni' nayúj le rna cni: “Tu Dios, Nutu Nu Nunbë' Lë'.” Dios na' rej ládxi'li'-në' zal-la' cutu núnbë'li'-në', Dios ni runa' lban queë' lauli'.

²⁴ Dios ni benë' yöd zlyú len yúgu'të le nacuá' yöd zlyú ni. Naquë' Xani yehua' yubá len Xani luyú ni, len cutu ca' zoë' gdu' nungac bunách. ²⁵ Cutu bi ryadzj queë' le gac lunódzj queë' bunách, le runódzjë' Lëczë' que-gac yúgu'të bunách yöl-la' na'bán len yúgu'të le rquíniru'.

²⁶ Lë' benë' tuzë' bönni' ga za'c yúgu'të bunách gza-'a quië la'cuá' gdu yöd zlyú, len bulu'ë dza la'cuá' len gap ral-la' la'cuá'. ²⁷ Dios bucu'ë lequë' quië luguiljë' Lë', chqui' nácti'tëz la'dzólnë' Lë' zal-la' la'gán la'zönzë'. Cni' rac zal-la' cutu zoë' zi'tu' ga zoaru' tu tu-ru'. ²⁸ Lëczë' runë' ga zoaru' nabanru', len bi gac gun-ru', len le nacru'. Nac ca na' gulané' la'quë' bönni' nútsa'quë' ladjli', nup guluzúj yugu' le rul-l, gulané': “Di'a dza queë' Dios nacru'.” ²⁹ Na'a, chqui' nacru' di'a dza queë' Dios, cutu ral-la' gnaru' naquë' Dios ca tu bdau' guiöj bdau' yag o le náquini oro, o plata, o guiöj, le nungac bunách ca nac tu le ta'guíndzj icjgac. ³⁰ Dios budödë' ca'z yugu' le glunë' lu yöl-la' curejni'i quequë' iz chguladód, san na'a rna bé'inë' yúgu'të bunách gdu'të yöd zlyú lubí'i ládxi'gac. ³¹ Dios chnulu'ë tu dza cati' cuequi xbeynë' yúgu'të bunách. Gdu tsahui' nac ca cuequi xbeynë' lequë' lu në'ë Jesús, bönni' na' bu-zoaczë' Lë', ati' laugac yúgu'të bunách benë' tsutsu gac cni le buspanë' Lë' lu yöl-la' gut.

³² Cati' gulayönnë' didza' bë'ë Pablo ca guc, zoa nu bubán lu yöl-la' gut, gulutitjë' la'quë', ati' yela'quë' gulané':

—Yónigatu' yetú lë ni ru'u didza' qui.

³³ Ni'r burujë' Pablo gatsj lahui'l ga na' nacu'ë, zhuöjë'. ³⁴ Gulayejlë'ë Cristo la'quë', len glunë' tsaxzón Pablo. Nutsë'ë ladjquë' Dionisio, bönni' areópago, ati' nútsa'nu ca' ladjquë' ngul na' lënu Dámaris. Gulayejlë'ë ca' Cristo yela'quë' na'.

Le benë' Pablo lu yöd z Corinto

18 Gdöd guc lë ni, buzë'ë Pablo yöd z Atenas na', ati' gyijë' yöd z Corinto. ² Ni' yajxaquë'ë Aquilo, bönni' judío. Guljë' bönni' ni luyú Ponto, len zi'a bdxíngazë' Corinto na'. Buzë'ë luyú Italia len ngul queë', lënu Priscila, le gna bë'ë Claudio, bönni' uná bë', lurujë' yöd z Roma bönni' judío. Gyijë' Pablo ga nacu'ë Aquilo len Priscila na' ³ le nac tuz dxin tunë' Aquilo len Pablo. Bugá'nlenë' lequë', ati' tsaxzón

glunë' dxin, tunë' yu'u lári'dau'. ⁴ Cati' nacgac dza la'y quequë' bönni' judío, ryazië' Pablo lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, ga ni' bé'lenë' lequë' didza'. Gu'n-në' ului'inë' bönni' judío len bönni' gza'a nacué' ni', nac gdu'të li le rguíxjö'ë ca nac queë' Jesucristo.

⁵ Cati' guladxinë' ni' Silas len bi'i Timoteo, nuza'quë' luyú Macedonia, nugu'tsquinë' Pablo, runë' Iban qui xtidzë'ë Dios len runë' Ina' lau lauquë' bönni' judío, rnë':

—Jesús naquë' Cristo, Nu na' tunë' löz bönni' judío duslé' lequë'.

⁶ Cati' guladá'baguë'ë xtidzë'ë bönni' judío nacué' ni', len gulanë' zi'ë qui, ni'r gdxibë' lari' nacué' Pablo quië ului'inë' lequë' cutur nabaguë'ë lë' ni'a quequë', ati' gudxë' lequë':

—La' cuinzli' nabága'li' xzguia' qui yöl-la' gut queëli', clëg neda' nabaga'a lei. Na'a, huayija' ga nacué' bunách gza'a.

⁷ Ni'r burujë' ni' Pablo, gyijë' lidxë' Justo, bönni' rej ladxë'ë Dios, ati' zoa lidxë' gal-la' ra' yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. ⁸ Gyejlä'ë Xanru' Jesús Crispo, bönni' blau qui yu'u ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, dzaggac lë' yúgu'të bunách nacué' lidxë'. Cati' gulayönnë' xtidzë'ë Dios, gulayejlä'ë Cristo zian bönni' Corinto, ati' guladilë' nis. ⁹ Ni'r Lëczë' Xanru' gudxë' Pablo lu yël bëhcál, gnë':

—Cutu gádxinu', len cutu su' dxiz, quíxjö'u xtidza'a, ¹⁰ le zóalencza' li' neda', ati' nutu nu ulapa' në'i li' quië gua' dö' quiu', le náquigac quia' bunách zian lu yödz ni.

¹¹ Gdu ca tu iz yu gatsj buga'në' ni' Pablo, ati' busëd-në' lequë' xtidzë'ë Dios.

¹² Cati' bdxin dza rna bë'ë Galión luyú Acaya, glaquë' tuz bönni' judío cuta'yejlë', ati' guladá'baguë'ë Pablo, len gulachë'ë lë' ga rö'ë rbequi xbejnë' Galión na'.

¹³ Glë' Galión na':

—Bönni' ni rgu'u yöl-lë'ë bunách quië lunë' ba la'n Dios, ca rdá'baga' zxba queëtu'.

¹⁴ Cati' chzoa gu'ë didza' Pablo, Galión na' gudxë' yugu' bönni' judío, rnë':

—Lbi'ili', bönni' judío, la'naru' guc le rguitsj zxba queë' César, o tu le cunác, gua' glena' uzë' naga' xtídzä'li' ca ral-la' guna', ¹⁵ san chqui' nac didza' bizxj qui didza'z, o qui lagac bunách, len ca nac zxba queë-zli', gul-cá'n tsahui' lbi'izli', le cutu rë'nda' neda' gaca' nu cuequi xbey yugu' le cni.

¹⁶ Ni'r bulaguë'ë lequë' Galión lu yu'u yúlahui'. ¹⁷ Ni'r gulaguel-lë'ë Sóstenes, bönni' blau qui yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, yúgu'të bönni' uládz na', ati' gulaguinë' lë' lö'a yúlahui', san cutu bë' ladxë'ë Galión lë na' rac.

¹⁸ Zian dza buga'në' lu yödz na' Pablo, ati' gdöd buzeynë' bóchi'ru' nacué' ni' didza', gyijë' yödz Cencrea, ga ni' benë' yutuz icjë', le dë tu le nazí' lu në'ë lahuë' Dios gunë'. Ni'r grenë' tu lë'i barco, gyijë' luyú Siria, dzagquë' lë' Priscila len Aquilo. ¹⁹ Cati' guladxinë' yödz Éfeso, ni' bulá'alënë' lequë' Pablo. Gyazië' lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati'

bë'lenë' nup nacué' ni' didza'. ²⁰ Gláta'yuë' lahuë' Pablo bönni' ni' ugá'nlenë' lequë' yelati' xtsey, san lë' cutu gu'nnë'. ²¹ Buzeynë' lequë' didza', gnë':

—Run bayúdx soa' gapa' lni zi'a gac Jerusalén, ati' leyúbl huöda' ga ni zoali', chqui' huë'nnë' Dios. Ni'r grenë' lë'i barco Pablo, buzë'ë Éfeso na'.

Rudxinë' Pablo yödz Antioquía, len rzu lahuë' rjenë' Iban le bunn zu

²² Gdöd bdxinë' Pablo yödz Cesarea, grenë' gyijë' Jerusalén, ga ni' yajyüë' bunách queë' Cristo, ati' ni'r buzë'ë ni', gyijë' Antioquía. ²³ Gdöd zoë' ni' nabáb dza, brujë' ni', zijë' tu tu yödz luyú Galacia len Frigia. Benë' tsutsu bóchi'ru' nacué' ni' ca nac le ta'yejlë'ë Cristo.

Runë' Iban Apolos lu yödz Éfeso

²⁴ Tu dza ni' bdxinë' Éfeso Apolos, bönni' judío. Guljë' bönni' ni lu yödz Alejandría, len nabé'itsquinë' ru'ë didza', len nazëdtsquë' le nayúj lu guich la'y.

²⁵ Chnazëdë' bönni' ni ca nac le réjlä'ru' Xanru'. Gdu ladxë'ë bë'ë didza', len ca nac busëdnë' bunách ca nac queë' Jesús, zal-la' nunbë'ë tuz le ruquíl bunách nis ca benë' Juan. ²⁶ Gzu lahuë' Apolos ru'ë didza' gdu ladxë'ë ga nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. Cati' gulayönnë' didza' ru'ë Apolos na' Priscila len Aquilo, gulachë'ë lë' quizi, ati' guluzéjni'në' lë' dxi'ar ca nac didza' queë' Dios. ²⁷ Cati' gu'nnë' Apolos tödë' luyú Acaya, gulutipë' ladxë'ë bóchi'ru' nacué' Éfeso, ati' guluzujë' lu guich le tsju'ë lu na'quë' bönni' ta'yejlë'ë Cristo luyú Acaya na', quië lunë' ba la'n Apolos. Cati' bdxinë' Apolos luyú ni', guluzi'tsca xbey didza' ru'ë Apolos na' nup ni' chta'yejlë' Cristo, le ruzá' ladxë'ë quequë' Dios. ²⁸ Cni guc, le buxicjë' yugu' bönni' judío ni' Apolos laugac yúgu'të bunách, le bugunë' dxin le nayúj lu guich la'y, bulu'ë naquë' Cristo bönni' na' lë' Jesús.

Le benë' Pablo lu yödz Éfeso

19 Tsal ni' zoë' Apolos lu yödz Corinto, gdödë' Pablo gap nacué' yödz yelati' ra'l, ati' bdxinë' Éfeso. Ni' yajxaquë'ë la'quë' bönni' ta'yejlë'ë Cristo.

² Gnabnë' lequë' Pablo, rnë':

—¿Naru' dusóalënë' lbi'ili' Dios Bö' La'y cati' ni' zi'a gyéjlä'li' Cristo?

Glë' lë':

—Cutu nayónitu' chqui' zoë' Dios Bö' La'y.

³ Ni'r gnabnë' lequë' Pablo, rnë':

—¿Nacx guc le bdil-li' nis?

Ta'né':

—Ca buquile' bunách nis Juan.

⁴ Pablo gnë':

—Buquile' bunách nis Juan, nup ni' gulubí'i ládxi'gac, ati' Juancz gudxë' lequë' ral-la' la'yejlë'ë Nu na' zi'a za'tël ca lë', ati' Nu ni nac Jesús, lë' Cristo.

⁵ Cati' gulayönnë' didza' ni ru'ë Pablo bönni' na', guladilë' nis le chta'yejlë'ë Xanru' Jesús. ⁶ Cati' bxoá në'ë lequë' Pablo, rulidzë' Dios, dusóalënë' lequë' Dios Bö'

La'y, ati' glu'è didza' yubl, len glu'è didza' uláz queè' Dios. ⁷ Glaquè' bönni' ni gdu chinuè'.

⁸ Gdu ca tsonn beo' zoè' ni' Pablo, ati' gyaziè' lu yu'u ga tu'dubè' tu'sèdè' queè' Dios bönni' judío, len lu yöl-la' rugu ladxì' benè' lban laquè'. Bé'lenè' lequè' didza', gu'nnè' ului'inè' lequè' nacz le rguíxjö'è ca rna bè'è Dios. ⁹ Ni'r bzid icj ladxì'dau'què' la'què' len cutu gulayejlè'è Cristo, ati' gulanè' zi'è qui didza' queè' Xanru' ga nacua' bunách zian na'. Ni'r bulá'alenè' lequè' Pablo len bubijè' quizi nup ta'yejlè' Cristo. Yugu' dza bé'lenè' bunách ni ta'yejlè' Cristo didza' ga na' tu'-dubè' lu yu'u ga rusèdnè' bunách Tiranno. ¹⁰ Cni bèn-teczè' Pablo gdu ca chop iz, ati' cni guc, gulayöni didza' ca nac queè' Xanru' Jesús yúgu'tè bunách gap nacua' yödz luyú Asia, bunách judío len bunách gza'a. ¹¹ Dios benè' yugu' yöl-la' huac zxön lu në'è Pablo.

¹² Cni guc, gulazi'è yugu' lári'dau' béguè'è icjè' Pablo len yugu' lari' tsla'a bugal-lè' lè'è la'què' bönni', ati' yjua'què' leygac gap nacua' nup te'i, ati' guluhuöaquè' ca nac guidzhué' qui queèquè', len gularúj bö' xöhui' yu'ugac bunách na'.

¹³ Ni'r glè'nnè' lugunè' dxin lè' Xanru' Jesús la'què' bönni' judío udá dzag tu'bijè' bö' xöhui', quiè lubijè' bö' xöhui' yu'ugac bunách, ta'né':

—Len lè' Jesús, Nu na' runè' lban qui Pablo, rna bé'itu' lbi'ili' urujli'.

¹⁴ Cni glunè' gadx bönni' xzi'nè' Esceva, bönni' judío, bönni' blau ladjquè' bxuz uná bè'. ¹⁵ Bubí'i didza' bö' xöhui' na', gna:

—Núnbè'a-nè' Jesús, len nözda' nu nac Pablo, san lbi'ili', çnúzcatè lbi'ili'?

¹⁶ Ni'r gxíti'è bönni' na' yu'u lè' bö' xöhui', yjenè' lequè' zi' len buxijè' yúgu'tè', le gxáqui'rnè' ca lequè'. Cni guc, xguídgaczè' len hué'gactèzè' guluzx-undjè' lu yu'u ni' gadxè' bönni' na'. ¹⁷ Ca guc lè' ni gzè didza' ati' gulayöni yúgu'tè nup nacua' Éfeso, bunách judío len bunách gza'a, ati' yúgu'tè' gládxinè' Dios. Qui lè' ni na' glunè' zxön lè' Xanru' Jesús.

¹⁸ Lèzca' guladxinè' zian bönni' ta'yejlè'è Cristo len gulaxóalèpè' dul-la' nabága'què' len gulaguíxjö'è le chglunè'. ¹⁹ Lèzca' cni glunè' zian bönni', zi'al glunè' yöl-la' udzá'. Djua'què' yugu' guich udzá' quequè', ati' guluzégui'è leygac laugac yúgu'tè bunách. Gululabè' tsca záca'gac guich na', guc gdu chi un mil dumí plata. ²⁰ Cni guc, gzètsca didza' len bdél-li'tsca bunách xtidzè'è Xanru'. Gdu ladxì'què' gulayejlè'è Cristo.

²¹ Gdöd glac lè' ni, benè' queè' Pablo tsijè' Jerusalén, san zi'al ral-la' tödè' yugu' yödz luyú Macedonia len Acaya, ati' gnè':

—Töd tsija' Jerusalén, run bayúdx tsija' ca' Roma.

²² Ni'r bsölè'è-bi' luyú Macedonia chopbi' bi'i bönni' táclenbi' lè', lècbi' Timoteo len Erasto, san buga'nè' lè' nabáb dza luyú Asia na'.

Tun rusbó bunách lu yödz Éfeso

²³ Dza ni' glun rusbó bunách Éfeso, ati' gu-ladá'baguè'è xtidzè'è Xanru'. ²⁴ Benè' ga glunè' rusbó na' Demetrio, bönni' bédx guia plata. Runczè' yugu'

lidx bdau' guiöj bdau' yag náquicni plata qui dios quequè', lènu Diana. Szxöni gulazi'è dumí bönni' tunè' dxin ni. ²⁵ Butubè' yezíca'rè' bönni' tunè' la' dxin niz Demetrio, ati' gudxè' lequè':

—Böcha'a, nöziczli' ca nac dxin runru', runn dumí queèru'. ²⁶ Rlé'ili' len ryónili' ca runè' Pablo na'. Clègz Éfeso ni, san gdu luyú Asia chbdél-li'nè' bunách zian, ati' chbutsé'è ca tunè', rè' lequè': “Cutu nacgac dios le nungac bunách.” ²⁷ Clègz zoa banádx ugá'n ca'z dxin ni runru', san lèzca' zoa banádx ugá'n ca'z gdau' qui dios zxön lènu Diana. Cni gac, ugá'n ca'z yöl-la' zxön queènu, dios ni ta'yj ladxì'gac-nu bunách gdu'tè luyú Asia lenca' gdu'tè yödzlyú.

²⁸ Cati' gulayönnè' didza' ni bönni' na', gulaleynè', ati' glu'è zidzj didza', ta'né':

—Náctèrnu zxön Diana, dios queèru' rè'u, bunách Éfeso.

²⁹ Cni guc, glun rusbó bunácx gdu'tè lu yödz na', ati' tuz glaquè', len jarélu'què' yjaquè' lö'a yúlahui'. Gla'yjè' ni' Gayo len Aristarco, bönni' nababquè' Macedonia len dzagquè' Pablo. ³⁰ Cati' gu'nnè' Pablo tsaziè' ga nacua' bunách zian na', cutu ca' glu'è lè' latj bönni' ta'yejlè'è Cristo. ³¹ Lèzca' cni glunè' la'què' bönni' yúlahui' qui luyú Asia, bönni' ta'lé'inè' Pablo dxi'a. Gulasölè'è queè' nup gláta'yu lahuè' cu tsijè' lö'a yúlahui' na'. ³² Ga ni' tunè' rusbó len ta'bödxyé'è, tu le ta'né' la'què', len yetú le ta'né' yela'què', le chró'gaczè' bröli bönni' zian na' tunè' rusbó, len yelati'z cuguluhuöatè' cutu nözcnè' bizx quiè na' nudubquè' ni'. ³³ Ni'r gulabijè' Alejandro ladj bunách zian na' bönni' judío, ati' guludxiguè'è lè' lauquè'. Bulu'è len në'è Alejandro na', quiè la'bö'è dxiz, le gu'nnè' gu'è didza' gaclen yugu' bönni' judío na' laugac yúgu'tè bunách na'. ³⁴ Cati' gláquibe'inè' naquè' judío, glu'è tsaxón zidzj didza' yúgu'tè' gdu ca chop hora, ta'né':

—Náctèrnu zxön Diana, dios queèru' rè'u bunách Éfeso.

³⁵ Ni'r benè' bönni' uzúj qui yúlahui' ga la'bó' dxiz bunách zian na', gnè':

—Bönni' Éfeso, nözigac yúgu'tè bunách zoa ni gdau' queènu Diana, dios zxön. Rè'u ni, bunách Éfeso, run chi'iru' gdau' na' lenca' bdau' na' böxj ga zoaru', bruj luzxbá. ³⁶ Nutu nu gac tá'baga' lè' ni. Qui lè' ni na' run bayúdx soali' dxiz, len cutu bi gúntèzli'. ³⁷ Naché'gaccli'-nè' ni bönni' ni, len cutu ta'banè' le dzö' gdau', len cutu ta'né' xöhuè'è queènu dios queèli'. ³⁸ Qui lè' ni na', chqui' zoa didza' bizxj quequè' Demetrio len bönni' bédx guia plata nacua'lenè' lè', len núti'tèz bönni', dè latj ga nu uzé nag lequè', ati' zoa nu cuequi xbey lequè'. Ni' huac luquí lza'què' tuè' yetué'. ³⁹ Na'a, chqui' dè yetú le gnabli', huac uca'nru' tsahui' lei cati' ludúb bönni' yúlahui' ca na' rna bè' yúlahui'. ⁴⁰ Zoa banádx nu uquí rè'u ni'a qui rusbó ni guc na'a, gna rdá'baga'ru' yúlahui'. Cutu bi gac quíxjö'ru' bizx quiè guc rusbó ni.

⁴¹ Cati' budx bè'è didza' ni, busölè'è lidxgac bunách zian na' nudubgac ni'.

Zijë' Pablo luyú Macedonia len luyú Grecia

20 Cati' grö' dxi rusbó na' guc lu yödZ Éfeso, bu-lidzë' Pablo yugu' bönni' ta'yejlë'ë Cristo, ati' bchizië' icj nagquë' didza'. Gdöd ni' bunidë' lequë' len la' bulá'alentë' lequë'. Brujë' ni' ati' gyijë' luyú Macedonia. ² Gdödë' yugu' yödZ luyú ni', ruzéjni'tsquinë' bóchi'ru' nacu'ë ni', ati' gdöd ni' bdxinë' luyú Grecia. ³ Ni' gzoë' Pablo gdu ca tsonn beo'. Cati' chzoa cuenë' tu lë'i barco tsijë' luyú Siria, gúquibe'inë' ta'bó' nisië' lë' bönni' judío quië la'zönë' lë'. Qui lë ni na' bguel-lë'ë nöz zhuöjë' luyú Macedonia, ati' bdxinë' yödZ Filipos. ⁴ Zjáclenë' lë' tsazxón Sópater, zxi'në' Pirro, bönni' Berea, len Aristarco len Segundo, yugu' bönni' Tesalónica, len Gayo, bönni' Derbe, lenca' bi'i Timoteo len Tíquico len Trófimo, yugu' bönni' Asia. ⁵ Ni'r ya-jnörquë' lahuë' Pablo bönni' ni, yjaquë' yödZ Troas, ga ni' gulabözë' lë'. ⁶ Lu yödZ Filipos na', neda', Lucas, ya-jtsaga'-në' Pablo. Cati' chgdöd lni cati' tahuë' bönni' judío yöt xtil cunazí' xnë'i, gyaztu' tu lë'i barco len buza'tu' Filipos na'. Gdöd gayu' dza budzagtu' bönni' ni' yajnörquë' lahuë' Pablo, yjaquë' Troas, ati' ni' buga'ntu' gadx dza.

Le benë' Pablo lu yödZ Troas

⁷ Dza domingo guludubë' bönni' ta'yejlë'ë Cristo quië lahuë' yöt xtil le rusá' ládxi'ru' ca gutië' Jesucristo. Ni' busëdnë' lequë' Pablo, len le ral-la' uzé'ë ni' cati' za' rení' dza na', xtsey bë'ë didza', ga bdxintë gdöd ladxí' yël. ⁸ Ga ni' nudubquë' nac lu yu'u xtsa', ati' nacuá' ni' zian le ta'gú'u yení'. ⁹ Zoabi' ni' bi'i Eutico, rö'bi' ga ra'a leni' qui yu'u na', ati' nadódr yël queëbi' le rtunn lban runë' Pablo. Ga ni' rö'bi' rasbi' bi'i na' nac ga bunn cuia yu'u, ati' raszbi' ca' gbíxtëbi', böxjbi' ga bdxintëbi' xzan yu'u. Náttëbi' gululisë'-bi'. ¹⁰ Bötjé' Pablo xzan yu'u na', ati' yajxóë' lëbi', len bunidë'-bi'. Ni'r gudxë' nup nacuá' ni':

—Cutu gadxi gdzóbili'. Nabanbi'.

¹¹ Cati' chbubenë' xtsa' Pablo, gdel-lë'ë yöt xtil, gdahuë'. Ni'r bé'lenë' lequë' didza' Pablo ga bdxintë zil bal. Gdöd ni' burujë' ni'. ¹² Bi'i bönni' ra'bán na' gbixbi', nabanbi' guluché'ë-bi' len sxzöni guluzí' zxönë'.

Ca guc bdxintu' Mileto

¹³ Gnörtu' yajchentu' lë'i barco, ati' gdödту' ga bdxintu' yödZ Asón quië tsajtsagtu'-në' ni' Pablo, gac ca na' chben xtídza'tu', le gu'nnë' Pablo tsijë' ni' së'iz ni'ë. ¹⁴ Cati' chbudzagtu'-në' lu yödZ Asón na', grénlenë' netu' lë'i barco, ati' gyeajtu' Mitilene. ¹⁵ Buzá' ni' barco, ati' dza buróp bdxintu' töd li ga zoa luyú bidx nazí' lei Quío, ati' yetú dza ca' gdödту' töd li ga dë Samos len bdxintu' yödZ Trogilio ga ni' gzoatu' tu chi'i. Yetú dza ca' bdxintu' yödZ Mileto. ¹⁶ Cni bentu' le chbenë' queë' Pablo tödzë' Éfeso, cui tseyne' luyú Asia, le run bayúdx soë' Jerusalén cati' nac dza Pentecostés chqui' sáqui'në'.

Didza' bë'ë Pablo lu yödZ Mileto

¹⁷ Cati' ni' zoë' Pablo lu yödZ Mileto, bsölë'ë nu yajlídZ bönni' gul tun chi'ë bunách queë' Cristo nacu'ë Éfeso.

¹⁸ Cati' guladxinë' ga zoë' Pablo, lë' gudxë' lequë':

—Lbi'ili' chnózczi' ca béntecza' ga zoali' ga gdel-la' bdxina' luyú Asia. ¹⁹ Yugu' dza bena' xchinë' Xanru' lu yöl-la' nöxj ladxí', ga bdxintë grödxá' ni'a queëli', ati' zian le guc quia' le gzxi' bë' neda' ni'a qui le cunác glunë' quia' bunách judío cuta'yejlë'. ²⁰ Béntecza' lban ga zoali' qui yúgu'të le ruzi'li' xbey, len busëdda' lbi'ili' yalj lulu ga nudubli' len gap nac lu yu'u lidxli'. ²¹ Bena' lna' lau laugac bunách judío len laugac bunách gza'a quië lubí'i ládxi'gac, luhuóac queë' Dios, len la'yejlë' Xanru' Jesucristo. ²² Na'a, chnunë' quia' Dios Bö' La'y tsija' Jerusalén, len cutu nözda' bizxa gac quia' ni'. ²³ Yúgu'të yödZ ga rda', rguíxjöi'në' neda' Dios Bö' La'y, rë' neda' la'gu'ë neda' lidx guia len lusaca' zí'ë neda' bönni' judío cuta'yejlë'. ²⁴ Cutu bi runi neda' qui lë na' gac, zal-la' gatia' o cugatia', san rui' ládxi'zga' udx guna' le chbdel-la'a runa', quië guna' dxin na' budödë' lu na'a Xanru' Jesús, le nac guna' lban qui didza' dxi'a ca nac le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios. Cni guna' len yöl-la' rudziji.

²⁵ Na'a, yúgu'tëli' na' chbena' lban lauli' ca rna bë'ë Dios, nözda' cutur glé'ili' neda'. ²⁶ Qui lë ni na', le nacz rëpa' lbi'ili' na'a dza. Cutu nabaga'a neda' queëli' nituli' lbi'ili'. ²⁷ Cutu bi bucáchi'da' lbi'ili', san gdíxjöi'da' lbi'ili' yúgu'të le rnë' Dios. ²⁸ Qui lë ni na', gul-gún chi'i cuinli', len gul-gún chi'i yúgu'të bunách queë' Cristo, le nuzóë' libi'li' Dios Bö' La'y quië uyuli' lequë', len gun chi'ili' bunách queë' Xanru', Nu na', uláz quequë' gutië', bulaljé' xchönë' le böá'uinë' lequë'. ²⁹ Chnözda', töd uzá'a ga zoali', la'yáz ga zoali' nup lë'ni lusnít bunách queë' Cristo, lunë' ca tunba' bö'cu' zuga' snia', tu'snitba' yugu' bö'cu' zxila'. ³⁰ La'rujë' bönni' nút-sa'quë' ladjli', ati' lu'ë didza' cunác quië lubijé' qué-gaczë' nup ta'yejlë' Cristo nút-sa'gac ladjli'. ³¹ Qui lë ni na', gul-zóa ban ladxí' len gul-tsajnéy ca bena' neda' gdu ca tsonn iz, rël len tē dza buchizia' icj nagli' tu tuli' ga bdxintë grödxá' queëli'.

³² Na'a, böchi' lza'adau', rgu'a lbi'ili' lu në'ë Dios. Rn-aba' lahuë' uzá' ladxë'ë queëli', gunë' ca rna xtídzë'ë. Dios gunë' lbi'ili' tsutsu len gunë' ga gdél-li'li' gunli' tsazxón nup nubijé' quizi queë'. ³³ Gatga gzë ladxa'a le naqui quequë' böchi' lza'a. Cutu gzë ladxa'a dumí, o lari' quequë'. ³⁴ Nózczi' dxi'a, na' cuincza' bena' dxin quië gac ga'ua' le byadzj quia' len quegac nup gulacua'len neda'. ³⁵ Ca nac yúgu'të le bena', bului'ida' lbi'ili' cni ral-la' gunru' dxin quië gac gáclenru' nup bi ta'yadzji. Ral-la' tsajneyru' didza' bë'ë Xanru' Jesús, gnë': "Uzí'r xbey nu bi runódzj ca nu bi rzi'."

³⁶ Cati' budx bë'ë didza' ni Pablo, buzechu xzibë', ati' benë' tsazxón yúgu'të', gululidzë' Dios. ³⁷ Ni'r gula-bödxë' yúgu'të', ati' gulunidë' yenë' Pablo, len glahuë' lë' bzxidu. ³⁸ Cni glunë' le guluhui'nnë' ni'a qui didza' na' bë'ë Pablo, gnë': "Cutur glé'ili' neda'." Tsazxón yjáclenë' lë', guladxinë' ga grenë' lë' lë'i barco.

Zijë' Pablo Jerusalén

21 Gdöd bulá'alentu' lequë', gyu'utë nöz barco na', ati' tinz gyeajtu' ga zoa luyú bidx nazi' lei Cos.

Dza buróp na', gdödtu' yetú latj nazi' lei Rodas, ati' buza'tu' ni' len bdxintu' yödZ Pátara. ² Ni' yajxáca'tu' barco yubl zeaj luyú Fenicia. Grentu' lè'i barco na', ati' gyu'utë nöz. ³ Gdödtu' ga nalá' Chipre, dë tsla'a yögl, ati' gyeajtu' luyú Siria. Ni' gyaz barco na' lu yödZ Tiro, le ral-la' tsajcá'n ni' yua' dzö' lè'i barco na'. ⁴ Lu yödZ Tiro na' yajxáca'tu' bönni' ni' ta'yejlë'ë Cristo, ati' ni' bugá'nlentü' lequë' gdu gadx dza. Le chbului'inë' lequë' Dios Bö' La'y le ral-la' gac queë' Pablo, glë' lè' cutu tsijë' Jerusalén. ⁵ Cati' chbza'a dza na', burujtu' ni', ati' tsazxón gulazá'lenë' netu' yúgu'të' len yugu' ngul quequë' len yugu' bi'i quequë', ga bdxíntëtu' ni' ra' yödZ na'. Ra' nis zxön ni' buzechu xzibtu' len bulidz-tu'-në' Dios. ⁶ Budx bunida' lza'tu' tutu' yetutu', bubentu' lè'i barco, ati' lequë' yhuöjquë' lidxquë'.

⁷ Buza'të barco na' lu yödZ Tiro, ati' ga yajséy bdxin lu yödZ Tolemaida. Ni' burujtu' lè'i barco na'. Bugaptu' Dios bóchi'ru' nacu'ë ni', ati' bugá'nlentü' lequë' tu dza. ⁸ Cati' za' rení' yetú dza, burujë' ni' Pablo, ati' dza-gtu'-në' netu' gyeajtu' yödZ Cesarea. Ni' gyaztu' lu yu'u lidxë' Felipe, ati' bugá'nlentü' lè'. Runë' lban qui didza' dxi'a Felipe na', len bitsë'ë gadxë' bönni' ni' gu-lucu'ë dza ni'të quië láclenë' bunách queë' Cristo.

⁹ Nacua'bi' tap bi'i ngul ra'bán queë' Felipe na', tui'bi' didza' uláz queë' Dios. ¹⁰ Gdöd gdzeytu' ni' chop tsonn dza, ni'r bdxinë' Agabo, bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios, narujë' luyú Judea. ¹¹ Bönni' ni duyüë' netu', ati' gdél-lë'ë pan guid queë' Pablo. Béguë'ë ni'a na' cuinë', gnë':

—Cni rnë' Dios Bö' La'y: “Cni lunë' bönni' judío nacu'ë Jerusalén. Lúguë'ë bönni' ni naqui queë' pan guid ni, ati' ludödë' lè' lu na'gac bunách gza'a.”

¹² Cati' byónitu' didza' ni, gúta'yutu' lahuë' Pablo, netu' len nup nacuá' ni', cui tsijë' Jerusalén. ¹³ Bubi'ë didza' Pablo, gnë':

—¿Bizxa ni runli', rbödxli' len rushuí'nili' neda'? Neda' chzoacza' sina', clëgz lúguë'ë neda', san gatia' ca' Jerusalén ni'a queë' Xanru' Jesús.

¹⁴ Le cutu gzxáqui'tu'-në' didza', cutur bi gudxtu'-në', ati' gnatu':

—Gac ca dzag ladxë'ë Xanru'.

¹⁵ Cati' chguladód dza na', bupa'tu' queëtu', ati' gyeajtu' Jerusalén. ¹⁶ Gulazá'lenë' netu' la'quë' bönni' ta'yejlë'ë Cristo, nacu'ë Cesarea, ati' dzaguë' lequë' Mnasón, bönni' Chipre. Rejlë'ë Cristo dza ni'të, ati' ral-la' tsajga'ntu' lidxë' bönni' ni.

Pablo rajyüë' Jacobo

¹⁷ Cati' bdxintu' Jerusalén, len yöl-la' rudziji quequë' glunë' netu' ba la'n bóchi'ru' ni' ta'yejlë'ë Cristo. ¹⁸ Dza buróp na' gyázlenë' netu' Pablo lu yu'u, yajyutu'-në' Jacobo, ati' nudubquë' ni' yúgu'të bönni' gul tun chi'ë bunách queë' Cristo nacu'ë Jerusalén. ¹⁹ Cati'

chbugapë' Dios lequë' Pablo, bului'inë' lequë' yúgu'të le benë' Dios lu në'ë lè' ga nacuá' bunách gza'a. ²⁰ Cati' gulayönnë' lè ni, gulagu'ë Dios yöl-la' ba. Ni'r glë' Pablo:

—Rlë'icznü', bóchi'tu', cāti'ga zian gayu'ë bönni' judío ta'yejlë'ë Cristo, ati' tuntsquë' ba la'n zxba queë' Moisés yúgu'të'. ²¹ Chgulayönnë' yugu' le tui' quiu' didza' bunách, ta'ná rgu'u yöl-lu'u yúgu'të bönni' judío nútsa'quë' ladj bunách gza'a, quië luca'në' le gna bë'ë Moisés, len rna bé'inu' lequë' cu la'chuguë' lu xpéla'cbi' bi'i bönni'dau' quequë', len cu lunë' ba la'n yugu' le nalëbiru' runru' rë'u, bunách judío. ²² ¿Nacx gunru' na'a? Huala'rúj bunách zian cati' la'yöni chbdx-inu' ni. ²³ Na'a, ben lè ni rëtu' li'. Nacuá'lenë' netu' ni tapë' bönni', chnazí' lu na'quë' lahuë' Dios tu le lunë'. ²⁴ Bchë'ë quiu' yugu' bönni' ni, len ben tsazxón lequë' gun dxi'a cuinli' ca nac qui gdau', len gdizxj li' le ral-la' la'guizxjë' quië lun yutuz icjquë'. Ni'r la'nöznë' yúgu'të bönni' judío cutu nacZ lè na' ta'né' quiu', san lëzca' li' runu' le nac dxi'a len runu' ca rna bë' zxba queë' Moisés. ²⁵ Ca nac quegac bunách gza'a, nup ni' chta'yejlë' Cristo, chben xtídza'tu' len buzujtu' lu guich ca ral-la' lunë'. Cutu run bayúdx lun chi'ë yugu' lè ni tunë' bönni' judío, san tuz:

Cu lahuë' le ta'gú'u bunách laugac bdau' guiöj bdau' yag,

Len cu lahuë' rön,

Len cu lahuë' xpéla'cba' böa' guixi' cunarujcba' rön,

Len cu lunë' le cunác.

Ta'zönë' Pablo lö'a gdau'

²⁶ Ni'r bchë'ë queë' Pablo tapë' bönni' na', ati' dza buróp ni' ben dxi'a cuinë' tsazxón len lequë' ca nac qui gdau'. Ni'r gyazië' lö'a gdau', quië gac bë' bizxa dza udx lunë' le tu'ún dxi'a cuinquë', dza ni' ral-la' tsjua'quë' le la'gu'ë lahuë' Dios qui queëquë'. ²⁷ Cati' chzoa gza'a gadx dza na', gulalé'inë' Pablo la'quë' judío narujquë' luyú Asia, zoë' lö'a gdau'. Glunë' ga glun rusbó bunách zian, ati' gulazönë' Pablo. ²⁸ Glu'ë zidzj didza', ta'né':

—Gul-gaclen netu', bönni' Israel. Bönni' ni yúgu'të latj rusëdnë' yúgu'të bunách lucá'n ca'z yödZ queëru' len zxba queë' Moisés, len gdau' queëru' ni. Na'a, chglu'ë gdau' ni yugu' bönni' gza'a. Cni runë', run ditjnë' latj la'y ni.

²⁹ Cni gulanë' le gulalé'inë' Pablo zi'al lu yödZ dza-guë' Trófimo, bönni' Éfeso, len táquinë' glu'ë gdau' bönni' ni.

³⁰ Cni guc, guludúb yúgu'të bunách yödZ, len gulaguirë' ni'. Ni'r gulazönë' Pablo len gla'yjé' lè', gulubi-jé' lè' lö'a gdau', ati' la' guluseyjtë' ga nu ryaz lö'a gdau' na'. ³¹ Cati' chtáquicznë' ludöddë' Pablo, bdxin didza' lahuë' bönni' blau nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l. Byönnë' tun rusbó yúgu'të bunách Jerusalén.

³² La' butubtë' bönni' rjaquë' gdil-l len bönni' ta'ná bé'inë' lequë' bönni' blau ni, ati' jarélu'ë gyéajlenë' lequë' ga na' tun rusbó bunách na'. Cati' gulalé'i bunách ni' bönni' blau na' nacu'ë lu në'ë bönni'

rjaquë' gdil-l, len bönni' na' rjaquë' gdil-l, gulusanë' ta'guinë' Pablo. ³³ Ni'r gbiguë'ë bönni' blau na', len gzxönë' Pablo, ati' gna bé'inë' bönni' rjaquë' gdil-l lúguë'ë lë' chop du guia. Gdöd ni' gnabnë' bunách zian ni', rnë':

—¿Nuzxa caz bönni' ni, len bizxa benë'?

³⁴ Ta'bödxya'a bunách zian na', len qui queëgac ca ta'ná. Cni guc, cutu bi guc tséjni'në' bönni' blau na', le tun rusbó bunách na', ati' gna bé'inë' bönni' rjaquë' gdil-l la'ché'ë Pablo lu yu'u zxön ga tu'dubë' bönni' rjaquë' gdil-l. ³⁵ Cati' guladxinë' ga nac ni'yëpi' qui yu'u zxön na', glui'në' Pablo bönni' na' rjaquë' gdil-l, le dxíadi'igac lequë' bunách zian, ³⁶ le za'c cúdzu'quë' bunách na', ta'bödxya'a, ta'ná:

—Gul-döddë'.

Didza' bë'ë Pablo uláz queë' laugac bunách

³⁷ Cati' ni' gulazú lauquë' la'gu'ë Pablo lu yu'u zxön ni', lë' gudxë' bönni' blau na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, gnë':

—¿Naru' gunnu' latj gyëpa' li' tu didza'?

Bönni' blau na' gudxë' Pablo:

—¿Ractsu' didza' griego? ³⁸ ¿Naru' clëg li' bönni' Egipto na' dza lahui niz butubë' bönni' guladá'baguë'ë yúlalui', ati' bchë'ë lu latj ca'z gdu choa' gayu'ë bönni' gdödi bunách?

³⁹ Ni'r gudxë' lë' Pablo, gnë':

—Le nactë naca' neda' judío. Gulja' Tarso, yödز blau luyú Cilicia. Ráta'yua' lau' gunnu' neda' latj gu'a didza' laugac bunách ni.

⁴⁰ Bë'ë lë' latj bönni' blau na', ati' gzuinë' Pablo ga nac ni'yëpi', len bchis në'ë quië la'cuá' dxiz bunách zian ni'. Cati' chgulacu'ë dxiz, bé'lenë' lequë' didza' Pablo lu didza' hebreo.

22 Cni gnë' Pablo:

—Lbi'ili', bönni' gul, len lbi'ili' böcha'a. Gul-zé nagli' le gyëpa' lbi'ili' ca nac le runa'.

² Cati' gulayönnë' ru'ë didza' hebreo, gulacua'rë' dxiz. Gudxë' lequë' Pablo, rnë':

³ —Naccza' neda' judío. Gulja' lu yödز Tarso luyú Cilicia, san gzxöna' lu yödز ni, ati' busëdnë' neda' Gamaliel gdu ca nac zxba quequë' xuz xtau'ru'. Bë'tecz ladxa'a gyij ladxa'a Dios ca runli' lbi'ili' na'a. ⁴ Zi'al gdxia ládxi'gaca'-në' bönni' nazí' lu na'quë' xtidzë'ë Cristo, len bché'gaca'-në' ga latië'. Gzxóngaca'-në', len glú'gaca'-në' lidx guia, yugu' bönni' len ngul. ⁵ Lëzca' huac lunë' lna' lau qui le glunë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i. Glunë' guich uná bë' le yju'a ga nacu'ë bóchi'ru' judío lu yödز Damasco. Gyija' ni' tsajxóngaca' nup ni' ta'yejlë' Cristo, quië duché'gaca'-në' nága'quë' Jerusalén ni, quië lacquë' zxguia'.

Rguíxjö'ë Pablo ca böaquë' queë' Cristo

⁶ Ni'r gnë' Pablo:

—Cati' ni' zija' la' nöz, len zi'a gdxina' Damasco, guc gdu huagbídз, tu tsalz gyëp yös yení' za' luzxbá, le buzení' ga na' zija'. ⁷ La' yjótá'tea' llyu, len byönda' chi'i

Nu gudx neda': "Saulo, Saulo, ¿bizx quië rbia ladxu'u neda'?" ⁸ Ni'r gnabda' lë', gnia': "¿Nuzxa li', Xan?" Lë' gudxë' neda': "Neda' ni Jesús, bönni' Nazaret. Né-da'cza' rbia ladxu'u." ⁹ Gulale'icz yení' na' nup ni' gulacua'len neda', len gladxi, san cutu gulayöni chi'i Nu na' bulídз neda'. ¹⁰ Ni'r gudxa'-në': "¿Nacx guna', Xan?" Xanru' gudxë' neda': "Gyas, len gyeaj Damasco. Ni' zoa nu guië li' ca nac yúgu'të le ral-la' gunu'." ¹¹ Le cutur bi rlé'ida' le budí'i lahua' yös yení' na' gyëptсa, qui lë ni na' gulaguel-lë'ë na'a bönni' dzagquë' neda', ati' gulachë'ë neda' ga bdxintea' Damasco.

¹² Ni' zoë' Ananías, bönni' runë' gdu ca rna bë' zxba queë' Dios, ati' tunë' lë' ba la'n bönni' judío nacu'ë Damasco. ¹³ Bdxinë' ga zoa' Ananías na', len gudxë' neda': "Saulo, böcha'a, huöalj yöj lau'." La' ni'z böalj yöj lahua', ati' blé'ida' lë'. ¹⁴ Lë' gudxë' neda': "Dios quequë' xuz xtau'ru', dza ni'të gröczë' li' quië gnöznu' le rë'ncznë' Lë', len glé'inu'-në' Bönni' tsahui', Lëczë' Zxi'në', len yönnu' le guië' li' Lëczë'. ¹⁵ Cni gac, le ral-la' gunu' lna' lau queë' Lë' laugac yúgu'të bunách, quiéxjö'nu' lequë' ca nac le chblé'inu' len le chbyönnu'. ¹⁶ Na'a, ¿bizx quië rdzeynu'? Gyas, len bdil nis. Blidzë' Xanru' unë' li' dxi'a, ugúë' dul-la' nabagu'u."

Cristo bsölë'ë Pablo gunë' lban laugac bunách gza'a

¹⁷ Gnë' ca' Pablo:

—Gdöd ni', cati' budxina' Jerusalén, len tsal ni' rulidza'-në' Dios nchil gdau', blé'ida' tu le nac ca tu lu yël bëchcál. ¹⁸ Blé'ida'-në' Xanru', ati' gudxë' neda': "Jarelu' gyeaj. Burujtë Jerusalén ni, le cutu lunë' ba la'n le gunu' lna' lau quia' bönni' ni." ¹⁹ Neda' gudxa'-në': "Xan, nózgaccznë' ca bena' neda'. Gyazia' gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. Gdina' nup ni' ta'yejlë' Li', len glú'gaca'-në' lidx guia. ²⁰ Cati' ni' guludöddë' Esteban, bönni' ni' benë' lna' lau quiu', lëzca' zoa' ni' neda', bena' tuz bönni' guludöd-dë' lë' le ben chi'a lari' nácuquë' bönni' na' gululadxë' lë' guiöj." ²¹ Ni'r gudxë' neda' Xanru': "Gyeaj, le rsöla'a li' laugac bunách gza'a."

Pablo ru'lenë' bönni' blau didza', bönni' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l

²² Niz ze lau guluzé nagquë' didza' bë'ë Pablo bönni' judío, ati' ni'r gulabödxyë'ë. Glu'ë zidz didza', ta'né':

—Gul-döddë' bönni' ni. Cutur ral-la' soë' gbanë'.

²³ Ni'r le ta'bödxyë'ë, len ta'chöztsquë' le nácuquë' lu yöl-la' rley quequë', len tu'chijë' bëchtö yu lu bö'z, ²⁴ gna bë'ë bönni' blau na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l lugu'ë Pablo yu'u zxön na'. Lëzca' gna bé'inë' lequë' la'guinë' Pablo quië quiéxjö'ë le nacx, quië la'nöznë' bizx quië na' ta'bödxyë'ë cni queë' Pablo bönni' judío. ²⁵ Cati' glúguë'ë lë' pan guid quië la'guinë' lë', Pablo gudxë' tu bönni' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l zoë' ni', rnë':

—¿Naru' dë latj quinli' neda'? Nababa' Roma, ati' nu-tu nu glequi xbey neda' chqui' nabaga'a zxguia'.

²⁶ Cati' byönnë' lë ni bönni' na', gyijë' yajtíxjöi'në' bönni' blau na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l. Rë' lë':

—¿Bizxa caz ni runru'? Bönni' ni nababë' Roma.

²⁷ Ni'r bidë' ga zoë' Pablo bönni' blau na', len gudxë' lë':

—Gdixjö'. ¿Naru' nababu' li' Roma?

Pablo gudxë' lë':

—Ja, nababa'.

²⁸ Bubi'ë didza' bönni' blau na', gnë':

—Neda' ni, dumí zian gdixja' quië gbaba' Roma.

Ni'r Pablo gudxë' lë':

—Neda' gbaba' Roma cati' ni' gulja' le nababquë' Roma xuz xna'a.

²⁹ Cati' gulayönnë' lë ni, la' gulubíga'të' ga zoë' Pablo bönni' na' chzoa la'guinë' lë'. Lëzca', cati' gnöznë' nababë' Roma Pablo, gúdxinë' bönni' blau na' le chgna bë'ë glúguë'ë lë'.

Rdxinë' Pablo lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey

³⁰ Dza buróp ni', gu'nnë' bönni' blau na' gnöznë' gazxj ga rë' bizxa na' tu'quíë' Pablo bönni' judío. Gna bë'ë gulusedxë' du guía na' náguë'ë Pablo, ati' gna bë'ë ludubë' bxuz uná bë' judío, len yúgu'të bönni' gdau' ta'bequi xbey. Ni'r bubijë' Pablo ga na' nagu'uquë' lë' ati' buzöë' lë' lauquë'.

23 Ni'r buyutsquë' lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey na' Pablo, gnë':

—Lbi'ili', böcha'a. Ga rdxintë' na'a rböza' dxí'adau'. Cni nac, cutu zoa le ruxós neda' ládxi'dau'hua' lahuë' Dios.

² Ni'r gna bé'inë' nup nacuá' cuit lë'ë Pablo Ananías, bxuz blau, la'gapë'ë ru'ë. ³ Pablo gudxë' lë':

—Lëzca' cni ubi'ë quiu' Dios, li', rulu'iz tsahui' cuinu'. ¿Naru' rö'czu' rbequi xbeynu' neda' ca rna bë' zxba, san rdöd bë'i runu' ca rna bë' zxba na', rna bé'inu' la'gapë'ë neda'?

⁴ Nup nacuá' ni' të Pablo:

—¿Naru' rulídz zi'tsu'-në' bxuz blau queë' Dios?

⁵ Pablo gudxë' lequë':

—Lbi'ili', böcha'a. Nayúj lu guich, rna: "Cutu ulídz zi' nu rna be'i bunách uládz quiu'", san neda' cutu gúquibe'ida' naquë' bxuz blau.

⁶ Ni'r gúquibe'inë' Pablo nacquë' bönni' gdau' saduceo la'quë', ati' yela'quë' bönni' gdau' fariseo, ati' bë'ë zidzj didza' lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey na', gnë':

—Lbi'ili', böcha'a. Naca' bönni' fariseo, len naca' zx-i'në' bönni' fariseo. Na'a rbequi xbeyli' neda' le runa' löz lubán nup chnatgac.

⁷ Cati' bë'ë didza' ni Pablo, gularujë' chopl bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' saduceo, ati' guladíl-l didzë'ë la' légaczë'. ⁸ Cni glunë' le ta'në' bönni' saduceo na' cutu lubán nup chnatgac, len cutu nacu'ë gbaz la'y, len cutu nacuá' bö' nacgaccz bunách, san ta'yejlë'ë bönni' gdau' fariseo nacz yúgu'të lë ni. ⁹ Qui lë ni na' gulabödxë'ë. Ni'r gulayasë' bönni' nazëdquë'

zxba queë' Dios, bönni' gdau' fariseo, ati' guladíl-l didzë'ë, ta'në':

—Rusáca'tu' queëtu' cutu bi dö' nu'ë bönni' ni, le chqui' bë'len lë' didza' bö' naccz bunách, o chqui' bë'lenë' lë' didza' gbaz la'y queë' Dios, cutu ral-la' tá'baga'ru'-në' Dios.

¹⁰ Cati' chta'dil-ltsca didzë'ë bönni' judío na', gúdx-inë' bönni' blau na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, le ráquinë' luzxúxj luquindjë' Pablo. Ni'r gna bë'ë tsjaquë' bönni' rjaquë' gdil-l tsajliajquë' Pablo ladj bönni' judío na', len luchë'ë lë' lu yu'u' xzön ga na' tu'dubë' bönni' rjaquë' gdil-l.

¹¹ Cati' chnac chdzö'l la' dza na'z, bulu' lahuë' Xanru' ga zoë' Pablo, len gudxë' lë':

—Butíp ladxu'u, Pablo. Ca na' chbenu' Ina' lau quia' Jerusalén ni, lëzca' run bayúdx gunu' Ina' lau quia' lu yödZ Roma.

Tun xtídz'quë' ludöddë' Pablo

¹² Cati' za' rení' yetú dza, glun xtídz'quë' la'quë' bönni' judío len glun tsutsu xtídz'quë', ta'në' gunë' lequë' zxguia' Dios chqui' cutu lunë' lë na' glun xtídz'quë', le gulanë' cutu ca' li'j lahuë' ga gdxintë dza ludöddë' Pablo. ¹³ Nayánr ca choa'quë' bönni' na' glun tsutsu xtídz'quë' cni. ¹⁴ Yjaquë' bönni' ni ga nacu'ë bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zëjni'në' bönni' judío, ati' gulanë':

—Chben tsutsu xtídz'quë' tu', gnatu' gunë' netu' zxguia' Dios chqui' cuguntu' cni, le cutu gui'j gágutu' ga gdódiru'-në' Pablo. ¹⁵ Na'a, lbi'ili' len yugu' bönni' gdau' ta'bequi xbey, gul-guië' bönni' blau nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l duchë'ë Pablo cxö quië gdx-inë' ga nudubli', gnali' ré'nili' gnábili'-në' Pablo tu didza' ga rë' nöxj. Netu' cö' nistu'-në' la' nöz, ati' gdóditu'-në' cati' zi'a gdxinë' ni.

¹⁶ Byönibi' bi'i bönni' queënu ngul zanë' Pablo ca na' la'bó' nisië' Pablo, ati' gyeajbi', len gyazbi' yu'u' xzön na', yajtíxjöi'bi'-në' Pablo. ¹⁷ Pablo bulidzë' tuë' bönni' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, len gudxë' lë':

—Bchë'-bi' bi'i ni lahuë' bönni' blau, le nua'bi' didza' guiëbi'-në'.

¹⁸ Ni'r gdel-lë'ë-bi' bönni' na', len bchë'ë-bi' ga na' zoë' bönni' blau na', ati' gudxë' lë':

—Bulidzë' neda' Pablo, bönni' na' yu'ë lidx guía, len gúta'yuë' lahua' dgu'a-bi' lau' bi'i ni, le ré'nibi' gú'len-bi' li' didza'.

¹⁹ Gdel-lë'ë na'bi' bönni' blau na' len bchë'ë-bi' quizi, ati' gnabnë'-bi', rnë':

—¿Bizxa na' ral-la' gui'u neda'?

²⁰ Lëbi' gudxbi'-në':

—Chnunquë' didza' bönni' judío lá'ta'yuë' lau' gchë'u-në' Pablo cxö, quië gdxinë' lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey. Lë' li' të'nnë' la'nabnë' lë' tu didza' ga rë' nöxj, ²¹ san li', cutu tséjlë'u lë na' la'në', le nayánr ca choa'quë' ta'bó' nisië' Pablo. Chglun tsutsu xtídz'quë' bönni' ni, ta'në' gunë' lequë' zxguia' Dios chqui' cutu ludöddë' Pablo, len cutu li'j lahuë' ga ludö-

drdè' lè'. Na'a, chnacu'è sina' ta'bözè' si' lu na'u gunu' lè na' la'nabnè' li'.

²² Ni'r gna bé'inè'-bi' bönni' blau na' nacu'è lu në'è bönni' rjaquè' gdil-l, nutu nu guièbi' lè na' chgudxbi' lè', ati' ni'r busölè'è-bi' bi'i ni.

Rdxinë' Pablo lahuè' Félix, bönni' blau uná bè'

²³ Ni'r bönni' blau na' bulidzè' chopè' bönni' nacu'è lu na'què' tu tuè' tu gayu'è bönni' rjaquè' gdil-l, ati' gna bé'inè' lequè' lucözè' chop gayu'è bönni' rjaquè' gdil-l ta'zè'i ní'acquè', len tsonnlalj yu chiè' bönni' rjaquè' gdil-l dxiaquè' böa', len chop gayu'è bönni' rjaquè' gdil-l lu'è yag tuchi' quiè tsaquè' Cesarea gdu rdöd xtsö'. ²⁴ Lèzca' gna bé'inè' lequè' lucözè'-ba' böa' cuiè'-ba' Pablo, ati' la'ché'è lè' dxí'adau', cutu bi gac queè', quiè gdxinë' lahuè' Félix, bönni' blau uná bè'.

²⁵ Bsölè'è ca' guich rna cni: ²⁶ "Neda', Claudio Lisias, ruzuja' quiu' lu guich, bönni' blau uná bè', Félix. Ruga-pa' Dios li'. ²⁷ Bönni' ni rsöla'a-nè' quiu', gulazönè' lè' bönni' judío, len glè'nnè' ludöddè' lè'. Cati' gúquibe'i-da' nababè' Roma, bché'gaca'-nè' bönni' rjaquè' gdil-l len buslá'-nè' lu na'què' judío na'. ²⁸ Gu'nda' gnözda' bizxa benè', lè na' tu'quíè' lè' bönni' judío, ati' bché'a-nè' lauquè' bönni' gdau' ta'bequi xbeynè' lequè'. ²⁹ Cati' buedxi didza', gnözda' tu'quíè' lè' ca nac le rna bè' zxba quequè', len cutu bi nabaguè'è bönni' ni quiè nu gdödi lè', o nu cu'u lè' lidx guia. ³⁰ Ni'r cati' bdxin nu gdxjöi' neda' ta'bó' nisiè' lè' bönni' judío, la' bsóla'tea' lè' ga zu', ati' gna bé'igacda'-nè' bönni' ni tu'quíè' lè' la'dxinè' lau' li', quiè la'guíxjöi'nè' li' bi didza' napquè' lè'. Dios gáclenè' li'."

³¹ Ni'r gulaguel-lè'è Pablo bönni' na' rjaquè' gdil-l, len glunè' ca na' chgna bé'inè' lequè', ati' gulaché'è lè' yöd Antípatris, ni' nac chdzö'l. ³² Cati' za' reni' yetú dza yhuöjquè' Jerusalén bönni' rjaquè' gdil-l ta'zè'i ní'acquè', ati' guluú'è nöz bönni' rjaquè' gdil-l dxiaquè' böa', dzagquè' Pablo. ³³ Cati' guladxinë' Cesarea bönni' na' rjaquè' gdil-l nachè'què' Pablo, gulunödzjè' guich na' lu në'è bönni' blau uná bè', len guluschinè' Pablo lahuè'. ³⁴ Gdöd bulabè' guich na' bönni' blau uná bè', gnabnè' Pablo gazx bönni' lè'. Cati' gúquibe'inè' nababè' luyú Cilicia, ³⁵ gudxè' lè':

—Yönda' le gnau' cati' la'dxín ni nup tu'quí li'.

Ni'r gna bë'è lun chi'è lè' lu yu'u yúlahui' ga rbö'è rbequi xbeynè' bunách Herodes, bönni' rna bë'è.

Pablo ru'è didza' uláz queè' lahuè' Félix

24 Cati' chbza'a gayu' dza, bdxinë' ni' Ananías, bx-uz blau, dzagquè' lè' la'què' bönni' gul tu'zejni'i, len Tértulo, bönni' nabé'itsquinè' didza'. Guladxinë' lahuè' bönni' blau uná bè', ati' gulané' queè' Pablo. ² Cati' chgululidzè' Pablo, ati' bdxinë' ni', gzu lahuè' Tértulo ruquíè' lè', rnè':

—Bönni' blau uná bè', Félix. Ni'a quiu' li' ruzi'tu' xbey le rac dxi'a queètu', ati' lu yöl-la' rejni'i quiu' rna bé'in-u' dxi'a bunách uládz queètu'. ³ Yúgu'tè lè ni ruzi'tecz-tu' xbey gáti'tèz, ati' gdu ládxi'tu' rëtu' li': "Xclenu'."

⁴ Na'a, cui upizxjrtu' li', ráta'yua' lau' gun zxön ladxu'u, yönnu' tu chi'idau' le guiètu' li'. ⁵ Gúquibe'itu' rgu'u yöl-lè'è bunách bönni' ni, len runè' ga ta'dá'baguè'è yúlahui' bönni' judío nacu'è gdutè yödzyú, len naquè' bönni' blau quequè' bönni' da'què' bönni' Nazaret na'. ⁶ Lèzca' gu'nnè' gun ditjnè' gdau' queètu'. Qui lè ni na' gzxöntu'-nè' len gú'nitu' cuequi xbeytu' lè' ca nac zxba queètu'. ⁷ Ni'r bdxinë' ga zoatu' Lisias, bönni' blau nacu'è lu në'è bönni' rjaquè' gdil-l, ati' lu yöl-la' snia' zxön bugúè' bönni' ni lu na'tu'. ⁸ Ni'r gna bé'inè' Lisias na' lid ga zu' nup tu'quí lè'. Na'a, li'cz, cati' gnabi yudxnu'-nè' Pablo ni, huac gnöznu' ga rë' nöxj yúgu'tè lè ni ruqitu' lè'.

⁹ Lèzca' cni gulané' bönni' judío ni', gulané' naccz cni. ¹⁰ Ni'r butáz në'è bönni' blau uná bè' na' quiè gu'è didza' Pablo, ati' lè' bubi'è didza', gnè':

—Gdu ladxa'a quíxjö'a ca nac le runa', le chnac zian iz rbequi xbeynu' le rac quegac bunách ladztu'. ¹¹ Le bena' huac gnabu'. Cutu ráquini chinnu dza gyija' Jerusalén quiè tsej ladxa'a-nè' Dios. ¹² Cutu yajxá-ca'què' neda' nu rdíl-lena' didza', len cutu bena' ga lun rusbó bunách ga nac nchil gdau', ni lu yu'u ga tu'-dubè' tu'sèdè' queè' Dios, ni lu yöd. ¹³ Cutu ca' gac lubíj liè' yugu' lè ni tu'quíè' neda'. ¹⁴ Lè ni rxóalèpa' lau'. Ca runa' xchinè' Dios quequè' xuz xtau'tu' rajlóz le gulusèdnè' lequè', san tu'è lei: le rdá'baga' Dios, bönni' judío ni, le réjlè'a yúgu'tè le rna bë' zxba queè' Dios lenca' yúgu'tè le gulusujè' lu guich bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios. ¹⁵ Ca na' tunè' löz Dios lequè', lèzca' neda' runa' löz Dios, uspanè' nup chnatgac, bunách tsahui' len bunách cunacgac tsahui'. ¹⁶ Qui lè ni na' rui' ládxi'teczca' cui gbaga'a le gun ga uxós neda' ládxi'dau'hua' lahuè' Dios o laugac bunách.

¹⁷ Gdöd zoa' ga yubl gdu chop tsonn iz, budxina' ga nacuá' bunách uládz quia' quiè ünödztja' gun gaclen bunách yechi' len ünödztja' le rgu'a lahuè' Dios. ¹⁸ Tsal ni' runa' cni, duxáca'què' neda' la'què' bönni' judío narujquè' luyú Asia. Ni' gzoa' lö'a gdau', nubíj dxi'a cuina' ca nac qui gdau', len cutu nutuba' bunách zian, len cutu nuna' ga lun rusbó bunách. ¹⁹ Ral-la' la'dxinè' lau' li' bönni' judío ni', luquíè' neda' chqui' napquè' neda' didza'. ²⁰ La'natsquè' bönni' judío ni chqui' gu-ludzölnè' bi le cunác bena' cati' ni' bdxina' lauquè' bönni' gdau' ta'bequi xbeynè' lequè'. ²¹ Tuz cati' ni' zoa' lauquè', zidzj bë'a didza', gnia': "Rbequi xbeyli' neda' na'a le runa' löz lubán nup chnatgac."

²² Cati' byönnè' didza' ni Félix, len dxí'adau' chnöznè' ca nac qui lè na' rusèdnè' Pablo, buzé láchui'zè' ca' didza' bizxj ni, gnè':

—Cati' gdxinë' Lisias, bönni' blau nacu'è lu në'è bönni' rjaquè' gdil-l, udx yönda' ca nac didza' bizxj queèli'.

²³ Ni'r Félix gna bé'inè' bönni' nacu'è lu në'è bönni' rjaquè' gdil-l zoè' ni', gun chi'è Pablo, san gu'è lè' latj tè' lö'a, len cutu luzaguè'è xnözquè' böchi' lzè'è duyuquè' lè' bi dxin lunè' queè'.

²⁴ Chop tsonn dzaz gdzey, bidè' ni' leyúbl Félix na'. Dzagnu lè' Drusila, ngul queè'. Nacnu ngul judío. Félix bulidzè' Pablo ati' buzé naguè' xtidzè'è ca nac le

réljè'ru' Jesucristo. ²⁵ Cati' bè'è didza' Pablo ca ral-la' gacru' tsahui' len gna be'i cuinru', ati' gdxinru' ga cuequi xbeynè' rè'u Dios dza zi'a za', ni'r gudxi bdzöbnè' Félix len gudxè' Pablo:

—Gyeaj na'a. Cati' gapa' latj ulidza' li'.

²⁶ Lèzca' gu'nnè' Félix si'è dumí unödzejè' Pablo quiè usanè' lè', len qui lè ni na', zian lzu bulidzè' Pablo, len bé'lenè' lè' didza'. ²⁷ Cati' bza'a chop iz gyaziè' Porcio Festo xlatjè' Félix, ati' le gu'nnè' Félix gunè' le la'dzág ládxi'què' bönni' judío, buca'nè' Pablo nadzunè' lidz guia.

Rdxinè' Pablo lahuè' Festo

25 Bdxinè' Festo Cesarea quiè tsaziè' xlatjè', gaquè' bönni' blau uná bè'. Cati' bza'a tsonn dza buzè'è yöd z na', zijè' Jerusalén. ² Ni' guladxinè' lahuè' Festo yugu' bxuz uná bè' len yugu' bönni' blau quequè' judío quiè la'né' queè' Pablo, ati' gláta'yué' lahuè' Festo ³ bi uzá' ladxè'è quequè', gsölè'è nup tsajxi'gac Pablo, quiè udxinè' Jerusalén. Glè'nnè' la'bó' nisiè' lè' la' nöz quiè ludöddè' lè'. ⁴ Bubi'è didza' Festo, gudxè' lequè':

—Lu yöd z Cesarea nadzunè' Pablo, ati' ni' ral-la' tsija' cxö huidzj niz. ⁵ Qui lè ni na', núti'tèzl-li' dè lu na'li', ral-la' sá'lenli' neda', len chqui' nabaguè'è zxguia' bönni' ni', huac uquili'-nè'.

⁶ Gdzeynè' Festo Jerusalén gdu ca xunu' gbidz, ati' ni'r böjè' Cesarea. Cati' za' rení' yetú dza grö'è ga rbequi xbeynè', len gna bé'inè' nup tsajxi'gac Pablo. ⁷ Cati' chbdxinè' ni' Pablo, gulagu'è lè' li'aj bönni' judío narujquè' Jerusalén, len zian le gulané' queè'. Guluquíè' lè' le tu'spaguè'è lè' zxguia', san cutu guc lubj liè' yugu' lè na' gulané' queè'. ⁸ Ni'r bè'è didza' Pablo uláz queè', gnè':

—Cutu bi le cunác bena' qui zxba quequè' bönni' judío, ni qui gdau' quequè', ni queè' César, bönni' rna bé'inè' rè'u.

⁹ Gu'nnè' Festo gunè' le la'dzág ládxi'què' bönni' judío, ati' bubí'è didza', gudxè' Pablo:

—¿I rè'nnu' sa'u Jerusalén, ati' ni' soa nu cuequi xbey li' ca nacgac lè ni ta'né' quiu'?

¹⁰ Bubi'è didza' Pablo, gudxè' lè':

—Zoacza' ga rö' nu rbequi xbey uláz queè' César, ga na' ral-la' cuequi xbeynè' neda'. Cutu bi huia'dö' nuna' quequè' bönni' judío, ati' chnözcznu' lè ni. ¹¹ La'naru' nuna' tu le cunác, o bítitèz le run ga gbaga'a zxguia' gatia', cutu tá'baga'a gatia'. Na'a, chqui' cutu nuna' ca na' ta'né' quia' bönni' ni, nutu nu dè lu nè'i udód neda' lu na'què'. Rnaba' tsija' lahuè' César ga cuequi xbeynè' neda'.

¹² Cati' chbé'lenè' yugu' bönni' yúlahui' didza' Festo, bubí'è didza', gudxè' Pablo:

—Chgnabu' tsiju' lahuè' César. Lahuè' César uyiju'.

Ru'è didza' Pablo lahuè' Agripa

¹³ Gdöd chop tsonn dza, bdxinè' Cesarea Agripa, bönni' rna bè'è, dzagguè' lè' Berenice, duyuguè' Festo.

¹⁴ Cati' chgulacu'è ni' zian dza, Festo gdíxjöi'nè' Agripa, bönni' rna bè'è, ca nac queè' Pablo. Gudxè' lè':

—Zoè' ni bönni' buca'nè' lè' lidz guia Félix. ¹⁵ Cati' gzoa' Jerusalén, guladxinè' lahua' yugu' bxuz uná bè' len bönni' gul tu'zejni'i, ati' gulané' queè' bönni' ni. Gulanabnè' neda' gchuga' queè' gatiè'. ¹⁶ Neda' bubí'a didza', gudxa' lequè' cutu nalèbcnè' bönni' Roma la'chuguè' queè' bönni' gatiè' chqui' cutu la'dxini lahuè' nup tu'quí lè', quiè gac ubi'è didza' ca nac lè na' ta'né' queè'. ¹⁷ Qui lè ni na', cati' guladxinè' lequè' ni, cutu ca' gdzeyda', san cati' gza' gyení' yetú dza grö'a ga rbequi xbeyda', ati' gna bé'ida' nup yajxi'gac bönni' ni. ¹⁸ Cati' gulacu'è ni bönni' na' tu'quíè' lè', cutu bi gulané' queè' ca busaca' quia' la'né'. ¹⁹ Gulané' queè' la'gac didza' bizxj ca nac le ta'yejlè'è Dios, len ca nac queè' bönni' lè' Jesús, nu na' gut, san Pablo runè' tsut-su xtudzè'è rnè' ni zoè' nabanè' leyúbl. ²⁰ Le buchíxida' ca nacgac lè ni, gnabda'-nè' Pablo chqui' rè'nnè' tsijè' Jerusalén, ati' ni' soa nu cuequi xbey lè' ca nacgac lè ni. ²¹ Ni'r cati' gnabè' Pablo tsijè' lahuè' Augusto César quiè cuequi xbeynè' lè' ni', gna bé'ida' bönni' rjaquè' gdil-l lun chí'igarè' lè' cati' gal-la'r dza gsöla'a-nè' lahuè' César.

²² Ni'r Agripa gudxè' Festo na':

—Lèzca' neda' rè'nda' yönda' le gnè' bönni' na'. Festo gudxè' lè':

—Cxö yönnu' le gnè'.

²³ Cati' za' rení' yetú dza, len ba zxön guladxinè' ni' Agripa len Berenice. Gulayaziè' ga ral-la' lu'è didza', dzagguè' lequè' bönni' uná bè', ati' gulasölè'è nup tsajxi'gac Pablo. ²⁴ Ni'r Festo gudxè' Agripa, bönni' rna bè'è:

—Bönni' uná bè', Agripa, len yúgu'tèli' zoali' ni tsazxón len netu'. Ni zoè' rlé'ili'-nè' bönni' na', ta'né' queè' yúgu'tè bönni' judío nacu'è Jerusalén lenca' nup nacuá' ni, tè' neda' ral-la' gatiè'. ²⁵ Runi neda' cutu bi benè' le nabaguè'è zxguia' gatiè', san le gnabè' lèczè' tsijè' ga cuequi xbeynè' lè' Augusto César, qui lè ni na' chnuna' quia' gsöla'a-nè' lahuè' Augusto. ²⁶ Le cutu nözda' bi ral-la' uzuja' lu guich le uquí bönni' ni, quiè gsöla'a lu nè'è César, xana', qui lè ni na' nachè'a-nè' lauli', len le nacr blau, nachè'a-nè' lau' li', Agripa, bönni' uná bè', quiè cati' udx gnabi yudxu'-nè', ni'r gnözda' bi ral-la' uzuja' lu guich ca nac queè' bönni' ni.

²⁷ Ráquida' cutu nac dxi'a gsöla'a-nè' ni' bönni' náguè'è chqui' cutu gac ulu'a le nabaguè'è.

Didza' bè'è Pablo uláz queè' lahuè' Agripa

26 Ni'r Agripa gudxè' Pablo:

—Dè latj gu'u didza' uláz quiu'.

Bchilj nè'è Pablo lahuè' Agripa, ati' gzu lahuè' ru'è didza', rnè':

² —Bönni' uná bè', Agripa. Rdzag ladxa'a le dè latj na'a gu'a didza' uláz quia' lau' li' ca nac yúgu'tè le nuquiquè' neda' bönni' judío. ³ Rdzag ládxi'ra' le nún-bè'u yúgu'tè le nalèbcnè' tunè' bönni' judío, lenca' yugu' lè ni rdil-ltu' didza'.

Yugu' le benë' Pablo zí'atël

⁴ Gnë' ca' Pablo:

—Nózgaccznë' yúgu'të bönni' judío ca na' bena' ga gdél-la'të cuidia' ga nacua' bunách uládz quia' lenca' lu yödZ Jerusalén. ⁵ Nózgaccznë' ca' len huac la'guíxjö'ë ca na' bena' dza ni'të. Guca' bönni' fariseo. Yugu' bönni' fariseo tui' ládxi'crë' la'yíj ládxi'quë' Dios ca tunë' yezíca'rë' bönni' judío. ⁶ Na'a, zoa' ni lauli' quië nu cuequi xbey neda' le runa' löz Dios, uspanë' bönni' nat, gunë' ca na' gzxi' lu në'ë lauquë' xuz xtau'-tu'. ⁷ Tunë' löz bönni' idxinnu cö' di'a dza queëtu' la'dél-li'në' lë na' gzxi' lu në'ë Dios. Qui lë ni na' ta'yíj ládxi'quë' Dios len tunë' xchinë' rël len të dza. Le runa' löz lë ni, nuquiquë' neda' bönni' judío. Cni nac, bönni' uná bë', Agripa. ⁸ Na'a, ¿naru' ráquitsali' lbi'ili' cutu nac le tséjlë'ru', uspanë' Dios bönni' nat?

Gdxia ladxë'ë bunách queë' Cristo Pablo

⁹ Gnë' ca' Pablo:

—Lëzca' neda', zí'atël gúquida' le zian ral-la' guna', tá'baga'a-në' Jesús, bönni' Nazaret. ¹⁰ Cni bena' lu yödZ Jerusalén. Glu'a lidx guía zian bunách ta'yejlë' Jesús, le guludödë' lu na'a yöl-la' uná bë' bxuz uná bë'. Cati' guludödë' bunách ni', bënlena' lequë' tuz didza'. ¹¹ Zian lzu busaca' zi'a yugu' bönni' ni' quië lusán ládxi'quë' ca ta'yejlë'ë Cristo. Cni bena' gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni' judío. Gléytsquida' lequë', ati' gdxia ladxa'a lequë' ga bdxintë gyija' gap nacua' yödZ zi'tu' yajxóngaca'-në'.

Rguíxjö'ë ca böaquë' queë' Cristo Pablo

¹² Gnë' ca' Pablo:

—Quië guna' cni gyija' yödZ Damasco, ati' nudödquë' lu na'a yöl-la' uná bë' bxuz uná bë' nasóla'quë' neda'. ¹³ Cni guc, bönni' uná bë', Agripa. Cati' ni' zija' la' nöz, ni' nac gdu huagbídZ, blé'ida' tu yení' luzxbá le buzení'r ca gbidZ. Buzení' ga na' zoa' len ga nacua' nup zjaclen neda'. ¹⁴ Ni'r yúgu'tëtu' gdzö'tu' lyu, ati' byönda' chi'i nu bulídz neda'. Bë'ë didza' hebreo, gnë': "Saulo, Saulo, ¿bix quië rbia ladx-u'u neda'? Run zi' cuinu', rdá'bagu'u neda'. Rac quiu' ca rac queëba' bëdx, run zi' cuinba', rchégu'ba' yag tuchi' le tundë'-ba' zi'." ¹⁵ Ni'r gudxa'-në': "¿Nuzxa li', Xan?' Xanru' gudxë' neda': "Neda' ni Jesús, Nu na' rbia ladxu'u. ¹⁶ Na'a, gyas, len gzui, le buluí' lahua' li' na'a, quië uzóa' li' gunu' xchina' len gunu' Ina' lau qui lë ni chblé'inu', lenca' quegac le uluí'ida' li', uluí' lahua' ga zu'. ¹⁷ Uslá' li' lu na'quë' bönni' uládz quiu', len lu na'quë' bönni' gza'a, laugac nup ni' rsöla'a li' na'a. ¹⁸ Rsöla'a li' ga na' nacua' quië gunu' ga luhuóálj yöj lauquë' len luhuóaquë' queë' Dios, luca'në' le nac chul xöhui' len la'dxinë' lu yení'. Luruje' lu na' Satanás tu' xöhui' len la'yazië' lu në'ë Dios. Chqui' la'yejlë'ë neda', Dios unít lahuë' lequë', len ugúë' dul-la' nabága'quë', ati' la'dél-li'në' la'báblenë' bunách chnubijë' quizi queë' Dios."

Benë' Pablo ca nac le bului'inë' lë' Xanru'

¹⁹ Gnë' ca' Pablo:

—Qui lë ni na', bönni' uná bë', Agripa, cutu gdá'ba-ga'a guna' le bului'inë' neda' Dios, zoë' yehua' yubá. ²⁰ Buzéjni'da' nup nacua' yödZ Damasco, len gdöd ni' nup nacua' Jerusalén len nup nacua' luyú Judea, len bunách yugu' yödZ zi'tu' quië lubí'i ládxi'gac len luhuóac queë' Dios, len lun le lac bë' chgulubí'i ládxi'-gac. ²¹ Le bena' cni, gulazönë' neda' bönni' judío cati' ni' zoa' lö'a gdau', ati' glë'nnë' ludöddë' neda'. ²² Ni'r gúclenë' neda' Dios, ati' ga rdxintë na'a dza zoa' gdu ladxa'a, runa' Ina' lau lauquë' bönni' ca'z len lauquë' bönni' blau. Cutu ru'a didza' yubl, san ca gulanazë' zi'al bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios lenca' ca gnë' Moisés ca ral-la' gac. ²³ Gulané': "Saca' quië Cristo, len töd gatië' gaquë' nu su lau ubán tsaz lu yöl-la' gut, quië ulu'ë lahui nac löz la'dxín latj yení' bunách, len gac lban quegac lë ni laugac bunách uládz queëtu' lenca' laugac bunách gza'a."

Pablo ruzéjni'në' Agripa quië tsejlë'ë Cristo

²⁴ Cati' chbë'ë yugu' didza' ni Pablo, le bë'ë uláz queë', ni'r bë'ë zidZ didza' Festo, gnë':

—Nachixi icju', Pablo. Le nazëdu' szxöni, chbchixi icju'.

²⁵ Ni'r Pablo gudxë' lë':

—Cutu nachixi icja', rëpa' li', Festo, ati' didza' ni ru'a nac gdu'të li, len nac lsaca'. ²⁶ Lëczë' Agripa, bönni' ni rna bë'ë, nözcznë' yugu' lë ni, len qui lë ni na', gdu ladxa'a ru'a didza' lahuë' lë'. Nözcznë' yugu' lë ni, le cutu guc bagachi'z lë na' guc. ²⁷ Bönni' uná bë', Agripa. ¿Naru' réjlë'u le gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios? Nözda' réjlë'u lë ni.

²⁸ Ni'r Agripa gudxë' Pablo:

—Yelati'z la' ráquinu' gdél-li'nu' neda' gaca' queë' Cristo.

²⁹ Pablo gudxë' lë':

—Ni'a queë' Xanru' Dios rë'nda', zal-la' yelati'z o szxöni, clëgz li', san lëzca' yúgu'të nup ni ta'yöni neda', gacli' gdu ca naca' neda', náquida' queë' Cristo, san clëg gága'li' du guía ca ni nága'a neda'.

³⁰ Cati' budx bë'ë didza' ni Pablo, gyasë' bönni' blau uná bë' na', ati' gulayasë' ca' bönni' rna bë'ë len Berenice len nup ró'lengac lequë'. ³¹ Cati' gularujë' quizi, glui' xtídz'quë', ta'né':

—Cutu bi nunë' bönni' ni le nabaguë'ë zxguia' gatië' len clëg tsazië' lidx guía.

³² Agripa gudxë' Festo:

—Huac usana'-në' bönni' ni la'naru' cu gnabë' tsijë' lahuë' César ga cuequi xbeynë' lë'.

Ta'sölë'ë Pablo yödZ Roma

27 Cati' chglunë' quequë' la'sölë'ë netu' lë'i barco tsiajtu' Roma, luyú Italia, gulaguel-lë'ë Pablo len yela'gac nup nadzungac, ati' guludödë' lequë' lu në'ë Julio, bönni' yu'u lu në'ë tu cö' bönni' rjaquë' gdil-l

nazí' lei: "Bönni' Queë' Augusto Rjaquë' Gdil-l'". ² Gren-tu' tu lë'i barco qui luyú Adramitio, le ral-la' töd yugu' yöd z gap ta'dxín barco ga nac luyú Asia, ati' yu'uztu' ca' lë'i barco na', gza'tu' Cesarea. Dzagüë' ca' netu' Aristarco, bönni' Tesalónica, le nabáb Macedonia. ³ Cati' za' rení' yetú dza, bdxintu' yöd z Sidón, ati' ni' Julio, bönni' na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, lu yöl-la' dxi'i ladxí' queë', bë'ë Pablo latj tsijë' ga nacu'ë böchi' lzë'ë quië láclenë' lë' bi ryadzj queë'. ⁴ Gdöd ni', bubentu' lë'i barco, ati' gza'tu' ni'. Gdödtu' tsla'a ga dë luyú bidx Chipre ga rë' dxi bö' na' reycj, le za' zaca' lau-tu' bö' reycj lu nis zxon na'. ⁵ Ni'r gdödtu' lu nis zxon ga nalá' luyú Cilicia len luyú Panfilia, ati' bdxintu' Mira, tu yöd nabáb Licia.

⁶ Bönni' na', nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, nachë'ë netu', yajxaquë'ë ni' tu barco narúj yöd z Ale-jandría, barco na' zeaj luyú Italia. Lë'i barco na' glu'ë netu'. ⁷ Zian dza gza' tsahui' ladxí'dau' barco na', ati' len yöl-la' rzaca'z bdxintu' ga nalá' luyú bidx nazí' lei Gnido, ati', le ruzaga' netu' bö' na' reycj, gdödtu' tsla'a luyú bidx nazí' lei Creta ga rë' dxi bö' na' reycj, len gdödtu' ga nalá' yöd z Salmón. ⁸ Lu yöl-la' rzaca'z gdödtu' tsla'a ga dë luyú bidx Creta na', len bdxintu' tu latj ga ta'dxín barco, nazí' lei Buenos Puertos, le dë gal-la' ga na' dë yöd z Lasea.

⁹ Le chgdzëytsquitu', chgul-la' zoa banádx gac ditj bíti'tëz barco rza' lu nis zxon na', le chgdöd yugu' dza tunë' gubás cati' zi'a gdxin beo' ziang cati' reycjtsca bö'. Qui lë ni na' buzëjni'në' lequë' Pablo, ¹⁰ rnë':

—Lbi'ili', bönni', ráquibe'ida' ga tseaj barco ni, huazóa banádx gac ditj barco ni len yugu' yua' dzö' lë'i, len lëzca' soa banádx queëru' gatrau'.

¹¹ Bönni' na', nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, gyéjllë'rë' le gulanë' bönni' na' dë lu në'ë barco len bönni' xancz, ca le gnë' Pablo. ¹² Le cunác dxi'a latj ni' ga ta'dxín barco, nazí' lei Buenos Puertos, quië lu-ga'në' ni' yugu' beo' ziang, qui lë ni na' yelati'z cugu-luhuöatë' bönni' nacu'ë lë'i barco na' glun tuz xtídzá-'quë' luzé'ë ni', chqui' huac la'dxinë' ga ta'dxín barco lu yöd Fenice, lëzca' dë luyú bidx na' nazí' lei Creta, le dë tsla'a ga rbia gbidz, ati' ni' glë'nnë' luga'në' yugu' beo' ziang.

Reycj bö' bdunu' lu nis zxon

¹³ Le reycj tu bö'dau' za' zaca' tsla'a ga rdöd gbidz beo' ziang, táquinë' chrac lunë' ca tē'nnë', ati' gululisë' guia zi'i naga' du guia le ruzóa dxiz barco, ati' gdöd barco na' gal-la' ra' luyú bidx na' nazí' lei Creta. ¹⁴ Yetú chí'z ca', gyeycj bö' bdunu' za' lautu', nazí' lei Euro-clidón. ¹⁵ Le ruzéaj tsla'l barco bö' na' reycj, ati' le cutu gac tseaj barco ga za' bö', ni'r bē'tu' latj bö' na' buzéaj barco na' ga rē'ni. ¹⁶ Cati' gdöd barco na' ga bdxintu' tsla'a tu luyú bidxdau' nazí' lei Cauda, tsla'a ni' cutu reycjtsca bö', ni' lu yöl-la' rzaca'z buchistu' bárcodau' na'yj barco zxon ga na' yu'utu'. ¹⁷ Gdöd burentu' lei lahui barco zxon na', ni'r béga'ratu' barco zxon na'. Zx-anti barco na' buchólitu' du, cui gguindj lu nis. Le gudxitu' töd barco na', nidx lu yuzx lu nis zxon na',

buzötjtu' lari' qui, le rutúb bö' rusá' barco na'. Cni z bē-tu' latj buzéaj barco bö' na' reycj. ¹⁸ Cati' za' rení' yetú dza, len ni' ruzejtsca barco na' bö' bdunu' reycj, ni'r gru'ntu' lu nis zxon lati' yua' dzö' lë'i barco na'. ¹⁹ Dza bunn, len na' cuintu' gru'ntu' lu nis zxon le tun dxin qui barco na'. ²⁰ Cati' chguc zian dza cutu rlë'itu' gbidz ni bölj, len le reycjtsca bö' na' ruzéaj barco na' yu'utu', cutur runtu' löz ulatu'.

²¹ Le chguc zian dza cutu nágutü', gzuinë' Pablo gatsj lahui'l lequë', len gudxë' lequë':

—Lbi'ili', bönni', dxi'ar gac la'naru' uzé nagli' neda', len cutu uza'ru' luyú Creta, len cutu dutsagru' lë ni rza-ca' rgu'ru', len yugu' lë ni rac ditj qui barco ni. ²² Na'a, rëpa' lbi'ili': Tsutsu gul-gún ladxí'li', le cutu gatli' nituli' lbi'ili' tscali' zoali' ni, zal-la' gac ditj barco ni. ²³ Cni gac le dului' lahuë' neda' gdyël gbaz la'y queë' Dios. Dios ni náquida' queë' len runa' xchinë'. ²⁴ Gudxë' neda' gbaz la'y na', gnë': "Pablo, cutu gádxinu'. Run bayúdx gdxinu' lahuë' César. Le nadxi'inë' li' Dios, uslé' yúgu'të bunách nacua'len li' lë'i barco ni." ²⁵ Qui lë ni na', tsutsu gul-gún ladxí'li', le ruzxöni ladxá'a-në' Dios, gac ca na' chgudxë' neda' gbaz la'y queë'. ²⁶ Cni gac zal-la' run bayúdx gac ditj barco ni tu luyú bidxdau', ga ni' tsajcá'n rë'u.

²⁷ Cati' ni' chgdöd chidá' dza, ati' bö' na' reycj ruzéaj barco na' lu nis zxon nazí' lei Adriático, gdu ladxí' yël gláquinë' bönni' tunë' dxin lu barco na' chzoa gdxin barco gal-la' tu luyú bidx. ²⁸ Gularu'në' du lu nis zxon na', ati' gulanöznë' galj bös nac ga bdxintë ga rë' lu nis. Cati' gdöd yeláti'dau' barco na', gularu'në' du na' leyúbl, len gulanöznë' chnac chinu bös. ²⁹ Le gládxinë' tsajdín lu guiöj barco na', qui lë ni na', zaca' tsla'a cud-zi'l barco na' gularu'në' lu nis tap guia zi'i nága'gac du guia le tu'zóa dxiz barco. Lu yöl-la' ruúbi ruguí'iz ladxí'-dau'quë' gulabözë' tsení'. ³⁰ Ni'r glë'nnë' bönni' tunë' dxin lu barco luzxundjë' lë'i barco na'. Guluzötjë' lu nis zxon bárcodau' na' dë lahui barco zxon na'. Glunë' ca tē'nnë' lu'ë yelati' zi'tu' guia zi'i na' naga' du guia le ruzóa dxiz barco na', le zoa zaca' tsla'a lahuil. ³¹ Ni'r Pablo gudxë' bönni' na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l len bönni' na' rjaquë' gdil-l, gnë':

—Chqui' culuga'në' bönni' ni lë'i barco ni, cutu gac ulali'.

³² Ni'r gulachuguë' du naga' bárcodau' na' bönni' na' rjaquë' gdil-l, ati' glu'ë latj gbix lu nis zxon.

³³ Cati' chza' rení', gúta'yüë' lauquë' Pablo bi lahuë' yúgu'të'. Gudxë' lequë':

—Na'a chguc chidá' dza rubíj yen lauli' len runli' gubás, cutu bi náguli'. ³⁴ Qui lë ni na', ráta'yua' lauli' gáguli' quië huöac ladxí'li', le cutu ca' gatli' nituli' lbi'il-i'.

³⁵ Cati' budx bē'ë didza' ni Pablo, gdél-lë'ë yöt xtil, len gudxë' Dios: "Xclenu'." Cni benë' lauquë' yúgu'të'. Ni'r buzuxzjë' yöt xtil na' len gzu lahuë' rahuë'. ³⁶ Ni'r guladíp ladxí'quë' yúgu'të', len glahuë'. ³⁷ Tscatu' zoatu' lë'i barco na', guctu' gdu chop gayuá' yu tsonnlalj yu chizxoptu'. ³⁸ Gdöd glahuë', guluhuöljnë',

ni'r gularu'nè' lu nis zxoá' xtil dè lè'i barco na', quiè lu-lahuè' yua' dzò' lè'i barco na'.

Rac ditj barco lu nis zxön

³⁹ Cati' chguc lahui' dza, cutu guluúnbè'è luyú na' bönni' tunè' dxin lu barco na', ati' gualé'inè' ga rajró' nis zxön na' gatsj lahui'l luyú bidx na', len dè latj ni' ga nac lachi' ra' nis zxön. Glè'nnè' lunè' ga tsaz ni' barco na'. ⁴⁰ Ni'r gulusedxè' yugu' du guia nága'gac guia zi'i tu'zóa dxiz barco na', len gulusanè' leygac, ati' gulabíx lu nis zxön. Gulusedxè' ca' du naga' nè'i yag ruzéycj rudxí'i barco. Ni'r guluchisè' lari' qui, le rutúb bö' le zoa tsla'a lahuil barco na', ati' gzu lau rdöd barco zaca' ga rajró' nis zxön gatsj lahui'l luyú bidx na'. ⁴¹ Cati' bdxin barco na' tu latj ga rdzag nis, ni' gnidx tsla'a lahuil barco na' lu yuzx lu nis zxön na', ati' bugá'nz ni' barco na'. Cutur guc bi utá lei, ati' tsla'a cudzi'l barco na', gzu lau rguitsj lei nis zxön na', len yöl-la' rza' qui. ⁴² Ni'r glè'nnè' bönni' rjaquè' gdil-l ludödcdè' bönni' nadzunquè', cui la'zxundjè', la'zxóè' lu nis. ⁴³ Gu'nnè' uslé' Pablo bönni' nacu'è lu nè'è bönni' na' rjaquè' gdil-l, ati' gna bé'inè' bönni' na' rjaquè' gdil-l cutu lunè' ca na' tè'nnè'. Ni'r gna bé'inè' bönni' tac la'zxóè' lu nis, zi'al lequè' la'yaziè' lu nis quiè la'dxinè' luyú bidx. ⁴⁴ Gna bé'inè' ca' bönni' naga'nquè' la'zxóè' lu blag, len yela'què' láhuigac yagdau' qui barco na'. Cni guc, gululé' yúgu'tè'. Cniz guladxinè' luyú bidx na'.

Le benè' Pablo luyú bidx nazí' lei Malta

28 Cati' chbulatu' yúgu'tètu', gnóztu' nazí' lei Malta luyú bidx ga na' zoatu'. ² Lu yöl-la' dxi'i ladxi' quequè' glunè' netu' ba la'n bönni' xidza' nacu'è luyú bidx na'. Gulabequè' gui', ati' gululidzè' netu' yúgu'tètu' dutsè'i cuintu', le ral guiöj len runtsca ziaq. ³ Ni'r gúchè'è tsalén huag zxisi bidxdau' Pablo, len cati' glu'è lei lu gui', brujba' ladjl zxisi na' tuba' bël snia', rzxundjba' böchla qui gui' na', ati' yajti'nba' yen nè'è Pablo. ⁴ Cati' gualé'inè' bël na' bönni' xidza' na', nála'ba' yen nè'è Pablo, glè' tuè' yetúè':

—Le nactè naquè' gdödi bunách bönni' ni. Zal-la' bulé' lu nis zxön, cutu ru'è lè' latj soè' gbanè' dios queèru' lè Tsahui'.

⁵ Butít nè'è Pablo, busládzu'è-ba' bël snia' na'. Yajxóatèba' lu gui', ati' lè' cutu bi guc queè'. ⁶ Tu'yúé' Pablo bönni' xidza' nacu'è ni', bat cal cö'è gui, o tsö'tè' gatiè'. Ni'r cati' chgdzey ta'bözè', len gualé'inè' cutu bi rac queè', yetú le gláquinè', ati' gulané' naquè' diosc.

⁷ Latj ni'z dè xyuè' Publio, bönni' blau qui luyú bidx na', ati' benè' netu' ba la'n bönni' ni. Lu yöl-la' dxi'i ladxi' queè' glu'è netu' lidxè' gdu tsonn dza. ⁸ Dza na' dè' ré'inè' xuzè' Publio na', yu'è tu xla len ré'inè' guidz rön. Gyaziè' Pablo zajyúè' lè', ati' gdöd bulidzè' Dios, ni'r bxoá nè'è bönni' huè' na', len bunè' lè'. ⁹ Le benè' lè ni Pablo, lèzca' guladxín ga zoè' nup te'i, nacuá' luyú bidx ni', ati' guluhuöaquè'. ¹⁰ Glunè' netu' ba la'n bönni' ni, zian le glunè' queètu'. Cati' chzoa uza'tu' luyú ni', gulunödzjè' queètu' yugu' le naquínitu'.

Rdxinè' Pablo lu yödZ Roma

¹¹ Cati' chguc tsonn beo' zoatu' ni', ni'r grentu' tu lè'i barco qui yödZ Alejandría, le bugá'n luyú bidx na' yugu' beo' ziaq. Barco ni da'gac tsla'a lahuil bdau' yag lègac Cástor len Pólux, dios cuach quegac bunách Alejandría na'. ¹² Gza' ni' barco na', ati' bdxin yödZ Siracusa, ga ni' buga'ntu' tsonn dza. ¹³ Buza'tu' ni', ati' gdödtu' tsla'l luyú ni', len bdxintu' yödZ Regio. Cati' za' rení' yetú dza, le reycj bö' za' zaca' ga rdöd gbidz beo' ziaq, buza'tu' ni', ati' dza buróp na' bdxíntètu' yödZ Puteoli. ¹⁴ Lu yödZ na' yajxáca'tu' bóchi'ru' ta'yejlè'è Cristo, ati' gláta'yuè' lautu' ugá'nleutu' lequè' gdu xunu' dza. Cati' bza'a dza na' buza'tu' ni' quiè tseajtu' Roma, rzè'i ní'atu'. ¹⁵ Chgulayönnè' bóchi'ru' nacu'è Roma chzoa gdxintu' ni', ati' gularujè' duxí'gal-la'què' netu'. Guladxinè' tu yödZdau' nazí' lei Yè'y Qui Apio. Yela'què' guladxinè' tu latj nazí' lei Tsonn Yu'u Quequè' Bönni' Yu'uquè' Nöz. Cati' blé'inè' lequè' Pablo, bdip ladxè'è len gudxè' Dios: "Xclenu'."

¹⁶ Cati' bdxintu' Roma, bönni' na' nacu'è lu nè'è bönni' rjaquè' gdil-l, bch'è bönni' na' nadzunquè', ati' budödè' lequè' lu nè'è bönni' blau nacu'è lu nè'è bönni' rjaquè' gdil-l, ati' bè'è Pablo latj soè' queèzè', zóalenè' lè' tu bönni' rijè' gdil-l ruyúè' lè'.

Runè' Pablo Iban lu yödZ Roma

¹⁷ Cati' chgdöd tsonn dza, bulidzè' Pablo yugu' bönni' blau quequè' bönni' judío nacu'è Roma. Cati' chguludubè' ga na' zoè' Pablo, lè' gudxè' lequè':

—Lbi'ili', böcha'a, zal-la' cutu bi bena' quegac bunách ladjru', len clèg quegac le nalébiru' runru' ca na' glunè' xuz xtau'ru', guludödè' neda' bönni' judío nacu'è Jerusalén lu na'què' bönni' Roma nacu'è Jerusalén quiè luseyjè' neda' lidx guia. ¹⁸ Ni'r cati' chgulanabi yudxnè' neda' bönni' Roma, glè'nnè' lusanè' neda', le gláquibe'inè' cutu nabaga'a zxguia' gatia'. ¹⁹ Guladá'baguè'è nup na' glè'ni lusán neda' bönni' judío ni', ati' ben bayúdx gnaba' tsija' lahuè' César ga cuequi xbeynè' neda', len clèg quiè uquía' bunách uládz queèru'. ²⁰ Qui lè ni na' bulidza' lbi'ili' quiè glé'ida' lbi'ili' len gü'lena' lbi'ili' didza', le nága'a du guia ni le runa' löz le runru' löz rè'u, bunách Israel, gactè lè na' gzxí' lu nè'è Dios gata' queèru'.

²¹ Ni'r lequè' glè' Pablo:

—Cutu rdxini queètu' guich le za' luyú Judea ca nac lè na' rac quiu', len nutu nu rdxini nu nac bóchi'ru' judío, nu quixjöi' netu' nu bi rnè quiu' le cunác. ²² Na'a, ré'nitu' yónitu' xtidzu'u, le rguindj icju', le chnóztu' yúgu'tè latj ta'né bunách quegac nup ta'dá' didza' cub ni.

²³ Cni guc, guludxiè' bè' tu dza, ati' dza na' guladxinè' ga na' zoè' Pablo zianè'. Gzu lahuè' Pablo zildau' ati' ni' gúli'ni buzéjni'nè' lequè' len busálj la'nè' le rna bè'è Dios. Gu'nnè' ului'inè' lequè' nac gdutè li Iban runè' queè' Jesús. Quiè gunè' cni bugunè' dxin le rna bè' zxba queè' Moisés lenca' le gulané' bönni' glu'è

didza' uláz queë' Dios. ²⁴ Gulazí' lu na'quë' didza' bë'ë Pablo la'quë', san yela'quë' cutu ca' gulayejlë'ë. ²⁵ Le gularujë' chopl, gulazú lauquë' tu'zë'ë ni', ati' gudxë' lequë' Pablo, rnë':

—Didza' nacz bë'ë Dios Bö' La'y, lë na' gnë' Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, ca na' buzéjni'në' xuz xtau'ru', gnë':

²⁶ Gyeaj laugac bunách ni', yjödix lequë':

Yöni nagli', san cutu tséjni'li'.

Uyuli' gna'li', san cutu glé'ili'.

²⁷ Bönni' ni chnazíd icj ládxi'dau'quë'

Len cutu ryaz icj nagquë'.

Glunë' ca tun nup nachúl láhuigac

Cui la'lé'inë' len yöj lauquë'

Len cui la'yöni nagquë'

Len cui luzejni'i ládxi'quë'

Len cui lë'nnë' luhuöaquë' queë' Dios

Quië gac una' lequë'.

²⁸ Na'a, ral-la' gnózili' lë ni. Dios rsölë'ë netu' laugac bunách gza'a quië lulá, ati' lequë' la'yönnë'.

²⁹ Cati' budx bë'ë didza' ni Pablo, gularujë' bönni' judío, ta'dil-ltsca didzë'ë la' légaczë'.

³⁰ Gdu chop iz buga'në' ni' Pablo, zoë' lu yu'u ga na' rguizxjë', ati' benë' ba la'n yúgu'të nup duyugac Lë'.

³¹ Lu yöl-la' rugu ladxi' benë' lban ca rna bë'ë Dios.

Busëdnë' bunách ca nac queë' Xanru' Jesucristo, ati'

nutu nu buzaga' xnözë'. Ca' nac.

Romanos

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacu'ë Roma

1 Neda', Pablo, naca' bönni' nada'u queë' Jesucristo len gbaz queë', le bulidzë' neda' Dios len gröczë' neda' quië guna' lban qui didza' dxi'a queë'.

² Dza ni'të gzxi' lu në'ë Dios gsölë'ë queëru' didza' dxi'a na'. Gnë' cni len rú'acquë' bönni' glu'ë didza' uláz queë', ati' lequë' guluzujë' lei lu guich la'y queë' Dios. ³ Guluzujë' lu guich yúgu'të le ral-la' gunë' Zxi'në' Dios, Nu na' nac Xanru' Jesucristo. Lu yöl-la' bunách queë' naquë' zxi'n xsoë' David, ⁴ san ca nac bö' nacczë', le nac la'y, nac bë' naquë' Zxi'në' Dios, len napsquë' yöl-la' huac. Nac bë' naquë' cni le bubanë' lu yöl-la' gut. ⁵ Ni'a qui le benë' Jesucristo ruzi'ru' xbey le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios ati' benë' ga naca' gbaz queë' quië uláz queë' Lë' guna' ga la'yejlë' Lë' len lun ca rna xtidzë'ë bunách gdu'të yödzlyú. ⁶ Bít'sa'li' lbi'ili' ladjgac bunách yödzlyú na', san na'a nulidzë' lbi'ili' Dios quië gáquili' queë' Jesucristo.

⁷ Rugapa' Dios lbi'ili', yúgu'tëli' zoali' Roma. Dios nadxi'inë' lbi'ili' len bulidzë' lbi'ili' quië gacli' quizi queë'. Rnaba' lahuë' Xuzru' Dios lenca' lahuë' Xanru' Jesucristo, gunnë' queëli' le ruzá' ladxë'ë queëru' len le rbequi dxi ladxí'ru'.

Rë'nnë' Pablo tsajyúë' bunách queë' Cristo nacu'ë Roma

⁸ Lë ni rzu lahua' ruzuja' lu guich: Le náquiru' queë' Jesucristo rëpa'-në' Dios: "Xclenu'" ca nac queëli' yúgu'tëli', le ta'guixjò' bunách gdu'të yödzlyú ca réjlë'li' Jesucristo. ⁹ Gdu ladx'a' runa' xchinë' Dios, runa' lban qui didza' dxi'a ca nac queë' Zxi'në'. Nözcznë' Dios rulídztecza'-në', rnabda'-në' gac dxi'a queëli'.

¹⁰ Rnábtecza' lahuë' Dios, chqui' nac le rë'nnë' Lë', gunnë' neda' latj duyúa' lbi'ili'. ¹¹ Cni rnabda'-në' le rac ladx'a' glé'ida' lbi'ili' quië gac guna' ga gata' queëli' tu le unödzjë' queëli' Dios Bö' La'y, le gun ga gal-li'. ¹² Lë na' rë'nda' nac utíp ladxí'ru' turu' yeturu', le réjlë'ru' Jesucristo tu turu'.

¹³ Böchi' lza'adau', rë'nda' gnózi'li' lë ni. Zian lzu bë' ladx'a' guida' ga zoali', san ga rdxintë na'a cutu runni quia'. Rë'nda' guida' ga zoali' quië guna' ga uzi'li' xbey lban na' runa', ca na' tu'zì' xbey yela'gac bunách yödzlyú ni. ¹⁴ Dë le ral-la' guna' quegac yúgu'të bunách, quegac bunách nazëdgac len quegac bunách cunazëdgac, quegac bunách ta'yejni'i len quegac bunách cuta'yejni'i. ¹⁵ Qui lë ni na', tsca gac guna', zoa' rböza'

guna' ca' lban qui didza' dxi'a ga ni' zoali' lbi'ili', zoali' Roma.

Yöl-la' huac zxön qui didza' dxi'a

¹⁶ Cutu ca' rutui'da' runa' lban qui didza' dxi'a, le nap yöl-la' huac queë' Dios gun ga lulá yúgu'të nup ta'yejlë' lei. Ga rzu lau, rë'nnë' Dios la'yönnë' bönni' judío, ati' töd na' la'yöni ca' bunách gza'a. ¹⁷ Didza' dxi'a ni ruluí'i rë'u gunë' Dios ga huöacru' tsahui', chqui' huayéjlë'ru' Lë' len cugác chop ladxí'ru'. Ca nac lë ni nayúj ca' lu guich la'y, rna: "Nu nac tsahui' le réjlë' Dios, gata' qui nu ni yöl-la' na'bán."

Zxguia' nabága'gac bunách

¹⁸ Dios, Nu zoa yehua' yubá, bulu'ë lahui cutu rlé'inë' dxi'a yúgu'të le cunác len le cunác tsahui' tun bunách, ati' gunë' lequë' zxguia', bönni' na', lu yöl-la' cunác tsahui' quequë' ta'dá'baguë'ë le nac gdu'të li. ¹⁹ Cni gac quequë' le nalá' lahui laugac yúgu'të bunách le nac bë' zoaczë' Dios, le bului'czë' lahui Dios lë ni ga na' nacu'ë. ²⁰ Dza ni'të cati' zi'a guta' yödzlyú, ga rdxintë na'a dza, yugu' le nunë' Dios nacgac bë' le curlé'iru' queë' Dios, ca nac yöl-la' huac gdu queë' len le nacczë' Dios. Qui lë ni na', cutu gac la'né' cutu nabága'quë' zxguia'. ²¹ Cati' ni' glunbë'ë Dios, cutu gulayíj ladx-i'quë' Lë' ca ral-la' tsej ladxí'ru'-në' Dios, len cutu glë' Lë': "Xclenu'." Qui lë ni na', ca'z böac le gulazá' ladx-i'quë', ati' gulachúl gulanitië' le nazíd icj ladxí'-dau'quë'. ²² Zal-la' gláquinë' ta'yéjni'në' sxzöni, bönni' cunözi guluhuöaquë' ²³ le guluca'në' yöl-la' yení' queë' Dios Nu zoatecz, ati' gulayíj ladxí'quë' bdau' guiöj bdau' yag, bdau' na' nacgac ca bönni' tatzcë', len ca böa'dau' zoa xilcba', len ca böa' guixi' ta'daba' lu yu, len ca böa' bël ta'yj lë'ba' lu yu ni.

²⁴ Qui lë ni na' bubíj ladxë'ë lequë' Dios quië lunë' yugu' le ta'zë ladxí'quë' le cunác, ati' cni gac, gulucá'n cuinquë' lu yöl-la' stu' tuë' len yetué'. ²⁵ Guc cni le guluca'në' xtidzë'ë Dios, le nac gdu'të li, ati' gulazí' lu na'quë' tu le cunác. Glunë' ba la'n len gulayíj ladx-i'quë' yugu' le benë' Dios len clëg Lëczë' Dios, Nu na' ral-la' gactecz queë' yöl-la' ba. Ca' gac.

²⁶ Qui lë ni na' bubíj ladxë'ë lequë' Dios quië lunë' yugu' le ta'zë ladxí'quë' le cunác. Guluca'nnu yöl-la' rzoalen bönni' ngul, quië lunnu le cunác. ²⁷ Lëzca' cni glunë' bönni', guluca'në' yöl-la' rzoalen ngul ati' gulazé ladxí'quë' le cunác túnlenë' tuë' len yetué', len glunë' le tun ga nu rutuí'i, gulacua'len la' lza'a bönni'-gaczë'. Gulazaca' gulagui'ë lu xpéla'quë' bönni' glunë'

cni le bubì'è quequè' Dios ca rajlóz dul-la' na' glunè' le nuca'nquè' Dios.

²⁸ Le cutu glè'nnè' lunè' Dios ba la'n, qui lè ni na' bubíj ladxè'è lequè' Dios quiè la'zá' ládxi'què' le cunác len lunè' le cuzaca'.

²⁹ Túnteczè' yúgu'tè le cunác tsahui'.

Tunè' yugu' le nac stu'.

Tunè' le cunác.

Tu'huídi'nè'.

Cutu ta'lé'inè' dxi'a lza'què'.

Tu'zxé'inè' lza'què'.

Tu'döddè' lza'què'.

Ta'díl-lenè' lza'què'.

Ta'zí' yé'inè' bunách.

Zi'tè nacquè' xohui'.

Ta'né' qui lza'què'.

³⁰ Ta'né' le cunác qui lza'què'.

Cutu ta'lé'inè' Dios dxi'a.

Nacquè' bönni' bizxj.

Tun cuinquè' blau.

Tun ba zxön cuinquè'.

Tu'guiljè' le cunác lunè'.

Ta'dá'baguè'è xuz xna'què'.

³¹ Nacquè' cuta'yejni'i.

Tun ditjcnè' xtídzá'què'.

Cutu nacquè' dxi'i ladxì' ca ral-la' lacquè'.

Cutu tu'nít lauquè' lza'què'.

Cutu tu'huechi' ládxi'què' lza'què'.

³² Nózgaccznè' le nuzóè' tsaz Dios ca ral-la' gac quegac nup tun yugu' le cni, lat tsaz. Zal-la' nözcnè' lè ni, clègz cni tunè', san ta'dzág ládxi'què' nup tun ca' cni.

Tsahui' nac gchuguè' quegac bunách Dios

2 Qui lè ni na', cutu gac ubíj tsahui' cuinu', núti'tèz nu nacu', rulág yudxu' lza'u. Cati' rulág yudxu' lza'u, ruspága' cuinu' zxguia', le rulág yudxu' lza'u len tuz ca runu' li'. ² Nóziczru' ca rbequi xbeynè' Dios. Nac gdutè li ca rbequi xbeynè' nup tun le cunác. ³ Li' rulág yudxu' nup tun le cunác, len tuz ca runu' li'. ¿Naru' ráquitsanu' udód gunznu' cati' cuequi xbeynè' Dios? ⁴ ¿Naru' ruca'ntsu' ca'z yöl-la' dxi'i ladxì' gdu queè' Dios len yöl-la' rböz zxön ladxì' queè' len ca runè', rdzeynè' quiè leynè' li'? ¿Naru' cu nözcznu' ruzá' ladxè'è quiu' Dios yöl-la' dxi'i ladxì' queè' quiè gunè' ga ubí'i ladxu'u? ⁵ Lu yöl-la' ládxi'dau' zid quiu' cutu rubí'i ladxu'u. Qui lè ni na' rutúp rutsagu' zxguia' gunè' li' Dios cati' cuequi xbeynè' bunách ati' gac bè' nac ca ral-la' gunè' Dios cati' gchuguè' quegac bunách. ⁶ La' dza ni'z ubi'iczé' Dios qui queè' bunách tsca nac le glunè' tu tuè'. ⁷ Yöl-la' na'bán gdu unödzejè' quegac nup tuntez le nac dxi'a, le tui' ládxi'què' luzi'è xbè' Dios len lurujè' dxi'a lahuè' Lè' len la'cu'è tsalzú. ⁸ Lu yöl-la' rley queè', Dios gunè' zxguia' nup ta'dá'ba-ga' len cutu tè'ni lun ca rna le nac gdutè li, san tun ca rna le cunác tsahui'. ⁹ La'zaca' la'gui'è len huí'nitsca ládxi'què' yúgu'tè bönni' tunè' le cunác. Ga rzu lau gac cni quegac bunách judío, len gac ca' cni quegac bunách gza'a. ¹⁰ Dios gunè' ga lacquè' bica' ba, len

gunè' lequè' ba la'n, len gu'è le cuequi dxi ládxi'què' yúgu'tè bönni' tunè' le nac tsahui'. Ga rzu lau gunè' cni quegac bunách judío, len gunè' ca' cni quegac bunách gza'a.

¹¹ Cni cuequi xbeynè' bunách Dios, ati' Lè' cutu rubíj bè'è bunách. ¹² Yúgu'tè bönni' na' cugulayönnè' le rna bè' zxba queè' Dios len glunè' dul-la', lèzca' latiè', zal-la' cutu táquibe'inè' guladá'baguè'è le rna bè' zxba na', ati' yúgu'tè bönni' gulayönnè' le rna bè' zxba queè' Dios len glunè' dul-la', Lè' cuequi xbeynè' lequè' ca nac le rna bè' zxba na'. ¹³ Cni gac, le cutu nacquè' tsahui' lahuè' Dios bönni' ta'yóniznè' zxba queè' Dios, san luhuöaquè' tsahui' bönni' na' tunè' ca rna bè' zxba queè' na'. ¹⁴ Bönni' na' cunacquè' judío len cutu gulayönnè' le rna bè' zxba queè' Dios, san tunczé' ca rna bè' zxba queè' na', bönni' ni, zal-la' cutu gulayönnè' le rna bè' zxba queè' Dios, zoalen lequè' tu zxba le nuzóè' Dios icj ládxi'dau'què'. ¹⁵ Nup ni tu'luí' lahui le run zxba na' nayúj lu icj ládxi'dau'què'. Le yu'u icj ládxi'dau'què' nac bè' nac cni. Ca ta'zá' ládxi'què', tu'quíè' lza'què' o tu'bíj tsahui' lza'què' tuè' yetúè'. ¹⁶ Cni ubi'è quequè' Dios dza ni' cuequi xbeynè' lu na' Jesucristo yugu' le nunquè' len le gulazá' ládxi'què' yúgu'tè'. Cni rusèdi didza' dxi'a runa' lban qui.

Yugu' bönni' judío len zxba queè' Dios

¹⁷ Nul-li' rnali' nacli' judío len ruzxöni ládxi'li' zxba queè' Dios, len run ba zxön cuinli' le núnbè'li'-nè' Dios, ¹⁸ nóziczli' le rë'nnè' Dios gunli' len le rusèdi lbi'ili' zxba queè', len ráquibe'ili' le nactèr dxi'a. ¹⁹ Ráquili' gac ului'ili' nöz dxi'a nup ta'dá ga yubl ca nu nachúl lahui len gac uzéjni'li' nup nachúl nanitgac. ²⁰ Ráquili' gac usédili' nup cuta'yejni'i len nup ta'yejni'i láti'dau'z, le dè lu na'li' zxba queè' Dios le rusèdi bunách ca nac yöl-la' rejni'i gdu len le nac gdutè li. ²¹ Na'a, lbi'ili' rusédili' yezica' bunách. ¿Naru' cu ral-la' usèdi cuinli'? Lbi'ili' rnali': "Cutu cuanu'." ¿Naru' rbántsali' lbi'ili'? ²² Rnali' ca: "Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'." ¿Naru' rúntsali' lbi'ili' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'? Lbi'ili' cutu rlé'ili' dxi'a bdau' guiøj bdau' yag. ¿Naru' rbántsali' le dzö' lu gdau' quegac? ²³ Run ba zxön cuinli' le dè lu na'li' zxba queè' Dios. ¿Naru' rucá'ntsali' Dios ca'z, rguitsjli' zxba le gna bè'è Lè'? ²⁴ Nayúj lu guich la'y ca runli', rna: "Ni'a qui le runli' lbi'ili' ta'né' zi' queè' Dios nup cunac-gac judío." ²⁵ Le nactè ruzi'u xbey lè na' narugu lu xpèlu'u le nac bè' náquinu' queè' Dios chqui' runu' ca rna bè' zxba queè' Dios, san chqui' rguitsju' zxba le gna bè'è Lè', nuhuöacu' ca bönni' cunáquinè' queè' Dios. ²⁶ Qui lè ni na', chqui' zoè' bönni' cunarugu lu xpèlè'è lè na' nac bè' nu naqui queè' Dios, san runè' gdutè ca rna bè' zxba queè' Lè', bönni' ni naquè' lahuè' Dios ca bönni' narugucz lu xpèlè'è lè na' nac bè' zal-la' cunarugu lu xpèla'czè'. ²⁷ Bönni' na' cunarugu lu xpèlè'è lè na' nac bè' nu naqui queè' Dios, san runè' gdu ca rna bè' zxba queè' Dios, ca runè' bönni' ni ru-lu' nabága'li' lbi'ili' zxguia', zal-la' dè lu na'li' zxba queè' Dios len narugu lu xpèla'li' lè na' nac bè' náquili'

queë' Dios, san cutu runli' ca rna bē' zxba queë' na'.
²⁸ Cutu naquë' gdu bönni' judío bönni' naquë' cni lu yöl-la' bunáchz queë', ati' cutu nac gdu lē na' nac bē' le naruguz lu xpëlë'ë bönni'.²⁹ Naquë' gdu bönni' judío bönni' na' naquë' cni lu icj lādxi'dau'huë', len le nac gdu le narugu lu xpëlë'ë bönni' le nac bē' nu naqui queë' Dios, nac tu le yu'u icj lādxi'dau'gac bunách. Nac qui bö' nacczru' len clëg qui yöl-la' bunáchz queëru'. Bönni' naquë' cni, cutu tun lē' ba la'n bunách, san Dioscz gunë' lē' ba la'n.

3 Chqui' cni nac, ¿bizxa ruzi'tsë' xbey bönni' le naquë' judío? ¿Bizxa ruzi'ë xbey le narugu lu xpëlë'ë bönni' judío? ² Szxöni ruzi'ë xbey, len zian ca ruzi'ë xbey. Le nac zi'al, Dios glu'ë lu na'quë' bönni' judío didza' la'y queë'. ³ La'quë' cutu ta'yejlë'ë Dios. ¿Naru' ráquitsanu' cutu gunë' Dios ca rna xtídzë'ë le cuta'yejlë'ë Lë'? ⁴ Cutu ca' gac. Ral-la' gáquibe'iru' rún-teczë' Dios ca rna didza' bē'ë, zal-la' ta'zí' yē' yúgu'të bunách. Ca nac queë' nayúj lu guich la'y, rna:

Gac bē' nacu' tsahui' ni'a qui didza' ru'u
 Len uruju' tsahui' chqui' nu cuequi xbey Li'.

⁵ Catí' runru' le cunác, Dios rnë' cutu nac tsahui' le runru'. Lē ni nac bē' tsahui' naquë' Dios. Nacuá' nup ta'ná: "Le cunác runru' nac bē' tsahui' naquë' Dios ati' qui lē ni na' cutu ral-la' gunë' rē'u zxguia'." ⁶ Cutu ca' nac cni. La'naru' ruzi'ë xbey Dios le cunác runru', ¿nacxcz gac cuequi xbeyne' bunách yödzylyú ni? ⁷ Catí' nu rzi' yē', Dios rnë' cutu rui' didza' nu na' ca runë' Lë'. Lē ni nac bē' nac gdu'të li didza' ru'ë Dios. Nacu'ë bönni' ta'né' le ta'zí' yē'ë lequë' run ga gac queë' Dios yöl-la' ba, ati' cutu ral-la' gchuguë' quequë', cugnë' nabága'quë' dul-la'. Ca' ta'né'. ⁸ ¿Naru' huanátsaru': "Gua'ru' dö' quië gac le nac dxi'a"? Nup na' ta'né' zi' queëru' ta'ná rusëdiru' cni, ati' tsahui' nac gchuguë' quegac Dios.

Yúgu'tëru' nabága'ru' dul-la'

⁹ ¿Bizxa caz gnaru' na'a? Ca nac queëtu' netu', bönni' judío, ¿ba nactu' tsahui' ca yezica' bunách? Cutu ca' nactu', le chbulu'a ni, nabága'gac dul-la' bunách judío, ati' nabága'gac ca' dul-la' bunách gza'a. Yúgu'të' nabága'quë' dul-la'. ¹⁰ Nayúj lu guich la'y, rna:

Nutu nu zoa nac tsahui', nutu nucz.

¹¹ Nutu nu rejni'i.

Nutu nu rguilj Dios.

¹² Yúgu'të' ta'dé' ga yubl; yúgu'të' nanitquë'.

Nutu nu run le nac dxi'a, nutu nucz.

¹³ Lba'quë' nacgac ca yeru ba nayaljac.

Len yöl-la' rnëz quequë' ta'zí' yé'inë' lza'quë'.

Didza' r-ruj rú'aquë' nac ca le yudzu láya'ba' bël snia'.

¹⁴ Len yugu' didza' tu'ë, tu'didza' yudxnë' bunách len ta'né' zi'ë quegac bunách na'.

¹⁵ Nacu'ë sina' tu'dödcdë' bunách.

¹⁶ Gáti'tëz ga ta'dödë' tu'snitië' len tu'saca' zi'ë lza'quë'.

¹⁷ Cutu ta'záqui'në' la'bözë' dxí'adau'.

¹⁸ Cutu ca' tádxinë' Dios.

¹⁹ Nóziru' yúgu'të didza' ni bē'ë Dios, rē' bönni' na' dē lu na'quë' zxba queë'. Qui lē ni na' nutu nu gac gna cutu nabaga' dul-la', ati' yúgu'të bunách gdu'të yödzylyú, cuequi xbeyne' lequë' Dios. ²⁰ Tui' lādxi'quë' bönni' judío lunë' yugu' le rna bē' zxba queë' Dios quië luhuöaquë' tsahui', san nutu nu huöac tsahui' cni, le nuzöë' Dios zxba queë' quië gáquibe'iru' nabága'ru' dul-la'.

Ularu' le réjlë'ru' Jesucristo

²¹ Na'a, chbuluí' lahui ca gac huöacru' tsahui' lahuë' Dios. Cutu gac huöacru' tsahui' le runru' ca rna bē' zxba queë' Dios, zal-la' lu zxba queë' na' len lu guich la'y ga nayujgac le gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, rui' didza' ca gac huöacru' tsahui'. ²² Dioscz runë' ga huöacru' tsahui' le réjlë'ru' Jesucristo ati' gunë' ga luhuöac tsahui' yúgu'të nup la'yejlë' Lë'. Tuz ca nacgac yúgu'të bunách ²³ le nunquë' dul-la' yúgu'të' len cutu ca' nacquë' tsahui' ca na' naquë' gdu tsahui' Dios.

²⁴ Dios ruzá' ladxë'ë queëru', len nunzë' rē'u tsahui' le böa'uë' rē'u Jesucristo. ²⁵ Dios budödë' uláz queëru' Jesucristo. Lë' bulaljë' xchönë', le rguá dul-la', lē na' uz-i'ru' xbey chqui' huayéjlë'ru' Lë'. Cni benë' Dios quië gac bē' naquë' tsahui' Lë' zal-la' lu yöl-la' rböz zxon lādxi' queë' budödzë' ca'z yugu' dul-la' benru' dza ni'të. ²⁶ Cni benë' Dios, buluí' cuinë' tsahui' dza ni zoaru' na'a, ati' ruga'në' tsahui' zal-la' rugúë' dul-la' nabága'gac bunách, runë' ga tu'huöac tsahui' nup ta'yejlë' Cristo.

²⁷ ¿Naru' huactsa gun ba zxon cuinru' ca nac queëru'? Cutu ca' gacru'. ¿Bizx quië na'? Nac le nularu', clëg le runru' ca rna bē' zxba queë' Dios, san le réjlë'zru' Jesucristo. ²⁸ Na'a, rusáca'ru' queëru' nuhuöaquë' tsahui' bönni' le réjlë'ë Jesucristo, len clëg le runë' ca rna bē' zxba queë' Dios.

²⁹ ¿I naquë' Dios Dios quegacz bunách judío? ¿Naru' cu naquë' ca' Dios quegac bunách gza'a? Ja, naquë' ca' Dios quegac bunách gza'a na' ³⁰ le zoa tuz Nu nac Dios. Dios ni gunë' ga luhuöaquë' tsahui' le ta'yejlë'ë Jesucristo bönni' judío, narugu lu xpéla'quë' lē na' nac bē' nu naqui queë' Dios, len lëzca' cni gunë' ga luhuöaquë' tsahui' le ta'yejlë'ë Jesucristo bönni' gza'a, cunarugu lu xpéla'quë' lē na' nac bē'. ³¹ Na'a, chqui' nularu' le réjlë'zru' Jesucristo, ¿ba nagá'n ca'z zxba queë' Dios? Cutu ca' nac ca', san nagá'nr tsutsu zxba queë' na'.

Rusëdi rē'u le benë' Abraham

4 ¿Bizxa caz gnaru' na'a? ¿Bizxa bdél-li'në' Abraham, xuz xtau'tu' netu', nactu' judío? ² La'naru' böaquë' tsahui' Abraham le zoa le benczë' lē', gunn gun ba zxon cuinë', san clëg lahuë' Dios. ³ Ca nac lē ni nayúj lu guich la'y, rna: "Abraham gyejlë'ë Dios, ati' qui lē ni na' Dios benë' ga böaquë' tsahui' lahuë' Lë'." ⁴ Chqui' zoa nu bönni' runë' xchinru', le rguixjru'-në' cutu nac tu le ruzá' lādxi'ru' queë', san nac tu le rál-la'ru' queë' bönni' na'. ⁵ Lëzca' cni chqui' rejlë'ë

Dios bönni', zal-la' cutu bi dxin benë' bönni' na', Dios, Nu run ga luhuöac tsahui' bunách cunacgac tsahui', rnë' naquë' tsahui' lahuë' Lë' bönni' na', le rejllë' Lë'.⁶ Lëzca' cni bë'ë didza' David ca naquë' bica' ba bönni', Dios rnë' naquë' tsahui' zal-la' cutu bi dxin nunë' bönni' na'.⁷ Cni gnë' David:

Bica' ba bönni' na' Dios runít lahuë' le cunác nunë', Len rugüë' yugu' dul-la' nabaguë'ë.

⁸ Bica' ba bönni' na', Dios cutu ruspaguë'ë lë' xzguia' ni'a qui dul-la' benë' bönni' na'.

⁹ ¿Naru' nacquë' bica' ba cni tuzquë' bönni' na' narugu lu xpëla'quë', o ba nacquë' ca' cni bönni' na' cunarugu lu xpëla'quë'? Chgnaczru' böaquë' tsahui' Abraham lahuë' Dios le gyejlë'ë Dios.¹⁰ ¿Batx böaquë' tsahui' cni Abraham? ¿Naru' guc cati' ni' chnarugu lu xpëlë'ë lë na' nac bë', o ba guc zi'al? Cutu guc cati' chnarugu lu xpëlë'ë, san zi'al guc.¹¹ Abraham gyejlë'ë Dios cati' ni' cutu narúguni lu xpëlë'ë lë na' nac bë'. Gdöd na' grugu lu xpëlë'ë lë na' nac bë', le ruluí'z chnuhuöaquë' tsahui' lahuë' Dios. Guccni quië gaquë' Abraham ca xuzquë' bönni' la'yejlë'ë Dios zal-la' cunarugu lu xpëla'quë' lë na' nac bë'. Le ta'yejlë'ë Dios, huac gnë' Dios nacquë' tsahui' lahuë' Lë'.¹² Naquë' Abraham xuz xtau'quë' bönni' judío ta'yejlë'ë Dios. Clëgz naquë' xuzquë' bönni' na' narugu lu xpëla'quë' lë na' nac bë', san lëzca' naquë' xuzquë' bönni' na' tunë' ca benë' Abraham, ta'yejlë'ë Dios ca na' benë' Abraham cati' ni' cutu narúguni lu xpëlë'ë lë na'.

Le gzxi' lu në'ë Dios gata' queëru' le réjllë'ru' Lë'

¹³ Gzxi' lu në'ë Dios bi unödzjë' quequë' Abraham len zxi'n xsoë', gata' quequë' la' yödzlyú niz. Gac cni, clëg le tunë' ca rna bë' zxba queë' Dios, san le nuhuöac-quë' tsahui' lahuë' Lë' le ta'yejlë'ë Dios.¹⁴ La'naru' gata' quegac nup tun ca rna bë' zxba queë' Dios yöd-zlyú ni, cutu gun bayúdx nu tsejlë' Lë', ati' daduz gac le gzxi' lu në'ë Dios.¹⁵ Ruluí' rë'u zxba queë' Dios nabá-ga'ru' xzguia', le run ga gchuguë' queëru' Dios. Ga ni' cutu rdxini zxba queë' na', cutu gac la'dá'baga' bunách le rna bë' zxba na'.

¹⁶ Qui lë ni na' uzi'ru' xbey le gzxi' lu në'ë Dios le réjllë'ru' Lë', quië gac bë' nac tu le ruzá' ladxë'ë queëru'. Cni nac, quië gac bë'tsca gata' quegac yúgu'të zxi'n xsoë' Abraham lë na' gzxi' lu në'ë Dios, clëgz quequë' bönni' na' dë lu na'quë' zxba queë' Dios, san lëzca' quegac nup ta'yejlë' Dios ca na' gye-jlë'ë Dios Abraham. Abraham na' naquë' ca xuz xtau'ru' yúgu'tëru' rë'u, réjllë'ru'-në' Dios.¹⁷ Cni naquë' ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

Nuzóa' li' ca xuzgac bunách gdutë yödzlyú. Cni nac, lahuë' Dios, Nu na' gyejlë'ë Abraham, naquë' xuz xtau'ru' yúgu'tëru'. Dios ni ruspanë' nup chnatgac len ru'ë didza' qui nu cutu zuini tsca chzoacz nu na' cu-tu zuini.

¹⁸ Cni nac le gudxë' Abraham Dios: "Ziantër la'cuá' zxi'n xsu'." Gyejlë'ë Dios Abraham len benë' löz lë na' gzxi' lu në'ë Dios, zal-la' cutu guc glé'inë' lë na' runë' löz, ati' cni guc, bdél-li'në' naquë' xuzgac bunách

gdutë yödzlyú.¹⁹ Cutu guc chop ladxë'ë Abraham ca na' rejllë'ë Dios, zal-la' chyü'ë ca tu gayuá' iz len ya-jneynë' ca nac qui gdu ca nayá' nabanë', chnatcz le chnagultsquë', lenca' ca nac queënu Sara queë', nacnu ngul huödx.²⁰ Cutu guc chop ladxë'ë, len cutu guquë' curejlë' ca nac le gzxi' lu në'ë Dios gunë' queë', san bdip ladxë'ë le gyejlë'ë Dios, ati' glu'ë Dios yöl-la' ba.²¹ Gdu ladxë'ë benë' löz Dios, napë' yöl-la' huac gunë' gdutë lë na' gzxi' lu në'ë.²² Qui lë ni na', le gyejlë'ë Dios Abraham, Dios buzóë' queë' naquë' tsahui'.

²³ Nayúj lu guich la'y, rna: "Dios buzóë' queë' naquë' tsahui'." Nayúj lu guich cni, clëgz quië uzi'ë xbey Abraham²⁴ san quië uzi'ru' xbey ca' rë'u. Rë'u ni, Dios gunë' ga huöacru' tsahui' lahuë' Lë' chqui' huayéjllë'ru' Lë', buspanë' Xanru' Jesús lu yöl-la' gut.²⁵ Jesús na', Dios budödë' Lë' gutië' ni'a qui dul-la' nabága'ru', ati' buspanë' Lë' lu yöl-la' gut, quië gac gunë' ga huöacru' tsahui' lahuë' Lë'.

Le rata' queëru' le rnë' Dios nuhuöacru' tsahui'

5 Na'a, rnë' Dios nuhuöacru' tsahui' lahuë' Lë' ni'a qui le benë' Xanru' Jesucristo, chqui' réjllë'ru' Lë', ati' qui lë ni na' nuhuöacru' tuz len Lë'.² Le réjllë'ru' Jesucristo, ruzi'ru' xbey le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios, le rutíp ládxi'ru'. Rudzjiru' le runru' löz uzi'ru' ca' xbey yöl-la' yení' queë' Dios.³ Clëgz cni rudzjiru', san rudzjiru' ca' cati' rzaca' rguirru', le nóziru' le rzaca' rguirru' rusëdi rë'u cözru' zxon ladxí'.⁴ Cati' rbözru' zxon ladxí' rurujru' dxi'a lahuë' Dios, len cati' chnuru-jru' dxi'a runru' löz Lë' gáclenczë' rë'u.⁵ Cati' runru' löz Lë', cutu ca' rac chop ládxi'ru'. Cni nac, le nuhuólj nadzë'i icj ládxi'dau'ru' yöl-la' nadxí'i queë' Dios rë'u. Runë' ga rac cni Dios Bö' La'y, Nu bsölë'ë queëru' Dios.

⁶ Cati' ni' cutu ca' guc ularu' racz queëru', cati' gul-la'r dza queë', Cristo gutië' uláz queëru', ni' nacru' bunách dul-la'.⁷ Nutu nu guë'ni gat uláz queë' bönni' tsahui'. Nazx ca' nu urugui gat uláz queë' bönni' naquë' gdu dxi'a.⁸ Dios ruluí'inë' rë'u ca nadxí'it-squinë' rë'u, le gutië' Cristo uláz queëru' cati' ni' nacru' bönni' dul-la'.⁹ Chnuhuöacru' tsahui' lahuë' Dios le gutië' Cristo uláz queëru', bulaljë' xchönë'. Qui lë ni na' chnactsca löz queëru' Lë' uslé' rë'u lu dza gchuguë' quegac bunách dul-la' Dios.¹⁰ Cati' ni' cutu rlë'iru'-në' Dios dxi'a, gutië' uláz queëru' Zxi'në' Dios quië huöacru' tuz len Lë'. Na'a, le zoë' nabanë' len chnuhuöacru' tuz len Dios, chnactsca löz queëru' ularu'.¹¹ Lëzca' rudzjiru' lahuë' Dios ni'a qui le benë' Xanru' Jesucristo, le nuhuöacru' tuz len Dios ni'a qui lë na' benë' Lë'.

Le benë' Adán len le benë' Cristo

¹² Gyu'u dul-la' yödzlyú ni ni'a qui le benë' tuzë' bönni', ati' le benë' dul-la', gyu'u ca' yöl-la' gut. Qui lë ni na' lat yúgu'të bunách le nabága'gac dul-la' yúgu'të bunách.¹³ Zí'atël ga bdxintë zxba queë' Dios, glun dul-la' bunách yödzlyú ni, san cutu buspaguë'ë bunách na' xzguia' Dios ca nup ta'dá'baga' zxba queë'

ni'a qui dul-la' na', le cutu rdxini quequë' zxba queë'.
 14 Ga gdel-la' zoë' Adán ga bdxintë zoë' Moisés glat yúgu'të bunách le gulabaga' dul-la', zal-la' cutu guladá'baga' tu le gna bë'ë Dios ca benë' Adán. Nacgac tuz len Adán yúgu'të bunách le nacgac zxi'n xsoë'. Lë ni ruluí'i rë'u ca lac tuz len Cristo yúgu'të nup la'yejlë' Lë'.

15 Le runnzë' queëru' Dios cutu nac ca le guc queëru' ni'a qui dul-la' benë' Adán. Ni'a qui dul-la' benë' tuzë' bönni', lat yúgu'të bunách. Dxí'atër nac le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios len le runnzë' queëru'. Ruzá' ladxë'ë queëru' lë ni ni'a qui le benë' yetuzë' Bönni', Jesucristo. 16 Le runnzë' queëru' Dios cutu nac ca le guc queëru' ni'a qui dul-la' na' benë' tuzë' bönni' na'. Le bchuguë' Dios queë' Adán ni'a qui dul-la' na' benë', bchuguë' ca' Dios quegac yúgu'të bunách. Le runnzë' queëru' Dios nac quië huöacru' tsahui' lahuë' Lë' zal-la' zian dul-la' nabága'ru'. 17 Gyu'u yöl-la' gut ni'a qui dul-la' benë' tuzë' bönni'. Nactër löz la'del-li' yöl-la' na'bán nup luhuöac tsahui' lahuë' Dios le zoa le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios ni'a qui le benë' yetuzë' Bönni', Jesucristo.

18 Dios bchuguë' quegac yúgu'të bunách lat ni'a qui dul-la' benë' tuzë' bönni' na'. Lëzca' cni gac luhuöac tsahui' yúgu'të bunách ni'a qui le nac tsahui' benë' yetuzë' Bönni' na', gata' quequë' yöl-la' na'bán gdu. 19 Guluhuöac huen dul-la' bunách zian le cutu benë' ca rna xtidzë'ë Dios tuzë' bönni'. Lëzca' cni luhuöac tsahui' bunách zian le benë' ca rna xtidzë'ë Dios yetuzë' Bönni'.

20 Gyu'u yödzyú ni zxba queë' Dios quië gac bë'tsca nabága'gac dul-la' bunách. Le guc bë'r nabága'gac dul-la', guc bë'r ca' zxöntër nac le buzá' ladxë'ë quegac bunách Dios. 21 Guta' qui dul-la' yöl-la' huac uná bë' gdödi rë'u. Lëzca' cni nap yöl-la' huac le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios, gun ga huöacru' tsahui' lahuë' Lë' ati' gata' queëru' yöl-la' na'bán gdu ni'a qui le benë' Xanru' Jesucristo.

Tsaz chnatzru' quië cutur gunru' dul-la' le nabániru'-në' Jesucristo

6 ¿Bizxa caz gnaru' na'a? ¿Naru' gúntsaru' dul-la' quië gata'r queëru' le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios? 2 Cutu gunczru' ca'. Nac queëru' ca tsaz chnatzru' quië cutur gunru' dul-la'. ¿Naru' gúnteczru' dul-la'? 3 ¿Naru' cu nózili' ca na' nac queëru'? Chqui' bdilru' nis quië huöacru' tuz len Cristo, lë na' bdilru' nis ruluí'i rë'u chgdödrü' lu yöl-la' gut tsaxzón len Lë'. 4 Ca na' guc, gútlenu'-në' tsaxzón, lëzca' cni tsaxzón bgáchi'lenu'-në' lu yeru ba cati' ni' bdilru' nis. Ca na' benë' Dios, len yöl-la' huac zxon queë' buspanë' Cristo lu yöl-la' gut, lëzca' cni nubánlenu'-në' tsaxzón Jesús quië gacru' gdu bunách cub queë'.

5 Chqui' nunru' tsaxzón Cristo, gutru' ca na' gutië' Lë', lëzca' cni gunru'-në' tsaxzón, ubanru' lu yöl-la' gut ca na' bubanë' Lë'. 6 Chnózcru' lë ni, gda'len Lë' tsaxzón lë'i yag cruz yöl-la' bunách queëru' le gzoa zial, quië nit yöl-la' bunách queëru' na' bënlenru' lei

dul-la', quië cutur gna be'i rë'u le nac dul-la'. 7 Chqui' nacru' tuz len Nu na' gut ni'a qui dul-la', nuhuöacru' tsahui' lahuë' Dios le cutur nabága'ru' dul-la' na', ati' cutur yu'uru' lu na' dul-la'. 8 Na'a, chqui' nátlenru'-në' tsaxzón Cristo, réjlë'ru' ubánlenu'-në' ca' tsaxzón 9 le nóziru' chbubanë' Cristo lu yöl-la' gut len cutur gatië'. Qui lë ni na' cutur bi gac gun queë' yöl-la' gut na'. 10 Ca na' guc, gutië' Lë', tu lzuz gutië' ni'a qui dul-la' quegac yugu'të bunách, san ca na' nac, zoë' nabanë', nabánlenu' Dios. 11 Lëzca' cni ral-la' usáca'li' queëli' nac queëli' ca chnatzli' quië cutur gunli' dul-la', san zoali' nabanli' quië gunli' ca rna xtidzë'ë Dios le nacli' tuz len Xanru' Jesucristo.

12 Qui lë ni na', cutu güi'li' latj le nac dul-la', cui gun ga gunli' dul-la' lu gdu ca nayá' nabinli' le gatcz. Cutu gunli' ca nac le rzë ladxí'li' le cunác, lu gdu ca nayá' nabinli'. 13 Cutu udód cuinli' lu dul-la', cugunli' le cunác, san gul-dód cuinli' lu në'ë Dios le nubanli' lu yöl-la' gut, len gul-dód lu në'ë gdu ca nayá' nabinli' quië ugúnlenë' lei le nac dxí'a. 14 Cutu güi'li' latj le nac dul-la', cui gun ga gunli' dul-la', le nuzóë' lbi'ili' Dios, clëg quië gna be'i lbi'ili' zxba queë', san quië gna be'i lbi'ili' le ruzá' ladxë'ë queëru'.

Le run Isaqui' ca nac qui bönni' nada'u

15 ¿Bizxa caz gnaru' na'a? ¿Naru' gúntsaru' dul-la' le cutur rna be'i rë'u zxba queë' Dios, san rna be'i rë'u le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios? Cutu ca' gac cni. 16 Chnózcru' zli' dxí'a chqui' udód cuinli' lu në'ë bönni' quië gacli' bönni' nadá'ugac queë' len gunli' ca rna xtidzë'ë, tsaz nacli' bönni' nadá'ugac queë' bönni' na' runli' ca rna xtidzë'ë. Lëzca' cni gac chqui' udód cuinli' quië gunli' dul-la' le gun ga gatli', o chqui' udód cuinli' quië gunli' ca rna xtidzë'ë Dios, Nu gun ga huöacru' tsahui'.

17 Na'a, xclenë' Dios. Zal-la' zial gucli' bönni' nadá'ugac lu na' dul-la', na'a gdu ladxí'li' runli' ca rna bë' zxba na' budód cuinli' lu në'i. 18 Le chnulali' lu na' dul-la', nuhuöacru' ca bönni' nadá'ugac lu na' le nac dxí'a.

19 Ruí'lena' lbi'ili' didza' ca tui' didza' bunách, le cutu réjni'li' gdu, lu yöl-la' bunách queëli'. Zi'al budód cuinli' gdu ca nayá' nabinli' lu na' le cunác len lu na' le cunác tsahui', gucli' ca bönni' nadá'ugac qui, len benli' xchini le cunác na'. Na'a, gul-dód gdu ca nayá' nabinli' lu na' le nac tsahui', gacli' ca bönni' nadá'ugac lu në'i, gunli' xchini lë na' nac tsahui' quië gacli' bunách narujgac quizi queë' Dios.

20 Cati' ni' nacli' ca bönni' nadá'ugac lu na' dul-la', cutu benli' xchini le nac tsahui'. 21 Na'a, ¿naru' buzí'tsali' xbey lë na' benli' zial? Na'a run ga rutui'li' lë na' benli', le run ga nu gat tsaz. 22 Na'a chnulali' lu na' dul-la', len nacli' ca bönni' nadá'ugac queë' Dios, le ruzi'li' xbey le run ga nacli' bunách narujgac quizi queë' Dios len le run ga dë queëli' yöl-la' na'bán gdu. 23 Lazxj nu run dul-la' nac yöl-la' gut, san le runnzë' queëru' Dios nac yöl-la' na'bán gdu, le rata' queëru' le nacru' tuz len Xanru' Jesucristo.

Le run Isaqui' yöl-la' nutság na'

7 Bócha'adau', nul-li' núnbë'li' zxba queë' Dios. Nóziczli' rna be'i bönni' zxba na' tsal ni zoë' nabanë'.² Lëzca' cni yu'unu lu në'ë bönni' queënu ngul nutság ná'lennu-në' bönni' tsal ni zoë' nabanë' bönni' queënu na' ca rna bë' zxba qui yöl-la' nutság na', san chqui' chnatië', nurujnu lu na' zxba na'.³ Cni nac, tsal ni zoë' nabanë' bönni' queënu, chqui' utság ná'lennu-në' yetúë' bönni', gunnu dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na', san chqui' chnatië' bönni' queënu na', nurujnu lu na' zxba na', ati' na'a, chqui' utság ná'lennu-në' bönni' yubl, cutu gunnu dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

⁴ Lëzca' cni rac queëli', böcha'a. Le dzagli' Cristo chnatzli' lbi'ili' quië cutur gna be'i lbi'ili' le rna bë' zxba, quië gáquili' qui Nu yubl. Na'a chnáquili' queë' Cristo, Nu na' bubán lu yöl-la' gut. Cni nac, quië gac gunru' le rdzag ladxë'ë Dios.⁵ Tsal ni' gyu'ru' lu na' yöl-la' bunáchz queëru', le rna bë' zxba na' ben ga glac bë' le gzë ladxiru' le cunác, le glun dxin lu gdu ca nayá' nabinru' quië lun ga gatra'.⁶ Na'a nularu' lu na' zxba na' le natczru' tsca nac le rna bë' zxba na' gna be'i rë'u zi'al. Cni nac quië gac gunru' xchinë' Dios lu yöl-la' na'bán cub le runnë' queëru' Dios Bö' La'y, len clëg gunru' xchinë' lu lë na' chnac gul, le nac zxba queë'.

Le dzag neda' le nac dul-la'

⁷ ¿Bizxa caz gnaru' na'a? ¿Naru' runtsa ga runa' dul-la' zxba queë' Dios? Cutu ca' run cni, san la'naru' cu buzejni'i neda' le rna bë' zxba na' cutu gnözda' nac dul-la' le runa'. La'naru' cuzóa lu zxba le rna: "Cutu së ladxu'u le dë qui lza'u", cutu gnözda' nac dul-la' yöl-la' rzë ladx' le dë qui lza'a.⁸ Cati' bdxin quia' zxba na', guc bë' le nac dul-la' na' run dxin lu gdu ca nayá' nabana', ati' ben ga gúquibe'ida' rzë ladx'a a yúgu'të le cunác. Ga cutu rdxini zxba na', cutu nac bë' le nac dul-la'.⁹ Dza ni'të, z'atël ga bdxin quia' zxba queë' Dios, ni' ráquida' zoa' nabana', san cati' bdxin quia' zxba na', gúquibe'ida' nabaga'a dul-la' len chnatzca'.¹⁰ Dios gna bë'ë zxba na' quië gun ga gata' queëru' yöl-la' na'bán, san ben ga gúquibe'ida' chnatzca'.¹¹ Guç bë' nazí' yé'ida' ca nac dul-la', le ben zxba na' ga gúquibe'ida' nabaga'a dul-la' len ral-la' gatia'.

¹² Qui lë ni na', la'y nac zxba queë' Dios, ati' la'y len tsahui' len dxi'a nac le gna bë'ë.¹³ ¿Naru' bentsa ga bdxin quia' yöl-la' gut lë na' nac dxi'a? Cutu ca' nac ca', san le nac dul-la' bugún dxin lë na' nac dxi'a len ben ga gúquibe'ida' chnatzca' quië gac bë' nac dul-la' le runa'. Cni guc, quië gac bë' ni'a qui zxba na' nactër xöhui' yúgu'të le nac dul-la'.

¹⁴ Nóziru' bennë' queëru' zxba na' Dios Bö' La'y, san neda' naca' bunáchz len yu'a lu na' dul-la' ca bönni' nada'u qui.¹⁵ Na'a, le runa' cutu réjni'da'. Rë'nda' gna' ca rna bë' zxba na', san cutu runa' lë na' rë'nda' guna'. Le nac dul-la' le curlé'ida' dxi'a, lë na' runa'.

¹⁶ Runa' dul-la' zal-la' cutu rë'nda' guna' dul-la' na', le rusëdi neda' zxba na' nac le cunác dxi'a. Qui lë ni na' nac bë'tsca nac dxi'a le rna bë' zxba na'.¹⁷ Cni nac, clëg neda'z runa' dul-la' na', san dul-la' na' dzag neda' run ga runa' dul-la' na'.¹⁸ Nözda' cutu zoalen neda' le nac dxi'a, o huac gnia', lë na' nac dxi'a cutu zoalen le nac yöl-la' bunáchz quia'. Rë'nda' guna' le nac dxi'a, san la' neda'z cutu gac guna' lë na' nac dxi'a.¹⁹ Cutu runa' le nac dxi'a le rë'nda' guna', san rúntecza' le cunác le cutu rë'nda' guna'.²⁰ Qui lë ni na', chqui' runa' dul-la' na' cutu rë'nda' guna', clëg néda'cza' runa' lei, san dul-la' na' dzag neda' run ga runa' dul-la' na'.

²¹ Cni nac le rac queëru' yúgu'tëru'. Cati' ré'niru' gunru' le nac dxi'a, dzag rë'u le run ga runru' le cunác.

²² Lu icj ladxidau'hua' rdzag ladx'a a zxba queë' Dios
²³ san ráquibe'ida' dzag gdu ca nayá' nabana' le rna be'i neda', ati' lë ni rdá'baga' zxba queë' Dios yu'u icj ladxidau'hua'. Lë na' dzag gdu ca nayá' nabana' run ga runa' dul-la'.

²⁴ Bica' bayechi' neda'. ¿Nuzxa caz gac uslá neda' lu yöl-la' bunáchz quia' le run ga runa' dul-la'?²⁵ Xclenë' Dios, chnularu' na'a ni'a qui le benë' Xanru' Jesucristo. Qui lë ni na', tsca nac le yu'u icj ladxidau'hua' runa' ca rna bë' zxba queë' Dios, zal-la' yöl-la' bunáchz quia' run ga rë'nda' guna' dul-la'.

Le runru', le zóalenë' rë'u Dios Bö' La'y

8 Qui lë ni na', cutur bi zxguia' nabága'quë' bönni' náquicnë' queë' Jesucristo, bönni' na' cutur tunë' ca rë'ni yöl-la' bunáchz quequë', san ca rë'nnë' Dios Bö' La'y tunë'.² Le naca' tuz len Jesucristo, ráclenë' neda' Dios Bö' La'y, Nu na' nabániru'. Qui lë ni na', nulá' lu lë na' ben ga bena' dul-la' lenca' lu yöl-la' gut.³ Chnunë' Dios le cutu guc gun zxba na', le cutu bi gzx-aqui' gun le nacru' bunáchz. Dios bsölë'ë Zxi'nczë', guquë' bunáchcz ca nacru' rë'u, nacru' bunách dul-la', san cutu bi dul-la' benë' Lë'. Buspaga' cuinë' dul-la' nabága'ru' rë'u, ati' cni guc, bchuguë' qui dul-la' runru' lu yöl-la' bunáchz queëru'.⁴ Cni benë' quië gac gunru' gdu le nac tsahui' le rna bë' zxba queë', nulru' na' cutur runru' ca rë'ni yöl-la' bunáchz queëru', san ca rë'nnë' Dios Bö' La'y runru'.

⁵ Bönni' tunë' ca rë'ni yöl-la' bunáchz quequë', tui' ladxiquë' le nac qui yöl-la' bunáchz quequë', san bönni' tunë' ca rë'nnë' Dios Bö' La'y, tui' ladxiquë' le nac queë' Dios Bö' La'y.⁶ Chqui' rui' ladxizru' le nac qui yöl-la' bunáchz queëru', tsaz gatra', san chqui' rui' ladxiru' le nac queë' Dios Bö' La'y, chdë queëru' yöl-la' na'bán gdu len rbözru' dxi ladx'.⁷ Núti'tëz nu rui' ladxiz le nac qui yöl-la' bunáchz qui, cutu rdzag Dios dxi'a, le cutu run nu na' ca rna bë' zxba queë' Dios, len cutu ca' gac gun cni.⁸ Qui lë ni na', cutu gac lunë' le rdzag ladxë'ë Dios bönni' na' tunë' ca rë'ni yöl-la' bunáchz quequë'.

⁹ Na'a, cutur runli' ca rë'ni yöl-la' bunáchz queëli', san runli' ca rë'nnë' Dios Bö' La'y le zóalenczë' lbi'ili' Lë'. Cutu naquë' queë' Cristo bönni' cuzóalenë' lë'

Dios Bö' La'y, Nu rsölë'ë queëru' Cristo. ¹⁰ Chqui' zóalenë' lbi'ili' Cristo, chnatz gdu ca nayá' nabinli' ni'a qui dul-la', san na'a nabánili'-në' Dios Bö' La'y le nunë' lbi'ili' tsahui' Dios. ¹¹ Zoalen lbi'ili' Bö' La'y queë' Dios, Nu na' buspán Jesús lu yöl-la' gut. Lëczë' Dios, Nu buspán Jesucristo lu yöl-la' gut, gunë' ga ubanli' lu gdu ca nayá' nabinli' le ratcz. Cni gunë' le zóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y.

¹² Qui lë ni na', böcha'a, dë tu le rál-la'ru', san clëg qui yöl-la' bunách queëru', cui gunru' ca rë'ni yöl-la' bunáchz queëru' na'. ¹³ Chqui' runli' ca rë'ni yöl-la' bunáchz queëli', tsaz gatli', san chqui', len yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y, runli' ga la'nít le runli' lu yöl-la' bunáchz queëli', gata' queëli' yöl-la' na'bán gdu.

¹⁴ Nacgac xzi'në' Dios yúgu'të nup tun ca rë'nnë' Dios Bö' La'y. ¹⁵ Cutu nuzóë' lbi'ili' leyúbl ca bönni' nadá'ugac quië gadxi'gdzóbili' Dios Bö' La'y na' zóalenë' lbi'ili', san chnunë' ga nacli' xzi'në' Dioscz Dios Bö' La'y, len runë' ca' ga rulidzru'-në' Dios, rnaru': "Xúztu'dau'." ¹⁶ Ruzéjní'në' bö' nacczru' Lëczë' Dios Bö' La'y, runë' ga nóziru' nacru' xzi'në' Dios. ¹⁷ Chqui' chnacru' xzi'në' Dios, tsazxón len Cristo gata' ca' queëru' le naqui' queë' Xuzru' Dios. Cni gac queëru' chqui' rzaca' rguí'lenru'-në' tsazxón Cristo quië tsazxón len Lë' uzi'ru' xbey yöl-la' yení' queë'.

¹⁸ Runi neda', cutu nac le sáqui'ru' lahui yugu' lë ni rzaca' rguí'ru' na'a tsca nac yöl-la' yení' na' gata' queëru' dza zi'a za'. ¹⁹ Ta'bóz yúgu'të le nunë' Dios, szxöni ta'zé ládxi'gac gdxintë dza na' ulu'ë lahui Dios bönni' nacque' xzi'nczë'. ²⁰ Guladóó lu na' le run ga la'nít yúgu'të lë na' nunë' Dios, clëg le glë'nicz gac cni, san le benë' ga nac cni Dios. Benë' ca' ga nac löz qui lë na' nunë' ²¹ ati' lulá yúgu'të le nunë' Dios lu lë na' run ga la'nít. Cni gac, luzí' ca' xbey yöl-la' ruslá le záqui't-squi na' luzi'ë xbey xzi'në' Dios. ²² Nóziru' ta'zaca' ta'guí' ga rdxintë na'a dza yúgu'të le nunë' Dios, ca na' rzaca' rguí'nu ngul chzoa soabi' bi'idau' queënu. ²³ Rzaca' rguí'i, clëgz yödzyú ni, san rzaca' rguí'ru' ca' rë'u, zal-la' zóalenë' rë'u Dios Bö' La'y, Nu nac queëru' le ruluí'i rë'u ca ral-la' gacczru'. Rzaca' rguí'ru' tsal ni rbözru' dza ni' ulu'ë lahui Dios nacru' gdu xzi'në', dza ni' unë' ca' gdu ca nayá' nabinru'. ²⁴ Le runru' löz lë ni, nularu' rë'u, san chqui' gac glé'iru' lë na' runru' löz, cutu nac tu le rbözru'. Cutu rbözru' le chrlé'iru'.

²⁵ Na'a, chqui' runru' löz le curlé'iru', lu yöl-la' rböz xzön ládxi' rbözru' lei.

²⁶ Lëzca' cni ráclenë' rë'u Dios Bö' La'y cati' rudú ládxi'ru', le cutu nóziru' bi ral-la' gnábiru'-në' Dios, san rudödë' xtídza'ru' lahuë' Dios Lëczë' Dios Bö' La'y, ati' lu yöl-la' rnab yudxi queë' rnëtsca ladxë'ë, tsca le cutu gac nu gna. ²⁷ Dios ruyúë' le yu'u icj ládxi'dau'gac bunách, len nöznë' le rë'nnë' gnë' Dios Bö' La'y na', ati' Lë', ca rë'ncznë' Dios, rudödë' lahuë' Dios xtídza'-gac nup náquigac quizi queë' Cristo.

Nadél-li'tër-ru' le zóalenë' rë'u Cristo

²⁸ Nóziru' tu'zi'ë xbey yúgu'të le rac quequë', bönni' na' nadxi'icnë' Dios, bönni' na' bulidzë' lequë' Dios ca

nuzoaczë' gunë'. ²⁹ Nup na' gröczë' queë' zí'atël Dios, buzóë' ca' quequë' zí'atël lacquë' tuz ca nacczë' Zx-i'në', quië gáctërë' blau Zxi'në' ladj zian böchë'ë.

³⁰ Nup na' buzóë' quequë' zí'atël Dios ca ral-la' lacquë', bulidzë' ca' lequë', ati' yugu' bönni' na' bulidzë', benë' lequë' tsahui', ati' yugu' bönni' na' benë' lequë' tsahui', benë' ga tu'zi'ë ca' xbey yöl-la' yení' queë'.

³¹ ¿Bizxa caz gnaru' na'a ca nacgac lë ni? Chqui' rá-clenë' rë'u Dios, cutu ral-la' gádxiru' zal-la' bi lun queëru' bunách. ³² Dios, gdu ladxë'ë bennë' queëru' Zxi'nczë', budödë' lë', gutië' uláz queëru'. Chqui' cni benë' Dios, ¿naru' cu gunntsquë' queëru' tsazxón len Zxi'në' yúgu'të le dë? ³³ ¿Nuzxa caz gac bi uspaga' nup na' gröczë' queë' Dios? Nutu nu gac, le runczë' Dios ga nuhuöacru' tsahui'. ³⁴ ¿Nuzxa caz gac gchugu queëru'? Nutu nu gac, le gutczë' uláz queëru' Cristo, len le nacr blau, bubanë' lu yöl-la' gut, ati' na'a zoë' cuit lë'ë yubël Dios ga náctërë' xzön, rnë' dxi'a uláz queëru' lahuë' Dios. ³⁵ Zal-la' bi rac queëru', nóziczru' nadxi'inë' rë'u Cristo. Nóziru' nadxi'inë' rë'u

zal-la' rzaca' rguí'ru',
o zal-la' rsëbi ládxi'ru',
o zal-la' ta'bía ládxi'gac rë'u bunách,
o zal-la' rdunru',
o zal-la' ryadzj le gácuru',
o zal-la' zoa banádx queëru',
o zal-la' ludöddë' rë'u bönni'.

³⁶ Ca nacgac lë ni nayúj lu guich la'y, rna:

Le náquitu' quiu' Li',
Tuntecz bunách ga gattu'.
Nactu' ca bö'cu' xzila',
Nadödcha' lu na' nu gdödi lecba'.

³⁷ Na'a, le zoalen rë'u Nu na' nadxi'i rë'u, nactër löz ux-icjru' lu le rac queëru'. ³⁸ Qui lë ni na' runi neda': Cutu bi saqui' gun ga cutur gdxí'inë' rë'u Dios. Nadxi'inë' rë'u le náquiru' queë' Xanru' Jesucristo. Cutu saqui' gun cni yöl-la' gut o yöl-la' na'bán, o yugu' gbaz la'y o nup ta'ná bë', o yugu' yöl-la' huac qui tu' xöhui', o bíti'tëz bi zoa o bíti'tëz le zi'a za', o tu le dë xtsa' l o tu le dë cadxi' l, o bíti'tëz bi nunë' Dios.

Dios gröczë' queë' bunách Israel

9 Ru'a didza' gdu'të li le náquida' queë' Cristo ati' rajlóz didza' ni le nac queë' Dios Bö' La'y le yu'u icj ládxi'dau'hua'. Cutu rzi' yë'a. ² Ruhuí'ntsquida' len rsëbitez ladx'a'a ³ le rac ladx'a'a guna' ga lulé' böchi' lza'a, bönni' uládz quia'. La'naru' huaclen lequë', gué'niczda' ubj ladxë'ë neda' Dios len ulá'alena' Cristo. ⁴ Nacque' xzi'n xsoë' Israel bönni' uládz quia' na', ati' Dios bë'ë lequë' latj lacquë' xzi'nczë'. Gzoalen lequë' yöl-la' yení' queë' Dios, ati' Dios budödë' lu na'quë' didza' rucá'n tsahui' lenca' zxba queë'. Bulidzë' lequë' quië la'yj ládxi'quë' Lë', len bé'lenë' lequë' didza' yugu' le gzxi' lu në'ë Dios gunë' le gaclen bunách. ⁵ Nacque' xzi'n xsoaquë' xuz xtau'tu' Abraham len Isaac len Jacob, ati' ladj di'a dza quequë', ca

nac yöl-la' bunách queë', guljè' Cristo, Nu naccz Dios len rna bé'inè' yúgu'tè. Ractecz queë' yöl-la' ba. Ca' gac.

⁶ Zal-la' cutu nazí' lu na'què' Cristo yúgu'tè bönni' uládz quia', cutu ral-la' gnaru': "Daduz böac xtidzè'è Dios." Clèg yúgu'tè xzi'n xsoè' Israel nacquè' gdu bunách Israel, nup nácquigac queë' Dios. ⁷ Zal-la' guljquè' zian xzi'n xsoè' Abraham, cutu glaquè' gdu xzi'n xsoè' Abraham yúgu'tè', san guc ca na' nayúj lu guich la'y, rna: "Yugu' xzi'n xsoè' Isaac lac gdu xzi'n xsu'." ⁸ Cni nac, nup nacgac xzi'nè' bönni' náquinè' queë' Dios, clèg yúgu'tè' nacquè' xzi'nè' Dios. Lèzca' cni, nacgac gdu xzi'n xsoè' Abraham nupz na' naljgac ni'a qui lè na' gzi' lu nè'è Dios. ⁹ Lè na' gzi' lu nè'è Dios unödziejè' queë' Abraham rna cni: "Yetú iz na'a dza huöda', atí' Sara quiu' uzoanu-bi' tubi' bi'i bönni'dau'."

¹⁰ Clègz lè ni guc cni, san lèzca' cati' Rebeca ni' nu-a'nu-bi' yugu' bi'i bönni'dau' queë' Isaac, xuz xtau'tu', ¹¹ cati' ni' zi'a laljbi' len cutu bi núnicbi' le nac dxi'a o le cunác, Dios gudxè'-nu Rebeca na', gnè': "Bi'i bönni' zí'al quiu' gunbi' xchinbi' bi'i buróp." Didza' ni rajlóz lè na' nayúj lu guich ca gnè' Dios, rna: "Bdxi'ida'-nè' Jacob, len clèg Esaú." Cni guc, bugán tsutsu le buzóè' tsaz Dios ca nac lè na' chgröczè'. Qui lè ni na' cutu rac cni ni'a qui tu le gac lun bunách, san nac cni le rböczè' Dios nu rulidzè'.

¹⁴ Bizxa caz gnaru' na'a? ¿Naru' runtsè' Dios le cunác? Cutu ca' runè' cni. ¹⁵ Dios gudxè' Moisés, gnè': "Huechi' ladxa'a nu rè'nda' huechi' ladxa'a, len udúl-li'-da' nu rè'nda' udúl-li'da'." ¹⁶ Qui lè ni na', cutu rac cni ni'a qui le tè'nicz bunách, o le runè' bayúdx bönni', san nac le rè'ncznè' Dios, ruhuechi' ladxè'è bunách. ¹⁷ Ca nac lè ni nayúj lu guich la'y ca na' Dios gudxè' Faraón, gnè': "Qui lè ni na' buzóa' li' ga rna bè'u quiè ulu'a lahui yöl-la' huac quia' ga zu', len guna' ga lunbè' le naca' bunách gdu'tè yödzyú." ¹⁸ Cni nac, Dios ruhuechi' ladxè'è nu rè'ncznè', len lèzca' cni runè' zid icj ládxi'dau'huè' nu bönni' rè'nnè' gunè' zid icj ládxi'-dau'huè' bönni' na', ca na' benè' queë' Faraón na'.

¹⁹ Na'a guièli' neda': "Chqui' cni nac, ¿bizx quiè rus-paguè'è bunách xzguia' Dios? ¿Nuzxa caz gac tá'baga' le rè'ncznè' Dios gunè'?" ²⁰ Cutu ca' nac cni. ¿Nuzxa caz li' rutság yudxnu' Dios? ¿Naru' huactsa guiè bönni' huen rö'ö tu yusu' náquini yu, gna: "¿Bizx quiè benu' neda' cni'?" ²¹ ¿Naru' cu dè lu nè'è bönni' huen rö'ö gunè' qui guna' na' tu yusu' nu ugún lei dxin ga lna', len qui la' guna' na'z gunè' yetú yusu' nu ugún lei dxin ga cunác lna'?

²² Rè'ncznè' Dios ulu'è lahui ca gunè' xzguia' le cunác len gunè' ga gac bè' yöl-la' huac queë', san lu yöl-la' rböz zxön ladxí' queë' bia' blenè' bönni' ni' ral-la' gchuguè' quequè', nup na' nabága'gac xzguia', le run bayúdx usnitiè' lequè'. ²³ Cni runè' Dios quiè gac bè' nactèr Isaca' yöl-la' ruzá' ladxí' queë', lè na' rulu'è lahui laugac nup na' ruhuechi' ladxè'è, nup na' buzóè' quequè' zí'atèl luzi'è xbey yöl-la' yení' queë'. ²⁴ Bunách cni bulidzè' Dios. Clègz bulidzè' netu', bunách judío, san lèzca' bulidzè' bunách gza'a. ²⁵ Ca nac lè ni nayúj

lu guich la'y ca na' bè'è didza' Oseas uláz queë' Dios, gnè':

Nup cunacgac bunách quia',
Gu'a lagac: bunách quia'.
Ati' nup na' cutu bdxi'ida',
Gu'a lagac: nup nadxi'ida'.
²⁶ La' na'z ga gnia' quequè':
"Cutu nacli' bunách quia'"

Ni' si' laquè': "Yugu' xzi'nè' Dios ban."

²⁷ Na'a, ca nac quegac xzi'n xsoè' Israel, Isaías gnè':

Zal-la' la'yán xzi'n xsoè' Israel,
Lacquè' tsa rö' yuzx ra' yegu,
Lulé' nababzè'.

²⁸ Xanru' la' guntè' ga utság dèra

Le bchuguè' quegac bunách yödzyú ni.

²⁹ Lèzca' cni bè'è didza' zí'atèl Isaías, gnè':

Dios, Xanru' uná bè' gdu,
La'naru' cu buca'nè' queèru' yugu' xzi'n xsoaru',
Uga'nru' ca yödz Sodoma len Gomorra,
Yugu' yödz na' busnitiè' Dios.

Bunách Israel len didza' dxi'a

³⁰ ¿Bizxa caz gnaru' na'a? Chguladél-li'nè' nuhuöac-que' tsahui' lahuè' Dios bönni' cunababquè' Israel len cutu gulazú gulabò'è luhuöaquè' tsahui' lahuè' Dios, san nuhuöacquè' tsahui' le ta'yejlè'è Dios. ³¹ Na'a, zal-la' gulazú gulabò'è bönni' Israel lunè' ca rna bè' zx-ba queë' Dios, le ral-la' gun ga lacquè' tsahui', cutu bdél-li'cnè' le ral-la' gata' quequè' le tunè' ca rna bè' zxba na'. ³² ¿Bizx quiè na' guc cni? Cni guc, le cutu glunè' cni lu yöl-la' rejle' quequè' Dios, san racz quequè' glè'nnè' lunè' ca rna bè' zxba na', atí' qui lè ni na' gulachixinè', o huac gnaru': Yajchégu'que' lu lè na' nazí' lei: Guiöj Ga Nu Rajchegu'. ³³ Ca nac lè ni nayúj lu guich la'y, rna:

Gul-yú. Uzóa'-nè' yödz Sión bönni'

Gaquè' ca guiöj ga nu tsajchegu',

Guiöj na' gun ga nu gchixi gnigui.

Nu tsejlè' Lè', cutu ca' utuí'i nu na'.

10 Bócha'adau', le rzè ladxa'a len le rnaba' lahuè' Dios gunè' quegac bunách Israel nac gunè' ga lulé'. ² Runa' lna' lau quequè', gdu ládxi'què' tui' ládxi'què' Dios, san clèg len yöl-la' rejni'i gdu. ³ Cutu nözc-nè' ca runè' Dios, runzè' ga nacru' tsahui', san tè'nnè' lun cuinquè' tsahui' racz quequè', len cutu ta'cu'è nöxj ladxí' lahuè' Dios quiè gac gunè' lequè' tsahui'. ⁴ Budx benè' Cristo le rè'ni gun zxba queë' Moisés, benè' ga gac luhuöac tsahui' yúgu'tè nup la'yejlè' Lè'.

⁵ Ca nac qui nu huöac tsahui' le run ca rna bè' zxba queë' Dios, buzujè' lu guich Moisés le rna cni: "Bönni' na' gunè' gdu'tè ca rna bè' zxba na', soè' gbanè' le gunè' cni." ⁶ Na'a, ca nac qui nu huöac tsahui' le rejle' Dios, rna cni: "Cutu gnau' lu icj ládxi'da'u, cugnáu': ¿nuzxa caz cuen ni' yehua' yubá?", lè na' nac, quiè nu gun ga huötjè' Cristo, ⁷ len cutu gnau': "¿Nuzxa caz huötj ga dè latj qui nup chnatgac?", lè na' nac, quiè nu gun ga cuenè' Cristo, urujè' lu yöl-la' gut. ⁸ Na'a, ¿bizxa caz rna? Cni rna: "Gal-la' ga zu' zoacz xtidzè'è Dios. Lu

ru'u len lu icj ládxi'da'u zoa xtidzè'è na'." Lè ni nac didza' qui le réjlè'ru' Dios runtu' lban qui, rnatu':
 9 "Chqui' didza' gu'u gac bè' Jesús naquè' Xanu', len huayéjlè'u gdu ladxu'u Dios buspanè' Lè' lu yöl-la' gut, uláu' li'." 10 Lu icj ládxi'dau'ru' réjlè'ru' Jesús quiè gacru' tsahui' ati' len didza' rui'ru', rului'ru' lahui le naquè' queèru' Jesucristo quiè ularu'.

11 Nayúj lu guich la'y le rna: "Cutu ca' lutuí'i yúgu'tè nup ta'yejlè' Lè'." 12 Dios, la' tuz ca rui' ladxè'è yugu' bönni' judío lenca' bönni' gdutè yödzyú, le naquè' Xanquè' yúgu'tè lèczè' Xanru', len napsquè' bi unödzyè' quegac yúgu'tè nup tu'lídz Lè'. 13 Ca nac lè ni nayúj lu guich la'y, rna: "Lulá yúgu'tè nup lulídz Lè' Xanru'." 14 ¿Nacx gac lulídzè' Lè' chqui' cutu ta'yejlè'è Lè'? ¿Nacx gac la'yejlè'è Lè' chqui' gatga gulayönnè' ca nac queè'? ¿Nacx gac la'yönnè' chqui' nutu nu zoa nu gun lban lauquè'? 15 ¿Nacxcz gac lunè' lban chqui' nutu nu gsöla' lequè'? Ca nac lè ni nayúj lu guich, rna: "Bica' bagac nup na' la'dxinè' ga nacuá' bönni' rjenquè' lban qui le rbequi dxi ládxi'ru', len tunè' lban qui didza' dx-i'a."

16 Na'a, clèg yúgu'tè' gulazí' lu na'què' didza' dxi'a. Ca nac lè ni, Isaías gnè': "Xan, ¿nuzxa caz gyejlè' le bentu' lban qui?" 17 Cni nac, la'yejlè' Lè' nup la'yöni, ati' lè na' ral-la' la'yöni nac xtidzè'è Cristo.

18 Na'a rnia': "¿Naru' cu gulayönnè'?" Le nactè gu-layönnè', ca na' nayúj lu guich la'y, rna:
 Gdutè yödzyú gulayón chi'iquè';
 Yúgu'tè latj guladxín xtidza'què'.

19 Lèzca' rnia': "¿Naru' cu gláquibe'inè' lè ni bönni' Israel?" Le nactè gláquibe'inè' lei. Ga rzu lau, bè'è didza' uláz queè' Dios Moisés, gnè':

Guncza' ga uzxé'ili',
 Le gdx'i'ida' bunách cunababgac lbi'ili'.

Ni'a quegac bunách cuta'yejni'i guna' ga leyli'.

20 Gdöd ni' guctsquè' rugu ladx'i' Isaías na', bè'è didza' uláz queè' Dios, gnè':

Guladzöli neda' nup cutu gulaguílj neda'.

Bului' lahua' lauquè' bönni' cutu gulanabè' neda'.

21 Na'a, ca nac quequè' bönni' Israel, bè'è didza' uláz queè' Dios Isaías na', gnè': "Gdu dza bulí na'a, bulidza' bunách cutún ca rna xtidza'a len ta'dá'baga' neda'."

Nup nulagac ladj bunách Israel

11 Na'a rnia': ¿Naru' nubíj ladxè'è bunách Israel Dios? Cutu ca' nac cni. Néda'cza' naca' bönni' Israel. Naca' xzi'n xsoè' Abraham, len nababa' di'a dza queè' Benjamín, xzi'nczè' Israel na'. 2 Dios cutu nubíj ladxè'è bunách queè', nup na' gröczè' queè' dza ni'tè. ¿Naru' cu nózili' lè na' nayúj lu guich la'y ca na' benè' Elías? Bulídzè' Dios len buquiè' bunách Israel, gnè':
 3 "Xan, chguludödcde' bönni' glu'è didza' uláz quiu', len guluquindjè' yugu' bcugu la'y quiu' ga buzégui'-gactu'-ba' lau' Li' böa' bédxdau'. Tuza' neda' naga'na' quiu', ati' tè'nnè' ludöddè' ca' neda'." 4 Na'a, ¿bizxa didza' bubí'è Dios? Cni gnè': "Nun chí'igaccza'-nè' quia' tsonnlalj yu chi gayu'è bönni' cutu tu'zechu zxibquè' lau bdau' guioj na' nazí' lei Baal." 5 Lèzca' cni nac dza ni

zoaru' na'a, naga'ngac la'gac bunách Israel, nup na' gröczè' queè' Dios le ruzá' ladxè'è cni quequè'.

6 Chqui' nac le ruzá' ladxè'è cni quequè', cutu nac ni'a qui tu le gac lunè'. La'naru' guc ni'a qui tu le gac gun-ru', lè na' ruzá' ladxè'è queèru' Dios cutur gac tu le ruzá' ladxè'è queèru'.

7 ¿Bizxa caz gnaru' na'a? Lè na' gulaguiljè' bönni' Israel, cutu guladél-li'nè', san chguladél-li'nè' lei nup ni' gröczè' queè' Dios, ati' yezíca'rè' na', Dios benè' zid icj ládxi'dau'què'. 8 Ca nac lè ni nayúj lu guich la'y, rna: "Dios benè' ga nacquè' chul nit." Cni benè', len zal-la' gac la'lé'inè' le runè' len la'yönnè' xtidzè'è, cutu ca' nayéjni'cnè'. Cni nac quequè' ga rdxintè dza ni zoaru' na'a. 9 Ca nac lè ni bè'è didza' ca' David, gnè':

Luhuóac le la'zón lequè' Ini quequè'

Len ca tu yal-lj ga la'rólinè'.

Lac ca' le lun ga la'chíxinè',

Len ca tu le uzí' la lequè'.

10 La'chúl yöj lauquè', cui la'lé'inè',

Len tsaz la'yechu cúdzu'què' lu'è yua'.

Ca gac lulá bunách cunacgac judío

11 Na'a rnia': ¿Naru' gulachíxinè' bönni' judío ga bdx-intè gulanitiè' tsaz? Cutu ca' guc ca', san guladá'baguè'è xtidzè'è Dios, ati' na'a Dios ru'è latj lulá nup cunacgac judío quiè gunè' ga luzxé'inè' lequè' bönni' judío. 12 Le glunè' bönni' judío, gulachíxinè', ben ga bdxin quegac bunách yödzyú ni le nac ca tu yöl-la' tsahui'. Chqui' cni guc, guta' yöl-la' tsahui' quegac nup cunacgac judío le gulanitiè' bönni' judío, szxónitèr gata' quegac bunách yödzyú ni cati' luhuóaquè' queè' Dios bönni' judío na'.

13 Na'a rëpa' lbi'ili' cunacli' judío, rnia': Le naca' gbaz nasölè'è Dios laugac nup cunacgac judío, runa' xzön lè na' dè lu na'a 14 quiè nazx ca' huac guna' ga luzxé'inè' lbi'ili' bönni' uládz quia', len cni guna' ga lulé' la'què'.

15 Chqui' guluhuóac queè' Dios bunách nacuá' gdu yödzyú le gulunitiè' xlatjquè' bönni' judío, szxónitèr gata' quegac bunách yödzyú na' cati' luhuóaziè' xlatjquè' na'. Gac ca rac cati' tu'bán nup chnatgac.

16 Chqui' rgu'ru' quizi queè' Dios cua nildau' rubijru' zì'al, lèzca' cua na' nagá'n nac quizi queè', len chqui' uzoaru' quizi queè' Dios luí yag, lèzca' lac quizi queè' xzuza' në'i yag na'.

17 Nacquè' la'què' bönni' judío ca xzuza' në'i tu yag olivo narúgugac, ati' lbi'ili', ca xzuza' në'i tu yag olivo guí'a, yajta'li' yag olivo dxi'a na', buazli' xlatjgac nup na' grúgugac, len ruzi'li' xbey luí len xchöni yag olivo dxi'a na'. 18 Qui lè ni na', cutu gun ba xzön cuinli', cu uzoali' tsala' l nup nacgac ca xzuza' në'i na' narúgugac. Chqui' run ba xzön cuinli', ral-la' gnózili' clèg lbi'ili' rugáguli' luí yag na', san luí yag na' rugagu lbi'ili'.

19 Nazx ca' gnau': "Gularugu xzuza' në'i yag na' quiè gac tsazia' neda' xlatjgac." 20 Nactè didza' ru'u, san gularuguè' le cutu gulayejlè'è ati' yajta'u li' yag na' le réjlè'u Dios. Qui lè ni na', cutu ral-la' gun ba xzön cuin-u', san ral-la' gádxinu' Dios. 21 Chqui' benè' leygac xzguia' Dios, nup na' nacgac gdu xzuza' në'i yag dxi'a

na', gunë' xzguia' ca' li'. ²² Byutsca' na'a ca naquë' dxi'i ladxi' Dios, len ca runtsquë' ca' xzguia'. Le nactë runtsquë' xzguia' nup na' gulachixi, san naquë' dxi'i ladxi' len li'. Qui lë ni na', ral-la' gúnteczu' le rajlóz yöl-la' dxi'i ladxi' queë' na', cui gchuguë' ca' li' lu yag queë' na'. ²³ Lëzca' cni gac quequë' chqui' cutu lu-ga'në' lu yöl-la' curejlë' quequë', tsajta'quë' leyúbl lu yag na', le napë' Dios yöl-la' huac gunë' ga tsajta'quë' lei leyúbl. ²⁴ Nacu' li' ca xzuza' në'i grugu lu yag olivo gui'a len yajta'u yag olivo dxi'a ga nutu nu udá' xzuza' në'i yag gui'a. Szxónitër huac quequë', nup nacgac ca xzuza' në'i gdu qui yag dxi'a na', huac tsajta'quë' leyúbl lu yag quegacczë' na'.

Ca gac lulá bunách Israel

²⁵ Bócha'adau', rë'nda' gnózili' lë ni bgachi', cui gun ba xön cuinli' ca nac yöl-la' rejni'i queëli'. Guluhuóác zid ladxi' la'gac bunách Israel, ati' cni lacquë' ga gdxinr dza chnayazgac ga rna bë'ë Dios yúgu'të bunách cunacgac judío, nup na' ral-la' lulá. ²⁶ Töd na' gata' latj lulé' ca' yúgu'të bönni' Israel, ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

Gruj Sión Nu ruslá,

Len ugúa le cunác nungac xzi'n xsoë' Jacob.

²⁷ Lë ni nac didza' dzag gúnlena' lequë'

Cati' ugúa' dul-la' nabága'quë'.

²⁸ Cni nac, guladá'baguë'ë didza' dxi'a ati' Dios nubíj ladxë' lequë' quië gac ulali' lbi'ili', san nadxi'inë' ca' lequë' Dios, le gróczë' queë' xuz xtau'quë'. ²⁹ Tsaz runödzjë' Dios le runödzjë', len tsaz rulidzë' bunách. ³⁰ Ca na' nac queëli', zí'atël cutu benli' ca rna xtidzë'ë Dios, ati' na'a ruhuechi' ladxë'ë lbi'ili' Dios le cutu glunë' ca rnë' bönni' judío, ³¹ lëzca' cni nac quequë' na'a, cutu tunë' ca rnë' Dios, san cni gac ga gdxinr dza huechi' ladxë'ë lequë' Dios, le ruhuechi' ladxë'ë lbi'ili' na'a. ³² Dios bubíj ladxë'ë yúgu'të bunách quië la'dá'baguë'ë xtidzë'ë, quië gac huechi' ladxë'ë yúgu'të'.

³³ Zxöntër nac yöl-la' tsahui' queë' Dios, lë na' nac yöl-la' rac xön len yöl-la' rejni'i queë'. Nutu nu gac tsejni'i le nuzóë' Dios gunë', len cutu gac nu gnózi yugu' le runë' Dios. ³⁴ ¿Nuzxa caz gyejni'i le gza' ladxë'ë Xanru'? ¿Nuzxa caz buzejni'i Lë'? ³⁵ ¿Nuzxa caz bi bunódzj queë' Dios quië gun bayúdx bi ubi'ë Dios qui? ³⁶ Yúgu'të le dë narujgac lu në'ë Dios, len tac lu në'ë, len nacgac quië uzi'ë xbeygac. Gactecz queë' Dios yöl-la' ba. Ca' gac.

Ral-la' udód cuinru' quizi queë' Dios

12 Böchi' Iza'adau'. Ruhuechi' ladxë'ë rë'u Dios. Qui lë ni na' ráta'yua' lauli' udód cuinli' lu në'ë Dios, gacli' ca tu le nac ban rgu'ru' lu në'ë Dios, quië gacli' quizi queë', le gac tu le gdzag ladxë'ë Dios. Lë ni ral-la' gunli', le rajlóz le rej ladxiru'-në' Dios. ² Cutur gunli' la' tuz ca tun bunách dza ni zoaru' na'a, san gul-gác bunách cub le nucubë' Dios icj ladxí'dau'li'.

Gul-gún cni quië gac gnózili' le nac dxi'a rë'nnë' Dios gunli', lë na' rdzag ladxë'ë, len le nac gdu.

³ Na'a, le zoa le buzá' ladxë'ë quia' Dios, rëpa' yúgu'tëli': Cutu gun ba xön cuinli', le cural-la' gunli', san ral-la' gacli' nöxj ladxi' ca rbequi icjli', tsca nac yöl-la' rejle' queëli' Dios le bennë' qui queëli'. ⁴ Ca na' nac tuz gdu ca nayá' nabinru', zal-la' zian le nagudi' dzáglenru', len clëg tuz dxin tun yúgu'të le zian na' nagudi' dzáglenru', ⁵ lëzca' cni nac queëru'. Zal-la' zianru' zoaru', nacru' ca tuz le nayá' nabinru' le nacru' tuz len Cristo, ati' qui lë ni na' yúgu'tëru' nacru' tuz turu' len yeturu'.

⁶ Tu turu' dë lu na'ru' tu le bennë' queëru' Dios, ati' nadza'gac tu tu tsca nac le buzá' ladxë'ë qui queëru'. Bönni' na' tu Dios bunödzjë' queë' gu'ë didza' uláz queë', tsca rejle'ë Lë', ral-la' gu'ë didza' bönni' na'. ⁷ Bönni' na' Dios bunödzjë' queë' gunë' xchinë', dxí'adau' ral-la' gunë' dxin na'. Bönni' na' Dios bunödzjë' queë' usëdnë' bunách, dxí'adau' ral-la' usëdnë' bunách. ⁸ Bönni' na' Dios bunödzjë' queë' uzëjni'në' bunách, dxí'adau' ral-la' uzëjni'në' lequë'. Bönni' bi unödzjë' qui nu yubl, gdu ladxë'ë ral-la' unödzjë'. Bönni' rna bë'inë' bunách, gdu ladxë'ë ral-la' gunë' cni. Bönni' rá-clenë' lzë'ë, len yöl-la' rudziji ral-la' gunë' cni.

Yugu' le ral-la' gun nu naqui queë' Cristo

⁹ Ral-la' gdxí'ili' Iza'li' gdu ladxí'li'.

Gul-cuasi le cunác.

Gul-güí' ladxí'li' gunli' le nac dxi'a.

¹⁰ Gul-dxí'i-cnë' Iza'li' ca nadxí'igacli'-në' bóchi'czli'.

Ca runli'-në' ba la'n Iza'li' ral-la' gunli' ga gacrë' blau Iza'li' ca nacli' la' cuinzli'.

¹¹ Gul-tiptecz ladxí'li' len cutu gacli' zxhuëd.

Gul-gún xchinë' Xanru' gdu ladxí'li'.

¹² Gul-dziji le zoa le runli' löz.

Gul-cóz xön ladxi' cati' bi rzaca' rguí'li'.

Gul-lídzteczë' Dios.

¹³ Gul-nódzj quegac bunách queë' Cristo tsca nayadzjcnë'.

Gul-güí' latj ga la'cuá' nup ta'dxín queëli'.

¹⁴ Gul-náb-në' Dios gunë' dxi'a quegac nup ta'bía ladxí'gac lbi'ili'.

Gul-náb gac dxi'a quequë', len cutu udxiali' lequë' dö'.

¹⁵ Gul-dzíjilen nup tu'dziji.

Gul-cödxlen nup ta'bódx.

¹⁶ Gul-gác tuz len Iza'li'.

Cutu gun ba xön cuinli', san gul-gún-quë' tsaxón bönni' nöxj ladxi'.

Cutu gáquili' chnadél-li'li' yöl-la' rejni'i gdu.

¹⁷ Nutu nu ubi'ili' qui, cu gua'li' dö' qui nu rua' dö' queëli'.

Gul-gún dxi'a quegac yúgu'të bunách.

¹⁸ Chqui' huac, tsca sáqui'li', gul-cóz dxi'a len yúgu'të bunách.

¹⁹ Böchi' Iza'adau', cutu uzí' lali' bunách la' lbi'izli', san gul-güí' latj ubi'ë Dios quegac bunách na', le nayúj lu guich la'y le rna: "Néda'cza' uzi' la'. Neda' ubi'a que-

gac bunách." Cni gnë' Xanru' Dios. ²⁰ Lëzca' cni rna: "Chqui' zoë' bönni' curdzaguë' li' dxi'a len rdunë', bë'ë le gahuë'. Chqui' rbidxë' nis, bë'ë le gui'jë'." Cati' gunu' cni, gunu' ga utui'në' bönni' na'. ²¹ Cutu gu'u latj uxíj li' le cunác, san buxíj le cunác na', ugunu' dxin le nac dxi'a.

13 Yúgu'tëli' ral-la' gunli' ca ta'në' bönni' yúlahui'. Diosc budödë' lu na'quë' yöl-la' uná bë' napquë', len nucu'ë xlatjquë' bönni' ni dë lu na'quë' yöl-la' uná bë'. ² Qui lë ni na', nu rdá'baga' yúlahui' rdá'baga' le nuzóë' Dios, ati' nup ta'dá'baga' cni, grugu quegac. ³ Nacu'ë bönni' yúlahui', clëg quië luzeynë' ba nadx nu run le nac dxi'a, san quië luzeynë' ba nadx nu rua' dö'. Chqui' rë'nnu' gunu' ga cutu luzeynë' li' ba nadx, ben le nac dxi'a, ati' uruju' dxi'a lauquë'. ⁴ Naquë' bönni' yúlahui' ni'a në'ë Dios quië gáclenë' li', san chqui' runu' le cunác, ral-la' gádxinu', le cutu nu'ë daduz xuyág yúlahui'. Naquë' ni'a në'ë Dios quië uzí' lë', gunë' zxguia' nu rua' dö'. ⁵ Qui lë ni na' run bayúdx gunli' ca në'ë bönni' na' dë lu në'ë, clëgz le budödë' Dios lu në'ë gunë' lbi'ili' zxguia', san lëzca' quië soa dxiz ládxi'dau'li' lahuë' Dios. ⁶ Qui lë ni na' ca' rguixj lazli' qui yúlahui', le nacquë' bönni' yúlahui' ni'a në'ë Dios len tunë' le nudödë' lu na'quë'.

⁷ Gul-quíxj yúgu'të bunách le rál-la'li' quequë'. Gul-quíxj lazli' lu na' nu ral-la' uquíxj lazli'. Gul-quíxj dumí nu ral-la' quíxjli'. Gul-gadxi nu ral-la' gádxili', len gul-gún ba la'n nu ral-la' gunli' ba la'n. ⁸ Nutu nu bi ral-la' gál-la'li' qui, san tuz ral-la' gdxili' lza'li', le chben gdu ca rna bë' zxba queë' Dios nu nadxí'i lzë'i. ⁹ Cni ta'ná bë' zxba na':

Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

Cutu gdöddu' bunách.

Cutu cuanu'.

Cutu gneu' qui lza'u le cunác.

Cutu së ladxu'u le dë qui lza'u.

Yugu' zxba ni len yúgu'të zxba yezica', udx gun nu run ca rna didza' rna cni: "Bdxi'i lza'u ca nadxí'i cuinu'."

¹⁰ Nu na' nadxí'i lzë'i cutu bi run qui lzë'i le cunác. Cni nac, nu na' nadxí'i lzë'i run gdu ca rna bë' zxba queë' Dios.

¹¹ Gul-gún cni le nózili' ca rac dza ni zoaru' na'a, len nózili' ca' chbdxin dza uspán ládxi'li' ca rubán nu chgux, le chzoar gal-la' dza ularu' lu le cunác ca guc cati' ni' gzu lauru' réjlë'ru' Cristo. ¹² Ga zoaru' na'a nac ca chdzö'l, ati' chzoa töd rël na', san ga na' zoë' Cristo nac ca lahui' dza ati' chzoa tsajsoaru' ni'. Qui lë ni na' ral-la' uca'nru' le tun bunách ga chul xöhui'. Ca na' ru-gacu cuinë' le run chi'i lë' lu gdil-l bönni' rijë' gdil-l, ral-la' taru' lu yení' queë' Dios, le gun chi'i rë'u lu na' tu' xöhui'. ¹³ Quië gunru' cni ral-la' gunru' dxi'a ca ral-la' gun nu rda lahui' dza. Cutu ral-la' súdxiru' len cutu gágulë'ru'. Cutu ral-la' gunru' le cunác len clëg le gun ditj rë'u. Cutu ral-la' tíl-lenru' lza'ru' len cutu uzxë'iru' lza'ru'. ¹⁴ Na'a, ral-la' un cuinli' lu íj ládxi'-dau'li' ca naquë' Xanru' Jesucristo, len cutu güi' ládxi'li' gunli' le rzë ládxi'li' lu yöl-la' bunáchz queëli'.

Cutu si' quídza'ru' böchi' lza'ru'

14 Gul-güi' latj gun tsaxón lbi'ili' nu rejle' Cristo zal-la' cutu nac gdu ca rejle' Lë' nu na'. Cutu tíl-lenli' nu na' ca nacgac le runi nu na' huac nu gun. ² Ca nac lë ni, nacu'ë bönni' runi lequë' huac lahuë' yúgu'të le tagu bunách, san yela'quë' bönni', cunác gdu ca ta'yejlë'ë Cristo, tahuë' tuz le raz ruzoaru'. ³ Na'a, bönni' na' rahuë' yúgu'të cutu ral-la' uzóë' tsala' bönni' cutu rahuë' yúgu'të, len lëzca' cni, bönni' na' cutu rahuë' yúgu'të cutu ral-la' si' quidzë'ë bönni' na' rahuë' yúgu'të, le nazí' lu në'ë Dios gropë' bönni' na' ta'yejlë'ë Cristo. ⁴ ¿Nuzxa caz li', rzi' quidzu'u bönni' huen dxin qui nu yubl? Bönni' na' naquë' huen dxin queë' Dios, lahuë' Xanczë' urujë' tsahui' o cutu urujë' tsahui'. Urujë' tsahui' lahuë' Dios, le gunczë' Xanru' Dios ga urujë' tsahui'.

⁵ Nazx ca' zoë' bönni' runrë' zxön tu dza ca runë' zxön yezica' dza, ati' bönni' yubl, tuz ca runë' zxön yúgu'të dza. Tu turu' ral-la' usédtsarcu' chqui' nac dxi'a le runru'. ⁶ Bönni' na' runë' zxön tu dza, runë' lei zxön quië tsej ladxë'ë Xanru', ati' bönni' na' cutu runë' zxön dza na', quië tsej ladxë'ë Xanru' cutu runë' zxön dza na'. Lëzca' cni, bönni' na' rahuë' yúgu'të, rahuë' cni quië tsej ladxë'ë Xanru', le rë'ë Dios: "Xclenu'", ati' bönni' na' cutu rahuë' yúgu'të, cutu rahuë' lei quië tsej ladxë'ë Xanru', len rë'ë ca' Dios: "Xclenu'."

⁷ Cutu zoë' nabanë' queëzë' nitüë' bönni' ladjru' rë'u, len cutu ratië' queëzë' nitüë' bönni'. ⁸ Chqui' zoaru' nabanru', quië tsij ládxi'ru'-në' Xanru' zoaru' nabanru', len chqui' gatru', quië gac yöl-la' ba queë' Xanru' gatru'. Cni nac, chqui' zoaru' nabanru' o chqui' gatru', náquiczru' queë' Xanru'. ⁹ Qui lë ni na' ca' gutië' Cristo len bubanë', quië gaquë' Xangac nup chnatgac len nup nabangac.

¹⁰ Na'a li', ¿bizx quië rulág yudxu' böchi' lza'u? ¿Bizx quië ruzú' tsala' böchi' lza'u? Yúgu'tëru' gdxinru' lahuë' Cristo ga cuequi xbeynë' rë'u. ¹¹ Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y, rna:

Rnë' Xanru': "Ni'a quia' néda'cza', Luzechu zxibgac lahua' neda' yúgu'të bunách. La'guixjö' yalj lulu naca' Dios."

¹² Cni nac, cuequi xbeynë' yúgu'tëru' Dios.

Cutu gunru' ga gchixi gnignë' böchi' lza'ru'

¹³ Qui lë ni na', cutur ral-la' ulág yudxru' lza'ru', san ral-la' gun yudxru' cui gunru' ga gchixi gnignë' böchi' lza'ru', len cui gunru' ga gunë' dul-la' lza'ru' na'.

¹⁴ Nözcza' cutu bi dë le ráguru' le gac gun ga cutur nacru' dxi'a lahuë' Dios, ati' rajlóz lë ni didza' bë'ë Xanru' Jesús. Chqui' ráquinë' bönni', zoa bi gac gun ga cutur naquë' dxi'a lahuë' Dios, queë' bönni' ni, cni nac.

¹⁵ Chqui' rushui'nnu' böchi' lza'u, le ragu' le runi lë' cural-la' gáguru', cutu runu' ca ral-la' gun nu nadxí'i böchi' lzë'i. Cutu bi ral-la' gagu' le gun ga gac chop ladxë'ë bönni' na', gutië' Cristo uláz queë'. ¹⁶ Qui lë ni na', cutu bi gunli' le gun ga la'në' xöhui' bunách qui le

runi lbi'ili' nac dxi'a. ¹⁷ Cati' rna bé'iné' rè'u Dios, cutu rui' ládxi'ru' le gui'j gáguru', san rui' ládxi'ru' gacru' tsahui' len soaru' dxi ladxí', len udzójiru', yugu' le gac gunru' le zóalené' rè'u Dios Bô' La'y. ¹⁸ Núti'téz nu run xchiné' Cristo ca nacgac lè ni, run le rdzag ladxé'è Dios, ati' urúj dxi'a laugac bunách.

¹⁹ Qui lè ni na' ral-la' gunru' le lun ga gata' quegac bunách le rbequi dxi ládxi'ru', len le lun tsutsu turu' yeturu' ca réjlè'ru' Cristo. ²⁰ Cutu bi ral-la' gagu' le gun ga gac chop ladxí' nu na' nuzóè' Dios. Nactè le ta'ná bunách: "Yúgu'tè dè latj gáguru'", san gunru' le cunác chqui' gunru' ga gchixi gnigné' lza'ru' ni'a qui lè na' ráguru'. ²¹ Dxi'ar gac cutu gagu' bèla' len cutu gui'ju' xisi uva, len cutu bi gunu' le gun ga gchixi gnigné' böchi' lza'u, o le gun ga gac chop ladxé'è, o le gun ga huöta' ggal ladxé'è ca réjlè'è Cristo. ²² Chqui' réjlè'u dè latj bi gunu', ral-la' gunu' cni lahuè' Dios ga zu' tuzu'. Bica' ba bönni' na' cutu ruxós lè' ládxi'dau'huè' ni'a qui lè na' runi lè' dè latj guné', ²³ san bönni' na' rac chop ladxé'è ni'a qui le rahuè', nabaguè'è zxguia', le runé' le cutu runi lè' dè latj guné'. Nac dul-la' yúgu'tè le runru', le cutu runi rè'u dè latj gunru'.

Gunru' le rdzag ladxé'è böchi' lza'ru'

15 Qui lè ni na', chqui' nacru' tsutsu ca réjlè'ru' Cristo, ral-la' gua' glenru' nup na' nöta' nagúl ládxi'gac ca ta'yejlè' Cristo. Cutu ral-la' gunru' le rdzag ládxi'ru' la' cuinzru'. ² Yúgu'tèru' ral-la' gunru' le rdzag ladxé'è böchi' lza'ru' quiè gac dxi'a queè', len gdipladxé'è ca réjlè'è Cristo. ³ Cni ral-la' gunru', le cutu benè' Cristo le bdzag ladxé'è la' cuinzè', san gac queè' ca na' nayúj lu guich la'y, rna: "Dubága'gac neda' didza' xöhui' glui' nup gulané' xöhui' quiu' Li', Dios." ⁴ Yúgu'tè le guluzujè' lu guich la'y dza ni'tè, guluzujè' lu guich quiè usèdi rè'u. Lè na' nayúj lu guich la'y run ga rbözru' zxon ladxí' len ruhuí' zxon rè'u. Qui lè ni na' zoa le runru' löz. ⁵ Rnabda'-nè' Dios, Nu run ga rbözru' zxon ladxí' len Nu ruhuí' zxon rè'u, guné' ga gacli' tuz ca runi lbi'ili', gacli' ca na' rè'nnè' Jesucristo. ⁶ Cni ral-la' gunli' quiè gacli' tuz, tsaxón cu'li'-nè' yöl-la' ba Dios, Xuzè' Xanru' Jesucristo. ⁷ Qui lè ni na', quiè gac yöl-la' ba queè' Dios, gul-sí' lu na'li' tuli' yetuli' ca na' Cristo gzxí' lu në'è ca' rè'u. ⁸ Cni ral-la' gunli', le répa' lbi'ili': Bidè' Jesucristo, gúclenè' bunách judío ati' cni bulu'è lahui nac gdutè li didza' ru'è Dios, ati' benè' ga guludxín le gzxí' lu në'è Dios unödzejè' quequè' xuz xtau'tu'.

La'yöni didza' dxi'a bunách gza'a

⁹ Bidè' ca' Cristo quiè benè' ga la'gú'u Dios yöl-la' ba nup cunacgac judío le ruhuechi' ladxé'è lequè' Dios.

Ca nac lè ni nayúj lu guich la'y, rna:

Qui lè ni na', laugac bunách gdutè yödzlyú,

Ulu'a lahui le nacu' Li',

Len gul-la' quiu' yöl-la' ba.

¹⁰ Ga yubl nayúj lu guich la'y, rna:

Lbi'ili', bunách gdutè yödzlyú,

Gul-dzójilen bunách queè' Dios.

¹¹ Ga yubl nayúj ca' lu guich la'y, rna:

Gul-cu'è Xanru' yöl-la' ba,

Yúgu'tèli' cunacli' judío.

Gul-tsíj ládxi'li' Lè',

Yúgu'tèli' zoali' gdutè yödzlyú.

¹² Lèzca' cni buzujè' lu guich Isaías le rna:

Gla' lahui Nu nabáb di'a dza queè' Isaí.

Gac blau Nu na' quiè gna be'i nup cunacgac judío.

Nup ni lun löz Lè'.

¹³ Rnaba' lahuè' Dios, Nu run ga runru' löz, guné' ga udzójitsquili' len ga soali' dxi ladxí' le réjlè'li' Lè', len guné' ga gac gdu ca runli' löz, le zoalen lbi'ili' yöl-la' huac queè' Dios Bô' La'y.

¹⁴ Böchi' lza'adau'. Chnözcza' rúnteczli' le nac dxi'a len dètsca queèli' yöl-la' rejni' quiè gac uzéjni'li' lza'li'.

¹⁵ Na'a naca' rugu ladxí', ruzuja' queèli' lu guich ni, böcha'a, rusá'a ládxi'li' le zoa le buzá' ladxé'è quia' Dios. ¹⁶ Qui lè ni na' runa' xchiné' Jesucristo laugac bunách cunacgac judío, len runa' lban qui didza' dxi'a queè' Dios, quiè gac ugu'a lu në'è Dios bunách cunacgac judío, nup na' gröczè' queè' Lè' Dios Bô' La'y. Lacquè' ca tu le rgu'ru' lu në'è Dios, le rdzag ladxé'è Lè'.

¹⁷ Na'a, le rúnlena' tsaxón Jesucristo dxin, dè lu na'a gdzag ladxa'a ca nac le nuna' lu xchiné' Dios. ¹⁸ Lèzca' rurúguida' gnia' ca nac lè na' benè' Cristo lu na'a neda', benè' ga tun ca rna xtídzè'è Dios bunách cunacgac judío. Lè ni benè' Lè', bugunè' dxin didza' bè'a neda' len yugu' dxin bena' neda'. ¹⁹ Lu na'a neda' bugunè' dxin ca' le nacgac bè' bulu'è lahui Lè' len yugu' yöl-la' huac zxon benè', len yöl-la' huac queè' Dios Bô' La'y gzoalen neda'. Cni gac, gzu lahua' runa' lban lu yödz Jerusalén, ati' gdu zbi'il ga rdxintè luyú Ilírico, chnuna' lban qui didza' dxi'a ca nac queè' Cristo. ²⁰ Bè' ladxa'a bena' lban qui didza' dxi'a ga cutu gulayöni bunách ca nac queè' Cristo. La'naru' guna' lban ga chgulayöni bunách, guna' neda' ca runè' bönni' ruguel-lè'è lahui dxin zxon chnunè' bönni' yubl. ²¹ Ca bena' neda' nac ca na' nayúj lu guich la'y, rna: La'le'i nup nacuá' ga nutu nu ben lban queè' Lè', Len la'yejni' nup gatga gulayöni ca nac queè'.

Rè'nnè' Pablo tsijè' Roma

²² Qui lè ni na', zal-la' zian lzu gu'nda' guida' ga zoali', cutu gac guida'. ²³ Na'a, chbudx bena' dxin quia' yugu' latj ni, len chrè'nda' zian iz guida' ga zoali'. ²⁴ Qui lè ni na', cati' tsija' luyú España, töda' ga zoali' lbi'ili', le runa' löz duyú'a lbi'ili', len udzójlenda' lbi'ili'. Töd ni' huac ugu'li' neda' nöz. ²⁵ Na'a ral-la' tsija' Jerusalén, tsju'a ni' tu le gaclen nup ni' náquigac queè' Cristo. ²⁶ Cni guna', le guladzág ládxi'què' bönni' nacu'è luyú Macedonia len luyú Acaya, gulutubè' bi tu'nödzejè' quegac bunách yechi' dzaggac bunách queè' Cristo, nacu'è Jerusalén. ²⁷ Guladzág ládxi'què' bönni' cunacquè' judío glunè' lè ni. Le nactè nac tu le tal-lè'è quegac bunách judío ni'. Chqui' bönni' cunacquè' judío tu'zi'è xbey le nacgac queè' Dios ni'a qui le nungac bunách judío, lèzca' ral-la' lácclenè' bunách judío na',

lugunë' dxin le dë quequë'. ²⁸ Qui lë ni na', cati' udx udöda' lu na'gac bunách judío lë na' gulunödzejë' bönni' ni, ni'r töda' ga zoali' lbi'ili' cati' tsija' luyú España. ²⁹ Cati' guida' ga zoali', runa' löz gdxínlena' yúgu'të le ruzi'ru' xbey ni'a qui didza' dxi'a queë' Cristo.

³⁰ Ni'a queë' Xanru' Jesucristo len ni'a qui yöl-la' nadxi'i ruchizië' icj ládxi'dau'ru' Dios Bó' La'y, ráta'yua' lauli', bócha'adau', ulidzli'-në' tsaxón len neda' Dios, gnábili'-në' gáclenë' neda'. ³¹ Gul-náb lahuë' Dios gunë' ga ulá' neda' lu na'quë' bönni' cuta'yejlë'ë nacu'ë luyú Judea, len gunë' ca' ga la'dzág ládxi'quë' la'zi'ë lë na' tsju'a bönni' nacquë' queë' Cristo, nacu'ë Jerusalén. ³² Gul-náb ca' lahuë', chqui' nac ca' rë'nnë' Dios, gunnë' neda' latj gdxina' queëli' len yöl-la' rudziji quia', quië uzí' ládxi'lëna' lbi'ili'. ³³ Na'a r nabda'-në' Dios, Nu run ga zoaru' dxi ladxí', sóalenë' yúgu'tëli'. Ca' gac.

Tu'gáp Dios Iza'gac bunách queë' Cristo

16 Rgu'a-nu lu na'li' Febe, ngul zanru' da'nu Xanru'. Nacnu ngul huen dxin queë' Dios dzagnu bunách queë' Cristo lu yöd Cencrea. ² Uláz queë' Xanru' gul-sí' lu na'li'-nu ngul na', ca' ral-la' lun bunách queë' Cristo. Gul-gaclen lënu, unödzejli' queënu bítitëz bi rquinnu. Lëcznu gúclennu bunách zian, len gúclennu ca' neda'.

³ Gul-gáp Dios Priscila len Aquilo, nup na' glunlen neda' tsaxón dxin queë' Jesucristo. ⁴ Chopë' ni guladödë' ga gzoa banádx latië' quië glunë' ga cugatia' neda', ati' rëpa' lequë': xclenli', len clëg neda'z, san lëzca' t'ë'ë lequë': xclenli', yúgu'të böchi' Iza'ru' nababquë' gap nacuá' bunách queë' Cristo cunacgac judío. ⁵ Gul-gáp ca' Dios bunách queë' Cristo tu'dubë' lu yu'u lidxquë' Priscila len Aquilo na'. Gul-gáp ca' Dios Epeneto, bönni' na' nadxi'ida'. Bönni' ni gyejlë'ë Cristo zí'atël ca' yúgu'të bunách luyú Acaya. ⁶ Gul-gáp Dios María, ngul na' bennu dxin zxön queë' Cristo ga ni' rudubli' lbi'ili'. ⁷ Gul-gáp Dios Andrónico len Junias, yugu' bönni' uládz quia'. Bönni' ni guladzúnlenë' neda' tsaxón lidx quia, len nadél-la'quë' latj blau ladj bönni' gbaz nasölë'ë Cristo. Lëzca' gulayejlë'ë Cristo zí'al ca' neda'.

⁸ Gul-gáp Dios Amplias, bönni' na' nadxi'ida' le náquinë' queë' Xanru'. ⁹ Gul-gáp Dios Urbano, bönni' na' bénlenë' netu' tsaxón dxin queë' Jesucristo. Gul-gáp ca' Dios Estaquis, bönni' na' nadxi'ida'. ¹⁰ Gul-gáp Dios Apeles, bönni' na' nac bë' rejlë'ë Cristo. Gul-gáp ca' Dios nup nacuá' lidxë' Aristóbulo. ¹¹ Gul-gáp Dios Herodión, bönni' uládz quia'. Gul-gáp ca' Dios nup nacuá' lidxë' Narciso, ta'yejlë'ë Xanru'. ¹² Gul-gáp Dios Trifena len Trifosa, ngul na' tunnu dxin

queë' Xanru'. Gul-gáp ca' Dios Pérsida, ngul na' bennu dxin zxön queë' Xanru', ati' nadxi'iru'-nu. ¹³ Gul-gáp Dios Rufo, bönni' rö queë' Xanru'. Gul-gáp ca' Dios xnë'ë Rufo na', nacnu ca' ca' xna'cza'. ¹⁴ Gul-gáp ca' Dios Asíncrito, len Flegonte, len Hermas, len Patrobas, len Hermes, lenca' yugu' böchi' Iza'ru' da'quë' Xanru', nacuá'lenë' lequë'. ¹⁵ Gul-gáp ca' Dios Filólogo len Julia, len Nereo, len ngul zanë' Nereo na', lenca' Olimpas len yúgu'të böchi' Iza'ru' ta'yejlë'ë Cristo, nacuá'lenë' lequë'.

¹⁶ Gul-gáp Dios Iza'li', unída'li' Iza'li' lu yöl-la' nadxi'i queëli'. Tu'gapë' Dios lbi'ili' yúgu'të böchi' Iza'ru' nababquë' gap nacuá' bunách queë' Cristo ni.

¹⁷ Na'a, ráta'yua' lauli', bócha'adau', gul-gún ga lac bë' nup tun ga grujli' chopl len tun ga gchixi gníguili', le tu'sëdi le cutu rajlóz le nazëdli'. Gul-cuít ga nacuá' bunách cni ¹⁸ le cutu tun xchinë' Jesucristo. Tunë' dxin quië bi gata' quégaczë', len ta'zi' yé'inë' yugu' bönni' nöx ladxí', tu'gunë' dxin didza' nöx ladxí' len didza' tséjlë'ru' le cunác. ¹⁹ Rzë didza' ca' na' runli' ca' rna xtidzë'ë Xanru', ati' ta'yöni yúgu'të bunách. Qui lë ni na' rudzijda' ni'a qui le runli' lbi'ili'. Na'a, rë'nda' gacli' sina' gunli' le nac dxi'a, len clëg gunli' le cunác. ²⁰ Dios, Nu run ga zoaru' dxi ladxí', zí'a gunë' ga uxicjli' Satanás, tu' xöhui'. Rnaba' lahuë' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' le gaclen lbi'ili'.

²¹ Rugapbi' lbi'ili' Dios bi'i Timoteo, bi'i na' rúnlenbi' neda' tsaxón dxin. Tu'gapë' ca' lbi'ili' Dios Lucio len Jasón len Sosípater, yugu' bönni' uládz quia'.

²² Neda', Tercio, ruzuja' lu guich didza' ni ru'ë Pablo, rugapa' ca' lbi'ili' Dios, dzaguë' neda' Xanru'.

²³ Rugapë' ca' lbi'ili' Dios Gayo, bönni' ni ru'ë neda' latj zoa' lidxë', len ru'ë ca' latj tu'dúb ni yúgu'të bunách queë' Cristo. Rugapë' lbi'ili' Dios Erasto, bönni' yu'u lu në'ë dumí qui yödiz ni. Rugapë' ca' lbi'ili' Dios Cuarto, bóchi'ru'dau'.

²⁴ Rnabda'-në' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' yúgu'tëli' le gaclen lbi'ili'. Ca' gac.

Yöl-la' ba Dios

²⁵ Na'a, rgu'tu'-në' yöl-la' ba Dios, Nu gac gun tsutsu lbi'ili' ca' nac didza' dxi'a runa' lban qui, len ca' nac lban runa' ca' nac queë' Jesucristo, len ca' nac le bulu'ë lahui Dios qui le bgachi' queë', lë na' bucachë'ë Lë' dza ni'të ga bdxintë na'a dza. ²⁶ Na'a chbulu'ë lahui lë ni yugu' lu guich guluzujë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios ca' na' gnaczë' Dios, Nu zoatecz. Na'a rac lban qui laugac yúgu'të bunách quië gac la'yejlë'ë Cristo len lun ca' rna xtidzë'ë.

²⁷ Ni'a qui le benë' Jesucristo, gactecz yöl-la' ba queë' la'z dui Dios, Nu ractërcz. Ca' gac.

1 Corintios

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacu'ë Corinto

1 Ca rë'ncznë' Dios bulidzë' neda', Pablo, quië gaca' gbaz queë' Jesucristo. Runë' neda' tsaxón bóchi'ru' Sóstenes. ² Rugapa' Dios lbi'ili', bóchi' lza'adau', rudubli' queë' Dios lu yödz Corinto, len nacli' quizi queë' Dios le nacli' tuz len Jesucristo. Dioscz bulidzë' lbi'ili' quië gáquili' quizi queë' tsaxón len yúgu'të nup nacua' yúgu'të latj len tu'lidzë' Dios, tu'gunë' dxin lë' Xanru' Jesucristo, Xanquë' lenca' Xanru'. ³ Ráta'yua' lahuë' Xuzru' Dios len lahuë' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj ládxi'dau'li'.

Yugu' le ruzi'ru' xbey le náquiru' queë' Cristo

⁴ Réptecz'a'-në' Dios: "Xclenu'" ca nac queëli', le zoa le buzá' ladxë'ë queëli' Dios le nacli' tuz len Jesucristo. ⁵ Le nacli' tuz len Cristo, Dios chnagu'tsquë' xnözi queëli' yúgu'të le naqui queë'. Ráclenë' lbi'ili' ca nac yúgu'të didza' rui'li' len runë' ga réjni'li' yúgu'të. ⁶ Cni nac, le gzxi' lu na'li' gdu ládxi'li' le runtu' lna' lau ca nac queë' Cristo. ⁷ Qui lë ni na', cutu bi ryadzj queëli' qui le runnë' queëru' Dios Bö' La'y, tsal ni rbözli' dza na' gla' lahuë' Xanru' Jesucristo. ⁸ Lëczë' utipë' ládxi'li' quië gac gua' glenli' yúgu'të ga gdxintë dza udx, cui gac nu bi gnë queëli' dza ni' huödë' Xanru' Jesucristo. ⁹ Dios runë' ca rnë', len Lëczë' bulidzë' lbi'ili' quië gacli' tuz len Zxi'në', Xanru' Jesucristo.

Narujgac chopl bunách queë' Cristo nacu'ë Corinto

¹⁰ Ni'a queë' Xanru' Jesucristo ráta'yua' lauli', bóchi' lza'adau', gul-gún tuz xtídza'li' yúgu'tëli'. Cutu grujli' chopl, san gul-gác tuz ca rza' ládxi'li', len ca runi lbi'ili'. ¹¹ Cni rëpa' lbi'ili', bóchi' lza'adau', le gulaguixjöi'në' neda' ca runli' bönni' nacu'ë lidxnu Cloé, ta'në' rdil-l dídza'li'. ¹² Lë ni rnia': "Nadzá'l didza' rui'li' tu tuli'." La'li' rnali' da'li' Pablo. Yela'li' rnali' da'li' Apolos. Yela'li' rnali' da'li' Cefas, ati' yela'li' rnali' da'li' Cristo. ¹³ ¿Naru' brujtsë' chopl Cristo? ¿Naru' gda'tsa' neda', Pablo, lë'i yag cruz uláz queëli'? ¿Naru' bdílsali' nis quië gacli' tuz len neda'? ¹⁴ Rëpa'-në' Dios: "Xclenu'", le cutu buquila' nis nitúr lbi'ili', san chopzë' Crispo len Gayo. ¹⁵ Qui lë ni na' cutu gac gnali' bdil-li' nis quië gacli' tuz len neda'. ¹⁶ Lëzca' buquila' nis Estéfanas, len nup nacua' lidxë'. Cutu rajneyda' chqui' buquila' nis nu yubl. ¹⁷ Bsölë'ë neda' Cristo, clëg quië uquila' bunách nis, san quië guna' lban qui didza' dxi'a. Ru'a didza',

san clëg lu yöl-la' rac szxöni queëcza', cui ucacha'a yöl-la' huac qui le benë' Cristo lë'i yag cruz.

Cristo napczë' yöl-la' huac len yöl-la' rejni'i queë' Dios

¹⁸ Nup nacgac chul nit taqui ca'z nac lban runru' queë' Jesús, ca na' gutië' lë'i yag cruz, san rë'u na' nularu', ráquibe'iru' dzag lei yöl-la' huac queë' Dios uslá rë'u. ¹⁹ Cni nac, le nayúj lu guich la'y, rna:

Guna' ga huöac daduz yöl-la' rac szxöni
Quegac nup tac szxöni.

Tsla'l uca'na' yöl-la' rejni'i

Quegac nup ta'yejni'i szxöni.

²⁰ ¿Bizxa caz uzi'tsë' xbey bönni' réjni'në' szxöni?

¿Bizxa caz uzi'tsë' xbey bönni' nazëdtsquë'? ¿Bizxa caz uzi'tsë' xbey bönni' nabé'itsquinë' ru'ë didza'? Dios chbenë' ga böac ca'z yöl-la' rejni'i quegac bunách yöd-zlyú ni. ²¹ Dios, lu yöl-la' rejni'i queë', cutu bë'ë latj lunbë' Lë' bunách yöd-zlyú ni ni'a qui yöl-la' rac szxöni quequë'. Dios bdzag ladxë'ë buslé' nup ta'yejllë' Lë' ni'a qui lban na' runru', zal-la' taqui bunách ca'z nac.

²² Të'nnë' bönni' judío la'lé'inë' yöl-la' huac nacgac bë', ati' bönni' gza'a ta'guiljë' yöl-la' rejni'i. ²³ Rë'u ni runru' lban queë' Cristo, ca na' gutië' lë'i yag cruz. Le nactë, lban runru' ca gutië' Cristo, run ga ta'chixi ta'nigui bunách judío, ati' yezica' bunách taqui ca'z nac. ²⁴ Nup na' bulidzë' lequë' Dios, zal-la' nacquë' bönni' judío o bönni' gza'a, táquibe'inë' napczë' Cristo yöl-la' huac queë' Dios len yöl-la' rejni'i queë' Dios.

²⁵ Taqui bunách yöd-zlyú ni le benë' Dios nac bë' cunözi naquë', san lë na' benë' napr yöl-la' rejni'i ca yöl-la' rejni'i quegac bunách. Taqui le benë' Dios nac bë' nacuídi'në', san lë na' benë' napr yöl-la' huac ca yöl-la' huac quegac bunách. ²⁶ Na'a, bóchi' lza'adau', gul-tsajnéy ca gucli' cati' bulidzë' lbi'ili' Dios. Cutu bít-sa'quë' ladjli' zian bönni' ta'yéjni'në' lu yöl-la' bunáchz quequë', len cutu bít-sa'quë' ladjli' zian bönni' uná bë', len clëg zian bönni' nacquë' blau. ²⁷ Yugu' bönni' na' gröë' Dios, taqui bunách yöd-zlyú ni cunözi nacquë'. Cni benë' Dios quië gunë' ga lutuí'i nup ta'yejni'i. Lëz-ca' cni gröë' Dios nup nacuídi'gac yöd-zlyú ni quië gunë' ga lutuí'i nup nalgac. ²⁸ Lëzca' cni, nup na' gröë' Dios, taqui bunách yöd-zlyú ni nacquë' ca'z len cutu bi nacquë', len nacuídi'quë'. Cni benë' Dios quië gunë' ga lugá'n ca'z lë na' tun zxön bunách yöd-zlyú ni. ²⁹ Qui lë ni na', nutu nu gac gun ba zxön cuini lahuë' Dios.

³⁰ Dioscz benë' ga nacru' tuz len Jesucristo, len benë' ga napru' yöl-la' rejni'i queë' Cristo. Le naquë' tuz len rë'u Cristo, nuhuöacru' tsahui', len náquiru' quizi

queë' Dios, len nularu'. ³¹ Nac ca na' nayúj lu guich la'y, rna: "Chqui' zoa nu bi rë'ni gun zxön, ral-la' gun zxön Xanru'."

Lban runru' queë' Cristo, ca gdë'ë lë'i yag cruz

2 Cni guc, böchi' lza'adau', cati' bdxina' queëli'. Bena' lban lauli' qui xtidzë'ë Dios, clëg len yöl-la' rejni' quia', len cutu bë'a didza' lu yöl-la' rac szxöni quia'. ² Cati' ni' gzóalena' lbi'ili', bë' ladx'a a cugu'a didza' qui le yubl, san tuz ca nac queë' Jesucristo bë'a didza', ca na' gdë'ë lë'i yag cruz. ³ Gzóalena' lbi'ili' lu yöl-la' rcuidi' quia', ati' lu yöl-la' radxi quia' gxixtsca'. ⁴ Bé'lëna' lbi'ili' didza' len bena' lban qui xtidzë'ë Dios, clëg ca tui' didza' bunách lu yöl-la' rac szxöni quegac, san gzóalenë' neda' Dios Bö' La'y, ati' gzoalen neda' yöl-la' huac queë' Dios, le guc bë' nac gdutë' li didza' bë'a. ⁵ Cni bena' quië gac tséjli' Dios, clëg le byönili' yöl-la' rac szxöni quegac bunách, san le blé'ili' yöl-la' huac queëczë' Dios.

Dios Bö' La'y runë' ga núnbë'ru'-në' Dios

⁶ Rui'tu' didza' lu yöl-la' rac szxöni laugac nup chnacr gdu ca ta'yejlë' Dios. Yöl-la' rac szxöni ni cutu nac ca le napgac bunách yödzyú ni, len cutu nac ca le napquë' bönni' ta'ná bë'ë dza ni zoaru' na'a, nup na' ta'nítz. ⁷ Rui'tu' didza' qui yöl-la' rac szxöni nagachi', lë na' runödzyë' Dios, le bgachi' yöl-la' rac szxöni na' buzöë' Dios dza ni'të quië uzi'ru' xbey. ⁸ Cutu glunbë'ë yöl-la' rac szxöni na' bönni' ta'ná bë'ë dza ni zoaru' na'a. La'naru' glunbë'ë lei, cutu ludë'ë lë'i yag cruz Xanru' nác-tërë' blau. ⁹ Nac ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

Chnupë'ë Dios le luzi' xbey nup nadxi'igac Lë',
Yugu' le nutu nu ble'i, len cutu byöni,
Len cutu gulazá' ladxigac bunách ca nac qui.

¹⁰ Na'a, Dios nuzéjni'në' rë'u yugu' lë ni lu në'ë Dios Bö' La'y, le ruyuczë' yúgu'të Dios Bö' La'y, lenca' le yu'u icj ladxidau'huë' Dioscz.

¹¹ ¿Naru' gac gnöznë' bönni' le yu'u icj ladxidau'huë' yetüë' bönni'? Tuz bö' nacczë' bönni' na' nözi lë na'. Lëzca' cni, nutu nu nözi le yu'u icj ladxidau'huë' Dios. Tuzë' Dios Bö' La'y nöznë' lë ni. ¹² Rë'u ni, cutu nazí' lu na'ru' bö' rdaz yödzyú ni, san nazí' lu na'ru' Dios Bö' La'y, Nu na' ruchizië' rë'u Dios quië gac gúnbë'ru' yugu' le buzá' ladxë'ë queëru' Dios. ¹³ Yugu' lë na' buzá' ladxë'ë queëru' Dios rui'ru' didza' qui, clëg len didza' tu'sëdi rë'u bunách len yöl-la' rac szxöni quegac, san len yugu' didza' rusëdnë' rë'u Dios Bö' La'y. Cni nac, rzéjni'ru' bunách zóalenë' lequë' Dios Bö' La'y ca nac le rusëdnë' rë'u Dios Bö' La'y.

¹⁴ Cutu rzi' lu në'ë le rusëdnë' rë'u Dios Bö' La'y bönni' cuzóalenë' lë' Dios Bö' La'y, le ráquinë' ca'z nac. Cutu gac tséjni'në' lë ni bönni' na', le gac gáquibe'inë' le zaca' lë ni tuzë' bönni' zóalenë' lë' Dios Bö' La'y. ¹⁵ Gac gáquibe'inë' le zaca' yúgu'të, bönni' zóalenë' lë' Dios Bö' La'y, san nutu nu gac gáquibe'i le záca'czë' bönni' na'. ¹⁶ Nayúj lu guich la'y, rna:

¿Nuzxa caz nözi le rza' ladxë'ë Xanru'?

¿Nuzxa caz gac uzejni'i Lë'?

San yu'u icj ladxidau'ru' rë'u le rza' ladxë'ë Cristo.

Nacru' huen dxin tsaxxón len Dios

3 Qui lë ni na', böchi' lza'adau', cutu guc güf'lëna' lbi'ili' didza' ca rui'lëna'-në' didza' bönni' zóalenë' lë' Dios Bö' La'y, san bé'lëna' lbi'ili' didza' ca rui'lëna' nu nac bunáchz didza', cuzóalenë' nu na' Dios Bö' La'y. Nacli' ca bi'i huë'n, cunacli' tsutsu ca réjlë'li' Cristo. ² Busëdda' lbi'ili' le cunác baníg, lë na' guc ca nidxi' güi'li'. Cutu busëdda' lbi'ili' le nac baníg ca bëla' gáguli'. Cutu guc tséjni'li' le nac ca bëla' gáguli', len cutu racli' na'a. ³ Cni nac, le nacli' ca nu nac bunáchz ga rdxintë na'a dza. Tsal ni ruzxé'ili' lza'li' len rdil-l dídzali' len r-rujli' chopl, nacli' ca nu nac bunáchz, len runli' tuz ca tun bunách yödzyú ni. ⁴ Cati' zoalen lbi'ili' nu rna da' Pablo nu na', len yetú nu rna da' Apolos, nacli' ca nu nac bunáchz.

⁵ ¿Nuzxa caz naca' neda', Pablo? ¿Nuzxa caz na' Apolos? Nactu' huen dxin queë' Dios, ati' ni'a qui le bentu' gyéjlë'li' Cristo. Tu tutu' runtu' dxin na' bennë' qui queëtu' Xanru'. ⁶ Dxin bentu' lu icj ladxidau'li' nac ca dxin run nu raz ruzóa. Neda' guza' xseydau', ati' Apolos glu'ë nis, san Dios benë' ga blen len gxön xseydau' na' nadúz icj ladxidau'li'. ⁷ Cni nac, lati'z zaquë' bönni' guz, len lati'z ca' bönni' rgu'ë nis, san záqui't-squinë' Dios Nu run ga rlen len rxön xseydau' na'. ⁸ Tuz ca nacquë' bönni' razë' len bönni' rgu'ë nis. Dios ubi'ë qui queëquë' tsca nac dxin tunë'. ⁹ Nactu' huen dxin tsaxxón len Dios, ati' lbi'ili' nacli' ca la' yël queë' Dios ga runtu' dxin.

Lëzca' cni nacli' ca tu yu'u runë' Dios. ¹⁰ Ca nac le buzá' ladxë'ë quia' Dios, naca' ca huen zö'ö blau. Neda' glu'a xlibi zö'ö, ati' nu yubl rchis zö'ö na'. Tu turu' ral-la' uyuru' ca rchisru' zö'ö lahui xlibi zö'ö na'. ¹¹ Dios chglu'ë xlibi zö'ö le nac Lëczë' Jesucristo, ati' nutu nu gac cu'u yetú xlibi zö'ö. ¹² Dxin runru' queë' Cristo nac ca rchisru' zö'ö lahui xlibi zö'ö na'. Lahui xlibi zö'ö na' gac nu gun dxin rchis zö'ö le nac ca le náquini oro, o plata, o guiöj záqui'tsquigac, o gac nu gun dxin le nac ca rchis zö'ö le náquini yag, o guixz, o guixi' ca'z. ¹³ Gac bë' ca nac dxin nungac tu tu bunách. Cati' gdxin dza gchuguë' quegac bunách Dios, gla' lahui dxin nunru', le töd lu gui' dxin na', ati' gui' na' si' bë' dxin nungac tu tu bunách. ¹⁴ Chqui' urúj dxi'a lu gui' na' dxin nunë' bönni' le nac ca tu zö'ö bchisë', Dios ubi'ë queë' ca rajlóz dxin nunë'. ¹⁵ Chqui' tsegui dxin nunë' bönni' le nac ca tu zö'ö bchisë', unitië' le rë'nnë' ubi'ë queë' Dios, san ulaczë' lë', gac queë' ca rac qui nu rulá tu lu gui'.

¹⁶ ¿Naru' cu nözili' nacczli' gdau' queë' Dios, ati' zoë' icj ladxidau'li' Dios Bö' La'y? ¹⁷ Chqui' nu usnít gdau' queë' Dios, Dios usnitië' nu na', le nac la'y gdau' queë' Dios, ati' lbi'iczi' nacli' gdau' na'.

¹⁸ Cutu si' ye'i cuinli'. Chqui' raqui nu nutsa' ladjli' rac szxöni ca tac szxöni bunách yödzyú ni, ral-la' huöac nu na' ca bönni' cunözi, quië gata' qui yöl-la' rac szxöni le nac gdu. ¹⁹ Bönni' napzë' yöl-la' rac szxöni qui yödzyú

ni naquë' cunözi lahuë' Dios. Nayúj lu guich la'y, rna: "Dios runë' ga la'chixi la'nigui nup tac szxöni, rugunë' dxin yöl-la' rac szxöni quegac." ²⁰ Lëzca' cni rna: "Xanru' nöznë' daduz nac le ta'bequi icjgac bunách tac szxöni." ²¹ Qui lë ni na', cutu ral-la' gunli' zxön le gac gunë' bönni'. Naqui queëli' yúgu'të. ²² Náquigac queëli' Pablo, len Apolos, len Cefas, len yödzyú ni, len yöl-la' na'bán, len yöl-la' gut, len dza ni zoaru' na'a, len dza zi'a za'. Yúgu'të naqui queëli', ²³ ati' lbi'ili' náquili' queë' Cristo, ati' Cristo náquinë' queë' Dios.

Dxin tunë' bönni' gbaz nasölë'ë Cristo

4 Qui lë ni na', ral-la' gáquili' nactu' netu' huen dxin queë' Cristo, len dë lu na'tu' le nagachi' queë' Dios. ² Yugu' bönni', Dios nudödë' lu na'quë' lugunë' dxin le naqui queë', run bayúdx lunë' gdu dxi'a le tunë'. ³ Cutu bi rui' ladxa'a chqui' cuequi xbeyli' neda', o chqui' la'bequi xbey neda' bunách yödzyú ni. Cutu ca' rbequi xbey cuina'. ⁴ Cutu ruxós neda' ládxi'-dau'hua'. Lë ni cutu nac bë' cunabaga'a zxguia'. Xanru' naquë' Nu rbequi xbey neda'. ⁵ Qui lë ni na', nutu nu ral-la' cuequi xbeyli' zi'al ca gdxin dza qui. Gul-cóz dza ni' huödë' Xanru', ati' Lë' ubijë' ga lna' le nagachi' ga chul, len ulu'ë lahui le yu'u icj ládxi'dau'gac bunách. Ni'r Dios ubi'ë qui queëgac bunách le gun ba la'n lequë' ca ral-la' gunë'.

⁶ Na'a, böchi' lza'adau', ca nac lë ni, bë'a didza' qui le runtu' netu', Apolos len neda'. Huac usëdli' ca runtu' netu' quië gunli' le nayúj lu guich la'y, cutu gunli' zxön tu bönni' len cutu uzoali' tsla' yetúë'. ⁷ ¿Nuzxa caz ben ga nacu' li' blau? ¿Bizxa caz bdél-li'nu' li' le cutu bennë' quiu' Dios? Chqui' Lë' bennzë' quiu' lë na' dë lu na'u, ¿bizx quië run ba zxön cuinu', ráquinu' racz quiu' bdél-li'nu' lë na'?

⁸ ¿Naru' ráquitsali' nadél-li'tërli'? ¿Naru' ráquitsali' rlë'ili' yöl-la' tsahui' queëli'? ¿Naru' ráquitsali' rna bë'li', zal-la' cutu rna bë'tu' netu'? Ni'a queë' Xanru' Dios rë'nda' gna bë'li' quië gac gna bé'lentu' lbi'ili' tsazxón. ⁹ Runi neda' nac queëtu', bönni' gbaz queë' Dios, ca nuzöë' netu' zeajtu' xbanti ca na' rac quequë' bönni' chnarugu quequë' latië' lahui' laugac bunách. Nactu' ca tu le tu'yutsca bunách yödzyú ni, lenca' ca tu le tu'yutsquë' gbaz la'y queë' Dios. ¹⁰ Le ré'nitu' guntu' xchinë' Cristo, rui'tu' bunách latj taqui nactu' cunözi, san lbi'ili' ráquili' racli' szxöni le nacli' queë' Cristo. Lbi'ili' ráquili' chnal-li', san taqui bunách nacuídi'tu' netu'. Tu'zóa netu' tsla' bunách, san tun lbi'ili' ba la'n.

¹¹ Ga rdxintë na'a dza, rduntu' len rbidxtu' nis. Cutu dë lari' gácutu'. Tun netu' zi' bunách len cutu zoa lidxtu'.

¹² Rusaca' zi' cuintu', la' netu'z runtu' dxin. Tu'ldz netu' zi' bunách, san netu' rnabtu' le gaclen lequë'. Ta'bía ládxi'gac netu' bunách, san rua' rlentu' lei. ¹³ Ta'në' queëtu', san lu yöl-la' nöxj ladxí' ru'fentu' lequë' didza'. Ga rdxintë na'a dza nactu' ca bëb qui yödzyú ni len ca tu le ta'rú'n ni' yúgu'të bunách.

¹⁴ Ruzuja' queëli' cni lu guich, clëg le rë'nda' guna' ga utui'li', san rë'nda' uzëjni'da' lbi'ili', runa' ca runë' bönni' ruzëjni'në' yugu' xzi'nczë' nadxi'inë' lecbi'. ¹⁵ Zal-la'

gac la'cua'len lbi'ili' zian gayu'ë bönni' lusëdnë' lbi'ili' ca nac queë' Cristo, tuz nu zoa nac ca xuzli', nu na' ben ga náquili' queë' Cristo. Lu yöl-la' na'bán cub napli' le dzagli' Cristo, néda'cza' naca' ca xuzli' le busyönda' lbi'ili' didza' dxi'a. ¹⁶ Qui lë ni na', ráta'yua' lauli' güi' ládxi'li' gunli' ca runa' neda'.

¹⁷ Qui lë ni na' ca' rsöla'a-bi' queëli' bi'i Timoteo. Le réjlë'bi' Xanru' nacbi' ca xzi'ncza', nacbi' gdu ladxí', ati' nadxi'ida'-bi'. Gunbi' Timoteo ga tsajneyli' yugu' zxba rusëdda' le náquida' queë' Cristo, yugu' le rusëdda' yúgu'të latj laugac yúgu'të cö' bunách queë' Cristo. ¹⁸ La'li' run ba zxön cuinli' le ráquili' cutur udxina' ga zoali'. ¹⁹ Na'a, la' udxintea' ga zoali' chqui' gunnë' neda' latj Xanru'. Ni'r gáquibe'ida', clëg didza'z tu'ë bönni' tun ba zxön cuinquë', san gáquibe'ida' chqui' zoalen lequë' yöl-la' huac queë' Dios. ²⁰ Chqui' nazí' lu na'li' rna bé'inë' lbi'ili' Dios, cutu nac bë' nac cni le rna-zli' ca'. Nac bë' nac cni chqui' zoalen lbi'ili' yöl-la' huac queë' Dios. ²¹ ¿Bizxal ré'nili'? ¿Naru' ré'nili' udxina' ga zoali' len gba'y, gut quina' lbi'ili', o len yöl-la' nadxi'í len lu yöl-la' nöxj ladxí'?

Pablo rbequi xbeynë' bönni' runë' le cunác

5 Rzë didza' zóalenë' lbi'ili' bönni' runë' le cunác, zóalenë' ngul queë' xuzë'. Le cunác cni cutu ca' tun bunách cunúnbë'gac Dios. ² Lbi'ili' run ba zxön cuinli', san ral-la' huí'nili' len ubiajli' ga zoali' nu na' run dul-la' na'. ³ Zal-la' cutu zóalena' lbi'ili' lu gdu ca nayá' nabana', le nactë zóalena' lbi'ili' lu bö' naccza'. Ca chzóalencza' lbi'ili' chglequi xbeyda' nu na' run dul-la' na'. ⁴ Cati' udubli' queë' Xanru' Jesucristo guna' lbi'ili' tsazxón lu bö' naccza'. Ni'r, len yöl-la' huac queë' Xanru' Jesús ⁵ gul-dödë' bönni' na' lu na' Satanás tu' xöhu' quië nit gdu ca nayá' nabanë', san ulá bö' nacczë' dza ni' huödë' Xanru'.

⁶ Cutu nac dxi'a gun ba zxön cuinli' ca nac le runli'. ¿Naru' cu nózili' didza' na' rna: "Xné'ida'u'z yöt xtil gun ga gyazx gdu'të cua nazí' lei."? ⁷ Na'a, gul-cúa ga zoali' dul-la' na' le nac ca tu xnë'i gul, quië gacli' dxi'a. Ni'r gacli' ca tu cua cub cunazí' xnë'i, ca na' le nactë chnacli'. Nac queëru' ca chzoaru' Lni Pascua cati' tahuë' yöt xtil cunazí' xnë'i, len chguludöddë'-ba' uláz queëru' bö'cu' zxila' qui Lni Pascua na', bö'cu' zxila' na' naquë' Lëczë' Cristo. ⁸ Qui lë ni na' ral-la' gunru' lni na', clëg zoalen rë'u xnë'i gul na' ruluí' le cunác len le cuzaca', san ral-la' ugunru' dxin yöt xtil na' cunazí' xnë'i, yöt xtil na' ruluí' le nac gdu dxi'a len le nac gdu'të li.

⁹ Cati' buzuja' queëli' lu guich zi'al, gudxcza' lbi'ili' cutu gunli' tsazxón bönni' tunë' le cunác. ¹⁰ Gudxa' lbi'ili' cni, clëg quië ucuitli' tsaz ga nacuá' bunách yödzyú ni, tun le cunác, len ga nacuá' bunách ta'zë ládxi'gac le dë qui lza'gac, len ga nacuá' gban, len bunách ta'yíj ládxi'gac bdau' guiöj bdau' yag. Quië gunli' cni gun bayúdx grujli' yödzyú ni. ¹¹ Le rë'ni gna didza' na' buzuja' queëli' lu guich, nac cui gunli' tsazxón bönni' rnë' náquinë' queë' Cristo, san runë' le cunác, o rzë ladxë'ë le dë qui lzë'ë, o rej ladxë'ë bdau' guiöj bdau' yag, o rnë xöhuë'ë, o rzúdxinë', o rbanë'. Cutu ca'

gágulenli' tsaxón bönni' cni. ¹² Cutu naqui quia' neda' cuequi xbeyda' nup cunababgac rë'u. Dios cuequi xbeynë' lequë'. Lbi'iczli' ral-la' cuequi xbeyli' nup nababgac lbi'ili'. Qui lë ni na', gul-cué' ga zoali' bönni' xöhui' na'.

Cutu ral-la' gchë'ru' böchi' lza'ru' laugac bunách yúlahui'

6 Cati' rdil-l dídza'li' tuli' len yetuli', ¿nacxcz rurúguili' tseajli' yúlahui' ga la'bequi xbey lbi'ili' nup cuta'yejlë' Cristo? Dxi'ar tseajli' laugac bunách queë' Cristo quië la'bequi xbey lbi'ili'. ² ¿Naru' cu nózili' ral-la' la'bequi xbey yúgu'të bunách yödzyú nup náquigac queë' Cristo? Chqui' lbi'iczli' cuequi xbeyli' bunách yödzyú, ¿naru' cu napli' yöl-la' rejni'i cuequi xbeyli' dídza' bizx cni? ³ ¿Naru' cu nózili' ral-la' cuequi xbeyru' yugu' gbaz la'y? Runtër bayúdx cuequi xbeyru' le tac yödzyú ga ni zoaru' na'a. ⁴ Na'a, chqui' rac tu le run bayúdx nu cuequi xbey, lë na' rac yödzyú ni, ¿bizx quië rucua'li' nup la'bequi xbey lei, nup na' cutu bi dë lu na'gac ladgac bunách queë' Cristo? ⁵ Rnia' cni quië guna' ga utui'li'. ¿Naru' cu zolen lbi'ili' nu rac lati' nu gac cuequi xbey le rac quequë' böchi' lza'li'? ⁶ ¿Nacxcz gac bönni' rejlë'ë Cristo gchë'ë böchi' lzë'ë yúlahui' ga la'bequi xbey lequë' bunách cuta'yejlë'?

⁷ Le nactë rchixi rníguili' le rdil-l dídza'li'. ¿Bizx quië cutu gua' glenli' nu rua' dö' queëli'? ¿Bizx quië cutu gua' glenli' nu rucáchi'lan le dë queëli'? ⁸ Lbi'ili' rua'li' dö' len rucachi' lanli', ati' runli' cni quequë' böchi' lza'li' ta'yejlë'ë Cristo.

⁹ ¿Naru' cu nózili' cutu la'yáz ga rna bë'ë Dios bunách cunacgac tsahui'? Cutu si' ye'i cuinli'.

Cutu ca' tsaz ga rna bë'ë Dios nitú nu run le cunác.
Nitú nu rej ladx' bdau' guiöj bdau' yag,
Len nitú nu rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na',
Len nutu nu bönni' run cuinë' ca ngul,
Len nutu nu bönni' zóalenë' la' lzë'i bónni'zë',
Len nitú gban,
Len nitú nu ruhuidi',
Len nitú nu rzudxi,
Len nitú nu rnë xöhui',
Len nitú nu rucáchi'lan.

Cutu ca' tsaz ga rna bë'ë Dios nu run cni.

¹¹ Cni gucli' la'li' lbi'ili', san na'a chnuhuöacl' dxi'a ca nac dul-la' gbága'li', len chnáquili' quizi queë' Dios, len chnuhuöacl' tsahui' ni'a qui le benë' Xanru' Jesús. Bö' La'y queë' Dios runë' ga rac cni.

Naqui quizi queë' Dios gdu ca nayá' nabinru'

¹² Ta'ná bunách: "Yúgu'të dë latj gunru'." Zal-la' nactë dídza' ni, cutu ral-la' gunru' yúgu'të. Zal-la' dë latj gna' yúgu'të, cutu gu'a latj bi gna be'i neda'. ¹³ Ta'ná ca' bunách: "La' huagu nacz le tsaz lë'ru', ati' lë'ru' nacz ga tsudzu la' huagu." Nactë dídza' ni, san gdxin dza usnitië' Dios la' huagu lenca' lë'ru'. Dios benë' gdu ca nayá' nabinru', clëg quië ugunru' lei dxin gunru' le cunác. Nac quië uzi'ë xbey Xanru', ati' Xanru' naquë'

quië uzi' xbë' gdu ca nayá' nabinru'. ¹⁴ Dios buspanë' Xanru' lu yöl-la' gut. Lëzca' cni, len yöl-la' huac queë' uspanë' rë'u.

¹⁵ ¿Naru' cu nózili', lu gdu ca nayá' nabinli' nacli' tuz len le nacczë' Cristo? ¿Nacxcz gac cúali' tu le da' Cristo len gunli' ga ta' ngul udá dzag? Cutu ca' ral-la' gunli' cni. ¹⁶ ¿Naru' cu nózili' chqui' zóalenë' ngul udá dzag bönni', naquë' tuz len lënu? Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y, rna: "Lacquë' ca tuz bunách gropë'." ¹⁷ Na'a, nu bönni' naquë' tuz len Xanru', naquë' tuz len Lë' lu bö' nacczë'.

¹⁸ Qui lë ni na', cutu ca' gunli' le cunác. Bíti'tëz dul-la' yubl runë' bönni', ni' lu le nacczë' runë' dul-la' na'. Nu bönni' runë' le cunác, runë' dul-la' le dzag lëzca'.

¹⁹ ¿Naru' cu nózili' nac gdau' queë' Dios Bö' La'y gdu ca nayá' nabinli'? Dioscz nuchizë' lbi'ili' Dios Bö' La'y na', ati' Lë' zoë' icj ládxi'dau'li'. Qui lë ni na' cutu naqui queëzli' gdu ca nayá' nabinli'. Na'a, naqui queë' Dios.

²⁰ Dios gu'uë' lbi'ili' len tu le zxön gdizxjë'. Gul-gún dxin gdu ca nayá' nabinli' lenca' bö' nacczli' quië gac queë' Dios yöl-la' ba, le náquigac queë' Dios gdu ca nayá' nabinli' lenca' bö' nacczli'.

Rusëdnë' Pablo ca nac qui yöl-la' nutság na'

7 Na'a, ubi'a dídza' yugu' le gnábili' neda', le buzujli' quia' lu guich. Gac dxi'a queë' bönni' chqui' cutu sóalenë'-nu ngul. ² Le tuntsca le cunác bunách ga ni' zoali', ral-la' la'cuá'lenë'-nu ngul qui queëquë' yúgu'të bönni' nababquë' lbi'ili', ati' ral-la' la'cuá'lenë'-nu bönni' qui queëcnu yúgu'të ngul. ³ Bönni' na' zoanu ngul queë' ral-la' gunë' queënu ngul queë' ca nac yöl-la' run qui yöl-la' nutság na', len la' tuz ca ral-la' gunnu ngul len bönni' queënu. ⁴ Cutu dë lu na'znu ngul gdu ca nayá' nabannu, san bönni' queënu dë lu në'ë ca' lei. Lëzca' cni, cutu dë lu na'zë' bönni' gdu ca nayá' nabanë', san ngul queë' dë lu na'nu ca' lei. ⁵ Cutu ral-la' la'dá'baguë'ë lza'quë' bönni' len ngul na' nutság na'quë'. Huac tuz chqui' lunë' tuz dídza' cutu la'dzaguë' tu chi'z quië gac lulidzë' Dios gdu ládxi'quë'. Töd na', leyúbl ral-la' sóalenë'-nu ngul queë' bönni' na', cui saqui' Satanás tu' xöhui' gun ga tsazquë' nöz dul-la' le cutu gac la'ná be'i cuinquë'.

⁶ Lë ni rëpa' lbi'ili' nac tu le runnë' lbi'ili' latj Xanru'. Cutu nac le gna bë'ë. ⁷ Runi neda' gacr dxi'a luga'në' tuz yúgu'të bönni', ca na' zoa' tuza' neda'. Tu tuë' bönni' rzi'ë tsca le runödzejë' queë' Dios gunë'. Tuë' rzi'ë tu le runödzejë', ati' yetúë' rzi'ë yetú le runödzejë'.

⁸ Na'a, rëpa' nup nacué' tuz lenca' yugu' ngul uzëb, rnia': Gac dxi'a quequë' luga'në' tuz ca na' zoa' tuza' neda'. ⁹ Chqui' cutu gac la'ná be'i cuinquë', huac lutság na'quë', le gacr dxi'a lutság na'quë' len cu la'zë' ládxi'quë' le cunác.

¹⁰ Rna bé'ida' nup chnutság na'gac, len clëg neda'z runa' zxba ni, san Lëczë' Xanru' runë' lei, ati' rna: "Cutu ulá'alennu-në' bönni' queënu ngul." ¹¹ Chqui' ulá'alennu-në' bönni' queënu ngul, ral-la' uga'nnu tuznu, o huöacnu tuz len bönni' queënu na'. Lëzca' cni cutu uca'në'-nu ngul queë' bönni'.

¹² Na'a, neda'z rèpa' yezica' bunách len clëg rnë' cni Xanru', rnia': Chqui' zoë' böchi' Iza'ru' rejlë'ë Cristo, ati' cutu réjlë'nu Xanru' ngul queë', len chqui' ré'ninu ugá'nlen nu lë', cutu ulá'alenë'-nu. ¹³ Lëzca' cni rnia': Chqui' zoanu ngul zanru' réjlë'nu Cristo, ati' bönni' queënu cutu rejlë'ë Xanru', len chqui' rë'nnë' ugá'n-lenë'-nu, cutu ulá'alennu lë'. ¹⁴ Cni ral-la' lunë'. Bönni' curejlë' na', Dios rlé'inë' lë' ca bönni' náquinë' quizi queë' le naquë' tuz len ngul queë' réjlë'nu Cristo, ati' ngul cni, curéjlë'nu, Dios rlé'inë'-nu ca ngul náquinu quizi queë' le nacnu tuz len bönni' queënu naquë' böchi' Iza'ru' rejlë'ë Cristo. La'naru' cu nac cni, lacbi' zxi'nli' ca yugu' bi'i lagu' lahuë' Dios. Na'a, naccbi' quizi queë' Dios. ¹⁵ Nu bönni' o ngul curejlë' Cristo, chqui' rë'ni ula'alen nu na' nutság na'len, huac ca'. Cu-tu run bayúdx uga'nlen nu na' böchi' Iza'ru' o zanru' rejlë'ë Cristo, le bulidzë' rë'u Dios quië cözru' dxí'adau'. ¹⁶ Cni ral-la' gac. Nazx ca' li', ngul, huac gunu' ga ulé' bönni' quiu', ati' nazx ca' li', bönni', huac gunu' ga ulanu ngul quiu'.

¹⁷ Ral-la' gunru' tu tucu' tsca le bunödzejë' queëru' Xanru', lenca' tsca guc queëru' cati' bulidzë' rë'u Dios quië gáquiru' queë'. Zxba ni rusëdda' yúgu'të cö' bunách queë' Cristo. ¹⁸ Chqui' Dios bulidzë' bönni' narugu lu xpëlë'ë le nac bë' náquinë' queë' Dios, ral-la' uga'në' cni, zoa lu xpëlë'ë lë na' nac bë'. Lëzca' cni, chqui' Dios bulidzë' bönni' cunarugu lu xpëlë'ë lë na' nac bë', cutu ral-la' gchuguë' lu xpëlë'ë lë na'. ¹⁹ Cutu bi zaca' lë na' narugu lu xpëlë'ë bönni', len chqui' cunarugu lu xpëlë'ë bönni' lë na' nac bë', cutu bi zaca'. Le nactsca Isaca' nac gunru' ca rna bë' zxba queë' Dios. ²⁰ Ral-la' uga'në' bönni' ca na' guquë' cati' ni' bulidzë' lë' Dios. ²¹ Chqui' bulidzë' li' cati' ni' nacu' bönni' nada'u, cutu cö'u bagu'i' le nacu' cni, san chqui' gata' quiu' latj gruju' lu na' xanu', buzí' xbey latj na' gata' quiu' gruju'. ²² Chqui' bulidzë' nu bönni' Xanru' cati' ni' nada'uë', lahuë' Xanru' naquë' ca bönni' narujë' lu në'ë xanë' na', quië gunë' xchinë' Xanru'. Lëzca' cni, chqui' bulidzë' nu bönni' Xanru' cati' ni' narujë' lu në'ë xanë' na', bönni' ni naquë' ca bönni' nada'u queë' Cristo. ²³ Zxöntër le gdixjë' Dios, gu'uë' lbi'ili'. Qui lë ni na' cutu ral-la' guti' cuinli' lu na'gac bunách. ²⁴ Qui lë ni na' ca', böchi' Iza'adau', ral-la' soali' lahuë' Dios tsca guc queëli' tu tuli' cati' ni' bulidzë' lbi'ili' Dios.

²⁵ Ca nac quegac nup cunutság na'gac, cutu bi gna bé'inë' neda' Xanru'. Cni runi neda', ati' huac uxzöni ládxi'li' neda' le ruhuechi' ladxë'ë neda' Xanru'. ²⁶ Le tac zian le rac queëru' dza ni zoaru' na'a, runi neda' gac dxi'a chqui' luga'në' yúgu'të bönni' ca nacquë' na'a. ²⁷ Chqui' nutság ná'lenu'-nu ngul, cutu ulá'alenu'-nu. Lëzca' cni, chqui' zu' tuzu', cutu quilju'-nu ngul, cutu utság ná'lenu'-nu. ²⁸ Na'a, chqui' utság ná'lenu'-nu ngul, cutu gunu' dul-la', len chqui' utság ná'lenu'-nu bönni' bi'i ngul, cutu gunbi' dul-la', san la'zaca' la'gu'i' yödzyú ni nup nutság na'gac, ati' rë'nda' guna' ga ulali' lu yöl-la' rzaca' rgu'i' na'.

²⁹ Na'a, lë ni rèpa' lbi'ili', böchi' Iza'adau'. Chzoa gdx-in dza udx. Qui lë ni na', ral-la' lui' ládxi'quë' Dios bönni'

ni' nutság ná'lenu'-nu ngul ca run nu cunutság na'len ngul. ³⁰ Lëzca' cni, ral-la' ludziji lahuë' Dios nup ta'bódx yechi' ca run nu curbódx, ati' ral-la' la'cuá' nöxj lahuë' Dios nup tu'dziji ca run nu curudziji, ati' ral-la' lac nup ta'u ca nu cutu bi dë qui. ³¹ Ral-la' lac nup tu'gún dxin le dë yödzyú ni ca nu cutu rui' ladx' le dë yödzyú ni, le huadód quegac le rlé'iru' yödzyú ni.

³² Rë'nda' cutu ubi ugui'ili'. Rui' ladxë'ë le naqui queë' Xanru', nac gunë' le rdzag ladxë'ë Xanru', bönni' cuzoanu ngul queë'. ³³ Rui' ladxë'ë le rac yödzyú, nac gunë' le rdzag ládxi'nu ngul queë', bönni' nutság ná'lenu'-nu ngul. ³⁴ Lëzca' cni rac queënu ngul nutság ná'lenu'-nu bönni' len queënu ngul zoanu tuznu. Ngul na' zoanu tuznu rui' ládxi'nu le naqui queë' Xanru', nac soanu quizi queë' Dios lu gdu ca nayá' naban-nu len lu bö' naccznu. Ngul na' nutság ná'lenu'-nu bönni' rui' ládxi'nu le rac yödzyú ni, nac gunnu le rdzag ladxë'ë bönni' queënu.

³⁵ Yugu' lë ni rèpa' lbi'ili' quië uzi'li' xbey lë ni len clëg quië uzaga'a xnözli'. Rë'nda' gunli' le ral-la' gunli', gunli' xchinë' Xanru' gdu ládxi'li'.

³⁶ Chqui' zoë' bönni' ráquinë' cunác dxi'a uga'nbi' tuzbi' bi'i ngul ra'bandau' queë', len chzoa iz queëbi', len bayúdx ré'nibi' utság ná'lenu'-nu bönni', huac utság ná'lenu'-nu. Cutu gunbi' dul-la'. ³⁷ Chqui' chnun tsutsu xtidzë'ë bönni' na', len cutu run bayúdx gunë' cni, len dë lu në'ë nac gunë', len chnun tsutsu xtidzë'ë uga'nbi' tuzbi', gunë' le nac dxi'a bönni' na'. ³⁸ Cni nac, nu rui' latj bi'i qui utság ná'lenu'-nu bönni', run le nac dxi'a, san nu run ga uga'nbi' tuzbi' run le nacr dxi'a.

³⁹ Ngul nutság ná'lenu'-nu bönni', rna be'i lënu z-xba qui yöl-la' nutság na' tsal ni zoë' nabanë' bönni' queënu. Chqui' gatië' bönni' queënu, gata' lu na'nu utság ná'lenu'-nu nu bönni' ré'ninu, chqui' rejlë'ë Xanru' bönni' na'. ⁴⁰ Runi neda' gacrun bica' ba chqui' uga'nnu tuznu, len ráquida' runë' neda' tzaxzón Bö' La'y queë' Dios.

Le ta'gú'u bunách laugac bdau' guiöj bdau' yag

8 Na'a, gu'a didza' ca nac qui le ri'j ráguru', lë na' gulagú'u bunách laugac bdau' guiöj bdau' yag. Ta'ná bunách: "Yúgu'tëru' napru' yöl-la' rejni'i." Nactë lë ni. Yöl-la' rejni'i cni run ga run ba zxön cuinru', san yöl-la' nadxí'i queëru' Iza'ru' run ga ráclenru' Iza'ru'. ² Chqui' zoë' bönni' ráquinë' chréjní'në', cutu bi réjní'nidë' ca ral-la' tséjní'në', ³ san nu bönni' nadx-i'inë' Dios, Dioscz zóalenë' bönni' na'.

⁴ Na'a, ca nac qui le ri'j ráguru', lë na' gulagú'u bunách laugac bdau' guiöj bdau' yag, nöziru' cutu bi záca'gac yödzyú ni bdau' guiöj bdau' yag na', len nup nu zoa nac Dios. ⁵ Zal-la' nacuá' le taqui bunách nacgac dios, le nacuá' luzxbá, len le nacuá' luyú, ati' zian le tu'ldz bunách, tui' lagac dios lenca' xan, ⁶ san queëru' rë'u:

Tuzë' Naquë' Dios, Lë' Xuz.

Lë' benë' yúgu'të le rlé'iru',

Ati' zoaru' nabanru' quië tsej ládxi'ru' Lë'.

Tuzè' Naquè' Xanru', Lè' Jesucristo.
Lu nè'è Lè', Dios benè' yúgu'tè le dè,
Ati' nabániru' Lè'.

⁷ Clèg yúgu'tè böchi' lza'ru' ta'yéjni'nè' lè ni. La'què', nup ni' zi'al gulayíj ládxi'gac bdau' guiöj bdau' yag, ga rdxintè na'a dza ti'j tahuè' le gulagú'u bunách laugac bdau' guiöj bdau' yag, ati' táquinè' nap yöl-la' huac qui bdau' na'. Le cutu nac gdu ládxi'què', qui lè ni na' táquinè' nabága'què' xzguia' le tahuè' lè na'. ⁸ Cutu gun ga gunè' rë'u ba la'n Dios le gui'j gáguru', le chqui' gáguru', cutu gacr-ru' dxi'a, len chqui' cutu gáguru', cutu gacr-ru' ca'z. ⁹ Dè lu na'li' gui'j gáguli' bíti'tèz. Gul-gún chi'i cuinli' cui gunli' ga la'chixi la'nigui nup cunác gdu ca ta'yejlè' Cristo. ¹⁰ Nazx ca' li' ráquinu' napu' yöl-la' rejni'i ca nac lè ni len huac gagu' bíti'tèz. Chqui' cö'u xlatj bdau' guiöj bdau' yag len gui'j gagu' le gulagú'u bunách lau bdau' guiöj bdau' yag na', ati' chqui' glé'inè' li' rë'u ragu' ni' böchi' lza'u cunác gdu ladxè'è, nazx ca' gunu' ga gahuè' lè na' gulagú'u bunách lau bdau' guiöj bdau' yag na'. ¹¹ Cni gac, le ráquinu' napu' yöl-la' rejni'i, gunu' ga gchixi gnignè' böchi' lza'u cutu nac gdu ladxè'è. ¿Naru' guntsau' cni queè' böchi' lza'u, ni'a qui nu na' gutiè' Cristo? ¹² Chqui' cni gunu', gunu' dul-la' le uspagu'u böchi' lza'u xzguia' len gunu' ga gchixi gnignè' le cutu nac gdu ladxè'è, len gunu' ca' dul-la' le ruzóa Cristo tsal'. ¹³ Qui lè ni na', chqui' le gui'j gahua' gun ga gchixi gnignè' böchi' lza'a, cutur gahua' bèla' na', cui guna' ga gunè' dul-la' böchi' lza'a.

Le dè lu nè'è bönni' gbaz nasölè'è Cristo

9 ¿Naru' cu naca' gbaz nasölè'è Cristo? ¿Naru' cu nadél-li'da' yöl-la' ruslá? ¿Naru' cu blé'ida'-nè' Xanru' Jesús? ¿Naru' cu nacli' queè' Cristo ni'a qui dxin bena' uláz queè' Xanru'? ² Nazx ca' taqui yezica' bunách cutu naca' gbaz nasölè'è Cristo. Lbi'ili' run bayúdx gáquili' naca' gbaz queè' Cristo. Le nacli' queè' Xanru', le nacczli' nac bè' naca' gbaz nasölè'è Xanru'. ³ Nacuá' nup ta'z'í' quidza' neda'. Cni rubi'a didza', rë-pa' lequè': Dè lu na'a gnaba' le gui'j gahua' le runa' dxin ni. ⁵ Lèzca' cni dè lu na'a utság ná'lena'-bi' bi' ngul zanru' réjlè'bi' Cristo quiè gunbi' neda' tsaxón ga rda', ca na' tunè' yezica'rè' gbaz nasölè'è Cristo len yugu' bönni' böchë'è Xanru' len Pedro. ⁶ ¿Naru' ráquili' tuza' neda' len Bernabé ral-la' guntu' dxin lahui' dza, quiè gdzólitu' le gágutu'? ⁷ ¿Nuzxa caz bönni' rijjè' gdil-ati' rguizxjè' la' cuinzè'? ⁷ ¿Nuzxa caz bönni' rudé'è tu la' yèl qui lba uva len cutu gahuè' le rbia lba na'? ¿Nuzxa caz bönni' ruyüé'-ba' bô'cu' xzila' len cutu gui'jè' nidxi' quecba'? ⁸ Cutu gáquili' la' neda'z ru'a cni didza'. Lèzca' cni rna le nayúj lu guich lu xzba queè' Moisés. ⁹ Lu xzba queè' Moisés nayúj lu guich, rna: "Cutu cu'u du rú'aba' bédx cati' rulibba' xzoa' xtil." Bè'è didza' ni Dios, clègz le rui' ladxè'è-ba' bédx, ¹⁰ san quiè uzi'ru' ca' xbey rë'u. Qui lè ni na' nayúj lu guich didza' na', ati' bönni' ruga'nè'-ba' bédx lenca' bönni' runè' ga tu'lib-ba' xzoa' xtil bédx, gropè' na' ral-la' lunè' löz la'zi'è qui le rulá' luyú na'. ¹¹ Na'a, chqui' bentu' dxin ga zoali', le

nac ca dxin guz gu'n, lè na' nac queè' Dios Bö' La'y, ¿naru' ráquitsali' cutu ral-la' uzi'tu' xbey tu le dau' dè queèli' ca na' ruzi'è xbey le rlapè' bönni' guz gu'n? ¹² Tu'z'í' xbey le dè queèli' yezica' bunách tu'zejni'i lbi'il-i'. ¿Naru' cu ral-la'tër uzi'tu' xbey netu' le dè queèli'? Gatga buzi'tu' xbey lè ni dè lu na'tu', san bia' blentu' yúgu'tè quiè gac guntu' lban qui didza' dxi'a ca nac queè' Cristo. ¹³ Nóziczli' ca rac quegac nup tun dxin qui gdau', tu'z'í' xbey gun qui gdau'. Lèzca' cni nup ta'gú'u lu bcugu la'y queè' Dios rön quecba' bóa' bédx, tahuè' bèla' quecba' bóa' bédx na'. ¹⁴ Lèzca' cni nuzóè' Xanru' ca ral-la' gac quequè' bönni' tunè' lban qui didza' dxi'a. Ral-la' lugagu lequè' nup tu'z'í' xbey lban na' tunè'. ¹⁵ Neda' gatga buzi'a xbey lè ni dè lu na'a, ati' lè ni ruzuja' lu guich ni cutu nac le rnabi nu bi gunn quia'. Run ba xzön cuina' le cunaxzja' cati' runa' lban qui didza' dxi'a. Gué'ntërda' gatia' ca gu'a latj nu gna runa' lban qui didza' dxi'a le nazxja'.

¹⁶ Cutu dè lu na'a gun ba xzön cuina' le runa' lban qui didza' dxi'a, le run bayúdx guna' lban qui. Bica' bayechi' neda' chqui' cutu guna' lban qui didza' dxi'a. ¹⁷ La'naru' runa' lban le rë'nczda', huac gnaba' lazxja', san run bayúdx guna' lban, le nac tu le buspaguè'è neda' Dios guna'. ¹⁸ ¿Bizxa lazxja' uzi'tsa' xbey chqui'nu'? Ruzi'a xbey le rdzag ladx'a le cunaxzja' cati' runa' lban qui didza' dxi'a. Cutu ca' ruzi'a xbey lè na' dè lu na'a le runa' lban qui didza' dxi'a.

¹⁹ Na'a, zal-la' nutu nu yu'a lu nè'i, chben cuina' ca bönni' nada'u quegac yúgu'tè bunách quiè gac guna' ga lulá ziantèr ca' bunách. ²⁰ Cati' runa' lban laugac bunách judío, run cuina' ca bönni' judío quiè gac guna' ga lulá bunách judío na'. Bunách judío na' tun ca rna bè' xzba queè' Moisés. Qui lè ni na' run cuina' ca bönni' runè' ca rna bè' xzba na' zal-la' cutu yu'a lu na' xzba na'. Cni runa' quiè gac guna' ga lulá nup tun ca rna bè' xzba na'. ²¹ Cati' runa' lban laugac bunách gza-'a, nup curná be'i leygac xzba queè' Moisés, run cuina' ca tu bönni' gza'a na', quiè gac guna' ga lulé'. Cutu ru-ca'na' ca'z xzba queè' Dios. Neda' runa' ca rna bè' xzba queè' Cristo. ²² Run cuina' ca bönni' cunác gdu ca rejllè'è Cristo quiè gac guna' ga lulá nup na' cunác gdu ca ta'yejlè' Lè'. Run cuina' ca nacgac yúgu'tè bunách quiè gac guna' ga lulá la'gac bunách na'. ²³ Lu yúgu'tè lè ni runa', runa' ga ta'yöni bunách didza' dxi'a, quiè gac uzi'a xbey tsaxón len lbi'ili' didza' dxi'a na'.

²⁴ Chnóziczli' ca tunè' bönni' nútsa'què' lu huitj. Ta'xíti'è yúgu'tè', san gdél-li'nè' tuzè' bönni' uzi'è xbey latj blau. Lèzca' cni ral-la' gunli' xchinè' Dios, gacli' ca bönni' nútsa'què' lu huitj, quiè gdél-li'li' uzi'li' xbey le ubi'è queèli' Dios. ²⁵ Yúgu'tè bönni', cati' tu'pá' cuinquè' quiè gac la'yaziè' lu huitj, ta'ná be'i cuinquè' lu yúgu'tè le tunè'. Tunè' cni quiè la'dél-li'nè' tu bregui' zin le nittè, san gdél-li'ru' rë'u tu le uzi'teczru' xbey. ²⁶ Qui lè ni na', naca' neda' ca bönni' gdu ladxè'è rxíti'è. Naca' ca' ca bönni', gdu ladxè'è rdil-lè', cutu rdi'a lu bö'z. ²⁷ Ca runè' bönni' rulidzè' bunách tsajt-sazgac lu huitj, runa' ca' neda', runa' lban quiè lulá bunách. Bönni' na' nutsè'è lu huitj runè' ga gal gdu ca

nayá' nabanë' len rna bé'inë' lei. Lëzca' cni runa' neda', cui unitia' xlatja' lu dxin queë' Dios.

Cutu tsej ládxi'ru' bdau' guiöj bdau' yag

10 Rë'nda' uzéjni'da' lbi'ili', böchi' lza'adau', ca guc quequë' xuz xtau'tu'. Dios benë' ga glu'u xzul böaj yúgu'të'. Lëzca' cni, guladödë' yúgu'të' gatsj lahui'l nis zxön. ² Lu böaj ni' len lu nis zxön ni', guc quequë' ca rac qui nu rdil nis. Lë na' guc quequë' guc bë' glaquë' tuz len Moisés. ³ Lëzca' cni, glahuë' yúgu'të' yöt xtildau' na' bunödzejë' quequë' Dios Bö' La'y. ⁴ Gli'jë' yúgu'të' nis na' bunödzejë' quequë' Dios Bö' La'y, le gli'jë' nis bruj lë'i guiöj na' bulu'ë lahui Dios Bö' La'y, guiöj na' gulabáninë' lequë'. Ca guc guiöj na' nacczë' Cristo, nabániru' Lë'. ⁵ Zal-la' guc cni, cutu bdzag ladxë'ë yúgu'të' Dios. Qui lë ni na' glatië' lu latj ca'z.

⁶ Yúgu'të lë ni nac tu le ruzejni'i rë'u, cui së ládxi'ru' le cunác, ca na' gulazé ládxi'quë' lequë'. ⁷ Cutu ral-la' tsej ládxi'ru' bdau' guiöj bdau' yag, ca na' glunë' la'quë' lequë'. Nayúj lu guich la'y, rna: "Gulabö'ë bönni' ni', gli'j glahuë', ati' gulayasë', glunë' lni qui bdau' na'." ⁸ Cutu ral-la' gunru' le cunác, ca na' glunë' le cunác la'quë' lequë', ati' tu dzaz glatië' gdu ca tson-néruá' milë'. ⁹ Cutu ral-la' si' bë'ru' Xanru', ca na' gulazí' bë'ë Lë' la'quë' lequë', ati' glatië' le gláguya'aba' lequë' bël snia'. ¹⁰ Lëzca' cni, cutu ral-la' gnëru' queë' Dios ca na' gulané' queë' la'quë' lequë', ati' busnitië' lequë' tuë' gbaz la'y queë' Dios.

¹¹ Yúgu'të lë ni guc quequë' xuz xtau'tu', tu'zejni'i rë'u, len nayúj lu guich la'y quië gun gadxi rë'u, le chzoaru' dza chzoa udx qui yödzlyú ni. ¹² Qui lë ni na', nu raqui chnal, ral-la' gun chi'i cuini, cui gchixi gnigui. ¹³ Ca nac le ta'z'í' bë' lbi'ili' rac ca' quegac yúgu'të bunách. Dios runë' ca rnë' len cutu gu'ë latj bi si' bë' lbi'ili' le cugác gua' glenli', san cati' bi si' bë' lbi'ili', ului'inë' lbi'ili' nac gac grujli' lu na' tu' xöhui', quië gac gua' glenli'.

¹⁴ Qui lë ni na', böchi' lza'adau', cutu tsej ládxi'li' bdau' guiöj bdau' yag. ¹⁵ Ruí'lena' lbi'ili' didza' ca ruí'lena' didza' nup ta'yejni'i. Gul-bequi xbey didza' ni gu'a. ¹⁶ Cati' gnábiru'-në' Dios gun la'yë' le ri'jru' cati' ruspanru' ca gutië' Cristo, lë na' ri'jru' ruluí' nacru' tuz len Cristo le ruzi'ru' xbey le benë' Cristo cati' bulaljë' xchönë', gutië' lë'i yag cruz. Lëzca' cni, yöt xtil na' ruzx-uzxjru', ráguru', ruluí' dzagru'-në' Cristo le ruzi'ru' xbey le benë' Cristo cati' budödë' uláz queëru' gdu ca nayá' nabanë'. ¹⁷ Zal-la' zianru' nacru', yúgu'tëru' rágu-ru' tuz yöt xtil na' len qui lë ni na' nacru' ca tuz bunách.

¹⁸ Gul-yutsca' ca tunë' bönni' Israel. Bönni' ni' tahuë' lahuë' Dios le ta'gu'ë lu bcugu la'y queë', lë na' tahuë' ruluí' dzagquë' Dios. ¹⁹ ¿Bizxa rna didza' ni ru'a? Cutu rnia' nap yöl-la' huac bdau' guiöj bdau' yag, len cutu nap yöl-la' huac le ta'gú'u bunách laugac bdau' guiöj bdau' yag na'. ²⁰ Cni rnia': Lë na' ta'gú'u laugac bdau' guiöj bdau' yag bunách cunúnbë'gac Dios, ta'gú'u laugac bö' xöhui', len clëg lahuë' Dios. Rë'nda' cutu gza-

gli' yugu' bö' xöhui'. ²¹ Cutu gac gui'jli' le ruluí' nacru' tuz len Xanru' lenca' lë na' uluí' nacli' tuz len yugu' bö' xöhui'. Cutu gac gáguli' le ruluí' dzagru'-në' Xanru', lenca' le uluí' dzagli' yugu' bö' xöhui'. ²² ¿Naru' gúntsaru' ga uzxé'inë' Xanru'? ¿Naru' ráquitsali' náptërlí' yöl-la' huac ca napë' Lë'?

Le dë lu na'ru' gunru' len ca ral-la' gdx'i'icru'-në' böchi' lza'ru'

²³ Nac gdu'të li didza' na' rna: "Yúgu'të dë lu na'ru' gunru'." Na'a, neda' rnia': Clëg yúgu'të ral-la' gunru'. Yúgu'të dë lu na'ru' gunru', san clëg yúgu'të gun ga gacr gdu ca réjlë'ru' Cristo. ²⁴ Ral-la' güi' ládxi'ru' gunru' le gun ga gac dxi'a quequë' böchi' lza'ru', len clëgz le gun ga gac dxi'a qui la' cuinzru'.

²⁵ Bítitëz bi tuti' bunách lu yë'y, huac gáguli', len cutu bi ral-la' gnabli' qui, cui cuequi baguí' ládxi'dau'li'. ²⁶ Nayúj lu guich le rna: "Queë' Xanru' naqui yödzlyú ni, lenca' yúgu'të le dë yödzlyú ni."

²⁷ Chqui' ulidzë' lbi'ili' bönni' curejlë'ë Dios guidli' lidxë', ati' gué'nili' tseajli', gul-gagu yúgu'të le gdxie' lauli', len cutu bi gnabli' qui, cui cuequi baguí' ládxi'dau'li'. ²⁸ Chqui' nütitëz nu guië lbi'ili': "Lë ni gulagu'ë lau bdau' guiöj bdau' yag", cutu gáguli' lë na' quië gac dxi'a qui nu na' gdixjöi' cni lbi'ili', len cui cuequi baguí' ládxi'dau'huë'. ²⁹ Rnia': "Cui cuequi baguí' ládxi'dau'huë' bönni' na' gdixjöi'në' cni lbi'ili'", len clëg cui cuequi baguí' ládxi'dau'li' lbi'iczli'.

Nazx ca' nu gnabi neda', gna: "¿Bizx quië ral-la' uzóa' tsla' le dë lu na'a guna' le rbequi baguí' ládxi'dau'huë' bönni' yubl?" ³⁰ Huac gna ca' nu na': "Chqui' gyëpa'-në' Dios: Xclenu', ni'a qui lë na' rahua', ¿bizx quië nu uquí neda' ni'a qui lë na' rahua'?" ³¹ Chqui' bi gáguli' o bi gui'jli', o bítitëz bi gunli', gul-gún yúgu'të quië gac queë' Dios yöl-la' ba. ³² Cutu bi gunli' le gun ga la'chixi la'nigui bunách judío, len cutu gunli' le gun ga la'chixi la'nigui bunách cunacgac judío, len cutu gunli' le gun ga la'chixi la'nigui bunách queë' Dios. ³³ Gul-gún ca runa' neda', rui' ladxa'a guna' le la'dzág ládxi'gac yúgu'të bunách, len cutu rui' ladxa'a guna' le uzi'a xbey la' neda'z, san le luzí' xbey yezica' bunách quië lulá.

11 Gul-gún ca runa' neda', ca na' neda' ca' runa' ca benë' Cristo.

Le tunnu ngul laugac bunách queë' Cristo

² Runa' lbi'ili' zxön, böchi' lza'adau', le rajnéyteczli' neda', len nazí' lu na'li' zxba budöda' lu na'li'. ³ Na'a, rë'nda' tséjni'li' rna bé'inë' yúgu'të bönni' Cristo, ati' bönni' rna bé'inë'-nu ngul, ati' Dios rna bé'inë' Cristo. ⁴ Chqui' rulidzë' Dios bönni' o ru'ë didza' uláz queë' Dios, len dxia icjë' xlu'ë, ruca'në' ca'z Cristo. ⁵ Na'a, chqui' rulidznu Dios ngul o rui'nu didza' uláz queë' Dios len cutu bi zxoa icjnu, ruca'nnu ca'z bönni' queënu, len nac queënu ca nac queënu ngul narugu guitsa' icjnu. ⁶ Chqui' cutu bi zxoa icjnu ngul, ral-la' grugu ca' guitsa' icjnu. Chqui' gun ga utuí'nu ngul na'

chqui' nu gchugu guitsa' icjnu, ral-la' bi gxoá icjnu. ⁷ Cutu bi ral-la' udxía icjè' bönni' cati' rdxinè' lahuè' Dios, le naquè' ca nacczè' Dios ati' lè na' naquè' bönni' ruluí' lahui yöl-la' xzön queè' Dios, san le nacnu ngul na' ruluí' lahui yöl-la' xzön queè' bönni' queènu. ⁸ Cati' benè' bunách Dios, cutu bubijè' bönni' na' lu ngul. Ngul na', lu bönni' na' bubijè'-nu. ⁹ Lèzca' cni, cutu benè' bönni' Dios quiè uzi'nu xbè' ngul, san ngul quiè uzi'è xbanu bönni' benè'-nu. ¹⁰ Qui lè ni na', ral-la' gxoá icjnu ngul na' le ruluí' zoa nu rna be'i lènu le tu'yúè' rè'u gbaz la'y queè' Dios. ¹¹ Na'a, lahuè' Xanru', rquíninè'-nu ngul queè' bönni', ati' rquíninu-nè' bönni' queènu ngul. ¹² Ca na' benè' Dios, bubijè'-nu ngul lu bönni', lèzca' cni na'a, náljlenè'-nu ngul bönni', ati' yúgu'tè r-ruj lu nè'è Dios.

¹³ Gul-bequi xbey la' lbi'izli'. ¿Naru' ral-la' ulidznu-nè' Dios ngul cutu bi xzoa icjnu? ¹⁴ ¿Naru' cu rusèdi lbi'ili' yöl-la' nacz quegac bunách, ral-la' utui'nè' bönni' na' ru'è latj gtunn guitsa' icjè'? ¹⁵ Na'a, chqui' natúnn guitsa' icjnu ngul, nac yöl-la' lach queènu, le bè'è queènu Dios guitsa' icjnu quiè uspín icjnu. ¹⁶ Chqui' zoa nu guè'ni tá'baga' didza' ni, cniz nazí' lu na'tu' runtu', len la' tuz ca tun yugu' cö' bunách queè' Dios.

Tu'cá'n ca'z le ri'j ráguru' ruspanru' ca gutiè' Xanru' bunách Corinto

¹⁷ Cutu ba la'n runa' lbi'ili' ca nac le uzéjni'da' lbi'ili' na'a. Cutu run ga rac dxi'a queèli' le runli' cati' rudubli' queè' Cristo, san run ga rac queèli' le cunác dxi'a. ¹⁸ Rzu lahua' ruzéjni'da' lbi'ili' lè ni ta'guixjöi' neda' bunách, ta'ná: "Cati' rudubli' queè' Cristo, narujli' chopl", ati' réjlè'a nazx ca' nac cni. ¹⁹ Run bayúdx la'cua'len lbi'ili' nup tu'sèdi le cunác quiè lac bè' nup nacgac gdu bunách queè' Cristo. ²⁰ Qui lè ni na', cati' rudubli', lè na' ráguli' tsaxón cutu nac le ri'j ráguru' ruspanru' ca gutiè' Xanru'. ²¹ Cni nac, le runli' bayúdx tu tuli' ráguli' le nua'li' qui queèli' cati' ráguli' tsaxón, ati' qui lè ni na' rdunli' la'li' ati' yela'li' ri'j ráguli' ga rdxintè rzúdxili'. ²² ¿Naru' cu zoa lidxli' ga huac gui'j gáguli'? Ca na' runli', ruca'nli' ca'z bunách queè' Dios, len runli' ga tu'tu'i' nup cutu bi dè quegac. ¿Bizxa caz gyèpa' lbi'ili'? ¿Naru' guntsa' lbi'ili' ba la'n? Cutu ca' runa' lbi'ili' ba la'n ca nac lè ni runli'.

Le ri'j ráguru' ruspanru' ca gutiè' Xanru'

²³ Xanru'cz budödè' lu na'a lè na' busèdda' lbi'ili', ca na' benè' Xanru' Jesús yèl ni' cati' nu budód Lè' lu na'què' bönni' guludöddè' Lè'. Gdel-lè'è yöt xtil, ²⁴ len cati' budx gudxè' Dios: "Xclenu'", buzxuzxjè' lei len gnè': "Gul-gagu. Lè ni nac xpèla'a le nuzxj uláz queèli'. Gul-gún cni, uspanli' ca gac quia' neda'." ²⁵ Lèzca' cni, gdöd glahuè', gdel-lè'è xzíga'dau' len gnè': "Le yudzu xzíga'dau' ni nac xchöna', le run tsutsu didza' cub rucá'n tsahui'. Gul-gún cni yúgu'tè lzu gui'jli' lei, uspanli' ca gac quia' neda'." ²⁶ Cni gac ga gdxintè dza huödè' Xanru', yúgu'tè lzu gáguli' yöt xtil cni len gui'i-jili' xzíga'dau' cni, ului'li' lahui ca gutiè' Xanru'.

Ca ral-la' gunru' cati' gui'j gáguru', uspanru' ca gutiè' Xanru'

²⁷ Qui lè ni na', núti'tèz nu gagu yöt xtil ni o gui'iji xzíga'dau' ni queè' Xanru', len cutu run lei ba la'n, naba-ga' xzguia' nu na', le run dul-la', rucá'n ca'z xpèlè'è Xanru' lenca' xchönè'. ²⁸ Qui lè ni na', ral-la' cuequi xbeyru' la' cuinzru' tu turu', ati' ni'r huac gáguru' yöt xtil ni, len gui'ijiru' xzíga'dau' ni. ²⁹ Núti'tèz nu ri'j ragu lè ni len cutu run lei ba la'n le cutu ráquibe'i ruluí' le guc queè' Xanru', ruspaga' cuini dul-la' ni'a qui lè na' rè'j ragu. ³⁰ Qui lè ni na' te'i zian nup dzaggac lbi'ili', len ta'cuídi'nè', ati' zianquè' chnatquè'. ³¹ La'naru' cuequi xbeyru' la' cuinzru', cutu cuequi xbeynè' rè'u Xanru'. ³² Chqui' gun bayúdx cuequi xbeynè' rè'u Xanru', usaca' zi'è rè'u, cui grugu queèru' cati' gchuguè' quegac bunách yödzyú.

³³ Qui lè ni na', böchi' lza'adau', cati' udubli' quiè gui'j gáguli', uspanli' ca gutiè' Xanru', gul-cóz tuli' yetuli'. ³⁴ Chqui' zoa nu rdun, ral-la' gagu nu na' ga nac lu yu'u lidx, cui gun bayúdx cuequi xbeynè' lbi'ili' Dios cati' udubli'. Nacuá' yela'gac le runli', san uca'na' tsahui' yugu' lè na' cati' duyúa' lbi'ili'.

Yöl-la' huac runnè' queèru' Dios Bö' La'y

12 Na'a, böchi' lza'adau', rè'nda' tséjni'li' ca nac yöl-la' huac runnè' queèru' Dios Bö' La'y.

² Nóziczli' ca guc cati' ni' curéjlè'nili' Cristo, bè'li' latj gulaché' lbi'ili' ga yubl bunách. Gyij ládxi'li' bdau' guiöj bdau' yag cuta'nè. ³ Qui lè ni na', ruzéjni'da' lbi'ili' cni, rnia': Ladj yúgu'tè nup tui' didza' uláz queè' Bö' La'y queè' Dios, nutu nu gac gnè xöhui' queè' Jesús, len nutu nu gac gna: "Jesús naquè' Xanru'", chqui' cuzóalenè' nu na' Dios Bö' La'y.

⁴ Na'a, nadza'gac tu tu le runnè' queèru' Dios Bö' La'y, san tuzè' naquè' Bö' La'y na'. ⁵ Lèzca' cni, nadza'gac tu tu dxin rgu'è lu na'ru' Xanru', san tuzè' naquè' Xanru' na'. ⁶ Nadza'gac ca' tu tu yöl-la' huac napru' le rúniru' xchinè' Dios, san tuzè' naquè' Dios, runnè' queèru' yöl-la' huac na'. ⁷ Dios runnè' qui queèru' tu le nac bè' napru' yöl-la' huac queè' Dios Bö' La'y, lè na' ruzi'ru' xbey yúgu'tèru'. ⁸ Dios Bö' La'y runödzjè' queè' tu bönni' yöl-la' huac ru'è didza' len yöl-la' rac szxöni, ati' yetúè' bönni', Lèczè' Bö' La'y runödzjè' queè' yöl-la' huac ru'è didza' lu yöl-la' rejni'i. ⁹ Lèzca' cni, Lèczè' Dios Bö' La'y na' runödzjè' queè' yetúè' bönni' yöl-la' rejlè' Cristo bi gunè', ati' yetúè' bönni' runödzjè' queè' yöl-la' huac ruúnè' nup te'i. ¹⁰ Yetúè' bönni' runödzjè' queè' yöl-la' huac runè' yugu' yöl-la' huac qui yehua' yubá, ati' yetúè' bönni' ru'è lè' latj ru'è didza' uláz queè' Dios, ati' yetúè' bönni' runödzjè' queè' yöl-la' huac ráquibe'inè' chqui' bö' dzag bunách naqui queè' Dios o naqui qui tu' xöhui'. Runödzjè' queè' yetúè' bönni' yöl-la' huac ru'è didza' yubl cunazèdè', ati' queè' yetúè' bönni' yöl-la' huac rudödè' didza' yubl na' cunazèdè'. ¹¹ Yúgu'tè lè ni runè' Lèczè'

Dios Bö' La'y, le runödzejë' qui tu tu bunách tsca rë'ncznë'.

Yúgu'tëru' nacru' ca tuz bunách

¹² Ca na' nac tuz gdu ca nayá' nabinru', zal-la' zian le nagudi' dzáglenru', ati' le zian na' nagudi' dzáglenru' nacgac tuz le nayá' nabinru', lëzca' cni nac queë' Cristo. ¹³ Le zóalenë' rë'u Lëczë' Dios Bö' La'y, lë ni nac queëru' ca tu le nadilru' nis, le nac bë' nacru' ca tuz bunách, zal-la' nacru' yugu' bönni' judío, len yugu' bönni' gza'a, lenca' bönni' nadá'ugac, len bönni' cu-nadá'ugac. Yúgu'tëru', Dios bë'ë rë'u latj si'ru' le runödzejë' Lëczë' Bö' La'y.

¹⁴ Na'a, lu gdu ca nayá' nabinru', zian le nagudi' dzáglenru' len clëg tuz. ¹⁵ La'naru' huac güi' didza' ní'aru', huaná: "Le cutu naca' në'ë bönni', cutu náquida' queë'", didza' ni cutu gun ga cutu naqui queë' bönni' na'. ¹⁶ La'naru' huac güi' didza' nagru', huaná: "Le cutu naca' yøj lahuë', cutu náquida' queë' bönni' ni", didza' ni cutu gun ga cutu naqui queë' bönni' na'. ¹⁷ La'naru' nac yøj lauru' gdu'të le nayá' nabinru', ¿nacx gac yóniru'? La'naru' nac nagru' gdu'të, ¿nacx gac gle'i xí-na'ru'? ¹⁸ Na'a, Dios nucu'ë yúgu'të le nagudi' dzáglenru' ca gu'ncznë' Lë'. ¹⁹ La'naru' nac tuz le nagudi' dzáglenru', cutur soa gdu ca nayá' nabinru'. ²⁰ Na'a, ca nacru', zian le nagudi' dzáglenru', san tuz le nacru'.

²¹ Qui lë ni na', cutu gac guië na'ru' yøj lauru', gna: "Cutu rquinda' li'." Lëzca' cni, cutu gac guië ní'aru' icjru', gna: "Cutu rquinda' lbi'ili'." ²² Na'a, yugu' le nagudi' dzáglenru', lë na' ráquiru' nacgacr cuidi'z, lë ni naquínir-ru'. ²³ Lëzca' cni, yugu' le nagudi' dzáglenru' le ráquiru' nacgacr ca'z, lë ni rugácur-ru' dxi'a, len yugu' le ráquiru' cutu ral-la' gla' lahui, rugácur-ru' ca' dxi'a. ²⁴ Cutu run bayúdx gunru' cni qui le nac lach qui le náquiniru'. Dios benë' gdu ca nayá' nabinru', len benë' ga nac Isaca' lë na' ráquiru' rë'u nac ca'z. ²⁵ Cni benë', ati' cutu narujgac chopl le nagudi' dzáglenru', le tun chí'i lza'gac tu yetú. ²⁶ Chqui' gac zi' tu le náquiniru', lac zi' tsaxón len lei yúgu'të le náquiniru' na', len chqui' tu le náquiniru', zoa bi ruzí' xbey, yúgu'të le náquiniru' tu'z'í' xbey tsaxón len lei.

²⁷ Na'a, lbi'iczli' dzagli' gdu ca nayá' nabanë' Cristo, ati' tu tuli' nacli' ca yugu' le nagudi' dzáglenë'. ²⁸ Lëzca' cni, ladj bunách queë' Cristo, Dios nucu'ë nup tun xchinë'. Ga nac zi'a nucu'ë bönni' gbaz queë' Cristo. Ga nac buróp nucu'ë bönni' tu'ë didza' uláz queë', len ga bunntë nucu'ë bönni' tu'sëdi, ati' ni'r nucu'ë nup tun yugu' yöl-la' huac qui yehua' yubá. Ni'r nucu'ë nup tu'ún nup te'i. Ni'r nucu'ë nup taclen böchi' lza'ru'. Ni'r nucu'ë bönni' tu'lui'inë' rë'u dxin gunru'. Ni'r nucu'ë bönni' tu'ë didza' yubl cunazëdquë'. ²⁹ Clëg yúgu'të' nacquë' gbaz queë' Cristo. Clëg yúgu'të' tu'ë didza' uláz queë' Dios. Clëg yúgu'të' tu'sëdnë'. Clëg yúgu'të' tunë' yugu' yöl-la' huac qui yehua' yubá. ³⁰ Clëg yúgu'të' dë lu na'quë' luünë' nup te'i. Clëg yúgu'të' tu'ë didza' yubl cunazëdquë'. Clëg yúgu'të' tu'dödë' didza' yubl cunazëdquë'. ³¹ Gul-güi' lãdxi'li' cu'ë lu

na'li' Dios yugu' yöl-la' huac na' nacgacr Isaca'. Na'a, ului'ida' lbi'ili' tu le nac Isaca' ca yúgu'të lë ni.

Yöl-la' nadxí'i

13 Zal-la' gac gu'a xtídza'gac bunách le cunazëda', lenca' xtídza'quë' gbaz la'y queë' Dios, san chqui' cunadxi'ida' lza'a, didza' gu'a cutu gacr Isaca' ca bö run gui rucödxru' o guía rutil-lru' lzë'i. ² Zal-la' dë lu na'a gu'a didza' uláz queë' Dios len tséjni'da' yúgu'të le nagachi', len yúgu'të didza' rejni'i, len zal-la' nac gdu ca réjlë'a Dios ga rdxintë huac cúa' yugu' gui'a, san chqui' cunadxi'ida' lza'a, cutu bi Isaca' naca'. ³ Zal-la' quisia' gdu'të le dë quia' ugahua' bunách yechi', len zal-la' udöda' gdu ca nayá' nabana' ga luzegui' lei bunách le réjlë'a Cristo, san chqui' cunadxi'ida' lza'a, cutu ca' uzi'a xbey lë na' runa'.

⁴ Nu bönni' nadxi'inë' lzë'ë, rbözë' zxön ladxi'. Naquë' dxi'i ladxi' len cutu ruzxé'inë' lzë'ë. Bönni' na' nadxi'inë' lzë'ë cutu run ba zxön cuinë', len cutu run cuinë' blau. ⁵ Bönni' na' nadxi'inë' lzë'ë cutu runë' le cunác, len cutu rudúl-li'në' le dë queë', len cutu rléytenë', len cutu rajneynë' dö' glui' queë' bunách. ⁶ Bönni' na' nadxi'inë' lzë'ë cutu ca' rudzijne' cati' nu run le cunác. Rudzijne' cati' nu run le nac gdu'të li. ⁷ Bönni' na' nadxi'inë' lzë'ë rua' rlenë' bíti'tëz bi gun queë' lzë'ë, len réjlë'teczë' lzë'ë, len rúnteczë' löz gun le nac dxi'a lzë'ë, len rbözteczë' zxön ladxi'.

⁸ Cutur töd qui yöl-la' nadxí'i. Huadód qui le dë lu na'gac bunách lui' didza' uláz queë' Dios. Huadxín dza cati' cutur gata' lu na'gac bunách lui' didza' yubl cunazëdgac, ati' huadód qui yöl-la' rejni'i quegac bunách. ⁹ Lati'z réjni'ru' na'a, len lati'z ca' rui'ru' didza' uláz queë' Dios. ¹⁰ Cati' gdxin le nac gdu, ni'r udx qui lë na' nac lati'z.

¹¹ Cati' ni' naca' bi'idau', bë'a didza' ca bi'idau', len glequi icja' ca bi'idau', len gza' ladxa'a ca bi'idau'. Cati' gzxóna' buca'na' le naqui qui bí'idau'hua'. ¹² Na'a le rlé'iru' nac ca le rlé'iru' cati' ruyú cuinru' tu lu guía dxildau'. Cutu rlé'iru' gdu ca nac. Dza ni'r glé'iru' gdu ca nac yúgu'të. Na'a núnbë'a lati'z. Dza ni'r gúnbë'a yúgu'të ca na' Dioscz nunbë'ë neda'. ¹³ Na'a, nacua'tecz yöl-la' rejle' queëru' Dios, len yöl-la' run löz queëru' Dios, len yöl-la' nadxí'i queëru' lza'ru'. Nacua' yonn ni, san le nac blau nac yöl-la' nadxí'i.

Yöl-la' huac runnë' queëru' Dios Bö' La'y

14 Gul-gún bayúdx gdxili' lza'li' len gul-güi' lãdxi'li' si'li' ca' yugu' yöl-la' huac runnë' queëru' Dios Bö' La'y, len le nac blau, yöl-la' huac güi'li' didza' uláz queë' Dios. ² Nu rui' didza' yubl cunazëd, clëg bunách rui'len didza' nu na'. Dios rui'len didza' nu na', le nutu nu zoa rejni'i didza' rui' nu na'. Dios Bö' La'y ru'ë nu na' latj rui' didza' ca nacgac le nagachi' queë' Dios. ³ Nu na' rui' didza' uláz queë' Dios, rui'len bunách didza' quië gacr gdu ca ta'yejlë' Cristo. Rutíp lãdxi'quë' len ruhuí' zxön lequë'. ⁴ Nu na' rui' didza' yubl cunazëd run tsutsu la' cuinz, san nu rui' didza'

uláz queë' Dios run tsutsu yúgu'tè bunách queë' Cristo.

⁵ Rac ladxa'a güi'li' didza' yubl cunazèdli' yúgu'tèli', san le nac blau, rè'nda' güi'li' didza' uláz queë' Dios. Ruzi'r-ru' xbey nu rui' didza' uláz queë' Dios ca ruzi'ru' xbey nu rui' didza' yubl cunazéd, chqui' cuzóa nu udód didza' yubl na' cunazéd, quië lac tsutsu bunách queë' Cristo. ⁶ Qui lè ni na', böchi' lza'adau', cati' guida' ga zoali', chqui' güi'lèna' lbi'ili' didza' yubl cunazèda', cutu bi uzi'li' xbey. Uzi'li' xbey tuz didza' na' güi'lèna' lbi'ili' le nului'inè' neda' Dios, o didza' uzejni'i rè'u, o didza' gu'a uláz queë' Dios, o le nac zxba queë'.

⁷ Lèzca' cni rac qui le ta'gú'u bö, yugu' le cunabangac, ca nac gui rucödxru', o ca nac guitarra, chqui' cutu tul-l ca ral-la' lun, ¿nacxcz gúnbè'ru' bizxal le tul-l na', lè na' rul-l gui na' o guitarra na'? ⁸ Chqui' cutu cödx ca ral-la' gun trompeta na' ulídz rè'u lu gdil-l, ¿nuzca caz upá' cuini tseaj lu gdil-l na'? ⁹ Lèzca' cni rac queëli'. Chqui' len lúdxili' güi'li' didza' le cutác bunách, cutu ca' la'yejni'i didza' güi'li'. Cni gac, daduz güi'li' didza'. ¹⁰ Le nactè yödzyú ni nacuá' zian didza' yubl tui' zian cö' bunách gza'a, ati' nacuá' bunách ta'yejni'i tu tu didza' na'. ¹¹ Na'a, chqui' cutu réjni'da' didza' ru'è bönni', gaca' ca bönni' gza'a lahuë' bönni' na' ru'è didza', ati' bönni' na' ru'è didza' gaquë' ca' lahua' neda' ca bönni' gza'a. ¹² Lèzca' cni nac queëli'. Rui'tsca ládxi'li' si'li' yugu' le runnè' queëru' Dios Bö' La'y. Qui lè ni na', gul-gú' ládxi'li' si'li' yugu' le lun ga lacr tsutsu bunách queë' Cristo.

¹³ Qui lè ni na' ca', nu rui' didza' yubl cunazéd ral-la' ulídz Dios gnabi Lè' gunnè' qui yöl-la' huac quixjö' le rè'ni gna didza' na' rui' nu na'. ¹⁴ Cati' rulidza'-nè' Dios, chqui' ru'a didza' yubl cunazèda', lu bö' naccza' rulidza'-nè' Dios, san le cutu réjni'da' didza' ru'a, lu yöl-la' rejni'i quia' cutu ruzi'a xbey didza' na' ru'a.

¹⁵ ¿Nacxcz ral-la' guna' chqui'nu'? Ulidza'-nè' Dios lu bö' naccza', lenca' lu yöl-la' rejni'i quia' ulidza'-nè' Dios. Gul-la' yöl-la' ba lu bö' naccza' lenca' lu yöl-la' rejni'i quia' gul-la' yöl-la' ba. ¹⁶ Chqui' tuz lu bö' nacczu' rulídz la'yu'-nè' Dios, ati' zoa ni' nu ryöniz, san chqui' cutu rejni'i didza' ru'u, ¿nacxcz gac gna: "Ca' gac", ni'a qui didza' ru'u, rè'u-nè' Dios: "Xclenu"? ¹⁷ Nazx ca' dxí'adau' ru'u didza', rè'u-nè' Dios: "Xclenu." Chqui' cutu rejni'i didza' ru'u, cutu bi uzí' xbey nu na' ryöni. ¹⁸ Rèpa'-nè' Dios: Xclenu', le rui'ra' didza' yubl cunazèda' ca yúgu'tèli'. ¹⁹ Laugac bunách queë' Dios gué'n-tèrda' gu'a gayu'z didza' le gac la'yejni'i bunách ca zian gayuá' didza' yubl cunazèda' ati' nutu nu gac tsejni'i. Gac usèdda' yezica' bunách tuz chqui' la'yejni'i didza' gu'a.

²⁰ Böchi' lza'adau', cutu gacli' ca bi'idau' ca nac le rza' ládxi'li'. Gul-gác ca bi'idau' cui gunli' le cunác, san gul-gác bönni' chnaccgac ca nac le rza' ládxi'li'. ²¹ Nayúj lu guich la'y, rna: "Len didza' yubl len lu rú'agac bunách gza'a güi'lèna' bunách ni didza'. Zal-la' guna' cni, cutu luzé naggac xtidza'a." Cni rnè' Xanru'. ²² Cni nac, Dios ru'è rè'u latj rui'ru' didza' yubl cunazèdru' quië gac tu le nac bè' laugac bunách cuta'yejlè' len

clèg laugac nup ta'yejlè' Cristo. Ru'è rè'u latj rui'ru' didza' uláz queë' Lè' le luzí' xbey nup ta'yejlè' Cristo len clèg bunách na' cuta'yejlè'. ²³ Qui lè ni na', cati' udubli' tsaxxón, yúgu'tèli' na' náquili' queë' Cristo, chqui' güi'li' didza' yubl cunazèdli' yúgu'tèli', ati' tsazgac nup nazèdgac lati'z o nup cuta'yejlè' Cristo, ¿naru' cu la'ná: "Nachixi icjli'?" ²⁴ Na'a, chqui' yúgu'tèli' güi'li' didza' uláz queë' Dios, ati' tsaz nu curejlè' Cristo o nu nazéd lati'z, gáquibe'i nu na' nabaga' zxguia' ati' Dios cuequi xbeynè' lè'. Cni gáquibe'i nu na', le yöni didza' güi'li' yúgu'tèli'. ²⁵ Gáquibe'i ca nac le rza' ladxi' nu na', lè na' bgachi', ati' uzechu zxib nu na' len tsej ladxi' Dios, gna: "Le nactè Dios zóalenè' lbi'ili'."

Ca ral-la' gunru' ga rudubru' queë' Cristo

²⁶ Qui lè ni na', böchi' lza'adau', cati' rudubli' queë' Cristo, rul-lè' tu salmo tuè' bönni' dzaguë' lbi'ili', ati' rusèdnè' tu zxba yetué', ati' rguixjöi'nè' lbi'ili' tu le bului'inè' lè' Dios yetué', ati' ru'è didza' yubl cunazèdè' yetué', ati' rudödè' didza' yubl na' cunazèdè' yetué'. Yúgu'tè le gunli' ral-la' gac le luzí' xbey nup tu'dúb queë' Cristo. ²⁷ Cati' nacuá' ni' nup tui' didza' yubl cunazèdgac, cutu ral-la' güi'li' didza' cni zianr ca chop tsonnzli'. Huac gu'è didza' tuzè' bönni' na', ati' töd na' huac gu'è didza' yetué', san run bayúdx soa nu udód didza' yubl na' cunazèdli', ral-la' soa dxiz ga na' nudubli' nu na' rui' didza' yubl cunazéd, ati' huac güi'lenè' Dios didza' na' lu icj ládxi'dau'huë'. ²⁹ Lèzca' cni, bönni' tu'è didza' uláz queë' Dios ral-la' lu'è didza' chop tsonnzè', ati' yezíca'rè' bönni' na' tu'è didza' uláz queë' Dios ral-la' la'bequi xbeynè' didza' ru'è bönni' na'. ³⁰ Chqui' Dios ului'inè' tu bönni' rö'è ni' le rè'ni gna xtidzè'è, ral-la' soa dxiz nu na' rui' didza'.

³¹ Yúgu'tèli' huac güi'li' didza' uláz queë' Dios tu tuli' quië gzèdli' yúgu'tèli' len gdip ládxi'li' ca' yúgu'tèli'. ³² Bönni' tu'è didza' uláz queë' Dios huac la'ná be'i cuinquè', la'cu'è dxiz. ³³ Clèg Dios nu run ga runru' rusbó, le rè'nnè' Lè' gacru' ba'a ladxi', ca na' runè' ga nacuá' yúgu'tè cö' bunách queë' Cristo.

³⁴ Ral-la' la'cua'nu dxiz ngul queëli' ga na' rudubli'. Cutu dè lu na'cnu lui'nu didza' ni'. Ral-la' la'cua'nu nöxj ca na' rna bè' zxba queë' Dios. ³⁵ Chqui' té'ninu la'yéjni'nu lati', ral-la' la'nábinu bönni' qui queëcnu cati' ni' nacu'è lidxquë'. Cutu ral-la' lui'nu didza' ngul ga na' tu'dubè' queë' Dios.

³⁶ ¿Naru' ráquitsali' bunödzyè' xtidzè'è Dios lu rú'ali' lbi'izli'? ¿Naru' ráquitsali' bdxin queëzli' xtidzè'è Dios? ³⁷ Chqui' nutsè'è ladjli' bönni' ráquinè' ru'è didza' uláz queë' Dios, o ráquinè' zóalenè' lè' Dios Bö' La'y, bönni' ni ral-la' si' lu nè'è nac zxba queë' Xanru' le ruzuja' queëli' lu guich ni. ³⁸ Na'a, chqui' cutu rui' ladxè'è didza' ni, cutu güi' ládxi'li'-nè' bönni' na'.

³⁹ Qui lè ni na', böchi' lza'adau', gul-gú' ládxi'li' güi'li' didza' uláz queë' Dios, len cutu gna bé'ili' nu rui' didza' yubl cunazéd. ⁴⁰ Yúgu'tè ral-la' gunru' ca sa'yéaj, len ca rajlóz yöl-la' ba'a ladxi'.

Bubanë' Cristo lu yöl-la' gut

15 Na'a, böchi' Iza'adau', rguíxjöi'da' lbi'ili' ca nac didza' dxi'a na' bena' lban qui ga zoali', lè na' gzxì' lu na'li' len run ga nacr gdu ca réjlè'li' Cristo.

² Ni'a qui didza' ni ulali', chqui' gunli' ca rna didza' dxi'a na' bena' lban qui ga zoali', chqui' le nactè gyéjlè'li' Cristo.

³ Ga gzu lau budöda' lu na'li' le budödè' Dios lu na'a neda'. Cni rna: "Gutiè' Cristo uláz queèru' le nabá-ga'ru' dul-la'." Ca nac lè ni nayúj lu guich la'y, ben bayúdx benè'. ⁴ Rna ca: "Bgachè'è yeru ba, len cati' bza'a tsonn dza, bubanë' lu yöl-la' gut", ca na' nayúj ca' lu guich la'y, ben bayúdx guc queè'. ⁵ Gdöd ni' buluí' lahuë' Cristo, blé'inè' Lè' Pedro, len gdöd ni', gulalé'inè' Lè' idxínnutè' gbaz queè'. ⁶ Ni'r buluí' lahuë' lauquë' zianr ca gayu' gayu'è böchi' Iza'ru' ta'yejlè'è Cristo, cati' ni' nudubquë' tsaxón. Yelati'z cugu-luhuöatè' bóchi'ru' ni nacu'è nabanquë' na'a, zal-la' la'quë' chnatquë'. ⁷ Ni'r blé'inè' Lè' Jacobo, len gdöd ni' buluí' lahuë' lauquë' yúgu'tè' bönni' gbaz queè'.

⁸ Ga yajseytè buluí' lahuë' ca' lahua' neda'. Ca guc lè ni, naca' ca bi'idau' guljbi' cati' chgdöd dza ral-la' galjbi'. ⁹ Cni nac, le nacra' neda' cuidi'z ca yúgu'tè' bönni' gbaz queè', len cutu naca' neda' Isaca' si' la' gbaz queè', le gdxia ladxa'a bunách queè' Dios. ¹⁰ Na'a, le buzá' ladxè'è quia' Dios naca' le naca' na'a, len clëg daduz buzá' ladxè'è quia'. Béntëra' xchinè' ca yezí-ca'rè' gbaz queè', zal-la' clëg racz quia' bena' dxin na'. Dioscz, lu yöl-la' ruzá' ladxi' queè', bugunè' neda' dxin. ¹¹ Na'a, chqui' bena' lban neda' o chqui' glunè' lban yela'quë' bönni', lè ni le runtu' lban qui len le gyéjlè'li' lbi'ili'.

Ubanru' lu yöl-la' gut

¹² Runtu' lban queè' Cristo ca na' bubanë' lu yöl-la' gut. Chqui' cni nac, znacxcz nac, rnali' la'li': "Cutu lubán nup chnatgac"? ¹³ La'naru' cu lubán nup chnatgac, cutu bubanë' Cristo, ¹⁴ len la'naru' cu bubanë' Cristo, daduz nac le bentu' lban qui, len daduz nac yöl-la' rejle' queèli' Lè'. ¹⁵ Yetú ca', la'naru' cu bubanë' Cristo, rzi' yè'tu' cati' runtu' lna' lau queè' Dios, rnatu' buspanë' Cristo, ati' la'naru' cu uspanë' nup chnatgac, Dios cutu buspanë' Cristo. ¹⁶ La'naru' cu lubán nup chnatgac, cutu bubanë' Cristo, ¹⁷ len la'naru' cu bubanë' Cristo, daduz nac yöl-la' rejle' queèli' Lè', ati' naga'ngac dul-la' nabága'li'. ¹⁸ Lëzca' cni, nup na' chnatgac len gulayejlè' Cristo, tsaz glat chqui' cutu bubanë' Lè'. ¹⁹ Chqui' tuz tsal ni zoaru' nabanru' huac uzi'ru' xbè' Cristo, nacr-ru' bayechi' ca yúgu'tè' bunách.

²⁰ Na'a, le nactè bubanë' Cristo lu yöl-la' gut, len naquë' nu gzu lau bubán tsaz ladj yúgu'tè' nup lubán tsaz lu yöl-la' gut. ²¹ Ca na' gyu'u yöl-la' gut ni'a qui le benè' tuè' bönni', lëzca' cni, ni'a qui le benè' yetué' bönni' gyu'u yöl-la' rubán quegac nup chnatgac. ²² Ca na' tat yúgu'tè' bunách le náljlengac Adán, lëzca' cni lubán yúgu'tè' nup na' náljlengac Cristo. ²³ Tu tuè'

ubanë' ca ral-la' gac. Zi'al bubanë' Cristo, ati' töd ni lubán nup náquigac queè' Cristo cati' huödè'. ²⁴ Ni'r gdxin dza udx cati' ugúè' Cristo gdu'tè le dè lu në'i len gdu'tè yöl-la' uná bè' len gdu'tè yöl-la' huac qui tu' xöhui', ati' udödè' lu në'è Dios Xuz le rna bé'inè' Lè'. ²⁵ Run bayúdx gna bè'è Cristo ga gdxintè dza chbenè' Dios ga luzechu zxibgac lahuë' Lè' yúgu'tè nup ta'dá'baga' Lè'. ²⁶ Le rdá'baga' Lè' le usnitiè' ga udx nac yöl-la' gut. ²⁷ Dios chnudödè' yúgu'tè lu në'è Zxi'nè' quiè gna bé'inè' lei. Nayúj lu guich la'y, rna: "Budödè' yúgu'tè lu në'è quiè gna bé'inè' lei." Na'a, nac bè' cutu budöd cuinè' lu në'è Zxi'nè', le nacczè' Lè' Nu rudód lu në'è Zxi'nè' yúgu'tè. ²⁸ Cati' gdxin dza ni' chnudödè' Dios lu në'è Cristo yúgu'tè quiè gna bé'inè' lei, ni'r Lëczè' Zxi'nè' udód cuinè' lu në'è Dios, Nu na' budód lu në'è Zxi'nè' yúgu'tè, ati' ga udx, Dios gna bé'inè' tsaz yúgu'tè.

²⁹ La'li' rdil-li' nis uláz quegac nup chnatgac. Chqui' ráquili' cutu lubán nup na' chnatgac, zbizx quiè rdil-li' nis uláz quegac nup chnatgac?

³⁰ Zoa banádx queètu' gattu' yúgu'tè dza. zBizx quiè rui'tu' latj gac cni chqui' cutu ubanru' lu yöl-la' gut? ³¹ Yúgu'tè dza zoa banádx gatia'. Rguíxjöi'da' lbi'ili' lè ni, böchi' Iza'adau', le rdzag ladxa'a le bena'. Bena' ga réjlè'li' Xanru' Jesucristo. ³² Chqui' le gu'nzda' gdíl-lena' böa' guixi' snia' lu yödz Éfeso, zbizxa caz uzi'a xbey? Chqui' cutu lubán nup chnatgac, ral-la' gunru' ca ta'ná bunách: "Gui'j gáguru' le huatru' cxö huidzj."

³³ Cutu güi'li' latj nu si' ye'i lbi'ili'. Chqui' si' lu na'li' lati'z le cutu nac, gdútèli' huöaclì' chul nit. ³⁴ Gul-bí'i ládxi'li' len cutu gunli' dul-la' le cunúnbè'li'-nè' Dios la'li' lbi'ili'. Rnia' cni quiè guna' ga utui'li'.

Ca lac nup lubán lu yöl-la' gut

³⁵ Nazx ca' zoa nu gna: "zNacx lubán nup chnatgac? zNacx gac gdu ca nayá' nabinquë' cati' ludxinè'?" ³⁶ Li', bönni' cunözi. Lè na' razu' luyú cutu glen chqui' cutu nit. ³⁷ Lè na' razu' luyú nac tu xseydau'z, nazx ca' qui zxo'a' xtil o qui yetú guixi' cuandau'. Lè na' razu' cutu nac guixi' cuandau' na' ral-la' glen. ³⁸ Dios runè' ga gac guixi' cuandau' ca nunczè' qui. Ca nac tu tu xseydau' na' runè' ga gac guixi' cuandau' qui. ³⁹ Lëzca' cni, cutu nac tuz ca nac bëla' qui queècba' yúgu'tèba' böa' guixi'. Zoa tu bëla' quegac bunách len yetú ca nac bëla' quecba' böa' guixi'. Yetú ca nac bëla' quecba' bguinn len yetú ca nac bëla' quecba' böl. ⁴⁰ Lëzca' cni nadzá' gdu ca nayá' nabingac nup nacué' yehua' yubá ca nac gdu ca nayá' nabingac nup nacué' luyú ni. Zoa tu yöl-la' lach quegac nup nacué' yehua' yubá, len yetú ca nac yöl-la' lach quegac nup nacué' luyú ni. ⁴¹ Zoa tu yöl-la' lach qui gbidz, len yetú qui beo', len yetú quegac bölj luzxbá. Yöl-la' lach qui tu bölj luzxbá nadzá' ca nac yöl-la' lach qui yetú bölj luzxbá. ⁴² Lëzca' cni gac cati' lubán nup chnatgac. Cati' rgachi' yeru ba nac tu bëla' nit. Cati' ubán, ni'r gac tu le soa tsaz. ⁴³ Cati' rgachi' yeru ba nac tu bëla' ca'z len le nacuidi'. Cati' ubán, ni'r gac tu le lach len le nal. ⁴⁴ Cati' rgachi' yeru ba nac tu bëla' qui yödzlyú ni. Cati' ubán, ni'r gac tu le

soa tsaz yehua' yubá. Zoa tu bëla' qui yödzlyú ni, len yetú ca gac le gdzag bö' nacczru'.

⁴⁵ Nayúj lu guich la'y le rna: "Bönni' na' gzu lahuë' zoë' luyú ni, lë' Adán, Dios benë' lë' bönni' ban", san Bönni' gyazië' xlatjë' Adán, Lë' Cristo, Dios benë' ga naquë' Bö' nabániru'. ⁴⁶ Cutu bdxin zi'al lë na' nac Bö'. Bdxin zi'al lë na' nac qui yöl-la' bunáchz queëru', ati' ni'r bdxin lë na' nac Bö'. ⁴⁷ Bönni' ni' gzoë' zi'al, gúquinë' yu. Bönni' na' zoë' burópl, Nu na' nac Xanru', brujë' yehua' yubá. ⁴⁸ Nup nacué' luyú ni nacgac ca guquë' bönni' na' gúquinë' yu, ati' nup ral-la' tsajcuá' yehua' yubá lac ca nac Nu na' bruj yehua' yubá. ⁴⁹ Ca na' na'a dë queëru' tu bëla' le nac ca guc bëla' queë' bönni' na' gúquinë' yu, lëzca' ral-la' huóáquiru' ca náquinë' Nu na' bruj yehua' yubá.

⁵⁰ Cni rë'ni gna lë ni rëpa' lbi'ili', böchi' lza'adau', rni-a': Le náquini bëla' len rön cutu ca' tsaz ga ni' rna bë'ë Dios, len lëzca' cni, lë na' nit cutu gdel-li' lë na' zoa tsaz. ⁵¹ Gul-yutsca', rëpa' lbi'ili' tu le bgachi': Cutu gatru' yúgu'tëru', san Dios utsë'ë ca nacru' yúgu'tëru'. ⁵² Tu tsalz gac, tsca nac tu le rutáz yöj lauru', cati' cödx trompeta le rajseytë. Cödx trompeta na', ati' lubán nup chnatgac, láquini tu le soa tsaz, ati' Dios utsë'ë le náquiniru' yúgu'tëru'. ⁵³ Lë na' nacru' le rnit ral-la' huóac le soa tsaz, ati' le náquiniru', lë na' ral-la' gat, huóac tu le gatga gat. ⁵⁴ Cati' lë na' rnit chnuhuóac le soa tsaz, lenca' lë na' ral-la' gat chnuhuóac le gatga gat, ni'r utság lë na' nayúj lu guich la'y, rna:

Nadúa tsaz yöl-la' gut.

Chbdél-li'në' Cristo.

⁵⁵ Cutur gna be'i rë'u yöl-la' gut.

Cutur bi gac gun queëru' yöl-la' gut.

⁵⁶ Huac bi gun queëru' yöl-la' gut le nabága'ru' dul-la', ati' nabága'ru' dul-la' le rdá'baga'ru' zxba queë' Dios.

⁵⁷ Xclenë' Dios. Lëczë' runë' ga nularu' lu yöl-la' gut ni'a qui le benë' Xanru' Jesucristo.

⁵⁸ Qui lë ni na', böchi' lza'adau', gul-zóa tsutsu. Gul-gác gdu ládxi'li', gúnteczli' xchinë' Xanru' le nóziczli' cutu runli' daduz xchinë' Xanru'.

Tu'nódzj quequë' böchi'gac ta'yadzjnë' bunách Corinto

16 Na'a, ca nac qui dumí na' unódzjli' le gaclen böchi'ru' ta'yëjlë'ë Cristo nacué' Jerusalén, gul-gún na'a ca na' gna bé'ida' yugu' cö' bunách queë' Cristo, nacué' luyú Galacia. ² Yugu' dza domingo, tu tuli' ral-la' cu'li' quizi lati' dumí, tsca na' Dios runnë' queëli'. Gul-gún chi'i lei, cui gun bayúdx bi utubli' cati' gdxina' ga zoali'. ³ Cati' ni' gdxina' ga zoali', gsöla'a Jerusalén nup na' ucu'a'li' lbi'ili'. Uzuja' lu guich le gun ga lac bë'quë', ati' lu'ë dumí na' unódzjli'. ⁴ Chqui' ral-la' tsija' ca' neda', tsjáclenë' neda'.

Le rë'nnë' gunë' Pablo

⁵ Guida' ga zoali' cati' udx töda' yugu' yödz luyú Macedonia, le run bayúdx töda' yugu' yödz na'.

⁶ Ráquida' ugá'nlena' lbi'ili' tu chi'i o nazx ca' uga'na' ni' yugu' beo' ziaq. Ni'r huac gáclenli' neda', ugu'li' neda' nöz gáti'tëz ga ral-la' tsija'. ⁷ Cati' guida' duyú'a' lbi'ili' cutu rë'nda' tödza' ni'. Runa' löz sóalena' lbi'ili' xtsey, chqui' gunnë' neda' latj Xanru'. ⁸ Uga'na' ni lu yödz Éfeso ga gdxinr dza Pentecostés ⁹ le dë latj ni gna' tu dxin zxön queë' Xanru', zal-la' zian nup ta'dá'ba-ga' neda'.

¹⁰ Chqui' gdxinbi' ga zoali' bi'i Timoteo, gul-güf' ládxi'li'-bi', cui ubi ugu'i'ibi' tsal ni' sóalenbi' lbi'ili', le runbi' xchinë' Xanru' ca na' runa' xchinë' neda'. ¹¹ Qui lë ni na', nutu nu ral-la' uzóa lëbi' tsal'l. Gul-gaclen-bi', ugu'li'-bi' nöz gdu tsáhui'dau', quië udxinbi' ga ni zoa' neda', le rbóza'-bi' lëbi' lenca' böchi'ru' tünlenë'-bi' tsazxón dxin.

¹² Ca nac queë' böchi'ru' Apolos, szxöni gúta'yua' lahuë' tsijë' tsajjúë' lbi'ili' tsazxón len yugu' böchi'ru'. Cutu rë'nnë' tsijë' na'a. Guidë' cati' sáqui'në'.

Didza' ru'ë Pablo ga ruúdx

¹³ Gul-spán ládxi'li' len gul-gác tsutsu ca réjlë'li'-në' Cristo. Gul-gác rugu ládxi' len gul-típ ládxi'li'. ¹⁴ Len yöl-la' nadxi'i gul-gún bíti'tëz bi gunli'.

¹⁵ Na'a, böchi' lza'adau', chnózcizli' ca nac queë' Estéfanos lenca' quegac di'a dza queë'. Nacgac nup gulazú laugac ta'yëjlë' Cristo ladj bunách nacué' luyú Acaya. Guludód cuinquë' bönni' ni quië lunë' xchingac bunách queë' Dios. ¹⁶ Ráta'yua' lauli', böchi' lza'adau', gunli' ba la'n nup nacgac ca böchi'ru' na', lenca' ca nacgac nup tunlen lequë' tsazxón dxin len taclen lequë'. ¹⁷ Rudzijda' le guladxinë' ga zoa' Estéfanos, len Fortunato, len Acaico, le gláclenë' neda' uláz queëli'.

¹⁸ Guluhuí' zxönë' neda' ca na' guluhuí' zxönë' ca' lbi'il-i'. Gul-gún ba la'n bunách cni.

¹⁹ Tu'gáp Dios lbi'ili' yugu' cö' bunách queë' Dios luyú Asia ni. Tu'gapë' Dios lbi'ili' Aquilo len Priscila lenca' nup tu'dúb queë' Dios ga nac lu yu'u lidxquë'.

²⁰ Tu'gapë' Dios lbi'ili' yúgu'të böchi'ru' ni. Gul-gáp Dios tuli' yetuli', unída'li' lza'li'.

²¹ Neda', Pablo, na' cuincza' ruzuja' lu guich lë ni, rni-a': Rugapa' Dios lbi'ili'.

²² Nu cunadxí'i Xanru' Jesucristo, chnabía dö' nu na'. Gda Xanru'.

²³ Rnabda'-në' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli'.

²⁴ Nadxi'ida' yúgu'tëli' le nacru' tuz len Xanru' Jesucristo. Ca' gac.

2 Corintios

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacu'ë Corinto

1 Neda', Pablo, naca' gbaz queë' Jesucristo le rë'n-në' cni Dios. Runbi' neda' tsazxón bi'i böchi'ru' Timoteo. Rugapa' Dios lbi'ili', rudubli' queë' Dios lu yödZ Corinto, len yúgu'tëli' náquili' quizi queë' Dios luyú Acaya. ² Rnabda'-në' Xuzru' Dios len Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj ladx-i'dau'li'.

Yugu' le gzxaca' gdi'ë Pablo

³ Yöl-la' ba Dios, Xuzë' Xanru' Jesucristo, le naquë' Xuzru', ruhuechi' ladxë'ë rë'u, len naquë' ca' Dios, ruhuí' xzónteczë' rë'u. ⁴ Ruhuí' xzönë' rë'u Dios cati' rac bíti'tëz bi rac queëru', quië gac hui' xzönru' ca' nup bi rac quegac. Ruhuí' xzönru' lequë' ca na' ruhuí' xzönë' rë'u Dios.

⁵ Tsca ta'yán le rzaca' rgui'ru', ca na' gzxaca' gdi'ë Cristo, lëzca' cni ta'yán le tu'huí' xzön rë'u, le nacru' tuz len Cristo. ⁶ Qui lë ni na', chqui' bi rzaca' rgui'tu', rac cni queëtu' quië gac hui' xzöntu' lbi'ili' len guntu' ga ulali'. Chqui' Dios ruhuí' xzönë' netu', rac cni quië gac hui' xzöntu' lbi'ili', ati' lu yöl-la' rböz xzön ladxí' queëli', gac gua' glenli' yugu' le saca' qui'li', ca na' rac ca' queëtu'. ⁷ Ruzxöni ladxí'tu'-në' Dios gúnteczë' ga gac dxi'a queëli', le nózitu' ca na' rzaca' rgui'li' tsazxón len netu', lëzca' cni ruzi'li' xbey tsazxón len netu' le ruhuí' xzönë' rë'u Dios.

⁸ Ré'nitu' gnózili', böchi' lza'adau', ca nac le zian le glac queëtu' luyú Asia. Gdödti bë'i lë na' gac queëtu', gac zi'tër ca le gac gua' glentu'. Ca' gac, cutur bentu' löz soatu' gbantu'. ⁹ Gúquitu' gac queëtu' ca rac quequë' bönni' chnarugu quequë' latië'. Gac cni queëtu' cui uzxöni ladxí'tu' la' cuinztu', san uzxöni ladxí'tu'-në' Dios, Nu ruspán nup chnatgac. ¹⁰ Dios buslé' netu' lu lë na' ben ga gzoa banádx gattu', ati' ruslé' netu' yugu' dza. Runtu' löz uslé' netu' Lë' cni leyúbl ¹¹ chqui' gáclenli' netu', ulidzli'-në' Dios gnábili'-në' gáclenë' netu'. Dios gunë' ca na' gnábili'-në' tsazxón len bunách zian, uzá' ladxë'ë queëtu', ati' la'ná xclenë' Dios uláz queëtu'.

Rguíxjö'ë Pablo bizx quië rdzeyne' gdxinë' Corinto

¹² Lë ni le run ga rudzjítu'. Bö' naccztu' rulúfi' netu', len yöl-la' ba'a ladxí' queëtu' len gdu ladxí'tu' runtu' bi runtu' yödZlyú ni, len cni bentu' ca' ga ni' zoali'. Cni bentu', le guclen netu' le buzá' ladxë'ë queëtu' Dios, len clëg len yöl-la' rejni'i queëztu' bentu' cni. ¹³ Ruzuj-

tu' queëli' lu guich tuz le gac ulabli' len le gac tséjni'li'. Rac ladxa'a tséjni'li' gdu ¹⁴ lë na' réjni'li' lati'. Ni'r cati' gdxin dza huödë' Xanru' Jesucristo, gac gunli' netu' xzön ca na' netu' guntu' lbi'ili' xzön.

¹⁵ Le bena' löz lë ni, gza' ladxa'a guida' ga zoali' zi'al cati' gdöda' luyú Macedonia, ati' guida' ga zoali' leyúbl cati' uzá'a ni quië uzi'li' xba' chop lzu. Töd ni' huac gáclenli' neda' ugu'li' neda' nöz tsija' luyú Judea. Cni gu'nda' guna'. ¹⁷ ¿Naru' ráquitsali' gzxí' yë'a le butzá'a ca guna'? ¿Naru' ráquitsali' lu yöl-la' bunáchz quia' runa' le rdxinz icja', len bë'za' ca' didza' cati' gnia': Cni guna'? ¹⁸ Ni'a queë' Xanru' Dios, Nu run gdu'të ca rna xtidzë'ë, cutu bë'za' ca' didza' cati' bë'lëna' lbi'ili' xtidzë'ë Dios. ¹⁹ Jesucristo, Zxi'në' Dios, Nu na' bentu' lban qui ga zoali', neda' len Silvano len Timoteo, cutu rui'zë' ca' didza'. Lë' ru'ë didza' gdu'të li. ²⁰ Cristocz runë' ga nac gdu'të löz yúgu'të le gzxí' lu në'ë Dios, ati' ni'a queë' Lë' gac gnaru': "Ca' gac", quië gac queë' Dios yöl-la' ba. ²¹ Dioscz runë' ga runtu' löz tsazxón len lbi'ili' náquiru' queë' Cristo, len budödë' lu na'tu' dxin queë' runtu'. ²² Bennë' queëru' le nac bë' náquiru' queë', bchizië' icj ladxí'dau'ru' Dios Bö' La'y, Nu nac queëru' le run ga nac löz yúgu'të le gunnë' queëru' Dios.

²³ Ni'a queë' Xanru' Dios, Nu nözi le rza' ladxa'a, ru'a didza' gdu'të li. Nözcznë' Lë' cutu bida' ga zoali' lu yödZ Corinto, cui gun bayúdx guna' ga huí'nili'. ²⁴ Cutu ré'ni-tu' gna bé'itu' lbi'ili' ca réjlë'li' Cristo, le chnacli' tsutsu ca réjlë'li' Lë'. Ré'nitu' guntu' le gun ga udziji ladxí'li'.

2 Qui lë ni na' bë' ladxa'a cu guidtea' queëli' leyúbl, cui guna' ga huí'nili'. ² Chqui' guna' neda' ga huí'nili', ¿nuzxa caz gun ga udzijda' neda'? ¿Naru' guntsa' ga huí'ni nu ral-la' gun ga udzijda' neda'? ³ Qui lë ni na' buzuja' queëli' lu guich zi'al. Cutu gu'nda' guida' ga zoali', cui gunli' ga hui'nda', le ral-la' gunli' lbi'iczi' ga udzijda' neda'. Le ruzxöni ladxa'a lbi'ili', nözda' udzjijili' yúgu'tëli' chqui' udzijda' neda'. ⁴ Cati' ni' buzuja' queëli' lu guich lë na', gsëbitsqui ladxa'a, len buí'nitsqui ladxa'a ga bdxintë grödxá'. Buzuja' cni lu guich, clëg quië guna' ga huí'nili' san quië gnózili' ca nadxí'tsquida' lbi'ili'.

Ral-la' unít lauru' nu rua' dö'

⁵ Chqui' zoë' ni' bönni' na' bushui'nnë' rë'u, clëg neda'z bushui'nnë', san yúgu'tëli' lbi'ili' bushui'nnë' lati'. Rnia': Lati', cui töd bë'i gchugu bë'a queë' bönni' na'. ⁶ Tscati' gaz zxguia' chbenli' queë' bönni' na' yelati'z cunuhoátëli'. ⁷ Na'a, ral-la' unít lauli' bönni'

na' len utipli' ladxë'ë, cui töd bë'i hui'nnë' len cui gac tsaz chop ladxë'ë. ⁸ Qui lë ni na' ráta'yua' lauli' gunli' le gac bë' nadxi'ili'-në' gdu ládxi'li'. ⁹ Qui lë ni na' ca' buzuja' queëli' lu guich lë na'. Gu'nda' si' bë'a lbi'ili' quië gnözda' chqui' rúnteczli' ca rna xtidza'a. ¹⁰ Cati' nu runít lauli' lbi'ili', neda' ca' runít lahua' nu na'. Cati' nu runít lahua', chqui' bi ben nu na' runít lahua', runa' cni uláz queë' Cristo quië gac bi uzi'li' xbey. ¹¹ Cni runa', cui saqui' Satanás tu' xöhui' uxíj rë'u, le chnóziru' yugu' le rë'ni gun queëru'.

Grö'ë baguí'i Pablo lu yödZ Troas

¹² Cati' bdxina' lu yödZ Troas quië guna' Iban qui didza' dxi'a queë' Cristo, benntsquë' neda' latX Xanru' guna' Iban ni'. ¹³ Zal-la' guc cni, grö'a baguí'i le cutu yajxaca'a-bi' ni' bi'i bóchi'ru' Tito. Qui lë ni na' buzá'le-na' bunách ni', gyija' luyú Macedonia.

Gdél-li'ru' le zóalenë' rë'u Cristo

¹⁴ Xclenë' Dios, rché'teczë' rë'u ca tu le nac bë' bdél-li'në' Cristo yöl-la' ruslá queëru'. Dios rugunë' dxin rë'u quië rulu'ë lahui ca gac lumbë' Cristo bunách. Le nacru' nac ca tu le rla' zxix, le rguis gátitëz. ¹⁵ Nacru' ca tu nör rla' zxix, le ruzégui'ë Cristo lahuë' Dios, len le rguisië' laugac nup nulagac len nup nanitgac. ¹⁶ Lau-gac nup na' nanitgac nacru' ca tu le rla' zgut le nac bë' latië', san laugac nup na' nulagac nacru' ca tu le rla' zxix le nac bë' gbánteczru'. ¿Nuzxa caz nac Isaca' gun cni? ¹⁷ Cutu runtu' ca tun zian bunách tu'gún dxin xtidzë'ë Dios ca tu le tuti' len ta'u bunách, san le nasölë'ë netu' Dios, gdu ládxi'tu' rui'tu' didza' lahuë' Lë' le nactu' tuz len Cristo.

Ca nac didza' ruún rë'u tuz len Dios

3 ¿Naru' ráquitsali' run ba zxön cuintu' cati' rui'tu' cni didza'? ¿Naru' runtsa bayúdx ului'itu' lbi'ili' guich le rulu' le nactu'? ¿Naru' ral-la' gnábitu' lbi'ili' gunnli' queëtu' tu guich cni, ca na' tun la'gac bunách? ² Lbi'iczi' nacli' ca tu guich le rulu' le nactu', le nayúj lu icj ládxi'dau'tu', ati' yúgu'të bunách gac luláb lei len luúnbë' lei. ³ Le nacli' nalá' lahui ca tu guich nuzujë' Cristo, le bsölë'ë lu na'tu'. Cutu nayúj tu lu guich, san Bö' La'y queë' Dios ban nuzujë' lei, clëg tu lu guiöj blag, san lu icj ládxi'dau'li' nuzujë'.

⁴ Rui'tu' cni didza' le ruzxöni ládxi'tu'-në' Dios le zóalenë' netu' Cristo. ⁵ Cutu ráquitu' bi gac guntu' racz queëtu', san Dios runnë' queëtu' yöl-la' huac bi guntu'. ⁶ Dioscz bennë' queëtu' yöl-la' huac guntu' xchinë' lu didza' cub na' ruún rë'u tuz len Dios. Didza' ni cutu nac tu zxba nayúj lu guich, san nac tu le rusëdnë' rë'u Dios Bö' La'y. Zxba na' nayúj lu guichz rchugu queëru' gatrú', san Dios Bö' La'y nabániru'.

⁷ Yugu' zxba queë' nayujgac lu guich, Dios buzujë' yugu' lu guiöj blag, ati' bulu'ë lahui yöl-la' yení' queë' cati' budödë' lei lu në'ë Moisés. Zal-la' gdöd qui, gyëp-tër yös yení' lahuë' Moisés. Cni guc, cutu guc luyú lahuë' Moisés bunách Israel. Chqui' yajtság zxba na'

yöl-la' yení' cni, ati' zxba na' rchugu quegac bunách lat, ⁸ szxónitër ca' ral-la' gac yöl-la' yení' dzag yugu' le runë' Dios Bö' La'y. ⁹ Gzoa tu yöl-la' yení' yajtság lë na' ben ga narugu quegac bunách lat. Szxónitër nac yöl-la' yení' qui lë na' run ga rnë' Dios nacgac tsahui' bunách. ¹⁰ Le nactër Isaca' yöl-la' yení' nalá' lahui na'a, cuidi'z nagá'n yöl-la' yení' na' bla' lahui cati' Dios bunödZjë' quegac bunách zxba queë'. ¹¹ Chqui' gzoa yöl-la' yení' qui lë na' gzoa tu chi'idau'z, zxöntër nac yöl-la' yení' qui lë ni soa tsalzú.

¹² Le zoa queëru' lë ni runru' löz, rui'tu' didza' lu yöl-la' rugu ladxí' queëtu'. ¹³ Cutu runtu' ca benë' Moisés, bucachi' lahuë' len tu lári'dau', cui luyú bunách Israel yöl-la' yení' na' zeaj rnit. ¹⁴ Gulachúl gulanitië' bönni' ni'. Ga rdxintë na'a dza cati' tu'labë' guich qui didza' gul na' ruún bunách tuz len Dios, nac quequë' tsca nagá'n la' leyz lári'dau' na' lauquë', lë na' gac ugúë' tuzë' Cristo. ¹⁵ Ga rdxintë na'a dza, cati' tu'labë' guich ga na' nayúj didza' queë' Moisés, zxo ca tu lári'dau' yöj lauquë' le run ga nachúl nanitquë'. ¹⁶ Cati' nu ruhuöác queë' Xanru', rdua lë na' run ga nachúl nanít nu na'. ¹⁷ Cati' ni rnatu': "Xanru'", rui'tu' didza' queë' Dios Bö' La'y. Ga zoë' Bö' La'y queë' Xanru', ni' zoacz yöl-la' nadzán. ¹⁸ Yúgu'tëru' rë'u cutu bi nuséj lauru', san nacru' ca tu guía dxili ga nalá' yöl-la' yení' qui lahuë' Xanru', ati' yöl-la' yení' na' queë' Xanru', Nu nac Bö' La'y, rutsá' rë'u, len run ga zeaj racr-ru' ca naquë' Cristocz, len rata'r queëru' yöl-la' yení' queë'.

4 Dios buechi' ladxë'ë netu' len budödë' lu na'tu' dxin ni runtu', len qui lë ni na' cutu rac chop ládxi'itu'. ² Chbuca'ntu' yugu' le tun bagachi'z bunách len le tun ga rutui'ru'. Nutu nu rzi' yé'itu', len cutu rutsa'tu' xtidzë'ë Dios. Le rui'tu' didza' qui le nac gdutë li, rui' ládxi'tu' guntu' le láquibe'i yúgu'të bunách nac dxi'a lahuë' Dios. ³ Chqui' zoa nu curejni' didza' dxi'a runtu' lna' lau qui, nacgacz nup nachúl nanitgac cutu ta'yejni'i lei. ⁴ Cutu ta'yëjlë' bunách na', le ben ga nac cni tu' xöhui', nu nun cuini ca dios, len rna be'i bunách dza ni zoaru' na'a, le ben ga nachúl nanitgac, cui la'le'i yení' qui didza' dxi'a ca nac yöl-la' yení' queë' Cristo, Nu na' rna' gdu ca naquë' Dioscz. ⁵ Cutu runtu' Iban qui la' cuintu', san runtu' Iban queë' Jesucristo, rguíxjö'tu' naquë' Xanru', ati' netu' ni nactu' huen dxin queëli' le nadxi'itu'-në' Jesús. ⁶ Dios, Nu ben ga buzení' yení' ga ni' guc chul, naquë' Nu rgu'u yení' icj ládxi'dau'ru', le ruzejni'i rë'u quië gúnbë'ru' yöl-la' yení' queë' Dios, lë na' ruzení' lahuë' Jesucristo.

Le réjlë'ru' Dios runru' ca rë'nnë' Lë'

⁷ Yöl-la' tsahui' ni yu'u icj ládxi'dau'ru' rë'u, nacru' ca yusu' náquicni yu, quië gac bë' naqui queë' Dios yöl-la' huac zxön na' len clëg queëzru'.

⁸ Tu'saca' zi' netu' bunách san cutu rudú ládxi'tu'. Rö'tu' baguí'i san cutu rac chop ládxi'tu'.

⁹ Ta'bía ladxí' netu' bunách san cutu rubíj ladxë'ë netu' Dios.

Ta'zé'itsqui netu' yu, san cutu tu'snít lau netu'.

¹⁰ Lu gdu ca nayá' nabintu' ráttectzu' tsaxón len Jesús, san rac bē' lu gdu ca nayá' nabintu' nabánitu' Lē'.

¹¹ Tsal ni zoatu' nabantu', zoatecz banádx gattu' le náqitu' queē' Jesús quiē gac bē' nabánitu' Lē' lu gdu ca nayá' nabintu' le rnit. ¹² Cni nac, zoa banádx queētū gattu', san ni'a qui lē ni rata' queēli' yōl-la' na'bán.

¹³ Nayúj lu guich la'y, rna: "Gyéjlē'a Dios, ati' qui lē ni na' bē'a didza'." Lēzca' cni rac queētū', réjlē'tu' Dios, len qui lē ni na' rui'tu' didza'. ¹⁴ Nózitu' ca gunē' Dios, Nu buspán Xanru' Jesús, uspanē' ca' netu' tsaxón len Jesús len uschinē' netu' tsaxón len lbi'ili' lahuē' Lē'.

¹⁵ Rac cni yúgu'tē lē ni quiē gac bi uzi'li' xbey, ati' chqui' la'del-li' zianr ca' bunách le ruzá' ladxē'ē queēru' Dios, la'nē': "Xclenē' Dios", ati' gac queē' Dios yōl-la' ba.

¹⁶ Qui lē ni na', cutu rac chop ládxi'tu'. Zal-la' rnit gdu ca nayá' nabintu', yúgu'tē dza rucubē' Dios le nactu' lu icj ládxi'dau'tu'. ¹⁷ Le cuidi'z rzaca' rgui'ru' ni tu chi'i-dau'z run ga gata' queēru' le uzí'tscaru' xbey le soa tsalzú len le nactēr Isaca' ca gac gúnbē'ru'. ¹⁸ Cutu rui' ládxi'ru' le rlé'iru' luyú ni, san le curlé'iru' rui' ládxi'ru'. Lē na' rlé'iru', tu chi'idau'z zoa, san le curlé'iru' soa tsalzú.

5 Nóziru' cati' nit gdu ca nayá' nabinru', le nac ca tu yu'u lári'dau' yödzyú ni, Dios chnupé'ē queēru' tu le cub, le nac ca tu yu'u zoa tsaz ni' yehua' yubá, lē na' nunczē' Lē'. ² Qui lē ni na' rnē ládxi'ru' le ré'niru' tsazru' le cub ni', lē na' nac ca tu lidrxu' ni' yehua' yubá. ³ Tsazru' le cub ni' ca na' rácuru' tu lari', cui soaru' ga cuzóa gdu ca nayá' nabinru'. ⁴ Tsal ni zoaru' lu gdu ca nayá' nabinru', le nac ca tu yu'u lári'dau', rnē ládxi'ru' lu yōl-la' rsēbi ladx' queēru'. Cutu runru' cni le ré'niru' uca'nru' gdu ca nayá' nabinru', san ré'niru' tsazru' tsaz le cub ni'. Cni gac, uca'nru' gdu ca nayá' nabinru' le rnit, ati' tsazru' lu yōl-la' na'bán gdu. ⁵ Dios chnupé'ē queēru' yúgu'tē lē ni, ati' bchiziē' rē'u Dios Bö' La'y, Nu nac queēru' le nac bē' nac löz si'ru' lē na' nupé'ē queēru'.

⁶ Qui lē ni na' nadíp ládxi'ru'. Tsal ni yu'uru' lu gdu ca nayá' nabinru', nóziru' zoaru' zi'tu' ga zoa lidxē' Xanru'. ⁷ Runru' ca runru' le réjlē'ru'-nē' Dios, len clēg le zoa bi rlé'iru'. ⁸ Le runru' löz lē ni, ré'niru' uca'nru' gdu ca nayá' nabinru' ni quiē tsajsóalenru'-nē' Xanru'. ⁹ Qui lē ni na' rui' ládxi'ru' gunru' le rdzag ladxē'ē Xanru', chqui' uga'nru' lu gdu ca nayá' nabinru' ni, o chqui' tsajsóalenru'-nē' Xanru' ni'. ¹⁰ Cni runru' le run bayúdx gdxinru' yúgu'tēru' lahuē' Cristo ga ni' rō'ē rbequi xbeynē'. Ni'r ubi'ē qui queēru' tsca nac le benru' tsal ni yu'uru' lu gdu ca nayá' nabinru', chqui' benru' le nac dxi'a o le cunác dxi'a.

Le ruún rē'u tuz len Dios

¹¹ Qui lē ni na', le rádxitu'-nē' Dios, rui' ládxi'tu' uzéjni'tu' bunách. Nözcznē' Dios ca nac le yu'u icj ládxi'dau'tu', ati' ruzxōni ladx'a a nózili' dxi'a ca' lbi'ili' lē na' yu'u icj ládxi'dau'tu'. ¹² Cutu rubíj cuintu' dxi'a lauli', san ré'nitu' gata' queēli' latj gunli' netu' ba la'n, quiē gac ubi'ili' didza', bi guiēli' bönni' tun ba zōn

cuinquē' ca na' tu'lu'iz lahui cuinquē' len clēg ca nac-que' lu icj ládxi'dau'que'. ¹³ Chqui' nachixi icjtu', nac quiē gac yōl-la' ba queē' Dios, len chqui' cutu nachixi icjtu', nac quiē gac bi uzi'li' xbey. ¹⁴ Run bayúdx bi guntu' le naxi'inē' rē'u Cristo, le nóziru' tuz Nu gut uláz quegac yúgu'tē bunách, len qui lē ni na' nac quegac yúgu'tē bunách tsca nátlengac Lē' tsaxón. ¹⁵ Lē' gutiē uláz quegac yúgu'tē bunách quiē cutur bi lunē' bönni' nabanquē' le naqui quégaczē', san le naqui qui Nu na' gut uláz quequē' len bubán lu yōl-la' gut. ¹⁶ Qui lē ni na', cutur gúnbē'tu' bunách tsca nac le tu'lu'iz lahui, len zal-la' cniz bēnbē'tu'-nē' Cristo, cutu núnbē'tu'-nē' cni na'a. ¹⁷ Chqui' nuhuóac tuz len Cristo núti'tēz bunách, chnac bunách cub nu na'. Chgdōd qui le glac zi'al, ati' chnucubgac yúgu'tē.

¹⁸ Yúgu'tē lē ni nunē' Dios, Nu bun rē'u tuz len Lē' lu nē'ē Cristo, ati' budōdē' lu na'tu' guntu' lban ca gac luhuóac tuz len Lē' yúgu'tē bunách. ¹⁹ Lban runtu' rna cni: "Dios gzóalenē' Cristo, benē' ga gac luhuóac tuz len Lē' bunách yödzyú ni, len cutu rajneynē' dul-la' gulabaga'." Budōdē' lu na'tu' didza' dxi'a ni, ca gac luhuóac tuz len Dios bunách. ²⁰ Na'a, nactu' gbaz queē' Cristo, len rac na'a ca Dioscz ráta'yue' lauli' lu rú'atu' netu'. Qui lē ni na' ráta'yutu' lauli' uláz queē' Cristo, gul-huóac tuz len Dios. ²¹ Cristo cutu bi dul-la' benē', san Dios budōdē' Lē' ca bönni' dul-la' uláz queēru' quiē gata' latj queēru' gacru' tsahui' ca naquē' Dioscz le nactu' tuz len Cristo.

6 Le runtu' dxin tsaxón len Dios, ráta'yutu' lauli', rnatu': Cutu udōdli' ca'z le ruzá' ladxē'ē queēli' Dios. ² Nayúj lu guich la'y ca gnē' Dios, rna: Tu dza buzá' ladx'a a quiu', byōnda' li' Ati' dza bena' ga gac uláu', gúclena' li'. Gul-yutsca'. Na'a nac dza ruzá' ladxē'ē queēru'. Na'a nac dza gac ularu'.

³ Cutu ré'nitu' bi guntu' le gun ga nu gchixi gnigui, cui soa nu ucá'n ca'z dxin ni runtu'. ⁴ Ni'a qui bíti'tēz bi runtu', rui' ládxi'tu' gac bē' nactu' huen dxin queē' Dios. Qui lē ni na', len yōl-la' rböz zxōn ladx' rua' rlen-tu' yugu' le rzaca' rgui'tu', len yugu' le ryadzj queētū len le tun ga rō'tu' baguí'i. ⁵ Cni bentu' zal-la' gulazé'it-squi netu' yu bunách len gulagu'ē netu' lidx' guia, len gulabía nidiē' netu'. Gdōd bē'i bentu' dxin, cutu guta' queētū latj gastu' o bi gágutu'. ⁶ Bē' ládxi'tu' gac bē' nactu' huen dxin queē' Dios. Guc bē' lē ni

Le nactu' ba'a ladx',
Len le naptu' yōl-la' rejni'i,
Len le rbōztu' zxōn ladx',
Len le nactu' dxi'i ladx',
Len le zóalenē' netu' Dios Bö' La'y,
Len le nac gdu ca nadxi'itu' lza'tu'.

⁷ Rui'tu' didza' gdutē li' ati' zoalen netu' yōl-la' huac queē' Dios. Le nac tsahui' nac ca tu le rneytu' lu gdil-l, lenca' le run chi'i netu' lu gdil-l na'.

⁸ Nacuá' nup tun netu' ba la'n,
Lenca' nup tu'zóa netu' tsal'l.
Nacuá' nup tu'lídz ditj netu',
Lenca' nup tu'lídz tsahui' netu'.

Zal-la' ta'ná bunách rzi' yě'tu',
 Rui'tu' didza' gdutë li.
⁹ Zal-la' nacuá' bunách cunúnbè'gac netu',
 Nacuá' ca' nup núnbè'gac netu'.
 Rdatu' ga zoa banádx gattu',
 San ni zoatu' nabantu'.
 Tunè' netu' zxguia',
 San cutu tu'dóddë' netu'.
¹⁰ Tu'shui'ni netu',
 San rudzjitecztu'.
 Nactu' bönni' yechi',
 San runtu' ga rata' quegac bunách zian yöl-la' tsahui'
 gdu.
 Zal-la' cutu bi dë queëtu',
 Naqui queëtu' yúgu'të le dë.
¹¹ Gdu ládxi'tu' ruí'lentu' lbi'ili' didza', böchi' lza-
 'adau', zoali' Corinto. Bului'itu' lbi'ili' gdu ca rui' ládxi-
 tu' lbi'ili'. ¹² Chqui' cutu nacru' tuz cutu nac le curuí'
 ládxi'tu' lbi'ili', san lbi'iczi' cutu rui' ládxi'li' netu'.
¹³ Na'a, ruí'lenu' lbi'ili' didza' ca runè' bönni'
 ruí'lenè'-bi' didza' zxi'nè', rnia': Gul-bí'i queëtu' ca rún-
 lentu' lbi'ili'. Gul-gü' ladxi' netu'.

Nacru' ca tu gdau' ga yu'ë Dios ban

¹⁴ Cutu gacli' tuz len bunách cuta'yejlë'.
 ¿Nacxcz gac lac tuz le nac tsahui' len le cunác tsahui'?
 ¿Nacxcz gac lac tuz le nac chul len le nac yení'?
¹⁵ ¿Nacxcz gac lacquë' tuz Cristo len Satanás, tu'
 xöhui'?
 ¿Nacxcz gac lacquë' tuz bönni' rejlë'ë Cristo len bönni-
 ni' curejlë'ë?
¹⁶ ¿Nacxcz gac lac tuz gdau' queë' Dios len bdau'
 guiöj bdau' yag?
 Lbi'iczi' nacli' ca tu gdau' ga yu'ë Dios ban. Ca nac lë
 ni, Dioscz gnë':
 Sóalena' lequë' len tálena' lequë'.
 Gaca' Dios quequë',
 Ati' lequë' lacquë' bunách quia'.
¹⁷ Qui lë ni na', gnë' ca' cni:
 Gul-rúj ladjquë', len gul-la'alenu' lequë'.
 Rnë' Xanru': "Cutu gútsa'li' le cunác,
 Ati' si' lu na'a lbi'ili'.
¹⁸ Neda' gaca' xuzczli',
 Ati' lbi'ili' gacli' zxi'na', bönni' len ngul."
 Cni rnë' Xanru', napczë' gdutë yöl-la' huac.
⁷ Yugu' lë ni gzxi' lu në'ë Dios náquigac queëru',
 böchi' lza'adau'. Qui lë ni na' ral-la' un cuinru' dx-
 i'a, ubiajru' yúgu'të le rucá'n ca'z gdu ca nayá' nabin-
 ru' len bö' nacczru'. Lu yöl-la' radxi' queëru' Dios ral-la'
 gáquiru' quizi queë' Lë'.

Ca gulubí'i ládxi'gac nup ta'yejlë' Cristo

² Gul-sí' lu na'li' netu'. Nutu nu bia'tu' dö' qui, nu
 dzag lbi'ili'. Nutu nu bentu' ga gchixi gnigui. Nutu nu
 gzxi' yé'itu'. ³ Ru'a cni didza', clëg quië uspaga'a lbi'ili'
 zxguia', san nac ca na' chgnia' zi'al, rnia': Zoa' sina'
 gbánlena' lbi'ili' o gátlena' lbi'ili' le rui' ladxa'a lbi'ili'.

⁴ Ruzxónitsca ladxa'a lbi'ili' len runtsca' lbi'ili' zxön.
 Zal-la' zian le rzaca' rgui'tu', nadiptsca ladxa'a len
 rudzjitsqui ladxa'a.

⁵ Cati' bdxintu' luyú Macedonia, ga rdxintë na'a dza,
 cutu rata' queëtu' latj uzí' ládxi'tu', san le zian le rac
 queëtu'. Ta'dil-len netu' bunách, ati' lu icj ládxi'dau'tu'
 yu'ugac le tun ga rádxi'tu'. ⁶ Ni'r Dios, Nu rutíp ladxi'
 nu chzoa gac chop ladxi', butipë' ládxi'tu' cati' budxin-
 bi' queëtu' bi'i Tito. ⁷ Cutu gucz le budxinbi' queëtu',
 san le gdíxjöi'bi' ca' netu' ca na' butipli' ládxi'bi' lbi'ili'.
 Gdíxjöi'bi' netu' ca na' ré'nitsquili' ulé'ili' neda', len ca
 na' ruhuí'nili' ni'a qui lë na' guc ni', lenca' ca rui' ládxi-
 i'li' neda'. Yúgu'të lë ni ben ga rudziji ladxa'a.

⁸ Zal-la' ben ga buí'nili' le buzuja' queëli' lu guich
 zi'al, cutu ruhui'nda' na'a. Zi'al bui'nda' cati' gúquibe'-
 da' ben ga buí'nili' lbi'ili' tu chí'idau', ⁹ san na'a rudziji-
 da', clëg le buí'nili', san le ben ga bubí'i ládxi'li' yöl-la'
 ruhui'ni queëli' na'. Dios bugunë' dxin yöl-la' ruhui'ni
 queëli', cui gchixi gníguili' ni'a qui le bentu' netu'.

¹⁰ Yöl-la' ruhui'ni na' rugunë' dxin Dios run ga nu ubí'i
 ladxi' quië ulá nu na', ati' qui lë ni na' cutu ral-la'
 huí'niru' qui, san yöl-la' ruhui'ni le nac qui yödzlyú ni
 run ga lat bunách. ¹¹ Gul-yutsca' ca bugunë' dxin Dios
 yöl-la' ruhui'ni queëli' na'.

Ben ga rui' ládxi'li'-në' Dios.

Ben ga gú'nili' urujli' dxi'a.

Ben ga gleyli' nu na' ben dul-la'.

Ben ga rádxi'li'-në' Dios.

Ben ga bë' ládxi'li' gunli' ca rna xtidzë'ë Dios.

Ben ga nadxi'ili'-në' Dios gdu ládxi'li'.

Ben ga gú'nili' gunli' zxguia' nu na' ben dul-la'.

Benli' le nac bë' cutu bi dul-la' nabága'li' ni'a qui lë
 na' guc.

¹² Qui lë ni na', zal-la' buzuja' cni lu guich na', cutu guc
 ni'a qui nu na' ben dul-la', len clëg ni'a qui nu na' gzx-
 aca' gdi'i, san quië gac bë' lahuë' Dios le nactë rui'
 ládxi'li' netu'. ¹³ Lë ni butíp ládxi'tu'. Clëgz bdip ládxi-
 tu' san rudzjitsqui ládxi'tu' le rudzjibi' bi'i Tito ni'a qui
 le benli' lbi'ili', butipli' ládxi'bi'.

¹⁴ Bena' lbi'ili' zxön laubi' Tito, ati' cutu benli' ga utu-
 i'da'. Bë'lentecztu' lbi'ili' didza' gdutë li, ati' lëzca' cni
 nac gdutë li didza' bé'lentu'-bi' Tito cati' bentu' lbi'ili'
 ba la'n. ¹⁵ Zeaj racr gdu ca nadxi'ibi' lbi'ili' bi'i Tito cati'
 rajneybi' ca na' benli' ca rna xtídzta'tu', len ca na' ben-
 li'-bi' ba la'n lu yöl-la' radxi' Dios queëli' len lu yöl-la'
 nöxj ladxi' queëli'. ¹⁶ Rudzjitsquida' le gac uzxöni ladxa-
 a' lbi'ili' gdu ladxa'a.

Ca ral-la' unódzj le dë qui, nu rejlë' Cristo

⁸ Na'a, böchi' lza'adau', ré'nitu' quíxjöi'tu' lbi'ili' ca
 nac le buzá' ladxë'ë Dios quegac yugu' cö' bunách
 queë' Cristo luyú Macedonia. ² Zal-la' szxöni gulazaca'
 gulagui'ë lu yugu' le gzxi' bë' lequë', szxönitër guludzi-
 jnë' len gdu ládxi'quë' gulunödzjë' szxöni zal-la' nac-
 quë' bunách yechi'. ³ Neda' runa' lna' lau quequë', gdu
 ládxi'quë' gulunödzjë' yúgu'të tsca gulazáqui'në', len
 gulunödzjërë' tsca gulazáqui'në'. ⁴ Bayúdx gulanabnë'
 netu' len szxöni gláta'yüë' lautu' güi'tu' lequë' latj

tsaxón len netu' láclenë' bóchi'ru' ta'yejlë'ë Cristo. ⁵ Glunrë' ca guqui icjtu' lunë', le guludód cuinquë' zi'al lu në'ë Xanru' lenca' lu na'tu' netu', le nac le rdzag ladxë'ë Dios. ⁶ Qui lë ni na' gnábitu'-bi' bi'i Tito udx gunbi' xchinbi' ga ni' zoali', utubbi' dumí runödzjli' lu yöl-la' dxi'i ladxí' queëli', ca na' gzu laubi' benbi' zi'al. ⁷ Nacli' blau ca nac yúgu'të le runli', ca réjlë'li' Cristo, len ca réjni'li', len ca ruzéjni'li' bunách, len ca rui' ládxi'li' lza'li', lenca' ca nadxi'ili' netu'. Lëzca' cni ral-la' gacli' blau ca gáclenli' lza'li', lu yöl-la' dxi'i ladxí' queëli' bi unödzjli' quequë'.

⁸ Cutu rna bé'ida' lbi'ili' gunli' cni. Ru'a didza' ca tun yela'gac bunách, tu'nódzj gdu ládxi'gac, quië guna' ga gunli' le gac bë' nac gdu ca nadxi'ili' lza'li'. ⁹ Nöziczli' le buzá' ladxë'ë queëru' Xanru' Jesucristo. Blé'inë' yöl-la' tsahui' san quië gáclenë' lbi'ili' böaquë' yechi' quië gata' queëli' yöl-la' tsahui', le guquë' Lë' yechi'.

¹⁰ Cni runi neda: Dxi'ar gac queëli' udx gunli' lë na' gzu lauli' runli' chguc tu iz. Gucli' blau, clëgz ca bunödzjli', san lëzca' ca gú'nili' unödzjli'. ¹¹ Na'a, gdu ládxi'li' gul-syúdx gunli' lë na' gzu lauli' runli', gdu ládxi'li' bunödzjli'. Gul-nódzj na'a tsca sáqui'li'.

¹² Chqui' ré'nili' bi unödzjli', Dios runë' ba la'n le runödzjli' tsca nac le dëz queëli'. Cutu rnabë' unödzjli' tsca le dëz queëli'.

¹³ Cutu rë'nda' guna' ga unödzjli' le gaclen yezica' bunách ga gdxintë yadzj queëli'. ¹⁴ Rë'nda' gac tuz ca dë queëli', len quequë'. Na'a szxöni dë queëli' le gac unödzjli' quië bi gata' quegac nup ni' ryadzj quequë'. Ni'r cati' bi yadzj queëli', lequë' huac bi lunödzjë' queëli' quië cni gac tuz ca dë queëli' len quequë' yúgu'tëli'. ¹⁵ Lëzca' cni nayúj lu guich la'y, rna: "Nu na' butúb szxöni, cutu bugá'n qui, ati' nu na' butúb lati'z, cutu byadzj qui."

Ca runbi' Tito lenca' nup dzaggac lëbi'

¹⁶ Xclenë' Dios, Lë' benë' ga rui' ládxi'bi' lbi'ili' bi'i Tito ca na' rui' ladxa'a lbi'ili' neda'. ¹⁷ Clëgz runbi' ca rna xtídza'a bi gnabda'-bi', san le rui' ládxi'czbi' lbi'ili', racz queëbi' gú'nibi' tsajyubi' lbi'ili'.

¹⁸ Rsóla'tu'-në' tsaxón len lëbi' bóchi'ru' na' tun lë' ba la'n yúgu'të cö' bunách queë' Cristo, le runë' dxi'a dxin qui didza' dxi'a. ¹⁹ Yetú ca', gulabó bönni' ni yugu' cö' bunách queë' Cristo quië tséajlenë' tsaxón netu' gua'tu' lë na' runödzjli' quië gac yöl-la' ba queë' Xanru', len gac bë' ca' rui' ládxi'ru' lza'ru' ta'yejlë'ë Cristo. ²⁰ Cni gac, gunë' netu' tsaxón quië nutu nu bi gac gnë' queëtu' ca rúnlentu' dumí na' runödzjli' szxöni, le gaclen bunách yechi'. ²¹ Rui' ládxi'tu' guntu' le nac dxi'a, clëgz lahuë' Xanru', san lëzca' laugac bunách.

²² Rsóla'tu'-në' ca' tsaxón len lequë' yetúë' bóchi'ru', zian lzu gzxí' bë'tu' lë', ati' nac bë' rë'nnë' gáclenë' rë'u gdu ladxë'ë. Yetú ca', le ruzxöni ladxë'ë lbi'ili', ré'n-tërnë' ca' gáclenë' rë'u lu dxin ni. ²³ Chqui' nu bi gnab ca nacbi' bi'i Tito, nacbi' lza'a, rúnlenbi' neda' tsaxón dxin quië gáclentu' lbi'ili'. Chqui' nu bi gnab ca nac-quë' yezíca'rë' bóchi'ru' na', nasóla'gac lequë' yugu' cö' bunách queë' Cristo, ati' tunë' ga gac queë' Cristo

yöl-la' ba. ²⁴ Gul-gún ga gac bë' nadxi'ili' lequë' quië láquibe'i runli' cni yugu' cö' bunách queë' Cristo, len la'nözi nac gdu'të li didza' dxi'a rui'tu' ca nac queëli'.

Ca nac dumí rutubru' le gaclen bóchi'ru'

9 Ca nac le runödzjli' quequë' bóchi'ru' ta'yejlë'ë Cristo, cutu run bayúdx uzuja' queëli' lu guich ni. ² Chnözda' ca ré'nili' gunli' lë ni, ati' ru'a didza' laugac bunách ta'yejlë' Cristo luyú Macedonia ni ca nac le dxi'a runli'. Rguíxjöi'da' lequë' ca nac queëli', zoali' luyú Acaya, chguc tu iz chzoa gunli' lë ni, ati' le rui' ládxi'li' gunli' lë ni, bdi'p ládxi'gac yelati'z cuguluhuöatë bunách ni ta'yejlë' Cristo. ³ Na'a, rsóla'a queëli' yugu' bóchi'ru' ni quië gac bë' nac gdu'të li didza' rui'tu' ca nac queëli', ati' nac ca na' chgnia' queëli', chzoa gunli' lë na' gaclen lza'ru'. ⁴ Chqui' la'za'clen tsaxón neda' la'gac bunách Macedonia ta'yejlë' Cristo, ati' gac bë' cutu zuini gunli' lë na', ni'r utui'tu' le buzxöni ládxi'tu' lbi'ili', ati' lbi'iczi' ca' ral-la' utui'li'. ⁵ Qui lë ni na' gúquida' ral-la' gsóla'a yugu' bóchi'ru' ni la'dxín ga zoali' zi'al ca neda', ati' laclen lbi'ili' quië udx utubli' lë na' gzxí' lu na'li' unödzjli'. Cni gac, udx utubli' dumí na' zi'al ca gdxina', ati' gac bë' runödzjli' le ré'niczli' len clëg le rqui'itu' lbi'ili' bi unödzjli'.

⁶ Gul-tsajnéy lë na' rna:

Nu raz ruzóa lati'z, lati'z ca' uzí'.

Nu raz ruzóa szxöni, szxöni ca' uzí'.

⁷ Tu tuli' ral-la' unödzjli' tsca na' chnuzoali' icj ládxi'-dau'li', len clëg lu yöl-la' ruhui'ni queëli' o le run bayúdx, le nadxi'inë' Dios nu runödzj gdu ladxí'. ⁸ Dios gac gunnë' queëli' szxónitër ca rquínili' quië gata' queëli' yúgu'të lë na' rquínili', ati' ugá'n queëli' quië gac gáclenli' nu bi ryadzj qui. ⁹ Lëzca' cni nayúj lu guich la'y, rna:

Gdu ladxë'ë bunödzjë' quegac bunách yechi'.

Nac bë'tecz yöl-la' dxi'i ladxí' queë'.

¹⁰ Dios, Nu runn queëru' bi gaz uzoaru', lenca' bi gui'j gáguru', gunnë' ca' queëli' bi unödzjli', le nac ca lë na' nu raz ruzóa, len gunë' ca' ga la'yán le lapli' le nacgac le dxi'a runli'. ¹¹ Dios gunë' ga gáta'tër queëli' yöl-la' tsahui' quië gac unödzjli' szxöni. Cni gac, yugu' le unödzjli', lë na' quistu' uláz queëli', gun ga la'ná bunách zian: "Xclenë' Dios." ¹² Lë na' runödzjli' le gaclen bóchi'ru', clëgz güi' quequë' le ta'yadzjnë', san gun ga la'në' xclenë' Dios. ¹³ Cati' gunli' cni, la'gu'ë Dios yöl-la' ba le gac bë' runli' ca rna didza' dxi'a queë' Cristo ca na' rnali' runli'. La'gu'ë Lë' yöl-la' ba ca', le nacli' dxi'i ladxí', runödzjli' quequë' lenca' quegac yezica' bunách. ¹⁴ Lulidzë' Dios la'nabnë' Lë' gáclenë' lbi'ili' le nadxi'icnë' lbi'ili' ni'a qui le buza'tsca ladxë'ë queëli' Dios. ¹⁵ Xclenë' Dios, bennë' queëru' tu le nactër Isaca'.

Yöl-la' uná bë' dë lu në'ë Pablo

10 Ta'ná bunách naca' nöxj ladxí' cati' zóalena' lbi'ili', san cati' zoa' zi'tu' ga zoali' rsídxtsquida' lbi'ili' ca ruzuja' lu guich. Le naquë' nöxj ladxí' len dxi'i ladxí' Cristo, neda', Pablo, ráta'yua' lauli' ² cui gunli' ga

gun bayúdx gsidxda' lbi'ili' cati' gdxina' ga zoali'. Chzoa gsidxda' nup ni' ta'ná runtu' dxin ni lu yöl-la' bunáchz queëtu'. ³ Le nactë nactu' bunách, san clëg racz queëtu' runtu' xchinë' Dios. ⁴ Yugu' le rneytu' lu gdil-l, cutu nacgac ca le ta'néy lu gdil-l bunách yödzyly ni, san yugu' le rneytu' lu gdil-l nappgac yöl-la' huac queë' Dios, le ruguntu' dxin rusnittu' le nalgac qui tu' xöhui'.

⁵ Rusnittu' yugu' didza' cunác tu'zxöni ládxi'gac bunách len yúgu'të le tun ga tun ba zxön cuinquë' len le tun ga cutu lumbë'ë Dios. Runtu' ga gac la'ná bé'inë' yúgu'të le ta'zá' ládxi'queë', lë na' tun ga ta'dá'baguë'ë Dios, ati' runtu' ca' ga tunë' ca rnë' Cristo. ⁶ Töd gunli' le gac bè' nac gdu ca runli' ca rna xtudzë'ë Cristo, soatu' sina' guntu' zxguia' yúgu'të nup ni' ta'dá'baga' xtudzë'ë.

⁷ Ruyuli' le nalá' lahuiz. Chqui' ráquinë' náquinë' queë' Cristo nu bönni' dzaguë' lbi'ili', ral-la' gáquibe'inë' ca' lë ni: Ca na' lë' náquinë' queë' Cristo, lëzca' cni netu' náquitu' queë' Cristo. ⁸ Cutu ca' rutui'-da' zal-la' gdöd bë'i ben ba zxön cuina' ca nac yöl-la' uná bë' budödë' lu na'tu' Xanru'. Lë na' dë lu na'tu' nac quië guntu' ga gacr gdu ca réjlë'li' Cristo, len clëg quië usnittu' lbi'ili'. ⁹ Cutu rë'nda' gáquili' rë'nda' gun gádxida' lbi'ili' ni'a qui le ruzuja' queëli' lu guich ni.

¹⁰ Nacuá' ni' nup la'ná: "Yugu' le ruzujë' queëru' lu guich Pablo, rsidxnë' len rdínlenë' rë'u, san cati' zóalenë' rë'u runë' nöxj ladxil, len didza' gul-l ru'ë."

¹¹ Nu na' rui' cni didza' ral-la' gáquibe'i lë ni: Ca na' nactu' cati' bi ruzujtu' queëli' lu guich tsal ni zoatu' zi'-tu' ga zoali', gactu' ca' lu le guntu' cati' ni' sóalentu' lbi'ili'.

¹² Le nactë cutu nactu' rugu ladxil quië gnatu' nactu' tuz ca nacgac nup ni' tun ba zxön cuingac. Bunách cunözi nacgac nup ni'. Lu le ta'zá'z ládxi'que' tu'zóë' ca ral-la' lac bunách, len ta'bequi xbeynë' la' légaczë' tsca nac lë na' ta'zá'z ládxi'que'. ¹³ Netu' cutu gunr ba zxön cuintu' ca ral-la' guntu', san ca nacz dxin budödë' lu na'tu' Dios, ati' lu dxin ni, ral-la' guntu' lei ga ni' zoali' lbi'ili'. ¹⁴ Chqui' budödë' lu na'tu' Dios dxin guntu' ga zoali', cutu ca' gdöd bé'itu' ca bentu' cati' bdxintu' ga zoali', bentu' lban ga zoali' qui didza' dxi'a. ¹⁵ Cutu run ba zxön cuintu' ca nac dxin nungac yezica' bunách, san ca nacz dxin na' budödë' Dios lu na'tu'. Runtu' löz gacr gdu ca réjlë'li' Cristo quië gac guntu' dxin ga zoali' le nacr lsaca', tsca nac le budödë' lu na'tu' Dios guntu'. ¹⁶ Ni'r gac guntu' lban qui didza' dxi'a ga nacuá' yöd dzö' zi'tu'r ga zoali'. Cni gac, cutu gun bayúdx gun ba zxön cuintu' ni'a qui dxin nungac yezica' bunách, lë na' budödë' Dios lu na'gac.

¹⁷ Nayúj lu guich la'y le rna:

Nu rë'ni bi gun zxön,

Le benczë' Xanru' ral-la' gun zxön.

¹⁸ Nurujë' dxi'a bönni' cati' rnë' Xanru' nurujë' dxi'a len clëg cati' ru'ë cni didza' qui la' cuinzë' bönni' na'.

Ca naquë' Pablo, len ca nacquë' bönni' tun cuinquë' gbaz queë' Cristo

11 Rë'nda' gua' glenli' neda' tsal ni gu'a didza' lu yöl-la' cunözi quia'. Gul-zá' ládxi'li' quia'. ² Rui' ladx'a lbi'ili' ca na' Dioscz rui' ladxë'ë lbi'ili', le nacli' ca nacbi' tubi' bi'i ngul ra'bandau', nac gdu ládxi'bi', buschina'-bi' lahuë' Cristo quië utság ná'lenbi' Lëczë'. ³ Rádxida' gdxin queëli' nu si' ye'i lbi'ili', gun ga usanli' ca nadxili'-në' Cristo gdu ládxi'li', ca na' guc queënu Eva cati' lu yöl-la' sina' qui gzxi' ye'i lënu Satanás tu' xöhui'. ⁴ Cni rnia' le rui'li' latj gdu ládxi'li' nu za' queëli', run lban qui zxba queë' Jesús, le nadzá' ca nac zxba bentu' lban qui netu', ati' rzi' lu na'li' tu bö' len tu didza' dxi'a nadza'gac ca nac Bö' La'y na' len didza' dxi'a na' gzxi' lu na'li' lu na'tu' netu'. ⁵ Ráquida' cutu nacra' cuidi'z ca nacquë' bönni' ni' náctërquë' blau, ráquili' nacquë' gbaz queë' Cristo. ⁶ Nazx ca' naca' cuidi'z ca ru'a didza', san cutu naca' cuidi'z ca nac yöl-la' rejni' napa'. Zian lzu, len zian ca bului'itu' lbi'ili' ca nac yöl-la' rejni' naptu'.

⁷ Nazx ca' cutu nac dxi'a tu le bena', cutu bi buquixz-ja' lbi'ili' cati' bena' lban ga zoali' qui didza' dxi'a. Ben cuina' ca'z, san bena' ga gucli' lbi'ili' zxön. ⁸ Buguna' dxin le naqui quegac yezica' cö' bunách queë' Cristo, le gzxi'a dumí gulunödzjë' quia' lequë' quië guc bena' dxin ga zoali' lbi'ili'. ⁹ Cati' gzóalena' lbi'ili' len byadzj quia', cutu busaca' zi'a nituli' lbi'ili', san lë na' byadzj quia', gulunödzjë' quia' bóchi'ru' guladxinë' quia', gularujë' luyú Macedonia. Gatga busaca' zi'a lbi'ili', ati' la' tuz ca guna'. ¹⁰ Ni'a qui le nac gdu'të li queë' Cristo zoalen neda', cutu soa' dxiz, gun ba zxön cuina' ca nac lë ni gdu luyú Acaya. ¹¹ ¿Naru' ráquitsali' rnia' cni le cunadxi'ida' lbi'ili'? Nözcznë' Dios nadxi'ida' lbi'ili'.

¹² Gúntecza' ca runa' na'a, cui gata' latj quequë' lun ba zxön cuinquë' bönni' ni' ta'né' nacquë' gbaz queë' Cristo len ta'né' tunë' xchinë' Lë' ca runtu' netu'. ¹³ Cutu ca' nacquë' gbaz nasölë'ë Cristo. Ta'z'í' yë'ë ca nac dxin tunë' len tun cuingaczë' gbaz queë' Cristo. ¹⁴ Cutu ral-la' ubániru' ca tunë' bönni' na'. Lëzca' Satanáscz, tu' xöhui', ruluí' cuini ca gbaz la'y queë' Dios, rdë' lu yení'. ¹⁵ Qui lë ni na' cutu ral-la' ubániru' chqui' yugu' huen dxin qui tu' xöhui' na' tu'luí' cuinquë' ca nup tun xchini Nu na' nac tsahuí'. Udx quequë' ca rajlöz le tunë'.

Yugu' le gzxaca' gdi'ë Pablo

¹⁶ Leyúbl rëpa' lbi'ili': Nutu nu ral-la' gaqui nachixi ic-ja'. San chqui' ráquili' nachixi icja', gul-güí' neda' latj gu'a didza' ca bönni' nachixi icjé', gun ba zxön cuina' tu chi'idau'. ¹⁷ Didza' ni ru'a cutu nac le rna bë'ë Xanru', san ru'a didza' ca bönni' nachixi icjé', run ba zxön cuina'. ¹⁸ Nacu'ë zian bönni' tun ba zxön cuinquë' ca nacgac le tunë' lu yöl-la' bunáchz quequë'. Qui lë ni na', neda' ca' gun ba zxön cuina'. ¹⁹ Le ráquili' racli' szxöni, gdu ládxi'li' rui'li' latj lu'ë didza' bönni' nachixi icjqüë'. ²⁰ Rui'li' ca' latj nu gun lbi'ili' bönni' nadá'ugac,

o nu cua le dē queēli', o nu gna be'i lbi'ili', o nu ucá'n lbi'ili' ca'z, o nu capa' rú'ali'. ²¹ Rutui'da' rnia' lē ni: Cutu bentu' cni queēli' le gdōd bē'i guctu' nōxj ladxi'.

Chqui' zoa nu nac rugu ladxi' gun ba zxōn cuini, neda' ca' gaca' rugu ladxi', gu'a didza' ca bōnni' nachixi icjē'.

²² ¿Naru' nacquē' bōnni' hebreo? Ca' naca' neda'.

¿Naru' nacquē' bōnni' Israel? Ca' naca' neda'.

¿Naru' nacquē' xzi'n xsoē' Abraham? Ca' naca' neda'.

²³ ¿Naru' nacquē' huen dxin queē' Cristo? Ca' nactēra' neda' zal-la' ru'a didza' ca bōnni' nachixi icjē' cati' rnia' cni.

Béntēra' dxin ca glunē' lequē'.

Gyu'a lidx guia zianr lzu ca gulayu'ē lequē'.

Gulazé'itsqui neda' yu bunách zianr lzu ca guc quequē'.

Gzoa banádx gatia' zianr lzu ca gzoa quequē'.

²⁴ Gayu' lzu gulaguinē' neda' guid bōnni' judío.

Tu tu lzu na' gulaguinē' neda' chēna uruá' lzu.

²⁵ Tsonn lzu gulaguinē' neda' gba'y.

Tu lzu gululadxē' neda' guiōj.

Tsonn lzu gzoa' tu lē'i barco guc ditj, bōtj lu nis zxōn.

Tu lzu gzoa' gdu tu yēl len tu dza lu nis qui nis zxōn.

²⁶ Zian lzu cati' ni' yu'a nōz,

gdōda' gap gzoa' banádx yugu' lu yegu,

len gap gzoa' banádx lu na'quē' gban,

len gap gzoa' banádx lu na'quē' bōnni' uládz quia',

len gap gzoa' banádx lu na'quē' bōnni' gza'a,

len gap gzoa' banádx lu yōdz,

len gap gzoa' banádx lu latj ca'z,

len gap gzoa' banádx lu nis zxōn,

len gap gzoa' banádx lu na'quē' bōnni' ta'z'í yē'ē,

ta'né' nacquē' bóchi'ru' ta'yejlē'ē Cristo.

²⁷ Dxin zxōn bena' len budú ladxa'a.

Zian lzu cutu guta' quia' latj gasia'.

Gduna' len gbidxa'.

Zian lzu cutu guta' quia' bi gahua', o ga utsē'i cuina', o lari' gacua'.

²⁸ Yetú ca', yúgu'tē dza ruúbi rugui'ida' le rui'tsca ladxa'a yúgu'tē cō' bunách queē' Cristo. ²⁹ Cati' nu rcuidi', neda' ca' rcuídida'. Cati' nu run ga gchixi gnignē' tu bóchi'ru', rleyda' nu run cni. ³⁰ Chqui' run bayúdx gun ba zxōn cuina', gun ba zxōn cuina' ca nac le nacgac bē' rcuídida'. ³¹ Dios, Xuzē' Xanru' Jesucristo, gactecz queē' yōl-la' ba. Lē' nōzcznē' ru'a didza' gdutē li. ³² Cati' ni' gzoa' lu yōdz Damasco, bōnni' ni' guta' lu nē'ē uládz queē' bōnni' rna bē'ē, lē' Aretas, bucu'ē bōnni' gulabó' nisiē' quiē la'zōnē' neda' ³³ san bóchi'ru' ni' guludōdē' neda' tu ga ra'a yení' qui yu'u, yu'a tu bdō'a zxōn, guluzōtjē' neda' ni'l lu zō'ō run chi'i yōdz na'. Cni guc, bulá' lu na'quē' bōnni' ni' gulabó' nisiē' neda'.

Yugu' le bului'inē' Pablo Dios

12 Le nactē cutu ral-la' gun ba zxōn cuina'. Zal-la' cni nac, na'a gu'a didza' ca nacgac le bului'inē' neda' Xanru' len le buzéj'ni'nē' neda'. ² Núnbē'a-nē' bōnni' rejlē'ē Cristo, chguc chidá' iz zoa nu bchē' lē' yehua' yubá. Cutu nōzda' chqui' gyijē' ni' lu gdu ca

nayá' nabanē' o lu bō' nacczē'. Tuzē' Dios nōznē'.

³ Nōzda' gyaziē' latj lach queē' Dios, nazí' lei paraíso. Cutu nōzda' chqui' gyijē' ni' lu gdu ca nayá' nabanē' o cutu. Tuzē' Dios nōznē'. ⁴ Tsal ni' zoē', byōnnē' le tun ga nu rubani, yugu' le cudé latj nu gūi' didza' qui.

⁵ Bōnni' ni huac guna' lē' zxōn, san cutu gun ba zxōn cuina'. Tuz gun ba zxōn cuina' le rcuídida'. ⁶ La'naru' guē'nda' gun ba zxōn cuina', cutu gaca' cunōzi, le gni-a' le nac gdutē li. Na'a, cutu gun ba zxōn cuina' le cutu rē'nda' nu gunr neda' ba la'n tsca le ble'i bena' neda', o tsca nac didza' byōni bē'a neda'.

⁷ Ni'r, cui tōd bē'i gun ba zxōn cuina' le blé'ida' lē na' tun ga nu rubani, Dios buzóē' lu xpēla'a tu huē' rlatasca ca rla ga rnē' yōtsi'. Huē' na' guc ca tu le bugún dxin tu' xōhui', busaca' zi' neda'. Cni guc quia' cui tōd bē'i gun ba zxōn cuina'. ⁸ Tsonn lzu gúta'yua' lahuē' Xanru', gnabda' Lē' ugúē' xhuē'a na'. ⁹ Xanru' gudxē' neda': "Nactē quiu' le ruzá' ladxa'a quiu'. Uzí'tēru' xbey le ruzá' ladxa'a quiu' cati' rcuídida'." Qui lē ni na', rudzjtsquida' le rcuídida'. Le rac cni quia', ráclentē' neda' yōl-la' huac queē' Cristo. ¹⁰ Qui lē ni na', le nadxi'ida'-nē' Cristo, rudzija' cati' rcuídida', len cati' nu rulídz neda' zi', len cati' bi ryadzj quia', len cati' nu rbia ladxi' neda', len cati' bi rac quia'. Cati' nacuídida', náptērcza' yōl-la' huac queē' Lē'.

Pablo rui' ladxē'ē bunách queē' Cristo nacua' Corinto

¹¹ Naca' cunōzi le bē'a didza' ca nac le dxi'a bena' neda'. Lbi'iczi' benli' bayúdx bena' cni. Lbi'ili' ral-la' gunli' neda' ba la'n, ati' zal-la' cutu bi naca' neda', cutu ca' nacra' cuidi' ca nacquē' bōnni' ni' nácgactēre' blau, ta'né' nacquē' gbaz queē' Cristo. ¹² Yugu' le bena' lu yōl-la' rbōz zxōn ladxi' quia' ga ni' zoali' nacgac bē' naca' gbaz queē' Cristo. Blé'ili' yugu' le bena', le nacgac bē' len le tun ga nu rubani, len yugu' yōl-la' huac zxōn qui yehua' yubá. ¹³ Tuz le cutu bena' ga zoali' le bena' ga nacua' yezica' cō' bunách queē' Cristo. Cutu busaca' zi'a lbi'ili' bi gunnli' le gui'j gahua'. Gul-nít lau neda' le cutu bena' cni queēli'.

¹⁴ Chzoa guida' ga zoali' le bunn lzu. Cutu bi gnaba' gunnli' quia'. Rē'nda' gunn cuinczli' quia' len clēg bi dē queēli'. Yugu' bi'i huē'ndau', cutu run bayúdx lugágu-bi' xuz xna'cbi'. Xuz xna'cbi' na' ral-la' lugahuē' xzi'n-quē'. ¹⁵ Gdu ladxa'a utó'a' yúgu'tē le dē quia' len udód cuina' ni'a queēli' quiē gac bi uzi'li' xbey, zal-la' ráquida' cati' nadxi'irda' lbi'ili', zeaj rhuechi' yōl-la' nadxi'i queēli' neda'.

¹⁶ Nóziczi' cutu busaca' zi'a lbi'ili'. Na'a, la'li' gnali' guca' sina', ati' len didza' cunác'z buzi'a xballi'. ¹⁷ ¿Naru' ráquitsali' gzxí' yé'ida' lbi'ili' cati' bsōla'a queēli' yugu' gbaz quia'? ¹⁸ Gúta'yua' laubi' bi'i Tito guidbi' ga zoali', ati' bsōla'a-nē' tsaxōn len lēbi' bóchi'ru' na'. ¿Naru' ráquitsali' buzi'bi' xballi' bi'i Tito? ¿Naru' cu bentu' la' tuz ca runtu' bi'i Tito len neda', lenca' la' tuz didza' bē'-tu'?

¹⁹ ¿Naru' ráquitsali' rubj' cuintu' dxi'a lauli' lbi'ili'? Lahuē' Dios rui'tu' didza' uládz queē' Cristo, ati' yúgu'tē le runtu' nac quiē gacr gdu yōl-la' rejlē' queēli' Cristo,

böchi' lza'adau'. ²⁰ Rádxida' cutu gacli' ca rē'nda' gacli' cati' guida' ga zoali', ati' neda' cutu gaca' ca ré'nili' lbi'ili' gaca'. Rádxida' rdil-li' didza' len ruzxé'ili' lza'li', len rleyli' lza'li', len rulídz ditjli' lza'li', len rnēli' qui lza'li', len runli' ba zxön len runli' rusbó. ²¹ Cati' guida' ga zoali', chqui' cni rac queēli', rádxida' gunē' Dios ga utui'da' ca nac queēli', ati' gun bayúdx cōdxa' ni'a que-gac zian nup ni' glun dul-la' len cutu gulubí'i ládxi'gac ca nacgac le cunác dxi'a glunē', len yugu' le gulazé ládxi'quē' le cunác.

Pablo ruzéjni'nē' bunách Corinto len rugapē' Dios lequē'

13 Le bunn lzu ni guida' ga zoali'. Nayúj lu guich la'y, rna: "Run bayúdx la'cuá' chop tsonn nup lun lna' lau chqui' nu bi uquí lzē'i." ² Chbuzéjni'da' nup glun dul-la' cati' ni' gzóalena' lbi'ili' le buróp lzu, ati' na'a ruzéjni'da' lequē' leyúbl lenca' yúgu'tē nup tun dul-la', zal-la' ni zoa' zi'tu', rnia': Chqui' guida' ga zoali' leyúbl cutu gaca' nöj ladxí huadil-la' lequē'. ³ Rnabli' tu le gac bē' ru'a didza' uláz queē' Cristo. Lē na' guna' gac bē' ru'a cni didza'. Cutu ca' rcuídí'nē' Cristo cati' bi runē' queēli', san lu yöl-la' huac zxön queē' runē' bi runē' queēli'. ⁴ Le nactē gdē'ē lē'i yag cruz ca nu rcuidi', san zoē' nabanē' le zoalen Lē' yöl-la' huac queē' Dios. Netu' ca' rcuídí'tu' tsazxón len Lē' san le nactu' tuz len Lē' nabantu', zoalen netu' yöl-la' huac queē' Dios bi guntu' ga ni' zoali'.

⁵ Gul-yú cuinli' chqui' réjlē'li' Cristo o cutu. Gul-sí' bē' la' cuinzli'. ¿Naru' cu nózili' zóalenē' lbi'ili' Jesucristo chqui' le nactē réjlē'li' Lē'? ⁶ Runtu' löz nóziczli' le nactē netu' réjlē'tu' Cristo. ⁷ Rulidztu'-nē' Dios rnábitu'-nē' gáclenē' lbi'ili', cui gua'li' dö', clēg quiē urujtu' dxi'a netu', san quiē gunli' lbi'ili' le nac dxi'a zal-la' gáquili' rchixi rníguitu' netu'. ⁸ Cutu ca' gac tá'baga'tu' le nac gdutē li san gacz guntu' le rajlóz le nac gdutē li. ⁹ Qui lē ni na' rudzjítu' cati' rcuídí'tu' ati' lbi'ili' rdip ládxi'li'. Rulídztecztu'-nē' Dios, rnábitu'-nē' gunē' ga gac gdu ca réjlē'li' Cristo. ¹⁰ Qui lē ni na' ruzuja' queēli' lu guich lē ni tsal ni zoa' zi'tu' ga zoali'. Ni'r cati' guida' ga zoali' cutu gun bayúdx usaca' zi'a lbi'ili', uguna' dxin yöl-la' uná bē' nudödē' lu na'a Xanru', le nac quiē utipa' ládxi'li' len clēg quiē usnitia' lbi'ili'.

¹¹ Na'a, böchi' lza'adau', dip ládxi'li'. Gul-gü' ládxi'li' gac gdu ca réjlē'li' Cristo. Gul-gü' ládxi'li' ca' lē ni rēpa' lbi'ili'. Gul-gác tuz len lza'li' len gul-cóz dxí'adau'. Rnabda'-nē' Dios sóalenē' lbi'ili'. Lē' nadxi'inē' rē'u len runē' ga rbözru' dxí'adau'. ¹² Gul-gáp Dios lza'li', tuli' yetuli', unída'li' lza'li'. ¹³ Yúgu'tē böchi' lza'ru' ni tu'-gapē' Dios lbi'ili'.

¹⁴ Rnabda'-nē' Dios gunē' ga gata' queēli' yúgu'tēli' le ruzá' ladxē'ē queēru' Xanru' Jesucristo, len gdxí'inē' ca' lbi'ili', len gunē' ga gacli' tuz len Dios Bö' La'y. Ca' gac.

Gálatas

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacu'ë luyú Galacia

1 Neda', Pablo, naca' gbaz queë' Cristo. Cutu gulasöla' neda' bunách. Jesucristocz bsölë'ë neda' ati' nunë' tsaxón Lë' Xuzru' Dios, Nu na' buspán Jesús lu yöl-la' gut. ² Rugapa' Dios lbi'ili', nababli' yugu' cö' bunách queë' Cristo luyú Galacia, ati' nunquë' neda' tsaxón bóchi'ru' ni. ³ Rnabda'-në' Xuzru' Dios lenca' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi' icj ládxi'dau'li'. ⁴ Jesucristocz budód cuinë' lu yöl-la' gut ni'a qui dul-la' nabága'ru', buslé' rë'u lu le cunác rac dza ni zoaru' na'a. Benë' cni le nac le rë'ncznë' Xuzru' Dios. ⁵ Gactecz queë' Dios yöl-la' ba. Ca' gac.

Tuz nac didza' dxi'a queë' Jesucristo

⁶ Rubántsquida' ca runli', rucá'ntëli'-në' Dios. Lë' bulidzë' lbi'ili' quië gáquili' queë' ni'a qui le ruzá' ladxë'ë queëru' Jesucristo, san na'a ré'nili' si' lu na'li' tu didza' dxi'a nadzá'. ⁷ Le nactë cutu ca' zoa yetú didza' dxi'a san ru'a cni didza' le nacu'ë bönni' tu'tsë'ë lbi'ili' len tē'nnë' lutsë'ë didza' dxi'a queë' Cristo. ⁸ Chqui' zoa nu gun lna' lau qui tu didza' dxi'a le cutu nac tuz ca nac lë na' bentu' lna' lau qui lauli' lbi'ili', rnabda'-në' Dios gunë' xzguia' nu na' run cni. Ral-la' gunë' néda'cza' xzguia' chqui' cni guna', ati' chqui' gunë' cni tuë' gbaz la'y queë' Dios len zë'ë yehua' yubá, Dioscz gunë' lë' ca' xzguia'. ⁹ Chgnacza' cni zi'al, ati' na'a rnia' cni leyúbl: Chqui' zoa nu gun lna' lau qui tu didza' dxi'a le cutu nac tuz ca nac lë na' chgzxi' lu na'li', rnabda'-në' Dios gunë' xzguia' nu na'.

¹⁰ ¿Naru' ráquitsali' rē'nda' gunli' neda' ba la'n cati' ru'a cni didza'? Cutu ca'. Rē'nda' uruja' dxi'a lahuë' Dios. ¿Naru' ráquitsali' rē'nda' la'dzág ládxi'gac neda' bunách? La'naru' rē'nda' la'dzág ládxi'gac neda' bunách, cutu gaca' huen dxin queë' Cristo.

Ca guc, böaquë' Pablo gbaz queë' Cristo

¹¹ Na'a, ral-la' gnózili' lë ni, böchi' lza'adau'. Didza' dxi'a na' runa' lban qui cutu blen lu icj ládxi'dau'gac bunách. ¹² Clëg bönni' budödë' lu na'a didza' dxi'a na', len clëg bönni' busëdnë' neda' lei. Jesucristocz buzéjni'në' neda' ca nac didza' dxi'a queë'.

¹³ Chbyóniczli' ca na' bencza' neda' zí'atël cati' ni' nazí' lu na'a ca ta'yíj ládxi'quë' Dios bönni' judío. Nóziczli' ca bena', szxöni' gdxia ladxa'a bunách queë' Dios ta'yejllë' Cristo, len gu'nda' usnitia' leygac. ¹⁴ Ca nac le ta'yíj ládxi'quë' Dios bönni' judío, güctëra' neda' blau ca

yelati'z cuguluhuöatë' lza'a bönni' judío yu'uquë' iz ca yu'a neda', le gzxi'r lu na'a neda' ca lequë' le guludödë' lautu' ca glunczë' xuz xtau'tu'. ¹⁵ Cni guca' neda', san le naquë' dxi'i ladxí' Dios, gröczë' neda' zí'atël ca gulja' len bulidzë' neda' quië guna' xchinë'. ¹⁶ Ni'r, cati' gu'ncznë' Dios, benë' ga bënbe'a-në' Zx-i'në' quië bsölë'ë neda' tsjena' lban qui didza' dxi'a ca nac queë' Lë' laugac bunách gza'a. Cati' benë' cni, cutu yajtilja' nu nac bunách nu usëdi neda', ¹⁷ len cutu gyija' Jerusalén tsajyúa' nup ni' nacgac gbaz queë' Cristo zi'al ca neda', san gyija' luyú Arabia, ati' gdöd ni' böja' yödz Damasco.

¹⁸ Cni guc, chgdöd tsonn iz cati' ni' gyija' Jerusalén, yajyúa'-në' Pedro, ati' bugá'nlena' lë' gdu ca chidá' gbidz. ¹⁹ Tsal ni' zoa' cutu ca' blé'ida' yeturë' gbaz queë' Cristo. Tuzë' Jacobo, böchë'ë Xanru' blé'ida'-në'. ²⁰ Didza' ni ruzuja' queëli' lu guich nac gdutë li. Nözcznë' Dios cutu ca' rzi' yë'a.

²¹ Gdöd ni' gyija', gdöda' yugu' lu yödz luyú Siria len luyú Cilicia. ²² Yugu' dza ni' cutu núnbë'icnë' neda' bóchi'ru' náquicnë' queë' Cristo luyú Judea. ²³ Gulanöznë' tuz lë na' gulaguixjö' quia' yezica' bunách, gulaná: "Bönni' na' gdxia ladxë'ë rë'u zi'al, runë' lban na'a qui le réjllë'ru', lë na' gu'nnë' usnitie'." ²⁴ Cni guc, gulagu'ë Dios yöl-la' ba ni'a qui le runa' neda'.

Ta'zí' lu na'quë' Pablo yezíca'rë' gbaz queë' Cristo

2 Cati' chgdöd chidá' iz, gyéajlena' Bernabé, budxi-na' Jerusalén, ati' bchë'a-bi' bi'i Tito, dzagbi' neda'. ² Gyija' ni' le bului'inë' neda' Dios ral-la' tsija'. Cati' bdxina' ni' bé'lengaca'-në' didza' tsal' bönni' ni' dë lu na'quë' dxin queë' Cristo, ati' gdíxjöi'da' lequë' ca nac lban runa' qui didza' dxi'a laugac bunách gza'a. Cni bena' le gu'nda' cutu ugá'n daduz dxin na' chbena', lenca' dxin ni runa' na'a. ³ Zal-la' cunacbi' judío bi'i Tito, bi'i lza'a, cutu glunë' ga grugu lu xpéla'bi' lë na' nac bë' nu nac queë' Dios ca tunczë' bönni' judío. ⁴ Le nactë gulacuá' ni' la'gac bunách, lu yöl-la' rguilj ladxí' quequë' ta'në' nacquë' bóchi'ru', ati' glë'nnë' lunë' ga grugu lu xpéla'bi' bi'i Tito lë na' nac bë'. Yugu' bönni' ni nunquë' tsaxón rë'u, len tu'yúlanzë' ca runru' quië láquibe'inë' ca nularu' lu na' le rna bë' zxba queë' Moisés le nacru' tuz len Jesucristo. Glë'nnë' lunë' ga huöacru' leyúbl ca bönni' nadá'ugac lu na' zxba na'. ⁵ Nitú chi'z, cutu ca' bë'tu' lequë' latj. Cni bentu' quië gac gun chi'itu' le nac gdutë li qui didza' dxi'a quië gac uzi'li' xbey didza' dxi'a na'.

⁶Yugu' bönni' ni' ráquiru' dë lu na'quë' dxin queë' Cristo cutu bi gulaná bé'inë' neda' le cub. Cutu bi rui' ladxa'a ca nacquë', le cutu rbequi xbeyne' rë'u Dios ca ta'bequi xbey rë'u bunách. ⁷Cutu gulaná bé'inë' neda' le cub, le gláquibe'inë' nudödë' Dios lu na'a dxin queë', rjena' lban qui didza' dxi'a laugac bunách gza'a, la' tuz ca na' nudödë' Dios lu në'ë Pedro dxin queë', runë' lban qui didza' dxi'a laugac bunách judío. ⁸Len yöl-la' huac queë', Dios benë' neda' gbaz queë' quië usëdda' bunách gza'a, la' tuz ca benë' Pedro gbaz queë' quië usëdnë' bunách judío.

⁹Jacobo len Pedro len Juan, bönni' ni' ráquiru' dë lu na'quë' dxin queë' Cristo, gláquibe'inë' nudödë' Dios lu na'a dxin ni. Qui lë ni na' gulazí' lu na'quë' neda' len Bernabé, ati' bentu' tuz didza' tsjentu' xchinë' Dios laugac bunách gza'a neda' len Bernabé, ati' lequë' lunë' xchinë' Dios laugac bunách judío. ¹⁰Gláta'yüë' lautu' tuz tsajneytu' gáclentu' bunách yechi', ati' lë ni rui'tecz ladxa'a runa'.

Pablo rdil-lë' Pedro lu yödZ Antioquía

¹¹Ni'r cati' bdxinë' Pedro Antioquía, gdil-la' lë', le bchixinë' ca benë'. ¹²Cni guc, le gdágulenë' zi'al tsaxón bunách gza'a ni', benë' cni cati' guladxinrë' la'quë' bönni' da'quë' Jacobo. Ni'r gzu lahuë' rubiguë'ë, len cutur gdágulenë' tsaxón bunách gza'a na' le gúdxinë' bi lunë' bönni' na' nazí' lu na'quë' tunë' ga grugu lu xpéla'quë' bönni' gza'a ca rna bë' zxba queë' Moisés. ¹³Ni'r yela'quë' bönni' judío ni' ta'yejlë'ë Cristo glunë' tsaxón Pedro ca runë' lu yöl-la' radxi queë', ati' cni guc ga bdxintë glunë' ga gúdxinë' ca' Bernabé ati' lë' benë' tsaxón lequë'. ¹⁴Ni'r cati' blé'i-da' cutu tunë' ca rna le nac gdutë li le rusëdi rë'u didza' dxi'a, gudxa'-në' Pedro lauquë' yúgu'të bönni' queë' Cristo nacu'ë ni', gnia': "Li' nacu' bönni' judío, san runu' li' ca tun bunách gza'a len clëg ca tunë' bönni' judío. ¿Bizx quië rë'nnu' gunu' ga lun bunách gza'a ca tunë' bönni' judío?"

Nulagac bunách judío le ta'yejlë' Cristo ca nulagac ca' bunách gza'a

¹⁵Gudxa'-në' ca' Pedro: "Rë'u ni nacru' bönni' judío le nacquë' judío xuz xna'ru', len clëg nacru' bunách gza'a, cunúnbë'gac Dios. ¹⁶Nózcizru' nutu nu huöac tsahui' lahuë' Dios le run nu na' ca rna bë' zxba queë' Moisés. Tuz huöac tsahui' nu na' rejllë' Jesucristo. Lëz-ca' cni rë'u réjllë'ru' Jesucristo quië huöacru' tsahui' lahuë' Dios, len clëg le runru' ca rna bë' zxba queë' Moisés. Nutu nu huöac tsahui' lahuë' Dios le runë' ca rna bë' zxba queë' Moisés."

¹⁷Na'a, ráquiru' nuhuöacru' tsahui' le réjllë'ru' Cristo, san chqui' nac bë' nacru' bönni' dul-la' ca nacgac bunách gza'a, ¿naru' gnátsaru' runë' Cristo ga runru' dul-la'? Cutu ca'. ¹⁸Chqui' rui' ladxa'a uchisa' zxba le chbuquindja', lë ni nac bë' rguitsja' zxba queë' Dios. ¹⁹Le cutu guc guna' ca rna bë' zxba queë' Moisés, chnac quia' tsca chnatia'. Le nac cni, nulá' na'a lu na'

zxba na' quië soa' gbaná' len guna' ca rë'nnë' Dios.

²⁰Nac quia' ca chgútlena' tsaxón Cristo lë'i yag cruz ga na' gutië' Lë'. Qui lë ni na' clëg neda' ni zoa' nabana', san zoë' nabanë' Cristo lu icj ládxi'dau'hua'. Tsca nac, zoa' nabana' na'a, nac le réjllë'a Zxi'në' Dios, Bönni' na' bdxinë' neda' len budöd cuinë' lu yöl-la' gut uláz quia' neda'. ²¹Cutu rë'nda' uzóa' tsla' le ruzá ladxë'ë queëru' Dios. La'naru' huac huöaquë' tsahui' lahuë' Dios bönni', le runë' le rna bë' zxba queë' Moisés, ni'r daduz gutië' Cristo.

Le rna bë' zxba queë' Moisés, len le réjllë'ru' Cristo

3 Lbi'ili', bönni' cunözi. Lbi'ili', bönni' Galacia. ¿Nuzxa caz bentsa queëli' yöl-la' udzá' quië cutur gunli' ca rna le nac gdutë li? Gazxj ga rë' bului'itu' lbi'il-i' le rata' queëru' le gutië' Jesucristo lë'i yag cruz. ²Gul-quixjöi' neda' lë ni. ¿Naru' dusóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y le benli' ca rna bë' zxba queë' Moisés o le gyéjllë'li' didza' dxi'a byónili'? ³¿Nacxzc guc nacli' cunözi cni? Gzu lauli' nacli' queë' Dios le zóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y. ¿Naru' ráquitsali' udx gunli' ga gáquili' queë' Dios racz queëli'? ⁴¿Naru' daduz guc queëli' yúgu'të lë na' gzxaca' gdi'li'? Cutu ca' gac cni. ⁵Cati' Dios rsölë'ë queëli' Dios Bö' La'y len runnë' lbi'ili' latj gunli' yugu' yöl-la' huac qui yehua' yubá, ¿i runë' cni le runli' ca rna bë' zxba queë' Moisés o le réjllë'li' didza' dxi'a na' byónili'?

⁶Lu guich la'y rna: "Gyejlë'ë Dios Abraham, ati' Dios gnë' naquë' tsahui' le gyejlë'ë Lë'." ⁷Qui lë ni na' ral-la' gnóziil', nacgac gdu zxi'n xsoë' Abraham nup na' ta'yejlë' Dios. ⁸Nayúj lu guich la'y, rui' didza' zí'atël ca gunë' Dios, gnë' nacquë' tsahui' bönni' gza'a la'yejlë'ë Lë'. Qui lë ni na' Dios gdíxjöi'në' Abraham zí'atël ca nac didza' dxi'a, gnë': "Lu në'ë Zxi'n Xsu' guna' ga gac dxi'a quegac bunách gdutë yödzyú." ⁹Cni nac, gyejlë'ë Dios Abraham, ati' Dios benë' ga guc dxi'a queë'. Lëz-ca' cni na'a, runë' Dios ga rac dxi'a quegac yúgu'të nup ta'yejlë' Lë'.

¹⁰Nabága'quë' zxguia' bönni' na' tu'zxöni ládxi'quë' luhuöaquë' tsahui' le tunë' ca rna bë' zxba queë' Moisés. Cni nac, le nayúj lu guich la'y, rna: "Nabága'quë' zxguia' yúgu'të bönni' cutu tunë' gdutë le rna bë' zxba na'." ¹¹Na'a, nac bë' nutu nu huöac tsahui' lahuë' Dios le run nu na' le rna bë' zxba na', le nayúj lu guich la'y, rna: "Soa gban le rejllë' Lë' nu na' nuhuöac tsahui' lahuë' Dios." ¹²Ca na' nuhuöac tsahui' lahuë' Dios nu rejllë' Cristo nadzá' ca nac qui bönni' ruzxöni ladxë'ë nuhuöaquë' tsahui' le runë' ca gna bë'ë Moisés. Nayúj lu guich la'y, rna: "Soa gban nu run gdutë le rna bë' zxba na'."

¹³Cristo buslé' rë'u lu na' le rchugu queëru' le nayúj lu zxba na', le bë'ë latj nu bchugu queë' uláz queëru'. Cni nac, le nayúj lu guich la'y, rna: "Narugu quegac yúgu'të nup da'gac lë'i yag." ¹⁴Cni guc queë' Cristo quië gac gunë' Dios ca na' gzxi' lu në'ë queë' Abraham, gnë' gunë' ga gac dxi'a quegac bunách gza'a lu në'ë Jesucristo quië gac gunë' ga dusóalenë' rë'u Dios

Bö' La'y chqui' huayéjlè'ru' Lè', ca na' gzxi' lu në'è Dios gunè'.

Zxba queè' Moisés len le gzxi' lu në'è Dios gunè'

¹⁵ Na'a, böchi' lza'adau', rëpa' lbi'ili' tu le run isaqui', tu le rac queëru', rnia': Cati' chglunè' tuz xtídz'a'què' chopè' bönni' len chglunè' tsutsu didza' na', nutu nu gac utsá' didza' na', len cutu gac nu gzan didza' na'. ¹⁶ Dios gzxi' lu në'è bi gunè' queè' Abraham len qui zx-i'n xsoè'. Ga nayúj lu guich lè ni, cutu rna: "Quegac zx-i'n xsoè'", le rui' didza' quegac bunách zian, san rna: "Qui xzi'n xsu'." Lè ni rui' didza' queè' tuzè' bönni', Lè' Cristo. ¹⁷ Lè ni rë'nda' gnia': Dios benè' tuz didza' len Abraham len gzxi' lu në'è gunè' ca rna didza' bē'è. Na'a, le nayúj lu zxba queè' Dios, le benè' Dios tap gayuá' yu chi uruá' iz gdöd ni' cati' gudxè' cni Abraham, cutu gac ugúa lè na' gzxi' lu në'è Dios gunè', len cutu gac usúl lei. ¹⁸ Na'a, chqui' ral-la' gunru' ca rna bē' zxba na' quiè si'ru' le gzxi' lu në'è Dios gunzè', cutur nac tu le gzxi' lu në'è gunzè'. Dios runzè' cni le gzxi' lu në'è gunè' cni queè' Abraham.

¹⁹ Chqui' cni nac, ¿bizx quiè gna bé'inè' bunách Dios le nayujgac lu zxba queè'? Dios gna bé'inè' cni bunách quiè gac bē' zxguia' nabága'gac, san guc cni tuz ga bdxintè dza na' bla' lahuè' xzi'n xsoè' Abraham na', Nu na' gzxi' lu në'è Dios gunè' qui lè na'. Le nayujgac lu zxba queè' Dios, bsölè'è Lè' yödzyú ni lu na'què' gbaz la'y queè', ati' Moisés budödè' didza' ca nacgac zxba na'. ²⁰ Cati' tuzè' bönni' bi rzi' lu në'è gunè' cutu naquín nu udód didza', ati' Dios, tuzè' naquè'.

Bizx quiè gna bé'inè' bunách Dios le nayujgac lu zxba queè'

²¹ Na'a, le nayujgac lu zxba queè' Dios, ¿naru' ta'dá'baga' lè na' gzxi' lu në'è Dios gunè'? Cutu ca'. La'naru' gna bé'inè' rë'u Dios le gac gun ga soaru' gbanru' tsaz, ni'r huac huöacru' tsahui' lahuè' Dios chqui' gunru' ca rna bē' zxba na'. ²² San tsca nac lè na' nayúj lu guich la'y, rna nabága'ru' dul-la' yúgu'tèru'. Cni nac quiè gac si'ru' lè na' gzxi' lu në'è Dios gata' queëru' cati' tséjlè'ru' Jesucristo.

²³ Zí'atèl ga bdxin dza gac tséjlè'ru' Cristo, gna be'i rë'u le rna bē' zxba na', ca na' zoa le rna be'i bönni' yu'è lidx guia. Cni guc ga bdxintè dza guc bē' gac huöacru' tsahui' chqui' huayéjlè'ru' Lè'. ²⁴ Cni nac, gna be'i rë'u le rna bē' zxba queè' Dios ati' lei guc queëru' ca tu nu rusèdi rë'u ga bdxintè dza bla' lahuè' Jesucristo, quiè gac huöacru' tsahui' lahuè' Dios chqui' huayéjlè'ru' Lè'. ²⁵ Na'a, le chbdxin dza gac huöacru' tsahui' chqui' huayéjlè'ru' Cristo, cutur rna be'i rë'u lè na' busèdi rë'u.

²⁶ Yúgu'tèli' nacli' xzi'nczè' Dios le réjlè'li' Jesucristo, len chnacli' tuz len Lè'. ²⁷ Yúgu'tè nup nadilgac nis quiè luhuöac tuz len Jesucristo, nuhuöacgac ca nacczè' Lè'. ²⁸ Cutur narujgac chopl bönni' judío len bönni' gza'a, len cutur narujgac chopl bönni' nada'u len bönni' cunada'u, len cutur narujgac chopl bönni' len ngul. Cati'

böaccli' tuz len Jesucristo, yúgu'tèli' böaccli' ca' tuz len lza'li' tuli' len yetuli'. ²⁹ Na'a, chqui' náquili' queè' Cristo, nacli' ca' xzi'n xsoè' Abraham, len nazi'li' lè na' gzxi' lu në'è Dios gunnè' queè' Abraham.

4 Lè ni le rë'nda' gnia': Tsal ni rbözbi' tubi' bi'i bön-ni'dau' dza ulu'è xuzbi' si'bi' bi ral-la' gunnè' queèbi' xuzbi', ni' nacbi' bi'idau' len cutu náctèrbi' blau ca tu bönni' nada'u, zal-la' le nactè gaqui queèbi' yúgu'tè. ² Tsal ni nacbi' bi'idau', nacuá' nup ta'ná be'i lèbi' len tu'gún dxin le gaqui queèbi' ga gdxintè dza chnünè' queèbi' xuzbi'. ³ Lèzca' cni rac queëru'. Tsal ni' gucru' ca bi'idau', gna be'i rë'u zxba ca rac yödzyú ni. ⁴ Ni'r cati' bza'a dza, Dios bsölè'è ni Xzi'nczè'. Guquè' xzi'nnu tunu ngul ca nacru' rë'u, ati' gna be'i Lè' le rna bē' zxba quequè' bönni' judío. ⁵ Cni guc queè' quiè guc buslè' nup na' rna be'i lequè' le rna bē' zxba na', quiè huöacru' xzi'nè' Dios.

⁶ Quiè gac bē' chnacli' xzi'nczè', Dios buchiziè' icj ládxi'dau'li' Dios Bö' La'y, ati' Lèczè' rulidzè' Dios uláz queèli', rnè: "Dad." ⁷ Cni nac, chnacli' xzi'nè' Dios, len cutur nacli' ca bönni' nadá'ugac. Na'a, le nacli' xzi'nczè', Dioscz nazi' lu në'è gaqui queèli' le naqui queè' le nacli' tuz len Cristo.

Pablo rui' ladxè'è bönni' Galacia ta'yejlè'è Cristo

⁸ Cati' ni' cunúnbe'ili'-nè' Dios, gucli' ca bönni' nadá'ugac, benli' dxin quegac bdau' guiøj bdau' yag. Cutu ca' nacgac Dios bdau' na'. ⁹ Na'a, le núnbè'li'-nè' Dios, o huac gnaru': Le nunbè'è lbi'ili' Dios, ¿bizx quiè ré'nili' ubi'ili' lu na' zxba na' nutu nu uzí' xbey? ¿Naru' ré'nitsali' gacli' leyúbl bönni' nadá'ugac, gunli' dxin qui le rna bē' zxba na'? ¹⁰ Runli' zxön tu tu dza, len tu tu beo', len tu tu le rac, len tu tu iz. ¹¹ Rádxida' bi gac queèli'. ¿Naru' nuhuöac daduz dxin bena' quiè gún-bè'li' le nac gdu'tè li? ¹² Ráta'yua' lauli', böchi' lza'adau', gacli' ca naca' neda', nulá' lu na' le gna bē'è Moisés. Cni ral-la' gunli' le böaca' neda' ca gucli' lbi'ili'. Cutu bi benli' quia' neda' le cunác dxi'a.

¹³ Chnóziczli' bizx quiè na' gzu lahua' runa' lban lauli' qui didza' dxi'a. Bena' lban ni' le güi'tsquida'. ¹⁴ Cutu buca'nli' neda' ca'z, len cutu buzoali' neda' tsal' zal-la' bgútili' ni'a qui guidzhué' quia' na'. Benli' neda' ba la'n, tuz ca gunli'-nè' ba la'n gbaz la'y queè' Dios, o ca gunli'-nè' ba la'n Jesucristocz. ¹⁵ Budzjitsquili' dza ni'. ¿Bizxa caz guc queèli' le cutur rac cni queèli'? Lè ni gac gnia' ca guc queèli': "La'naru' guc le sáqui'li' gunli', huabijli' yøj lauczli', gunnli' quia'." ¹⁶ Na'a, ¿ba ráquili' nuhuöaca' nu curle'i lbi'ili' dxi'a le gudxa' lbi'ili' catèz nac?

¹⁷ Tui' ládxi'què' lbi'ili' bönni' ni' tu'tsè'è lbi'ili', san clèg quiè gac dxi'a queèli'. Tè'nnè' lunè' ga ubíj ládxi'li' netu' ati' güi' ládxi'li' lequè'. ¹⁸ Na'a, nac dxi'a zoa nu rui' ladx'i' lbi'ili', san tuz chqui' nac quiè gac dxi'a queèli'. Cni rui'tecz ladx'a' lbi'ili', len clègz cati' ni' zóalena' lbi'ili'. ¹⁹ Lbi'ili', xzi'na'dau'. Ca na' rac queènu ngul chzoa soabi' bi'idau' queènu, rzaca' rguinu, rzaca' rguia' neda' leyúbl ni'a queèli' ga gdxinr dza gacli' gdu ca naquè' Cristo. ²⁰ La'naru' sóalena' lbi'ili' na'a

quiè gac güi'lena' lbi'ili' didza' nadzá', le ruúbi rugui'-da' ni'a queëli'.

Le run Isaqui' le guc quecnu Agar len Sara

²¹ Na'a, nul-li' ré'nili' udód cuinli' lu na' zxba queë' Moisés, gul-na'tsca' didza' ni gu'a. ¿Naru' gatga buzé nagli' le rna bè' zxba na'? ²² Lu zxba na' rna cni: "Gulacua'bi' chopbi' bi'i bónni'dau' queë' Abraham. Tubi' guc'bi' zxi'nnu ngul nadá'unu, ati' yetubi' guc'bi' zxi'nnu ngul cunadá'unu. ²³ Zxi'nnu ngul nadá'unu na' guljbi' lu ni'a lu na' bunách tsca taljbi' yúgu'tèbi' bi'i-dau', san zxi'nnu ngul cunadá'unu na' guljbi' le gzxi' lu nè'è Dios gunè' ga galjbi'." ²⁴ Lè ni nac tu le run Isaqui'. Ca guc quecnu chopnu ngul ni ruluí' ca nac chop didza' dzag bénlenè' bunách Dios. Tu didza' dzag na' nac le benè' Dios lu gui'a Sinaí, le ruluí' lè na' guc queënu Agar. Bónni' na' rna be'i lequè' didza' dzag ni, nacque' ca zxi'nnu Agar len nacque' ca bónni' nadá'u-gac lu na' didza' dzag na'. ²⁵ Le gucnu Agar na' ruluí' ca' ca nac gui'a Sinaí zoa luyú Arabia, len ruluí' ca' ca nac yödz Jerusalén na'a dza, le nac ca tu bónni' nada'u tsazxón len nup nacua' lu yödz na'. ²⁶ San nadzán Jerusalén na' zoa yehua' yubá, ati' rè'u ni nacru' bunách uládz qui yödz ni'. ²⁷ Nayúj lu guich la'y le rna: Budziji, ngul huödx, cunacuá' zxi'nu'.

Lu yöl-la' rudziji quiu' grödxya'a, Zal-la' gatga guc quiu' le rzaca' rgui'nu ngul Chzoa soabi' bi'idau' queënu. Budziji. Zal-la' nubij ládxi'gac li' bunách, Dios gunè' ga la'yantèr zxi'nu'

Ca bi'i queënu ngul zóalennu bónni' queënu.

²⁸ Böchi' lza'adau', rè'u ni nacru' ca guc'bi' Isaac, zxi'nnè' Abraham. Nacru' ca zxi'n xsoè' Abraham, gzxi' lu nè'è Dios la'cua'bi' queë'. ²⁹ Dza ni', bi'i na' guljbi' ca taljbi' yúgu'tèbi' bi'idau', gdxia ládxi'bi' bi'i na' guljbi' ni'a qui yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y. Lèzca' cni rac queëru' na'a, ta'bía ládxi'gac rè'u bunách yödzlyú ni. ³⁰ Na'a, ¿bizxa caz rna le nayúj lu guich la'y? Cni rna: "Gru'n-nu ni'l ngul nadá'unu na' tsazxón len zxi'nnu, le cutu gac si'bi' zxi'nnu ngul na' tsazxón len zxi'nnu ngul cunadá'unu le gzxi' lu nè'è Dios gaqui queëbi' zxi'nnu ngul cunadá'unu na'." ³¹ Cni nac, böchi' lza'adau'. Cutu nacru' ca nacbi' zxi'nnu ngul nadá'unu na'. Rè'u nacru' ca zxi'nnu ngul cunadá'unu.

Gul-gún chi'i cuinli', uga'nli' lu yöl-la' nadzán

5 Chnadzanru' le busanè' rè'u Cristo. Gul-zóa tsutsu chqui'nu', uga'nli' lu yöl-la' nadzán na'. Cutu gzoa cuinli' leyúbl lu na' zxba queë' Moisés, cui gacli' ca bónni' nadá'ugac.

² Gul-zé nagli' didza' ru'a. Neda', Pablo, rëpa' lbi'ili' chqui' güi'li' latj nu gchugu lu xpéla'li' ca rna bè' zxba na', cutu ca' uzi'li' xbey le benè' Cristo. ³ Leyúbl rë'nda' gyëpa' núti'tèz bónni' ru'è latj nu gchugu lu xpélè'è cni, run bayúdx gunè' gdutè le rna bè' zxba queë' Moisés. ⁴ Nul-li' ráquili' huöacl'i tsahui' lahuè' Dios le runli' ca rna bè' zxba na', chnulá'alenli'-nè' Cristo.

Chbusanli' le ruzá' ladxè'è queëru' Dios. ⁵ Rè'u ni ruzxóni ládxi'ru' huöacru' tsahui' lahuè' Dios ni'a qui yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y le réjlè'ru' Cristo.

⁶ Chqui' nacru' tuz len Jesucristo, cutu bi zaca' chqui' narugu lu xpéla'ru' ca rna bè' zxba na' o chqui' cunaru' cni lu xpéla'ru'. Le nactèr Isaca' nac tséjlè'ru' Cristo, le gun ga gdx'i'iru' lza'ru'.

⁷ Dxí'adau' guc ca gzu lauli' runli' dza ni'. ¿Nuzxa caz ben ga buca'nli' le nac gdutè li'? ⁸ Cutu benè' ga benli' cni Dios, Nu ruládz lbi'ili'. ⁹ Cutu gal ládxi'li' lè ni rna: "Lati'z xnè'i yöt xtil run ga ruhuázx gdutè cua nazí' xnè'i na'." ¹⁰ Le nacru' tuz len Xanru', runa' löz ca nac queëli', sa' ládxi'li' tuz ca rza' ladx'a'a neda', ati' Dios gunè' zxguia' bónni' ni' rutsé'è lbi'ili', núti'tèz nu naquè' bónni' na'.

¹¹ Na'a, ca nac quia' neda', böchi' lza'adau', nacua' nup ta'ná rusèdda' bunách ral-la' grugu lu xpéla'què' bónni' ca rna bè' zxba queë' Moisés. Chqui' runa' cni, ¿bizx quiè ta'bía ládxi'què' neda' bónni' judío? La'naru' rusèdda' cni, nutu nu ley neda' le runa' lban ca gutiè' Cristo lè'i yag cruz. ¹² Ca nac qui nup ni' tu'tsá' lbi'ili', tè'ni grugu lu xpéla'li' lè na', la'naru' la'chugu tsaz cuingac.

¹³ Ca nac queëli', böchi' lza'adau', Dios bulidzè' lbi'ili' quiè gacli' bunách nadzangac. Cutu ugunli' dxin yöl-la' nadzán na' quiè gunli' ca rzèz ládxi'li', san quiè gunli' dxin qui lza'li' tuli' yetuli', le nadxi'ili' lza'li'. ¹⁴ Yúgu'tè le rna bè' zxba queë' Dios run nu na' run ca rna bè' zxba na' rna: "Ral-la' gdx'i'inu' lza'u ca nadxi'i' cuinu'." ¹⁵ Na'a, chqui' rzi' quídza'li' lza'li' tuli' yetuli', runli' ca tunba' böa' guixi' snia', táguya'aba' len tagu lza'cba', gul-yú qui nadxi usnitli' lza'li' tuli' yetuli'.

Le runru' racz queëru' len le runru' len yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y

¹⁶ Lè ni rëpa' lbi'ili': Gul-güi' latj gna bé'inè' lbi'ili' Dios Bö' La'y, ati' ni'r cutur gunli' ca rzèz ládxi'li' lu yöl-la' bunáchz queëli'. ¹⁷ Yugu' le rzè ládxi'ru' gunru' lu yöl-la' bunáchz queëru' cutu rajlözgac le rë'nnè' gunru' Dios Bö' La'y, ati' lè na' rë'nnè' Dios Bö' La'y cutu rajlöz yugu' le ré'niru' gunru' lu yöl-la' bunáchz queëru'. Chop ni, cutu rajlözgac, len qui lè ni na' cutu gac gunli' ca ré'niczli'. ¹⁸ Na'a, chqui' rui'li' latj gna bé'inè' lbi'ili' Dios Bö' La'y, cutur gna be'i lbi'ili' le rna bè' zxba queë' Moisés.

¹⁹ Nacgac bè' le tun bunách, nup tun ca rë'ni yöl-la' bunáchz quegac:

Ta'guitsjè' zxba qui yöl-la' nutság na'.

Tunè' le cunác.

Tunè' le nacgac xöhui' len le cunacgac tsahui'.

²⁰ Ta'yíj ládxi'què' bdau' guiöj bdau' yag.

Tunè' yöl-la' udzá'.

Cutu ta'lé'inè' lza'què' dxi'a.

Ta'díl-lenè' lza'què'.

Tu'zxé'inè' lza'què'.

Ta'leynè'.

Tu'huídi'nè'.

Ta'rujè' chopl.

Tu'bijë' tsa'l nup da'gac lequë'.
²¹ Ta'zë' láchxi'quë' le dë qui lza'quë'.
 Tu'dödcdë' bunách.
 Ta'zúdxinë' len tágulë'ë.
 Ta'dód bé'inë' ca tunë'.

Le zian le cni tunë'. Neda' ruzeyda' lbi'ili' bach na'a cui gunli' cni ca na' buzeyda' lbi'ili' bach zi'al, rnia': Nup tun cni cutu ca' la'del-li' la'yáz ga na' rna bë'ë Dios.

²² Na'a, nac bë' runë' dxin lu icj láchxi'dau'ru' Dios Bô' La'y le runru' cni:
 Nadxi'iru' lza'ru'.
 Rudziji láchxi'ru'.
 Zoa dxi icj láchxi'dau'ru'.
 Rbözru' zxön láchxi'.
 Rui' láchxi'ru' lza'ru'.
 Nacru' dxi'i láchxi'.
 Runru' ca rnaru'.
²³ Nacru' nöxj láchxi'.
 Rna be'i cuinru'.

Cutu ca' gna bé'inë' rë'u Moisés cui gunru' yugu' le cni. ²⁴ Bönni' náquicnë' queë' Cristo cutur tunë' ca tē'ncznë', len cutu tunë' le ta'zë' láchxi'quë' lu yöl-la' bunáchz quequë'. ²⁵ Dios Bô' La'y nabániru'. Lëczë' ral-la' gna bé'inë' rë'u ca nac yúgu'të le runru'.

²⁶ Cutu ral-la' gun ba zxön cuinru', len cutu utsa'ru' lza'ru' turu' yeturu', len cutu uzxë'iru' lza'ru' turu' yeturu'.

Ral-la' gáclenru' lza'ru'

6 Na'a, böchi' lza'adau', chqui' glé'ili' runë' dul-la' böchi' lza'li', ni'r nul-li' zóalenë' lbi'ili' Dios Bô' La'y, ral-la' gunli' ga ubí'i láchxë'ë bönni' na', san run bayúdx gunli' cni lu yöl-la' nöxj láchxi' queëli' len uyú cuinli' qui nadxi cu'u lbi'ili' nöz dul-la' tu' xöhui'.
² Gul-gaclen lza'li' tuli' yetuli' tsa nac yua' nabága'li'. Chqui' gunli' cni, gunli' ca rna le gna bé'inë' rë'u Cristo.

³ Chqui' zoa nu bönni' ráquinë' chnadél-li'në' yöl-la' zxön, san cutu bi nadél-li'në', bönni' ni rzi' yé'inë' la' cuinzë'. ⁴ Tu tuë' bönni' ral-la' cuequi xbeynë' le runë'. Ni'r chqui' urujë' dxi'a, huac gun ba zxön cuinë' ca nac le chnunë' len cutu gun bayúdx uyúë' ca nungac yezi-

ca' bunách chqui' benë' le nacr dxi'a o cutu. ⁵ Tu tuë' bönni' ral-la' gu'ë le nuspaguë'ë lë' Dios.

⁶ Chqui' zoa nu rusëdi lbi'ili' ca nac didza' dxi'a, ral-la' unödzejli' qui nu na' rusëdi lbi'ili' lati' le dë queëli'.

⁷ Cutu si' ye'i cuinli', le cutu gac si' yé'ili'-në' Dios. Lapli' tsa le razli'. ⁸ Chqui' le razli' nacgac le runli' ca rzëz láchxi'li' lu yöl-la' bunáchz queëli', le lapli' gac yöl-la' gut. Chqui' le razli' nacgac le runli' ca rdzag láchxë'ë Dios Bô' La'y, lapli' le gunnë' queëli' Dios Bô' La'y, le nac yöl-la' na'bán gdu. ⁹ Cni nac, cutu ral-la' gsanru' gunru' le nac dxi'a, ati' chqui' cutu gcuidi' láchxi'ru', huadxín dza lapru'. ¹⁰ Qui lë ni na', bátti'tëz gata' queëru' latj, ral-la' gunru' le nac dxi'a quegac yúgu'të bunách, len le nac blau, ral-la' gunru' cni quegac böchi' lza'ru' ta'yejlë'ë Cristo.

Le buzujë' lu guich Pablo ga ruúdx

¹¹ Gul-yú cati' zxön didza' ni ruzuja' queëli' lu guich na' cuina'. ¹² Nup ni' tē'ni lun ga grugu lu xpéla'li' ca rna bë' zxba queë' Moisés, tunë' cni quië lurujë' dxi'a laugac bunách len cui la'bía láchxi'gac lequë' bunách le tunë' lban ca gutië' Cristo lë'i yag cruz. ¹³ Na'a, bönni' ni' narugu lu xpéla'quë' ca rna bë' zxba queë' Moisés, cutu tunë' gdutë ca rna le nayúj lu zxba na'. Tē'nnë' lunë' ga grugu lu xpéla'li' quië gac lunnz ba zxön cuinquë' le la'dél-li'në' la'ná bé'inë' lbi'ili'. ¹⁴ Ca nac quia' neda', guna' zxön tuz le benë' Xanru' Jesucristo cati' gutië' lë'i yag cruz. Ni'a qui le benë' Cristo lë'i yag cruz, le dë yödzyú ni nac quia' ca tu le chnat, cutu rui' láchx-a'a lei, ati' neda' naca' quegac bunách yödzyú ni ca bönni' nat, cutu tui' láchxi'quë' neda'. ¹⁵ Chqui' nacru' tuz len Jesucristo, cutu bi zaca' chqui' narugu lu xpéla'ru' ca rna bë' zxba na' o chqui' cunarugu cni lu xpéla'ru'. Le nactër lsaca' nac gacru' bunách cub lu icj láchxi'dau'ru'. ¹⁶ Yúgu'të bönni' na' tunë' ca rna bë' zxba runa' ni, len yúgu'të bönni' na' náquicnë' queë' Dios, rnabda'-në' Dios gunë' ga soa dxi icj láchxi'-dau'quë' len huechi' láchxë'ë lequë'.

¹⁷ Na'a su lau, cutur ral-la' nu utsá' neda', le nacuá' lu xpéla'a btsoj nacgac bë' naca' huen dxin queë' Xanru' Jesús.

¹⁸ Na'a, böchi' lza'adau', rnabda'-në' Xanru' Jesucristo uzá' láchxë'ë queëli' yúgu'tëli'. Ca' gac.

Efesios

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacu'ë Éfeso

1 Neda', Pablo, naca' gbaz nasölë'ë Jesucristo le gu'ncznë' Dios gaca' cni. Rugapa' Dios lbi'ili', náquili' quizi queë' Dios len réjlë'li' Jesucristo, zoali' Éfeso. ² Rnabda'-në' Xuzru' Dios lenca' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj ladx-i'dau'li'.

Rata' queëru' le nac queë' Dios Bö' La'y

³ Ral-la' cu'ru'-në' yöl-la' ba Dios, Xuzë' Xanru' Jesucristo. Le nacru' tuz len Cristo, Dios chbuzá' ladxë'ë queëru' yúgu'të le nac dxi'a qui yehua' yubá, le runë' ga rata' queëru' Dios Bö' La'y. ⁴ Zí'atël ca benë' yödzylyú ni, Dios gröczë' rë'u quië gáquiru' quizi queë' tsazxón len Cristo, gacru' bunách la'y queë' len gacru' gdu dxi'a lahuë' Lë'. ⁵ Dios bucözë' zí'atël si' lu në'ë rë'u ca xzi'nczë' tsazxón len Jesucristo, le bdzag ladxë'ë gac cni len le nac le gu'ncznë' gunë'. ⁶ Ral-la' cú'teczru'-në' Dios yöl-la' ba ni'a qui le buzá' ladxë'ë queëru', yugu' le bennzë' queëru' le nacru' tuz len Xz-i'në', Nu na' nadxi'inë'. ⁷ Cristo böa'uë' rë'u cati' ni' gutië' uláz queëru' quië gac unít lahuë' rë'u Dios ca nac dul-la' nabága'ru'. Zxöntër nac le buzá' ladxë'ë queëru' Dios, ⁸ lë na' runntsquë' queëru' Lë'. Lu yöl-la' rac szxöni queë' len lu yöl-la' rejni'i queë' ⁹ benë' Dios le bucözë' queëru', bului'inë' rë'u lë na' bgachi', le buzoaczë' zí'atël uschinë' lu në'ë Cristo. ¹⁰ Lë na' buzoaczë' Dios uschinë' cati' gza'a dza, nac gunë' ga lac tuz, la'cuá' lu në'ë Cristo yúgu'të le dë, le nacuá' yehua' yubá len le nacuá' yödzylyú ni.

¹¹ Le nacru' tuz len Cristo, Dios gröczë' rë'u zí'atël quië gaqui queëru' le naqui queë' Xuzru' Dios, lë na' bucözë' queëru' ca nac le gu'ncznë' Dios, Nu run yúgu'të ca rë'ncznë' Lë'. ¹² Cni benë' Dios quië cu'ru'-në' yöl-la' ba ca nac yöl-la' yení' queë', rë'u ni ruzxöni ladx-i'ru'-në' Cristo zí'atël ca yezica' bunách. ¹³ Lëzca' cni gac queëli'. Cati' byónili' didza' gdu'të li, didza' dxi'a ca gac ularu', gyéjlë'li' Cristo, ati' Dios buzöë' queëli' le nac bë' nacli' queë', buchizië' icj ladx-i'dau'li' Dios Bö' La'y, Nu na' gzxi' lu në'ë Dios gsölë'ë queëru'. ¹⁴ Le zóalenë' rë'u Dios Bö' La'y, nac löz gaqui queëru' le naqui queë' Xuzru' Dios cati' udx huöa'uë' rë'u, rë'u na' chnáquiru' queë'. Cni nac quië gac yöl-la' ba qui yöl-la' yení' queë'.

Pablo rnabnë' Dios unödzejë' quegac bunách ta'yejlë' Cristo yöl-la' rejni'i

¹⁵ Qui lë ni na', cati' byönda' ca réjlë'li'-në' Xanru' Jesús, len ca nadxi'ili' yúgu'të bunách queë' Dios, ga rdxintë na'a dza ¹⁶ cutu ca' rusana' rëpa'-në' Dios: Xclenu', ca nac queëli'. Rajneyda' lbi'ili' cati' rulidza'-në' Dios. ¹⁷ Rnabda'-në' Dios queë' Xanru' Jesucristo, naquë' Xuzru' náctërë' blau, rnabda'-në' gsölë'ë queëli' Dios Bö' La'y, Nu runn queëru' yöl-la' rejni'i len rulu'i rë'u ca nacczë' Dios, quië gac gdu ca núnbë'ru'-në'. ¹⁸ Rnabda'-në' Dios uzéjni'në' lbi'ili' lu icj ladx-i'dau'li' quië gac gnózili' ca nac le runru' löz, lë na' bulidzë' lbi'ili' quië uzi'li' xbey, len quië gnózili' ca nac yöl-la' tsahui' qui yehua' yubá le gaqui quegac nup náquigac queë' Dios, ¹⁹ lenca' quië gnózili' cati' zxön nac yöl-la' huac queë', le raclen rë'u ni réjlë'ru' Lë'. Yöl-la' huac zxön ni nac la' leyz na' bulu'ë lahui Dios ²⁰ cati' ni' buspanë' Cristo lu yöl-la' gut len benë' ga grö'ë cuit lë'ë Dios ga náctërë' blau ni' yehua' yubá. ²¹ Ni' rna bé'inë' nup ni' ta'ná bë' len nup ni' dë lu na'-gac, len nup ni' nadél-li'gac yöl-la' huac, len nup ni' nacgac xan. Cristo náctërë' blau ca yúgu'të nup nadél-li'gac yöl-la' uná bë' yödzylyú ni len lu yödzylyú zí'a za'. ²² Dios budödë' lu në'ë Cristo yúgu'të le dë quië gna bé'inë' lei, len buzöë' Lë' quegac bunách queë' quië gaquë' Xanru' lu yúgu'të le naqui queëru'. ²³ Nacgac ca gdu ca nayá' nabanë' Cristo bunách queë', ati' raquë' gdu lu le nayá' nabanë' na'. Runczë' Lë' ga rac gdu yúgu'të le dë.

Nularu' le nadxi'inë' rë'u Dios

2 Dios chbennë' queëli' yöl-la' na'bán gdu, zal-la' zí'atël gucli' ca bönni' natgac ni'a qui dul-la' nabá-ga'li' len ni'a qui dö' bia'li'. ² Dza ni' benli' tuz ca tun bunách cunacgac tsahui' nacuá' yödzylyú ni, len benli' ca gu'ni tu' xöhui', nu rna bë' lu bö'z len rugún dxin nup cutún ca rna xtidzë'ë Dios. ³ Lëzca' cni gacru' yúgu'tëru' rë'u, le benru' ca gzëz ladx-i'ru' len ca bdzag ladx-i'ru' lu yöl-la' bunáchz queëru'. Qui lë ni na' gbá-ga'ru' dul-la' lahuë' Dios le ben ga gunë' rë'u xzguia' ca gunë' quegac yezica' bunách. ⁴ Ni'r cati' ni' nacru' ca bönni' natgac ni'a qui dul-la' gbága'ru', Dios buspanë' rë'u lu yöl-la' gut tsazxón len Cristo le buechi' ladxë'ë rë'u len bdxí'itsquinë' rë'u. Nulali' le zoa le buzá' ladxë'ë queëli' Dios. ⁶ Dios buspanë' rë'u tsazxón len Cristo quië gunë' ga cö'ru' tsazxón len Lë' ga ni' rna bë'ë yehua' yubá. ⁷ Cni benë' Dios, bului'inë'

bunách zi'a za'c ca nac yöl-la' tsahui' qui le buzá' ladxë'ë queëru', bsölë'ë queëru' Jesucristo, le nac bë' ca nadxí'itsquinë' rè'u. ⁸ Nulali' le zoa le buzá' ladxë'ë queëli' Dios le réjlë'li' Cristo. Buslé' lbi'ili', clëg le nacuá' le nac dxi'a benli' lbi'ili', san le nac le runzë' Dios. ⁹ Nutu nu gac gun ba zxon cuini le nulá, le cutu nulá le nacuá' le nac dxi'a nun nu na'. ¹⁰ Le nacru' nac le nunczë' Dios. Le nacru' tuz len Jesucristo, buzóë' rè'u quië gunru' le nacgac dxi'a, le bucözë' zí'atël gunru'.

Rö' dxi icj ládxi'dau'ru' lahuë' Dios ni'a qui le benë' Cristo

¹¹ Gul-tsajnéy ca gucli' zí'atël. Gucli' bunách gza'a, len qui lë ni na' yugu' bönni' judío, bönni' na' ta'chuguë' lu xpéla'quë' le nac bë' náquicnë' queë' Dios, len nazí' laquë' bönni' narugu lu xpéla'quë', ta'né' queëli' nacli' bönni' cunarugu lu xpéla'quë'. ¹² Dza ni' nubíga'li' ga zoë' Cristo. Gucli' bönni' gza'a laugac bunách Israel, len cutu buzi'li' xbey didza' benë' tsutsu Dios le gzxi' lu në'ë gata' quegac bunách queë'. Gzoali' yödzlyú ni, cuzóa le runli' löz, len cunúbnë'nili'-në' Dios. ¹³ Na'a, nacli' tuz len Jesucristo. Zí'atël nubíga'li' lbi'ili' zi'tu' ga zoë' Dios, san na'a nudxiguë'ë lbi'ili' gal-la'z Dios le gutië' Cristo uláz queëru'. ¹⁴ Lëczë' Cristo runë' ga rö' dxi icj ládxi'dau'ru' lahuë' Dios. Lë' benë' ga gu-luhuöaquë' tuz bunách yugu' bönni' judío len yugu' bönni' gza'a, busulé' yöl-la' rley le bubíj lequë' chopl ca tu zö'ö. ¹⁵ Lë ni benë' Cristo cati' gutië' uláz queëru', busulé' yugu' zxba len yugu' le rna bë' nayujgac lu zxba quegac bunách judío, ati' chop cö' bunách na', bunë' tuz bunách cub, nup nacgac tuz len Lëczë'. Cni benë', glequi dxië' yöl-la' rley na'. ¹⁶ Le gutië' Cristo lë'i yag cruz, busulé' yöl-la' rley na', ati' chop cö' bunách na', bunë' lequë' ca tuz bunách len glequi dxië' icj ládxi'dau'quë' lahuë' Dios.

¹⁷ Cni guc, buluí' lahuë' Cristo len benë' lban qui didza' dxi'a ca rbequi dxië' yúgu'të bunách, lbi'ili' na' nacli' bunách gza'a len zoali' zi'tu' ga zoë' Dios, lenca' bunách judío nacuá' gal-la'z. ¹⁸ Na'a, ni'a qui le benë' Cristo, gac gbíga'ru' lahuë' Xuzru' Dios, le zóalenë' rè'u la' Lëzczë' Dios Bö' La'y, zal-la' nacru' bunách judío o bunách gza'a. ¹⁹ Qui lë ni na', lbi'ili', bunách gza'a, cutur nacli' ca bunách zi'tu' zoali' tu luyú cunaqui queëli', san nabáblenli' bunách queë' Dios. Chnacli' di'a dza queë' Dios. ²⁰ Lbi'ili' nacli' ca tu yu'u zoa tsaz. Nacli' ca guiöj xzoagac lahui xlibi zö'ö, le gulucu'ë bönni' gbaz queë' Cristo len bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, ati' Lëczë' Jesucristo naquë' ca guiöj blau qui xlibi zö'ö na'. ²¹ Gduté yu'u na' le nacli' lbi'iczi' ryas lahui xlibi zö'ö na' nacczë' Cristo, nacuá' tu'láp guiöj qui, quië gac tu gdau' la'y le nac tuz len Xanru'. ²² Lbi'iczi' nacli' tuz len Cristo Nu buzóa lbi'ili' quië gacli' ca tu yu'u ga na' yu'ë Dios, le zóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y.

Naquë' Pablo huen lban qui didza' dxi'a laugac bunách gza'a

3 Qui lë ni na', neda', Pablo, yu'a lidx guia le runa' lban queë' Jesucristo quië uzi'li' xbë', lbi'ili', bunách gza'a. ² Ráquida' chnózcizli' ca benë' Dios, budödë' lu na'a dxin runa' quië uzi'li' xbey le ruzá' ladxë'ë queëru'. ³ Dios bulu'ë lahui le bgachi' queë', len buzéjní'në' neda' ca nac. Ca nac lë ni chbuzuja' queëli' lu guich láti'dau'. ⁴ Cati' ulabli' lë ni, gúnbë'li' le réjni'da' ca nac le bgachi' ca nac queë' Cristo. ⁵ Dza ni'të nutu nu buzéjní'në' Dios ca nac le bgachi' na', san na'a, lu në'ë Dios Bö' La'y, chbulu'ë lahui Dios ca nac, bului'inë' yugu' bönni' gbaz la'y queë' len bönni' tu'ë didza' uláz queë'. ⁶ Cni rna lë na' bgachi': "Ni'a qui didza' dxi'a la'del-li' bunách gza'a tsazxon len bunách judío le naqui queë' Dios, luhuöaquë' ca tuz bunách, len luzi'ë xbey tsazxon len lequë' le gzxi' lu në'ë Dios unödzjë' quequë' le dzagquë' Jesucristo." ⁷ Dios buzá' ladxë'ë quia' le bennë' quia'. Lu yöl-la' huac zxon queë' benë' neda' huen lban qui didza' dxi'a queë'. ⁸ Nacra' cuidi'z ca yúgu'të bunách queë' Dios, san Lë' buzá' ladxë'ë quia' gaca' huen lban laugac bunách gza'a qui didza' dxi'a ca nac yöl-la' tsahui' queë' Cristo, le záqui'tsqi. ⁹ Dios budödë' lu na'a guna' ga láquibe'i yúgu'të bunách ca nac le buzoaczë' Dios dza ni'të, lë na' nac tu le bgachi' queë' Dios, Nu ben yúgu'të le rlë'iru'. ¹⁰ Cni guc, quië láquibe'i na'a gdu ca nac yöl-la' rejni'i queë' Dios yúgu'të nup ta'ná bë' len nup dë lu na'gac ni' yehua' yubá, cati' la'le'i ca nacgac bunách queë' Cristo. ¹¹ Dios benë' lë ni, buschinë' lë na' buzoaczë' dza ni'të, le benë' lu në'ë Xanru' Jesucristo. ¹² Le nacru' tuz len Cristo, nazi'ru' latj gbíga'ru' lahuë' Dios, nacru' rugu ladxí' le réjlë'ru' Lë'. ¹³ Qui lë ni na' ráta'yua' lauli' cugác chop ládxi'li' ni'a qui le rzaca' rgui'a neda' quië gáclena' lbi'ili', le nac tu le uzi'li' xbey.

Ca nac yöl-la' nadxí'i queë' Cristo

¹⁴ Qui lë ni na' ruzechu zxiba' lahuë' Xuzë' Xanru' Jesucristo. ¹⁵ Ca lë' nazí' ca' lagac yúgu'të bunách queë', nup nacuá' yehua' yubá len nup nacuá' yödzlyú ni. ¹⁶ Rnabda'-në' Xuzru' Dios, lu yöl-la' yení' záqui'tsqi queë' gunnë' queëli' yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y len gunë' ga gal-li' lu icj ládxi'dau'li'. ¹⁷ Rnabda'-në' Cristo soë' icj ládxi'dau'li' le réjlë'li' Lë'. Rnabda'-në' gunë' ga soali' tsaz lu yöl-la' nadxí'i queë', cutséaj bö' icj ládxi'dau'li' ca nadxí'ili'-në', ¹⁸ quië gac tséjni'li' tsazxon len yúgu'të bunách queë' Cristo ca nac yöl-la' nadxí'i queë', tsca ga rdxin ni' len na', len dxi'l len xtsa'l. ¹⁹ Rnabda'-në' Dios gunë' ga gúnbë'li' yöl-la' nadxí'i na', le cugác gúnbë'ru' gdu ca nac, quië gdu soalen lbi'ili' gdu le nacczë' Dios.

²⁰ Na'a, yöl-la' ba Dios, Nu gac guntër ca gac gnabru' o ca gac sa' ládxi'ru', ugunë' dxin yöl-la' huac queë' lu icj ládxi'dau'ru'. ²¹ Gactecz queë' Dios yöl-la' ba laugac

bunách queë' Cristo len lahuë' Lëczë' Jesucristo, na'a dza len yúgu'të dza zi'a za'c. Ca' gac.

Nunë' rë'u tuz Dios Bö' La'y

4 Na'a, ráta'yua' lauli' neda', yu'a lidx guía ni le runa' Iban queë' Cristo, r nabda' lbi'ili' gunli' gdu ca ral-la' lun nup bulidzë' Dios quië láquigac queë', ca na' bulidzë' ca' lbi'ili'. ² Gul-gác nõxj ladxi' len dxi'i ladxi'. Gul-cóz zxön ladxi' len gul-güí' ládxi'li' Iza'li' tuli' yetuli' lu yöl-la' nadxi' queëli'. ³ Gul-güí' ládxi'li' gácteczli' tuz ca na' chnunë' lbi'ili' Dios Bö' La'y, gunli' cni lu yöl-la' rböz dxí'adau' queëli' le rutság lbi'ili'.

⁴ Tuz nac gdu ca nayá' nabanë' Cristo le dzagru' rë'u. Tuzë' naquë' Dios Bö' La'y zóalenë' rë'u.

Tuz nac le runru' löz, lë na' bulidzë' rë'u Dios quië uz-i'ru' xbey.

⁵ Tuzë' naquë' Xanru'.

Tuz le réjlë'ru'.

Tuz le bdilru' nis.

⁶ Tuzë' naquë' Dios Nu nac Xuzru' yúgu'tëru'.

Lë' rna bé'inë' yúgu'tëru' len rugunë' dxin yúgu'tëru' len rbözcçë' Lë' lu icj ládxi'dau'ru' yúgu'tëru'.

⁷ Tu turu' nazi'ru' tu yöl-la' huac queë' Dios tsca nac le bennë' queëru' Cristo. ⁸ Nac cni ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

Buëpë' yehua' yubá, rchë'ë zian bunách guladzungac.

Gdisië' quegac bunách le runnzë' quequë'.

⁹ ¿Bizxa rë'ni gna lë na' rna: "Buëpë'?" Rusëdi rë'u bötjë' zi'al, bdxinë' dxi'l yödzyú ni. ¹⁰ Nu na' bötj nac la' leyz Nu na' buëp xtsa'tër ni' yehua' yubá quië gdu budzë'ë yúgu'të len le nacczë' Lë'. ¹¹ Cristocz bennë' qui queëru' yugu' yöl-la' huac queë':

Bë' latj la'quë' bönni' lacquë' gbaz queë'.

Benë' ga tu'ë didza' uláz queë' Dios yela'quë' bönni'.

Bsölë'ë yela'quë' bönni' tsjenquë' Iban qui didza' dx-i'a.

Bucu'ë yela'quë' bönni' quië lun chi'ë bunách queë'.

Bucu'ë yela'quë' quië lusëdnë' bunách queë'.

¹² Cristocz bupë'ë cni bunách queë' quië gac lun xchinë', quië lun ga lac gdu nup nacgac ca gdu ca nayá' nabanë' Lë'. ¹³ Cni gac ga gdxintë dza huöacru' tuz yúgu'tëru' ca réjlë'ru' Cristo len ca núnbë'ru'-në' Zx-i'në' Dios. Gacru' nal len huöacru' gdu ca naquë' Lëczë' Cristo. ¹⁴ Cutur gacru' ca bi'idau', ca nacgac nup na' tu'tsa'të ca tun, len nacgac ca tu le nachë' lu yegu, o ca tu le rchë' bíti'tëz bö' reycj, ta'zí' lu na'gac bíti'tëz didza' nu rusëdi lequë', nu na' rzi' ye'i lequë' len yöl-la' sina' qui len run ga ta'chixi ta'nignë'. ¹⁵ Na'a, rë'u ni, le nadxi'iru' Iza'ru', ral-la' güi'ru' didza' le nac gdutë li quië gac huöacru' gdu ca naquë' Cristo, len gacru' tuz len Lë', Nu nac Xani gdu ca nayá' nabanë' le nacru' rë'u. ¹⁶ Cristocz runë' ga rdzag dxi'a gdu ca nayá' nabanë' le nacru' rë'u, ati' gdutë ca nayá' nabanë' na' naguel-la' tsazxón ni'a qui lë na' run tuz gdu ca nayá' nabanë'. Cati' runru' xchinru' tu turu' rë'u na' dzagru' gdu ca nayá' nabanë', gdutë rzxön len rac gdu, ca na' zejaj racr gdu ca nadxi'iru' Iza'ru'.

Yöl-la' na'bán cub napru' le nacru' tuz len Cristo

¹⁷ Uláz queë' Xanru' rëpa' lbi'ili' lë ni len rgu'a lei lu na'li', rnia': Cutur gunli' ca tun nup cunúnbë'gac Dios, nup na' ca ta'zá'z ládxi'gac tun ¹⁸ len nachúl nanitgac icj ládxi'dau'gac. Le nacquë' cunözi len nazidquë', cutu nazi'quë' yöl-la' na'bán na' runnë' queëru' Dios. ¹⁹ Cutu ca' tu'tui'në'. Nudód cuinquë' lu le cunác. Gdu ládxi-i'quë' tunë' yúgu'të le cunác. ²⁰ Nup ni' gulusëdi lbi'ili' ca nac queë' Cristo, cutu ca' gulusëdi lbi'ili' gunli' ca tun bunách cni. ²¹ Le nac gdutë li byónili' ca nac queë' Cristo, len le nacli' queë' tu'sëdi lbi'ili' le nac gdutë li na' zoalen Jesús. ²² Gul-ná be'i yöl-la' bunáchz queëli' le gucli' zi'al, lë na' rnit ni'a qui yöl-la' rzë ladxi' queëli' le cunác le gzxi' ye'i lbi'ili'. ²³ Ral-la' huöacli' cub lu icj ládxi'dau'li' len lu bö' nacczli'. ²⁴ Ral-la' si'li' yöl-la' bunách cub le nunë' Dios ca nacczë' Lë' le ruluí' cuini le run ga runli' le nac dxi'a len le nac tsahui'.

²⁵ Qui lë ni na', cutur si' yë'li'. Yúgu'tëru' ral-la' güi'lenru' Iza'ru' didza' le nacz, le dzagru' yúgu'tëru' gdu ca nayá' nabanë' Cristo.

²⁶ Chqui' hualeyli', cutu ral-la' gunli' dul-la'. Cutu leyli' xtsey. ²⁷ Cutu bi gunli' le güi' latj tu' xöhui' uxícj lbi'ili'.

²⁸ Nu bönni' rbanë' ral-la' usanë' yöl-la' gban queë' len tsazië' huen dxin quië gata' queë' bi unödzjë' quegac nup ta'yadzji.

²⁹ Cutu güi'li' didza' xöhui', san güi'li' didza' dxi'a, yugu' le laclen nu yöni len lun ga gac dxi'a qui nu na'.

³⁰ Cutu ushui'nili' Dios Bö' La'y, le nac bë' náquili' queë' Dios le zóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y, ati' gdxin dza udx uslé' lbi'ili' lu dul-la'.

³¹ Gul-cúa ladj lbi'ili' yöl-la' ruzxë'i len yöl-la' rdza'a len yöl-la' rley, len yöl-la' rdil-l didza' len yöl-la' rutság yudxi, len yúgu'të yöl-la' curle'i Iza'li' dxi'a. ³² Ral-la' gacli' dxi'i ladxi' len huechi' ládxi'li' Iza'li' tuli' yetuli' len unít lauli' Iza'li' tuli' yetuli', ca na' benë' Dios, bunít lahuë' lbi'ili' le nacli' tuz len Cristo.

Ca ral-la' lac nup nacgac zxi'në' Dios

5 Le nacli' zxi'nczë' Dios ati' nadxi'inë' lbi'ili', gul-güí' ládxi'li' gacli' ca naquë' Lë'. ² Ca nac yúgu'të le runli', ral-la' gdxí'ili' Iza'li', ca na' benë' Cristo, bdxinë' rë'u len budód cuinë' lu yöl-la' gut uláz queëru', ben cuinë' ca böa' bëdxdau' rudódiru'-ba' lahuë' Dios ni'a qui dul-la' nabága'ru'. Guquë' ca' ca tu le rla' zxi rdzag ladxë'ë Dios le rgu'ru' lu bcugu la'y queë'.

³ Le nacli' queë' Dios, cutu ca' gunli' le cunác, len cutu gunli' le cural-la' gunli', len cutu uhuídi'li'. Ni'r nutu nu gac bi gnë queëli'. ⁴ Cutu güi'li' didza' xöhui' o didza' cunác o didza' ca'z, yugu' le cural-la' gunli', san nac dxi'a guiëli'-në' Dios: "Xclenu'." ⁵ Chnózcizli' cutu ca' tsazië' ga rna bë'ë Cristo tsazxón len Dios nitüë' bönni' runë' le cunác, o nu bönni' runë' le cural-la' gunë', o bönni' ruhuídi'në'. Nu na' ruhuidi' nac ca nu rij ladxi' bdau' guiöj bdau' yag. ⁶ Cutu güi'li' latj nu si' ye'i lbi'ili' len didza' cunác. Ni'a qui dul-la' cni Dios

gunè' zxguia' nup cutún ca rna xtidzè'è. ⁷ Cutu ca' gunli' tuz bunách cni.

⁸ Zí'atèl' gzoali' ga chul xöhui', san na'a zoali' lu yení', le nacli' tuz len Xanru'. Gul-gác ca bunách qui yení', ⁹ le run yení' na' ga gacru' dxi'i ladxi' len ga güi'ru' didza' le nac gdutè' li, len ga gacru' tsahui'. ¹⁰ Gul-güi' ládxi'li' gnózili' le rdzag ladxè'è Xanru'. ¹¹ Cutu gútsa'li' nup tun le cunác, lè na' tunè' ga chul xöhui', san gul-bíj ga lna' yugu' lè na' tunè'. ¹² Utui'ru' güi'ru' didza' ca nac le tun bagachi'z bunách. ¹³ Cati' bi ubijru' ga lna', gac bè' yúgu'tè tsa nacgac, le gun le nac yení' ga gac bè' yúgu'tè. ¹⁴ Qui lè ni na' nayúj lu guich lè na' rna:

Bubán, li' na' rasiu'.

Gyas ladj nup natgac.

Cristo uzéni'è quiu'.

¹⁵ Gul-yú cuinli' ca runli'. Cutu gacli' curejni'i, san gul-gác bunách ta'yejni'i. ¹⁶ Gul-sí' xbey latj dè queëli' le choaru' dza curác dxi'a queëru'. ¹⁷ Cutu gacli' cunözi. Gul-güi' ládxi'li' tséjni'li' le rë'nnè' Xanru' gunli'. ¹⁸ Cutu súdxili', le gun yöl-la' rzudxi ga nitli' tsaz. Gul-güi'tsca latj gna bé'inè' lbi'ili' Dios Bö' La'y. ¹⁹ Gul-güi'len lza'li' didza' tuli' yetuli' ugunli' dxin yugu' le rul-l lègac salmo, len yugu' le rul-l yöl-la' ba Dios, len yugu' le rul-l nagu'è icj ládxi'dau'ru' Dios Bö' La'y. Gdu ládxi'ru' ral-la' gul-lru' queë', cu'ru'-nè' Dios yöl-la' ba. ²⁰ Gul-gún dxin lè' Xanru' Jesucristo, len gul-guiéteczè' Xuzru' Dios: Xclenu', ca nac yúgu'tè.

Ca ral-la' gunru' quegac di'a dza queëru'

²¹ Gul-gún ca rna xtidza' lza'li' tuli' yetuli' quië cni gunli'-nè' Dios zxön.

²² Lbi'ili', ngul, gul-gún ca rna xtídza'quë' bönni' qui queëli', ca na' ral-la' gunli' ca rna xtidzè'è Xanru'. ²³ Cni ral-la' gunli', le rna bé'inè' ngul bönni' ca na' runè' Cristo, rna bé'inè' bunách queë'. Cristo naquë' ca' Nu ruslá bunách queë', nup na' dzaggac gdu ca nayá' nabanè' Lè'. ²⁴ Ca na' tun ca rna xtidzè'è Cristo bunách queë', lèzca' cni ral-la' lunnu ngul ca rna xtídza'quë' bönni' qui queëcnu ca nac yúgu'tè le rac.

²⁵ Lbi'ili', bönni', ral-la' gdx'i'ili'-nu ngul qui queëli' ca na' Cristo nadxi'inè' bunách queë' len budód cuinë', gutië' uláz quequë'. ²⁶ Cni gutië' Cristo quië bubijë' quizi queë' Dios bunách queë' na', ati' nayargac tu lu nis le nac xtidzè'è. ²⁷ Gutië' uláz quequë' quië gac uschinè' lequë' lahuë' Dios, nacquë' ca tu lari' lach, cutu nua' bösj le ni'aj, len cutu naxú'n, len cutu zoa nitú le run ditj lei, san runè' ga lacquë' gdu dxi'a, nutu nu gac bi gnè quequë'. ²⁸ Ral-la' gdx'i'ili'-nu ngul qui queëli' ca na' nadxi'i cuinli'. Nu bönni' nadxi'inè'-nu ngul queë', nadxi'i cuinë'. ²⁹ Nutu nu bönni' runi zi' cuinë', san rugagu len run chi'i cuinë', ca runè' ca' Cristo le rúnlenè' bunách queë', ³⁰ nup dzaggac gdu ca nayá' nabanè', ati' rë'u ni dzagru' gdu ca nayá' nabanè' Lè'. Náquiniru' xpèlè'è len dxit queë'. ³¹ Lèzca' cni nayúj lu guich la'y, rna: "Qui lè ni na' bönni' ral-la' uca'nè' xuz xnè'è quië tsajsóalenè'-nu ngul queë', ati' gproptè' luhuóaquë' tuz." ³² Lè na' nayúj lu guich ni ru-lu' lahui tu le nac gdutè li, ati' neda' ráquida' rui'

didza' ca' ca nac queë' Cristo len bunách queë' na'. ³³ Lèzca' rui' didza' ca nac queëli'. Yúgu'tèli' lbi'ili', bönni', ral-la' gdx'i'ili'-nu ngul qui queëli' ca na' nadxi'i cuinli', ati' ral-la' lunnu ba la'n bönni' qui queëcnu ngul.

6 Lbi'ili', bi'ida'u, ral-la' gunli' ca rna xtídza'quë' xuz xna'li' quië cni gunli' ca rna xtidzè'è Xanru'. Le nac tsahui' ral-la' gunli'. ² Zxba na' benè' zi'al Dios le naché' tu le gzxi' lu në'è Dios gunè', nac lè na' rna: "Ben ba la'n xuz xna'u, ³ ati' gac dxi'a quiu' len xtsey su' gbanu' yödzyú ni."

⁴ Lbi'ili', xuz, cutu gun leyli' zxi'nli', san gul-scúl-cbi', gut quincil'-bi' len usédicli'-bi' ca rdzag ladxè'è Xanru'.

⁵ Lbi'ili', nul-li' nacli' bönni' nadá'ugac, gul-gún ca rna xtídza'quë' xanli' luyú ni gdu ládxi'li', gunli' lequë' ba la'n lu yöl-la' radxi queëli', gunli' xchinquë' ca ral-la' gunli' xchinè' Cristo. ⁶ Gul-gún xchinquë', clègz cati' ni' tu'yúé' lbi'ili' quië urujli' dxi'a lauquë', san gdu ládxi'li' gul-gún xchinquë' ca rdzag ladxè'è Dios, ca na' ral-la' gunli' xchinè' Cristo. ⁷ Gdu ládxi'li' gul-gún xchinquë', ati' cni gac, gunli' xchinè' Xanru' len clègz xchingac bunách. ⁸ Nöziczli' ca gunè' Xanru'. Gunnè' qui queëru' tsa nac le dxi'a runru' zal-la' nadzanru' o zal-la' nacru' bönni' nadá'ugac.

⁹ Lbi'ili', nacua' queëli' bönni' nadá'ugac, gul-gún dx-i'a cni quegac huen dxin queëli' na', cutu uzeyli' ba nadx lequë'. Gul-tsajnéy ca nac queëli', yu'uli' lu në'è Xanru' zoë' yehua' yubá la' tuz ca nac quequë', ati' Lè' cutu rutsé'è ca runè' qui queë bunách.

Runnè' queëru' Dios le tun chi'i rë'u

¹⁰ Na'a, böchi' lza'adau', gul-gác tsutsu le nacli' tuz len Xanru', zualen lbi'ili' yöl-la' huac zxön queë'.

¹¹ Gul-gún chi'i cuinli', ugunli' dxin yugu' le runnè' queëru' Dios, le tun chi'i rë'u, quië gac soali' tsutsu cati' guë'ni si' bè' lbi'ili' tu' xöhui'. ¹² Cutu rdíl-lenru' bunách náquicni bëla' len dxit, san rdíl-lenru' yöl-la' uná bë' quegac bö' xöhui' ta'dá lu bö'z, dzaggac nup ta'ná bë', len nup nadél-li'gac yöl-la' uná bë', len nup dè lu na'gac, nacua' yödzyú ni ga nac chul xöhui'.

¹³ Qui lè ni na',

Gul-sí' yúgu'tè le runnè' queëru' Dios, le tun chi'i rë'u, quië cati' gdxin queëru' dza ni' lac le nacgac xöhui', gac gua' glenli', len cati' udx gunli' cni, uga'nli' tsutsu.

¹⁴ Gul-zóa tsutsu.

Gul-sí' le nac gdutè li, le gac queëli' ca tu guid guga' lè'li'.

Gul-gác tsahui', le gun chi'i lbi'ili' le nac tsahui' ca run tu lari' yödxi run chi'i lchu'è bönni' rijë' gdil-l.

¹⁵ Gul-zóa sina' quië gunli' lban qui didza' dxi'a le rbe-qui dxi icj ládxi'dau'ru' lahuë' Dios, ca na' ruzóa cuinë' sina' rdè'è lölè' bönni' rijë' gdil-l.

¹⁶ Le nac blau, yöl-la' rejle' queëli' Cristo gac queëli' ca tu le nac tsutsu uzéli' lauli', cui gál-la'-li' yugu' le usán tu' xöhui', le nacgac ca yag uxiti' zoa gui' láhuigac.

¹⁷ Yöl-la' ruslá gac queëli' ca tu lu'u guía le gun chi'i icjli'.

Xtidzè'è Dios gac queëli' ca tu guia tuchi' le runnè' queëru' Dios Bö' La'y, utíl-lenru' le nac xöhui'.

¹⁸ Gul-gún yúgu'tè lè ni len gul-lidzè' Dios, gnábili'-nè' gáclenè' lbi'ili'.

Gul-lídzteczè' Dios, zóalenè' lbi'ili' Dios Bö' La'y. Quiè gunli' cni, ral-la' uspán ládxi'li' len cuhuóá ládxi'li', gnábili'-nè' Dios gáclenè' nup náquigac queë'.

¹⁹ Gul-lidzè' Dios, gnábili'-nè' gáclenè' ca' neda', gun-nè' quia' didza' cati' ral-la' gu'a didza', len gunè' ga gaca' rugu ladxì' cati' guna' lban quiè uzéjní'da' bunách ca nac le bgachi' qui didza' dxi'a. ²⁰ Dios budödè' lu na'a didza' dxi'a na' quiè guna' lban qui, ati' le bena' cni yu'a lidx guia ni. Gul-lidzè' Dios chqui'nu', gnábili'-nè' gunè' ga gaca' rugu ladxì' quiè guna' lban qui didza' dxi'a, ca ral-la' guna'.

Ruúdx didza' bē'è Pablo

²¹ Tíquico, bóchi'ru' na' nadxí'iru'-nè', len runè' xch-inè' Xanru' gdu ladxè'è, quíxjöi'nè' lbi'ili' gdu ca rac quia' len ca runa' neda' ni. ²² Qui lè ni na', gsöla'a-nè' queëli' ati' ului'inè' lbi'ili' ca rac queëtu', ati' cni utipè' ládxi'li'.

²³ Rnabda'-nè' Xuzru' Dios lenca' Xanru' Jesucristo gunè' ga soa dxi' içj ládxi'dau'li', len gata' queëli' yöl-la' nadxí'i le dzag yöl-la' rejlä' queëli' Cristo, yúgu'tèli' na' nacli' queë'. ²⁴ Le ruzá' ladxè'è queëru' Dios gac queëli', yúgu'tèli' na' nadxì'ili'-nè' Xanru' Jesucristo, nac gdu yöl-la' nadxí'i queëli' Lè'. Ca' gac.

Filipenses

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacu'ë Filipos

1 Neda', Pablo, lenca' bi'i Timoteo, nactu' huen dx- in queë' Jesucristo. Rugapa' Dios lbi'ili', réjlë'li' Cristo, len lbi'ili', dë lu na'li' xchinë' Cristo, len lbi'ili', run chi'li' bunách queë' Cristo, zoali' Filipos, náquili' queë' Dios len nacli' tuz len Jesucristo. ² Rnabda'-në' Xuzru' Dios lenca' Xanru' Jesucristo gunnë' queëli' le ruzá' ladxë'ë queëru' len gunë' ga soa dxi icj ládxi'-dau'li'.

Pablo rnabné' Dios bi gunë' quegac bunách ta'yejlë' Cristo

³ Répa'-në' Dios: Xclenu', cati' rza' ladxa'a queëli'. ⁴ Cati' rulidza'-në' Dios len rnabda'-në' gáclenë' lbi'ili', rudziji ladxa'a ⁵ le rajneyda' ca bénlenli' neda' tsaxón dxin qui didza' dxi'a, gzu lauli' runli' dxin na' dza ni' zi'a byónili', len runli' lei ga rdxintë na'a dza. ⁶ Dios gzu lahuë' runë' tu le nac dxi'a lu icj ládxi'dau'li'. Ruzxöni ladxa'a Lë' gúnteczë' cni ga gdxintë dza huödë' Jesucristo. ⁷ Ca na' rza' ladxa'a queëli' nac ca ral-la' guna' le nadxi'itsquida' lbi'ili'. Yúgu'tëli' ruzi'li' xbey tsaxón len neda' le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios, tsal ni yu'a lidx guía, len lëzca' cni benli' cati' ni' bë'a didza', bena' lban qui didza' dxi'a len bena' ga bdxin queëli' tsaz. ⁸ Nözcne' Dios ca nadxi'itsquida' lbi'ili', nac ca na' nadxi'itsquinë' rë'u Lëczë' Jesucristo. ⁹ Rnabda'-në' Dios gunë' ga gdxiri'li' lza'li', len gáta'tsca queëli' yöl-la' rac sxöni len yöl-la' rejni' gdu ¹⁰ quië gac cöli' le nactër dxi'a. Chqui' gac cni queëli', gacli' gdu dxi'a ati' nutu nu gac bi gnë queëli' dza ni' huödë' Cristo. ¹¹ Le nacli' nac bë' le nac dxi'a runë' Cristo lu icj ládxi'-dau'li' quië gla' lahui yöl-la' yení' queë' Dios len gac queë' yöl-la' ba.

Zoaru' nabanru' quië gacru' ca naquë' Cristo

¹² Böchi' lza'adau', rë'nda' gnózi'li' lë ni: Yúgu'të le gac quia' guclen neda' quië gzxáqui'rda' bena' lban qui didza' dxi'a. ¹³ Cni guc, yúgu'të ni'a na'quë' bönni' yúlalui' len yezíca'rë' bönni' ni nözcne' yu'a lidx guía ni le runa' xchinë' Cristo. ¹⁴ Le yu'a neda' lidx guía ni ben ga nácgacrë' rugu ladxi' yelati'z cunuhoágactë' bóchi'ru', tu'zxöni ládxi'quë' Xanru' len cutur tádxinë' tunë' lban qui xtidzë'ë Dios.

¹⁵ Le nactë tunë' lban queë' Cristo la'quë' le tu'xzé'inë' neda' len ta'dil-lë', san yela'quë' tunë' lban queë' gdu ládxi'quë'. ¹⁶ Bönni' tu'xzé'inë' na' tunë' lban queë' Cristo lu yöl-la' run ba zxön cuinquë' len

clëg gdu ládxi'quë'. Të'nnë' lusaca' zi'ë neda' tsal ni yu'a lidx guía. ¹⁷ Bönni' gdu ládxi'quë' na', lu yöl-la' nadxi'i quequë' tunë' lban queë', le nözcne' Diosc budödë' lu na'a dxin runa', runa' lban qui didza' dxi'a. ¹⁸ Cutu run ga rë'a baguí'i lë na'. Rudzija' le rac lban queë' Cristo nácti'tëz, zal-la' tunë' lban gdu ládxi'quë' o cutunë' lei cni.

Na'a, rudzija' ¹⁹ le nözda' ulá' lu le rac quia', yu'a lidx guía ni, le rulidzli'-në' Dios len le ráclenë' neda' Dios Bö' La'y, Nu rsölë'ë queëru' Jesucristo. ²⁰ Cni rë'nda', len ruzxöni ladxa'a-në' Dios, gunë' ga cutu utui'-da', len gunë' ga gac gu'a didza' lu yöl-la' rugu ladxi', ati' lu na'a neda' gactecz yöl-la' ba queë' Cristo na'a dza len yugu' dza zi'a za'c, zal-la' gun bayúdx gattea' o soa' gbana'. ²¹ Ca runi neda', chqui' zoa' nabana', nac quië gaca' ca naquë' Cristo, len chqui' gatia', nac tu le uzi'ra' xbey. ²² Chqui' huac guna' dxin le gaclen didza' dxi'a queë' Cristo chqui' soaza' gbana', cutu nözda' bizxal ral-la' cöa'. ²³ Nac baníg cöa'. Rë'nda' gattea' quië tsajsóalentea'-në' Cristo, le gactër dxi'a quia' lë na', ²⁴ san runr bayúdx soaza' gbana' quië sáqui'da' gáclena' lbi'ili'. ²⁵ Le nözda' nac cni, nözda' ca' ugá'nle-na' lbi'ili' quië gáclena' lbi'ili' quië gacr gdu ca réjlë'li' Cristo, ati' udzjirli' le réjlë'li' Lë'. ²⁶ Cni nac, dusóalena' lbi'ili' leyúbl, le gun ga gdzag ládxi'li'-në' Jesucristo ni'a qui le gunë', gáclenë' neda'.

²⁷ Gul-güi' ládxi'zli' gacli' ca rajlóz didza' dxi'a queë' Cristo. Cni gac, chqui' duyúa' lbi'ili' o chqui' soa' zitu', huayönda' nacli' tsutsu len nacli' tuz, runli' tsaxón dxin qui le réjlë'ru' le za' queëru' ni'a qui didza' dxi'a. ²⁸ Cutu güi'li' latj lun gadxi lbi'ili' nup cuta'le'i lbi'ili' dx-i'a. Lë ni ulu'i' lequë' la'nitië', san ulali' lbi'ili', le gac bë' ráclenë' lbi'ili' Diosc. ²⁹ Dios ru'ë lbi'ili' latj gunli' xchinë' Cristo, clëgz ca réjlë'li' Lë', san lëzca' ca rzaca' rgu'i'li' runli' xchinë'. ³⁰ Na'a, gac gunli' neda' tsaxón güi' ládxi'ru' gunru' lban qui didza' dxi'a. Blë'iczi'li' ca gzxaca' gdi'a cati' bena' cni zi'al, ati' ryónili' ca rzaca' rgu'i'a ca' na'a.

Guquë' nöxj ladxi' Cristo, ati' bdél-li'në' yöl-la' zxön

2 Chqui' rutipë' ládxi'li' Cristo, len chqui' lu yöl-la' nadxi'i queë' ruhuechi' ladxë'ë lbi'ili', len chqui' nacli' tuz len Dios Bö' La'y, len chqui' nadxi'ili' lza'li' len ruhuechi' ládxi'li' lza'li' tuli' yetuli', ² gul-gún ga udziji ladxa'a. Quië gunli' cni, ral-la' gacli' tuz len lza'li' len gac tuz ca nadxi'ili' lza'li' tuli' yetuli'. Lëzca' cni ral-la' gacli' tuz lu bö' nacczli' len ca rza' ládxi'li'. ³ Ca nac le runli', cutu bi ral-la' gunli' lu yöl-la' rudul-li' queëli' o

quië gun ba zxön cuinli', san dxí'adau' ral-la' gunli' yúgu'të, cutu gáquili' nadél-li'rli' lbi'ili' ca lza'li'.
 4 Gul-güi' ládxi'li' gac dxi'a ca' qui lza'li' len clëg queë-zli'.

5 Ral-la' gacli' nöxj ladxi' ca na' guquë' nöxj ladxi' Jesucristo. 6 Lë' nacczë' tuz ca naquë' Dioscz, san cutu gúquinë' ral-la' gunë' bayúdx uga'në' tuz ca na' naquë' Dios. 7 Buca'nczë' yúgu'të le napë', len ben cuinë' ca tu bönni' nada'u. Guljë' ca talj bunách len guquë' gdu bunách. 8 Cati' ni' naquë' bönni', guquë' nöxj ladxi' len benë' ca rna xtidzë'ë Dios, gutië'. Gdë'ë lë'i yag cruz ca na' rac queë' bönni' gdödi bunách. 9 Qui lë ni na' Dios buchisé' Lë', benë' ga naquë' blau ni' yehua' yubá, len benë' ga lë' le nactër blau ca yúgu'të lagac bunách. 10 Cni benë' Dios quië cati' la'yöni ca na' lë' Jesús, luzechu zxibgac yúgu'të nup nacuá' yehua' yubá, len yödzyú, len lu latj chul. 11 Yúgu'të' la'guixjö'ë yalj lulu naquë' Xanru' Jesucristo quië gac yöl-la' ba queë' Xuzru' Dios.

Ral-la' gacru' ca le ta'gú'u yení' yödzyú ni

12 Qui lë ni na', böchi' lza'adau', ca na' benli' ca rna xtidza'a cati' ni' zóalena' lbi'ili', runr bayúdx gunli' ca rna xtidza'a na'a, tsal ni zoa' zi'tu' ga zoali'. Gul-gún xchinë' Xanru' ga gdxintë dza udx uslé' lbi'ili'. Gul-gún cni lu yöl-la' radxi queëli' Lë' len lu yöl-la' rzxiz. 13 Lëczë' Dios runë' dxin lu icj ládxi'dau'li', runë' ga ré'nili' gunli' le rdzag ladxë'ë Lë' len runë' ca' ga sáqui'li' gunli' lë na'. 14 Gul-gún yúgu'të le ral-la' gunli', cutu bi gnëli' qui, len cutu til-l dídza'li'. 15 Cni ral-la' gunli', cui gac nu bi gnë queëli', san quië gacli' xzi'në' Dios, nacli' gdu dxi'a yödzyú ga ni zoali' ladj bunách cunacgac tsahui' len nuca'ngac Dios. Lbi'ili' rgu'li' yení' ladjquë' ca na' ta'gú'u yení' bölj luzxbá cati' ni nac chul, 16 rui'li' lauquë' didza' gbánicnë'. Chqui' cni gunli', huac udzjitsquida' dza huödë' Cristo ni'a qui le nacczli', le gnözda' cutu guc daduz gzoa' banádx gatia' len clëg daduz bena' dxin. 17 Yöl-la' rejle' queëli' Cristo nac tu le rdzag ladxë'ë Dios. Zal-la' gun bayúdx gatia' quië gac gdu yöl-la' rejle' queëli' Lë', udzjida' len uzí'lena' xbey tsaxón yúgu'tëli'. 18 Lëzca' cni ral-la' udzjili' lbi'ili' len uzí'lenli' tsaxón neda' xbey.

Ca tunbi' bi'i Timoteo len bi'i Epafrodito

19 Chqui' cni rë'nnë' Xanru' Jesús, runa' löz gsóla'tea'-bi' queëli' bi'i Timoteo, ati' ni'r udzjida' cati' huödbi' dudíxjöi'bi' neda' catëz rac queëli'. 20 Tuzbi' lëbi' rza' ládxi'bi' ca na' rza' ladxa'a neda', len szxöni rui' ládxi'bi' lbi'ili'. 21 Yúgu'të bönni' yezica', le nac qué-gaczë' tui' ládxi'quë'. Cutu tui' ládxi'quë' xchinë' Cristo. 22 Nóczicli' ca benbi' bi'i Timoteo, burujbi' dxi'a. Tsaxón bénlenbi' neda' dxin qui didza' dxi'a, nacbi' quia' ca tubi' bi'i bönni', tsaxón rúnlenbi'-në' xuzbi' dxin. 23 Gsöla'a-bi' ga zoali' bi'i Timoteo cati' gnözda' nacx gac quia' ni 24 zal-la' ruzxöni ladxa'a-në' Xanru' gunë' ga duyutea' lbi'ili'.

25 Lëzca' ráquida' run bayúdx gsöla'a-bi' ga zoali' bí'i bóchi'ru' Epafrodito. Bi'i ni bénlenbi' neda' tsaxón dxin queë' Cristo, gdíl-lentu' tu' xöhui'. Lbi'iczli' bsóla'li'-bi' ga zoa' quië gáclenbi' neda'. 26 Lëczbi' ré'nibi' duyubi' lbi'ili' len szxöni rui' ládxi'bi' lbi'ili' le nózili' ben bayá' queëbi'. 27 Le nactë güi'bi', guqui gatbi', san buechi' ladxë'ë-bi' Dios, len clëgz lëbi', san buechi' ladxë'ë ca' neda', cui gsëbir ladxa'a ca na' rsëbi ladxa'a na'a. 28 Qui lë ni na', gu'nrdá' gsöla'a-bi' queëli' quië gac udzjili' leyúbl cati' ulé'ili'-bi', len cutur gsëbi ladxa'a neda'. 29 Gul-sí' lu na'li'-bi' lu yöl-la' rudziji queëli', nacbi' bi'i bóchi'ru' réjlë'bi' Cristo. Gul-gún ba la'n yúgu'të bunách nacgac ca nacbi' lëbi', 30 le gzoa banádx queëbi' gatbi' le benbi' xchinë' Cristo len le gú-clenbi' neda' uláz queëli'.

Le nac gdu tsahui'

3 Na'a, böchi' lza'adau', gul-dziji le nacli' tuz len Xanru'. Cutu rupíxj neda' uzuja' queëli' leyúbl lë na' buzujá' queëli' zi'al, le gaclen lbi'ili' lë ni. 2 Gul-gún chi'i cuinli' laugac nup ni' tun le cunác, nacgac ca bö'cu' snia', nup na' tun bayúdx ga grugu lu xpéla'quë' bönni' le nac bë' nacquë' queë' Dios. 3 Rë'u nadél-li'ru' lë na' nac gdu'të li, le nac bë' náquiru' queë' Dios. Le réjlë'ru' Dios, zóalënë' rë'u Dios Bö' La'y, ati' rudzjiru' le nacru' tuz len Jesucristo. Cutu ca' ruzxöni ládxi'ru' tu le runru' racz queëru'. 4 La'naru' ruzxöni ládxi'ru' lë ni, lëzca' neda' chnadél-li'da' bi uzxöni ladxa'a. Chqui' zoë' bönni' ráquinë' ulé' le nacuá' le nunë', neda' nadél-li'rda' ca bönni' na':

5 Grugu lu xpéla'a lë na' nac bë' cati' ni' gúquida' xunu' dza.

Gulja' ladj di'a dza guegac bunách Israel.

Naca' xzi'n xsoë' Benjamín.

Xuz xna'a nacquë' gdu bunách hebreo.

Guca' bönni' gdau' fariseo ca na' bena' ca rna bë' zx-ba queë' Dios.

6 Szxöni bë' ladxa'a zxba na' ga bdxintë gdxia ládxi'-gaca' bunách queë' Cristo.

Tsca gac gaquë' tsahui' bönni' le runë' ca rna bë' zx-ba na', nutu nu bi guc gnë quia'.

7 Na'a, yúgu'të lë na' bena' zxön zi'al, nuzóa' tsla'l le náquida' queë' Cristo. 8 Clëgz yugu' lë na', san nuzóa' ca' tsla'l yúgu'të le dë, quië gac gúnbë'a-në' Xanru' Jesucristo, le nactër Isaca' ca yúgu'të lë na'. Quië gúnbë'a Lë' gru'na' ni'l yúgu'të, ráquida' nac ca bëb, quië uzi'a xbë' Cristo, 9 len quië gaca' tuz len Lë'. Nuhuöaca' tsahui', clëg le runa' ca rna bë' zxba na', san bunë' neda' tsahui' Dioscz le réjlë'a Cristo, ca na' ruünë' tsahui' yúgu'të nup ta'yejlë' Lë'. 10 Rë'nzda' gúnbë'a-në' Cristo len soalen neda' yöl-la' huac queë' Dios le buspán Cristo lu yöl-la' gut, len quië guna' Lë' tsaxón, saca' qui'a ca na' gzxaca' gdi'ë Lë', len quië soa' sina' gatia' ca gutië' Lë', 11 le runa' löz Dios, uspanë' ca' neda' lu yöl-la' gut.

Le runru' quië gdxinru' xlatjru'

¹² Cutu rnia' chnadél-li'da' yúgu'tè lè ni gunnè' quia' Dios, len cutu ráquida' chnaca' gdu tsahui'. Na'a, runa' bayúdx gdél-li'da' yúgu'tè lè na', le chbdél-li'nè' neda' Jesucristo. ¹³ Böchi' lza'adau', cutu ca' nadél-li'da' yugu' lè ni, san tuz le runa' bayúdx. Ruzál ladxa'a le chbdél-li'da', ati' runa' bayúdx gdél-li'da' le zì'a za'. ¹⁴ Runa' ca runè' bönni' jarélu'è rxíti'è quië gdxinè' xlatjè' gdél-li'nè' tu le uzi'è xbey. Cni runa' quië gdél-li'da' lè na' bulidzè' rè'u Dios quië gata' queëru' ni' yehua' yubá le nacru' tuz len Jesucristo.

¹⁵ Cni ral-la' gunru' yúgu'tèru' rè'u, nac gdu ca réjlè'ru' Cristo. Chqui' ráquili' la'li' ral-la' gunli' tu le yubl, Dios uzéjini'nè' lbi'ili'. ¹⁶ Na'a, ca nac lè na' bdél-li'ru', ral-la' gúnteczru' cni.

¹⁷ Böchi' lza'adau', gul-gún ca na' runa' neda'. Chbuli'itu' lbi'ili' ca ral-la' gunli'. Gul-yú ca tun nup na' tun ca na' bentu' netu'. ¹⁸ Chgudxcza' lbi'ili' zian lzu, ati' rëpa' lbi'ili' leyúbl len yöl-la' rbödx quia', rnia': Le tunè' zian bönni' run ga nacque' ca nup cuta'le'i Cristo dxi'a, le tu'zòè' tsla'l le benczè' Lè' lè'i yag cruz. ¹⁹ Bönni' tunè' cni, lu gui' gabíl tsjaquè', le nac dios quequè' le ta'zéz ládxi'què', ati' tun ba zxön cuinquè' ni'a qui le tunè' le ral-la' gun ga lutui'inè'. Tui' ládxi'zè' le dè yöd-zlyú ni, ²⁰ san rè'u ni rui' ládxi'ru' le dè yehua' yubá ga nababru', len rbözru' dza huödè' Xanru' Jesucristo, Nu ruslã rè'u, urujè' yehua' yubá na'. ²¹ Lè' utsé'è gdu ca nayá' nabinru', le rnitcz, gunè' ga huöac ca nac gdu ca nayá' nabanè' Lè', le soa tsalzú. Cni gunè' len yöl-la' huac zxön queë' le ugunè' dxin quië gna bé'inè' yúgu'tè.

Ral-la' udzjilenteczru'-nè' Xanru'

4 Qui lè ni na', böchi' lza'adau', gul-gác tsutsu ca réjlè'li' Xanru'. Nadxi'itsquida' lbi'ili' len rënda' duyúa' lbi'ili'. Runli' ga rudzijda' len nacli' ca tu le ruz-i'a xbey.

² Lbi'ili', Evodia len Síntique, ráta'yua' lauli' gacli' tuz ca ral-la' lac nup náquigac queë' Xanru'. ³ Na'a, böcha'a gdu, rënda' gáclenu' gropnu ni, le glúnlennu neda' dxin, bentu' lban qui didza' dxi'a, ati' guladzagüè' ca' netu' Clemente len yezíca'rè' lza'a na'. Chnayujgac laquè' yehua' yubá ga na' nayujgac lagac nup chnadél-li'gac yöl-la' na'bán gdu.

⁴ Gul-dzjilentecz-nè' Xanru'. Leyúbl, rnia': Gul-dziji. ⁵ Gul-gác dxi'i ladxì' len yúgu'tè bunách. Chzoa huödè' Xanru'.

⁶ Cutu ubi ugui'ili', san gul-náb lahuè' Dios le rquínili' len gul-guie': "Xclenu'", ca nac yúgu'tè lè na' rnbli'. ⁷ Dios gunè' ga gac queëli' le cuequi dxi icj ládxi'dau'li', lè na' nadódr bè'i ca le gac la'yejni'i bunách. Lè na' rbequi dxi icj ládxi'dau'ru' gun chi'i icj ládxi'dau'li' len le rza' ládxi'li' le nacli' tuz len Jesucristo.

Ral-la' sa' ládxi'ru' le nacgac dxi'a

⁸ Ga ruúdxte, böchi' lza'adau', gul-sá' ládxi'li': yúgu'tè le nac dxi'a, len le nac bica' ba, len le nac gdutè li, len le nac gdu, len le nac tsahui', len le nac ba'a, len le nac lach, len le ral-la' gunru' ba la'n.

⁹ Gul-gún ca na' busèdda' lbi'ili', lè na' gzxi' lu na'li' tsca na' bé'lèna' lbi'ili' didza' len tsca na' bena' ga ni' zoali'. Dios, Nu runn queëru' le rbequi dxi icj ládxi'-dau'ru' sóalenè' lbi'ili'.

Le dxi'a glunè' queë' Pablo bönni' Filipos

¹⁰ Rudzjilenda'-nè' Xanru' le rui' ládxi'li' neda' leyúbl. Cutu rnia' gul ládxi'li' neda', san cutu guta' queëli' latj gáclenli' neda' zi'al. ¹¹ Lèzca' cni, cutu rnia' cni le zoa bi ryadzj quia', le nazèda' gdzag ladxa'a le dèz quia'. ¹² Chgdöda' lu yöl-la' yechi' len lu yöl-la' tsahui'. Nazèda' soa' nácti'tèz, zal-la' nöljda' o nabí l rduna', len zal-la' dè quia' szxöni o zoa bi ryadzj quia'. ¹³ Yúgu'tè huazáqui'da' le rutipè' ladxa'a Cristo. ¹⁴ Benli' dxi'a cati' ni' gúclenli' neda', butipli' ladxa'a cati' gzxaca' gdi'a.

¹⁵ Lbi'ili', bönni' Filipos, nóziczli' ca guc quia' dza ni' cati' buzá'a luyú Macedonia, yjena' lban qui didza' dxi'a. Tsca nacua' bunách queë' Cristo, nutur nu guclen neda', san lbi'izli' gúclenli' neda'. Bsóla'li' quia' bi bunödzejli', le gzxi' lu na'li' lban bena' neda'. ¹⁶ Tsal ni' gzoa' Tesalónica, tu chop lzu bsóla'li' quia' le bunödzejli' cati' ni' byadzj quia'. ¹⁷ Cutu rui' ladxa'a bi si'a, san rënda' gata'r queëli' le uzi'li' xbey yehua' yubá. ¹⁸ Rëpa' lbi'ili': Chgzxi'a yúgu'tè lè na' bsóla'li' quia', ati' gdödti bè'i tsca le byadzjda'. Ben ga nac cni lè na' bsóla'li' lu na'bi' bi'i Epafrodito. Lè na' bunödzejli' nac ca tu le rla' zxix rdxintè lahuè' Dios, len ca tu le rgu'ru' lahuè' Dios le rdzag ladxè'è. ¹⁹ Dios gunnè' queëli' yúgu'tè le ryadzj queëli', tsca nac yöl-la' tsahui' rø' yehua' yubá, le nacli' tuz len Jesucristo. ²⁰ Gactecz queë' Xuzru' Dios yöl-la' ba. Ca' gac.

Tu'gáp Dios lza'gac bunách queë' Cristo

²¹ Uláz quia' neda', gul-gáp Dios nup ni' náquigac queë' Dios le nacgac tuz len Jesucristo. Tu'gapè' lbi'ili' Dios böchi' lza'ru' ni nunquè' neda' tsaxzón. ²² Lèzca' tu'gáp lbi'ili' Dios yúgu'tè nup ni náquigac queë' Dios, len lèzca' cni, tu'gapè' lbi'ili' Dios yugu' huen dxin nacu'è lidxè' bönni' rna bè'è gdu luyú Roma.

²³ Rnabda'-nè' Xanru' Jesucristo uzá' ladxè'è queëli' yúgu'tèli'. Ca' gac.

Colosenses

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacu'ë
Colosas

1 Neda', Pablo, naca' gbaz queë' Jesucristo le rë'n-
në' cni Dios, dzagbi' neda' bi'i bóchi'ru' Timoteo.
² Rugapa' Dios lbi'ili', nacli' quizi queë' Dios, len nacli'
bóchi'tu' réjlë'li' Cristo zoali' Colosas. Rnabda'-në'
Xuzru' Dios uzá' ladxë'ë queëli', len gunë' ga soa dxi icj
ládxi'dau'li'.

Pablo rulidzë' Dios, rë' Lë': "Xclenu"

³ Rétecztu'-në' Dios, Xuzë' Xanru' Jesucristo: Xclenu',
cati' rulidztu'-në' Dios, rnábitu'-në' bi gunë' queëli' ⁴ le
byónitu' didza' ca réjlë'li' Jesucristo, len ca nadxi'ili'
yúgu'të nup náquigac quizi queë' Dios. ⁵ Cni runli' le
runli' löz le nuzóë' queëli' Xanru' ni' yehua' yubá, lë na'
byónili' qui cati' bé'lentu' lbi'ili' didza' le nac gdu'të li
qui didza' dxi'a. ⁶ Didza' dxi'a na' bdxin queëli' ca rdxin
ca' gdu'të yödzlyú. Run dxin len rac lban qui, gdu'të
yödzlyú, la' tuz ca rac ga zoali', dza ni'të ga rdxintë
na'a dza, cati' ni' byónili' len le nactë bénbë'li' le ruzá'
ladxë'ë queëru' Dios. ⁷ Busëdnë' lbi'ili' lë ni Epafras,
bönni' nadxi'iru'-në', rúnlenë' netu' tsazxón dxin len
naquë' ca' huen dxin gdu queë' Cristo, ráclenë' lbi'ili'.

⁸ Bönni' ni gdíxjöi'në' netu' ca nadxi'ili' lza'li', le runë'
Dios Bö' La'y ga gac gunli' cni.
⁹ Qui lë ni na' netu' ca', dza ni'të ga rdxintë na'a dza
cati' gúquibe'itu' lë ni, cutu ca' rzoa dxitu' rulidztu'-në'
Dios, rnábitu'-në' gáclenë' lbi'ili', len rnabtu' lahuë'
gunë' ga gúnbë'li' gdu le rë'ncznë' Lë', len gunnë'
queëli' yúgu'të yöl-la' rac szxöni len yöl-la' rejni' le
rgu'ë rë'u Dios Bö' La'y. ¹⁰ Cni rnábitu'-në' quië gac
gunli' ca ral-la' lun nup náquigac queë' Xanru', gunli'
yúgu'të le rdzag ladxë'ë Lë', len sáqui'li' gunli' yúgu'të
le nac dxi'a, len gacr gdu ca núnbë'li'-në' Dios.

¹¹ Rnábitu'-në' utipë' ládxi'li', gunnë' queëli' yöl-la'
huac gdu queë', quië gac gua' glenli' yúgu'të, len cözli'
zxön ladxí' len udziji ládxi'li'. ¹² Lu yöl-la' rudziji queëli'
gul-guié' Dios Xuz: "Xclenu", le budödë' lu na'ru' gata'
queëru' latj lu yení' queë', gunru' tsazxón nup
náquigac quizi queë'. ¹³ Dios Xuz na' buslé' rë'u lu na'
nu rna bë' latj chul, len budödë' rë'u ga na' rna bë'ë
Zxi'nczë', Nu nadxi'inë'. ¹⁴ Zxi'në' na' böa'uë' rë'u,
gutië' uláz queëru', len bunít lahuë' rë'u ca nac dul-la'
gbága'ru'.

Nuhuöacru' tuz len Dios le gutië' uláz queëru' Cristo

¹⁵ Cristo naquë' tuz ca naquë' Dioscz, Nu curlé'iru'.
Zoaczë' Lë' zí'atël ca yúgu'të le benë' Dios. ¹⁶ Lu në'ë
Cristo benë' Dios yúgu'të le dë, le nacuá' luzxbá, len le
nacuá' luyú, yugu' le rlé'iru' len yugu' le curlé'iru', lë
na' nacgac latj blau, len yugu' yöl-la' uná bë', len le
nadél-li'gac yöl-la' zxön, len yugu' yöl-la' huac qui
yehua' yubá len qui luyú ni. Yúgu'të benë' Dios lu në'ë
Cristo quië uzi'ë xbey Lë'. ¹⁷ Cristo zoaczë' zí'al ca
yúgu'të le dë, ati' yúgu'të nacua'tecz ni'a queë' Lë'.

¹⁸ Cristo naquë' Xangac bunách queë', len runödzejë'
quequë' yöl-la' na'bán. Naquë' ca' Nu gzu lau bubán
tsaz lu yöl-la' gut. Zí'al Lë' bubanë' tsaz lu yöl-la' gut
quië gáctërë' blau ca yúgu'të le dë. ¹⁹ Cni guc, le bdzag
ladxë'ë Dios Xuz soalen Cristo gdu le nacczë' Lë'.

²⁰ Ni'a qui le benë' Cristo, Dios benë' ga gac luhuöac
tuz len Lë' yúgu'të le dë, le nacuá' luyú, len le nacuá'
luzxbá. Bunë' leygac tuz len Lë' le bulaljë' xchönë'
Cristo, gutië' lë'i yag cruz.

²¹ Lbi'ili', zí'atël nulá'alenli'-në' Dios len gucli' ca bönni'
ni' cuta'le'i Dios dxi'a lu icj ládxi'dau'li' ni'a qui dö' bi-
a'li', san na'a chbunë' lbi'ili' tuz len Lë'. ²² Cni guc, le
budödë' cuinë' Cristo, gutië' uláz queëli' quië gac
uschinë' lbi'ili' lahuë' Dios, nacli' quizi queë' len gacli'
gdu dxi'a, nutu nu bi gac gnë' queëli'. ²³ Cni gac chqui'
uga'nli' tsutsu ca réjlë'li' Cristo, gacli' ca tu yu'u xzoa
ga rë' xlibi zö'ö qui, len cutu tseaj bö' ládxi'dau'li' ca
runli' löz didza' dxi'a byónili', lë na' rac lban qui gdu'të
yödzlyú le benë' Dios zcan luzxbá. Dios buzóë' neda',
Pablo, quië gaca' huen dxin qui didza' dxi'a na'.

Dxin budödë' Dios lu në'ë Pablo

²⁴ Rudzijda' na'a ca nac le rzaca' rguia quië gáclena'
lbi'ili', len ruúdx rza'a lu gdu ca nayá' nabana' le rzaca'
rguí'lëna' tsazxón Cristo uláz qui gdu ca nayá' nabanë'
Lë' le nac bunách queë'. ²⁵ Dios benë' ga naca' huen
dxin quegac bunách queë' Cristo, runa' xchinë' Dios, le
budödë' lu na'a guna' quië gáclena' lbi'ili', quíxjö'a
gdu ca nac xtídzë'ë Dios. ²⁶ Ruzéjni'da' bunách le na-
gachi', lë na' bgachi' dza ni'të, nutu nu benbë' lei, san
na'a Dios chbului'inë' bunách náquigac quizi queë' ca
nac qui. ²⁷ Dios gu'ncznë' gunë' ga lumbë' yugu' yöl-la'
tsahui' gdu qui le nagachi' ni, lë na' ta'yöni bunách
gza'a. Cni rna lë na' bgachi': "Cristo naquë' tuz len
lbi'ili', len naquë' le nac löz gdél-li' tsazli' lu yení'
queë'."

²⁸ Runtu' lban queë' Cristo, rusa'tu' ládxi'gac yúgu'të bunách, len gazxj ga rë' ruséditu' lequë' yöl-la' rejni'i, quië gac uschintu' lahuë' Dios yúgu'të bunách, nac-que' gdu ladxi' le nacque' tuz len Jesucristo. ²⁹ Quië gac cni runa' dxin, len rui' ladxa'a udx guna' lë ni, runa' dxin yöl-la' huac gdu na' runnë' quia' Cristo.

2 Rë'nda' gnózili' rui'tsca ladxa'a runa' le gaclen lbi'ili' lenca' le gaclen bunách yödz Laodicea, len le gaclen ca' yúgu'të nup gatga gulale'i neda'. ² Runa' cni quië la'díp ládxi'que', len lacquë' tuz lu yöl-la' nadxí'i, len luzi'ë xbey yúgu'të yöl-la' tsahui' qui yöl-la' run löz gdu le runn queëru' yöl-la' rejni'i. Cni rac quië lunb'ë le bgachi' queë' Dios Xuz, lë na' nacczë' Cristo. ³ Lu në'ë Cristo ruzi'ru' xbey yúgu'të yöl-la' tsahui' qui yöl-la' rac sxöni len yöl-la' rejni'i. ⁴ Lë ni rëpa' lbi'ili', cui gac nu si' ye'i lbi'ili', nu güi' didza' tséjlë'ru' le cunác. ⁵ Zal-la' zoa' zi'tu' ga zoali' lu gdu ca nayá' nabaná', lu bö' naccza' zóalena' lbi'ili' len rudzijda' le rlé'ida' rö' zxba queëli' len nac tsutsu ca réjlë'li' Cristo. ⁶ Qui lë ni na', ca na' gzxí' lu na'li' Xanru' Jesucristo, lëzca' cni ral-la' gunli' yúgu'të le gunli', dzaguë' lbi'ili' Lë'. ⁷ Ca na' nun luí yag ga rë', lenca' ca na' nayás zö'ö lu xlibi zö'ö, gul-zoalen Cristo. Gul-zóa tsutsu ca réjlë'li' Lë', ca na' chnazëdli'. Gul-guie'teczë' Dios: "Xclenu'."

Le cub nacru' le dzagru'-në' Cristo

⁸ Gul-gún chi'i cuinli' cuigüi'li' latj nu si' ye'i lbi'ili', nu ugún dxin yöl-la' rejni'i quegac bunách len yugu' didza' ta'nazë' nac gdu'të li, ca nac le ta'lëbi bunách tun, len ca nac le tu'sëdi bunách le nac qui yödzlyú ni len clëg le nac xtudzë'ë Cristo.

⁹ Zoalen Cristo gdu'të le nacczë' Dios zal-la' böaquë' bunách, ¹⁰ ati' lbi'ili' napli' gdu'të le naquë' Dios le dza-gli'-në' Cristo, Nu rna be'i yúgu'të nup ta'ná bë' len bönni' bi dë lu na'quë'. ¹¹ Narugu lu xpéla'que' bönni' judío le ruluí' náquicnë' queë' Dios, san lbi'ili', le dza-gli' Cristo, zoalen lbi'ili' le ruluí' náquili' queë' Dios, le cunáquini lu ni'a lu na'gac bunách. Tu'gúë' tu guiddau' bönni' judío, san lbi'ili', nadúa gdu'të yöl-la' bunách queëli' bënlenli' dul-la'. Cni nac queëli' le benli' tsaxón Cristo cati' gutië' lë'i yag cruz. ¹² Cati' bdil-li' nis bgáchi'lenli'-në' Cristo tsaxón yeru ba len bubán-lenli'-në' tsaxón le gyéjlë'li' Dios, len yöl-la' huac queë' buspanë' Cristo lu yöl-la' gut. ¹³ Zí'atël gucli' ca nup chnatgac ni'a qui dul-la' gbága'li' len cutu gzoalen lbi'ili' le ruluí' náquili' queë' Dios, san na'a Dios nunë' ga nabánlenli'-në' tsaxón Cristo, len bunít lahuë' lbi'il-i' ca nac yúgu'të dul-la' gbága'li'. ¹⁴ Dios busulë' yugu' le nabága'ru' le nayujgac lu zxba queë', lë na' tu'quí rë'u. Bugúë' lë na' nabága'ru' len bdë'ë lei lë'i yag cruz ca tu le nabaguë'ë Cristo. ¹⁵ Cati' gutië' Cristo lë'i yag cruz, bugúë' yöl-la' huac uná bë' quegac bö' xöhui' uná bë' len quegac nup dë lu na'gac yöl-la' huac xöhui', le bulu'ë lahui le nacgac bö' xöhui' len bugúë' yöl-la' huac uná bë' quegac, le gutië' lë'i yag cruz na'.

Ral-la' güi' ládxi'ru' le nac qui yehua' yubá

¹⁶ Qui lë ni na', cutu güi'li' latj nu uquí lbi'ili' ca nac le ri'j ráguli' o le curunli' zxön yugu' dza lni, o le curunli' zxön beo' zi'a ruzé, o le curunli' zxön yugu' dza la'y quegac bunách. ¹⁷ Yúgu'të lë ni nac ca tu bxin qui le ral-la' gac, ati' le ruluí' yúgu'të lë ni naquë' Cristocz. ¹⁸ Cutu güi'li' latj nu gun ga unitli' le ral-la' si'li', nu runtsca bayúdx ga lac nöxj ládxi'gac bunách len lun zxön yugu' gbaz la'y. Tu'gutsa' cuinquë' le cutu gulalé'inë', len tun ba zxön cuinquë' ca nac le dzö'z icjquë' lu yöl-la' bunáchz quequë'. ¹⁹ Nu run cni cutu da' Cristo, Nu nac Xanru' len ruzöë' tsutsu gdu ca nayá' nabanë', le nacru' rë'u. Rugahuë' lei, len runë' ga nac tuz ni'a qui le zeaj lu dxit lu bin, ati' rxzön gdu ca nayá' nabanë' ca rë'nnë' Dios uxönë' lei.

²⁰ Lbi'ili' chnatlenli'-në' Cristo quië cutur la'ná be'i lbi'ili' zxba qui yödzlyú. ¿Bizx quië runli' tsca ni nacli' qui yödzlyú, len runli' ca ta'ná bë' zxba qui? ²¹ Cni ta'ná yugu' zxba qui yödzlyú ni:

Cutu quitjnu' lë ni;

Cutu gagu' lë na';

Cutu canu' yetú le dë.

²² Yúgu'të lë ni la'nít cati' chbugunru' leygac dxin. Cni nacgac le ta'ná bë' bunách len yugu' zxba nazí' lu na'quë'. ²³ Le nactë, yugu' zxba ni, ráquiru' napgac yöl-la' rejni'i. Tun ga ruluí' cuinru' ca bunách gdau', len ga ruluí' cuinru' nöxj ladxi', len ga rusaca' zi'ru' gdu ca nayá' nabinru', san zxba ni cutu ca' taclen rë'u quië gac gna bé'iru' yugu' le rzë ládxi'ru' lu yöl-la' bunáchz queëru'.

3 Na'a, chqui' nubánlenli'-në' Cristo, gul-güi' ládxi'li' le nacgac qui yehua' yubá ga ni' rö'ë Cristo cuit lë'ë yubél Dios, ga naquë' blau. ² Gul-sá' ládxi'li' le tac xtasa', len clëg le tac luyú ni. ³ Nac queëli' tsca chnatli', ati' yöl-la' na'bán queëli' run chi'ë Cristo ga ni' zoaczë' Dios. ⁴ Cristo nabánili' lbi'ili'. Cati' uluí' lahuë' Lë', ni'r uluí' lauli' ca' lbi'ili' tsaxón len Lë' lu yení' queë'.

Yöl-la' na'bán gul len yöl-la' na'bán cub

⁵ Qui lë ni na', gul-gún ga la'nít le nacua'len lbi'ili' qui yödzlyú ni:

yugu' le cunác,

len le nacgac xöhui',

len yugu' le rzë ládxi'li' le cunác,

len yugu' le rzë ládxi'li' le nac xöhui',

len yöl-la' ruhuidi',

le nac tuz ca nu rij ladxi' bdau' guiöj bdau' yag, le cutu rij ladxi' Dios nu ruhuidi'. ⁶ Le tun yugu' le cni, Dios gunë' zxguia' yúgu'të nup cutún ca rna xtudzë'ë.

⁷ Yugu' dul-la' cni benli' ca' lbi'ili' cati' ni' nadödli' lu na'gac. ⁸ Na'a, cutur gunli' yugu' lë ni:

cutur gdza'ali';

cutur leyli';

cutur nu gunli' zi';

cutur gnë xöhui'li';

cutur gnali' le cunác.

⁹ Cutu si' yé'ili' lza'li' tuli' yetuli' le chnuca'nli' le gucli' zi'al, len yugu' le benli' zi'al. ¹⁰ Chnacli' bunách cub, len tu tu dza rcubli', ruhuöacri' ca nac Nu na' bun lbi'ili', quië gúnbë'li' Lë' gdu ca naquë' Lë'. ¹¹ Le chdza-gru'-në' Cristo:

cutur nacru' bönni' gza'a len bönni' judío;
cutur nacru' bönni' narugu lu xpéla'quë' le nac bë' nu naqui queë' Dios len bönni' cunarugu lu xpéla'quë' lë na' nac bë';

cutur nacru' bönni' ta'yejni'i len bönni' cuta'yejni'i;
cutur nacru' bönni' nadá'ugac len bönni' cunadá'u-gac.

Na'a, Cristo naquë' yúgu'të le nac Isaca' len dzaguë' yúgu'tëru'.

¹² Dios nadxi'inë' lbi'ili' len gröë' lbi'ili' quië gáquili' quizi queë'. Qui lë ni na', ral-la':

güi' ládxi'li' lza'li',
len gacli' dxi'i ladxí',
len nöxj ladxí',
len cuidi' ladxí',
len cözli' zxon ladxí'.

¹³ Chqui' rac didza' bizxj tuli' len yetuli', gul-guá' glen lza'li' tuli' yetuli', len gul-nít lau lza'li' tuli' yetuli' ca na' benë' Cristo, bunít lahuë' lbi'ili'. ¹⁴ Le nactër blau ca yúgu'të lë ni, ral-la' gdxí'ili' yúgu'të bunách, le nac yöl-la' nadxi'i le run ga nacru' tuz len ga nacru' gdu.

¹⁵ Gul-güi' latj gna be'i icj ládxi'dau'li' le rbequi dxi icj ládxi'dau'ru', le runnë' queëru' Dios. Qui lë ni na' bu-lidzë' lbi'ili', quië gacli' tuz lu gdu ca nayá' nabanë' Cristo. Gul-guië' Dios: "Xclenu'."

¹⁶ Gul-sí' lu na'li' xtídzë'ë Cristo le gac queëli' ca tu yöl-la' tsahui' zxon. Le zoalen lbi'ili' yöl-la' rejni'i queë' Dios, gul-sëdi len gul-zejni'i lza'li' tuli' yetuli'. Gdu ládxi'li' gul-gúl-l queë' Dios yugu' salmo, len yugu' le rul-l yöl-la' ba len yugu' le rul-l la'y, guiëli'-në' Dios: "Xclenu'." ¹⁷ Yúgu'të le runli', le nac didza' rui'li' o le nac dxin runli', gul-gún yúgu'të lu lë' Xanru' Jesús, len guiëli'-në' Dios Xuz: "Xclenu'", dzaguë' lbi'ili' Cristo.

Le ral-la' gunru' qui lza'ru' le náquiru' queë' Cristo

¹⁸ Lbi'ili', ngul nutság ná'lenli' bönni', gul-gún ca rna xtídza'quë' bönni' qui queëli' ca ral-la' gunli', le náquili' queë' Xanru'.

¹⁹ Lbi'ili', bönni' nutság ná'lenli' ngul, gul-dxi'i ngul qui queëli', len cutu uzeyli' ba nadx lecnu.

²⁰ Lbi'ili', bi'i ra'bán, gul-gún ca rna yúgu'të xtídza'quë' xuz xna'li'. Lë ni rdzag ladxë'ë Xanru'.

²¹ Lbi'ili', nul-li' nacli' xuzgac bi'idau', cutu töd bë'i gut quinli' xzi'nli', cui huöa ládxi'cbi'.

²² Lbi'ili', nul-li' nacli' bönni' nadá'ugac, gul-gún ca rna yúgu'të xtídza'quë' xanli' luyú ni. Clëgz gunli' cni cati' tu'yúë' lbi'ili' ca na' tun nup të'ni lun ga la'dzág ládxi'gac bunách, san gdu ládxi'li' gul-gún xchinquë' ca ral-la' lun nup tadxi Dios. ²³ Ca nac yúgu'të le runli', gul-gún gdu ládxi'li', gac ca runli' xchinë' Xanru' len clëgz ca runli' xchingac bunách. ²⁴ Chnóczicli' ubi'ë queëli' Xanru', gunnë' queëli' le chnupë'ë Dios quegac

nup nacgac xzi'nczë'. Cni gac, le runli' xchinë' Xanru' Jesucristo. ²⁵ Nu rua' dö', ubi'ë qui nu na' Xanru' ca nac dö' rua' nu na', le cutu utsé'ë Dios ca ral-la' ubi'ë qui queëgac bunách.

4 Lbi'ili', nul-li' nacli' xangac bunách, gul-gún le nac tsahui' len le nac dxi'a ca rugunli' dxin yugu' huen dxin queëli'. Gul-tsajnéy zoa ca' queëli' Xanli' ni' yehua' yubá.

² Lbi'ili', yúgu'tëli', gul-lídzteczë' Dios. Gul-spán ládxi'li' ulidzli'-në' Dios, len gul-guië': "Xclenu'." ³ La' na'z cati' rulidzli'-në' Dios, gul-náb-në' ca' gáclenë' netu', gunnë' netu' latj quíxjö'tu' xtídzë'ë Xanru', quië gac uzéjni'tu' bunách le bgachi' ca nac queë' Cristo. Le runa' cni nadzuna' lidx guía ni. ⁴ Gul-náb-në' ca' Dios, gunnë' neda' latj usálj la'ana' le bgachi' na' ca ral-la' gunnë'.

⁵ Lu yöl-la' rejni'i queëli', gul-gún le runli' laugac nup cuta'yejlë' Cristo. Gul-guntsca dxin yugu' dza uzá' ladxë'ë queëli' Dios, gunli' xchinë'. ⁶ Ral-la' güi'li' didza' ca rdzag ladxë'ë Dios len ca ral-la' gun nup náquigac queë'. Ral-la' gnózili' ca' nac ral-la' ubi'ili' didza', bi guiëli' tu tu bunách.

Tu'gáp Dios lza'gac bunách queë' Cristo

⁷ Le rac quia' ni quíxjöi'në' lbi'ili' Tíquico, naquë' bóchi'ru' nadxi'iru'-në'. Naquë' ca' huen dxin gdu queë' Xanru', rúnlenë' neda' tsazxon dxin queë' Xanru'. ⁸ Qui lë ni na' rsöla'a-në' ga zoali', quië uzéjni'në' lbi'ili' le rac quia', len utipë' ládxi'li'. ⁹ Zéajlenë' lë' tsazxon Onésimo, bóchi'ru' na' nabáclenë' lbi'ili'. Naquë' ca' bóchi'ru' nadxi'iru'-në', len rejle'ë Xanru'. Chopë' ni la'guíxjöi'në' lbi'ili' yúgu'të le rac ni.

¹⁰ Rugapë' Dios lbi'ili' Aristarco, yú'ulenë' neda' tsazxon lidx guía. Rugapbi' Dios ca' lbi'ili' bi'i Marcos, bi'i bönni' queënu ngul zanë' Bernabé. Chgudxa' lbi'ili' bi' gunli' queëbi' bi'i Marcos na'. Chqui' huidbi' ga zoali', gul-gún-bi' ba la'n. ¹¹ Rugapë' Dios ca' lbi'ili' bönni' ni lë' Jesús, zoa yetú lë' Justo. Nacuá' zian bunách judío ta'yejlë' Cristo, san tsonnzë' ni ladj bunách judío tunë' tsazxon len neda' dxin qui le rna bë'ë Dios, len szxöni tu'huí' zxonë' neda'. ¹² Rugapë' Dios lbi'ili' Epafras, bönni' na' nababë' ca' lbi'ili', naquë' huen dxin queë' Cristo. Gdu ladxë'ë rulidzë' Dios, ráta'yuteczë' lahuë' gáclenë' lbi'ili' quië soali' gdu ladxí', len soali' ca' sina' gunli' yúgu'të le rë'ncznë' Dios. ¹³ Runa' Ina' lau queë' Epafras na', rui'tsca ladxë'ë lbi'ili' lenca' nup nacué' Laodicea, len nup nacué' Hierápolis. ¹⁴ Rugapë' Dios lbi'ili' Demas, lenca' Lucas, bönni' na' ruún bunách, ati' nadxi'iru'-në'.

¹⁵ Gul-gáp Dios bóchi'ru' nacué' Laodicea, lenca' Ninfas len bunách queë' Cristo nacué' lidxnu Ninfas na'.

¹⁶ Cati' udx ulabli' guich ni ga ni' zoali', gul-gún ga luláb lei bunách queë' Cristo nacué' Laodicea. Gul-láb ca' lbi'ili' guich na' la'söla' queëli' bunách Laodicea na'. ¹⁷ Gul-guië'ë Arquipo: "Bë' ladxu'u gunu' dxin na' budödë' lu na'u Xanru'."

¹⁸ Neda', Pablo, ruzujcza' lu guich dídzda'dau' ni, rnia': Rugapa' Dios lbi'ili'. Gul-tsajnéy ca rac quia' ni nadzu-

na' lidx guia. Rnabda'-në' Dios uzá' ladxë'ë queëli' le
nac dxi'a. Ca' gac.

1 Tesalonicenses

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacué' Tesalónica

1 Neda', Pablo, dzagquë' neda' Silvano len bi'i Timoteo, rugapa' Dios lbi'ili', náquili' queë' Cristo, len zoali' Tesalónica, nacli' tuz len Dios lenca' len Xanru' Jesucristo. Rnaba' lahuë' Xuzru' Dios lenca' lahuë' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj ladxí'dau'li'.

Le rac bë' ta'yejlë' Dios bunách Tesalónica

2 Rétecztu'-në' Dios: Xclenu', cati' rajneytu' ca nac queëli' yúgu'tëli'. Rajnéytecztu' lbi'ili', bi rnabtu' queëli' lahuë' Dios cati' rulidztu'-në'. **3** Lahuë' Xuzru' Dios rajnéytecztu' ca nac le runli' le réjlë'li' Cristo, len ca nac dxin runli' le nadxi'ili'-në', len ca na' nácteczli' tsutsu le runli' löz Xanru' Jesucristo. **4** Böchi' Iza'tu', Dios nadxi'inë' lbi'ili', ati' nózitu' gröczë' lbi'ili' Lë'. **5** Cni nac, le bdxin queëli' didza' dxi'a runtu' lban qui, clëg len didza'z, san lëzca' len yöl-la' huac bdxin queëli', ati' benë' tsutsu lei Dios Bö' La'y, ati' gdu ladxí'li' benli' löz lei. Nóziczli' ca guctu' ga zoali' le nadxi'itu' lbi'ili'.

6 Lbi'ili' butsá' cuinli', runli' ca runtu' netu', lenca' ca benë' Xanru', le gzxi' lu na'li' xtidzë'ë, ati' zal-la' szxöni gzxaca' gdi'li', budzjili' le zóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y. **7** Cni nac, chnacli' tu le nac bë' laugac yúgu'të bunách ta'yejlë' Cristo nacué' luyú Macedonia len luyú Acaya. **8** Cni nac, le gzë xtidzë'ë Xanru' ni'a queëli'. Clëgz luyú Macedonia len luyú Acaya, san lëzca' yúgu'të latj gzë didza' ca réjlë'li' Dios. Cni nac, cutu bi run bayúdx gnatu', **9** le ta'guixjö' queëru' la' leygacz bunách ni' ca benli' netu' ba la'n, len ca na' butsá' cuinli', buca'nli' yugu' bdau' guiöj bdau' yag len böaclí' queë' Dios quië gunli' xchinë' Dios ban, Nu nac gdu Dios. **10** Na'a, rbözli' dza huödë' Zxi'në' Dios, grujë' yehua' yubá. Dios buspanë' Lë' lu yöl-la' gut. Nu ni nac Jesús, Nu ruslá rë'u lu dul-la', cui soa le gun ga gchuguë' queëru' Dios dza zi'a za'.

Xchinë' Dios benë' Pablo yödz Tesalónica

2 Böchi' Iza'tu', nóziczli' cutu guc daduz dxin queë' Dios bentu' cati' ni' bdxintu' ga zoali'. **2** Nózili' ca guc queëtu' lu yödz Filipos, ca na' gzxaca' gdi'tu', ati' glua' dö' queëtu' bunách ni'. Ni'r cati' bdxintu' ga zoali' guctu' rugu ladxí' le gzóalenë' netu' Dios queëru', ati' bentu' lban lauli' qui didza' dxi'a le budödë' lu na'tu' Dios. Cni bentu' zal-la' szxöni guladá'baga' netu' bunách ladxli'. **3** Cati' ni' buchiztu' icj nagli' xtidzë'ë

Dios, bë'tu' didza', clëg le nazí' ye'i netu', len clëg bi gzë ladxí'tu' le dë queëli', len cutu gzxi' yé'itu' lbi'ili'. **4** Le nuzxöni ladxë'ë netu' Dios, budödë' lu na'tu' guntu' lban qui didza' dxi'a queë', ati' cniz rui'tu' didza'. **5** Nóziczli' gatga bé'lentu' lbi'ili' didza' le gun zxön lbi'ili', len cutu bubíj tsahui' cuintu' ca run nu bi rzë ladxí' le dë queëli'. Nözcznë' Dios nac cni. **6** Cutu gdiljtu' yöl-la' ba le nac qui yödzlyú ni, lë na' cu'li' netu' lbi'ili', len clëg le la'gú'u netu' bunách. Zal-la' dë lu na'tu' gna bé'itu' lbi'ili' le nactu' gbaz nasölë'ë Cristo **7** gzóalentu' lbi'ili' dxi'i ladxí'dau', bentu' ca runnu xna'cbi' bi'i huë'ndau', run chi'inu lecbi' dxi'i ladxí'dau'. **8** Cni guc, bdxí'itsquitu' lbi'ili', ga bdxintë gú'nitu' udödtu' lu na'li', clëgz didza' dxi'a queë' Dios, san yelatiz cugúc udödcztu' yöl-la' na'bán queëtu', le nadxi'itsquitu' lbi'ili'. **9** Rajneyli', böchi' Iza'tu', ca na' guc cati' ni' bentu' lban lauli' qui didza' dxi'a queë' Dios, ca béntecztu' dxin baníg, ati' rël len tē dza bentu' dxin cui usaca' zi'tu' nituli' lbi'ili'.

10 Lbi'ili' na' réjlë'li' Cristo, huac gunli' lna' lau, ati' nözcznë' Dios ca na' gdáentu' lbi'ili' gdu ca rdzag ladxë'ë Dios len gdu dxí'adau', len ca na' nutu nu gac bi gnë qui. **11** Lëzca' cni nózili' ca bentu' ca runë' bönni' quecbi' zxi'në', buchiztu' icj nagli' len butiptu' ladxí'li' tu tuli'. **12** Busa'tu' ladxí'li' gunli' ca ral-la' gun nu naqui queë' Dios. Lëczë' bulidzë' lbi'ili' quië gac tsazli' ga na' rna bë'ë Lë' lu yení' queë'.

13 Qui lë ni na' ca', rétecztu'-në' Dios: Xclenu'. Cni runtu' le gzxi' lu na'li' xtidzë'ë Dios le byónili' bë'tu' didza', clëg ca xtidza' bunáchz, san ca le nactë nac, xtidzë'ë Dios nac. Xtidzë'ë na' run dxin lu icj ladxí'dau'li' lbi'ili', réjlë'li' Cristo. **14** Böchi' Iza'tu', rac queëli' ca rac quegac bunách queë' Dios, nup náquigac queë' Jesucristo, nacué' luyú Judea. Cni nac le chgzxaca' gdi'li' szxöni lu na'gac bunách uládz queëli', la' tuz ca na' gulazaca' gulagui'ë lequë' lu na'gac bunách uládz quequë', nup ni' nacgac bönni' judío. **15** Yugu' bönni' judío na' guludöddë' Xanru' Jesús len guludödcde' ca' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. Gulabía ladxí'quë' len gululaguë' ca' netu'. Cutu tunë' le rdzag ladxë'ë Dios, le cuta'lé'inë' dxi'a yúgu'të bunách gza'a.

16 Tu'zaguë'ë ca' netu', cui guntu' lban laugac bunách gza'a na' cunababgac lequë', le ruí'lentu' leygac didza' quië lulá. Cni rac, tu'zánteczë' dul-la' nabága'quë', len chnabága'quë' zxguia' le run ga gchuguë' quequë' Dios.

Pablo rē'nnē' tsajjúē' bóchi'ru' nacu'ē Tesalónica

¹⁷ Na'a, bóchi' lza'tu', ruhu' nitu' ca runē' bönni' uzēb le nulá'alentu' lbi'ili' tu chi'idau', san zal-la' cutu rlé'itu' lbi'ili', cutu nal ládxi'tu' lbi'ili'. Qui lē ni na', rui' ládxi'rtu' ulé'itu' lauli', le rzēsca ládxi'tu' cni guntu'. ¹⁸ Qui lē ni na' ca' gú'ntu' guidtu' ga zoali', ati' neda', Pablo, le nactē bē' ladx'a guida' chop tsonn lzu, san buzaga' xnöztu' Satanás tu' xohui'. ¹⁹ ¿Bizxa caz nac le run ga runtu' löz, o le run ga rudzjitu', o le ral-la' gdél-li'tu', le uzi'tu' xbey lahuē' Xanru' Jesucristo cati' huödē'? ¿Naru' clēg lbi'icli' na'? ²⁰ Lbi'icli' nacli' le run ga nactu' bica' ba, len le run ga rudzjitu'.

3 Qui lē ni na', cati' cutur guc gua' glentu', ben xtídza'tu' uga'ntu' choptu' lu yödz Atenas ² ati' bsóla'tu'-bi' ga zoali' bi'i bóchi'ru', Timoteo. Nacbi' bi'i huen dxin queē' Dios, rúnlenbi' neda' tsaxón lban qui didza' dxi'a queē' Cristo. Bsóla'tu'-bi' ga zoali' quiē cuéquibi' lbi'ili' tsutsu, len uchizbi' icj nagli' ca ral-la' tséjlē'li' Cristo, ³ cui soa nu gac chop ladx' ni'a qui le tu'saca' zi' netu' bunách ni, le nózicli' zoaru' yödzlyú ni quiē gua' glenru' le cni. ⁴ Lēzca' cati' ni' gzóalentu' lbi'ili', gdíxjöi'tu' lbi'ili' ca chzoa gac queēru' le lusaca' zi' rē'u, gac ca na' chguc queētu' ati' nózicli' lē ni. ⁵ Qui lē ni na', cati' cutur guc gua' glena', bsóla'a-bi' ga zoali' bi'i Timoteo quiē dudíxjöi'bi' neda' ca nac queēli' ca réjlē'li' Cristo, len chqui' cutu glu'u lbi'ili' nöz dul-la' tu' xohui', nu na' rgu'u bunách nöz dul-la', len chqui' cubóac daduz dxin na' bentu' ga zoali'.

⁶ Cati' buza'bi' ga zoali' bi'i Timoteo, len budxinbi' ga zoatu', gdíxjöi'bi' netu' le nac dxi'a, bē'bi' didza' ca na' réjlē'li' Cristo, len ca na' nadxí'igacli'-nē' bóchi' lza'ru', len ca na', lu yöl-la' dxi'i ladx' queēli' rajnéyteczi' netu', lenca' ca na' rzē ládxi'li' ulé'ili' netu', ca na' netu' rzē ládxi'tu' ca' ulé'itu' lbi'ili'. ⁷ Qui lē ni na', bóchi' lza'tu', cati' ni' gzxaca' gdi'tu' yúgu'tē lē ni len zian le guc queētu', bdxin queētu' didza' bui' zxon netu' cati' byónitu' ca réjlē'li' Cristo. ⁸ Na'a, nuhuóac ládxi'tu' le ryónitu' rö'li' tsutsu ca réjlē'li' Xanru'. ⁹ ¿Nacxcz gac guiētu'-nē' Dios: Xclenu', ca ral-la' guntu' ni'a qui yúgu'tē le run ga rudziji ládxi'tu' lahuē' Dios queēru' ni'a qui le nacli' lbi'ili'? ¹⁰ Bayúdx rulidztu'-nē' Dios, rnabtu' lahuē' rēl len tē dza quiē gac ulé'itu' lbi'ili' len usa'tu' le ryadzj queēli' ca nac le réjlē'li' Cristo.

¹¹ Na'a rnabtu' lahuē' Xuzru' Dios lenca' Xanru' Jesucristo, cu'ē netu' nöz ga gdxintu' ga zoali'. ¹² Lēzca' rnabtu' lahuē' Xanru' gunē' ga xon len gac gdu ca nadx'i'li' lza'li' tuli' yetuli', len ca nadx'i'li' yúgu'tē bunách, ca na' netu' nadx'i'tu' ca' lbi'ili'. ¹³ Rnabtu' ca' lahuē' gunē' ga gac tsutsu len gdu dxi'a icj ládxi'dau'li' lahuē' Xuzru' Dios ca rajlöz le nac la'y, gunē' cni ga gdxinr dza huödē' Xanru' Jesucristo, dzaggac Lē' bunách la'y queē'.

Le runru' le rdzag ladxē'ē Dios

4 Yetú ca', bóchi' lza'tu', ni'a queē' Xanru' Jesús ráta'yutu' lauli' len ruchiztu' icj nagli' quiē gunli' ca

nac le chnazēdli' lu na'tu' ca ral-la' gunli' le rdzag ladxē'ē Dios. Ca na' chrunli', ca'tecz gunli'.

² Chnózcizli' yugu' le gna bé'itu' lbi'ili' uláz queē' Xanru' Jesús. ³ Le rē'nnē' Dios nac gacli' gdu dxi'a, len cutur gunli' le cunác, ⁴ len gnózili' tu tuli' nacx ral-la' sóalenli'-nu ngul qui queēli' gdu ca rajlöz le nac la'y, len gunli' lecnu ba la'n. ⁵ Cutu ral-la' sóalenli'-nu ngul queēli' lu yöl-la' rzē ladx' le cunác, ca na' tun bunách cunababgac Dios len cunúnbē'gac Dios. ⁶ Ca nacgac lē ni, nutu nu ral-la' tōd bē'i len cusí' ye'i bóchi' lzē'i bagachi'z, le gchuguē' quegac yúgu'tē nup tun le cni Lēczē' Xanru', gunē' ca na' chgudxtu' lbi'ili' len bentu' lna' lau qui lauli'. ⁷ Dios bulidzē' rē'u, clēg quiē gunru' le cunác, san quiē gacru' gdu dxi'a. ⁸ Cni nac, nu ruzóa tsla'l lē ni, clēg bunáchz ruzóa tsla'l, san Dioscz ruzóa tsla'l, le bsölē'ē queēru' Dios Bö' La'y Nu rui' cni didza'.

⁹ Cutu run bayúdx uzuja' queēli' lu guich ca ral-la' gdx'i'icli'-nē' bóchi' lza'li', le chnazēdli' la' lbi'izli' lu nē'ē Dios gdx'i'ili' lza'li' tuli' yetuli'. ¹⁰ Le nactē nadx'i'icli'-nē' yúgu'tē bóchi' lza'ru' nacu'ē luyú Macedonia. Na'a, ráta'yutu' lauli', bóchi' lza'tu', quiē gdxí'igacri'-nē' ca' bóchi' lza'li'. ¹¹ Ráta'yutu' lauli' ca', güi' ládxi'li' cözli' dxí'adau', len gunli' yugu' le dē lu na'zli', len gunli' dxin len na'czli' ca na' chgna bé'itu' lbi'ili'. ¹² Gna bé'itu' lbi'ili' cni quiē gac gunli' le nac dxí'adau' laugac nup cunababgac lbi'ili', len cni gac, cutu bi yadzj queēli'.

Ca gac cati' huödē' Xanru' Jesucristo

¹³ Lēzca', bóchi' lza'tu', ré'ntu' gnózili' ca rac quegac nup chnatgac, cui huí'nili' ca tun yezica' bunách cuzóa le tun löz. ¹⁴ Chqui' réjlē'ru' gutiē' Jesús len bubanē', lēzca' cni ral-la' uzxon ládxi'ru'-nē' Dios gunē' ga huódlengac tsaxón Jesús nup ni' chglat len gulayejlē' Lē'.

¹⁵ Qui lē ni na' rguíxjöi'tu' lbi'ili' xtídzē'ē Xanru' le rna cni: "Rē'u ni zoaru' nabanru' len uga'nru' ga gdxinr dza huödē' Xanru' Jesucristo, cutu tsajtsagru'-nē' Cristo zi'al ca nup chglat." ¹⁶ Cni gac, le huötjē' Lēczē' Xanru' grujē' yehua' yubá, ati' yon chí'ē, len yöl-la' uná bē' ulidzē', ati' yon ca' chí'ē gbaz la'y blau, ati' yon ca' trompeta queē' Dios, ati' lubán nup na' chglat len gulayejlē' Cristo. ¹⁷ Ni'r rē'u ni zoaru' nabanru' len naga'nru' luyú ni, uchisē' rē'u tsaxón len lequē' lu böaj luzxbá quiē tsajtsagru'-nē' Xanru' lu bö'z. Cni gac, sóalenczru'-nē' Xanru'. ¹⁸ Qui lē ni na', gul-huí' zxon lza'li' tuli' yetuli' ca nacgac didza' ni.

5 Na'a, ca nac dza na' o rēl na' cati' lac lē ni, cutu run bayúdx uzuja' queēli' lu guich, bóchi' lza'tu'. ² Lbi'ili' chnózcizli' dxi'a ca gac dza cati' huödē' Xanru'. Gdxinē' tu tsalz ca rdxinē' gban chdzö'l. ³ Cati' la'ná bunách: "Rac dxi'a queēru' len cutu bi gac queēru'", ni'r la' gdxintē le usnít lequē', lē na' gdxin quequē' ca na' rdxin le rzaca' rguí'nu ngul chzoa soabi' bi'idau' queēnu, ati' nutu nu nutsa' ladj bunách yödzlyú ni nu ulá cati' gac lē na' ral-la' gac. ⁴ Na'a, bóchi' lza'tu', cutu zoali' chul nit, len qui lē ni na' cutu gdxin queēli' bagachi'z dza ni' ca rdxinē' gban. ⁵ Yúgu'tēli' nacli'

bunách qui yení' len qui lahui' dza. Cutu nacru' bunách qui chdzö'l len clëg qui le nac chul. ⁶ Qui lë ni na', cutu ral-la' töd yël lauru' ca rac quegac nup cunabagac rë'u, san ral-la' uspán ládxi'ru' len cözru' ba'a ládxi'-dau'. ⁷ Nup tas, chdzö'l tas, len nup ta'zudxi, chdzö'l ca' ta'zudxi. ⁸ Na'a, rë'u ni, nacru' qui lahui' dza len ral-la' cözru' ba'a ládxi'dau', le chnácuru' xzaru' le run chi'i rë'u, le nac yöl-la' rejlä' queëru' Dios len yöl-la' nadxí'i, ati' le runru' löz ularu' nac ca lu'u guia le run chi'i icjru'. ⁹ Cni nac, le nuzöë' rë'u ni Dios, clëg quië gdxinru' ga gchuguë' queëru', san quië ularu' le runru' löz Xanru' Jesucristo, ¹⁰ le gutië' uláz queëru' Jesús quië soaru' gbanru' tsaxzón len Lë' cati' huödë', zal-la' chnatru' o soaru' gbanru' dza ni'. ¹¹ Qui lë ni na' ral-la' utipli' ládxi'li' tuli' yetuli' len gunli' tsutsu tuli' yetuli' ca na' chrunli'.

Pablo ruchizië' icj nagquë' böchi' Izë'ë ta'yejlë'ë Cristo

¹² Ráta'yutu' lauli', böchi' Iza'tu', gúnbë'li' nup tun xchinë' Xanru' ga zoali', nup na' ta'ná be'i lbi'ili' uláz queë' Xanru', len tu'sá' ládxi'li'. ¹³ Ráta'yutu' lauli' ca', gunli' lequë' ba la'n lu yöl-la' nadxí'i queëli', le tunë' dxin na'. Gul-cóz dxí'adau' tuli' len yetuli'.

¹⁴ Lëzca' cni ruchiztu' icj nagli', böchi' Iza'tu', quië us-a'li' ládxi'gac nup cutún dxin, len utipli' ládxi'gac nup tu'huóá ládxi'gac, len gáclenli' nup cunác tsutsu ca ta'yejlë' Cristo, len gacli' nöxj ladxí' laugac yúgu'të bunách.

¹⁵ Gul-gún chi'i cuinli' cui uzí' la Iza'li', cui gua'li' dö' qui nu rua' dö' queëli', san gul-güí' ládxi'li' gúnteczli' le nac dxi'a qui Iza'li' tuli' yetuli' len quegac yúgu'të bunách.

¹⁶ Gul-dzjíitez ¹⁷ len gul-lídzteczë' Dios ¹⁸ len gul-guië' Lë': "Xclenu'." Cni ral-la' gunli' ca nac yúgu'të le rac queëli', le nacgac lë ni le rë'nnë' Dios gunli' le nacli' queë' Jesucristo.

¹⁹ Cutu guzóa dxili' le rulidzë' lbi'ili' Dios Bö' La'y ²⁰ len cutu guzoali' tsla' l xtidzë'ë bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios ²¹ san gul-sí' bë' yúgu'të. Gul-sí' lu na'li' le nac dxi'a ²² len cutu bi gútsa'li' le cunác.

²³ Lëczë' Dios, Nu run ga zoa dxi' icj ládxi'dau'ru', gunë' ga gacli' gdu dxi'a, ati' gun chi'ë bö' nacczli', len icj ládxi'dau'li' len gdu ca nayá' nabinli', ati' nutu nu gac bi gnë queëli' dza ni' huödë' Xanru' Jesucristo. ²⁴ Runë' ca rnë' Dios, Nu bulídz lbi'ili'. Lëczë' gunë' yugu' lë ni.

Pablo rgu'ë lu në'ë Dios yugu' böchi' Izë'ë

²⁵ Böchi' Iza'tu', gul-lidzë' Dios gnábili'-në' gáclenë' netu'.

²⁶ Gul-gáp Dios yúgu'të böchi' Iza'ru', unída'li' lequë' lu yöl-la' nadxí'i queëli'.

²⁷ Ni'a queë' Xanru' Dios rna bé'ida' lbi'ili' ulabli' guich ni laugac yúgu'të böchi' Iza'ru' nababquë' Cristo.

²⁸ Rnaba' lahuë' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' le nacgac dxi'a queë'. Ca' gac.

2 Tesalonicenses

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacué' Tesalónica

1 Neda', Pablo, dzagquë' neda' Silvano len bi'i Timoteo, rugapa' Dios lbi'ili', nacli' queë' Xuzru' Dios len queë' Xanru' Jesucristo, zoali' Tesalónica. ² Rnabtu' lahuë' Xuzru' Dios len lahuë' Xanru' Jesucristo, uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj ladxí'dau'li'.

Dios gchuguë' quegac bunách dul-la' cati' huödë' Cristo

³ Ral-la' guiétecztu'-në' Dios: Xclenu', ca nac queëli', böchi' lza'tu', ati' nac dxi'a guntu' cni, le zeaj ractër gdu ca réjlë'li' Dios. Lëzca' cni, ca nadxi'ili' lza'li' tuli' yetuli' zeaj racr gdu. ⁴ Qui lë ni na', len yöl-la' rudziji rguíxjö'tu' ca nac queëli' laugac bunách queë' Dios ni, le rbözli' zxon ladxí', len réjlë'li' Dios zal-la' szxöni ta'bía ladxí'gac lbi'ili' bunách len szxöni rzaca' rguí'li', san rua' rlenli'. ⁵ Yugu' lë ni tac bë' nac tsahui' ca rbequi xbeynë' bunách Dios. Ru'ë latj rzaca' rguí'li' na'a, quië gacli' lsaca' tsazli' ga ni' rna bë'ë Lë'.

⁶ Nac tsahui' ca gunë' Dios, ubi'ë quegac nup tu'saca' zi' lbi'ili', gunë' ga la'zaca' la'guí'li' nup na'. ⁷ Yetú ca', lbi'ili' rzaca' rguí'li' na'a, ati' ubi'ë queëli' Dios, gunë' ga uzí' ladxí'li' tsaxón len netu', dza ni' gla' lahuë' Xanru' Jesucristo, grujë' yehua' yubá. Lunë' Lë' tsaxón gbaz la'y ni'a në'ë, len lulu'ë lahui yöl-la' huac zxon queë'. ⁸ Gla' lahuë' Cristo dza ni' ca tu gui' zxon cati' ni' uzí' lë' nup cunúnbë'gac Dios len cutún ca rna didza' dxi'a queë' Xanru' Jesucristo. ⁹ Bunách cni, uzí' lë' lequë', ati' tsaz tsajtsu'uquë' lu gui' gabíl. Tsaz la'cuitë' lahuë' Xanru' len ga nala'gac yöl-la' yení' queë' len yöl-la' huac zxon queë'. ¹⁰ Cni gac dza ni' cati' huödë' quië gac queë' yöl-la' ba ni'a qui le nacgac bunách la'y queë', ati' lubani queë' ca nacgac yúgu'të nup ta'yejlë' Lë'. Cni gac ca' queëli' le gyéjlë'li' le bentu' lna' lau qui lauli' ca nac queë' Jesús.

¹¹ Qui lë ni na' ca', rulídztecztu'-në' Dios queëru', rnábitu'-në' gáclenë' lbi'ili', len gunë' ga gacli' lsaca' gdél-li'li' lë na' bulidzë' lbi'ili' quië uzi'li' xbey. Lëzca' rnabtu' lahuë' gunë' ga gac gdu yúgu'të le rui' ladxí'li' gunli' le nac dxi'a len yúgu'të dxin runli' lu yöl-la' rejle' queëli' Lë'. Len yöl-la' huac queë' Dios gunli' lë ni.

¹² Cni gac, gac yöl-la' ba qui lë' Xanru' Jesucristo ni'a qui le runli', ati' gacli' lbi'ili' bica' ba ni'a qui le gunë' Lë', gac ca nac le buzá' ladxë'ë queëli' Dios queëru' lenca' Xanru' Jesucristo.

Uluí' lahuë' Bönni' Xöhui'

2 Na'a, ca nac qui dza huödë' Xanru' Jesucristo, len ca gac, dutubë' rë'u queë' Lë', ráta'yutu' lauli', böchi' lza'tu', ² cui güi'li' latj nu gun chixi lbi'ili' ca nacgac le gzxi' lu na'li'. Cutu cuequi baguí'li' icj ladxí'dau'li' ni'a qui bi ta'guíxjö'ë bönni' ta'z'í' yë'ë, ta'né' zóalenë' lequë' Dios Bö' La'y, o ni'a qui bi didza' tui' bunách, o ni'a qui bi nayúj tu lu guich ta'né' netu' bsóla'tu', le ta'ná: "Chgdöd dza huödë' Xanru'." ³ Cutu ca' güi'li' latj nu si' ye'i lbi'ili', le cutu gdxin dza ni' huödë' Jesús chqui' cutu la'lá' lahui zi'al zian nup la'dá'baga' Dios, ati' gla' lahuë' Bönni' Xöhui', bönni' na' ral-la' tsazië' lu gui' gabíl. ⁴ Bönni' ni gzaguë'ë, len lu yöl-la' run ba zxon cuinë' tá'baguë'ë yúgu'të le naqui queë' Dios o le tun zxon bunách lu yöl-la' run Dios ba la'n quequë'. Gunë' cni bönni' na' ga gdxintë cö'ë ca Dioscz lu gdau' ga nac xlatjë' Dios, len gun cuinë' ca Dios.

⁵ ŹNaru' cu rajneyli' gdíxjöi'da' lbi'ili' yugu' lë ni cati' ni' zóalena' lbi'ili'? ⁶ Na'a, núnbë'li' Nu ruzaga' xnözë' Bönni' Xöhui' na', cui gla' lahuë' zi'al ga gdxinr dza queë'. ⁷ Chrun dxin le nagachi' qui le nac xöhui', san na'atë zoa Nu ruzaga' xnözë' Bönni' Xöhui' na' ga gdxinr dza ucuít cuini Nu na' ruzaga' xnözë'. ⁸ Ni'r gla' lahuë' Bönni' Xöhui' na', ati' Xanru' Jesucristo uxicjë' lë' len bö' gruj ru'ë, len usnitië' lë' len le tsëp yös yení' qui dza huödë'. ⁹ Cati' gdxinë' Bönni' Xöhui' na', len yöl-la' huac qui Satanás tu' xöhui' gla' lahuë'. Len yöl-la' huac qui le cunác, gunë' yúgu'të yöl-la' huac zxon, len yúgu'të le lac bë', len yúgu'të le lun ga lubani bunách. ¹⁰ Len yöl-la' huac qui le cunác, gunë' cni laugac nup la'nít le cugulazí' lu na'quë' gdu ladxí'quë' le nac gdutë li, quië lulé'. ¹¹ Qui lë ni na' Dios gu'ë latj gdxin quequë' tu le run yöl-la' huac le si' ye'i lequë' quië la'yejlë'ë le cunác. ¹² Cni gac quië la'baga' zxguia' yúgu'të nup cutu gulayejlë' le nac gdutë li, san guladzág ladxí'gac le cunác tsahui'.

Nup gröczë' Dios quië lulá

¹³ Böchi' lza'tu', lbi'ili' na' nadxi'inë' lbi'ili' Xanru', ral-la' guiétecztu'-në' Dios: "Xclenu'", ni'a qui le nac queëli', le chgröczë' lbi'ili' Dios dza ni'të quië ulali' ni'a qui le runë' Dios Bö' La'y, quië gacli' gdu dxi'a le réjlë'li' le nac gdutë li. ¹⁴ Quië gac cni queëli', Dioscz bulidzë' lbi'ili', quië gdél-li'li' gunli' tsaxón Xanru' Jesucristo lu yení' queë'. Cni gac ni'a qui didza' dxi'a runtu' lban qui.

¹⁵ Qui lè ni na', böchi' lza'tu', gul-zóa tsutsu len gul-gún chi'i didza' na' nazèdli', le bé'lentu' lbi'ili' len buzujtu' queëli' lu guich. ¹⁶ Rnabtu' lahuë' Xanru' Jesucristo len lahuë' Xuzru' Dios, utipë' ládxi'li' len gunë' ga gacli' tsutsu ca nac yúgu'tè le nac dxi'a runli' len yúgu'tè didza' dxi'a rui'li'. Lëczë' nadxi'inë' rë'u len bennë' queëru' le ruhuí' zxöntecz rë'u len le nac dxi'a runru' löz, yugu' lè na' buzá' ladxë'ë queëru' Dios.

Le ral-la' gnábiru'-në' Dios

3 Yetú ca', böchi' lza'tu', gul-lidzë' Dios gnábili'-në' gácienë' netu', runtu' lban ni, quië së xtídzë'ë Xanru' ati' lun lei ba la'n bunách, gac ni ca na' guc ga ni' zoali'. ² Gnabli' ca' quië ulatu' lu na'quë' bönni' xöhui' tua'dö', le cutu ta'yejlë' Dios yúgu'tè bunách. ³ Na'a, le runë' ca rnë' Xanru', gunë' ga gacli' tsutsu len gun chi'ë lbi'ili', cui gdzunli' lu na' tu' xöhui'. ⁴ Ruzxöni ládxi'tu'-në' Xanru' ca nac queëli', gunli' yugu' lè ni zi'a gnabtu' lauli', ca na' chrunli'. ⁵ Rnabtu' lahuë' Xanru' usé'ë ládxi'li' quië gdx'i'ili'-në' Dios, len cözli' zxon ladx'i' ca na' benë' Cristo.

Ca run bayúdx gunru' dxin

⁶ Ni'a qui lè' Xanru' Jesucristo rna bé'itu' lbi'ili', böchi' lza'tu', gcuitli' ga nacu'ë böchi' lza'ru' ta'dazë' ca' len cutu tunë' ca nac zxba busé'ditu' lbi'ili'. ⁷ Nóziczli' ral-la' gunli' ca runtu' netu', le cutu ca' gdaztu' ca' netu' ga ni' zoali'. ⁸ Cutu gdagu dáduztu' le bennli' queëtu', san

lu yöl-la' ruúbi ruguí'i len lu yöl-la' rcuidi' bentu' dxin rël len tè dza cui usaca' zi'tu' nituli' lbi'ili'. ⁹ Cni bentu' quië gactu' lauli' ca tu le ruluí'i lbi'ili' ca ral-la' gunli', zal-la' dè lu na'tu' gnabtu' bi gunli' queëtu'. ¹⁰ Lëzca' cati' ni' gzóalentu' lbi'ili', gna bé'itu' lbi'ili' cni, le rna: "Chqui' cutu rë'nnë' gunë' dxin nu bönni', cutu güi'li' le gahuë' bönni' na'." ¹¹ Cniz rnatu' le ryónitu' nút-sa'quë' ladjli' bönni' ta'dazë' ca', cutu bi dxin tunë', san ta'dazë' ca' bi tun bi ta'né'. ¹² Ni'a queë' Xanru' Jesucristo rna bé'itu' bönni' tunë' cni, len ruchiztu' icj nagquë' lunë' dxin lu yöl-la' rböz dx'adau', quië gac lahuë' le naqui quégaczë'.

¹³ Na'a, böchi' lza'tu', cutu soa dxili', gúnteczli' le nac dxi'a. ¹⁴ Chqui' nút'i'tëz bönni' cutu gunë' ca rna xtídzatu' ruzujtu' lu guich ni, gul-gún ga gac bè'ë bönni' na', len cutu gunli' tsaxxón lè' quië utui'në'. ¹⁵ Cutu ral-la' glé'ili'-në' ca bönni' curlé'inë' lbi'ili' dxi'a, san gul-sá' ladxë'ë ca bóchi'czli'.

Pablo rgu'ë lu në'ë Dios bóchi'ru' nacu'ë Tesalónica

¹⁶ Rnabtu' lahuë' Xanru' gúnteczë' ga soa dxi icj ládxi' dau'li' ca nac yúgu'tè le runli' len sóalenë' yúgu'tëli'. Lëczë' runë' ga zoa dxi icj ládxi'dau'ru'.

¹⁷ Neda', Pablo, len na'cza' ruzuja' lu guich ni le rugapa' Dios lbi'ili', ati' nac tu le nac bë' yúgu'tè guich rsöla'a. Cniz ruzuja' lu guich. ¹⁸ Le ruzá' ladxë'ë queëru' Xanru' Jesucristo gac queëli' yúgu'tëli'. Ca' gac.

1 Timoteo

Pablo rugapë' Dios bi'i Timoteo

1 Neda', Pablo, naca' gbaz nasölë'ë Jesucristo. Cni naca' le gna bë'ë cni Dios, Nu ruslá rë'u, lenca' le gna bë'ë cni Xanru' Jesucristo, Nu na' runru' löz. ² Rugapa' Dios li', bócha'adau' Timoteo, nacu' ca xxi'ncza' le réjlë'ru' Dios. Rnaba' lahuë' Xuzru' Dios len lahuë' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë quiu', len huechi' ladxë'ë li', len gunë' ga soa dxi icj ládxi'da'u.

Pablo rusé'ë ládxi'bi' Timoteo ca nac zxba cunác gdu

³ Ráta'yua' lau' na'a gunu' ca na' gúta'yua' lau' cati' ni' gyija' luyú Macedonia, quië uga'nu' lu yödZ Éfeso len gna bé'ínu' la'quë' bönni' ni' cui lusëdnë' zxba yubl ⁴ len cui lunë' zxon yugu' didza' rdaz, len lagac ziantër cö' xuz xtau'gac bunách, yugu' le tun ga tui' ládxi'gac bunách le nacgac daduz. Yugu' le cni cutu tun tsutsu bunách queë' Dios ca nac le ta'yejlë' Lë'.

⁵ Le rë'ni gun lë ni rëpa' li', nac quië la'dxi'i lza'gac bunách, nac gdu ládxi'dau'gac, len gac dxi'a le ta'zá' ládxi'gac, len gac gdu le ta'yejlë' Dios. ⁶ Ca nacgac lë ni, cutu gulurujë' dxi'a la'quë' bönni', san gulaguel-lë'ë nöz yubl, len tunë' ba la'n yugu' le cunác. ⁷ Të'nnë' lusëdnë' bunách ca nac le rna bë' zxba queë' Dios, zal-la' cutu ta'yéjñi'në' lë na' ta'né', len cutu ta'yéjñi'në' le tun tsutsu xtídza'quë'.

⁸ Rë'u nóziru' nac dxi'a zxba gna bë'ë Dios, chqui' nu rugún lei dxin ca ral-la' gun. ⁹ Lë ni nóziru': Dios gdxjé' zxba queë', clëg quië gna be'i bunách tsahui', san quië gna be'i bunách cni:

nup ta'dá'baga' le rna bë' zxba na',
nup cutún ca rna bë' zxba na',
nup tu'cá'n ca'z Dios,
nup tun le nac xöhui',
nup cutún Dios zxon,
nup tu'cá'n ca'z le naqui queë' Dios,
nup tu'dödi xuz xna'gac,
nup tu'dödi bunách,
¹⁰ nup tun le cunác,
bönni' nacué'lenë' la' racz lza' bönni'quë',
nup ta'bán bi'idau',
nup ta'zí' yë',
nup tun tsutsu xtídza'gac, ta'ná le cunác,
nup ta'dá'baga' zxba tsahui'.

¹¹ Nóziru' nac cni le bdxin queëru' didza' dxi'a buzá' ladxë'ë queëru' Dios Nu nac la'y, le budödë' lu na'a guna' lban qui.

Pablo rë' Cristo: "Xclenu'", le buechi' ladxë'ë lë'

¹² Xclenu', rëpa'-në' Xanru' Jesucristo, Nu rutíp ladx-a'a, le buzxon ladxë'ë neda', len buzóë' neda' guna' xchinë'. ¹³ Cni benë' zal-la' zi'al neda' gnë' zi'a queë', len gdxia ladxa'a bunách queë', len zian le bi'a dö' quequë', san Cristo buechi' ladxë'ë neda', le bena' cni lu yöl-la' curejni'i quia' cati' ni' cutu réjlë'da' Lë'.

¹⁴ Na'a, zxöntër nac le buzá' ladxë'ë quia' Xanru', lë na' run ga réjlë'ru' Lë' len run ca' ga nadxi'iru'-në' Jesucristo.

¹⁵ Didza' gdutë li lë ni len le nac lsaca' la'zí' lu na'gac yúgu'të bunách, le rna: "Lëczë' Jesucristo bidë' yödZlyú ni quië buslé' bunách dul-la'", ati' buslé' neda' zal-la' nacra' bönni' dul-la' ca yúgu'të bunách. ¹⁶ Qui lë ni na' buechi' ladxë'ë neda', bulu'ë lahui Jesucristo ni'a quia' neda' bönni' dul-la', ca nac yöl-la' zxon ládxi' gdu queë', quië gaca' tu le rulu' laugac nup ral-la' la'yejlë' Lë', gata' quequë' yöl-la' na'bán gdu. ¹⁷ Na'a rnia: Yöl-la' ba Dios, Nu rna bë'tecz, Nu gatga udx qui, len Nu curlé'iru', la'z dui Dios Nu nözicz yúgu'të. Queë' Lë' gactecz yöl-la' run ba la'n len yöl-la' ba, na'a dza len yúgu'të dza zi'a za'c. Ca' gac.

¹⁸ Xxi'na'dau' Timoteo, rudöda' lu na'u zxba ni quië gunu' xchinë' Dios ca bönni' gdu ladxë'ë rijë' gdil-l, len quië uzi'u xbey yugu' le gulaguixjö' quiu' zi'al nup ni' glui' didza' uláz queë' Dios. ¹⁹ Len yöl-la' rejlë' quiu' Cristo ral-la' gunu' cni, nac gdu dxi'a icj ládxi'da'u, le chgulachixi gulanigui la'gac bunách, nup guluzóa tsala' le réjlë'ru' Cristo. ²⁰ Cni glunë' Himeneo len Alejandro, nup na' busana' lu na' Satanás tu' xöhui' quië la'zëdë' ca ral-la' lunë', cui la'né' zi'ë qui le naqui queë' Dios.

Le rusëdi rë'u ulidzru'-në' Dios

2 Qui lë ni na' le nac blau ruchizia' icj naggac bunách nac ca ral-la' ulidzru'-në' Dios len ca ral-la' gáta'yuru' lahuë', len ca ral-la' gnabru' lahuë' bi rquíniru', len ca ral-la' guiëru'-në': Xclenu'. Yugu' lë ni ral-la' gunru' uláz quegac yúgu'të bunách. ² Lëzca' cni ral-la' gunru' uláz quegac nup ta'ná bë', len quegac yúgu'të nup nacgac blau. Cni ral-la' gunru' quië gac dxi'a queëru' len gac queëru' yöl-la' rböz dxí'adau'. Ral-la' gunru' cni lu yöl-la' rejlë' queëru' Dios len lu yöl-la' ba'a ládxi' queëru'. ³ Lë ni nac dxi'a len le rdzag ladxë'ë Dios, Nu ruslá rë'u. ⁴ Dioscz rë'nnë' lulá yúgu'të bunách len rë'nnë' lumbë' le nac gdutë li. ⁵ Tuzë' naquë' Dios, len tuzë' bönni' ruúnë' dzag Dios len bunách. Nu ni nac Jesucristo, Nu böac bunách.

⁶ Lëczë' budód cuinë' lu yöl-la' gut, le gdixjnë' qui dul-la' nabága'gac yúgu'të bunách. Dios benë' Ina' lau queë' cati' bdxin dza queë' gutië'. ⁷ Ca nac lë ni, Dios buzöë' neda' quië guna' lban qui, len gaca' gbaz nasölë'ë Cristo, quië usédgacda' bunách gza'a ca nac le réjlë'ru' Cristo len ca nac le nac gdu'të li. Blítëda' len cutu ca' rzi' yë'a.

⁸ Na'a, rë'nda' lulidzë' Dios bönni', láta'yuë' lahuë' gáti'tëz, nacquë' gdu dxi'a, len cula'leynë' lza'quë', len cula'díl-l didza'quë'. ⁹ Lëzca' cni, rë'nda' lácunu ngul le nac ba'a. Le nac lach le ral-la' lului'nu lahui nac yöl-la' nöxj ladxì' len le nac gdu ladxì', len clëg le tu'pa'znu icj laucnu len oro, len yugu' bga, len lari' záqui'tsqi.

¹⁰ Yugu' le dxi'a tunnu luluí' lahui le naccnu ca na' run le tácunu le nac ba'a. Cni ral-la' lunnu ngul núnbë'cnu Dios. ¹¹ Ral-la' la'cua'nu dxiz ngul cati' nu rusëdi lecnu len la'cua'nu nöxj. ¹² Cutu runna' latj ngul lusëdinu len cula'ná bé'ínu bönni'. Ral-la' la'cua'nu dxiz ga nudub-gac bunách queë' Cristo. ¹³ Cni ral-la' gac, le buzöë' Dios zì'al Adán, ati' gdöd na' buzöë'-nu Eva. ¹⁴ Adán na', cutu gzxi' ye'i lë' tu' xöhui', san ngul queë', gzxi' ye'i lënu. Cni guc, gditsjnu zxba queë' Dios, ¹⁵ san ulanu ngul ruzoanu-bi' bi'idau' chqui' gúntecznu ca rajlóz le réjlë'ru' Dios len yöl-la' nadxi'i, len chqui' gacnu gdu dxi'a len gdu ladxì'.

Ca ral-la' lacquë' bönni' tun chi'ë bunách queë' Cristo

3 Didza' gdu lë ni rna: "Chqui' rui' ladxë'ë bönni' gaquë' nu gun chi'i bunách queë' Cristo, dxin dxi'a rzë ladxë'ë." ² Run bayúdx nu run chi'i bunách queë' Cristo gac bönni' nutu nu gac bi gnë queë', len soa tuznu ngul queë'. Ral-la' gaquë' ban ladxì', len gdu ladxì', len nöxj ladxì'. Ral-la' gu'ë ga la'cu'ë bóchi'ru' ta'dxinë' lidxë', len gaquë' ca' bönni' nazáqui'tsquinë' usëdnë' bunách. ³ Cutu gaquë' bönni' ri'jë', len clëg bönni' snia', len clëg bönni' rzë ladxì'zë' si'ë dumí, san ral-la' gaquë' bönni' dxi'i ladxì', len zxön ladxì'. Cutu gaquë' bönni' ruhuídi'në'. ⁴ Ral-la' gaquë' ca' bönni' rna bé'inë' dxi'a bunách nacua' lidxë', nacua'bi' xzi'në' tunbi' ca rna xtídzë'ë lu yöl-la' run ba la'n xuzcbi'. ⁵ ¿Naru' huactsa gun chi'ë bunách queë' Dios tu bönni' chqui' cutu rac gna bé'inë' dxi'a bunách nacua' lidxë'? ⁶ Cutu ral-la' gaquë' bönni' zi'a gzu lahuë' t'ë'ë Cristo, cui töd bë'i gun ba zxön cuinë' len cugác queë' ca na' guc qui tu' xöhui', ben ba zxön cuini, ati' Dios bchuguë' qui. ⁷ Lëzca' ral-la' gaquë' bönni' ta'ná dxi'a queë' nup cunababgac bunách queë' Cristo, cui soa nu uzóa lë' tsa'l, cui gdzunë' lu yal-lj qui tu' xöhui'.

Ca ral-la' lacquë' bönni' nadód lu na'quë' láclenë' bunách queë' Cristo

⁸ Lëzca' cni ral-la' lacquë' bönni' nadód lu na'quë' láclenë' bunách queë' Cristo. Ral-la' lacquë' bönni' gdu ladxì', tunë' ca ta'në'. Cutu lacquë' bönni' ti'jë', len cu-lacquë' bönni' ta'zë ladxì'zë' la'zi'ë dumí. ⁹ Ral-la' lacquë' bönni' tun chi'ë ca nac gdu'të le réjlë'ru' Cristo, nac gdu dxi'a icj ladxì'dau'quë'. ¹⁰ Yugu' bönni' ni

ral-la' si' bë'li' lequë' zi'al, ati' ni'r gata' lu na'quë' lacquë' bönni' nadód lu na'quë' láclenë' bunách queë' Cristo, chqui' cuzóa nu gac bi gnë quequë'. ¹¹ Lëzca' cni, ngul qui queëquë' ral-la' la'cua'nu gdu ladxì'cnu, len culacnu unë qui lzë'i. Ral-la' lacnu zxön ladxì', len lacnu gdu ca nac yúgu'të le tunnu. ¹² Yugu' bönni' nadód lu na'quë' láclenë' bunách queë' Cristo ral-la' lacquë' bönni' zoa tuznu ngul qui queëquë'. Lëzca' ral-la' la'ná bé'inë' dxi'a xzi'nquë' len bunách ulídx qui queëquë'. ¹³ Run bayúdx gac cni, le ta'dél-li'në' latj ga lun ba la'n xtídzä'quë' bunách, chqui' tunë' dxi'a dxin tunë' táclenë' bunách queë' Cristo, ati' lacré' rugu ladxì' lu'ë didza' ca nac le réjlë'ru' Jesucristo.

Le bgachi' qui le rej ladxì'ru'-në' Dios

¹⁴ Yugu' didza' ni ruzuja' quiu' lu guich, zal-la' runa' löz duyutea' li'. ¹⁵ Chqui' huadzeyda', ruzuja' quiu' didza' ni quië gnöznu' nac ral-la' gunu' laugac bunách nacua' lidxë' Dios, nup nacgac bunách queë' Dios ban, len nacquë' tsutsu, ta'guíxjö'ë le nac gdu'të li. Nacquë' ca yugu' yzxön len le nunída'gac zöl'ö, nacgac tsutsu, len ta'zön yu'u. ¹⁶ Le nactë, zxöntër nac le bgachi' qui le rej ladxì'ru'-në' Dios, ca na' nayúj lu guich, rna:

Dios buluí' lahuë', guquë' bunách.

Guc bë' naquë' tsahui' le gzóalenë' Lë' Dios Bö' La'y.

Gulalé'inë' Lë' gbaz la'y queë' Dios.

Guc lban queë' laugac bunách gza'a.

Gulayejlë' Lë' bunách yödzlyú.

Dios buchisë' Lë' xtsa' ga náctërë' blau.

Nup luhuóä ladxì'gac ca nac le réjlë'ru' Cristo

4 Yalj lulu rguíxjö'ë Dios Bö' La'y, rnë': "Dza tsajséytëgac, la'dá'baga' Cristo la'gac bunách." Luhuóä ladxì'quë' ca nac le réjlë'ru' Cristo. Luzë nagquë' xtídzä'gac bunách nacua'len lequë' bö' rzi' yë', ati' luzë nagquë' yugu' zxba quegac bö' xöhui'. ² Luzë nagquë' xtídzä'gac bunách tu'lu'iz tsahui' cuin-gac len tui' didza' le cunác, chnazíd ladxì'dau'gac, cui uxós lequë'. ³ Cni nac, tu'zaguë'ë xnözgac nup t'ë'ni lutság na'gac, len ta'ná bé'inë' bunách cui lagu le nagu'ë Dios quië uzi'ru' xbey, lë na' huac lagu nup ta'yejlë' Dios, nup na' chnúnbë'gac le nac gdu'të li, len t'ë' Dios: "Xclenu'", cati' tahuë' lei. ⁴ Dxi'a nac yúgu'të le benë' Dios, len cutu bi ral-la' uzoaru' tsa'l chqui' rágu-ru' lei, rëru'-në' Dios: Xclenu'. ⁵ Rusëdi rë'u xtídzë'ë Dios, Lë' unë' dxi'a yúgu'të le ral-la' gáguru' chqui' ulidzru'-në' Dios gnábiru'-në' gun la'yë' lë na' gáguru'.

Ca rurujë' dxi'a huen dxin queë' Jesucristo

⁶ Chqui' usëdcnu' böchi' lza'ru' yugu' didza' ni, uruju' dxi'a, gacu' huen dxin queë' Jesucristo, len gac bë' nazëdu' dxi'a ca nac didza' qui le réjlë'ru' Cristo len ca nac zxba dxi'a run chi'u. ⁷ Gru'n yugu' didza' rdaz qui yödzlyú ca nac didza' tui'nu ndau' gul. Bentez le run ga gacu' tsutsu quië gunu' ca rë'nnë' Dios. ⁸ Lati'z uz-i'u xbey gunu' le gun ga gacr nal ni'a na'u, san gdu uz-i'u xbey gunu' ca rë'nnë' Dios. Cati' runru' cni, lë ni run

ga runru' löz soaru' gbanru' yödzlyú ni, lenca' soaru' gbanru' dza zi'a za'c, töd uza'ru' yödzlyú ni. ⁹ Didza' gdu'tè li lè ni, len le nac Isaca' la'zì' lu na'gac yúgu'tè bunách. ¹⁰ Qui lè ni na', szxöni rusaca' zi' cuinru' runru' dxin, le runru' löz Dios ban. Cristo gutiè' quiè usiè' yúgu'tè bunách. Rusiè' nup na' ta'yejlè' Lè'.

¹¹ Gna be'i len bsèdi bunách lun yugu' lè ni. ¹² Nutu nu ral-la' uzóa li' tsla'l le nacu' bi'i ra'bán, san ral-la' gunu' le ulu'i nup ta'yejlè' Dios ral-la' lun ca runu' li'. Cni ulu'i'nu' lequè':

len didza' ru'u,
len le runu',
ca nadxi'inu' lza'u,
ca ru'u latj zóalenè' li' Dios Bö' La'y,
ca runu' ca rnau',
ca nacu' gdu dxi'a.

¹³ Tsal za'a gdxina' quiu', bè'tecz ladxu'u ulabu' guich la'y laugac bunách nacua' ga ni' zu'. Bchiz icj nagquè' lè ni, len bsèdi lequè'. ¹⁴ Cutu udödu' ca'z le buzá' ladxè'è quiu' Dios, lè na' bennè' quiu' ca na' gulaná quiu' nup ni' glui' didza' uláz queè' Dios, cati' ni' gulaxóa na'què' li' len gululidzè' Dios bönni' gul tun chi'è bunách queè' Cristo.

¹⁵ Bentez yugu' lè ni. Bè'tecz ladxu'u gunu' cni, quiè la'le'i yúgu'tè bunách ca na' zeaj rdél-li'nu' le naqui queè' Cristo. ¹⁶ Ben chi'i cuinu' len ben chi'i zxba rusédiru'. Bentez yugu' lè ni, ati' chqui' runu' cni, uláu' li' len lulá ca' nup la'yöni li'.

Ca ral-la' gunbi' Timoteo quegac bunách queè' Cristo

5 Cutu uzeycnu'-nè' ba nadx bönni' gul, san bchiz icj nagquè' didza', tsca nacquè' xuzczu'. Bchiz icj nagcbi' bi'i bönni' ra'bán didza', tsca naccbi' bi'i bóchi'czu'. ² Bchiz icj nagcnu ndau' gul didza', tsca naccnu xna'czu'. Bchiz icj nagcbi' bi'i ngul ra'bán didza', tsca naccbi' bi'i zanczu', ca na' rajlóz le nac gdu dxi'a.

³ Ben ba la'n yugu' ngul uzéb, naccnu gdu uzéb. ⁴ Chqui' zoanu ngul uzéb nacua'bi' bi'i queènu o xzi'n xsoanu, ral-la' la'zèdbi' lunbi' ca rè'nnè' Dios, láclenbi' zi'al bunách nacua' lidxcbi', len lubi'ibi' quequè' xuz xna'cbi'. Lè ni nac dxi'a len le rdzag ladxè'è Dios. ⁵ Na'a, ngul na' nacnu gdu uzéb, len naga'nnu tuznu, runnu löz Dios ati' rël len tè dza rnábtecznu lahuè' Dios len rulidznu Lè' ni'a quegac bunách queè', ⁶ san ngul uzéb na' runnu ca nac le rzè ládxi'nu nacnu ca ngul chnatnu cati' ni zoanu nabannu. ⁷ Lèzca' cni, gna be'i bunách nacua' ga ni' zu', quiè lun ca rajlóz yugu' lè ni, quiè lac bunách nutu nu gac bi gnè quegac. ⁸ Chqui' zoa nu bönni' curugahuè' yugu' di'a dza queè', len le nacr blau, chqui' curugahuè' bunách nacua' lidxè', chgdá'baguè'è le réjlè'ru' Cristo bönni' na' len nacrè' xöhui' ca nu curejlè' Dios.

⁹ Huac gbabnu nup gáclenli' tuznu ngul uzéb na' chyu'urnu ca tsonnlalj iz, len chqui' cutu buca'nnu-nè' bönni' queènu quiè sóalennu-nè' yetúè' bönni'. ¹⁰ Run bayúdx soa nu gun lna' lau queènu ca naccgac le dxi'a runnu. Gáclenli'-nu chqui' buscul-lnu-bi' yugu' bi'idau',

len chqui' rui'nu ga la'cuá' bóchi'ru' za'què' yödz yubl ta'dxinè' lidxnu, len chqui' rui'nu le li'j lagu bunách queè' Dios, len chqui' ráclennu nup ta'zaca' ta'guí'i, len chqui' rúntecznu yúgu'tè le nac dxi'a.

¹¹ Yugu' ngul uzéb cutu yui'icnu tsonnlalj iz, cutu gbabnu nup gáclenli', le lunnu ca ta'zéz ládxi'cnu, la'dá'baga'nu Cristo, len lè'ninu lutság na'cnu leyúbl. ¹² Cni gac, la'bága'nu dul-la' le tu'zoanu tsla'l le gulayéjlè'nu Cristo zi'al. ¹³ Lèzca' lacnu ngul zxhuèd len ngul ta'dáz ca', len clègz lacnu zxhuèd, san lèzca' lacnu ngul uné qui lzè'i len tsjítsa'cnu ga yubl, len la'nanu le cunác. ¹⁴ Qui lè ni na', rè'nda' lutság na'cnu leyúbl ngul uzéb ni yu'ucnu iz cuidi', len luscul-lnu-bi' yugu' bi'idau', len la'ná bé'inu bi'i nacua'bi' yu'u qui queècnu, cui lui'nu latj bi gnè queèru' nu rdá'baga' rè'u, rè'u na' réjlè'ru' Cristo. ¹⁵ Cni ral-la' gac, le chgulubíga'nu la'cnu, ati' tunnu ca rè'ni Satanás tu' xöhui'.

¹⁶ Chqui' núti'tèz bönni' o ngul nu rejle' Cristo, nacua'nu ngul uzéb lidxgac nup na', ral-la' laclen lecnu, cui lusaca' zi' bunách queè' Cristo. Cni gac, bunách queè' Cristo na' gac laclen ngul naccnu gdu uzéb.

¹⁷ Benr ba la'n bönni' gul tun chi'è bunách queè' Cristo, bönni' na' ta'ná bè'è dxi'a, len bentèr ca' ba la'n bönni' gul na' tunè' dxin, tunè' lban len tu'sèdnè' bunách. ¹⁸ Nayúj lu guich la'y le rna: "Cutu cu'u du rú'aba' bèdx na' rulibba' zxoá' xtil." Rna ca: "Naquè' Isaca' si'è lazjè' bönni' huen dxin."

¹⁹ Cutu si' lu na'u didza' rui' nu ruquí bönni' gul run chi'è bunách queè' Cristo, chqui' cutu nacua' chop tsonn nup tun lna' lau qui le benè'. ²⁰ Nup tuntecz dul-la', bsidx lequè' laugac yúgu'tè bunách queè' Cristo quiè ladxi Dios yezica' bunách ni'. ²¹ Ni'a queè' Xanru' Dios len ni'a queè' Xanru' Jesucristo, len ni'a quequè' gbaz la'y rö queè', rna bé'ida' li' gunu' ca ta'ná didza' ni. Tuz ca ral-la' cuequi xbeynu' yúgu'tè bunách, cugunu' ba la'n tuzè' bönni'. ²² Nutu nu bönni' gxoatè na'u, cugunu' ga gaquè' huen dxin queè' Cristo, cui gbagu'u le runè' chqui' gunè' dul-la' bönni' na'.

²³ Cutur gui'ju' nisz. Le ré'itecznu' ral-la' gui'ju' láti'-dau' xisi uva quiè soa dxi'a lè'u.

²⁴ Yugu' dul-la' quegac la'gac bunách la'lá' lahui zi'al cati' zi'a la'dxinè' ga cuequi xbeynè' lequè' Dios, ati' töd ni' la'lá' lahui dul-la' quegac yezica' bunách. ²⁵ Lèzca' cni, la'lá' lahui dxin dxi'a nungac bunách, ati' chqui' cunala'gac lahui, nutu nu gac ucachi' tsaz dxin na' nunquè'.

6 Ral-la' luntsquè' ba la'n xanquè' yúgu'tè bönni' nadá'ugac, cui gac nu gnè zi' qui lè' Dios len qui zxba queè'. ² Nup ni' nacu'è xangac ta'yejlè'è Cristo, cutu ral-la' lucá'n ca'z lequè' le nacquè' bóchi'què'. Ral-la' lunrè' dxi'a xchinquè' le ta'yejlè'è Cristo bönni' ni' tu'zi'è xbey dxin dxi'a na', le nadxi'inè' lequè' Lèczè'. Ca nac lè ni, bsèdi bunách nacua' ni', len bchiz icj nagquè'.

Le rej ládxi'ru'-në' Dios le ruzi'ru' xbey

³ Chqui' zoa nu bönni' rusëdnë' zxba yubl, len cutu rusëdnë' yugu' didza' dxi'a queë' Xanru' Jesucristo, ca nac zxba na' rusëdi rë'u ca ral-la' gunru' ca rë'nnë' Dios, ⁴ bönni' ni run ba zxon cuinë' len cutu bi nöznë'. Didza' cunác dxi'a rzë ladxë'ë ca nacgac didza' baníg len didza' bizxj, le tun ga tu'zxe'i lza'gac len ta'dil-len lza'gac didza' bunách. Lëzca' tun didza' cni ga ta'në' zì qui lza'gac bunách, len ta'zá' ládxi'gac qui lza'gac le cunác. ⁵ Lëzca' cni tun ga ta'dil-ltecz didza' bunách cuta'yejni'i, nup cuta'zì' lu na'gac le nac gdutë li. Táquinë' huac la'zì'ë dumí zian chqui' lunë' tsaxón nup ta'yíj ládxi'gac Dios. Bcuit ga nacuá' bunách cni. ⁶ Zxon nac le ruzi'ru' xbey cati' len yöl-la' rböz zxon ladxì' rej ládxi'ru'-në' Dios. ⁷ Cutu bi nua'ru' cati' bdxinru' yödzyly, len lëzca' cni, cutu bi ua'ru' cati' uza'ru' yödzyly ni. ⁸ Qui lë ni na', chqui' dë queëru' le gáguru' len le gácuru', ral-la' udzìjiru'. ⁹ Bönni' tē'nnë' gata' quequë' yöl-la' tsahui', gac quequë' le si' bē' lequë' le xöhui', ati' la'yu'ë lu yal-lj qui tu' xöhui', ati' lu yöl-la' cunözi quequë' zian le la'zë ládxi'quë', le lun ditj lequë'. Yugu' lë ni lusnít lequë' len lun ga la'nitië' tsaz. ¹⁰ Le ta'zë ládxi'gac dumí bunách, run ga tun yúgu'të le cunác. La'quë' bönni', le ta'zë ládxi'quë' lei, guluca'në' le gulateyjlë'ë Cristo, len chrac quequë' zian le tu'saca' zì' lequë'.

Nu run dxin queë' Cristo nac ca bönni' rijë' gdil-l

¹¹ Na'a, bönni' queë' Dios, bcuit ga rac le cni. Bë'tecz ladxu'u gunu' le nac tsahui' len le rë'nnë' Dios. Gyéjlë'teczë' Cristo, len bdxì'i yugu' lza'u. Bë' ladxu'u gacu' zxon ladxì' len nöxj ladxì'. ¹² Ca runë' bönni' gdu ladxë'ë rijë' gdil-l, ben dxin qui le réjlë'ru' Cristo, len beni quiu' yöl-la' na'bán gdu. Quië gac cni bulidzë' li' Dios. Dxi'a guc le gnau' yalj lulu ca réjlë'u Cristo, lë na'

gnau' laugac zian nup tun lna' lau qui didza' bë'u.

¹³ Ni'a queë' Xanru' Dios, Nu na' nabánigac yúgu'të le nacuá', lenca' ni'a queë' Jesucristo, Nu ben lna' lau qui le nac dxi'a le gnë' yalj lulu lahuë' Poncio Pilato, rna bé'ida' li' gun chi'u yugu' lë na' gna bé'inë' rë'u Cristo. Ral-la' gacu' gdu dxi'a len cutu bi gunu' le güi' latj nu bi gnë quiu', ga gdxintë dza ni' uluí' lahuë' Xanru' Jesucristo. ¹⁵ Cati' gdxin dza na' huödë' Jesús, Dios ulu'ë lahui Lë'. Dios naquë' la'y. Tuzë' Lë' dë lu në'ë yöl-la' uná bë', len rna bé'inë' yúgu'të nup ta'ná bë', len naquë' ca' Xangac yúgu'të nup nacgac xan. ¹⁶ Tuzë' Lë' zóateczë', ati' zoë' lu yení' ga cutu gac nu gdxin racz qui. Gatga nu ble'i Lë' len cutu gac nu gle'i Lë'. Queë' Lë' gactecz le run Lë' ba la'n len yöl-la' uná bë'. Ca' gac.

¹⁷ Gna be'i bönni' dë quequë' yöl-la' tsahui' dza ni zoaru' na'a, cui lun ba zxon cuinquë', len cui luzxöni ládxi'quë' yöl-la' tsahui' na' cunác löz. Ral-la' lunë' löz Dios ban, Nu runtsca queëru' yúgu'të le ruzi'ru' xbey. ¹⁸ Gna be'i lequë' lunë' le nac dxi'a, quië la'yantsca dxin dxi'a tunë', lë na' nac tu yöl-la' tsahui' gdu. Ral-la' bi lunödzyjë' quegac bunách yechi', len lui' ládxi'quë' ley-gac. ¹⁹ Chqui' lunë' cni, lutubë' yöl-la' tsahui' na' nac gdu, le luzi'ë xbey dza zì'a za', len la'dél-li'në' yöl-la' na'bán gdu.

Le glu'ë Pablo lu na'bi' bi'i Timoteo

²⁰ Bócha'adau' Timoteo, ben chi'i le nadód lu na'u, len bcuit ga nacuá' nup tui' didza' ca'z len yugu' didza' cuzaca', len yugu' didza' bizxj, yugu' didza' na' tui' nup ta'náz tac sxxöni, ati' nazí' yé'igac ca nac lë na' tun.

²¹ La'gac bunách gulazí' lu na'gac yugu' didza' cni, ati' gulachixi gulanigui ca nac le réjlë'ru' Cristo.

Rnaba' lahuë' Dios uzá' ladxë'ë quiu' le nacgac dxi'a queë'. Ca' gac.

2 Timoteo

Pablo rugapë' Dios bi'i Timoteo

1 Neda', Pablo, naca' gbaz nasölë'ë Cristo. Cni naca' le rè'nnë' gaca' cni Dios, quië cni utság le gzxì' lu në'ë, gunnë' queëru' yöl-la' na'bán gdu, le ruzá' ladxë'ë queëru' Jesucristo. ² Rugapa' Dios li', bócha'adau' Timoteo, nacu' ca zxi'ncza' le réjle'ru' Cristo, ati' nadxi'ida' li'. Rnaba' lahuë' Xuzru' Dios lenca' lahuë' Xanru' Jesucristo, uzá' ladxë'ë quiu' len huechi' ladxë'ë li', len gunë' ga soa dxi' icj ládxi'da'u.

Timoteo ral-la' gunbi' lna' lau queë' Jesucristo

³ Xclenu', rëpa'-në' Dios ca nac quiu' cati' rulidza'-në' Dios. Cutu rzoa dxia' rnaba' ni'a quiu' rël len të dza lahuë' Dios, Nu na' runa' xchinë' gdu ladxa'a ca na' glunë' xuz xtau'hua'. ⁴ Cati' rajneyda' ca na' grödxu', rzë ladxa'a ulé'ida' li', quië gac udzijda' gdu ladxa'a. ⁵ Rëpa'-në' Dios: Xclenu', le bdxin quia' le run ga rajneyda' ca réjle'u Cristo gdu ladxu'u. Lëzca' cni, zi'al ca li' gulayéjle'nu Lë' xna'u gul Loida len xna'u Eunice, ati' runa' löz, lëzca' cni réjle'u Lë' na'a.

⁶ Le nac cni, rusá'a ladxu'u uspanu' le bennë' quiu' Dios, lë na' bdxin quiu' cati' ni' bxoá na'a li' len bulidza'-në' Dios. ⁷ Bö' bennë' queëru' Dios cutu nac bö' gun ga gádxiru', san bennë' queëru' Bö' run ga naqui queëru' yöl-la' huac len run ga nadxi'iru' lza'ru' len run ca' ga rna be'i cuinru'. ⁸ Qui lë ni na', cutu utui'nu' gunu' lna' lau queë' Xanru', len cutu utui'nu' ca rac quia' neda' ni, nadzuna' lidx guia le runa' xchinë', san ben tsaxón nup ta'zaca' ta'guí' le tun lban qui didza' dxi'a. Dios gunnë' quiu' yöl-la' huac gunu' cni. ⁹ Dioscz buslé' rë'u len bulidzë' rë'u quië gacru' gdu dxi'a. Cutu bulidzë' rë'u le zoa le dxi'a benru' san bulidzë' rë'u le gu'ncznë' Lë', len le ruzá' ladxë'ë cni queëru'. Dza ni'të buzöë' cni queëru' zí'atël ca guta' yödzyú ni, le náquiru' queë' Jesucristo. ¹⁰ Na'a, chbuluí' lahui le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios, le buluí' lahuë' Jesucristo Nu ruslá rë'u. Bugúë' yöl-la' gut len bulu'ë lahui yöl-la' na'bán gdu na', le cutu ca' nit. Cni nac ca rna didza' dxi'a.

¹¹ Cristo buzöë' neda' quië guna' lban qui didza' dxi'a na', len quië gaca' gbaz queë' quië usédgacda' bunách gza'a. ¹² Qui lë ni na' rzaca' rgui'a ca' yugu' le rac quia' ni, san cutu rutui'da', le núnbë'a Nu na' réjle'a. Runa' löz Lë', napë' yöl-la' huac gun chi'ë le budöda' lu në'ë ga gdxintë dza ni' huödë'.

¹³ Didza' dxi'a na' byönnu' bena' lban qui ral-la' gac quiu' tu le ruluí' ca ral-la' usédnu' bunách ca réjle'ru'

Jesucristo len ca nadxi'iru' Lë'. ¹⁴ Ben chi'i le nac dxi'a na' nadód lu na'u, gunu' cni len yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y, Nu zoalen rë'u.

¹⁵ Chnözcnu' ca na' gulubíj ládxi'quë' neda' yúgu'të bönni' ta'yejlë'ë Cristo nacu'ë luyú Asia. Nútsa'quë' ladjquë' Figelo len Hermógenes. ¹⁶ Rnaba' lahuë' Xanru' Dios huechi' ladxë'ë bunách nacuá' lidxë' Onesíforo, le butipë' ladxa'a zian lzu bönni' ni. Cati' bdxinë' Roma, gdu ladxë'ë buguiljë' neda', ati' budzölnë' neda'. Cutu butui'në' ni'a quia' neda' le nadzuna' lidx guia ni, nága'a du guia. ¹⁸ Rnaba' lahuë' Xanru' huechi' ladxë'ë lë' dza ni' gdxinë' lahuë' Dios. Chnözcnu' ca na' gúclenë' rë'u bönni' ni, cati' ni' gzoaru' Éfeso.

Ral-la' gacbi' Timoteo ca bönni' gdu ladxë'ë rijë' gdil-l

2 Na'a, zxi'na'dau', btip ladxu'u ca nac le ruzá' ladxë'ë quiu' Jesucristo. ² Didza' byönnu' bë'a laugac zian nup tun lna' lau qui, didza' ni bdöd lu na'quë' bönni' tunë' ca ta'né', bönni' gac lusédnë' ca' yela'gac bunách.

³ Ral-la' gua' glenu' le lusaca' li' zi' ca na' rua' rlen nu nac bönni' queë' Jesucristo gdu ladxë'ë rijë' gdil-l. ⁴ Nu bönni' rijë' gdil-l, cutu ca' gútsë'ë yugu' le tun bunách yödzyú ni, quië gdzag ladxë'ë lë' bönni' na' nuzöë' lë' gaquë' bönni' queë' rijë' gdil-l. ⁵ Lëzca' cni, nu nutsa' lu huitj, cutu bi gdil-li' chqui' cutu run ca ral-la' gun. ⁶ Bönni' guz gu'n runë' dxin, zi'al lë' uzi'ë xbey lë na' razë'. ⁷ Busá' ladxu'u lë ni rëpa' li', ati' Xanru'cz gunë' ga tséjni'nu' yúgu'të.

⁸ Yajnéy ca guc queë' Jesucristo. Guljë', guquë' zxi'n xsoë' David, len gdöd gutië', bubanë' lu yöl-la' gut. Cni rna didza' dxi'a runa' lban qui. ⁹ Le runa' lban qui didza' dxi'a, rzaca' rgui'a le rac quia', ga rdxintë nága'a lidx guia ni, ca rac queë' bönni' huia'dö', san cutu ca' nága'të xtidzë'ë Dios. ¹⁰ Qui lë ni na' rua' rlena' yúgu'të lë ni le nadxi'ida' nup gröë' Dios, quië lulé' ca' lequë'. Jesucristocz runë' ga lulá bunách na' quië la'cuá' lu yení' gdu queë'. ¹¹ Catëz nac lë ni rna:

Chqui' nátlenru' Lë',

Sóalenru'-në' ca' gbanru'.

¹² Chqui' gua' glenu' le saca' qui'ru',

Gna bé'lenru' ca' Lë'.

Chqui' rdá'baga'ru' Lë',

Lë' tá'baguë'ë ca' rë'u.

¹³ Zal-la' cutu runru' ca rnaru',

Lë' rúnteczë' ca rnë'.

Lë' cutu gac tá'baguë'ë le naquë'.

Bönni' huen dxin queë' Cristo rurujë' dxi'a

¹⁴ Bsa' lãdxi'gac nup nacuá' ga ni' zu' ca nac lë ni, ati ni'a queë' Xanru' Dios gna be'i lequë' cui la'díl-l didzë'ë ca nacgac didza' cuzáca'gac. Yugu' didza' cni tun ga la'nít nup ta'yöni leygac. ¹⁵ Bë'tecz ladxu'u uruju' dxi'a lahuë' Dios quië gacu' ca bönni' huen dxin cutu rutui'në' ca nac dxin nunë'. Dxi'adau' ral-la' ugunu' dxin didza' gdutë li. ¹⁶ Na'a, bcuit ga nacuá' nup tui' didza' cuzaca' len didza' ca'z, le tun didza' cni ga lunrë' le curë'nnë' Dios. ¹⁷ La'zë' didza' tu'ë ca rzxön huë' nudzu' le rdudu' rla. Nútsa'quë' ladj nup tui' didza' cni Himeneo len Fileto. ¹⁸ Gropë' ni gulachixi gulanignë' ca nac le nac gdutë li, le ta'në' chgdöd dza ral-la' lubán nup chnatgac, len gulabequë' bröli la'gac bunách ga rdxintë cutur ta'yejlë' Cristo. ¹⁹ Le benë' tsutsu Dios zoatecz, len dë tu le rac bë', le rna: "Nunbë'ë Dios nup náquigac queë'." Rna ca: "Gul-cuít ga dë le cunác, yúgu'tëli' lbi'ili' náquili' queë' Cristo."

²⁰ Tu lu yu'u zxön yu'ugac le náquini, clëgz oro len plata, san lëzca' le náquini yag len yu. La'gac tu'gún leygac dxin bunách ga lna', ati' yela'gac tu'gún leygac dxin bunách ga cunác lna'. ²¹ Quië gacru' ca nac lë na' tu'gún dxin bunách ga lna', len quië gac gunru' le nac dxi'a len gacru' lsaca' ugunë' rë'u dxin Xanru', ral-la' gcuitru' ga rac le cunác. Chqui' gunru' cni, gacru' lsaca' gunru' yúgu'të dxin dxi'a.

²² Gru'n le tun ga nu së ladxi' le cunác ca rac quequë' bönni' ra'bandau'. Bë' ladxu'u gacu' tsahui'. Ben le run ga réjlë'u Cristo len le run ga nadxi'icnu' lza'u, len le run ga rbözu' dxi'adau'. Ca nacgac lë ni, ben tsazxön nup tu'lídZ Xanru', nac gdu dxi'a icj lãdxi'dau'gac.

²³ Na'a, gru'n yugu' didza' ca'z len didza' cuzaca', le nözcnu' tun ga ta'díl-l didza' bunách. ²⁴ Bönni' huen dxin queë' Xanru' cutu ral-la' tíl-lenë' bunách didza', san ral-la' gaquë' nöxj ladxi' laugac yúgu'të bunách. Ral-la' gac usëdnë' bunách, len gaquë' ca' zxön ladxi'.

²⁵ Lu yöl-la' nöxj ladxi' ral-la' uzéj'ni'në' nup ta'dá'bagat' le runë' lban qui. Chqui' gunë' cni, nazx ca' gu'ë lequë' latj Dios lubí'i lãdxi'quë' quië lumbë'ë le nac gdutë li.

²⁶ Cni lulé' lu yal-lj qui tu' xöhui' ga nadzunquë', ati' luhuöaquë' tsahui' quië lunë' ca rë'nnë' Dios.

Ca lac bunách dza tsajséytëgac

3 Lëzca' ral-la' gnöznu' lë ni: Dza tsajséytëgac lac dza la'zaca' la'gu'i' bunách. ² Yugu' dza ni' la'cu'ë bönni' lacquë' cni:

La'dxí'i la' cuíngaczë' len luhuídi'në'.

Lun ba zxön cuinquë' len luluí' cuinquë' blau.

La'në' zì'ë qui le nac la'y.

La'dá'baguë'ë xuz xna'quë'.

Lacquë' curdzág ladxi'.

Cutu lunë' ca rë'nnë' Dios.

³ Cutu la'dxi'inë' ca ral-la' lunë'.

Lacquë' zidzj ladxi'.

La'në' qui lza'quë'.

Cutu la'ná be'i cuinquë'.

Lacquë' bönni' dza'a.

Cutu la'lé'inë' dxi'a le nac dxi'a.

⁴ Lacquë' udód lzë'i len cutu la'dzaguë' dxi'a.

Luluí' cuinquë' ca bönni' nayépsëtërqüë'.

La'dxi'inë' le la'dzágz lãdxi'quë' len clëg Dios.

⁵ Luluí' cuinquë' ca bönni' núnbë'quë' Dios, san la'dá'baguë'ë le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios. Bcuit ga nacuá' bunách cni. ⁶ Lëzca' cni, lu yöl-la' banís quequë' la'yazië' gap nac lu yu'u len la'zì' yé'inë' yugu' ngul cunözi quië la'zì' lu na'cnu le lu'sëdnë'. La'bága'nu dul-la' zian ngul na', len lui' lãdxi'cnu yugu' le la'zëz lãdxi'cnu le cuzaca'. ⁷ La'yónitecznu ngul ni didza' lun lban qui bunách, san cutu ca' la'dél-li'nu la'yéj'ni'nu le nac gdutë li. ⁸ Ca na' glaquë' Janes len Jambres, bönni' ni' guladá'baguë'ë Moisés, lëzca' cni lacquë' bönni' ni, la'dá'baguë'ë le nac gdutë li. Lacquë' chul nit len la'chíxënë' ca nac le réjlë'ru' Cristo. ⁹ Cutu la'dél-li'rnë', san gac bë' nacquë' cunözi laugac yúgu'të bunách, gac quequë' ca na' guc quequë' Janes len Jambres na'.

Le rgu'ë Pablo lu na'bi' bi'i Timoteo

¹⁰ Nözcnu' ca nac le rusëdda' bunách len ca runa'. Nöznu' ca' le rui' ladxa'a guna' len ca réjlë'a Cristo, len ca naca' nöxj ladxi', len ca nadxi'ida' lza'a, len ca rböza' zxön ladxi'. ¹¹ Nöznu' ca' yugu' le gulabía lãdxi'gac neda' bunách, len yugu' le gzxaca' gdi'a, le glac quia' lu yödZ Antioquía len lu yödZ Iconio, len lu yödZ Lистра. Yugu' le gulabía lãdxi'gac neda' bunách ni' bia' blena', ati' Xanru' Jesús buslé' neda' lu yúgu'të lë na'. ¹² Yúgu'të nup tē'ni lac gdu dxi'a le náquigac queë' Jesucristo, lëzca' la'zaca' la'gui'ë yugu' le la'bía lãdxi'gac lequë' bunách.

¹³ Na'a, lacrë' xöhui' bönni' tua'dö' len bönni' ta'zì' yë'ë. La'zì' yé'inë' bunách, ati' la'zì' ye'i ca' lequë' bunách.

¹⁴ Na'a, ben chi'i yugu' le gzëdu' len le gzxi' lu na'u, le núnbë'czu' nup gulusëdi li'. ¹⁵ Ga gdel-la' nacu' bi'i-dau' núnbë'u le nayujgac lu guich la'y, le huac luzéj'ni'tsqi li' quië uláu' le réjlë'u Jesucristo. ¹⁶ Yúgu'të le nayúj lu guich la'y bchizië' Dios icj lãdxi'dau'gac bunách queë', nup na' guluzúj lu guich didza' na' bë'ë Dios. Lë na' nayúj lu guich nactsca lsaca' usëdi rë'u, len ubíj ga lna' le runru', len ugú'u rë'u tu nöz, len usëdi rë'u quië gacru' tsahui'. ¹⁷ Cni run, quië gac sina' nu nac queë' Dios, len gactsca gun yúgu'të le nac dxi'a.

4 Ni'a queë' Xanru' Dios, lenca' ni'a queë' Xanru' Jesucristo, rna bé'ida' li' gunu' lban qui xtidzë'ë Xanru'. Lëczë' cuequi xbeynë' nup ni nabangac len nup chnatgac, dza ni' huödë' duná bë'ë. Bë' ladxu'u gunu' lë ni chqui' rac dxi'a quiu' o curác dxi'a. Lu yöl-la' zxön ladxi', bubíj ga lna' le tun bunách, len bsa' lãdxi'quë' len bchiz icj nagquë' ca nac lë na' rusëdiru'. ³ Cni ral-la' gunu' le gdxin dza cati' cutu luzé nagquë' zxba dxi'a, san lë'nnë' la'yönnë' le ta'dániznë'. Ca ta'zëz lãdxi'quë' lutubë' quequë' nup lusëdi lequë'. ⁴ Luca'në' le nac gdutë li, len la'zì' lu na'quë' yugu' didza' rdaz. ⁵ Na'a, ral-la' gacu' zxön ladxi' ca nac yúgu'të le runu'. Bia' blen le lusaca' li' zi'. Ben lban qui

didza' dxi'a. Gdu ladxu'u ben dxin le budödë' lu na'u Cristo gunu'.

⁶ Ca nac quia' neda', nudód cuina' lu në'ë Dios ati' chzoa ludöddë' neda' le runa' xchinë', ati' dza uzá'a yödzlyú ni chzoa gdxin. ⁷ Ca runë' bönni' gdu ladxë'ë rijë' gdil-l, lëzca' cni bena' neda' dxin, len chbudx bena' le budödë' lu na'a Cristo guna', le bena' gdu ca rajlóz le réjlë'ru' Cristo. ⁸ Yetú ca', nac löz quia' gdél-li'da' le ral-la' la'zì' nup nacgac tsahui', le gunnë' quia' Xanru' dza ni', ati' tsahui' nac ca rbequi xbeynë' rë'u. Clëgz quia' neda' gunnë' lei, san lëzca' gunnë' lei quegac yúgu'të nup ta'dxí'i Lë', len gdu ladxì'quë' ta'bözë' dza huödë'.

Le buzujë' lu guich Pablo gunbi' Timoteo

⁹ Bë' ladxu'u guidteo' ga ni zoa' ¹⁰ le bubíj ladxë'ë neda' Demas, le nadxi'inë' le ruzi'ë xbey yödzlyú ni, ati' gyijë' yödz Tesalónica. Crescente gyijë' luyú Galacia, ati' bi'i Tito gyeajbi' luyú Dalmacia, le cni ben bayúdx lunë'. ¹¹ Tuzë' Lucas zóalenë' neda'. Bchë'-bi' bi'i Marcos guídenbi' li' tsazxón, le nacbi' gúnlenbi' neda' tsazxón xchinë' Cristo. ¹² Bsöla'a-bi' bi'i Tíquico lu yödz Éfeso. ¹³ Cati' guidu', bia' quia' lari' guitsa' na' buca'na' lu yödz Troas lu yu'u lidxë' Carpo, len bia' ca' quia' yugu' guich, len le nacr blau, bia' quia' guich náquicni guid.

¹⁴ Alejandro, bönni' bëdx guia, zian le bi'ë dö' quia'. Lëczë' Xanru' ubi'ë queë' ca nacgac le benë' quia' bönni' ni. ¹⁵ Ben chi'i cuinu' queë' bönni' ni, le rdá'baga't-squë' didza' runru' lban qui.

¹⁶ Cati' zi'al lzu bdxina' lauquë' bönni' yúlahui', nutu nu guclen neda', san gulubíj ladxì'gac neda' yúgu'të bunách. Cutu rë'nda' uzí' lë' lequë' Dios. ¹⁷ Gzóalenë' neda' Xanru', len butipë' ladxa'a quië udx guna' lban qui xtidzë'ë quië la'yöni yúgu'të bunách gza'a. Cni guc, buslé' neda' Xanru'. Guc quia' tsca bulá' lu rú'aba' bëdx guixi'. ¹⁸ Lëczë' Xanru' uslé' neda' lu yúgu'të le curác dxi'a, len gun chi'ë neda' ga gdxintea' ga rna bë'ë Lë' ni' yehua' yubá. Gactecz queë' yöl-la' ba yúgu'të dza zi'a za'c. Ca' gac.

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo

¹⁹ Bgap Dios Priscila len Aquilo, lenca' bunách nacuá' lidxë' Onesíforo. ²⁰ Buga'në' Erasto lu yödz Corinto, ati' buca'na'-në' Trófimo luyú Mileto le ré'inë'. ²¹ Bë' ladxu'u guidu' ga zoa' zi'al cati' gdxin beo' ziang. Tu'gapë' Dios li' Eubulo len Pudente len Lino, len Claudia, len yúgu'të böchi' lza'ru' ni.

²² Rnaba' lahuë' Xanru' Jesucristo sóalenë' li'. Gaclen li' le ruzá' ladxë'ë quiu' Dios. Ca' gac.

Tito

Pablo rugapë' Dios bi'i Tito

1 Neda', Pablo, naca' huen dxin queë' Dios len gbaz nasölë'ë Jesucristo. Bsölë'ë neda' quië guna' ga la'yejlë' Cristo bunách chgröczë' Dios, quië luúnbë' le nac gdutë li ca ral-la' gun nu nunbë' Dios. ² Cni naca' le runa' löz uzi'a xbey yöl-la' na'bán gdu le gzxì' lu në'ë Dios gunnë' queëru' dza ni'të, cati' zi'a gzu lau rata' yúgu'të le dë, ati' runczë' Lë' le rzi' lu në'ë gunë'. ³ Cati' bdxin dza qui, Dios bulu'ë lahui xtidzë'ë, le glu'ë lu na'a guna' lban qui. Cni gna bé'inë' neda' Dios, Nu buslá rë'u. ⁴ Rugapa' Dios li', bócha'adau' Tito, nacu' gdu xzi'ncza' le nac tuz ca réjlë'ru' Cristo. Rnaba' lahuë' Dios Xuz len lahuë' Xanru' Jesucristo Nu buslá rë'u, uzá' ladxë'ë quiu' len huechi' ladxë'ë li', len gunë' ga soa dxi icj ládxi'da'u.

Dxin queë' Cristo runbi' bi'i Tito luyú Creta

⁵ Qui lë ni na' buca'na' li' luyú Creta, quië gsa'u le ryadzj quegac bunách queë' Cristo nacué' ni', quië lacquë' gdu bunách queë' Cristo, len quië ucú'u-quë' yúgu'të yödz bönni' gul lun chi'ë bunách queë' Cristo nacué' tu tu yödz ni', ca na' chgna bé'ida' li' gunu'. ⁶ Bönni' gul na' run chi'ë bunách queë' Cristo ral-la' gaquë' bönni' nutu nu bi gac gnë queë', len zoa tuznu ngul queë'. Yugu' xzi'në' ral-la' la'yéjlë'bi' Cristo, len cuzóa nu gac gnë quecbi' ta'dá dzagzbi' ca', o ta'dá'baga'bi' xuz xna'cbi'. ⁷ Bönni' run chi'ë bunách queë' Cristo run bayúdx gaquë' bönni' curunë' le güi' latj nu bi gnë queë' ca runë' xchinë' Dios. Cutu ral-la' gaquë' bönni' zid o bönni' icj dza'a o bönni' ri'jë', o bönni' rbixjnë', o bönni' rzë ládxi'zë' dumí. ⁸ Ral-la' gu'ë ga la'cu'ë bóchi'ru' ta'dxinë' lidxë'. Ral-la' së ladxë'ë gunë' le nac dxi'a. Ral-la' gaquë' bönni' rejni' len bönni' tsahui'. Ral-la' gádxinë' Dios, len gna be'i cuinë'. ⁹ Ral-la' gun chi'ë didza' gdutë li ca chnazëdë', quië gac uchizië' icj naggac bunách ca rajlóz zxba dxi'a len quië gac useyjë' rú'agac bunách ta'né qui. ¹⁰ Cni ral-la' gaquë' le ta'dá'baguë'ë zian bönni' len tu'ë didza' cuzaca' len ta'zì' yé'inë' bunách. Zian bönni' tunë' cni nacquë' judío. ¹¹ Yugu' bönni' ni, run bayúdx gunu' ga tseyj rú'aque', le tunë' ga ta'chixi ta'nigui yúgu'të bunách nacué' yu'u gap ta'yazië', len tu'sëdnë' le cural-la' lusëdnë'. Cni tunë' quië la'zi'zë' dumí. ¹² Tuë' bönni' gbabë' bunách Creta ga na' zu', bönni' na' bë'ë didza' uláz qui gdau' quequë', gnë': "Ta'zì' yé'teczë' bönni' Creta, len nacquë' ca böa' guixi' snia'. Nacquë' bönni' huágulë'ë zxhuëd." ¹³ Didza' ni benë'

Ina' lau quequë' nac gdutë li. Qui lë ni na' gdil-l lequë' quië gac gdu ca ta'yejlë'ë Cristo, ¹⁴ len cui luzé nagquë' yugu' didza' rdaz quequë' bönni' judío, len cutu lunë' ca ta'ná bë' bunách nuca'ngac le nac gdutë li.

¹⁵ Yúgu'të nac dxi'a quegac nup nacgac dxi'a, san quegac nup nacgac xöhui' len cuta'yejlë', cutu bi nac dxi'a, san nacquë' xöhui' ga rdxintë le ta'bequi icjquë' len le ta'zá' ládxi'quë'. ¹⁶ Ta'né' núnbë'quë' Dios, san le tunë' cutu rajlóz le ta'né', le nacquë' bönni' cuta'dzág ládxi'quë'. Cutu tunë' ca ta'né', len cutu gac lunë' nitú le nac dxi'a.

Zxba dxi'a ral-la' usédiru'

2 Na'a, ral-la' gu'u didza' le rajlóz zxba dxi'a. ² Bsëdi bönni' gul cui li'jë', san lacquë' ba'a ladx-i', len bönni' ta'yejni'i. Ral-la' gac gdu ca ta'yejlë'ë Cristo. Ral-la' la'dxi'inë' lza'quë' len la'bözë' zxon ladx-i'.

³ Bsëdi ndau' gul lunnu le rdzag ladxë'ë Dios len cui la'nënu qui lza'cnu, len cui lí'ajnu. Ral-la' lusédinu le nac dxi'a, ⁴ quië gac lusédinu ngul ni' yu'ucnu iz cuidi' quië la'dxi'inu bönni' qui queëcnu, lenca' xzi'ncnu. ⁵ Ral-la' lacnu ngul ta'yejni'i len ngul dxi'a ladxì'. Ral-la' lun chi'inu le dë lidxcnu len lacnu dxi'a, len lunnu ba la'n bönni' qui queëcnu, len cutu bi lunnu le güi' latj nu gnë zì' qui xtidzë'ë Dios.

⁶ Bsëdi bönni' ni' nacu'ë iz cuidi' quië lacquë' bönni' ta'yejni'i. ⁷ Ral-la' gúnteczu' le nac dxi'a, ului'inu' lequë' cni ca ral-la' lunë'. Ca rusëdnu' ral-la' uluí' nacu' gdu ladxì' len ba'a ladxì'. ⁸ Ral-la' usëdnu' didza' dxi'a le cugác nu bi gnë qui, quië utui'në' bönni' rdá'baguë'ë, len cugác bi gnë' queëli' le cunác.

⁹ Bsëdi bóchi'ru' ni' ta'yejlë'ë Cristo len nadá'uquë', quië la'cu'ë nöxj lauquë' xanquë'. Ral-la' lunë' yúgu'të le la'dzág ládxi'quë' xanquë', len cutu lusáqui'në' didza'. ¹⁰ Cutu ral-la' lucachi' lanë', san ral-la' luluí' cuinquë' tsahui' ca nac yúgu'të le tunë'. Yúgu'të le tunë' ral-la' uluí' nac dxi'a zxba queë' Dios, Nu buslá rë'u.

¹¹ Bönni' na' buzá' ladxë'ë queëru' Dios chbuluí' lahuë' laugac yúgu'të bunách quië lulá. ¹² Lë' rusëdnë' rë'u uca'nru' le curdzág ladxë'ë Dios len cui së ládxi'ru' le nac qui yödzlyú ni, san cözru' zxon ladxì' len gacru' tsahui' dza ni zoaru' na'a, len gunru' ca rë'ncznë' Dios. ¹³ Ral-la' cözru' le runru' löz le gun ga gacru' bica' ba, lë na' gac dza ni' cati' uluí' lahuë' Jesucristo lu yení' gdu queë', naquë' Dios zxon, Nu ruslá rë'u. ¹⁴ Lëczë' budód cuinë' uláz queëru', quië böa'uë' rë'u lu yúgu'të

le nac xöhui', ati' ruúnë' rë'u dxi'a quië gacru' bunách queë' len güi' ládxi'ru' gunru' le nac dxi'a.

¹⁵ Yugu' lë ni bë' didza' len bchiz icj naggac bunách ni', ati' len yöl-la' uná bë' gdil-l lequë'. Bentecz cni, cui si' latj nu ucá'n ca'z xtidzu'u.

Le ral-la' lun bunách ta'yejlë' Cristo

3 Bsa' ládxi'quë' bóchi'ru' ni' lunë' ca ta'né' bönni' dë lu na'quë' len yugu' bönni' yúlahui', quië lunë' ca rna xtídza'quë'. Ral-la' la'cu'ë sina' lunë' le nac dx-i'a. ² Cutu bi le cunác ral-la' la'né' qui lza'quë', len cutu la'díl-lenë' lequë' didza', san ral-la' lacquë' nöxj ladx-i' len gdu ladx-i' laugac yúgu'të bunách.

³ Lëzca' rë'u, zi'al gucru' bönni' cuta'yejni'i len gdá'baga'ru' Dios. Gdaru' nanitru' len gucru' ca bönni' nadá'ugac, benru' le gzë ládxi'ru' le cunác len yela'gac le bdzag ládxi'ru'. Benru' ca' le cunác len buzé'iru' lza'ru'. Cutu gulale'i rë'u dxi'a bunách, ati' rë'u cutu blé'iru' dxi'a lza'ru' turu' yeturu'. ⁴ Ni'r bulu'ë lahui Dios, Nu ruslá rë'u, le nac bë' naquë' gdu dxi'a len nadxi'inë' yúgu'të bunách, ⁵ le buslé' rë'u, clëg le zoa bi le nac dxi'a benru' rë'u, san le buechi' ladxë'ë rë'u. Bunë' rë'u dxi'a len benë' ga nacru' bunách cub. Dios Bö' La'y bucubë' rë'u. ⁶ Dios bsölë'ë queëru' Dios Bö' La'y le náquiru' queë' Jesucristo Nu ruslá rë'u. ⁷ Buzá' ladxë'ë queëru' len bunë' rë'u tsahui' quië gata' queëru' yöl-la' na'bán gdu, le runru' löz gunnë' queëru'.

⁸ Didza' gdu'të li lë ni nuzuja' lu guich. Rë'nda' usédtsquinu' bunách ni' yugu' lë ni quië lui' ládxi'quë' lún-

teczë' le nac dxi'a bönni' ni' ta'yejlë'ë Dios. Lë ni nac dxi'a len nactsca Isaca' la'z'i' lu na'gac yúgu'të bunách. ⁹ Na'a, cutu gu'u latj nu güi' didza' cuzaca', o nu güi' ladx-i' ca nacgac lagac ziantër cö' xuz xtau'gac bunách, o nu tsjitsa' yugu' didza' bizxj, len yugu' le rdil-l didza' ca nac qui zxba queë' Moisés, le cutu bi záca'gac yugu' le cni, ati' nutu nu uzí' xbey didza' cni.

¹⁰ Chqui' zoa ni' bönni' rubijë' chopl bunách queë' Cristo, töd usa'u ladxë'ë tu yetú lzu, bubijë' bönni' na'. ¹¹ Nözcnu' chböaquë' bönni' cunác tsahui' bönni' cni, len runë' dul-la'. Chnabaguë'ë zxguia' ni'a qui lë na' runë'.

Le buzujë' lu guich Pablo gunbi' bi'i Tito

¹² Cati' gsöla'a-në' quiu' Artemas o Tíquico, bë' ladx-u'u guidu' ga ni zoa' lu yödZ Nicópolis, le chnuna' quia' uga'na' ni yugu' beo' ziag. ¹³ Zenas, bönni' na' rudödë' didza' ca rna bë' zxba qui yúlahui', lenca' Apolos, la'dx-inë' ga ni' zoali'. Bugú'u lequë' nöz lu yöl-la' raclen, cui bi yadzj quequë'. ¹⁴ Bsëdi böchi' lza'ru' lúnteczë' le nac dxi'a, bi lunödZjë' quegac nup bi ryadzj quegac, quië gac bë' cni le nacquë' queë' Cristo.

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo

¹⁵ Tu'gáp Dios li' yúgu'të nup nacua'len neda'. Bgap Dios nup ni' nadxi'igac rë'u le ta'yejlë' Dios. Le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios gaclen yúgu'tëli'. Ca' gac.

Filemón

Pablo rugapë' Dios Filemón

1 Neda', Pablo, dzagbi' neda' bi'i bóchi'ru' Timoteo, ati' nadzuna' lidx guia le runa' xchinë' Jesucristo, rugapa' Dios li', Filemón, nacu' bönni' nadxi'itu' len runu' xchinë' Cristo ca runtu' netu'. ² Rugapa' Dios Apia, ngul quiu', nacnu zanru' réjlë'nu Cristo. Rugapa' Dios ca' xzi'nu', Arquipo, nacbi' queë' Jesucristo ca bönni' rijë' gdil-l, runbi' xchinë' Lë' ca runtu' netu'. Lëz-ca' rugapa' Dios bunách queë' Cristo tu'dubë' lu yu'u lidxu'. ³ Rnaba' lahuë' Xuzru' Dios lenca' lahuë' Xanru' Jesucristo, uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj ládxi'dau'li'.

Ca runë' Filemón le rejlä'ë Cristo

⁴ Xclenu', rétecza'-në' Dios queëru', len rajnéyteczda' li' cati' rulidza'-në' Dios. ⁵ Cni runa' le rdxin quia' didza' ca nadxi'inu'-në' Xanru' Jesús len réjlë'u Lë', len nadxi'inu' ca' yúgu'të bunách chnubijë' quizi queë'. ⁶ Rnaba' lahuë' Dios gunë' ga guntscá dxin lban runu' ca nac le réjlë'u Cristo, quië luzi' xbey nup nacua' ni' yúgu'të le nac dxi'a, le ruzá' ladxë'ë queëru' Jesucristo. ⁷ Rudzijda' len ruzi' xzöna' le nadxi'icnu'-në' bóchi'ru', len benu' li', böcha'a, ga guluhuöác ládxi'gac bunách ta'yejlë' Cristo.

Ral-la' unít lahuë'-bi' Filemón Onésimo, bi'i nada'u queë'

⁸ Qui lë ni na', zal-la' dë lu na'a le naca' gbaz nasölë'ë Cristo gna bé'ida' li' ca ral-la' gunu' ⁹ ni ráta'yua' lau' len yöl-la' nadxi'i, neda' ni chnaca' bönni' gul len yu'a lidx guia le runa' xchinë' Jesucristo. ¹⁰ Ráta'yua' lau' uláz queëbi' Onésimo, bi'i na' bena' ga böacbi' queë' Cristo, len qui lë ni na' nacbi' ca xzi'ncza' ga ni nadzuna' lidx guia.

¹¹ Bi'i ni, zi'al cutu gucbi' Isaca' quiu', san na'a nacbi' Isaca' quiu' li' lenca' quia' neda'. ¹² Bi'i ni rusöla'a-bi'

ga zu'. Na'a, ben ba la'n lëbi' ca néda'cza' runu' ba la'n, le nadxi'ida'-bi'. ¹³ Gu'nda' ugá'nlenbi' neda' ni, quië uláz quiu' gunbi' xchina' tsal ni yu'a lidx guia le runa' lban qui didza' dxi'a ¹⁴ san cutu bi rë'nda' guna' le cutu nac didza' quiu', cui guna' bayúdx gáclenu' neda', san huac gáclenu' neda' le rë'ncznu' ca'. ¹⁵ Nazz ca' qui lë ni na' buza'bi' ga zu' Onésimo tu chi'idau' quië udxinbi' tsaz ga zu'. ¹⁶ Na'a, cutur gacbi' quiu' ca bi'i nada'u, san gacbi' quiu' ca bi'i bóchi'czu', nacbi' bi'i bóchi'ru' réjlë'bi' Cristo, len nadxi'iru'-bi'. Nacbi' cni quia' neda', ati' ral-la' gacbi' ca' cni quiu', clëgz ca böchi' lza'u, san lëzca' ca bi'i böchu'u réjlë'bi' Xanru' Jesucristo.

¹⁷ Qui lë ni na', chqui' nunu' neda' tuz, ben ba la'n lëbi' ca néda'cza' runu' ba la'n. ¹⁸ Chqui' bi xzguia' benbi' quiu' o chqui' bi rál-la'bi' quiu', gnatëz neda' ral-la'a. ¹⁹ Neda', Pablo, len na'cza' ruzuja' quiu' lu guich lë ni: Néda'cza' quizxja' bi rál-la'bi', len clëg gyë-pa' li': Lëzca' ral-lu'u quia' yúgu'të le dë quiu' le bena' neda' ga napu' yöl-la' na'bán gdu. ²⁰ Ca' gac, böcha'a. Chqui' dë le uzi'a xbau' le náquiru' queë' Xanru', ben lë na' chgúta'yua' lau' le naca' böchu'u réjlë'a Cristo, ati' cni gunu' ga huöac ladxa'a.

²¹ Ruzuja' quiu' lu guich ni, le ruzxöni ladxa'a li', gunu' ca rna xtidza'a, len nözda' gunu' yelati' ca lë na' chgúta'yua' lau'. ²² Lëzca' rnaba' lau' upa'u quia' ga soa' lu yu'u lidxu', le runa' löz uruja' lidx guia ni, ati' guida' ga zoali' le rulidzli'-në' Dios rnabli' neda' lahuë'.

Pablo ruzujë' lu guich le rugáp Dios Filemón

²³ Rugapë' Dios li' Epafra, yú'ulenë' neda' tsazxón lidx guia ni le runë' xchinë' Jesucristo. ²⁴ Lëzca' tu'-gapë' Dios li' Marcos len Aristarco, len Demas len Lucas, bönni' ni túnlenë' neda' tsazxón dxin queë' Cristo.

²⁵ Rnaba' lahuë' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli'. Ca' gac.

Hebreos

Dios bé'lenë' rë'u didza' lu ru'ë Zxi'nczë'

1 Zian lzu len zian ca benë' Dios, bé'lenë' xuz xtau'ru' didza' dza ni'të lu rú'acquë' bönni' glu'ë didza' uláz queë'. ² Na'a, ga ruúdx xtidzë'ë, dza ni zoaru' na'a, Dios bé'lenë' rë'u didza' lu ru'ë Zxi'nczë'. Dios buzóë' Lë' quië gaqui queë' Zxi'në' yúgu'të le naqui queë' Lë', ati' lu në'ë Zxi'në' na', Dios benë' yöd-zlyú ni. ³ Zxi'në' na' naquë' ca tu le rgu'u yení' qui yöl-la' yení' queë' Dios, len ca naquë' Zxi'në' ruluí' lahui gdu ca naquë' Dioscz. Runczë' ga nacua'tecz yúgu'të, rugunë' dxin didza' ru'ë len yöl-la' huac queë'. Cati' budx benë' le ruún rë'u dxi'a ca nac dul-la' nabá-ga'ru', yajchö'ë cuit lë'ë yubél Dios, Nu röt' rna bë' xtsa'tër.

Zxi'në' Dios náctërë' blau ca yugu' gbaz la'y

⁴ Zxi'në' Dios náctërë' blau ca yugu' gbaz la'y queë' Dios, le nactër blau le lë', lë na' Dios glu'ë Lë' le naquë' Zxi'nczë', ca laquë' gbaz la'y queë' na'. ⁵ Dios gatga gudxë' tuë' gbaz la'y queë' ca na' gudxë' Zxi'në', gnë':

Zxi'na' nacu',
Buzóa' Li' na'a.

Gatga bë'ë didza' queë' tuë' gbaz la'y ca na' bë'ë didza' queë' Zxi'në', gnë':

Gaca' Xuzë',
Ati' Lë' gaquë' Zxi'na'.

⁶ Lëzca' cni, cati' Dios buzóë' Bi'i queëczë' lu yöd-zlyú ni, gnë':

La'yíj ládxi'quë' Lë' yúgu'të gbaz la'y queë' Dios.

⁷ Ca naquë' gbaz la'y queë', rna:

Lë' runë' ga naquë' ca bö' reyçj gbaz la'y queë',
Ati' gbaz la'y tunquë' xchinë', runë' ga naquë' ca gui'.

⁸ Na'a, ca nacczë' Zxi'në', rnë':

Ga röt' rna bë'u, gna bé'tecz'u, Dios.
Tsahui' nac ca rna bë'u.

⁹ Nadxi'inu' le nac tsahui', len clëg le cunác.
Qui lë ni na' Dios budödë' lu na'u yöl-la' uná bë',
Len benë' ga ruzítëru' Li' xbey yöl-la' uná bë'
Ca le tu'zíf' xbey lza'u.

¹⁰ Lëzca' cni rnë':

Li', Xan, cati' gzu lau, benu' yöd-zlyú,
Len lu na'zu' buzú' luzxbá.

¹¹ Huadód quegac, san Li', tsaz gdi'u.
Yúgu'të gtëbgac ca rtëb lari',

¹² Len ca lari' utubcu' lei, len utsa'cu' lei,
San Li', gatga utsá' cuinu'

Len gatga ggulu'.

¹³ Dios gatga gudxë' tuë' gbaz la'y queë' ca gudxë' Zxi'në', gnë':

Gröt' cuit lë'a yubél
Cati' gunra' ga luzechu xzibgac lau'
Nup cuta'le'i Li' dxi'a.

¹⁴ Yúgu'të gbaz la'y queë' Dios naquë' bö' huen dxin queë' Dios, nasölë'ë lequë' lácenë' nup ni nulagac.

Cutu ral-la' uca'nru' ca'z yöl-la' ruslá

2 Qui lë ni na', szxónitër ral-la' güi' ládxi'ru' le chbyóniru', cui gac chop ládxi'ru'. ² Guc bë' nac gdu'të li didza' na', dza ni'të bdxin lu na'quë' gbaz la'y queë' Dios, ati' yúgu'të nup guladód bë'i ca rna bë' didza' na' len cutu glun ca rna didza' na', Dios benë' lequë' zxguia' ca na' rajlóz le glunë'. ³ Lëzca' cni cutu ca' ularu' rë'u lu zxguia' na' chqui' uca'nru' ca'z yöl-la' ruslá ni, lë na' benë' lban qui zi'al Lëczë' Xanru', ati' nup gulayöni Lë' gululuí'i rë'u nac gdu'të li. ⁴ Lëzca' cni Dioscz benë' tsazxón lequë' lna' lau, le benë' le nacgac bë' len le tun ga rubániru', len yugu' yöl-la' huac zxön. Gdisië' ca' quequë' yugu' le runödzejë' Dios Bö' La'y tsca gu'ncznë' Dios.

Dios benë' ga böaquë' Jesús gdu ca nacru' rë'u

⁵ Dios cutu budödë' lu na'quë' gbaz la'y queë' yöd-zlyú zi'a za', lë na' rui'ru' didza' qui. ⁶ Na'a, ca nac lë ni, nayúj lu guich la'y didza' bë' nu run lna' lau, rna:
Dios, rubántsquida' le rui' ládxi'cu' bunách.

Rubántsquida' le ráclenu' lequë'.

⁷ Yelati'z cuidi' ca yugu' gbaz la'y quiu' benu' lequë'.

Buzú' quequë' yöl-la' zxön len yöl-la' run ba la'n

Len budödu' lu na'quë' yúgu'të le benu' Li'.

⁸ Yúgu'të budödu' lu na'quë' quië la'ná bé'inë' lei.

Nayúj lu guich la'y lë na', rna: "Budödu' lu na'quë' yúgu'të." Cutu bi buca'në' le cutu budödë' lu na'quë', san ga rdxintë na'a dza, cutu rlé'iru' yu'u lu na'quë' yúgu'të. ⁹ Ráquiibe'iru' bi guc queë' Jesús. Tu chi'z, Dios benë' ga böaquë' yelati'z cuidi' ca yugu' gbaz la'y queë', böaquë' bunách quië gutië', gzxaca' gdi'ë Jesús lu yöl-la' gut uláz quegac yúgu'të bunách, le buzá' ladxë'ë queëru' cni Dios. Le benë' cni Jesús, Dios benë' ga rata' queë' yöl-la' yení' len yöl-la' run ba la'n.

¹⁰ Dios benë' yúgu'të le rlé'iru' len runë' ga nacua'tecz. Dios benë' ca ral-la' gunë' cati' benë' ga nac bë' naquë' gdu Cristo ni'a qui le gzxaca' gdi'ë. Cni benë' Dios queë' Cristo, Nu bdel-li' yöl-la' ruslá quië gac gchë'ë bunách zian yehua' yubá queë'. ¹¹ Ruúnë'

dxì'a bunách quië laqui quizi queë' Dios. Nup na' ruúnë' Cristo dxì'a, tuzë' naquë' Xuzquë' len Xuzczë'. Qui lë ni na', cutu ca' rutui'në' Zxi'në' Dios, rnë' nac-quë' böchi' lzë'ë. ¹² Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y, rna:

Quíxjöi'da' böchi' lza'a ca nacu' Li', Dios.

Gatsj lahui'l bunách tu'dúb quiu',

Gul-la' quiu' yöl-la' ba.

¹³ Lëzca' cni rnë':

Uzxöni ladxa'a-në' Dios.

Ga yubl nayúj, rnë':

Gul-yutsca' neda' len yugu' zxi'në',

Nup na' Dios bennë' quia'.

¹⁴ Qui lë ni na', le náquicnë' bëla' len rön yugu' zx-i'në' na', lëzca' cni Cristo ben cuinë' ca nacquë', böáquinë' bëla' len rön. Cni benë' quië guc gutië' len cni guc busnitië' yöl-la' huac uná bë' qui tu' xöhui', nu na' dë lu në'i gdödi bunách. ¹⁵ Cni benë' Cristo quië guc busanë' yúgu'të nup glac ca bönni' nadá'ugac tsal ni nacuá' nabangac, le gladxi yöl-la' gut. ¹⁶ Nac bë' cutu benë' cni quië gáclenë' yugu' gbaz la'y queë' Dios, san quië gúclenë' yugu' zxi'n xsoë' Abraham. ¹⁷ Qui lë ni na', ben bayúdx böaquë' Cristo gdu ca nacquë' böchi' lzë'ë na', quië gaquë' lahuë' Dios tu bxuz blau, runë' ca rnë' len ruhuechi' ladxë'ë bunách, lenca' quië gunë' le gun ga gata' lu në'ë ugúë' dul-la' nabága'gac bunách. ¹⁸ Na'a, le gzxaca' gdí'ë Lëczë' Cristo, ati' gzxi' bë' Lë' tu' xöhui', qui lë ni na' napë' yöl-la' huac gá-clenë' nup ni, rzi' bë' lequë' tu' xöhui'.

Jesús nactërë' blau ca Moisés

3 Qui lë ni na', böchi' lza'adau', lbi'ili' na' nacli' quizi queë' Dios le bulidzë' lbi'ili' Dios, gul-yú dxì'a ca naquë' Jesucristo. Naquë' gbaz nasölë'ë Dios lenca' bxuz blau qui le nazí' lu na'ru'. ² Jesús ni runë' ca rna xtidzë'ë Dios, Nu na' buzóa Lë' xlatjë', ca na' benë' ca' Moisés, benë' ca rna xtidzë'ë Dios laugac yúgu'të bunách queë' Dios. ³ Nactërë' blau Jesús ca Moisés, quië gac queë' yöl-la' ba, ca na' nacrë' blau bönni' naqui queë' tu yu'u ca nac huen dxin zoë' lu yu'u na'. ⁴ Yúgu'të yu'u, zoa nu ben lei, san Dios naquë' Nu ben yúgu'të le rlë'iru'. ⁵ Le nactë Moisés benë' ca rna xtidzë'ë Dios laugac bunách queë' Dios, guquë' ca bönni' huen dxin, len benë' lna' lau qui didza' ral-la' gu'ë Dios, ⁶ san Cristo runë' ca rna xtidzë'ë Dios, len naquë' Zxi'nczë', nacuá' lu në'ë bunách queë' Dios. Rë'u ni, nacru' bunách na' queë' Dios chqui' gacru' tsutsu ga gdxinr dza udx, gacru' tsutsu ca rdip ladx-iru' lenca' ca rudzí jilenru' lë na' runru' löz.

Dë latj ga luzí' ladxí'gac bunách queë' Dios

⁷ Qui lë ni na', nayúj lu guich ca rnë' Dios Bö' La'y, rna:

Na'a, chqui' ryónili' didza' ru'ë Dios,

⁸ Cutu gacli' zid lu icj ladxí'dau'li'

Ca na' glac nup ni' guladá'baga' Dios

Cati' ni' gulazí' bë' Lë' lu latj ca'z.

⁹ Ni' gulazí' bë'ë neda' xuz xtau'li'

Zal-la' gulalé'inë' le bena' gdu ca choa' iz.

¹⁰ Qui lë ni na' gleyda' bunách dza ni'

Len gnía': "Ta'chíxiteczně' ca ta'zá' ladxí'quë'.

Cutu të'nnë' la'nöznë' le rë'nda' lunë'."

¹¹ Qui lë ni na' gleyda' lequë' len bena' tsutsu xtidza'a, gnía':

"Cutu la'yazië' ga luzí' ladxí'quë' tsazxón len neda'."

¹² Gul-gún chi'i cuinli', böchi' lza'adau', cui gacli' curejlë' xöhui' nituli' lbi'ili', len cui usanli'-në' Dios ban.

¹³ Na'a, gul-zejni'i tuli' yetuli' yúgu'të dza, tsal ni nac dza ni zoaru' na'a, cui si' ye'i lbi'ili' le nac dul-la', len cui gacli' zid lu icj ladxí'dau'li' nituli' lbi'ili'. ¹⁴ Yúgu'tëru' gunru' tsazxón Cristo chqui' gacru' tsutsu ga gdxinr dza udx, ca na' gzu lau rdip ladxí'ru'.

¹⁵ Cni ral-la' gunru' tsal ni rna:

Na'a, chqui' ryónili' chi'ë Dios,

Cutu gacli' zid lu icj ladxí'dau'li',

Ca na' glac nup ni' guladá'baga' Dios.

¹⁶ ¿Nupx na' gulayöni xtidzë'ë Dios len guladá'baga' Lë'? Glun cni yúgu'të nup ni' bubijë' lequë' luyú Egipto Moisés. ¹⁷ ¿Nupx na' gleyne' Dios gdu ca choa' iz? Glac nup ni' glun dul-la', ati' glat lu latj ca'z. ¹⁸ ¿Nupx ni' benë' tsutsu xtidzë'ë Dios, gnë' cutu la'yazië' ga luzí' ladxí'quë' tsazxón len Lë'? Glac nup ni' cutu glun ca rna xtidzë'ë Dios. ¹⁹ Na'a, ráquibe'iru' cutu guc la'yaz-ië' le cutu gulayejlë'ë Dios.

4 Na'a, tsal ni nagá'n queëru' le gzxi' lu në'ë Dios quië gac tsazru' latj queë' ga uzí' ladxí'ru', ral-la' gádxiru' qui nadxi unitli' latj tsazli' ni'. ² Byóniru' rë'u didza' dxì'a ca na' gulayönnë' lequë', san lequë' cutu guluzi'ë xbey didza' na' gulayönnë', le cutu gulayejlë'ë Dios cati' gulayönnë' lei. ³ Rë'u ni réjlë'ru' Dios, ati' tsazru' latj queë' ga uzí' ladxí'ru'. Rac ca na' gnë' Dios:

Qui lë ni na' gleyda' lequë'

Len bena' tsutsu xtidza'a, gnía':

Cutu la'yazië' ga luzí' ladxí'quë' tsazxón len neda'.

Dë latj tsazru' ga uzí' ladxí'lenru'-në' Dios, zal-la' budx benë' xchinë' dza ni'të Dios cati' ni' benë' yödzyú ni len chruzí' ladxë'ë. ⁴ Nayúj lu guich la'y ga rui' didza' ca nac qui dza bugádx, rna: "Buzí' ladxë'ë Dios dza bugádx yugu' lu dxin benë'." ⁵ Ga yubl rna: "Cutu la'yazië' ga luzí' ladxí'quë' tsazxón len neda'." ⁶ Nup ni', zi'al gulayöni didza' dxì'a, cutu gulayáz ni' le cutu glun ca rna xtidzë'ë Dios. Qui lë ni na', ral-la' la'yáz ni' bunách yubl. ⁷ Qui lë ni na' ca', Dios bulu'ë tu dza yubl, gnë': "Na'a dza." Cni nac, cati' chgdöd iz zian, bë'ë didza' Dios lu ru'ë David, ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

Na'a dza, chqui' ryónili' didza' ru'ë Dios,

Cutu gacli' zid lu icj ladxí'dau'li'.

⁸ La'naru' benë' Josué ga guluzí' ladxí'quë', cutu bë'ë didza' Dios gdöd ni' qui yetúr dza cati' nu uzí' ladxí'len Lë'. ⁹ Qui lë ni na', nagá'n quegac bunách queë' Dios latj la'dél-li'në' ga luzí' ladxí'quë'. ¹⁰ Nup la'yáz ga luzí' ladxí'gac tsazxón len Dios, luzí' ladxí'quë' lu dxin tunë', ca na' buzí' ladxë'ë Dios yugu' lu dxin benë' Lë'. ¹¹ Qui lë ni na', ral-la' güi' ladxí'ru' tsazru' ga ni' uzí' ladxí'lenru'-në' Dios. Cutu ral-la' tá'baga'ru' xtidzë'ë ca na' glun nup ni' cutu gulayejlë' Dios, len cutu gulayáz ni'.

¹² Bancz nac xtidzë'ë Dios len napcz yöl-la' huac. Rchugur ga rë' ca guia tuchi' natuchi' grop rui'i. Rchugu rdxin ga ta'dzág bö' nacczru' len le zoa lu icj ládxi'dau'ru', lenca' röxj ga rdxintë lu dxi lu bin. Run ga nac bë' le rbequi icjru' len le rza' ládxi'ru'. ¹³ Cutu bi gac ucáchi'ru' ga cugác glé'inë' lei Dios. Yúgu'të le nunczë' Dios nalá' lahui len narúj ga lna' lahuë' Dios. Lahuë' Lë' run bayúdx quíxjö'ru' le nunru'.

Jesús naquë' bxuz blau, náctë'rë' zxön

¹⁴ Zoa queëru' tu bxuz blau, náctë'rë' zxön, Nu na' gdöd ni' yehua' yubá, Jesús, Zxi'në' Dios. Qui lë ni na' ral-la' uga'nru' tsutsu ca nac le nazí' lu na'ru'. ¹⁵ Zoa queëru' tu bxuz blau, Nu gac huechi' ladxí' rë'u ca nac-gac le rac queëru', le gzxi' bë' Lëczë' tu' xöhui' gdu'të ca na' rzi' bë' rë'u tu' xöhui' na', san cutu bi dul-la' benë' Lë'. ¹⁶ Qui lë ni na', gdu ládxi'ru' ral-la' gbíga'ru' gal-la' ga rö'ë rna bë'ë Dios, Nu ruzá' ladxí' queëru', gnabru' lahuë' huechi' ladxë' rë'u len uzá' ladxë' queëru', gáclenë' rë'u cati' bi rac queëru'.

5 Dios rböczë' nütí'tëz bxuz blau ladj bunách, len ruzóë' lë' gunë' uláz quegac bunách yugu' le runë' lahuë' Dios, len cu'ë lahuë' Dios yugu' le tu'nódzj bunách len yugu' böa' bëdx tu'dödcdë'-ba' lu bcugu la'y ni'a qui dul-la' nabága'quë'. ² Bxuz blau na', le rac queë' tuz ca rac quegac bunách, gac gaquë' zxön ladxí' len nup nacgac cunözi len nup ta'chixi ta'nigui. ³ Qui lë ni na', le naquë' bunáchz bxuz blau na', ni'a qui dul-la' nabága'czë' ral-la' cu'ë lahuë' Dios böa' bëdx na' tu'dödcdë'-ba' lu bcugu la'y, ca na' runë' ca' ni'a qui dul-la' nabága'gac bunách.

⁴ Nutu nu gac gun cuini bxuz blau, san Dios rulidzë' nu ral-la' gac bxuz blau, ca na' bulidzë' Aarón. ⁵ Lëzca' cni guc queë' Cristo, cutu ben cuinë' bxuz blau, san Dios buzóë' Lë' ca bxuz blau. Ca nac lë ni, Dios gudxë' Lë':

Li' nacu' Zxi'na'.

Buzóa' Li' na'a.

⁶ Lëzca' cni gudxë' Lë' le nayúj ga yubl, gnë':

Li' nácteczu' bxuz,

Ca na' guquë' bxuz Melquisedec.

⁷ Cristo, cati' ni' zoaczë' yódzlyú ni, bulidzë' Dios len gúta'yuë' lahuë'. Grödxýë' len grödxë' lahuë' Dios, Nu guc uslá Lë' lu yöl-la' gut, ati' Dios byönnë' Lë' le gúdxinë' Lë' gdu ladxë'ë. ⁸ Zal-la' guquë' Zxi'në' Dios, bzëdë' gunë' ca rna xtidzë'ë Dios le glac queë' le gzxa-ca' gdi'ë. ⁹ Cati' chguquë' Cristo gdu ca ral-la' gaquë' bxuz blau, Dios benë' Lë' Nu ruslá tsaz yúgu'të nup tun ca rna xtidzë'ë. ¹⁰ Ni'r Dios buzóë' Lë' naquë' bxuz blau ca na' guquë' bxuz blau Melquisedec.

Zoa banádx queëru' hueycjru' tá'baga'ru'-në' Cristo

¹¹ Ca nac lë ni, zian le ral-la' gü'lentu' lbi'ili' didza', le nac baníg quíxjöi'tu' lbi'ili', le curéjní'nili'. ¹² Chgdöd dza ral-la' gac usédili' bunách xtidzë'ë Dios, le chbyónili' xtsey, san rquínili' nu quixjöi' lbi'ili' leyúbl yugu' le cunác baníg nazí' lu në'i nu zí'a rejle'. Naga'n-

li' ca bi'i huë'ndau' ta'quínibi' nidxi' len clëg la' huagu tsutsu. ¹³ Yúgu'të bönni' naquincnë' nu usédi lequë' lë na' cunác baníg, nacquë' ca bi'idau' ti'jbi' nidxi'. Cutu nazëdquë' ca rajlóz le nac tsahui'. ¹⁴ La' huagu tsutsu tu'zí' xbey nup chnalgac, nup na' gac láquibe'i le nac dxi'a len le cunác dxi'a, le nugunquë' dxiin yöl-la' rejni'i quequë'.

6 Qui lë ni na', cutu ral-la' usédtecru' yugu' zxba bzëdru' cati' zí'a gzu lau ryóniru' ca nac queë' Cristo. Ral-la' nör-ru' quië gacru' gdu bunách queë' Cristo. Cutu naquín usëdru' leyúbl yugu' zxba cunác baníg ca ral-la' ubí'i ládxi'ru' len ca cutur gunru' le cunác, len ca ral-la' tséjlë'ru'-në' Dios, ² len ca nac zxba qui le rdilru' nis, len ca rxoa na'ru' bunách ta'yejlë' Cristo, len ca ral-la' lubán nup natgac, lenca' ca gunë' Dios, gchuguë' quegac bunách tua'dö', chqui' chnazë-dru' yúgu'të lë ni. ³ Cni gunru' chqui' gunnë' rë'u latj Dios.

⁴ ¿Naru' huactsa gunru' ga lubí'i ládxi'gac leyúbl nup tu'huéycj ta'dá'baga' Dios? Chqui' bdxin quequë' yení' queë' Dios, len guluzi'ë xbey le runódzjë' Dios zoë' yehua' yubá, len glaquë' tuz len Dios Bö' La'y, len chqui' guluzi'ë xbey didza' dxi'a queë' Dios len yöl-la' huac qui dza zí'a za', len chqui' ni'r tu'huéycj ta'dá'baga' Dios, cutu ca' gac nu gun ga lubí'i ládxi'gac leyúbl, le gac tsca ludë'ë leyúbl lë'i yag cruz Zxi'në' Dios len lunë' tsca lutitjë' Lë' lahui' laugac bunách. ⁷ Nup tun cni nacgac ca yu na' ruzí' xbey nis guiöj le rbix lahui zian lzu. Chqui' yu na' runódzj le tu'zí' xbey nup ta'n yu na', rdzag ladxë'ë lei Dios, ⁸ san chqui' ruzóaz lba yötsi' len bëscá' yu na', nac ditj len nabía dö', len nac quië nu uzegui' lei.

Le runru' löz le run ga nacru' tsutsu

⁹ Zal-la' rui'tu' cni didza', lbi'ili' na' nadxi'itu', ráquitu' ruzi'li' xbey le nacgacr dxi'a, le tu'zí' xbey nup nulagac. ¹⁰ Dios naquë' tsahui' len cutu gal ladxë'ë dxiin dxi'a benli' len yugu' le benli' le nadxi'ili' Lë', güclenli' nup náquigac quizi queë' Dios len runli' xchingac. ¹¹ Na'a, ré'nitu' güi' ládxi'li' tu tuli' gunli' cni ga gdxinr dza udx, quië gata' gdu queëli' lë na' runli' löz. ¹² Ré'nitu' cuga-clí' zxhuëd, san gunli' ca tun nup ta'yejlë' Dios len ta'bóz zxön ladxí', ati' gdél-li'li' yugu' le gzxi' lu në'ë Dios gunnë' queëru'.

¹³ Cni gac, le benë' tsutsu xtidzë'ë Dios cati' gzxi' lu në'ë bi gunnë' queë' Abraham. Le cutu zoa nu nacr blau ca Dios, qui lë ni na' gney cuinë', cati' ni' benë' tsutsu xtidzë'ë. ¹⁴ Cni gnë' Dios: "Le nactë guna' ga gac dxi'a quiu', len guna' ga la'yántscabi' zxi'n xsu'." ¹⁵ Glözë' zxön ladxí' Abraham, ati' bdél-li'në' le gzxi' lu në'ë Dios gunnë' queë'. ¹⁶ Cati' runë' tsutsu xtidzë'ë bönni', rneynë' nu nactër blau ca lë', ati' lë ni ruzóa dx-iz yúgu'të didza' bizxj, le nunë' tsutsu xtidzë'ë. ¹⁷ Qui lë ni na' benë' tsutsu le gzxi' lu në'ë Dios gunë', gney cuinë', le gu'nnë' ului'inë' nup luzí' xbey le gzxi' lu në'ë unódzjë' quequë', nactsca löz len tsaz nac le nuzóa lahuë' gunë'. ¹⁸ Le gzxi' lu në'ë Dios len le benë' tsutsu, chop ni gatga gdza'gac, len ca nac quegac chop ni, cu-

tu gac si' yë'è Dios. Cni benë' Dios quië gactsca löz queëru' tu le hui' zxon rë'u. Ruzxöni lãdxi'ru' Lë' gdél-li'ru' lë na' runru' löz le nuzöë' queëru'. ¹⁹ Lë na' runru' löz ruzoatecz tsutsu icj lãdxi'dau'ru', len nac ca tu du guia ruzóa dxiz barco. Lë na' runru' löz run chi'ë ni'a queëru' Cristo ga ni' zoë' Dios yehua' yubá, le naxín lu latj la'y na' zoa cudzi'l lari' nal-la' lu gdau' zoa ni' yehua' yubá. ²⁰ Ga ni' zoë' Dios, gyazië' Jesús uláz queëru' ca Nu rnör lauru', ati' Dios nuzöë' Lë' naquë' tsaz bxuz blau ca na' guquë' bxuz blau Melquisedec.

Jesús naquë' bxuz blau ca guquë' Melquisedec

7 Melquisedec guquë' bönni' rna bë'ë lu yödz Salem, lenca' bxuz queë' Dios, náctërë' blau. Cati' zuzé'ë Abraham, zuhuöjë' gdöd guc gdil-l cati' buxijë' bönni' ta'ná bë'ë, brujë' Melquisedec na', yajtsaguë' Abraham len gnabnë' Dios gun la'yë' Abraham. ² Abraham bë'ë queë' tu cuia tsa tu chi cuia qui yúgu'të le bdél-li'në' lu gdil-l na'. Ca lë' Melquisedec na' rna lu didza' xidza': "Bönni' Uná Bë' Tsahui'", len naquë' ca' Bönni' rna bë'ë lu yödz Salem, le rna lu didza' xidza': "Bönni' Uná Bë' Rbequi Dxië'." ³ Cutu zoa lu guich le rna gulacu'ë xuz xnë'ë, o xuz xtau'huë', len cutu nayúj dza guljë' o dza gutië', san naquë' ca naquë' Xzi'në' Dios le naquë' tsaz bxuz blau.

⁴ Gul-yutsca' na'a, ca na' guquë' zxon Melquisedec na', le bë'ë queë' lëczë' xuzru' Abraham tu cuia tsa tu chi cuia qui lë na' glijë' lu na'quë' bönni' ta'ná bë'ë ni' buxijë' lu gdil-l. ⁵ Lu zxba queë' Moisés, Dios rna bé'inë' yugu' xzi'n xsoë' Leví, nup nacgac bxuz, la'zi'ë tu cuia tsa tu chi cuia qui le ta'zì' bunách Israel, zal-la' nacgac di'a dza quequë', le nacquë' yúgu'të' xzi'n xsoë' Abraham. ⁶ Melquisedec na' cutu naquë' di'a dza quequë', san gzxi'ë tu cuia tsa tu chi cuia lu në'ë Abraham, nu na' bdel-li' yugu' le gzxi' lu në'ë Dios gunnë' queë'. Lëzca' Melquisedec na' gnabnë' Dios gun la'yë' Abraham ⁷ ati' nutu nu gac tá'baga' lë na' rna: "Nu nadel-li'r lahuë' Dios rnabi Dios gun la'yë' nu nacr cuidi'z." ⁸ Na'a, dza ni zoaru' na'a, nup ta'zì' tu cuia tsa tu chi cuia lu na'gac bunách nacgac ca' bunách tatcz, san Melquisedec na', zoa le run lna' lau queë', rna zoë' nabanë'. ⁹ Na'a, huac gnaru' queë' Leví len quegac xzi'n xsoë', nup na' ta'zì' tu cuia tsa tu chi cuia lu na'gac bunách, lëzca' gulaguizxjë' tu cuia tsa tu chi cuia cati' ni' Melquisedec na' gzxi'ë tu cuia tsa tu chi cuia lu në'ë Abraham, xuz gul gdöd quequë'. ¹⁰ Cni nac, le huac gnaru' Abraham ni' nu'ë lë'ë Leví len yugu' xzi'n xsoë' cati' ni' yajtsaguë' lë' Melquisedec, le cunaljcdë'.

¹¹ Ta'zì' zxba gna bë'ë Moisés bunách Israel lu na'gac bxuz, nup nacgac xzi'n xsoë' Leví ga nababë' ca' Aarón, bxuz blau. Na'a, la'naru' guc luhuóac gdu tsahui' bunách lahuë' Dios le tun ca rna bë' zxba queë' Moisés, cutu ben bayúdx soa yetú bxuz ca guquë' Melquisedec len clëg ca guquë' Aarón. ¹² Chqui' rut-së'ë Dios ca ral-la' gaquë' bxuz, run bayúdx utsé'ë ca' ca nac zxba queë'. ¹³ Xanru', Nu na' nayúj lu guich ca nac queë' yugu' lë ni, nababë' yetúr cö' xzi'n xsoë' Is-

rael ca le nababë' Leví na', len qui cö' xzi'n xsoë' ga nababë' Xanru', nutu nu guc bxuz lahuë' Dios. ¹⁴ Nac cni le nac bë' guljë' Xanru' lu cö' di'a dza queë' Judá, ati' Moisés cutu bë'ë didza' queë' Judá na' cati' bë'ë didza' quegac nup ral-la' lac bxuz.

¹⁵ Nactër bë' lë ni ni'a qui le rac na'a. Ca na' guquë' bxuz Melquisedec, chbuluí' lahuë' yeturë' bxuz, Jesús. ¹⁶ Bönni' ni, cutu guquë' bxuz le rna bë' zxba ca ral-la' lac di'a dza queë', san naquë' bxuz le napë' yöl-la' huac qui yöl-la' na'bán le gatga udx. ¹⁷ Nayúj lu guich la'y le run lna' lau queë', rna:

Tsaz nacu' bxuz

Ca na' guquë' bxuz Melquisedec.

¹⁸ Na'a, nadúa zxba gul ni', le cutu gdap yöl-la' huac uná bë', len cutu bi guc gun. ¹⁹ Zxba queë' Moisés na' cutu guc un gdu tsahui' bunách. Na'a, chgyu'u tu le runru' löz le nacr dxi'a, le run ga gac gbíga'ru' gal-la' ga zoë' Dios.

²⁰ Cati' benë' Dios ga naquë' bxuz Jesús, benë' tsutsu xtidzë'ë. ²¹ Cutu benë' tsutsu xtidzë'ë Dios cati' bucu'ë bunách ni' ca bxuz, san cati' benë' ga naquë' bxuz Jesús, benë' tsutsu xtidzë'ë, gnë':

Bena' tsutsu xtidza'a neda', Xanu', gnia':

"Cutu utsá'a ca guna'.

Tsaz nacu' bxuz

Ca na' guquë' bxuz Melquisedec."

²² Qui lë ni na', Cristo naquë' Nu run ga nac löz didza' rucá'n tsahui' le nacr dxi'a ca lë na' guc zi'al. ²³ Yugu' bxuz ni', bönni' zian glaquë', le cutu guc luga'në' ni le glatië', ²⁴ san le zóateczë' Jesús, tsaz naquë' bxuz len cutu gac nu huaz xlatjë' gac bxuz. ²⁵ Qui lë ni na', tsaz gac uslé' nup ta'biga' gal-la' ga zoë' Dios, tu'gún dxin Lë', le zóateczë' nabanë' rnë' dxi'a uláz quequë' lahuë' Dios.

²⁶ Ben bayúdx soa queëru' tu bxuz blau cni. Naquë' la'y, len gdu dxi'a, len cutu dzaguë' bunách dul-la', san náctërë' blau ca yúgu'të le nacua' ni' yehua' yubá.

²⁷ Jesús ni, cutu naquë' ca yugu' bxuz blau yödzlyú ni, le ben bayúdx yugu' dza gulagu'ë rön lahuë' Dios, guludödcdë'-ba' böa' bëdx lahuë' Lë' ni'a qui dul-la' nabága'gacczë', ati' gdöd ni' glunë' cni ni'a qui dul-la' nabága'gac bunách. Na'a, Jesús, tsaz glu'ë rön lahuë' Dios, cati' ni' budód cuinë' lahuë' Dios, bulaljë' xchönczë' ni'a qui dul-la' nabága'gac yúgu'të bunách.

²⁸ Lu zxba queë' Moisés nacgac bxuz bunách cunacgac gdu dxi'a, san gdöd bdxin ni zxba queë' Moisés, Dios benë' tsutsu xtidzë'ë, benë' ga naquë' bxuz blau Zx-i'nczë', le naquë' gdu dxi'a ca ral-la' gaquë' bxuz.

Jesús naquë' Bxuz Blau queëru'

8 Na'a, ca rna lë na' zi'a gnia', nac cni: Zoa queëru' tu bxuz blau cni, Nu na' grö' cuit lë'ë yubél Dios ga ni' rö'ë, rna bë'ë yehua' yubá. ² Lë' runë' dxin ca bxuz blau lu latj nactër la'y, le nac gdau' nac gdu'të, lë na' buchisë' Xanru', len clëg bunách. ³ Dios rucu'ë yúgu'të bxuz blau quië la'gu'ë lahuë' Dios yugu' le tu'nódzj bunách, lenca' xchöncba' böa' bëdx. Qui lë ni na' ben bayúdx soa ca' bi glu'ë Cristo lahuë' Dios. ⁴ La'naru'

zoë' luyú ni, cutu ca' gaquë' bxuz, le nacuá'teczë' bxuz ni, nup ta'gú'u lahuë' Dios yugu' le tu'nódzj bunách ca rna bë' zxba queë' Moisés. ⁵ Yugu' bxuz ni tunë' dxin qui tu le rulu'z, len le nac ca bxin qui lë na' zoa yehua' yubá. Cni nac, le gudxtsquë' Moisés Dios cati' zi'a uchisë' yu'udau' na' náquini guid, gnë': "Byutsca', ben yúgu'të gdu ca nac lë na' bului'ida' li' lu gui'a ni'."

⁶ Na'a, bxuz blau queëru' ni runë' dxin qui le nactër Isaca', ati' ni'a qui le benë' Lë' zoa queëru' tu didza' rucá'n tsahui' le nactër Isaca' le rui' didza' qui le nactër Isaca' gzxí' lu në'ë Dios gata' queëru'.

⁷ La'naru' gdap gdu'të yöl-la' huac didza' na' rucá'n tsahui' gzoa zi'al, cutu ben bayúdx soa didza' buróp ni rucá'n tsahui'. ⁸ Na'a, Dios rulu'ë cutu glac gdu dxi'a bunách ni' cati' bë'ë didza' ca na' nayúj lu guich la'y, gnë':

Gul-yutsca', gnë' Xanru'. Za'c dza
Cati' uzó'a tu didza' cub ucá'n tsahui',
Le gúnlena' bunách Israel len bunách Judá.

⁹ Cutu gac ca guc didza' ni' rucá'n tsahui',
Lë na' bénlena' xuz xtau'quë',

Dza ni' gdel-la'a na'quë',
Bubija' lequë' luyú Egipto.

Le guluca'në' didza' quia' rucá'n tsahui',
Neda' buca'na' lequë', rnë' Xanru'.

¹⁰ Qui lë ni na', cni gac didza' ucá'n tsahui'

Gúnlena' bunách Israel
Töd yugu' dza ni', rnë' Xanru'.
Uchizia' icj ládxi'dau'quë' zxba quia'
Len uzuja' lei lu icj ládxi'dau'quë'.

Ni'r gaca' Dios quequë'
Ati' lequë' lacquë' bunách quia'.

¹¹ Cutu gun bayúdx nu usëdi lzë'i, gna:
Benbë'ë Xanru',

Le lunbë'ë neda' yúgu'të',
Ga su lau nu nac ca'z,
Ga gdxintë nu nac blau.

¹² Huechi' ladxa'a lequë',
Len unít lahua' le cunác tsahui' glunë',
Len cutur tsajneyda' dul-la' nabága'quë'.

¹³ Cati' ni' ru'ë didza' Dios qui tu didza' cub rucá'n tsahui', nac le chbgul lë na' gzoa zi'al, ati' chzoa gdua lë na' nagúl len chnac glas.

Latj la'y zoa luyú len latj la'y zoa yehua' yubá

9 Na'a, didza' rucá'n tsahui' gzoa zi'al, dzaggac lei zxba ca ral-la' la'yíj ládxi'gac Dios bunách, ati' guc qui luyú ni latj la'y bdzag lei. ² Cni nac latj la'y na' náquini guid. Lu latj na' dë lahuil, nazí' lei Latj La'y, gulacuá' le nua' gui' len bcugu la'y ga ni' gulagu'ë lahuë' Dios yugu' yöt xtildau'. ³ Cudzi'l le buróp lari' nal-la' lu yu'u na' zoa latj ni' nazí' lei, Latj Nactër La'y, ⁴ ati' lu latj ni' gulacuá' tu bcugu náquini oro ga na' guluzégui'ë nör, lenca' tu gui'n ga yu'u didza' rucá'n tsahui', len nacu gui'n na' oro, ati' lu gui'n na' gulacuá' zxi'ga'dau' na' náquini oro, nadzá' yöt xtildau' na' nazí' lei maná, lenca' xuyág queë' Aarón, lë na' bubó' zxuza' në'i, lenca' yugu' guiöj blag na', nayúj láhuilgac didza'

rucá'n tsahui'. ⁵ Lahui gui'n na' gulacuá' chop gbaz la'y náquicni oro, lëgac querubín qui latj ga buluí' lahuë' Dios, ati' guluzó'a xilgac lahuil latj ga ni' glu'ë rön bxuz blau ni'a qui dul-la'. Cni gulucu'ë yugu' lë ni. Cutu gac quíxjö'a na'a gdu ca nacgac lë ni.

Ta'yázteczë' bxuz lu latj zoa lahuil, tunë' ca nac dxin quequë' qui le ta'yíj ládxi'quë' Dios. ⁷ Lu latj buróp ni', tuzë' bxuz blau gyazië' tu lzuz tu iz, len bi'ë rön, le glu'ë lahuë' Dios ni'a qui dul-la' nabága'czë' lenca' ni'a qui dul-la' nabága'gac bunách, dul-la' glunë' le cutu gláquibe'inë'. ⁸ Cni ruzéjni'në' rë'u Dios Bó' La'y, cutu ca' guc gdxinru' lahuë' Diosca' tsal ni' tu'gunë' dxin latj la'y na' zoa lahuil lu yu'u la'y na' náquini guid, le bdzag didza' rucá'n tsahui' gzoa zi'al. ⁹ Yugu' lë ni nac tu le rulu'z le rac na'a dza. Yugu' le gulagu'ë lahuë' Dios len rön quecba' böa' bëdx na' guludödcë'-ba' lahuë' Dios cutu guc luún gdu dxi'a icj ládxi'dau'quë' bönni' ni' gu-layíj ládxi'quë' Dios cni. ¹⁰ Yugu' lë ni glui' didza' que-gac le gli'j glahuë', len ca ral-la' la'guí' b cuinquë', len quegac zxba ca ral-la' gac qui gdu ca nayá' nabinquë'. Yugu' lë ni buzóë' quequë' Dios ga bdxintë dza ral-la' utsë'ë yúgu'të.

¹¹ Na'a, chduluí' lahuë' Cristo, naquë' bxuz blau qui le nac gdu dxi'a, le bla' lahuil ni'a qui le benë' Lë'. Latj la'y ga na' gyazië' Lë' nacr blau len nacr gdu, len cutu náquini lu ni'a lu na'gac bunách, len cutu nac qui luyú ni. ¹² Na'a, chgyazië' Cristo lu latj la'y na', clëg len xchöncha' bëdxdau' len xchöncha' chivo, san len rön queëczë'. Tu lzuz gyazië' lu latj nactër la'y, ati' cni guc, benë' ga nularu' tsaz. ¹³ Le nactë xchöncha' bëdx len chivo, len dö queëba' bëdxdau' guluzégui'ë-ba', yugu' le gulagu'ë lu icjgac nup nabága'gac dul-la', guc lugúa' dul-la' na' nabága'gac bunách quië luún lequë' dxi'a gdu ca nayá' nabinquë' ca nac qui yöl-la' gdau' que-quë'. ¹⁴ Na'a, guntër ca' xchönë' Cristo, le budód cuinë' queë' Dios, guquë' gdu tsahui', zóalenë' Lë' Dios Bó' La'y, Nu zoatecz. Na'a, xchönë' Cristo ruún gdu dxi'a icj ládxi'dau'ru' lu yugu' le gbága'ru' le tun ga nu gat, quië gac gunru' xchinë' Dios ban.

¹⁵ Qui lë ni na' naquë' Jesucristo Nu ben tsutsu didza' cub rucá'n tsahui', le gutië' Lë', bugúë' dul-la' gulaba-ga' bunách cati' ni' zoa didza' gul rucá'n tsahui'. Gutië' ca' quië gac la'zi'ë lë na' gzxí' lu në'ë Dios unödzjë' quequë' bönni' bulidzë', le zoatecz. ¹⁶ Cati' ratië' nu bönni' len nuca'në' didza' ca ral-la' la'guisië' le naqui queë', run bayúdx gac bë' chnatië' bönni' na' quië gac lunë' ca rna didza' na' nuca'në'. ¹⁷ Cati' chnatië' bönni' na', gac lunë' ca rna didza' na', san tsal ni zoë' na-banë', cutu ca' gac lunë' ca rna didza' na'. ¹⁸ Qui lë ni na', didza' na' rucá'n tsahui' gzoa zi'al guc Isaca' le bdzag lei rön, le ruluí' zoa nu gut. ¹⁹ Cati' ni' gdíxjöi'në' bunách ni' Moisés ca nacgac yúgu'të zxba queë' Dios, gdel-lë'ë rön quecba' bëdxdau' len quecba' chivo, nut-si'i nis, ati' len tu guíxi'dau' nazí' lei hisopo len lítsa'ba' bö'cu' zxila' le ni'aj xna, buchijë' rön len nis na' lahuil guich ga na' nayúj zxba na', lenca' láhuilgac bunách. ²⁰ Ni'r gudxë' lequë': "Lë ni nac rön run tsutsu didza' rucá'n tsahui' le gna bé'inë' rë'u Dios gunru' ca rna."

²¹ Lèzca' cni buchijè' ròn na' Moisés lu latj la'y náquini guid len lahui yúgu'tè le tu'gunè' dxin quiè la'yíj ládxi-què' Dios. ²² Ca na' rna bè' zxba na', yelati'z cugu-luhuóatè yúgu'tè ral-la' un dxi'a leygac ròn, ati' chqui' cutu tu'laljè' ròn, cutu gdua dul-la'.

Xchönè' Jesucristo rugúa dul-la'

²³ Cni nac, ben bayúdx gzoa le bun dxi'a gdau' luyú ni le nac tu le ruluí'z ca nac lè na' dè yehua' yubá, san ca nac lè na' dè ni' yehua' yubá, ben bayúdx soa le un dxi'a nup la'yáz lei, le nacr lsaca' ca xchöncba' böa' bédxdau' cni. ²⁴ Cutu gyaziè' Cristo latj la'y náquini lu ni'a lu na'gac bunách, lè na' nac tu le ruluí'z ca nac le nac gdu, san gyaziè' la' yehua' yubáz quiè gac uluí' lahuè' na'a lahuè' Dios uláz queèru'. ²⁵ Bxuz blau zoè' luyú ni ryaziè' latj nactèr la'y tu tu iz len ròn quecba' böa' bédx, san cutu run bayúdx tsaziè' Cristo zian lzu quiè udód cuinè' lahuè' Dios. ²⁶ La'naru' guc cni, gun bayúdx saca' quiè Cristo, gatiè' zian lzu dza ni'tè cati' guta' yödzlyú ga rdxintè na'a dza, san na'a cati' nac dza udx, tsaz buluí' lahuè' tu lzuz len budód cuinè' lahuè' Dios, gutiè' quiè bugúè' dul-la' queèru'. ²⁷ Ca na' run bayúdx lat bunách tu lzuz ati' tód ni' cuequi xbeynè' leygac Dios, ²⁸ lèzca' cni, tu lzuz gutiè' Cristo, budód cuinè' lahuè' Dios quiè bugúè' dul-la' nabága'-gac bunách zian. Na'a, uluí' lahuè' le buróp lzu, clèg quiè ugúè' dul-la', san quiè uslé' tsaz nup ta'bózz Lè'.

10 Zxba na' gna bè'è Moisés guc tu le ruluí'z ca nac le dxi'a zi'a za'c, len cutu guc gdu ca nacgac. Qui lè ni na', zxba na' queè' Moisés cutu guc un gdu tsahui' nup ni' guladxín lahuè' Dios, nua'gac ròn quecba' böa' bédxdau', lè na' gulagú'uteczè' lahuè' Dios yugu' iz. ² La'naru' guc un lequè' gdu tsahui', cutu gulagú'uteczè' ròn ni' lahuè' Dios, le cutur láquibe'inè' bönni' guc cni quequè' nabága'què' dul-la' chqui' chguluhuóaquè' gdu tsahui'. ³ Ròn ni' gulagu'è lahuè' Dios yugu' iz yajsá' ládxi'què' nabága'què' dul-la'. ⁴ Cni guc, le cutu ca' guc ugúa dul-la' xchöncba' bédx len chivo.

⁵ Qui lè ni na', cati' bdxinè' Cristo yödzlyú ni, gudxè' Dios ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

Cutu rè'nnu' nu cu'u lau' ròn quecba' böa' bédx San benu' ga naca' bunáchz.

⁶ Cutu rdzag ladxu'u nu uzegui'-ba' lau' böa' bédx, O nu cu'u lau' xchöncba' ni'a qui dul-la'.

⁷ Ni'r gnia': "Ni zoa' guna' ca rè'nnu' Li', Dios." Nac ca na' nayúj lu guich la'y ca gac quia'.

⁸ Lè na' nayúj zi'al rna: "Cutu rè'nnè' Dios nu cu'u lahuè' ròn quecba' böa' bédx." Didza' ni ruluí'i rè'u cutur rdzag ladxè'è lè ni Dios zal-la' lu zxba queè' Moisés rna bé'inè' Dios nu gun cni. ⁹ Gdöd ni' rna: "Ni zoa' guna' ca rè'nnu' Li', Dios." Didza' ni ruluí'i rè'u rugúè' Dios lè na' gulagu'è lahuè' zi'al len ruzóè' xlatj le glu'è lahuè' Zxi'nczè'. ¹⁰ Na'a, Dios ruúnè' rè'u gdu dxi'a le benè' Cristo ca rè'nnè' Dios cati' ni' budód cuinè' lahuè' Dios uláz queèru', gutiè' tu lzuz.

¹¹ Le nactè yúgu'tè bxuz luyú ni, yugu' dza zuicnè', tunè' xchinquè', len la' tuz ca tunè', zian lzu ta'gu'è

lahuè' Dios xchöncba' böa' bédx, yugu' le cutu ca' gac lugúa dul-la'. ¹² Na'a, Cristo, tu lzuz, tu le glu'è tsaz lahuè' Dios ni'a qui dul-la', ati' ni'r yajchö'è cuit lè'è yubél Dios. ¹³ Ni' rbözè' dza gunè' Dios ga luzechu zx-ibgac lahuè' nup cuta'le'i Lè' dxi'a. ¹⁴ Ni'a qui tuz le glu'è lahuè' Dios, tsaz benè' ga nacgac gdu nup na' bunè' dxi'a, bubijè' lequè' quizi queè' Dios. ¹⁵ Lèzca' cni runè' lna' lau lauru' Dios Bö' La'y, le gnè' zi'al lè na' nayúj lu guich, rna:

¹⁶ Cni gac didza' ucá'n tsahui' gúnlena' lequè' Töd yugu' dza ni', rnè' Xanru'.

Uchizia' icj ládxi'dau'què' zxba quia', Len uzuja' lei lu icj ládxi'dau'què'.

¹⁷ Gdöd na' gnè':

Cutur tsajneyda' dul-la' nabága'què' Len dö' bia'què'.

¹⁸ Qui lè ni na', chqui' chnadúa dul-la', cutur run bayúdx nu bi cu'u lahuè' Dios ni'a qui dul-la'.

Huac gbíga'ru' gal-la' ga zoè' Dios

¹⁹ Na'a, böchi' lza'adau', gdu ládxi'ru' gac gdxinru' lahuè' Dioscz, ni'a qui xchönè' Jesucristo. ²⁰ Tséajlenru' tu nöz cub len gdu le nuzóè' Cristo le rdxin cudzi'l lari' na' buséyj ga nu ryaz latj nactèr la'y na', huac gnaru', nöz na' bsaljè' queèru' le budödè' xpéla'czè'. ²¹ Jesús naquè' queèru' tu bxuz náctèrè' blau, len rna bé'inè' bunách queè' Dios. ²² Qui lè ni na' huac gbíga'ru' gal-la' ga zoè' Dios gdu ládxi'ru', len lu yöl-la' run löz queèru', le réjlè'ru' Cristo, le chbunè' dxi'a icj ládxi'-dau'ru', cui uxós rè'u ládxi'dau'ru', ati' gdibè' gdu ca nayá' nabinru' len tu nis nactèr gdu. ²³ Ral-la' gacru' ca' tsutsu len cui gac chop ládxi'ru' ca nac le runru' löz qui le nazí' lu na'ru', le gzxi' lu në'è Dios gunnè' queèru', ati' Lè' runè' ca rnè'. ²⁴ Ral-la' utíp ládxi'ru' ca' turu' yeturu', gunru' ga gdxí'ru' lza'ru' len gunru' ca' le nac dxi'a. ²⁵ Cutur tu'dúb len rè'u la'gac bunách. Cutu ral-la' gunru' ca tun bunách na', san ral-la' utíp ládxi'ru' turu' yeturu', len gunr-ru' cni le rlé'iru' chzoa gdxin dza huödè' Xanru'.

²⁶ Chqui' zéajlenru' runru' dul-la' tód núnbè'ru' le nac gdu'tè li, cutu ca' nagán bi gac cu'ru' lahuè' Dios le ugúa dul-la'. ²⁷ Nup tun cni, lu yöl-la' radxi rdzöbi quequè' ta'bözè' dza gchuguè' quequè' Dios, la'yaziè' lu gui' gabíl, lè na' uzégui'tecz nup ta'dá'baga' Dios. ²⁸ Cati' buzóè' tsla'l zxba queè' Moisés bönni', guludöddè' lè' chqui' glun lna' lau qui le benè' chop tsonn bunách, ati' nutu nu buechi' ladxí' bönni' na'. ²⁹ Na'a, gbága'rè' ca' zxguia' bönni' uzóè' tsla'l Zxi'nè' Dios, len uzóè' tsla'l ca' xchönè' run tsutsu didza' rucá'n tsahui', le ruún rè'u dxi'a. Nu bönni' gunè' cni uca'nè' ca'z Dios Bö' La'y, Nu ruzá' ladxí' queèru' le rquíniru'. ³⁰ Cni gac, le núnbè'ru'-nè' Dios, Nu gna: "Quia' neda' naqui yöl-la' ruzí' la. Neda' ubi'a quegac bunách, rnè' Xanru'." Lèzca' cni gnè': "Xanru' cuequi xbeynè' bunách queè'." ³¹ Ral-la' gadxi gdzöbi nu ral-la' si' zxguia' lu në'è Dios ban.

³² Gul-tsajnéy dza chguladód cati' ni' zi'a bdxin queèli' yení', ati' bia' blenli' zian le gulusaca' zi'è lbi'ili'.

³³ Gululídz ditj lbi'ili' bunách, len guludxía lbi'ili' dö' lahui' laugac bunách, ati' benli' tsazxón ca' nup gulazaca' gulagu'i cni. ³⁴ Cni guc, le buechi' ládxi'li' nup nadzungac lidx guía, len lu yöl-la' rudziji queëli' bia' blenli' nup gulabíj lidxli' yugu' le guta' queëli'. Cni benli' le nózili' naqui queëli' le nacr dxi'a len le zoatecz ni' yehua' yubá. ³⁵ Na'a, cutu uca'nli' lè na' runli' löz, le naché' tu le zxön ubi'è queëli' Dios. ³⁶ Run bayúdx cö-zli' zxön ladxí, quiè cati' chbenli' ca rë'nnè' Dios, si'li' le gzxi' lu nè'è gunnè' queëli', ca na' nayúj lu guich la'y, ca gnè' Dios, rna:

³⁷ Yetú chi'idau'z

Gdxinë' Bönni' na' ral-la' guidè',
Len cutu ca' tseynè'.

³⁸ Ni'r nu nac tsahui' lahua' neda',
Ulá nu na' le rejle' neda'.
Chqui' hueycj tá'baga' neda',
Cutur gdzag ladxá'a lè'.

³⁹ Na'a, rë'u ni, cutu nacru' ca nup tu'huéycj ta'dá'ba-ga' Dios len la'nít, san réjlè'ru' Cristo len nadél-li'ru' yöl-la' ruslá.

Ca nac yöl-la' rejle' queëru' Dios

11 Na'a, le réjlè'ru' Dios, nac löz queëru' si'ru' le runru' löz ati' nac bè' le curlé'iru'. ² Cni gulayejlè'è Dios xuz xtau'ru', ati' qui lè ni na' nayúj lu guich la'y ca guc quequè', rna: "Guluruje' dxi'a lahuè' Dios."

³ Le réjlè'ru' Dios, ráquibe'iru' benè' yödzlyú ni Lè' len didza' bè'zè'. Lèzca' cni, cati' benè' Dios yúgu'tè le rlé'iru', bugunè' dxin le cutu zuini.

⁴ Le gyejlè'è Dios Abel, glu'è lahuè' Dios rön queëba' böa' bédxdau', tu le nactèr Isaca' ca le glu'è lahuè' Dios Caín, len qui lè ni na' Dios benè' Ina' lau queë' Abel na', gnè' naquè' tsahui', len benè' ba la'n lè na' glu'è lahuè'. Zal-la' chnatiè' Abel na', ga rdxintè na'a dza, nac tsca ru'è didza', le gyejlè'è Dios.

⁵ Le gyejlè'è Dios Enoc, gdödè' ni' yehua' yubá len cutu ca' gutiè', ati' cutur nu budzöli lè', le buché'è lè' Dios, ati' nayúj lu guich la'y ca nac queë', rna: "Zi'al ca buché'è lè' Dios, benè' Enoc le rdzag ladxè'è Dios."

⁶ Na'a, chqui' cutu réjlè'ru' Dios, cutu gac gunru' le rdzag ladxè'è Lè', ati' quiè gbíga'ru' gal-la' ga zoè' Dios, run bayúdx tséjlè'ru' zoaczè' Lè', len rubi'è qui nu rui' ladxí' Lè'.

⁷ Cati' ni' Dios buzéjni'nè' Noé ca ral-la' lac le cutu ráquini Noé na', le gyejlè'è Dios Noé, benè' ca rna xtidzè'è Dios len bupé'è barco zxön na' nazí' lei Arca, ati' lè'i barco na' gululá bunách di'a dza queë' Noé. Le gyejlè'è Dios Noé, benè' ga nac bè' narugu quegac bunách yödzlyú, len bdél-li'nè' guquè' tsahui' lahuè' Dios, le ta'del-li' nup ta'yejlè' Lè'.

⁸ Cati' ni' Dios bulidzè' Abraham, le gyejlè'è Lè' Abraham, benè' ca rna xtidzè'è Dios len buzé'è ladzè' quiè tsijè' latj ni' ral-la' si'è ca tu le gaqui tsaz queë', ati' brujè' ladzè' zal-la' cutu nöznè' gazx ni' ral-la' tsijè'.

⁹ Le gyejlè'è Dios Abraham, guquè' ca tu bönni' zì'tu', gzoè' luyú na' Dios gzxi' lu nè'è gunnè' queë'. Gzoè' lu

yu'u lári'dau', len la' tuz ca glunè' Isaac len Jacob, zxi'n xsoè' Abraham, nup ni' gzxi' lu nè'è Dios unödzejè' quequè' lè na' gzxi' lu nè'è gunnè' queë' Abraham. ¹⁰ Cni benè' Abraham, le benè' löz gdél-li'nè' yödz na' zoa tsaz xlibi zö'ö qui, le nuzóè' Dios xlibi zö'ö qui, len glu'è ga na' zoè' Lèczè'.

¹¹ Lèzca' cni Sara, zal-la' chnacnu ngul huödx, gyéjlè'nu Dios, ati' Lè' bè'è queënu yöl-la' huac buzoanu-bi' bi'idau'. Buzoanu-bi' bi'i bönni'dau' zal-la' chgdöd iz queënu, le gyéjlè'nu Dios gunè' ca rna xtidzè'è na' gzxi' lu nè'è queënu. ¹² Qui lè ni na', zal-la' chbgultsquè' Abraham, gulacua'bi' ziantèrbi' zxi'n xsoè', glacbi' tsca rö'ba' bölj luzxbá, len tsca rö' yuzx ra' nis zxön, nutu nu gac uláb leygac.

¹³ Yúgu'tè bönni' ni glatiè' len cutu gulazi'è lè na' gzxi' lu nè'è Dios unödzejè' quequè', san gulayejlè'è Dios, len zì'tu' zì'tu'z gulalé'inè' lè na' ral-la' la'zi'è. Gulayejlè'è Dios, len glunè' Ina' lau qui lè ni. Cni guc, gululu'è nacquè' ca bönni' zì'tu' len bönni' ta'dazè' yödzlyú ni. ¹⁴ Bönni' tu'è cni didza', tu'lu'è ta'guiljè' tu latj gac ladzquè'. ¹⁵ La'naru' gulazá' ládxi'què' cni qui luyú ga ni' gularujè', le nactè ludzölnè' naxc huöjqquè' ni', ¹⁶ san gulazá' ládxi'què' qui luyú na' nacr dxi'a, le zoa yehua' yubá. Qui lè ni na' cutu rutui'nè' Dios cati' ta'né' naquè' Dios quequè', le chnupé'è quequè' tu yödz.

¹⁷ Le gyejlè'è Dios Abraham, cati' gzxi' bè'è lè' Dios, budödè'-bi' lahuè' Dios bi'i Isaac queë' ca na' tu'dödè'-ba' lahuè' Dios böa' bédx tu'dödcdè'-ba'. Gzoè' sina' Abraham udödè'-bi' lahuè' Dios bi'i bönni' zì'al queë' na' zal-la' nacbi' bi'i na' gzxi' lu nè'è Dios gunnè' queë'. ¹⁸ Cni benè' zal-la' gudxè' lè' Dios, gnè': "Lu na'bi' bi'i Isaac quiu' gchísgaca'-bi' zxi'n xsu'."

¹⁹ Cni benè' Abraham, le gúquibe'inè' napè' Dios yöl-la' huac uspanè'-bi' lu yöl-la' gut, ati' ca tu le run Isaquí', huac gnaru' buzi'è'-bi' lu yöl-la' gut zal-la' cutu gutbi'.

²⁰ Le gyejlè'è Dios Isaac, gnabnè' Dios gun la'yè'-bi' bi'i Jacob lenca' bi'i Esaú ca nacgac le luzi'bi' xbey dza zi'a za'. ²¹ Le gyejlè'è Dios Jacob, cati' ni' chzoa gatiè' gnabnè' Dios gun la'yè'-bi' tu tubi' zxi'nè' José, ati' gyij ladxè'è Dios, ni' nayecheuè' lu xuyág queë'. ²² Le gyejlè'è Dios José, cati' ni' chzoa gatiè', bè'è didza' qui dza na' la'rujè' luyú Egipto zxi'n xsoè' Israel, ati' gna bè'è ca ral-la' lu'è dxit queë' luyú ga na' tsajcu'è.

²³ Le gulayejlè'è Dios, cati' guljbi' bi'idau' Moisés, gulucachè'è'-bi' xuz xna'bi' gdu ca tsonn beo', le gulalé'inè' nacbi' lach bi'i bönni'dau' na', len cutu gládxinè' bönni' rna bé'inè' bunách Egipto, bönni' na' gna bè'è ludödcdè'-bi' bi'i bönni'dau' na'. ²⁴ Le gyéjlè'bi' Dios Moisés, cati' gzxönbi', cutur bè'bi' latj nu uzóa lèbi' bi'i bönni' queënu ngul zxi'nè' Faraón, bönni' na' rna bé'inè' bunách Egipto. ²⁵ Cni benbi' le gúquibi' nacr dxi'a nu usaca' zì' lèbi' tsazxón len bunách queë' Dios ca uzi'bi' xbey tu chi'z yugu' le tu'zì' xbey nup tun dul-la'. ²⁶ Gúquibi' nacr Isaca' nu ulídz ditj lèbi', ca na' guc queë' Cristo, ca gdél-li'bi' yugu' yöl-la' tsahui' quegac bunách Egipto, le gza' ládxi'bi' ca nac le ubi'è queëbi' Dios. ²⁷ Gdöd ni', le gyejlè'è Dios Moisés, brujè'

luyú Egipto, len cutu gúdxinè' yöl-la' rley queè' bönni' rna bé'inè' bunách Egipto, ati' bia' blenè' ca run nu rle'i Dios, Nu na' curlé'iru'.

²⁸ Le gyejlè'è Dios Moisés, benè' Lni Pascua ca gna bé'inè' lè' Dios, len buchijè' rön gap nu ryaz lidxquè', cui gdödi xzi'nquè' nu na' ral-la' usnit yugu' bi'i bönni' zi'al quegac bunách Egipto. ²⁹ Le gulayejlè'è Dios, guladödè' bönni' Israel luyú bidx gatsj lahui'l nis zxön nazí' lei Nis Xna. Cati' glè'nnè' la'dödè' ca' ni' bönni' Egipto, gulayépinè' nis.

³⁰ Le gulayejlè'è Dios, cati' budx guladödè' bönni' Israel gdu zbi'il yödzc Jericó yugu' dza gdu gadx dza, gulaguíndj zö'ö tun chi'i yödzc na'. ³¹ Le gyéjlè'nu Dios Rahab, ngul rui'nu latj bunách, cutu gutnu tsaxón len bunách Jericó na' cuglún ca rna xtizdè'è Dios, le bennu ba la'n bönni' Israel na' duyúlanquè' le raclen bunách Jericó.

³² ¿Bizxar ral-la' gnia'? Ryadzj latj gu'a didza' ca glunè' Gedeón, len Barac, len Sansón, len Jefté, len David, len Samuel lenca' bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios. ³³ Le gulayejlè'è Dios, guluxicjè' zian yödzc zxön, len glunè' le nac tsahui', ati' guladél-li'nè' yugu' le gzx-i' lu në'è Dios unödzcjè' quequè'. Guluseyjè' rú'acba' bédx guixi'. ³⁴ Gululè' yugu' lu gui' zxön. Gularujè' lu na'gac nup ludödi lequè' len guia tuchi'. Dios bunè' lequè' tsutsu cati' ni' gulacuídi'nè', ati' guluhuöaquè' ca' tsutsu lu gdil-l. Gululaguè' bönni' rjaquè' gdil-l guixx yu quequè' bönni' gza'a. ³⁵ Yugu' ngul dza ni' guluzi'nu bi'i qui queècnu nubancbi' lu yöl-la' gut.

Yela'què' bönni' ni' glatiè' lu na'què' bönni' ni' gulusaca' zi'è lequè', len le cutu glè'nnè' luca'nè' Dios, cutu gulazi'è latj nu usán lequè', quiè la'dél-li'nè' yöl-la' rubán lu yöl-la' gut, lè na' gláquinè' nactèr dxi'a.

³⁶ Yela'què' bia' blenquè' yöl-la' rutíj len zxguia' qui gba'y, ati' guladzunè' lidx guia, nága'què' du guia.

³⁷ Gululadxi' la'què' guiöj bunách, len gulachözè'è yela'què'. Gulazí' bè' lequè', len guludödè' la'què' len guia tuchi'. Guladödè' na' ni'l, nácuquè' guid zxacba' bö'cu' zxila' len chivo. Glaquè' yechi' len gulazaca' gulagui'è, ati' guludxía lequè' dö' bunách. ³⁸ Cni glaquè' bönni' na', ati' cutu glac Isaca' bunách yödzclyú ni luzí' xbeyquè'. Guladazè' lu latj ca'z len yugu' lu gui'a, ati' gulacua'zè' yugu' bloj len yugu' yeru luyú. ³⁹ Yúgu'tè' gularujè' dxi'a lahuè' Dios le gulayejlè'è Lè', zal-la' cutu gulazi'è luyú ni gzx-i' lu në'è Dios unödzcjè' quequè'. ⁴⁰ Cni guc, le nupé'è queèru' Dios tu le nacr dxi'a quiè cati' unè' lequè' gdu, rè'u ni gunru' tsaxón lequè'.

Ral-la' uyuru'-nè' Cristo

12 Qui lè ni na', lèzca' rè'u, le nacua' gdu zbi'il ga ni zoaru' ziantèr nup tun lna' lau ca ta'yejlè' Dios, ral-la' uca'nru' yúgu'tè le cunác le nac ca tu le nac zi'i nua'ru', lenca' yúgu'tè dul-la' ta'zón rè'u, ati' lu yöl-la' rböz zxön ladxí' queèru', ral-la' gunru' xchinè' Dios, le nac tsca xíti'ru' lu huitj le zoa lauru'. ² Ral-la' uyuru'-nè' Jesús, Nu na' run ga gac tséjlè'ru' Dios len Nu run ga rac gdu yöl-la' rejle' queèru' Lè'. Jesús gzxaca' gdi'è lè'i yag cruz, len bia' blenè' yöl-la' rutuí'qi, qui

le gu'nnè' gdél-li'nè' yöl-la' rudziji na' uzi'è xbey, ati' yajchö'è cuit lè'è yubél Dios, ga ni' rø'è rna bè'è.

³ Gul-yúè' Jesús, ca na' gzxaca' gdi'è le gulusaca' zi'è Lè' bönni' dul-la', cui gcuídi'li' len cui gac chop ládxi'li'.

⁴ Ga rdxintè na'a dza, cutu ca' bia' blenli' ga gdxintè nu gun lbi'ili' huè' le rdá'baga'li' le nac dul-la'. ⁵ Nazx ca' chgul ládxi'li' lè na' ruzéjni'nè' lbi'ili' Dios, nacli' ca yugu' xzi'nczè', le nayúj lu guich, rnè':

Zxi'na', cutu uzú' tsla' le gunè' Xanu',

Usèdi uzéjni'nè' li',

Len cutu huöa ladxu'u cati' gut quinè' li'.

⁶ Xanru' rut rguinè' nu nadxi'inè',

Len rusèdi ruzéjni'nè' yúgu'tè nup nazí' lu në'è lac zxi'nczè'.

⁷ Ral-la' gua' glenli' le gut quinè' lbi'ili' Dios, le runè'

Dios cni queèli' tsca nacli' xzi'nczè'. Cutu ca' zoabi'

tubi' bi'idau' cutu gut quinè'-bi' xuzbi'. ⁸ Na'a, chqui'

cutu rut rguinè' lbi'ili' Dios ca na' runè' quegac yúgu'tè xzi'nczè', ni'r nacli' ca yugu' bi'i lagu', len cutu nacli' gdu xzi'nè' Dios. ⁹ Yetú ca', cati' ni' nacrú' bi'idau', gu-

lacu'è xuz xna'ru' luyú ni, glut gulaguinè' rè'u, san

runru' lequè' ba la'n. Ca' nac, ral-la' gunr-ru' ca rna

xtizdè'è Xuzru' zoè' yehua' yubá quiè soaru' gbanru'.

¹⁰ Yugu' xuz xna'ru', tu chi'z glut gulaguinè' rè'u tsca le

gláquiznè' nac dxi'a, san cati' rut rguinè' rè'u Dios, nac quiè gac tu le uzi'ru' xbey, gacru' gdu la'y ca nacczè'

Lè'. ¹¹ Le nactè cutu nalá' lahui na'a le uzi'ru' xbey qui

le rut rguinè' rè'u, san run ga ruhuí'niru'. Chqui'

güi'ru' latj usèdi rè'u le rut rguinè' rè'u, gun ga cözru' dxí'adau' len ga gacru' tsahui'.

Soa banádx queèru' chqui' cutu uzé nagru' chi'è Dios

¹² Qui lè ni na' gul-ún tsutsu na'li' rajáqui'gac, lenca' zxibli' ta'záz, quiè gdip ládxi'li' gunli' le nac dxi'a.

¹³ Gul-zóa tu nöz tsahui', cui gunli' ga ucá'n nöz na' nu rcuidi' ladxí', san gul-gún ga huöac ladxí' nu na'.

¹⁴ Gul-güi' ládxi'li' cózlenli' dxi'a yúgu'tè bunách, len gacli' quizi queè' Dios, le chqui' cugunli' cni, cutu gac glé'ili'-nè' Xanru'.

¹⁵ Gul-gún chi'i cuinli' cui soa nu ucá'n le ruzá' ladxè'è queèru' Dios, len cui soa nu gac

ca tu guixi' sla', cui utsá' lbi'ili', len cui gun ga cugacli' tsahui' zianli' lbi'ili'.

¹⁶ Gul-gún chi'i cuinli' cui gun le cunác o le cunác tsahui' nu dzag lbi'ili', ca na' benè'

Esaú, bönni' ni', quiè si'è tu le gáguzè' bétí'è le dè lu në'è le naquè' bi'i bönni' zi'al queè' xuzè'.

¹⁷ Chnózcizli' ca na' guc queè' Esaú gdöd ni' cati' gu'nnè' gdél-li'nè' le gnabnè' Dios xuzè' quiè gac dxi'a queè'.

Buzechè' queè' xuzè' ati' cutu guta' latj ubí'i ladxè'è Esaú na' zal-la' gdilj ladxè'è lei len yöl-la' rbödx queè'.

¹⁸ Ca rac queèli' cutu nac ca guc quequè' bönni' Israel, gulabiguè'è gal-la' ga zoa tu gui'a le gac nu can, ati' gyegui' gui'a ni', len böac chul lahui' dza le grø'

böaj gasj, len gyecj bö' bduu'. ¹⁹ Gulayönnè' ta'bódx trompeta, lenca' chi'è Dios Nu bè' didza'. Cati' gu-

layönnè' lè ni, gláta'yuè' lahuè' Moisés cutur güi'lenè' lequè' didza' Dios. ²⁰ Cni glunè' le cutu guc gua' glen-

què' lè na' gna bé'inè' lequè' Dios, gnè': "Chqui' tsajlibba' gui'a ni tuba' böa' guixi'dau'z, ral-la' luladxè'-ba'

guiöj, o ludödë'-ba' yag tuchi'." ²¹ Szxónitër ben gadxi lequë' lè na' gualalé'inë', ati' Moisés gnë': "Radxi rdzöb-da' len rzxiztsca'."

²² Na'a, lbi'ili' ral-la' gádxitërlí' le rbíga'li' gal-la' tu lu gui'a nazí' lei Sión, len ga zoa yödz queë' Dios ban, le nazí' lei Jerusalén qui yehua' yubá, ga na' nacué'ë gbaz la'y guixz yu queë' Dios. ²³ Rbíga'li' gal-la' ga ni' nudubgac lahuë' Dios xzi'nczë', nup na' nayujgac la-gac lu guich ni' yehua' yubá, lenca' ga zoë' Dios Nu rbequi xbey yúgu'të bunách, len ga na' nacué' bö' glacczë' bönni' tsahui', Dios bunë' lequë' dxi'a. ²⁴ Rbíga'li' ca' ga zoë' Jesús, Nu ben tsutsu didza' cub na' rucá'n tsahui', lenca' ga nagu'ë rön queë' Jesús le run ga runít lahuë' rë'u Dios, rön na' run le nacr dxi'a ca le ben xchönë' Abel, le ben ga nu gchuguë' qui Dios.

²⁵ Qui lè ni na', gul-gún chi'i cuinli' cui tá'baga'li' Nu na' rui' didza'. Cutu ca' gululá nup ni' guladá'baga' nu na' rulídz lequë' luyú ni. Nazxgar rë'u, cutu ca' ularu' chqui' tá'baga'ru' Nu na' rulídz rë'u, zoë' yehua' yubá. ²⁶ Dza ni' gzxíz luyú ni le byön chi'ë Dios, san na'a chgzxi' lu në'ë, gnë': "Yetú lzuz, len clëgz luyú uxizia', san luzxbá ca' uxizia'." ²⁷ Cati' ni' rnë': "Yetú lzuz", lè ni rulu'i rë'u ral-la' gdua le gac la'xzíz, lè na' rë' yödzlyú ni, ati' lugá'n le cugác la'xzíz, lè na' rë' yehua' yubá. ²⁸ Qui lè ni na', le ral-la' gdél-li'ru' tu latj ga gna bè'ru', le cugxzíz, guiëru'-në' Dios: "Xclenu'", ati' lu yöl-la' ba'a ladxi' len lu yöl-la' radxi Lë' tsej ládxi'ru' Lë' ca na' rdzag ladxë'ë Lë', ²⁹ le naquë' Dios queëru' ca tu gui' rusnít le cunác gdu dxi'a.

Le ral-la' gunru' le rdzag ladxë'ë Dios

13 Ral-la' gdxí'iteczli' lza'li' tuli' yetuli'. ² Gul-tsajnéy ral-la' uzoali' lidxli' nu gdxin ga zoali'. Cati' glun cni la'gac bunách, gulucu'ë lidxquë' gbaz la'y queë' Dios, zal-la' cutu gláquibe'inë' nacque' gbaz la'y.

³ Gul-tsajnéy nup nadzungac lidx guia tsca nunli' tsazxón lequë', nadzunli' ca' lidx guia. Gul-güi' ládxi'li' bönni' ta'bía ládxi'gac lequë' bunách, tsca lbi'ili' rzaca' rguí'lenli' tsazxón lequë'.

⁴ Ral-la' gunli' ba la'n yöl-la' nutság na', ati' lu yöl-la' ba'a ladxi' queë' ral-la' sóalenë'-nu ngul queë' bönni', le gchuguë' Dios quegac nup tun le cunác len nup ta'guítsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

⁵ Cutu bi uhuídi'li', san gul-dzág ládxi'li' tsca le dë queëli' na'a, le chgnë' Dios: "Gatga uca'na' li', len cutu ubíj ladxá'a li'." ⁶ Cni nac, huac gnaru' gdu ládxi'ru' lè na' rna:

Xanru' naquë' Nu raclen neda'.

Cutur gádxida' bi gun quia' bunách.

⁷ Gul-tsajnéy yugu' bönni' tu'yüé' lbi'ili', nup na' tu'sëdi lbi'ili' xtídzë'ë Dios. Gul-yú ca nadél-li'quë', len gul-gún ca tunë' lu yöl-la' rejlé' quequë' Dios.

⁸ Tuz ca naquë' Jesucristo, nij, len na'a, len tsalzú.

⁹ Cutu güi'li' latj gchë'gac lbi'ili' ga yubl yugu' zxba gza'a len zxba nadzá'. Nac dxi'a gunli' tsutsu icj ládxi'-dau'li' ca nac le ruzá' ladxë'ë queëli' Dios, len clëg ca nacgac zxba qui le ri'j ráguru', lè na' cutu luzí' xbey nup tui' ládxi'gac leygac.

¹⁰ Zoa queëru' tu bcugu la'y, le cutu luzí' xbey nup tun dxin qui didza' rucá'n tsahui' bla' zi'al. ¹¹ Bxuz blau qui yu'u la'y na' glu'ë xchöncba' böa' bëdx lu latj nactër la'y ni'a qui dul-la', san guluzégui'ë bëla' ca'z quecba' ga nac ni'l ra' yödz. ¹² Lëzca' cni gzxaca' gdi'ë Jesús ni'l ra' yödz quië bunë' bunách dxi'a len rön queëczë'. ¹³ Tsajta'aru'-në' Jesús, zal-la' la'bíj rë'u lu yödz bunách, len si'ru' tsazxón len Lë' lè na' gululídz ditj Lë' bunách. ¹⁴ Cutu zoa queëru' yödzlyú ni tu yödz zoa tsaz, san rguiljru' lè na' zi'a za'. ¹⁵ Qui lè ni na', ral-la' cú'teczru'-në' Dios yöl-la' ba, ugunru' dxin lè' Jesucristo. Yöl-la' ba na' nac ca tu le rgu'ru' lahuë' Dios. Ru'a cuinru' guiëru'-në' Dios xclenu' ni'a qui le naquë'. ¹⁶ Cutu gal ládxi'li' gunli' le nac dxi'a len gáclenli' lza'li' tuli' yetuli', le nac lè ni ca tu le rgu'ru' lahuë' Dios le rdzag ladxë'ë Lë'.

¹⁷ Gul-gún ca rna xtídzza'quë' bóchi'ru' tu'yüé' lbi'ili', len gul-güi' latj la'ná bé'inë' lbi'ili', le tun chi'ë icj ládxi'-dau'li', ca tunquë' bönni' ral-la' la'guixj'ë lahuë' Dios le nunquë'. Gul-gún cni quië lunë' dxin na' lu yöl-la' rudziji quequë' len clëg lu yöl-la' rsëbi ladxi' quequë', le cutu ca' uzi'li' xbey dxin na' lunë' lu yöl-la' rsëbi ladxi' quequë'.

¹⁸ Gul-lidzë' Dios, gnábili'-në' gáclenë' netu', le runtu' löz soa dxi' icj ládxi'dau'tu', cutu uxós netu', len rui' ládxi'tu' gúntecztu' le nac dxi'a. ¹⁹ Le nacr blau, rá-ta'yua' lauli' gnábili'-në' Dios ugu'ë neda' tu nöz udxi-na' queëli' bayónr.

Dios uzá' ladxë'ë queëru' le gaclen rë'u

²⁰ Na'a, rnábitu'-në' Dios, Nu run ga rac dxi'a queëru' len Nu buspán Xanru' Jesucristo lu yöl-la' gut, Nu na' nac Bönni' Blau Uyú Bö'cu' Zxila', le bulaljë' rön queë' le run tsutsu didza' rucá'n tsahui', le zoa tsaz,

²¹ rnábitu'-në' gunë' ga gacli' gdu, quië gac gunli' yúgu'të dxin dxi'a, len gunli' ca rë'nnë' Lë', ati' gunë' queëli' le rdzag ladxë'ë Lë', le náquili' queë' Jesucristo. Queë' Cristo gactecz yöl-la' ba. Ca' gac.

²² Ráta'yua' lauli', böchi' lza'adau', güi' ládxi'li' didza' ni ruzejni' lbi'ili', le nac láti'dau'z lè ni ruzuja' queëli' lu guich. ²³ Ral-la' gnózili' chburujbi' lidx guia bi'i Timoteo, bi'i böchi'ru'dau', ati' chqui' gdxintëbi' quia' ni, gunbi' neda' tsazxón duyutu' lbi'ili'.

²⁴ Gul-gáp Dios bóchi'ru' tu'yüé' lbi'ili', lenca' yúgu'të bunách nubijë' quizi queë' Dios. Tu'gáp lbi'ili' Dios bunách ta'yejlë' Cristo nacué' luyú Italia.

²⁵ Dios uzá' ladxë'ë queëli' yúgu'tëli'. Ca' gac.

Santiago

Santiago rugapë' Dios bönni' judío ta'dé'ë Cristo

1 Neda', Santiago, naca' huen dxin queë' Dios lenca' queë' Xanru' Jesucristo. Rugapa' Dios lbi'ili', nacli' idxinnu cö' di'a dza quegac bunách Israel, nás-lasli' gdu yödzlyú ni.

Yöl-la' rejni'i runnë' queëru' Dios

2 Böchi' lza'adau', cati' gac bi gac queëli' le si' bë' lbi'ili', ral-la' udzjili' gdu ládxi'li' ³ le nóziczli', cati' bi rac queëli' le rzi' bë' lbi'ili' ca réjlë'li' Cristo, lë ni rusëdi lbi'ili' cözli' zxön ladxì'. ⁴ Gul-güf' ládxi'li' gac gdu yöl-la' zxön ladxì' queëli', quië udx gacli' bönni' ta'yejni'i, len cutu bi yadzj queëli' ca nacgac lë ni.

⁵ Chqui' zoa ladj lbi'ili' nu curéjni'ni, ral-la' gnab lahuë' Dios nu na', ati' Dioscz gunnë' qui yöl-la' rejni'i, le runödzejë' szxöni quegac yúgu'të bunách, len cutu ca' rgaccznë' gunnë' queëru'. ⁶ Na'a, nu bi rnab lahuë' Dios, run bayúdx tsejlë' Lë', len cugác chop ladxì'. Nu rac chop ladxì', rac qui ca rac qui bdxina' qui nis zxön cati' rutá lei bö', ruzéaj lei bö' na'l ni'. ⁷ Nu nac cni cutu ral-la' gun löz si' bi unödzejë' Xanru'. ⁸ Bönni' na' reaj bö' ládxi'dau'huë' cutu rdzölnë' nacl gunë'.

⁹ Chqui' zoë' bönni' bóchi'ru' rejlé'ë Cristo, len naquë' cuidi'z yödzlyú ni, ral-la' udzijnë' le chnadél-li'në' naquë' blau lahuë' Dios. ¹⁰ Bönni' bóchi'ru' na' dë yöl-la' tsahui' queë' ral-la' udzijnë' cati' runë' Dios ga cutur ruzxöni ladxë'ë lë na' dë queë'. Nu ruzxöni ladxì' yöl-la' tsahui' qui, gac qui nu na' ca rac qui xyiji guíxi'dau', la' rdödtë qui. ¹¹ Cni nac, le gac qui nu na' ca rac qui xyiji guíxi'dau' na' cati' rlen gbidz rudzá'atsca, la' rbidxtë guixi' na' ati' rguindj xyiji, len rnit yöl-la' lach qui. Lëzca' cni gac queë' bönni' dë yöl-la' tsahui' queë', nitië' tsal ni' runë' dxin rguiljë' yöl-la' tsahui' na'.

Le ta'zì' bë' rë'u

¹² Bica' ba bönni' na' rua' rlenë' le rzi' bë' lë'. Cati' chburujë' dxi'a, gdél-li'në' yöl-la' na'bán gdu, ca na' rdel-li' nu nutsa' lu huitj, nu rdel-li' tu bregui' yöj. Gdél-li'në' bönni' na' yöl-la' na'bán gdu na' gzxi' lu në'ë Dios unödzejë' quegac nup nadxi'igac Lë'. ¹³ Cati' bi rac queëru' le run ga gué'niru' gunru' le cunác, cutu ral-la' gnaru': "Dios rzi' bë'ë rë'u len le nac xöhui'." Dios, nutu nu rzi' bë'ë len le nac xöhui'. ¹⁴ Na'a, chqui' nu bi rac qui le rzi' bë' lei le nac xöhui', nac le rzë ladxì' le cunác, ati' lë ni ben ga gu'ni gun le cunác. ¹⁵ Lë na' rzë ládxi'ru' le cunác run ga gunru' dul-la', len cati'

chbudx benru' dul-la' na', la' dul-la' na'z ruspaga' rë'u zxguia' gatu'.

¹⁶ Böchi' lza'adau', cutu si' ye'i la' cuinzli'. ¹⁷ Yúgu'të le nac dxi'a len yúgu'të le nac gdu le ruzi'ru' xbey, za' zaca' xtsa'l, r-ruj ga zoë' Xuzru' Dios, Nu ben le ta'yép yös luzxbá, le tu'tsá' cuingac, san Lë' cutu rutsá' cuinë' len cutu rutsé'ë ca runë', rúnnteczë' queëru' le nac dxi'a. ¹⁸ Ca rë'ncznë' Dios, benë' ga nacru' bunách cub queë'. Bugunë' dxin didza' queë' le nac gdu'të li, quië gacru' ca tu glap zi'al queë' ladj yúgu'të nup na' benczë' Dios.

Le rej ládxi'ru'-në' Dios le nac gdu

¹⁹ Qui lë ni na' rëpa' lbi'ili', böchi' lza'adau', yúgu'tëli' ral-la' soali' sina' yónili', san cutu ral-la' gnëtëzli' len cutu léytëzli'. ²⁰ Nu na' rleytëz cutu run le nac tsahui' lahuë' Dios. ²¹ Qui lë ni na', gul-cá'n yúgu'të le cunác, len yúgu'të le zian le cunác tsahui', ati' lu yöl-la' nöxj ladxì' gul-sì' lu na'li' didza' na' chnayáz icj ládxi'dau'li', le huac gun ga ulali' didza' ni.

²² Na'a, gul-gún ca rna didza' ni, len clëg tsajzëz nagli'. Chqui' yónizli' didza' ni, la' cuinzli' si' yé'ili'. ²³ Nu ryöniz didza' ni len cutu run ca rna, nu ni nac ca bönni' ruyúë' lahuë' lu guia dxili, ²⁴ le ruyú cuinë' len zhuöjë', ati' la' raltë ladxë'ë ca rnë'ë. ²⁵ Na'a, nu cutu ral ladxì' le ryöni, san rui' ladxì' zxba queë' Dios le nac gdu len le gac gun ga ularu', ati' tsutsu ugá'n, len guntecz ca rna bë' zxba na', gac bica' ba nu ni ca nac yúgu'të le run.

²⁶ Chqui' nu bönni' ladj lbi'ili' ráquinë' nac dxi'a ca rej ladxë'ë Dios, san cutu run chi'ë ludxë'ë cui gnëzë' ca', bönni' ni rzi' yé'inë' la' cuinzë' ati' cutu rdzag ladxë'ë Dios ca rej ladxë'ë Lë' bönni' na'. ²⁷ Le rej ládxi'ru'-në' Dios, le nac gdu len le nac dxi'a, nac gáclengacru'-bi' bi'i uzëbdau' lenca' gáclengacru'-nu ngul uzëb, cati' ta'zaca' ta'guí'i nup na', len cui gútsa'ru' le cunác rac yödzlyú ni.

Tuz ca ral-la' gunru' bunách ba la'n

2 Böchi' lza'adau', chqui' réjlë'li' Xanru' Jesucristo, Nu nactër blau, cutu ral-la' utsa'li' ca gunli' ba la'n tu tu bunách. ² Chqui' tsazië' bönni' ga na' nudubli', nagu'ë xbönni' në'ë le náquini oro, len nacué' lari' záqui'tsqui, ati' tsazië' ca' bönni' yéchi'dau', nacué' lari' i' ca'z, ³ len chqui' gunli' ba la'n bönni' na' nacué' lari' záqui'tsqui, len guiëli'-në': "Grö'len rë'u ga ni nac dxi'a", san guiëli' bönni' yéchi'dau' na': "Na'z gzui", o guiëli'-në': "Grö' lyu ni", ⁴ chqui' cni runli', rutsa'li' ca

runli' ba la'n tu tu lza'li', len run cuinli' ca nu rbequi xbey lzë'i, ati' cutu nac dxi'a ca rza' ládxi'li'.

⁵ Böchi' lza'adau', gul-zé nagli' lè ni. Dios gröczë' yugu' bönni', taqui bunách yödzyú ni nacque' yechi', quië la'dél-li'në' yöl-la' tsahui' lahuë' Lë' le ta'yejlë'ë Cristo, len gata' quequë' latj ga ni' rna bë'ë Lë'. Gata' quequë' lè na' gzxi' lu në'ë Dios unödzejë' quegac nup ta'dxi'i Lë'. ⁶ Lbi'ili' ruca'nli' ca'z bunách yechi' len runcli'-në' ba la'n bönni' dë yöl-la' tsahui' quequë', ati' tu'saca' zi'ë lbi'ili' bönni' na' dë yöl-la' tsahui' quequë', tu'gunë' lbi'ili' dxin. Lëzca' tu'dödë' lbi'ili' lu na'quë' bönni' yúlahui'. ⁷ Yugu' bönni' na' dë yöl-la' tsahui' quequë' ta'në' zi'ë ca' qui lë' Jesucristo le nactër blau, len ca nac lë' nazi' lali' bunách queë' Cristo.

⁸ Dxi'a runli' chqui' runli' gdu ca rna bë' zxba blau, le nayú' lu guich len rna cni: "Ral-la' gdxinu' lza'u ca nadxí' i cuinu'." ⁹ Na'a, chqui' rutsa'li' ca runli' ba la'n tu bunách, runli' dul-la', len nabága'li' xzguia' lu zxba queë' Dios, le rguitsjli' zxba na'. ¹⁰ Chqui' runë' bönni' gdu ca rna bë' zxba queë' Dios, san chqui' gchíxinë' ca nac tuz le rna bë' zxba na', chnabaguë'ë xzguia' qui gdu' le rna bë' zxba na'. ¹¹ Lëczë' Dios gnë': "Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'", len gnë' ca': "Cutu gdöddu' bunách." Na'a, chqui' cutu runu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na', san rudöddu' bunách, nabagu'u xzguia' qui gdu' zxba queë' Dios. ¹² Ca gnali' len ca gunli', ral-la' gunli' ca ral-la' lun nup cuequi xbeynë' lequë' Dios ca rna bë' zxba na', le run ga ularu'. ¹³ Nup cutu tu'huechi' ládxi'-gac lza'gac, cuequi xbeynë' lequë' Dios ati' nutu nu huechi' ladxí' lequë', san nup na' tu'huechi' ládxi'gac lza'gac lurú' dxi'a cati' cuequi xbeynë' lequë' Dios.

Le ral-la' gunru' le réjlë'ru' Cristo

¹⁴ Böchi' lza'adau', cutu bi uzi'ë xbey bönni' chqui' gnë': "Réjlë'a Cristo", san cutu runë' le nac dxi'a. Cutu gac ulë' bönni' na' chqui' gnazë' rejle'ë Cristo. ¹⁵ Chqui' nacu'ë böchi' lza'ru' ta'yejlë'ë Cristo, len cutu dë le lacuë', len cutu dë le lahuë' ¹⁶ ati' chqui' tu nu dzag lbi'ili' guiëz lequë': "Böaj lidxli' dxí'adau'; chbölj bdzé'il-i'", san chqui' cutu unödzejë' quequë' lè na' ta'yadzjnë', cutu ca' guclen lequë'. ¹⁷ Lëzca' cni rac qui nu rnaz rejle'ë Cristo. Chqui' cutu run le nac bë' nac gdu ca rejle'ë Lë', cutu nac Isaca' yöl-la' rejle'ë qui nu na'.

¹⁸ Nazx ca' guië' lzë'ë bönni': "Li' réjlë'zu' Cristo, ati' neda' runa' le nac dxi'a. Cutu gac ului'inu' neda' réjlë'ë Cristo chqui' cuzóa le nac dxi'a runu'. Neda' ului'ida' li' réjlë'a Cristo ni'a qui le nac dxi'a runa'." ¹⁹ Li' réjlë'u tuzë' naquë' Dios. Nac dxi'a ca runu'. Lëzca' cni ta'yejlë' bö' xöhui', len ta'xzixtsca tadxí Lë'. ²⁰ Li', bönni' cunözi. Ral-la' gnözcnu' chqui' zoa nu rnaz rejle'ë Cristo, san cutu run le nac dxi'a, cutu nac Isaca' yöl-la' rejle'ë Lë' qui nu na'. ²¹ Nac bë' burujë' dxi'a xuzru' Abraham lahuë' Dios ni'a qui lè na' benë', cati' ni' glu'ë-bi' lahuë' Dios bi' Isaac queë'. Glu'ë-bi' ca na' tun bunách ta'gú'u le tu'zegui' lahuë' Dios, zal-la' cutu buzégui'ë-bi'. ²² Na'a gac gnözili' ca guc queë' Abraham. Lë na' benë' guc bë' gyejlë'ë Dios. Qui lè ni na'

nac bë' guc gdu ca gyejlë'ë Dios ni'a qui lè na' benë'.

²³ Cni guc lè na' nayú' lu guich la'y, rna: "Gyejlë'ë Dios Abraham, ati' Dios blé'inë' lè na' benë' ca tu le ben ga böaquë' tsahui' Abraham." Qui lè ni na' gzxi' lë': "Lzë'ë Dios."

²⁴ Na'a, rlé'iczli' nac bë' rurujë' dxi'a bönni' ni'a qui le runë', len clëgz le rejle'ë Dios. ²⁵ Lëzca' cni guc queënu Rahab, ngul bë'nu latj bunách. Lëzca' nac bë' burujnu dxi'a le zoa tu le dxi'a bennu, lè na' bennu cati' ni' bennu ba la'n yugu' bönni' uyulan, len gúclennu lequë' quië guluguel-lë'ë yhuöjqüë' nöz yubl. ²⁶ Ca na' rac qui gdu ca nayá' nabinru' chqui' cutu yu'u bö', chnat, lëzca' cni nac qui le réjlë'ru' Cristo chqui' cutu nalá' yöl-la' run qui, cutu nac Isaca'.

Yugu' le rna lúdxí'ru'

3 Böchi' lza'adau', cutu guntëz zian cuinli' nup tu'sëdi bunách, le chnöziczli' zi'tër cuequi xbeynë' rë'u Dios, nulru' rusëdiru' bunách. ² Yúgu'tëru' runru' zian le rchixi rníguiru'. Chqui' cutu rchixi rignë' bönni' ca nac didza' ru'ë, bönni' ni naquë' gdu tsahui', len rac gna be'i cuinë' ca nac yúgu'të le runë'. ³ Cati' rgu'ru' guia rú'acba' böa' quië gunru' ga lunba' ca ré'niru', rac gna bé'iru' lecba' gdu' ca tunba'. ⁴ Gul-yú ca' ca rac quegac barco. Zal-la' zxöntër nac barco len szxöni reycj bö' ruzéaj lei, cuídi'dau'z nac në'i xyagui barco na' le ruzéaj ruxí'i barco quië tseaj gátitëz ga guë'n-në' bönni' rusë'ë lei. ⁵ Lëzca' cni nac lúdxí'ru'. Zal-la' cuídi'tër nac, ziantër le rna lúdxí'ru' na'. Gul-yutsca' ca run gui'. Zal-la' gui'dau'z rbibru', gui'a sib huayegui. ⁶ Lëzca' nac ca tu gui' lúdxí'ru' na'. Yúgu'të le cunác rac yödzyú ni rna lúdxí'ru', len le dzag gdu ca nayá' nabinru' lúdxí'ru' na', qui lè ni na' run ga rac xöhui' gdu' le nacru'. Rbequi gui' le rna lúdxí'ru', le ruzegui' rë'u ca nac yúgu'të le runru', ati' le rna cni lúdxí'ru' na', nac qui, tsca chnaguë-la'të gui' le nabequi tu' xöhui'. ⁷ Yúgu'tëba' böa' guixi' ta'daba' luyú, len yugu' böa' zoa xilcba', len yugu' böa' ta'yj lë'ba' lyu, lenca' yúgu'tëba' böa' dzö'ba' lu nis zxön, huac la'ná be'i lecba' bunách luyú ni, ⁸ san nutu nu bönni' gac gna bé'inë' ludxë'ë, le rna lúdxí'ru' le cunác len cutu gac nu uzaga' xnözi, ati' ziantër le rna lúdxí'ru' le nac ca tu le nachë' yöl-la' gut. ⁹ Len la' lúdxí'ru' na'z rulídz tsáhui'ru'-në' Dios Xuz, len rulídz ditjru'-në' ca' bönni', bönni' na' benë' lequë' Dios ca nacczë' Lë'. ¹⁰ Cni nac, len la' rú'azru' na' rulídz tsáhui'ru' bunách len rulídz ditjru' bunách. Böchi' lza'adau', cutu ral-la' gac cni. ¹¹ Cutu ca' ta'lén nis ziziá' len nis zöna' la' tuz ga ta'lén. ¹² Böchi' lza'adau', cutu gac cuia le rbia yag oli-vo tu lu yag higo, len lëzca' cni, cutu gac cuia le rbia yag higo na' tu lu lba uva. Lëzca' cni, nitú ga rlen nis cutu gac la'lén nis zöna' len nis ziziá'.

Yöl-la' rejni'i le nac gdu

¹³ Chqui' zoë' ladjli' bönni' raquë' szxöni len réjni't-squinë', lu yöl-la' nöxj ladxí' queë' ral-la' ulu'ë naquë' cni ni'a qui le nac dxi'a runë'. ¹⁴ Na'a, chqui' ruzxë'ili'

Iza'li' len runli' dxin quië la'gú'u lbi'ili' yöl-la' ba bunách, cutu ral-la' gun ba zxön cuinli' ca nac yöl-la' rejni'i queëli'. Nu run cni rzi' yë', len rdá'baga' le nac gdutë li. ¹⁵ Yöl-la' rejni'i cni cutu nac le runödzejë' Dios, san qui yödzyú ni nac, len qui bunách yödzyú ni, len qui tu' xöhui'. ¹⁶ Bönni' tu'zxé'inë' Iza'quë' len të'nnë' la'gú'u lequë' yöl-la' ba bunách, lëzca' ta'díl-l didzë'ë len tunë' yúgu'të le cunác. ¹⁷ Bönni' napquë' yöl-la' rejni'i na' runödzejë' Dios: tunë' le nac gdu dxi'a, len ta'bözë' dxí'adau', len nacquë' zxön ladxi', len nacquë' nöxj ladxi'. Tu'huechi' ládxi'quë' bunách, len tunë' le nac dxi'a. Tuz ca ta'bequi xbey Iza'quë', len cutu ta'bíj bë'i Iza'quë'.

¹⁸ Nup tui' ládxi'gac la'bequi dxi le rac, ta'bóz dxí'adau', quië gac ca' dxi'a gdutë le nacgac.

Nup tun zxön le nacua' yödzyú

4 ¿Bizx quië na' rdil-li' len rac didza' bizxj queëli'? Rac cni queëli' le rzë ládxi'li' zian le rzë ládxi'li' tu tuli', len qui lë ni na' rdíl-lenli' Iza'li'. ² Zian le ruhuídi'li' len le cutu rzi'li' lei, qui lë ni na' rudódili' bunách. Ruzxé'ili' le dë qui Iza'li', len le cutu rdél-li' lei, qui lë ni na' rzu rbö'li' len rdil-li'. Cutu rata' queëli' le ré'nili', le cutu rnabli' lei lahuë' Dios. ³ Zal-la' zoa bi rnabli', cutu bi rzi'li', le cutu nac dxi'a ca rnabli', le ré'nili' lë na' rnabli' quië ugunli' lei dxin ca dzagz ládxi'li'. ⁴ Lbi'ili', bunách nusanli'-në' Dios, ¿naru' cu nózili' chqui' runli' zxön le nacua' yödzyú ni, chnuhuöaclí' ca nu curle'i Dios dxi'a? Núti'tëz nu rë'ni gun zxön le nacua' yödzyú ni, nuhuöác ca nu curle'i Dios dxi'a. ⁵ Cutu rnaz ca' le nayúj lu guich la'y, rna: "Dios rsölë'ë queëru' Dios Bö' La'y, Nu zoen rë'u, ati' Lë' nadxi'inë' rë'u len rudúl-li'në' rë'u chqui' rusanru'-në'." ⁶ Na'a, zxöntër le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios, le nayúj lu guich la'y, rna: "Dios ruzaguë'ë xnözgac nup tun ba zxön cuingac, san ruzá' ladxë'ë quegac nup nacgac nöxj ladxi'." ⁷ Qui lë ni na', gul-zóa nöxj ladxi' lahuë' Dios. Gul-ná be'i tu' xöhui', ati' uzxúndj ga zoali'. ⁸ Gul-güí' ládxi'li' sóalenli'-në' Dios, ati' Lë' dusóalenë' lbi'ili'. Lbi'ili', bunách dul-la', gul-gác dxi'a, len cutur gunli' dul-la'. Lbi'ili', nul-li' reag bö' ládxi'dau'li', len chop le nadxi'ili', gul-gún dxi'a icj ládxi'dau'li'. ⁹ Gul-sëbi ládxi'li', len gul-hui'ni, len gul-códx. Na'a ruzxidxi' san ral-la' cödxli'. Rudzjili' san ral-la' huí'nili'. ¹⁰ Gul-gác nöxj ladxi' lahuë' Xanru', ati' Lë' gunë' ga gacli' blau.

Cutu ral-la' glag yudxru' le run Iza'ru'

¹¹ Böchi' Iza'adau', cutu gnëli' qui Iza'li' tuli' yetuli'. Nu rnë qui böchi' lzë'i, len rlag yudx le run nu na', nu ni rnë qui zba queë' Dios, len rbequi xbey le rna bë' zba na'. Na'a, chqui' rbequi xbeynu' le rna bë' zba na', run cuinu' nu rbequi xbey lei, len cutu runu' ca rna bë' zba na'. ¹² Na'a, tuzë' naquë' Dios, Nu ben zba

na', len naquë' ca' Nu rbequi xbey le runru'. Lëczë' gac uslé' bunách o usnitië' bunách na'. Na'a, ¿núzxtatë run cuinu', rlag yudxu' Iza'u'?

Cutu gunru' löz le gac cxö huidzj

¹³ Na'a, gul-zé nagli', nul-li' rnali': "Cxö huidzj tseajtu' yödzyú ni', ati' soatu' ni' tu iz len zian le gá'utu' len úti'-tu', ati' cni gáta'tsca queëtu' dumí." ¹⁴ Cutu nózili' bizxa gac cxö huidzj. ¿Nacxcz nac queëru', tsca zoaru' yödzyú ni? Nacru' ca böchlá le nalá' tu chi'idau'z, len la' rnitte'. ¹⁵ Qui lë ni na', cni ral-la' gnali': "Chqui' guë'nnë' Xanru', soaru' gbanru', len tu tu le gunru'." ¹⁶ Na'a, lbi'ili', lu yöl-la' run ba zxön queëli' rgu'li' yöl-la' ba la' cuinzli'. Le cunác nac yúgu'të le cni runli'. ¹⁷ Chqui' nóziru' le nac dxi'a le ral-la' gunru', len cutu gunru' lë na', dul-la' runru'.

Santiago rusë'ë ládxi'quë' bönni' dë yöl-la' tsahui' quequë'

5 Lbi'ili', bönni' rlé'ili' yöl-la' tsahui', gul-códx len gul-cödxya'a, le zi'a za' dza glé'ili' yöl-la' yechi'. ² Chnac ditj yöl-la' tsahui' queëli', ati' chnutöcba' le náculi' bëldau' qui. ³ Chnac qui dumí oro len dumí plata queëli' ca nac qui guia zön xquë'i, ati' xquë'i na' nac ca tu le ruquí lbi'ili', ati' gac queëli' ca tu gui' le usnít lbi'il-i'. Cni gac queëli', le busá' butubli' queëzli' yöl-la' tsahui' dza ni zoaru' chrajséytëgac. ⁴ Gul-yutsca'. Chta'náb yudxnë' lazjquë' bönni' huen dxin gulalapë' yöl queëli', le cutu rguízxjnili' lequë', ati' lë na' ta'nabë' bönni' huen dxin na' chbö'u didza' na' lahuë' Xanru', ati' Lë' rna bé'inë' ni'a në'ë guixz yu. ⁵ Yödzyú ni benli' ga buné'ili' len güi' gdágucecli' le rnaz queëli'. Buxón cuinli', san chzoa gdxin queëli' dza udx queëli'. Gac queëli' ca rac queëba' bëdx renni', chbdxin dza gdódiru'-ba'. ⁶ Rchúguli' quequë' bönni' tsahui' len rudódili' lequë', ati' lequë' cutu ta'dá'baguë'ë lbi'ili' rudódili' lequë'.

Cözru' zxön ladxi' len ulidzru'-në' Dios

⁷ Na'a, böchi' Iza'adau', gul-cóz zxön ladxi' ga gdxin dza huödë' Xanru'. Gul-yú ca runë' bönni' guz gu'n. Lu yöl-la' rböz zxön ladxi' rbözë' guiöjsiu' len guiöj beo' lin, ati' töd ni' lapë', len szxöni utubë' yöz. ⁸ Lëzca' cni, lbi'ili' na' réjlë'li' Cristo, gul-cóz zxön ladxi' len gul-típ ládxi'li', le chza' gal-la' dza huödë' Xanru'. ⁹ Böchi' Iza'adau', cutu gnëli' qui Iza'li' tuli' yetuli', cui gbága'li' zxguia'. Gul-yutsca'. Chrdzag lau udxinë' Xanru', Nu cuequi xbey le runli'. ¹⁰ Böchi' Iza'adau', gul-yú ca gac quequë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Xanru'. Nacquë' ca tu le rulu'i' rë'u ca ral-la' saca' qui'ru' len cözru' zxön ladxi'. ¹¹ Na'a, nucua'ru' lequë' ca bönni' glaquë' bica' ba, nup ni' gulazaca' gulagu'i. Chbyónili' ca benë' Job. Glözë' zxön ladxi' zal-la' szxöni gzxaca' gdi'ë, ati' nózili' ca' ca benë' queë' Xanru' ga budxtë. Ruhéchi'tsca ladxë'ë rë'u Xanru' len rui' ladxë'ë rë'u. ¹² Böchi' Iza'adau', le nactër blau nac lë ni rëpa' lbi'il-i': cutu gneyli' Nu zoa yehua' yubá, len cutu gneyli' le

nacué' luyú ni, len cutu gneyli' bíti'téz bi run tsutsu xtídza'li'. Cati' gnali': "Ja", ral-la' gnazli': "Ja." Cati' gnali': "Cutu", ral-la' gnazli': "Cutu." Cni ral-la' gunli', cui gbá-ga'li' zxguia' lahuë' Dios.

¹³ Chqui' rzaca' rgui'i nu dzag lbi'ili', ral-la' ulídz Dios nu na'. Chqui' zoa nu rudziji, ral-la' gul-l yöl-la' ba nu na'. ¹⁴ Chqui' re'i nu dzag lbi'ili', ral-la' ulídz bönni' gul tun chi'ë bunách queë' Cristo, quië lulidzë' Dios, la'n-abnë' Lë' unë' bönni' huë' na'. Ral-la' la'gu'ë lë' le za, len lugunë' dxin lë' Xanru'. ¹⁵ Cati' lulidzë' Dios, len ta'yejlë'ë gunë' Cristo ga huöaquë' bönni' huë' na', ni'r gunë' Xanru' ga huas uzöë', len chqui' benë' dul-la' bönni' huë' na', Xanru' unít lahuë' lë'. ¹⁶ Qui lë ni na', gul-xoalëp dul-la' nabága'li' tuli' yetuli', len gul-náb qui

lza'li' tuli' yetuli' lahuë' Dios quië unë' lbi'ili', urúj guidzhuë' na' ré'ili'. Le rulidzë' Dios bönni' tsahui', le runë' gdu ladxë'ë, nactsca Isaca'. ¹⁷ Elías, bönni' ni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, guquë' bönni' yödzyú ca nacru' rë'u, san cati' bulidzë' Dios, gnabë' lahuë' cui gal guiöj, gdu tsonn iz yu xop beo' cutu gul guiöj luyú ni. ¹⁸ Gdöd ni' bulidzë' Dios leyúbl, ati' böal guiöj, ati' bunódzj le glazë' bönni' dza ni'.

¹⁹ Böchi' lza'adau', lë ni ral-la' gnózili'. Chqui' nunbë' le nac gdutë li nu dzag lbi'ili' len rchixi rnigui, ati' zoa nu gun ga ubí'i ladxë'ë bönni' dul-la' na' gdë' ga yubl, uslé' lu yöl-la' gut bönni' dul-la' na', len gunë' ga unít lahuë' Dios dul-la' zian nabaguë'ë bönni' na'. Ca' gac.

1 Pedro

Pedro rugapë' Dios nup ta'dá' Cristo

1 Neda', Pedro, naca' gbaz nasölë'ë Jesucristo. Ruzuja' queëli' lu guich ni, lbi'ili' náslasli' zi'tu' gap dë ladzli', zoali' luyú Ponto, len luyú Galacia, len luyú Capadocia, len luyú Asia, len luyú Bitinia. ² Gröczë' lbi'ili' Xuzru' Dios ca na' bucözë' dza ni'të quië gáquili' quizi queë' lu në'ë Dios Bö' La'y, len gunli' ca rna xtizdë'ë Cristo len gacli' gdu dxi'a ni'a qui xchönë' Cristo. Rnabda'-në' Dios uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj ládxi'dau'li'.

Le rúnteczru' löz

³ Yöl-la' ba Dios, Xuzë' Xanru' Jesucristo. Lu yöl-la' ruhuechi' ladx' xzön queë' bucubë' yöl-la' na'bán queëru' le buspanë' Jesucristo lu yöl-la' gut. Lë ni run ga rúnteczru' löz, ⁴ len gun ga gdél-li'ru' lë na' run chi'ë queëru' Dios yehua' yubá. Lë na' run chi'ë Dios, le unödzjë' quegac bunách queë', cutu nit, len cutu gtëb, len cutu ggul. ⁵ Le réjlë'li' Lë', lu yöl-la' huac xzön queë', Dios gun chi'ë lbi'ili' cati' gdxinr dza ni' uzi'li' xbey yöl-la' ruslá gdu na' chnupë'ë queëru' len ulu'ë lahui dza udx.

⁶ Qui lë ni na' rudzjitsquili', zal-la' na'a ral-la' saca' qui'li' tu chi'idau' le rac zian le ta'zì' bë' lbi'ili'. ⁷ Le rua' rlenli' yugu' lë na' ta'zì' bë' lbi'ili', nac bë' nac gdu ca réjlë'li' Cristo. Lëzca' cni rzi' bë'ru' oro, le nit, runru' lei dxi'a lu gui'. Qui lë ni na', cati' chnazì' bë' yöl-la' rejle' queëli' Cristo, le nacr Isaca' ca oro, gac queëli' yöl-la' xzön len yöl-la' run ba la'n dza ni' ulu' lahuë' Jesu-cristo.

⁸ Lbi'ili' nadxi'ili'-në' Cristo zal-la' gatga blé'ili' Lë'. Réjlë'li' Lë' zal-la' cutu rlé'ili'-në' na'a, ati' rudzjili'. Gdu nac yöl-la' rudziji xzön queëli' le cutu gac quíxjõ'ru' tsca nac. ⁹ Cni nac, le rdél-li'li' yöl-la' ruslá qui bö' nacc-zli' le rata' queëli' le réjlë'li' Cristo.

¹⁰ Dza ni'të gulusëdë' dxí'adau' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios ca nac yöl-la' ruslá na' dë queëru' na'a, ati' glu'ë didza' ca nac le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios.

¹¹ Bö' La'y dzaguë' Cristo buzéjni'në' zí'atël bönni' na' glu'ë didza' uláz queë' Dios, bului'inë' lequë' ca ral-la' saca' qui'ë Cristo, lenca' ca gac queë' yöl-la' yení' töd na'. Qui lë ni na' glui' ládxi'quë' la'nöznë' batx gac lë ni len nuzxa na' gac qui lë na' bului'inë' lequë' Bö' dzaguë' Cristo. ¹² Dios bului'inë' bönni' na' glu'ë didza' uláz queë' cutu nac tu le la'lé'inë' lequë', san rë'u ni glé'iru' lë na' glu'ë didza' qui, ati' lbi'ili' ryónili' na'a ca nac qui. Lë ni tu'ë didza' qui bönni' tunë' lban qui

didza' dxi'a, zoalen lequë' yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y, Nu na' rsölë'ë queëru' Dios zoë' yehua' yubá, ati' tē'nnë' gbaz la'y queë' Dios la'nöznë' ca nac lë na' glu'ë didza' qui dza ni'të.

Dios rulidzë' rë'u quië gacru' la'y

¹³ Qui lë ni na', gul-zóa ban ladx' len gul-cöztec ba'adau'. Gdu ládxi'li' gul-xzöni ládxi'li' lë na' uzá' ladxë'ë queëli' Dios dza ni' ulu' lahuë' Jesucristo.

¹⁴ Gul-gún ca rna xtizdë'ë Dios len cutu güi'li' latj la'ché' lbi'ili' ga yubl yugu' le rzë ládxi'li', ca na' benli' dza ni' cutu núnbë'nili'-në' Dios. ¹⁵ Ral-la' gacli' la'y ca nac yúgu'të le runli', ca na' naquë' la'y Dios, Nu bulídz lbi'ili' quië gáquili' queë'. ¹⁶ Lëzca' cni nayúj lu guich la'y, ca na' gnë' Dios, rna: "Gul-gác la'y, le naca' neda' la'y."

¹⁷ Rëli'-në': "Xuztu'", cati' rulidzli'-në' Dios, ati' Lë', tuz ca rbequi xbeynë' yúgu'të bunách tsca nac le nungac tu tu bunách na'. Qui lë ni na' ral-la' gádxili' Lë' tsal ni zoali' yödzlyú ni, le cutu nac gdu ladzli'. ¹⁸ Dios buslé' lbi'ili' lu lë na' gucli' dza ni' cati' benli' ca nacgac le ca'z guludödë' lauli' xuz xtau'li'. Nóziczli' böa'uë' lbi'ili', clëg len tu le nit ca nac oro len plata, ¹⁹ san len xchönë' Jesucristo le nactër Isaca', le budód cuinë', guquë' ca tuba' bö'cu' xzila' nacba' gdu dxi'a, tu'döddë'-ba' lahuë' Dios quië ugúa dul-la'. ²⁰ Dios gröczë' Cristo zí'atël ca benë' yödzlyú ni, ati' dza ni zoaru' na'a benë' ga buluí' lahuë' quië uzi'li' xbë'. ²¹ Ni'a qui le benë' Cristo réjlë'li'-në' Dios, Nu na' buspán Lë' lu yöl-la' gut len ben ga naquë' blau. Cni nac, réjlë'li'-në' Dios len ruzxöni ládxi'li' Lë'.

²² Na'a, chnun cuinli' dxi'a le runli' ca rna le nac gdu'të li len nac gdu ca nadxi'icli'-në' böchi' lza'li' ta'ye-jlë'ë Cristo. Qui lë ni na', gdu ládxi'li' ral-la' gdxili' lza'li' tuli' yetuli'. ²³ Chböaljli' leyúbl, clëg le nuzoagac lbi'ili' bunách tatcz, san nuzóa lbi'ili' Nu zoacz, le náljlenli' xtizdë'ë Dios, le nac ban len le zoa tsalzú.

²⁴ Cni nac, le nayúj lu guich la'y rna:

Yúgu'të bunách nacgac ca nac guixi'.

Yöl-la' lach quequë' nac ca xyiji guixi' na'.

Rbidx guixi' na' len rguindj xyiji,

²⁵ San xtizdë'ë Dios zoa tsalzú.

Didza' ni bdxin queëli' lu didza' dxi'a.

2 Qui lë ni na', gul-cá'n yúgu'të le cunác. Cutur si' yë'li' len cutu ubij dxi'a cuinli' laugac bunách. Cutur uzxë'ili', len cutu gnëli' qui lza'li'. ² Ral-la' së ládxi'li' le nac queë' Dios Bö' La'y quië gal-li' ca na' tunbi' bi'i huë'ndau', ta'zë' ládxi'bi' nidxi'. Cni ral-la' gunli' ga

gdxinr dza ulali', ³ chqui' ráquibe'ili' naquë' dxi'i ladxi' Xanru'.

Cristo naquë' ca tu guiöj nac ban

⁴ Gul-biga' ga zoë' Xanru', naquë' ca tu guiöj nac ban. Naquë' ca tu guiöj gulacá'n lei ca'z bunách san nac tu le gröczë' Dios le nac Isaca'. ⁵ Lëzca' cni, lbi'ili' nacli' ca guiöj nabangac. Gul-güi' latj Dios ugunë' lbi'il-i' dxin, gunë' ga gacli' ca tu gdau' ga soë' Dios Bö' La'y. Lu gdau' na' gacli' ca bxuz náquigac quizi queë' Dios ati' lu në'ë Jesucristo gac udölli' lahuë' Dios yugu' le runnë' queëli' Dios Bö' La'y, lë na' rdzag ladxë'ë Dios. ⁶ Qui lë ni na' nayúj ca' lu guich la'y, rna: Rgu'a lu zö'ö yödz Sión tu guiöj blau squin zö'ö, Le gröcza' neda' len nac Isaca'.

Nu rejlä' Lë', cutu gchixi gnigui.

⁷ Lbi'ili' na' réjlä'li' Cristo, nac queëli' guiöj ni tu le záqui'tsqi, san quegac nup cuta'yejlë' Cristo, nac ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

Guiöj na' guluzóë' tsala' bönni' tu'cu'ë zö'ö,

Gláquinë' ca'z nac,

Guiöj ni chnac guiöj blau squin zö'ö.

⁸ Lëzca' cni nayúj lu guich la'y, rna:

Guiöj ni gun ga tsajchégu'gac bunách

Len gun ga tsajtsö'gac.

Le nactë yajchégu'quë' bönni' cuta'yejlë'ë Cristo, le gulachixinë' cati' guluzóë' tsala' xtidzë'ë Dios. Dios bu-cu'ë lequë' lunë' cni.

Nup náquigac queë' Dios

⁹ Lbi'ili' nacli' bunách gröczë' Dios. Yúgu'tëli' nacli' bxuz queë' Bönni' Uná Bë' La'y. Nacli' ca tu yödz naqui quizi queë' Dios. Nacli' bunách queëczë' Dios. Cni nacli' quië gac gunli' Iban qui le zönn benë' Dios, Nu na' bulídz lbi'ili' quië brujli' ga nac chul xöhui', len gyazli' lu yení' gdu queë'. ¹⁰ Zí'atël cutu gucli' bunách queë' Dios, san na'a chnacli' bunách queë'. Zí'atël nutu nu buechi' ladxi' lbi'ili', san na'a Dioscz ruhuechi' ladxë'ë lbi'ili'.

Zoaru' nabanru' quië gunru' ca rë'nnë' Dios

¹¹ Böchi' lza'adau', nacli' ca bunách zi'tu', rdazli' yödzlyú ni. Qui lë ni na', ráta'yua' lauli', cui güi'li' latj la'ná be'i lbi'ili' le rzëz ládi'li', lë na' ta'dil-len bö' nacczli'.

¹² Gul-gún le nac dxi'a laugac bunách cunúnbë'gac Dios. Cni gac, chqui' luquí lbi'ili', la'ná nacli' gdödi bunách, gac la'le'i bunách yugu' le dxi'a runli', ati' dza huödë' Xanru' la'gu'ë Dios yöl-la' ba ni'a qui le nacczli'.

¹³ Le náquili' queë' Xanru', gul-gún ba la'n yúgu'të bönni' yúlahui', nucua'gac lequë' bunách, zal-la' naquë' bönni' rna bé'inë' gdu'të yödzlyú, le naquë' bönni' blau uná bë', ¹⁴ o chqui' naquë' bönni' rna bé'inë' yödz, nu na' nuzóë' bönni' blau uná bë' na' quië gut quinë' nup tua' dö' len gunë' ba la'n nup tun le nac dxi'a. ¹⁵ Cni rë'nnë' Dios gunli' quië la'bó' dxië' bönni' cunözi cunúnbë'quë' Lë', cati' la'lé'inë' le nac dxi'a na' runli'.

¹⁶ Gul-gác ca bönni' nadzanquë', san cutu gugunli' dxin yöl-la' nadzán queëli' quië gunli' le cunác. Gul-gác ca bönni' nadá'uquë' queë' Dios. ¹⁷ Gul-gún ba la'n yúgu'të bunách. Gul-dxi'i-quë' böchi' lza'li'. Gul-gadxi-në' Dios. Gul-gún ba la'n bönni' rna bé'inë' gdu'të yödzlyú.

Le gzxaca' gdi'ë Cristo ruzejni'i rë'u ca ral-la' gunru'

¹⁸ Nul-li' nacli' bönni' nadá'ugac, gul-gadxi bönni' xanli', len gul-gún-quë' ba la'n, clëgz gunli' ba la'n bönni' xanli' na' nacquë' dxi'a len tui' ládi'quë' lbi'ili', san gul-gún ba la'n ca' bönni' xanli' na' tu'saca' zi'ë lbi'ili' lu dxin runli' quequë'. ¹⁹ Chqui' saca' qui'li' len cutu zoa bizx quië, ati' gua' glenli' lë na' le ráquili' nac ca rë'nnë' Dios, urujli' dxi'a lahuë' Dios. ²⁰ Na'a, chqui' rua'li' dö' ati' gut quinë' lbi'ili' bönni' yúlahui', çnacxcz uzi'li' xbey zal-la' len yöl-la' rböz zönn ladxi' queëli' gua' glenli' lë na' gac queëli'? San chqui' rbözli' zönn ladxi', rua' rlenli' le rzaca' rgu'li' ati' benli' le nac dxi'a, ni'r urujli' dxi'a lahuë' Dios. ²¹ Dios bulidzë' lbi'ili' quië saca' qui'li' cni, le gzxaca' gdi'ë Lëczë' Cristo uláz queëli', buzóë' queëli' tu le uluf'i lbi'ili' ca ral-la' gunli', saca' qui'li' ca na' gzxaca' gdi'ë Lë'. ²² Cristo cutu bi dul-la' benë', len gatga gzx'i' yë'ë. ²³ Cati' guludidza' yudxnë' Lë', cutu butság yudxnë' lequë'. Cati' gu-lusaca' zi'ë Lë', cutu buzeynë' lequë' ba nadx, san budód cuinë' lu në'ë Dios, Nu na' rbequi xbey le runru' ca sa'yéaj. ²⁴ Lëczë' Cristo gzx'i'ë dul-la' queëru' lu gdu ca nayá' nabanë' cati' ni' gutië' lë'i yag cruz, quië gacru' ca bönni' nat, cutur gunru' dul-la', san soaru' gbanru' quië gunru' le nac dxi'a. Lë' guquë' huë' uláz queëru' quië huöacru' dxi'a rë'u. ²⁵ Gucli' ca bö'cu' xzi-la' nanitcba', san na'a budxinli' queë' Cristo, Nu ruyú lbi'ili' len run chi'ë bö' nacczli', naquë' queëli' ca bönni' uyú bö'cu' zxila'.

Ca ral-la' lun nup nutság na'gac

3 Lëzca' cni, lbi'ili' ngul, ral-la' gunli' ba la'n bönni' qui queëli', len chqui' cutu ta'yejlë'ë xtidzë'ë Cristo, la'yejlë'ë Lë' cati' la'lé'inë' le nac dxi'a runli', nacli' ba'a ladxi', len runli' lequë' ba la'n, zal-la' cutu bi didza' ru'lenli' lequë' ca nac queë' Cristo. ³ Yöl-la' lach queëli' cutu nac le zoa lahuiz, tsca rupa'li' icjli', len tsca nacgac le naccni oro nus' cuinli', len lari' záqui'tsqi náculi'. ⁴ Yöl-la' lach queëli' ral-la' gac le yu'uc icj ládi'-dau'li'. Yöl-la' lach le rdia'tecz nac yöl-la' nöxj ladxi' len yöl-la' ba'a ladxi', le záqui'tsquisgac lahuë' Dios. ⁵ Lëzca' cni guc yöl-la' lach quecnu ngul gulayj ládi'cnu Dios, gulacua'nu dza ni'të. Guluzxöni ládi'cnu Dios len glunnu ba la'n bönni' qui queëcnu. ⁶ Cni bennu Sara, bennu ca rna xtidzë'ë Abraham, bönni' queënu, len bulidznu lë', gnanu: "Xan." Lbi'ili' ca' gunli' ca bennu Sara na' chqui' gunli' le nac dxi'a len cutu bi gádxili'.

⁷ Lëzca' cni, lbi'ili', bönni', ral-la' güi' ládi'li' ngul qui queëli'. Gul-gún lecnu ba la'n, clëgz le nóta'cnu ca yöl-la' nal queëli', san lëzca' le nadél-li'cnu yöl-la' na'bán na' runnë' queëru' Dios, tuz ca nadél-li'li' lbi'ili'.

Gul-gún cni, cui uzaga' xnözli' tu' xöhui' cati' ulid-zli'-nè' Dios.

Huazaca' huagui'ru' zal-la' runru' le nac dxi'a

⁸ Ga ruúdxte, gul-gác tuz tuli' len yetuli' yúgu'tèli' len gul-güi' ládxi'li' lza'li' tuli' yetuli'. Gul-gác dxi'i ladxi' len zxön ladxi'. ⁹ Cutu ubi'ili', cugua'li' dö' qui nu rua' dö' queëli', len cutu utság yúdxili' nu utság yudxi lbi'ili', san cni ubi'ili', gnábili'-nè' Dios gunè' ga gac bica' ba nu na', le bulidzè' lbi'ili' Dios quiè gacli' bica' ba. ¹⁰ Cni nac le nayúj lu guich la'y, rna:

Nu bönni' rè'nnè' uzi'è xbey yöl-la' na'bán queè' len cözè' dxí'adau',

Ral-la' uca'nè' didza' xöhui' len cutur si' yè'è.

¹¹ Ral-la' uca'nè' le cunác len gunè' le nac dxi'a.

Ral-la' güi' ladxè'è cözè' zxön ladxi' len sóateczè' cni,

¹² Xanru' run chi'è yugu' bönni' tsahui'

Len ruzé' naguè' le tu'lidzè' Lè',

San ruzaguè'è xnözgac nup tua' dö'.

¹³ ¿Nuzxa caz gua' dö' queëli' chqui' rui' ládxi'li' gúnteczli' le nac dxi'a? ¹⁴ Zal-la' saca' qui'li' cati' runli' le nac dxi'a, gacli' bica' ba. Nutu nu gádxili' len cutu ubi ugui'li' ¹⁵ san gul-zxöni ládxi'li'-nè' Cristo, güi'li' Lè' latj gna bé'inè' icj ládxi'dau'li'. Gul-zóa sina' quíxjöi'li' yúgu'tè nup la'nabi lbi'ili' bizx quiè runli' löz Cristo, gunli' lè ni lu yöl-la' nöxj ladxi' queëli' len lu yöl-la' run ba la'n nup na'. ¹⁶ Gul-guntecz le nac dxi'a lahuè' Dios, len chqui' nacuá' nup ta'né xöhui' qui le nac dxi'a runli' le réjlè'li' Cristo, ni'r lutuí'i ca nac le ta'né queëli'.

¹⁷ Chqui' saca' qui'li', dxi'ar gac chqui' nac le runli' le nac dxi'a len clèg le rua'li' dö', chqui' Dios rè'nnè' gac cni queëli'.

¹⁸ Lèczè' Cristo gzxaca' gdi'è gutiè' uláz queëru' quiè bugüè' tsaz dul-la' nabága'ru'. Lè' naquè' dxi'a, san gutiè' uláz queëru' rè'u, nacru' bönni' dul-la'. Cni benè', bunè' rè'u tuz len Dios. Lu xpèlè'è gutiè' san lu bö' nacczè', ni zoè' nabanè' tu lu xpèlè'è cub. ¹⁹ Lu bö' nacczè' gyijè' yjenè' lban laugac bö' nadzungac. ²⁰ Bö' ni glacczè' bönni', dza ni'tè guladá'baguè'è xtidzè'è Dios, dza ni' zoè' Noé, cati' ni' glözè' Dios lu yöl-la' rböz zxön ladxi' queè', cutu busyudxè' lequè', tsal ni' benè' Noé barco zxön na'. Lè'i barco na' gululá nabábz bunách lu nis, glac xunu' bunách, bönni' len ngul.

²¹ Nis ni' nac tu le ruluí' ca nac nis ga na' rdilru' nis, le nac bè' nularu' lu yöl-la' gut le bubanè' Jesucristo lu yöl-la' gut. Lè na' rdilru' nis cutu nac tu le run dxi'a le nacru' lahuiz, san ruluí' rui' ládxi'ru' gac dxi'a icj ládxi'dau'ru' lahuè' Dios. ²² Jesucristo bubenè' yehua' yubá, yajchö'è cuit lè'è yubél Dios, rna bé'inè' yugu' gbaz la'y, len nup ni' ta'ná bè', len nup nadél-li'gac yöl-la' zxön.

Gunru' xchinè' Cristo, ugunru' dxin yöl-la' huac queè' Dios

4 Qui lè ni na', ca na' gzxaca' gdi'è Cristo lu gdu ca nayá' nabanè', lèzca' lbi'ili' ral-la' soa cözli' saca' qui'li'. Nu na' rzaca' rguí'i le da' le nac dxi'a chbucá'n

dul-la'. ² Na'a su lau, ral-la' gúnteczli' ca rè'nnè' Dios len clèg ca rzèz ládxi'li' lu yöl-la' bunách queëli'.

³ Tsca'ti' gaz le chbenli' chbenli', cutur gunli' ca na' tun nup cunúnbè'gac Dios. Dza ni'tè benli' yugu' le cural-la' gunli'. Gzè ládxi'li' le cunác. Gzúdxili'. Gdöd bè'i güi' gdáguli' len gyij ládxi'li' bdau' guiøj bdau' yag le rguñè' Dios. ⁴ Na'a, tu'bannè' bönni' tunè' cni le cutur runli' tsaxxón lequè' cati' tunè' le cunác cni, len qui lè ni na' tu'tság yudxnè' lbi'ili'. ⁵ Lequè' run bayúdx luluí' cuinquè' lahuè' Dios, Nu na' chzoa cuequi xbeynè' nup nabangac len nup chnatgac. ⁶ Qui lè ni na' guc lban qui didza' dxi'a laugac nup chnatgac, nup na' Dios glequi xbeynè' lequè' cati' ni' gulacu'è yödzyú ni, ca na' rbequi xbeynè' yúgu'tè bunách. Guc lban lauquè' quiè la'cu'è lu yöl-la' na'bán lu bö' nácgacczè', ca na' zoaczè' lu yöl-la' na'bán Dios.

⁷ Chzoa gdxin dza udx qui yúgu'tè le dè. Qui lè ni na', gul-gác ba'a ladxi' len gul-spán ládxi'li' quiè gac ulid-zli'-nè' Dios. ⁸ Le runtè bayúdx, gul-dxi'i lza'li' tuli' yetuli', le chqui' dzagli' lu yöl-la' nadxi'i, gacli' sina' unít lauli' lza'li' tua' dö' queëli'. ⁹ Gul-güi' latj la'cuá' lidxli' böchi' lza'li', len cutu gnèli' quequè'. ¹⁰ Dxí'adau' ral-la' ugunli' dxin yugu' le buzá' ladxè'è queëli' Dios, gáclenli' lza'li' tuli' yetuli'. ¹¹ Nu bönni' runè' lna' lau, ral-la' gunè' lna' lau qui xtidzè'è Dios, ati' nu bönni' runè' xchinè' Cristo, ral-la' ugunè' dxin yöl-la' huac na' runnè' queè' Dios, ati' ca nac yúgu'tè le runli', gac yöl-la' ba queè' Dios ni'a qui le nunè' Jesucristo. Gactecz queè' Dios yöl-la' ba len yöl-la' uná bè'. Ca' gac.

Le la'zaca' la'guí'i bunách ta'yejlè' Cristo

¹² Böchi' lza'adau', cutu ubánili' ca nac le ta'zì' bè'tsca lbi'ili'. Cutu nac le cunúnbè'gac bunách.

¹³ Gul-dzjitsqui le dè latj queëli' gunli'-nè' tsaxxón Cristo lu le rzaca' rguí'è Lè' quiè gac udzjili' ca' dza na' huödè' Cristo, cati' glé'ili' yöl-la' yení' queè'. ¹⁴ Chqui' tu'dzág yudxi lbi'ili' bunách le da'li' Cristo, bica' ba lbi'ili', le nac bè' zóalenè' lbi'ili' Dios Bö' La'y, Nu za' yehua' yubá. Bunách ni tu'dzág yudxi Lè', san lbi'ili' runli'-nè' ba la'n. ¹⁵ Chqui' zoa nu dzag lbi'ili' rzaca' rguí'i, ral-la' gac cni le dè'è Cristo len clèg le naquè' gdödi bunách o gban, o bönni' huia'dö', o le yjitsè'è ga yubl. ¹⁶ Na'a, chqui' nul-li' rzaca' rguí'li' le da'li' Cristo, cutu ral-la' utui'li', san gul-cu'è Dios yöl-la' ba le nazí' lali' bunách queè' Cristo.

¹⁷ Chbdxin dza su lahuè' Dios cuequi xbeynè' bunách náquigac quizi queè'. Chqui' zi'al cuequi xbeynè' rè'u, ¿nacxtèr gac quegac nup cutún ca rna didza' dxi'a queè' Dios? ¹⁸ Chqui' nac baníg lulá nup tun le nac dxi'a, ¿nacxtèr gac quegac nup ta'dá'baga' Dios len tun dul-la'? ¹⁹ Cni nac, nup ni ta'zaca' ta'guí'i le rè'nnè' gac cni Dios, ral-la' lúnteczè' le nac dxi'a len ludödè' lu nè'è Dios bö' nácgacczè', le benczè' lequè' Lè' len runè' ca rna xtidzè'è.

Pedro ruzéjni'nè' nup ta'yejlè' Cristo

5 Na'a, ruzéjni'da' bönni' gul tun chi'è lbi'ili' náquili' i' queè' Cristo, le naca' neda' ca' bönni' gul ca nac-
què', len blé'ida' le gzxaca' gdi'è Cristo, ati' guna' ca'
tsazxón lequè', uzi'tu' xbey yöl-la' yení' na' gla' lahui.

² Gul-gác ca bönni' tu'yú bö'cu' zxila', gun chi'ili'
bunách na' Dios glu'è lu na'li'. Gul-gún cni gdu ládxi'li'
ca rē'nnè' Dios, len clèg le run bayúdx queèli', o le rzè
ládxi'li' dumí. Gul-gún xchinli' le ré'nizli' ³ len clèg le
ré'nili' gna bé'izli' nup na' nagu'è lu na'li'. Gul-gúí'
ládxi'li' gacli' tu le ruluí' ca ral-la' lac nup na' run chi'ili'.

⁴ Cni nac, cati' uluí' lahuè' Cristo, Nu na' nac blau uyú
bö'cu' zxila', gdél-li'li' tu le uzi'li' xbey le gatga nit.

⁵ Lèzca' cni, bi'i cuidi', gul-gún ca ta'né' bönni' gul.
Yúgu'tèli' ral-la' gunli' ba la'n lza'li', tuli' yetuli', lu
yöl-la' nöxj ladxi' queèli', le nayúj lu guich la'y, rna:

Dios ruzaguè'è xnözgac nup tun ba zxön cuingac
San ráclenè' nup nacgac nöxj ladxi'.

⁶ Gul-zóa nöxj ladxi' lu në'è Dios, ati' Lè' uchisè' lbi'ili'
cati' gza'a dza. ⁷ Gul-cú'u lu në'è Dios yúgu'tè le run ga
ruúbi rugui'li', le rui' ladxè'è lbi'ili'.

⁸ Gul-gác ba'a ladxi' len gul-spán ládxi'li', le zoa tu'
xöhui', nu curle'i lbi'ili' dxi'a, rda gdu zbi'il, nac ca

tuba' bédx guixi' rbódxya'aba', rguiljba' nu gáguba'.
⁹ Gul-gác tsutsu ca réjlè'li' Cristo, len gul-zaga' xnöz tu'
xöhui', le nózili' ta'zaca' ta'gui'è böchi' lza'li' gdutè
yödzyú ni ca na' rzaca' rgui'li' lbi'ili'. ¹⁰ Ni'r cati' chgzx-
aca' gdi'li' tu chi'z, Dios gunè' ga gacli' gdu, len ga
gacli' tsutsu, len ga gal-li', len ga soali' tsaz. Lèczè'
Dios ruzá' ladxè'è queèru' yúgu'tè le ruzi'ru' xbey, len
bulidzè' rē'u quiè uzi'ru' xbey yöl-la' yení' queè' zoa
tsalzú le nacru' tuz len Jesucristo. ¹¹ Gactecz queè'
yöl-la' ba len yöl-la' uná bē'. Ca' gac.

Pedro ruzeynè' didza' nup ta'dá' Cristo

¹² Dídza'dau' ni ruzuja' queèli' lu guich lu në'è Sil-
vano, len ráquida' naquè' gdu bóchi'ru'. Rē'nda' utipa'
ládxi'li' ati' runa' Ina' lau lauli', le nactè lè ni nac le
ruzá' ladxè'è queèru' Dios. Gul-gác tsutsu le ruzi'li'
xbey lè ni.

¹³ Tu'gáp lbi'ili' Dios bunách queè' Cristo nacuá' Ba-
bilonia. Dios gröczè' lequè' ca na' gröè' lbi'ili'. Lèzca'
rugapbi' lbi'ili' Dios bi'i Marcos, nacbi' ca xzi'ncza'.

¹⁴ Gul-gáp Dios lza'li' tuli' yetuli', len lu yöl-la' nadxí'i
queèli' lza'li' unída'li' lza'li' tuli' yetuli'.

Rnabda'-nè' Dios gunè' ga soa dxi icj ládxi'dau'li',
yúgu'tèli' na' náquili' queè' Jesucristo. Ca' gac.

2 Pedro

Pedro rugapë' Dios nup ta'dá' Cristo

1 Neda', Simón Pedro, naca' huen dxin queë' Jesu-cristo, len gbaz nasölë'ë Lë'. Rugapa' Dios lbi'ili', réjle'li' Jesús. Tuz ca záca'gac yöl-la' rejlë' queëli' Lë' len yöl-la' rejlë' queëtu' Lë'. Dios benë' ga réjle'li' Lë' le nacczë' tsahui', len le naquë' tsahui' ca' Xanru' Jesu-cristo, Nu na' ruslá rë'u. ² Rnabda'-në' Dios gunë' ga gata' gdu queëli' le ruzá' ladxë'ë queëru', len gunë' ga soa dxi icj ládxi'dau'li' le núnbë'li'-në' Dios lenca' Xanru' Jesús.

Le naccgac nup ta'yejlë' Cristo

³ Lu yöl-la' huac zxön queë', Dios chbennë' queëru' yúgu'të le rquíniru' quië gata' queëru' yöl-la' na'bán gdu, len quië gacru' ba'a ladxì', le núnbë'ru' Nu na' bulídz rë'u quië gata' queëru' yöl-la' yení' queë' len le nac dxi'a queë'. ⁴ Le runë' cni, benë' ga gac uzi'ru' xbey yugu' le zxön len le nac dxi'a gzxì' lu në'ë gunnë' queëru', atì' le nac cni nularu' lu le cunác dzö' yödzyly ni le ta'zë' ládxi'gac le cunác bunách, quië gacru' ca naquë' Lëczë' Dios. ⁵ Qui lë ni na', chqui' réjle'li' Cristo, gul-güí' ládxi'li' gacli' dxi'i ladxì'. Chqui' chnacli' dxi'i ladxì', gul-güí' ládxi'li' gata' ca' queëli' yöl-la' rac szxöni. ⁶ Chqui' napli' yöl-la' rac szxöni, gul-güí' ládxi'li' gna be'i cuinli', len chqui' rna be'i cuinli', gul-cózz zxön ladxì', len chqui' rbözli' zxön ladxì', gul-zóa ba'a ladxì'. ⁷ Chqui' zoali' ba'a ladxì', gul-dxí'i lza'li', len chqui' nadxi'ili' lza'li', gul-dxí'i ca' yúgu'të bunách.

⁸ Chqui' cni runli', len zeaj racr gdu ca runli' cni, lë ni gun ga cugác daduz yöl-la' rejlë' queëli' Lë', atì' tseaj gacr gdu ca núnbë'li'-në' Xanru' Jesucristo. ⁹ Nu bönni' cutu rui' ladxë'ë gunë' cni, naquë' ca bönni' nachúl nanitië', le chgul ladxë'ë bunë' lë' dxi'a Cristo, bugüë' yugu' dul-la' gbaguë'ë zí'atël. ¹⁰ Qui lë ni na', böchi' lza'adau', ral-la' güi'tër ládxi'li' gáquibe'ili' bulidzë' lbi'ili' Dios len gröczë' lbi'ili'. Chqui' gunli' cni, cutu ca' gchixi gníguili'. ¹¹ Cni gac, gdu ladxë'ë Dios gunnzë' lbi'ili' latj tsazli' ga rna bé'teczë' Xanru' Jesucristo, Nu ruslá rë'u.

¹² Qui lë ni na' gúntecza' ga tsajneyli' yugu' lë ni zal-la' chnózczi' lei len rugunli' dxin le nac gdutë li na' chgzxi' lu na'li'. ¹³ Runi neda' ral-la' uspana' ládxi'li' ca naccgac lë ni tsal ni zoa' nabana'. ¹⁴ Ral-la' guna' cni le nözda' zi'a gatia'. Xanru' Jesucristo chgudxczë' neda' gac cni quia'. ¹⁵ Qui lë ni na' güi'tsca ladx'a' guna' ga tsajnéytczli' yugu' lë ni töd gatia'.

Nup gulale'i yöl-la' zxön queë' Cristo

¹⁶ Cutu bé'lentu' lbi'ili' didza' rdaz lu yöl-la' sina' queëtu', cati' buzéjni'tu' lbi'ili' ca ral-la' gdxin dza huödë' Xanru' Jesucristo, napë' yöl-la' uná bë' zxön. Netu' blé'icztu' yöl-la' zxön queë'. ¹⁷ Blé'itu' Lë' cati' benë' Lë' ba la'n Xuzru' Dios len glu'ë Lë' yöl-la' zxön, atì' byön chi'ë Dios, bruj latj yení' queë', gnë': "Nu ni nac Zxi'na'. Nadxi'ida' Lë' len rdzag ladx'a' Lë'." ¹⁸ Netu' byónicztu' chi'ë na' bruj yehua' yubá cati' ni' gzóa-lentu'-në' Xanru' lu gui'a la'y.

¹⁹ Lë na' guc, nac bë'tsca nactë didza' glu'ë bönni' uláz queë' Dios, atì' ral-la' güi' ládxi'li' didza' na', le nac ca tu gui' ruzení' tu ga nac chul ga gdxintë dza uzení' lu icj ládxi'dau'li' Nu na' nac ca bölj usí' queëru'. ²⁰ Lë ni runtsca bayúdx tséjni'li': "Nutu nu bönni', racz queë' cutu gac usedxë' didza' bë'ë bönni' uláz queë' Dios."

²¹ Yugu' didza' glu'ë bönni' uláz queë' Dios cutu ca' glu'ë le glë'ncznë', san glu'ë didza' uláz queë' Dios le buchizië' lei icj ládxi'dau'quë' Dios Bö' La'y.

Ca naccgac nup tu'sëdi le cunác

2 Gulacuá'lenë' ca' bunách Israel bönni' ta'zì' yë'ë, gulanë' naccquë' bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios. Lëzca' cni la'cuá'lenë' lbi'ili' bönni' la'zì' yë'ë, lusëdnë' lbi'ili' le cunác. Lu yöl-la' sina' quequë' lusëdnë' lbi'ili' zxba quégaczë' le gun ga soa banádx queëli' uca'nli' le nac gdutë li. La'dá'baguë'ë ca' Xanru', Nu buslá rë'u. Le lunë' gun ga usnité' lequë' Dios. ² Gunli' lequë' tsazxón zianli' ca nac le cunác lunë', atì' le gunli' la'li' cni la'né' xöhui' bunách qui didza' dxi'a le nac gdutë li. ³ Lu yöl-la' ruhuidi' quequë' lusëdnë' lbi'ili' le cunác, quië gata' quequë' dumí' queëli'. Chnarugu quequë' bönni' ni, atì' nac löz la'nitië' tsaz.

⁴ Dios cutu bunít lahuë' yugu' gbaz la'y queë' na' glunë' dul-la', san gru'në' lequë' latj chul. Nága'quë' du guia ga nac chul na', ta'bözë' dza usyudxë' lequë' Dios. ⁵ Lëzca' cni, cutu bunít lahuë' bunách gulacuá' dza ni'të cati' bsölë'ë nis guiöj usnít yödzyly, len busnitië' bunách naccgac xöhui', san buslé' lu nis na' Noé, bönni' ni' benë' lban qui le nac tsahui'. Dios buslé' ca' lu nis yegádx di'a dza queë' Noé na'. ⁶ Lëzca' cni, Dios bchuguë' quegac bunách gulacuá' yödzz Sodoma len Gomorra, busnitië' lequë' lu gui', atì' guluhuöaquë' dö. Le guc quequë' nac tu le ruluí' le run gadxi nup tua' dö'. ⁷ Cati' busnitië' yugu' yödzz na', Dios buslé' lu gui' na' Lot, bönni' tsahui'. Bu'ínitsca ladxë'ë Lot ni'a qui le xöhui' glun bunách tua'dö' na'. ⁸ Cni guc, le gzóalenë'

lequë' bönni' tsahui' na', ati' blé'inë' len byönnë' le cunác na' tunë', ati' le guquë' ba'a ladxí', yúgu'të dza gsébitsqui ladxë'ë ca nac le cunác glunë'. ⁹ Cni nac, Xanru' nöznë' uslé' lu na' nu run ga tsazgac nöz dul-la' nup na' tadxí Lë', san nucözë' xzguia' gunë' nup cu-nacgac tsahui' ga gdxinr dza gchuguë' quequë'.

¹⁰ Gchúgutërë' quegac nup ni tun yugu' le ta'zé ládxi-gac le cunác len ta'dá'baga' yöl-la' uná bë' queë' Xanru'. Nacquë' rugu ladxí' len zid ladxí'. Cutu tádxinë' tu'lídz ditjé' gbaz la'y ta'dé' lu yení'. ¹¹ Gbaz la'y na' nápgactërë' yöl-la' uná bë' len yöl-la' huac ca yugu' bönni' na', san gbaz la'y na' cutu tu'huazxjnë' nu luquíë' lahuë' Xanru'.

¹² Bönni' ni nacquë' ca böa' guixi', cutu bi ta'yéjni'ba', san naljeba' quië nu sön lecba' len gdödi lecba'. Ta'në xöhuë'ë qui le cuta'yéjni'në', ati' la'nitië' tsaz ca rac quecba' böa' guixi' na'. ¹³ Dios ubi'ë quequë' le la'zaca' la'gui'ë, le gulusaca' zifë bunách. Táquinë' nac xbaquë' tu'zifë xbey le rac na'a dza. Nacquë' ca tu huë' nudzu' len tu le run ditji cati' ni' tahuë' tsazxón lbi'ili', ati' tu'dzjinë' le ta'zifë yé'inë' lbi'ili'.

¹⁴ Lu yöl-la' rzë ladxí' quequë' le cunác tu'yúë'-nu yugu' ngul. Cutu nacu'ë dxiz tunë' dul-la'. Tunë' ga ta'chixi ta'nigui nup cunacgac tsutsu ca ta'yejlë' Cristo. Ta'guíljteczë' yugu' le tu'huídi'në'. Dios chnuchuguë' quequë'. ¹⁵ Guluca'në' le nac gdutë li, ati' nachúl nanitquë'. Tunë' ca benë' Balaam, xzi'në' Beor, bönni' ni' bdxí'inë' dumí, ati' benë' le cunác le nazxjé'. ¹⁶ Dios buzeynë' ba nadx Balaam na' le benë' le cunác na'. Bë'lenba' lë' didza' tuba' búrrodau' ca na' tui' didza' bunách ati' buzága'ba' xnözë' Balaam ga na' zijé' lu yöl-la' rdá'baga' queë'.

¹⁷ Nacquë' bönni' ni ca tu bdua' chbui' nis qui, lenca' ca tu böaj rchë' lei bö' bdunu'. Chnabá'a xlatjquë' latj chul. ¹⁸ Cni nacquë' le tu'ë didza' yugu' le zxön lu yöl-la' cunözi quequë', len tu'gunë' dxin yugu' le ta'zé ládxi'gac bunách le cunác, tunë' ga ta'chixi ta'nigui nup zi'a gululá ladj nup nacgac chul nit. ¹⁹ Të' yezica' bunách la'del-li' yöl-la' ruslá, san légacczë' nadzunquë', tunë' bayúdx le cunác. Nadzunquë' yúgu'të bönni' lu na' bi rna be'i icj ládxi'dau'quë'. ²⁰ Chqui' gululé' lu le cunác tsahui' nacuá' yödzlyú ni le glunbë'ë Xanru' Jesucristo, Nu ruslá rë'u, ati' ni'r ta'röli lequë' leyúbl le cunác tsahui' na', len ta'ná be'i lequë', le nactë nabá-ga'gactërë' xzguia' ga rajseytë ca le gulabaguë'ë zi'al. ²¹ Dxi'ar gac quequë' la'naru' gatga lunbë'ë Nu ruzóa rë'u nöz tsahui' ca le gac quequë' chqui' glunbë'ë Lë', ati' ni'r guluca'në' xzba la'y bë'ë quequë' Dios.

²² Chbudxín quequë' didza' na' rna:

Ruhueycjba' bö'cu', ruhuáguba' le zi'a gubba'.

Ruyazba' lu guna' cuch na' zi'a gdibru'-ba'.

Nac löz huödë' Xanru'

3 Didza' ni nac le buróp ruzuja' queëli' lu guich, böchi' lza'adau'. Lu grotpë guich na' rui' ladxa'a

uspana' ládxi'li' ca nacgac lë ni. ² Gul-tsajnéy yugu' didza' glu'ë zif'atël bönni' queë' Dios, glu'ë didza' uláz queë'. Gul-tsajnéy ca' xzba na' gna bé'inë' rë'u Xanru', Nu ruslá rë'u, lë na' gulusëdnë' lbi'ili' bönni' gbaz nasölë'ë Lë'.

³ Le nac blau ral-la' tsajneyli', dza tsajséytëgac lulu' laquë' bönni' lunë' yugu' le ta'zéz ládxi'quë' le cunác. ⁴ Lutitjé', la'në': "¿Gazxcz lë na' gzxi' lu në'ë Cristo, gnë': Huöda' leyúbl? Dza ni'të cati' glatië' xuz xtau'ru', yúgu'të rac tuz ca gac cati' gzu lau rata' yödzlyú ga rdxintë na'a dza." ⁵ Tu'zöë' tsal' le gac dza ni'të, bë'ë didza' Dios, ati' glata' luzxbá len luyú. Bruj lu nis luyú na' ati' zoa gatsj lahui' nis. ⁶ Len nis ca' busnitië' yödzlyú Dios dza ni'të cati' ni' bsölë'ë nis guiöj usnit bunách dul-la'. ⁷ Luzxbá len yödzlyú ni nacuá' na'a dza, Dios nucu'ë leygac ga gdxinr dza usnitië' leygac lu gui'. Cni gac le gnë' cni Dioscz. Uzégui'ë leygac dza ni' gchuguë' quegac bunách cunacgac tsahui'. Usnitië' leygac.

⁸ Cutu gal ládxi'li' lë ni, böchi' lza'adau'. Tu dza nac queë' Xanru' ca zian gayuá' iz, ati' zian gayuá' iz nac queë' ca tu dzaz. ⁹ Cutu rdzeynë' Xanru' gunë' le gzxi' lu në'ë gunë'. Taqui la'gac bunách rdzeynë', san rbözë' zxön ladxí', rua' rlenë' rë'u le cutu rë'nnë' nit nitú bunách, san rë'nnë' lubí'i ládxi'gac yúgu'të bunách.

¹⁰ Tu tsalz gdxin dza huödë' Xanru' ca rdxinë' chdzö'l gban. Dza na' huadód qui luzxbá len tu bö zxön. La'nít lu gui' zxön yúgu'të le nacuá'. La'yegui yödzlyú ni len le nacuá' yödzlyú ni.

¹¹ Chqui' cni gac, la'nít yúgu'të lë ni, ¿bizxa caz ral-la' gunli'? Ral-la' gacli' ba'a ladxí' len udód cuinli' lu në'ë Dios. ¹² Ral-la' cözli' dza huödë' Xanru' len güi' ládxi'li' gunli' ga gdxinr bayón dza ni' cati' nit luzxbá, ati' la'nít lu gui' le nacuá'. ¹³ Cni gac, san rë'u rbözru' le gzxi' lu në'ë Dios, gunë' tu luzxbá cub len tu luyú cub ga ni' soa le nac tsahui'.

¹⁴ Qui lë ni na', böchi' lza'adau', tsal ni rbözli' yugu' lë ni, gul-güí ládxi'li' gacli' gdu dxi'a lahuë' Dios, nutu nu bi gac gnë queëli', ati' cözli' dxí'adau' cati' gdxinr dza ni'. ¹⁵ Ral-la' gnózili' rbözë' zxön ladxí' Dios quië gata' quegac bunách latj lulá, ca na' gnë' ca' böchi'ru' Pablo, buzujë' queëli' lu guich, zoalen lë' yöl-la' rejni'i na' bë'ë queë' Xanru'. ¹⁶ Yúgu'të lu guich ga ruzujë', ru'ë didza' ca nacgac lë ni, zal-la' nútsa'gac ca' leygac yugu' didza' nacgac baníg tséjini'ru'. Yugu' didza' cni tu'chíxinë' bönni' cunözcnë' len bönni' cunác gdu ládxi'quë'. Lëz-ca' cni tunë' quegac yela'gac didza' nayujgac lu guich la'y, le gun ga usnitië' lequë' Dios.

¹⁷ Chnózcizli' lë ni, böchi' lza'adau'. Qui lë ni na' gul-gún chi'i cuinli', cui la'zifë ye'i lbi'ili' bunách cunacgac tsahui', len cui lun ga tseaj bö' icj ládxi'dau'li' ca réjlë'li' Cristo. ¹⁸ Gul-güí ládxi'li' gacr gdu ca nún-bë'li'-në' Xanru' Jesucristo, Nu ruslá rë'u, ati' ruzi'li' xbë'. Yöl-la' ba Lë' na'a len yúgu'të dza zi'a za'c. Ca' gac.

1 Juan

Didza' nabániru'

1 Rguíxjöi'tu' lbi'ili' ca nac queë' Bönni' na' zoaczë' dza ni'të, le byónitu' bè'ë didza', len le blé'itu' ca nac queë', len le buyutu' benë' Bönni' na'. Gdantu' Lë'. Bönni' ni naquë' Jesús, lë' ca' Didza' Nabánigac Bunách. ² Bönni' na' nabánigac bunách buluí' lahuë', ati' blé'itu' Lë'. Runtu' Ina' lau queë', len rguíxjöi'tu' lbi'ili' ca nac queë' Bönni' na' nabániru'. Bönni' ni gzóalenë' Dios Xuz, len chduluí' lahuë' ga zoaru'. ³ Le blé'itu' len le byónitu' rguíxjöi'tu' lbi'ili' quië' gacli' ca' lbi'ili' tuz len netu'. Le nactë yöl-la' tuz queëru' len Dios Xuz lenca' len Jesucristo Zxi'në' Dios nac. ⁴ Ruzuj-tu' queëli' lu guich lë ni quië' gac udzójiru' gdu ládxi'ru'.

Dios naquë' yení'

⁵ Lë ni nac didza' byónitu' bé'lenë' netu' didza' Jesús, ati' le rguíxjöi'tu' lbi'ili'. Cni rna: "Dios naquë' yení', ati' nitú le nac chul xöhui' cutu runë' Lë'." ⁶ Chqui' gnaru': "Nacru' tuz len Dios", san chqui' runru' le nac chul xöhui', lë ni nac bë' rzi' yë'ru' len cutu runru' le nac gdu'të li. ⁷ Na'a, chqui' runru' dxi'a, rdaru' lu yení' ca na' Lë' naquë' dxi'a, zoë' lu yení', nacru' tuz turu' len yeturu', ati' xchönë' Jesucristo, Zxi'në' Dios ruún rë'u dxi'a, rugúa yúgu'të dul-la' nabága'ru'.

⁸ Chqui' rnaru': "Cutu bi dul-la' runru'", rzi' yé'iru' la' cuinzru', len cunazí' lu na'ru' le nac gdu'të li. ⁹ Chqui' gxualëpru' lahuë' dul-la' nabága'ru', Dios runë' ca rnë', len naquë' tsahui'. Unít lahuë' dul-la' nabága'ru' len unë' rë'u dxi'a, ugüë' yúgu'të le cunác dzag rë'u. ¹⁰ Chqui' gnaru': "Cutu bi dul-la' nabága'ru'", nac ca gnaru': "Dios rzi' yë'ë", ati' didza' queë' cutu runru' ca rna.

Cristo naquë' Nu rudód xtídza'ru' lahuë' Dios

2 Lbi'ili', xzí'na'dau', ruzuja' queëli' lu guich lë ni, cui gunli' dul-la'. Na'a, chqui' núti'tëz nu gun dul-la', zoa nu rudód xtídza'ru' lahuë' Dios Xuz, Lë' Jesucristo, Nu nac tsahui'. ² Nacczë' Nu budód cuini, gutië' quië' bugúë' dul-la' nabága'ru' lahuë' Dios. Clëgz gutië' quië' bugúë' dul-la' nabága'ru' rë'u, san gutië' ca' quië' bugúë' dul-la' nabága'gac bunách gdu'të yödzylyú.

³ Chqui' runru' ca nac le gna bé'inë' rë'u, nóziru' chnúnbë'ru' Lë'. ⁴ Nu rna: "Neda' núnbë'a-në' Dios", san cutu run ca rna bë' zxba queë', nu ni rzi' yë', len cutu run le nac gdu'të li. ⁵ Nu run ca rna xtídzë'ë Dios, le nactë nadxí'i Dios nu ni ca ral-la' gun. Chqui' runru'

cni, nóziru' náquiru' queë' Dios. ⁶ Lëzca' cni, nu rna: "Neda' náquida' queë' Cristo", ral-la' gac nu na' ca na' guquë' Cristo cati' gdë' yödzylyú ni.

Tu zxba cub

⁷ Böchi' lza'adau', ruzuja' queëli' lu guich zxba ni. Cutu nac tu zxba cub, san zxba gul na', le zoalen lbi'ili' dza ni'të. Zxba gul na' nac didza' byónili' dza ni'të.

⁸ Lëzca' nac ca ruzuja' queëli' lu guich tu zxba cub, lë na' le nactë benë' Jesús ca rna, ati' runli' ca' lbi'ili' ca rna, le chrdöd qui le nac chul xöhui', ati' yení' gdu chrzeni'.

⁹ Nu rna: "Zoa' lu yení'", san curle'i dxi'a böchi' lzë'i, nu ni ni run le nac chul xöhui'. ¹⁰ Zoa lu yení' nu nadxí'i böchi' lzë'i, len cutu zoalen lei le run ga nu gchixi gnigui. ¹¹ Run le nac chul xöhui' nu curle'i dxi'a böchi' lzë'i, len rda ga chul. Cutu nözi ga zeaj, le run ga nachúl nanít nu na' le nac chul na'.

¹² Ruzuja' queëli' lu guich, xzí'na'dau', le chbunít lahuë' Dios dul-la' nabága'li', le runë' le gzxí' lu në'ë gunë'. ¹³ Ruzuja' queëli' lu guich, lbi'ili' nacli' xuz, le núnbë'li' Nu na' zoacz dza ni'të. Ruzuja' queëli' lu guich, bi'i ra'bán, le chbuxicjli' tu' xöhui'.

¹⁴ Chbuzuja' queëli' lu guich, xzí'na'dau', le núnbë'li'-në' Dios Xuz. Chbuzuja' queëli' lu guich, lbi'ili' nacli' xuz, le núnbë'li' Nu na' zoacz dza ni'të. Chbuzuja' queëli' lu guich, bi'i ra'bán, le nacli' bi'i nal, ati' xtídzë'ë Dios nazí' lu na'li', len chbuxicjli' tu' xöhui'.

¹⁵ Cutu gdxí'izli' yödzylyú ni, len clëg le dë yödzylyú ni. Chqui' zoa nu nadxí'i yödzylyú, cutu nadxí'i Dios Xuz. ¹⁶ Cni nac, le cutu nac le rë'nnë' Dios Xuz le tun bunách yödzylyú ni, san nac le tē'ni bunách yödzylyú ni. Tunë' le rdzag laddi' yöl-la' bunáchz quequë'. Tunë' le rdani yög lauquë' le cunác. Tun ba xzön cuinquë' ni'a qui le dë quequë'. Cni nacgac le cunác tunë'. ¹⁷ Huadód qui yödzylyú ni lenca' qui le ta'zë' ládxi'gac bunách, san nu run ca rë'nnë' Dios soa tsalzú.

Nu rui' didza' gdu'të li len nu rzi' yë'

¹⁸ Xzí'na'dau', chzoaru' dza udx, len ca na' chbyónili' huidë' bönni' rdá'baguë'ë Cristo, lëzca' na'a chgzu lau nacu'ë zian bönni' ta'dá'baguë'ë Cristo. Qui lë ni na' nóziru' chzoaru' dza udx. ¹⁹ Gularujë' ladjru' bönni' cni, san cutu glaquë' tuz len rë'u. La'naru' glaquë' tuz len rë'u, la'cuá'lenteczë' rë'u. Na'a, gularujë' quië' gac bë' cutu nacquë' tuz len rë'u yúgu'të'.

²⁰ Na'a, chzoalen lbi'ili' Bö' La'y nagu'ë rë'u Nu nac la'y, ati' nóziczli' yúgu'të. ²¹ Buzuja' queëli' lu guich, le

chnózili' le nac gdu'tè li, len clèg le cunózili' lei. Nózili' ca' cutu ca' rzi' yè' nu nòzi le nac gdu'tè li.

²² ¿Nuzxa caz na' nu rzi' yè'? ¿Naru' cu nac nu na' rdá'baga' naquè' Jesús Nu bsölè'è Dios? Nac nu ni bönni' rdá'baguè'è Cristo, le rdá'baguè'è naquè' Dios Xuzè' Jesús, len rdá'baguè'è ca' naquè' Jesús Xzi'nè' Dios. ²³ Núti'tèz nu rdá'baga' Dios Xzi'n, cutu ca' zóalenè' nu na' Dios Xuz. Núti'tèz nu rnè yalj lulu naquè' Xzi'nè' Dios Jesús, lèzca' zóalenè' nu na' Dios Xuz.

²⁴ Na'a, gul-gü'i' latj ugá'nlentecz lbi'ili' le byónili' dza ni'tè. Chqui' ugá'nlentecz lbi'ili' le byónili' dza ni'tè, lèzca' lbi'ili' ugá'nlenteczli'-nè' Dios Xzi'n lenca' len Dios Xuz. ²⁵ Nac lè ni le gzxi' lu nè'è Dios, gunnè' queèru' yöl-la' na'bán gdu.

²⁶ Chbuzuja' queèli' lu guich lè ni ca nac quegac nup ta'zì' ye'i lbi'ili'. ²⁷ Na'a, zóalenè' lbi'ili' Dios Bö' La'y. Bsölè'è Lè' queèli' Cristo, ati' Lèczè' zóalenteczè' lbi'ili'. Qui lè ni na' cutu rquínili' nu usèdi lbi'ili', le choalen lbi'ili' Nu na' rusèdi lbi'ili', ati' didza' gdu'tè li ru'è Lè' len cutu rzi' yè'è. Ca na' chnazèdli', gul-zóalenteczè' Cristo.

²⁸ Na'a, xzi'na'dau', gul-zóalenteczè' Cristo quiè cati' uluí' lahuè' Lè', gacru' rugu ladxì', len cutu utui'ru' soaru' lahuè' Lè' cati' huödè'. ²⁹ Chqui' nózili' naquè' tsahui' Dios, ral-la' gnózili' ca' nacgac xzi'nè' Dios yúgu'tè nup tun le nac tsahui'.

Nup nacgac xzi'nè' Dios

3 Gul-yú ca nadxí'itsquinè' rë'u Dios Xuz, benè' ga nazí' laru' xzi'nè' Dioscz. Qui lè ni na' cutu ca' nún-bè'gac le nacru' bunách yödzyú ni, le cutu glunbè'è Jesús. ² Böchi' lza'adau', na'a chnacru' xzi'nè' Dios, len cutu nac bé'ini le ral-la' gacru'. Nóziru' cati' uluí' lahuè' Jesús, gacru' ca naquè' Lè', le glé'iru'-nè' catèz naquè' Lè'. ³ Núti'tèz nu run löz gac ca naquè' Jesús, rui' ladxì' gac dxi'a nu na' ca na' naquè' dxi'a Jesús.

⁴ Núti'tèz nu run dul-la' rguitsj xzba queè' Dios, le nac le rguitsj xzba le nac dul-la'. ⁵ Nózili' buluí' lahuè' Jesús quiè bugüè' dul-la' nabága'ru', len cutu bi dul-la' runè' Lè'. ⁶ Núti'tèz nu dzag Lè' cutu run dul-la'. Núti'tèz nu run dul-la' gatga ble'i Lè' len cutu nunbè' Lè' Jesús. ⁷ Xzi'na'dau', qui nadxi nu sí' ye'i lbi'ili'. Nu run le nac tsahui', nac tsahui' nu na' ca na' naquè' tsahui' Jesús. ⁸ Nu runtecz dul-la' naqui qui tu' xöhui', le run dul-la' tu' xöhui' dza ni'tè. Qui lè ni na' dului' lahuè' Xzi'nè' Dios, quiè usnitiè' yugu' le nun tu' xöhui'.

⁹ Núti'tèz nu nac xzi'nè' Dios cutu runtecz dul-la', le zóalentecz nu na' le nazí' nu na' lu nè'è Dios Xuz. ¹⁰ Cni nac bè' nup nacgac xzi'nè' Dios len nup nacgac xzi'n tu' xöhui'. Núti'tèz nu curún le nac tsahui' len cunadxí'i böchi' lzè'i cutu naqui queè' Dios.

Ral-la' gdxì'icru'-nè' bóchi'ru' ta'yejlè'è Cristo

¹¹ Lè ni nac didza' chbyónili' dza ni'tè, le rna: "Ral-la' gdxì'iru' lza'ru' turu' yeturu'." ¹² Cutu ral-la' gunru' ca

na' benè' Caín. Guquè' Caín qui tu' xöhui' ati' budöd-dè'-bi' bi'i böchë'è. ¿Bizx quiè budöddè'-bi' bi'i böchë'è? Budöddè'-bi' le glac le cunác le benè' Caín na', san le benbi' bi'i böchë'è, tsahui' glac.

¹³ Bócha'adau', cutu ubánili' chqui' cuta'le'i lbi'ili' dx-i'a bunách yödzyú ni. ¹⁴ Nóziru' chgdödrü' lu yöl-la' gut len chdè queèru' yöl-la' na'bán gdu le nadxí'i-gacru'-nè' bóchi'ru'. Nu cutu nadxí'i böchi' lzè'i, chnatcz nu na'. ¹⁵ Núti'tèz nu curle'i dxi'a böchi' lzè'i, nac gdödi bunách nu na', ati' nózili' cutu dè yöl-la' na'bán gdu qui nitú nu rudödi bunách. ¹⁶ Cni nún-bè'ru' yöl-la' nadxí'i le nac gdu, le budödè' yöl-la' na'bán queè' Jesús, gutiè' uláz queèru'. Lèzca' cni rë'u ral-la' udödrü' yöl-la' na'bán queèru', gáclencru'-nè' bóchi'ru'. ¹⁷ Na'a, núti'tèz nu dè yöl-la' tsahui' qui, lè na' dè yödzyú ni, ati' rle'i böchi' lzè'i, bi ryadzj queè', len cutu ruhuechi' ladxì' lè', bi unódzj queè', ¿naru' nadxí'itsa Dios nu na'? ¹⁸ Xzi'na'dau', ral-la' gdxì'iru' lza'ru', clèg len didza'z o lu yöl-la' rnèz queèru', san gdu ladxì'ru' lenca' len gdu'tè yöl-la' run queèru' ral-la' gdxì'iru' lza'ru'.

Le runru' löz lahuè' Dios

¹⁹ Chqui' cni nadxí'icru'-nè' böchi' lza'aru', nóziru' náquiru' qui Nu na' nac gdu'tè li, ati' lahuè' Dios huac cö' dxi icj ladxì'dau'ru' chqui' ruxós rë'u ladxì'dau'ru', le ráctscarè' Dios ca ladxì'dau'ru', ati' Lè' nözcznè' yúgu'tè. ²¹ Böchi' lza'adau', chqui' cutu ruxós rë'u ladx-i'dau'ru', dè le runru' löz lahuè' Dios ²² le nóziru' gunnè' queèru' bíti'tèz bi gnabru' lahuè'. Cni nac, le runru' ca rna bè' xzba queè' len le rdzag ladxè'è Lè'. ²³ Lè ni nac xzba queè', quiè tséjlè'ru'-nè' Jesucristo, Xzi'nè' Dios, len gdxì'iru' lza'ru' ca na' chgna bé'inè' rë'u. ²⁴ Zoalen Dios nu run ca rna bè' xzba queè', ati' Dioscz zóalenè' nu na'. Cni nóziru' dzágteczè' rë'u Lè', le chb-sölè'è queèru' Dios Bö' La'y.

Le nac bè' zóalenè' rë'u Dios Bö' La'y

4 Böchi' lza'adau', cutu tséjlè'li' núti'tèz nu rna zóalenè' lei Dios Bö' La'y, san gul-sí' bè' nu na', chqui' zóalenè' lei Dios Bö' La'y, le ta'dé' yödzyú ni zian bönni' ta'zì' yè'è, ta'né' tu'è didza' uláz queè' Dios. ² Cni gúnbè'li'-nè' bönni' zóalenè' lè' Dios Bö' La'y. Naqui queè' Dios bönni' rnè' yalj lulu ca bidè' Jesucristo, Nu bsölè'è Dios, rnè' guquè' gdu bunách. ³ Lèzca' cni, cutu naqui queè' Dios bönni' cutu rnè' yalj lulu ca bidè' Jesucristo, rnè' cutu guquè' gdu bunách. Bönni' ni náquinè' qui nu na' rdá'baga' Cristo, nu na' chbyónili' ral-la' guid, ati' na'a chzoa rda yödzyú ni.

⁴ Xzi'na'dau', náquili' queè' Dios, len chbuxicjli' nup na' ta'zì' yè', le napr yöl-la' huac uná bè' Nu na' zoalen lbi'ili' ca nu na' rda yödzyú ni. ⁵ Lequè' nacquè' bunách yödzyú. Qui lè ni na' tu'è didza' qui le nac qui yödzyú, ati' bunách yödzyú ni tu'zè naggac lequè'. ⁶ Náquiru' rë'u queè' Dios. Nu nunbè' Dios ruzé nag rë'u. Nu cunaqui queè' Dios cutu ruzé nag rë'u. Cni

núnbë'ru' nu na' yu'u lei Bö' rui' didza' le nac gdutë li lenca' nu na' yu'u lei bö' rzi' yë'.

Naljlen Dios yöl-la' nadxí'i

⁷ Böchi' Iza'adau', ral-la' gdxí'iru' Iza'ru', le naljlen Dios yöl-la' nadxí'i, ati' nítitëz nu nadxí'i Ize'i naljlen ca' Dios, len nunbë' Dios. ⁸ Nu cunadxí'i Ize'i, cutu nunbë' Dios, le naljlen Dios yöl-la' nadxí'i. ⁹ Cni bulu'ë lahu ca nadxi'inë' rë'u Dios, bsölë'ë yödzyú ni la'z dui Zx-i'nczë', quië gata' queëru' yöl-la' na'bán gdu ni'a queë' Lë'. ¹⁰ Cni nac bë' yöl-la' nadxí'i gdu, clëg ca nadxi'iru'-në' Dios, san ca na' Lë' bdxí'inë' rë'u, len bsölë'ë Zxi'nczë' quië gutië', bugúë' dul-la' nabága'ru'.

¹¹ Böchi' Iza'adau', chqui' cni bdxí'itsquinë' rë'u Dios, lëzca' rë'u ral-la' gdxí'iru' Iza'ru'. ¹² Gatga nu ble'i Dios, san chqui' nadxi'iru' Iza'ru', Dios zóalenë' rë'u ati' nac bë' nadxi'iru'-në' Dios gdu ládxi'ru'. ¹³ Nóziru' zóalenru'-në' Dios, ati' Lë' zóalenë' rë'u, le bsölë'ë queëru' Dios Bö' La'y. ¹⁴ Netu' blé'itu' le benë' Dios Xuz, len runtu' Ina' lau qui. Lë' bsölë'ë Zxi'nczë' Nu ruslá bunách yödzyú. ¹⁵ Nu rnë yalj lulu naquë' Jesús Zxi'në' Dios, Dios zóalenczë' nu na', ati' lei zoalen Dios.

¹⁶ Rë'u ni nóziru' len réjlë'ru' nadxi'inë' rë'u Dios. Naljlen Dios yöl-la' nadxi'i, ati' nu nadxí'i Ize'i, zoalen Dios nu na', ati' Dios zóalenë' lei. ¹⁷ Cni run dxin lu icj ládxi'dau'ru' yöl-la' nadxi'i, run ga cutur rádxi'ru' dza gchuguë' Dios quegac bunách. Ca naquë' Jesús, nacru' ca' rë'u yödzyú ni. ¹⁸ Chqui' gdxí'iru'-në' Dios, cutu bi gádxiru'. Cati' nadxi'iru'-në' Dios gdu ládxi'ru', runë' ga cutu rádxi'ru'. Nu radxi, rzaca' rgu'i. Nu na' radxi, cutu nadxí'i Dios gdu ládxi'.

¹⁹ Rë'u ni nadxi'iru'-në' Dios, le bdxí'icznë' rë'u zi'al Lë'. ²⁰ Chqui' nu gna: "Neda' nadxi'ida'-në' Dios", san cutu rle'i dxi'a böchi' Ize'i, nu ni rzi' yë'. Nu cutu nadxí'i böchi' Ize'i nu rlé'itë, znacxzc gac gdxí'i Dios len gatga ble'i Lë'? ²¹ Cni gna bé'inë' rë'u Jesús, gnë': "Nu nadxí'i Dios, ral-la' gdxí'i ca' böchi' Ize'i."

Ca gac uxícjru' lu le rac queëru' yödzyú ni

5 Nítitëz nu rejle' Jesús naquë' Cristo, nac zxi'në' Dios nu na', ati' nítitëz nu nadxí'i Dios Nu buzóa lei, ral-la' gdxí'i ca' Ize'i nu nac zxi'në' Dios. ² Cni ráquibe'iru' nadxí'igacru'-bi' zxi'në' Dios. Nac cni chqui' nadxi'iru'-në' Dios len runru' ca rna bé'inë' rë'u. ³ Cni nac bë' nadxi'iru'-në' Dios. Nac cni chqui' runru' ca rna bé'inë' rë'u, len cutu nac baníg lë na' rna bé'inë' rë'u. ⁴ Nítitëz nu nac zxi'në' Dios ruxícj lu le rac yödzyú ni. Chbuxícjru' lu le rac yödzyú le réjlë'ru'-në' Dios. ⁵ ¿Nuzxa na' ruxícj lu le rac yödzyú? Run cni nu rejle' naquë' Jesús Zxi'në' Dios.

Dios Bö' La'y runë' Ina' lau queë' Cristo

⁶ Cni blë'ë Jesucristo, bidë' bdilë' nis, len bulaljë' xchönë', len clëgz bdilë' nis, san lëzca' bulaljë' xchönë'. Dios Bö' La'y naquë' Nu run Ina' lau queë', le nac gdutë li didza' ru'ë Dios Bö' La'y. ⁷ Tsonn nup tun Ina' lau queë' Jesús ni' yehua' yubá, Dios Xuz, len Dios Zxi'n, lë' ca' Didza', len Dios Bö' La'y. Yonnë' ni, tuz naquë'. ⁸ Lëzca' cni, tsonn le tun Ina' lau queë' luyú ni, Dios Bö' La'y, len le bdilë' nis Jesús, len rön ni' bulaljë' lë'i yag cruz, ati' yonn ni, tuz ca ta'ná. ⁹ Chqui' si' lu na'ru' le tun Ina' lau bunách, le runë' Ina' lau Dios nactër Isaca'. Lë na' benë' Ina' lau Dios nac le benë' Ina' lau queë' Jesús, gnë' naquë' Zxi'nczë'. ¹⁰ Nu rejle' Zxi'në' Dios, nazí' lu në'i le nunë' Ina' lau Dios. Nu curejlë' Dios, nac ca rna nu na': "Dios rzi' yë'ë." Cni nac, le cutu gyejlë' le benë' Ina' lau Dios queë' Zxi'në'. ¹¹ Lë ni nac le benë' Ina' lau Dios. Gnë' chbennë' queëru' yöl-la' na'bán gdu, ati' Zxi'në' na' naquë' Nu nabániru' cni. ¹² Nu zóalenë' lei Zxi'në' Dios, dë yöl-la' na'bán gdu qui. Nu cuzóalenë' lei Zxi'në' Dios, cutu dë yöl-la' na'bán gdu qui.

Ca gnóziru' dë queëru' yöl-la' na'bán gdu

¹³ Lbi'ili' na' réjlë'li'-në' Zxi'në' Dios, ruzuja' queëli' lu guich lë ni quië gnózili' chdë yöl-la' na'bán gdu queëli', len quië gac gdu ca réjlë'li'-në' Zxi'në' Dios.

¹⁴ Lë ni nac le ruzxöni ládxi'ru' Lë'. Chqui' bi gnabru' lahuë' ca rë'nnë' Lë', Lë' ryönnë' rë'u. ¹⁵ Chqui' nóziru' ryönnë' rë'u ca nac bi rnábiru' Lë', nóziru' ca' gdél-li'czru' lë na' rnabru' lahuë'.

¹⁶ Chqui' nu gle'i böchi' Ize'i run dul-la' cunachë' yöl-la' gut, ral-la' gnab qui nu na' lahuë' Dios, ati' Lë' gunnë' yöl-la' na'bán qui. Cni rnia': Ral-la' gnabli' quegac nup tun dul-la' cunachë' yöl-la' gut. Dë dul-la' nachë' yöl-la' gut. Cutu rnia' gnabli' qui nu run dul-la' cni. ¹⁷ Yúgu'të le cunác tsahui' nac dul-la', san dë dul-la' cunachë' yöl-la' gut. ¹⁸ Nóziru' cutu runtecz dul-la' nu nac zxi'në' Dios, le run chi'ë nu na' Zxi'nczë' Dios, ati' tu' xöhui' cutu saqui' bi gun qui.

¹⁹ Nóziru' yu'uru' lu në'ë Dios, ati' yu'ugac lu na' tu' xöhui' yúgu'të bunách tui' ládxi'gac le dë yödzyú ni.

²⁰ Na'a, nóziru' chbidë' ni Zxi'në' Dios, len bennë' queëru' yöl-la' rejni'i, quië gúnbë'ru' Nu na' nac gdutë li. Zóalenru' Nu na' nac gdutë li le zóalenru'-në' Jesucristo, Zxi'në' Dios. Nu ni nac Dios gdu, len Nu runn queëru' yöl-la' na'bán gdu. ²¹ Xí'na'dau', gul-gún chi' cuiinli' cui tsej ládxi'cli' bdau' guiöj bdau' yag. Ca' gac.

2 Juan

Núnbë'ru' le nac gdutë li len yöl-la' nadxí'i

1 Neda', bönni' gul run chi'a bunách queë' Cristo, rugapa' li' Dios, ngul rö queë' Dios, tsazxón len yúgu'të zxi'nu'. Nadxi'ida' lbi'ili' le núnbë'ru' le nac gdutë li, len clëg neda'z, san lëzca' ta'dxí'i lbi'ili' yúgu'të nup chnúnbë'gac le nac gdutë li. ² Nadxi'itu' lbi'ili' le núnbë'ru' le nac gdutë li, le zóalentez rë'u. ³ Rnaba' lahuë' Dios Xuz len Xanru' Jesucristo, Zxi'nczë' Dios, uzá' ladxë'ë queëli', len huechi' ladxë'ë lbi'ili', len gunë' ga soa dxi' icj ládxi'dau'li' le núnbë'li' le nac gdutë li len nadxi'ili' lza'li'.

⁴ Budzíjitsquida' cati' byönda' tunbi' zxi'nu' ca nac le nac gdutë li, le tunbi' ca na' gna bé'inë' rë'u Dios Xuz. ⁵ Na'a, ráta'yua' lau', nguldau', gunu' ca rna bë' zxba queë'. Cutu ruzuja' quiu' lu guich tu zxba cub. Ruzuja' la' leyz lë na' gna bé'inë' rë'u dza ni'të, gnë' ral-la' gdx-i'iru' lza'ru'. ⁶ Cni nac bë' nadxi'iru'-në' Dios. Nac cni chqui' runru' ca rna le gna bé'inë' rë'u. Lë na' gna bé'inë' rë'u nac quië gdx-i'iru' lza'ru' ca na' chbyónili' dza ni'të.

Nup të'ni la'zí' ye'i rë'u

⁷ Lë ni rguíxjöi'da' lbi'ili', le chta'dá yödzlyú ni zian nup ta'zí' yë', nup na' cuta'zí' lu na'gac ca bidë' Jesucristo, guquë' gdu bunách. Nu na' run cni, nac nu rzi' yë' len nu rdá'baga' Cristo. ⁸ Gul-gún chi'i cuinli' cui unitli' le nadél-li'li' le benli' xchinë' Cristo, san gul-güf' ládxi'li' gdél-li'li' gdutë le ral-la' si'li' lu në'ë Dios.

⁹ Núti'tëz nu rguel-la' nöz yubl len rucá'n xtidzë'ë Cristo, cutu zóalenë' nu na' Dios. Nu da'tecz xtidzë'ë Cristo, zóalenë' nu na' Dios Xuz lenca' Zxi'në'. ¹⁰ Chqui' núti'tëz nu za' ga zoali', len rusëdi zxba yubl, cutu ulë-bili' lidxli' nu na', len cutu guiëli' lei: "Gyu'u len netu'." ¹¹ Nu rë lei: "Gyu'u len netu'", run tsazxón lei ca nac le cunác run nu na'.

Runë' löz Juan gdxinë' ga nacu'ë böchi' lzë'ë

¹² Zal-la' le zian ral-la' uzuja' queëli' lu guich, cutu rë'nda' uzuja' yúgu'të lu guich. Runa' löz guida' ga zoali', ati' güi'ru' didza' yalj lulu, quië gac udzjíru' gdu ládxi'ru'.

¹³ Tu'gapbi' Dios li' zxi'nnu ngul zxilu', ngul rö queë' Dios. Ca' gac.

3 Juan

Le dxi'a runë' bönni' lë' Gayo

1 Neda', bönni' gul run chi'a bunách queë' Cristo, rugapa' Dios li', Gayo dxi'i ladxí'. Nadxi'ida' li' le núnbë'ru' le nac gdutë li.

² Bócha'adau', rnabda'-në' Dios gunë' ga gac dxi'a quiu' ca nac yúgu'të le runu', len su' ca' dxi'a, ca na' rac dxi'a qui bö' nacczu'. ³ Rudzijda' le ta'dxinë' ga zoa' bóchi'ru', tunë' Ina' lau quiu', ta'né' nacu' li ladxí', len runu' ca nac le nac gdutë li. ⁴ Cutu bi dë le runr ga rudzijda' ca lë ni, cati' ryönda' tun ca rna le nac gdutë li nup nacgac ca bi'i queëcza'.

⁵ Bócha'adau', runu' le nac gdu cati' ráclenu' bóchi'ru', len runu' ca' le nacr Isaca', ráclenu' bóchi'ru' cunúnbe'inu' lequë'. ⁶ Tunë' Ina' lau quiu' bóchi'ru' ni laugac bunách queë' Cristo ni, ta'guíxjö'ë ca na' nadx-i'inu' lequë'. Runu' le nac dxi'a cati' rugú'u lequë' nöz, ráclenu' lequë' ca na' ral-la' gunu' quegac nup tun xch-inë' Dios, quië luú'ë nöz. ⁷ Lequë' gularujë' ni le nadx-i'icnë' Jesús, len cutu bi ta'zi'ë lu na'gac bunách cu-ta'dá' Cristo. ⁸ Qui lë ni na' ral-la' gunru' ba la'n bunách tun cni, quië gúnlenru' lequë' dxin qui le nac gdutë li.

Le cunác dxi'a runë' Diótréfes

⁹ Chbuzuja' lu guich le uzejni'i bunách queë' Cristo ni', san Diótréfes, bönni' ni' rdzag ladxë'ë gaquë' blau

ladjquë', cutu runë' netu' ba la'n. ¹⁰ Qui lë ni na', chqui' huida' ga zoali', usá'a ladxí'li' cati' udubli' ca nacgac le runë'. Rzi' quidzë'ë netu', len rnë' queëtu' le cunác. Cutu rxön ladxë'ë tsa lë niz, san lëzca' cutu runë' ba la'n bóchi'ru' ta'dxinë' ni', ati' ruzaguë'ë xnözgac nup ni' tē'ni lun lequë' ba la'n, len rubijë' nup na' ladj bunách queë' Cristo.

¹¹ Bócha'adau', cutu gunu' ca tun nup tua' dö', san ca tun nup tun le nac dxi'a gunu'. Nu run le nac dxi'a naqui queë' Dios, san nu rua' dö' gatga benbë' Dios.

Le nac dxi'a runë' Demetrio

¹² Yúgu'të bóchi'ru' tunë' Ina' lau queë' Demetrio, ati' nac bē' runë' le nac gdutë li. Lëzca' netu' runtu' Ina' lau queë', ati' nózili' nacz le runtu' Ina' lau queë'.

Le rnabë' Juan lahuë' Dios

¹³ Zianr ca' le gu'nda' uzuja' quiu' lu guich, san cutu rē'nda' uzuja' lei lu guichz. ¹⁴ Na'a, runa' löz glé'iteda' li', ati' güi'ru' didza' yalj lulu.

¹⁵ Rnaba' lahuë' Dios gunë' ga soa dxi icj ladxí'da'u. Tu'gáp Dios li' nup ni ta'dxí'i rē'u. Lëzca' li', bgap Dios tu tu nup ni' ta'dxí'i rē'u. Ca' gac.

Judas

Judas rugapë' Dios nup nulidzë' Dios

1 Neda', Judas, tsaz naca' huen dxin queë' Jesu-cristo, len naca' ca' böchë'ë Jacobo. Rugapa' Dios lbi'ili', nulidzë' lbi'ili' Dios Xuz, len nadxi'inë' lbi'ili', len run chi'ë lbi'ili' le nacli' tuz len Jesucristo. ² Rë'nda' gnózili' ca ruhuéchi'tsca ladxë'ë lbi'ili' Dios, len nadxí'itsquinë' lbi'ili', lenca' quië soatsca dxi icj ládxi-dau'li'.

Nup tu'sëdi le cunác

³ Böchi' lza'adau', gucsca ladxa'a uzuja' queëli' lu guich ca nac yöl-la' ruslá nadél-li'ru', san run bayúdx uchizia' icj nagli' quië gdu ládxi'li' tíl-lenli' nup ta'dá'baga' le réjlë'ru'-në' Dios, lë na' budödë' Dios tsaz lu na'gac nup náquigac quizi queë' quië luzé didza' qui laugac yúgu'të bunách. ⁴ Cni run bayúdx gna' le chgulayázlenë' rë'u bagachi'z la'quë' bönni', Dios buzóë' quequë' dza ni'të gchuguë' quequë' tsaz. Bönni' ni cutu ta'yíj ládxi'quë' Dios. Le zoa le ruzá ladxë'ë queëru' Dios, táquinë' huac lunë' le cunác. Ta'dá'baguë'ë Xanru' Jesucristo. Tuzë' Lë' rna bé'inë' rë'u.

⁵ Chnózclicli' lë ni, san rë'nda' usá'a ládxi'li' ca benë' Xanru' Dios. Zal-la' buslé' bunách Israel cati' bubijë' lequë' luyú Egipto, gdöd ni' busnitië' nup bítsa'gac ladjquë' san cutu gulayejlë' Lë'. ⁶ Lëzca' cni, Dios buseyjë' tu latj chul yugu' gbaz la'y queë', nup ni' cutu glun xchinquë', san guluca'në' xlatjquë'. Tsaz ná-ga'quë' ni' ga gdxinr dza usyudxë' yödzyly ni Dios. ⁷ Lëzca' cni guc quegac yödz Sodoma len Gomorra len yödz dzaggac leygac. Ca na' glunë' gbaz la'y na', guladá'baguë'ë Dios, lëzca' cni glunë' bönni' yugu' lu yödz na'. Guludód cuinquë' quië glunë' le cunác len le gulazéz ládxi'quë' le tun ga nu rutuí'i. Na'a, le busaca' zi'ë lequë' Dios lu gui' le cutu ul, lë na' guc quequë' nac tu le run gadxi yúgu'tëru', cui gunru' la' leyz.

⁸ Zal-la' glac lë ni, la' cniz tunë' bönni' ni, bönni' rjá-clenë' yël yudxi. Tun ditjnë' gdu ca nayá' nabinquë'. Ta'dá'baguë'ë le rna bé'inë' rë'u Dios, len ta'né' zi'ë quegac nup ta'ná bé' yehua' yubá. ⁹ Miguelcz, gbaz la'y blau, cati' gdíl-lenë' tu' xöhui' quië gac u'ë gdu ca gyë'ë Moisés, cutu burúguinë' udxie' dö' tu' xöhui' na', san gudxë' lei: "Xanru' uzeyne' ba nadx li'." ¹⁰ San ta'né' zi'ë bönni' ni quegac le runë' Dios, yugu' le cuta'yéjni'në', ati' yugu' le ta'yéjni'në' racz quequë' ca na' tunba' böa' guixi' cuta'yéjni'iba', lë ni tu'gunë' dxin len cni tu'dxía dö' cuinquë'.

¹¹ Bica' bayechi' lequë' le chglunë' dul-la' ca na' benë' Caín, ati' lu yöl-la' ruhuidi' quequë' chgulachixi gulanignë' ca na' bchixi bnignë' Balaam quië si'ë dumí, ati' chnarugu quequë' latië' ca na' gutië' Coré cati' gdá'baguë'ë Moisés. ¹² Yugu' bönni' ni tágulenë' tsazxón lbi'ili' cati' ráguli' yugu' güi'i huagu lu yöl-la' nadxí'i queëli'. Tunë' ga ta'chixi ta'nigui nup dzaggac lbi'ili', le ti'j tuzë'. Nacquë' ca bönni' ral-la' lugáguquë'-ba' bö'cu' zxila', san la' cuínczë' tu'gahuë'. Nacquë' ca böaj luzxbá cunachë'gac nis, ati' rua' ley-gac bö' na' ni'l. Nacquë' ca' ca yag chbdxin dza bi la'bía san cutu bi ta'bía, ati' nacquë' ca' ca yag chgula-bídx gdu luí len chnaládzu'gac. ¹³ Nacquë' ca' ca nis zxön cati' ryan rdxia len rbö' bdxina' qui, lë na' ruluí' ca nac yöl-la' stu' tunë'. Nacquë' ca bölj luzxbá nu-ca'nca' xnözcbá'. Dios chnunë' quequë' la'yazië' tsaz latj chul.

¹⁴ Ca nac quequë' bë'ë ca' didza' uláz queë' Dios Enoc, bönni' ni' gbáblenë' bugádx cö' xzi'n xsoë' Adán, gnë': "Gul-yutsca', zë'ë Xanru', dzaggac Lë' zian gayuá' bunách náquigac quizi queë'. ¹⁵ Zë'ë gunë' xzguia' yúgu'të bunách len gchuguë' quegac yúgu'të nup tua' dö'." Cni gunë' ni'a qui yúgu'të didza' zi' gulanë' queë' Lë' bönni' dul-la' na'. ¹⁶ Bönni' ni ta'né' queë', len ta'zí' quidzë'ë, len tunë' ca nac le ta'zéz ládxi'quë'. Tu'ë didza' lu yöl-la' run ba zxön cuinquë', len quië luzi'ë xbeygac, tu'ë didza' ta'gú'u bunách yöl-la' zxön.

Judas rusë'ë ládxi'gac nup ta'yejlë' Cristo

¹⁷ Na'a, böchi' lza'adau', gul-tsajnéy yugu' didza' glu'ë dza ni'të bönni' gbaz queë' Xanru' Jesucristo. ¹⁸ Bönni' na' glë' lbi'ili': "Dza tsajséytëgac luluí' lauquë' bönni' lutitjë' le nac la'y, len lunë' ca nac le ta'zéz ládxi'quë' le cunác." ¹⁹ Bönni' ni tunë' ga grujli' chopt. Tu'ë didza' lu yöl-la' bunáchz quequë' len cutu zóalenë' lequë' Dios Bö' La'y.

²⁰ Na'a, böchi' lza'adau', gul-zóa tsutsu ca nac yöl-la' rejlä' queëli' Dios le nac gdu la'y. Gul-lidzë' Dios, ugun-li' dxin yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y. ²¹ Gul-gá'nlenë' Dios, Nu nadxí'i rë'u, len gul-cóz dza ni' uluí' lahuë' Xanru' Jesucristo, Nu huechi' ladxë'ë rë'u quië gata' queëru' yöl-la' na'bán gdu.

²² Gul-gún ga la'díp ládxi'gac nup rac chop ládxi'gac. ²³ Gul-gún ga lulé', gac tsca ubijli' lequë' lu gui'. Lu yöl-la' radxi queëli' gul-huechi' ládxi'li' yezica' bunách. Gul-gún chi'i cuinli', cui gunli' tsazxón lequë', cugút-sa'li' le cunác tunë'.

Le rgu'u Dios yöl-la' zxön

²⁴ Dios la'z dui, Nu nözicz yúgu'të, len Nu buslá rë'u ni'a qui le benë' Xanru' Jesucristo, napë' yöl-la' huac gun chi'ë lbi'ili', cui gchixi gníguili', len uschinë' lbi'ili'

lahuë' Lë' ga zoë' lu yení' gdu. Gunë' ga gacli' gdu dx-i'a len ga udzjitsquili'. Gaccz queë' Dios yöl-la' ba, len yöl-la' zxön, len yöl-la' blau, len yöl-la' uná bë', na'a dza len yúgu'të dza zi'a za'c. Ca' gac.

Apocalipsis

Le bulu'ë lahui Dios ca nac queë' Jesucristo

1 Lë ni nac tu le bulu'ë lahui Jesucristo, le bë'ë Lë' latj Dios ului'inë' yugu' huen dxin queë' ca nac le run bayúdx lactë. Jesucristo bsölë'ë tuë' gbaz la'y queë', nu na' buzejni'i neda', Juan, huen dxin queë' Cristo. Gbaz la'y na' bului'inë' neda' ca nac lë ni.

² Neda', Juan, ruzuja' lu guich ni le nac gdutë li ca nac yúgu'të le blé'ida', len runa' Ina' lau qui xtidzë'ë Dios len qui le benë' Ina' lau Jesucristo.

³ Bica' ba nu uláb didza' ni, len bica' bagac nup luzé naggac nu na' uláb xtidzë'ë Dios ni, len lun ca rna lë ni nayúj lu guich, le chzoa lac.

Juan ruzujë' lu guich le uzejni'i gadx cö' bunách queë' Cristo

⁴ Neda', Juan, ruzuja' lu guich didza' uzejni'i gadx cö' bunách queë' Cristo, nacua' luyú Asia. Dios, Nu zoacz, len gzoatecz, len ral-la' guid, rnabda'-në' uzá' ladxë'ë queëli', len gunë' ga soa dxi icj ládxi'dau'li', dzaggac Lë' gadx bö' nacua' lahuë' Lë' ga ni' rö'ë rna bë'ë.

⁵ Dzagüë' ca' Lë' Jesucristo, runë' ca rnë' len runë' Ina' lau queë' Dios. Zi'al Lë' bubanë' tsaz lu yöl-la' gut, len rna bé'inë' bönni' ta'ná bë'ë yödzyú ni. Lë' nadxi'inë' rë'u len gdibë' rë'u, bugúë' dul-la' nabága'ru' len xchönë' bulaljë' lë'i yag cruz, le gutië' uláz queëru'.

⁶ Jesucristo benë' ga rna bë'ru' len ga nacru' bxuz, quië cu'ru'-në' yöl-la' ba Dios, Xuzë' Jesús. Yöl-la' ba Lë' len gactecz queë' yöl-la' uná bë'. Ca' gac.

⁷ Gul-yutsca'. Zë'ë Cristo lu böaj luzxbá. La'le'i Lë' yúgu'të bunách lenca' nup ni' glun Lë' huë', guludöd-dë' Lë'. La'bódx yechi' yúgu'të bunách yödzyú ni cati' la'le'i Lë'. La'naru' gactë cni. Ca' gac.

⁸ Cni rnë' Lë': "Neda' naca' Nu zoa zi'al lenca' Nu rajseytë ca nac le rzu lau len le ruúdxhtë." Cni rnë' Xanru', napczë' yöl-la' huac. Zoaczë' Lë', len gzóateczë', len zi'a guidë'.

Rlé'inë' Juan yöl-la' yení' queë' Jesucristo

⁹ Neda', Juan, naca' böchi' lza'li' len tsaxón rzaca' rgu'lena' lbi'ili', len tsaxón len lbi'ili' ruzi'a xbey le rna bë'ë Dios, len nadél-li'da' yöl-la' rböz xön ladxí' na' runnë' queëru' Jesucristo. Gatsj lahui'l nis xön nadzuna' tu luyú bidx ni, nazí' lei Patmos. Nadzuna' le bena' lban qui xtidzë'ë Dios len le bena' Ina' lau queë' Jesucristo. ¹⁰ Lu dza la'y queë' Xanru', gdu gzóalenë' neda' Dios Bö' La'y, ati' byönda' cúdzu'la' chi'ë bönni' rulidzë' zidzj. Byön chi'ë ca rbödx trompeta. ¹¹ Bönni'

ni gudxë' neda': "Neda' naca' Nu zoa zi'al len Nu rajseytë ca nac le rzu lau len le ruúdxhtë. Bzuj lu guich le rlé'ínu' len bsöla' lei quegac gadx cö' bunách quia', nacua' luyú Asia, nup nacua'

lu yödz Éfeso, len lu yödz Esmirna, len lu yödz Pérgamo, len lu yödz Tiatira, len lu yödz Sardis, len lu yödz Filadelfia, len lu yödz Laodicea."

¹² Bueycja' quië glé'ida' nuzxa na' rulídz neda'. Cati' bueycja', blé'ida' gadx le nua'gac gui' náquicni oro.

¹³ Ladj gadx le nua'gac gui' na' blé'ida' tu Nu nalá' ca rnë'ë bönni'. Nacuë' tu lari' tunn le rdxin xni'ë, len lchu'ë nasíë' tu pan náquini oro. ¹⁴ Chguichdau'z nac guitsa' icjë' ca nac zxila' o ca rna' bögui', ati' ryëp yös yení' yöj lahuë' ca gui'. ¹⁵ Ryëp yös yení' ni'ë ca guia bronze dxildau', le nudzé'itsca lu gui' ca bau' yal. Zidzj byön chi'ë ca ryön tu yegu zxön. ¹⁶ Lu në'ë yubél zxoacba' gadx bölj yení', ati' ru'ë r-ruj didza' le nac ca tu guia tuchi' natuchi' grop rui'i. Ryëp yös yení' lahuë' ca gbidz cati' rudzá'a.

¹⁷ Cati' blé'ida' Lë' gdzö'a xni'ë ca bönni' nat. Ni'r Lë' bxoá në'ë neda' len në'ë yubél len gudxë' neda': "Cutu gádxinu'. Neda' naca' Nu zoa zi'al len Nu rajseytë.

¹⁸ Naca' Nu nabáncz. Gutia', ati' na'a zóatecza' nabana'. Dë lu na'a gna bé'ida' yöl-la' gut len latj quegac nup natgac. ¹⁹ Bzuj lu guich lë na' chblé'ínu', len le rac na'a, lenca' le ral-la' gac töd na'a. ²⁰ Lë ni nac le nagachi' ca nac quecba' gadx bölj yení' na' blé'ínu' zxoacba' lu na'a yubél, len ca nac gadx le nua'gac gui' náquicni oro. Gadx bölj yení' na' naccba' le run Isaqui' qui gadx gbaz quegac gadx cö' bunách quia', ati' gadx le nua'gac gui' na' naggac le run Isaqui' quegac gadx cö' bunách quia' na'."

Didza' bsölë'ë yödz Éfeso

2 Gnë' ca' Bönni' na': "Bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödz Éfeso. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' zxoacba' lu në'i yubél gadx bölj yení', len rda gatsj lahui'l gadx le nua'gac gui' na' náquicni oro. ² Cni rna: Neda' nözda' yugu' le runli' len ca rúntscali' dxin. Nözda' rbözli' xön ladxí' len cutu gac gua' glenli' nup tua' dö'. Nözda' chgzxi' bë'li' nup ta'ná naggac gbaz quia' san cutu ca' nacque', ati' na'a nózili' ta'z'í' yë'ë. ³ Rbözli' xön ladxí' len chgzxaca' gdi'li' le da'li' neda', san cutu

bcuidi' ládxi'li'. ⁴ Na'a, dë tu le ruquí lbi'ili': Cutur nadx-i'ili' neda' ca na' bdx'i'ili' neda' zi'al. ⁵ Qui lë ni na', gul-tsjajnéy ca na' benli' zi'al, lë na' busanli', ati' na'a, gul-bí'i ládxi'li' len gul-gún ca na' benli' zi'al. Chqui' cutu ubí'i ládxi'li', guidtea' queëli', ati' ugúa' xlatj le nua' gui' queëli'. ⁶ Na'a, zoa tu le raclen lbi'ili'. Cutu rlé'ili' dxi'a le tunë' bönni' nicolaíta, nup na' ta'yíj ládxi'gac bdau' guiöj bdau' yag len tun le cunác, lë na' curlé'ida' dxi'a ca' neda'. ⁷ Nu ryöni ral-la' uzé nag lë ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo, rnë': Nup luxíj lu le rac yödzyú, guna' ga lagu le rbia yag zoa gatsj lahui' la' yël lach queë' Dios, le gun ga la'cuá' tsalzú."

Didza' bsölë'ë yödZ Esmirna

⁸ Gnë' ca': "Lëzca' cni, bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödZ Esmirna. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' zoa zi'al len nac ca' Nu rajseytë, Nu na' gut len bubán tsaz. ⁹ Cni rna: Neda' nözda' le runli' len ca rzaca' rgui'li'. Nözda' nacli' yechi' san le nactë rlé'ili' yöl-la' tsahui' le nac gdu. Nözda' ca' ca' ta'né xöhui' queëli' nup ni' ta'ná nacgac bunách judío, san cutu ca' nacgac cni. Nup ni ta'dá' Satanás, tu' xöhui'. ¹⁰ Cutu ca' gádxili' le ral-la' saca' qui'li'. Tu' xöhui' na' gun ga gdzunli' lidx guia la'li' lbi'ili'. Cni si' bë' lbi'ili', ati' gdu ca chi dza saca' qui'li'. Gul-tsejlë' neda' ga gdxintë dza gatli', ati' neda' gunna' queëli' yöl-la' na'bán gdu. ¹¹ Nu ryöni ral-la' uzé nag lë ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo, rnë': Nup luxíj lu le rac yödzyú, cutu bi gun quegac yöl-la' gut le gac burópl quegac nup la'cua'tecz lu gui' gabíl."

Didza' bsölë'ë yödZ Pérgamo

¹² Gnë' ca': "Lëzca' cni bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödZ Pérgamo. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' nua' guia tuchi' na' natuchi' grop rui'i. ¹³ Neda' nözda' le runli'. Nözda' ca' zoali' ga ni' rna bë' Satanás, tu' xöhui', san ni ruzxöni ládxi'li' neda'. Cutu ca' nusanli' ca réjlë'li' neda', cutu busanli' lei yugu' dza ni' cati' guludöddë' ga zoali' Antipas, bönni' ni' bénteczë' lna' lau quia', ati' gutië' ga ni' zoa Satanás, tu' xöhui'. ¹⁴ Na'a, dë tu chop le tu'quí lbi'ili': Nacua'len lbi'ili' lu yödZ Pérgamo la'gac bunách nazí' lu na'gac zxba queë' Balaam, bönni' ni' busëdnë' Balac gunë' ga la'chixi la'nigui bunách Israel, glahuë'-ba' yugu' böa' bëdxdau' guludödcde'-ba' laugac bdau' guiöj bdau' yag len glunë' le cunác. ¹⁵ Lëzca' cni nacua'len lbi'ili' nup ni' nazí' lu na'gac zxba quegac bunách nicolaíta, lë na' curlé'ida' dxi'a neda'. ¹⁶ Qui lë ni na', gul-bí'i ládxi'li' na'a. Chqui' cutu ubí'i ládxi'li', guidtea' ga zoali' len tíl-lena' lequë' len didza' r-ruj ru'a, le nac ca tu guia tuchi'. ¹⁷ Nu ryöni ral-la' uzé nag lë ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo, rnë': Nup luxíj lu le rac yödzyú, guna' ga lagu yöt maná na' nagachi'. UnödZja' ca' quequë' tu guiöj chguichdau', ati' lu guiöj na'

nayúj tu la cub, nutu nu nunbë' lei, san nupz na' la'zí' lei, lumbë' la na'."

Didza' bsölë'ë yödZ Tiatira

¹⁸ Gnë' ca': "Lëzca' cni, bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödZ Tiatira. Cni uzuju' lu guich: Ru'ë didza' Zxi'në' Dios, Nu na' dxia yöj lahuë' nacgac ca gui', ati' ni'ë nacgac ca guia bronze dxildau'. ¹⁹ Cni rnë': Neda' nözda' le runli'. Nözda' ca' nadxi'ili' neda' len ca réjlë'li' neda'. Nözda' ca' ca runli' xchina' lu yöl-la' rböz zxön ladx'i' queëli'. Nözda' nacr gdu ca runli' yugu' lë ni ca benli' zí'atël. ²⁰ Nacuá' tu chop le tu'quí lbi'ili': Rui'li'-nu latj ngul na' lënu Jezabel, rnanu rui'nu didza' uláz queë' Dios, ati' ni'a qui le rusédinu rzi' yé'inu nup tun xchina'. Rusédinu lequë' le run ga tunë' le cunác len tahuë'-ba' böa' bëdxdau' ta'gu'ë-ba' laugac bdau' guiöj bdau' yag. ²¹ Neda' bë'a-nu latj ubí'i ládxi'nu, san cutu ré'ninu uca'nnu le cunác na' runnu. ²² Qui lë ni na' chu'na'-nu tu le gáti'nu ga na' saca' qui'nu lu xhuë'nu tsaxón len nup glun tsaxón len lënu le cunác. Cni guna' na'a chqui' cutu lubí'i ládxi'gac quië cutur lun dul-la' na'. ²³ Guna' ga latbi' zxi'nnu. Cni gac, láquibe'i yúgu'të cö' bunách quia' ruyúa' le ta'bequi icgac len le ta'zá' ládxi'gac bunách, ati' ubi'a queëli' tsca nac le runli'. ²⁴ Yezí-ca'li' zoali' yödZ Tiatira, nul-li' cunazí' lu na'li' lë na' rusédinu, len cutu nazëdli' lë na' ta'ná bunách ni' nac le nayéjni'tsqi, san le nactë naqui qui Satanás, tu' xöhui', rëpa' lbi'ili': Cutu uspaga'a lbi'ili' yetú le ral-la' gunli'. ²⁵ Na'a, lë na' chnazí' lu na'li', gul-gún chi'i ga gdxintë dza huöda'. ²⁶ Bönni' ni' luxicjë' lu le rac yödzyú len lunë' ca rë'nda' neda' ga udxte, neda' guna' ga la'ná bé'linë' bunách gdu'të yödzyú. ²⁷ Ca na' budödë' lu na'a Xuza' Dios yöl-la' uná bë', neda' ca' guna' ga la'ná bé'linë' yugu' yödZ, gata' lu na'quë' xuyág guia, ati' luzxuzxjë' bunách na' ca nu ruzxúzj tu yusu' náquini yu. ²⁸ Gu'a ca' quequë' bölj usí. ²⁹ Nu ryöni ral-la' uzé nag lë ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo."

Didza' bsölë'ë yödZ Sardis

3 Gnë' ca': "Lëzca' cni bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödZ Sardis. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' nacua'len Lei gadx bö' na' len zxoacba' lu në'i yubél gadx bölj yení', rna cni: Neda' nözda' le cunác runli', len nözda' chnatzli' zal-la' taqui bunách nabanli'. ² Gul-spán ládxi'li'. Gul-gún tsutsu le nacua'len lbi'ili', le chzoa lat, le ráquibe'ida' cutu nac gdu lahuë' Dios le runli'. ³ Gul-tsjajnéy na'a zxba na' byónili' le gzxi' lu na'li'. Gul-gún ca rna xtidzë'ë Dios len gul-bí'i ládxi'li'. Chqui' cutu uspán ládxi'li', guida' ga zoali' tu tsalz ca na' rdxinë' tu tsalz gban, ati' cutu gnózili' bizxa dza na' guida' ga zoali'. ⁴ Nacua'len lbi'ili' lu yödZ Sardis la'gac bunách cutu nacgac xöhui'. La'dalen neda' nup ni, nácugac lari' chguichdau'z le ruluí' nuhuöacque' gdu dxi'a, le nacque' lsa'ca' gac cni quequë'. ⁵ Nup luxíj lu

le rac yödzyú ugacua' lequë' lari' chguichdau'z, len cutu usula' laquë' chnayujgac lu guich ga nayujgac lagac nup nadél-li'gac yöl-la' na'bán gdu. Si' lu na'a nup ni lahuë' Xuza' Dios lenca' lauquë' gbaz la'y queë'.⁶ Nu ryöni ral-la' uzé nag lë ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo."

Didza' bsölë'ë yödzy Filadelfia

⁷ Gnë' ca': "Lëzca' cni bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödzy Filadelfia. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' nac la'y len rui' didza' gdu'të li, len dë lu në'i xzi'n guia queë' David, bönni' gna bë'ë, Nu rsalj ga nu ryaz ati' nutu nu gac uséyj lei, len ruséyj ga nu ryaz ati' nutu nu gac gsalj lei.⁸ Nu ni rna: Neda' nözda' le runli'. Nözda' napli' lati'z yöl-la' huac, san runli' ca rna xtidza'a len cutu rutui'li' rnali' náquili' quia'. Qui lë ni na' nuzóa' lauli' tu ga nu tsaz le nayálj ati' nutu nu gac uséyj lei.⁹ Gul-yutsca', nup ni' ta'dá' Satanás, tu' xöhui', len ta'z'í' yë', ta'ná nacgac bunách judío ta'yíj ládxi'gac Dios, san cutu nacgac cni, neda' guna' ga la'dxinë' lauli' len luzechu zxbiquë' xni'ali'. Ni'r láquibe'inë' nadxi'ida' lbi'ili'.¹⁰ Le benli' ca rna xtidza'a, glözli' xzön ladxí', neda' gun chi'a lbi'ili' dza na' la'zaca' la'guí'i yúgu'të bunách yödzyú ni, lë na' gac quië si' bë' nup nacua' yödzyú ni.¹¹ Zi'a guida'. Qui lë ni na' gul-gún chi'i le napli', cui gac nu gun ga cusi'li' lë na' ral-la' gunna' queëli'.¹² Nul-li' ni' uxicjli' lu le rac yödzyú, neda' guna' ga gacli' tsutsu ca nacgac yzxön, soali' gdau' ga na' zoë' Dios, len gatga grujli' ni'. Udá'a lbi'ili' ca lë' Dios quia', lenca' ca lë yödzy queë' Dios le nac Jerusalén cub, le ruhuótj r-ruj yehua' yubá lu në'ë Dios. Lëzca' udá'a lbi'ili' la' cub.¹³ Nu ryöni ral-la' uzé nag lë ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo."

Didza' bsölë'ë yödzy Laodicea

¹⁴ Gnë' ca': "Lëzca' cni bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödzy Laodicea. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' zoa tsaz, Nu run ca rna, len rui' didza' gdu'të li ca na' run lna' lau, len nac ca' Nu na' blen lu në'i yúgu'të le benë' Dios.¹⁵ Cni rna: Neda' nözda' le runli'. Ca runli' nac ca nis cunác ziaj, cutu ruca'nli' tsaz neda', len cutu nac ca nis zögui', cutu runli' xchina' gdu ládxi'li'. Dxi'ar gac la' gacli' ca nis ziaj o ca nis zögui'.¹⁶ Na'a, le nacli' ca nis nagúlz, len cunacli' ca nis ziaj, len cutu nacli' ca nis zögui', chu'na' lbi'ili' ca run nu huëb nis nagúlz na'.¹⁷ Lbi'ili' rnali' rlé'ili' yöl-la' tsahui' queëli' len rac dxi'a queëli', len cutu bi ryadzj queëli', san cutu ráquibe'ili' le nacli'. Bayechi' nacli'. Nacli' xzi'. Nacli' yechi', len nacli' lau chul len rdali' xguidz.¹⁸ Qui lë ni na', neda' ruzéjni'da' lbi'ili' gá'uli' lu na'a neda' le nac ca oro le nuna' dxi'a lu gui', quië gata' queëli' yöl-la' tsahui' gdu. Ral-la' gá'uli' ca' quia' lari' chguich gáculi', quië ggachi' yöl-la' xguidz queëli' le run ga nu rutuí'i. Ral-la' gá'uli' ca' quia' le gun ga luhuóac yöj lauli' quië gac

glé'ili'.¹⁹ Neda' ruzeyda' bach len rut rguina' yúgu'të nup nadxi'ida' chqui' cutu tun le nac dxi'a. Qui lë ni na', gul-bí'i ládxi'li', gunli' xchina' gdu ládxi'li'.

²⁰ Gul-yutsca', néda'cza' zoa' ga nu ryaz, rulidza'. Chqui' núti'tëz nu yöni chi'a len gsalj quia', tsazia' len gágulena' nu na', ati' gágulen neda' nu na'.²¹ Nul-li' ni' uxicjli' lu le rac yödzyú, neda' guna' ga cö'lenli' neda' tsaxzón ga na' rö'a rna bë'a, ca na' benë' ca' quia' neda' Xuza', buxicja' neda' lu le guc quia', ati' gró'le-na'-në' tsaxzón Xuza' ga na' rö'ë rna bë'ë Lë'.²² Nu ryöni, ral-la' uzé nag lë ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo."

Yöl-la' ba ta'gu'ë Dios yehua' yubá

4 Gdöd glac lë ni, buyúa' len blé'ida' tu ga nu ryaz nayálj yehua' yubá. Byönda' ca' chi'ë bönni' na' byönda' zi'al, bulídz zidzj ca rbödx trompeta. Chi'i ni bulídz neda', gna: "Gda xtsa'l ni ati' neda' ului'ida' li' le run bayúdx lac töd ni."

² La' ni'z gzóalenë' neda' Dios Bö' La'y, ati' blé'ida' ni' yehua' yubá tu latj ga Nu rö' rna bë', len blé'ida' ca' Nu na' rö' latj na'.³ Ryëp yös yení' Nu na' rö' latj na', ca na' ryëp yös yení' guiöj jaspe len guiöj cornalina, yugu' guiöj záqui'tsqui. Gatsj lahui' latj na' zoa bquita' nac lach ca nac guiöj esmeralda, le ryëptsca yös yení'.

⁴ Gdu zbi'il latj na' nacua' ca' yetáp uruá' latj gap ta'bó' nup ta'ná bë', ati' yugu' latj na' rö'quë' tap uru'ë bönni' gul, nácuquë' lari' chguichdau'z, len dxiagac icjqüë' bregui' náquicni oro.⁵ Latj blau ga ni' rö' Nu na', ta'rúj yös len gziu' rnë, ati' bö xzön ryu'u. Lahui' lau latj na' tu'zení' gadx le ta'gú'u yení', le nacgac gadx bö' dzag-gac Dios.⁶ Ca dödl lahui latj ni dë tu ca nac tu nis xzön ryëp yös yení' ca guiöj jar.

Gdu zbi'il latj na', tsla'a hueaj nacua' tap nup naban-gac, ati' zian yöj laugac dxiagac zaca' cúdzi'lgac len láhuilgac.⁷ Tu nu nutsa' ladj tap ni nalá' ca nacba' bëdx guixi'. Nu na' buróp nalá' ca nacba' bëdx, ati' nu na' bunn nalá' lahui ca nac lau bönni', ati' nu budáp nalá' ca nacba' bsia' rzuba'.⁸ Idaptë nup ni, qui queë-gac dxi'a xop xilgac, ati' láhuilgac len lé'lgac, yöj lau zian dxiagac. Rël len tē dza cutu ca' tu'sán, ta'ná: "La'y, la'y, la'y naquë' Xanru' Dios, napczë' yöl-la' huac. Gzoaczë' Lë', len zoaczë', len chzoa guidczë'."

⁹ Nup na' nabangac ta'gú'u yöl-la' ba Nu na' rö' rna bë', len zoatecz nabán. Tun ba la'n Nu na' len tē Nu na': "Xclenu'." Bátti'tëz tun cni idáp na',¹⁰ tu'tság lauquë' lyu lahui' lau Nu na' tap uru'ë bönni' gul na', ta'yíj ládxi'quë' Nu na' zoatecz, len tu'cu'ë bregui' oro quequë' lahui' lau latj ga ni' rö' rna bë' Nu na', ta'né':

¹¹ Xantu' Dios, nacu' Isaca'

Cu'tu' Li' yöl-la' ba,

Len guntu' Li' ba la'n,

Len gata' quiu' yöl-la' uná bë'

Le benu' yúgu'të le dë.

Ca ré'ncznu' nacua' len gulazú lau nacua'.

Tu guich len Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'

5 Ni'r blé'ida' tu guich lu na' yubél Nu na' rö' latj blau. Guich na' nac tu guich nudúb, len da' didza' lè'il len lahuil. Naguel-la' guich na' gadx le nuseyjgac lei. ² Blé'ida'-nè' tuë' gbaz la'y blau, ati' bè'è' zidzj didza', gnè': "¿Nuzxa nac Isaca' uladzu' le naguél-la'-gac guich ni len gsalj lei?"

³ Nutu nu guc gsalj guich na' len cutu guc nu uyú lei, nitú nu zoa yehua' yubá, len nitú nu zoa luyú, len nitú nu zoa zxanil luyú. ⁴ Ni'r grödxa' le cutu bdzöli nu nac Isaca' gsalj guich na', len cutu bdzöli nu nac Isaca' uláb lei, len nutu nu nac Isaca' uyú lei. ⁵ Ni'r gudxë' neda' tuë' bönni' gul ni', gnè': "Cutu cödxu'. Nu na' nac ca bëdx guixi', Nu nabablen zxi'n xsoë' Judá, len nac ca' zxi'n xsoë' David, chbuxíj lu yúgu'tè le rac, len saqui' uladzu' le naguél-la'gac guich ni len gsalj lei."

⁶ Ni'r blé'ida'-nè' Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau', zuinë' lahui' lau latj blau na' zoa gatsj lahui'l nup na' nabangac len gatsj láhui'lè' ca' bönni' gul na'. Naquë' huë' ca nac qui bö'cu' zxila' zoa nu budödi lëba', nacuá' gadx luzba' len gadx yøj lauba', le tu'luí' ca nac-gac gadx bö' na' dzaggac Dios, nasölè'è' leygac gdu'tè yödzyú. ⁷ Gdödè' Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau' len gdél-lè'è' guich na' lu na' yubél Nu na' rö' latj blau na'.

⁸ Cati' chgdél-lè'è' guich na', guluzechu zxibquë' lahuë' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau' idáp nup na' nabangac len idáp uru'è' bönni' gul na'. Zönquë' le rul-l nazí' lei arpa tu tuë' bönni' gul na', len nua'quë' ca' yugu' bdxí' náquicni oro, yúdzugac yal, lè na' ruluí' yöl-la' rulídz Dios quegac bunách queë'. ⁹ Tul-lè' tu le rul-l yöl-la' ba, le nac cub, le rna cni:

Nacu' Isaca' quel-lu'u guich
 Len uladzu'u le naguél-la'gac lei
 Le bë'u latj bönni' guludöddé' Li',
 Ati' len xchönu' böa'uu' bunách quië laqui queë' Dios,
 Nacgac bunách gza'a nacuá' gdu'tè yödzyú,
 Bunách tui' yúgu'tè didza' yubl,
 Len nababgac yúgu'tè yödz len yúgu'tè luyú nacuá' gdu'tè yödzyú.

¹⁰ Benu' ga nacquë' bönni' uná bë'
 Len ga nacquë' bxuz queë' Dios queëru'.
 Benu' ga ta'ná bë'è' yödzyú.

¹¹ Ni'r buyúa' len byönda' chi'iquë' zian gbaz la'y. Gayuá' len gayuá' nacu'ë. Nacu'ë gdu zbi'il latj blau na' tsaxón len nup na' nabangac lenca' len yugu' bönni' gul na'. ¹² Tu'è' zidzj didza' yúgu'tè', ta'né': Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau', guludöddé'-ba', Naquë' Isaca' gata' lu në'è' yöl-la' uná bë'
 Len yöl-la' tsahui'
 Len yöl-la' rejni'i
 Len yöl-la' huac.
 Naquë' Isaca' gunru'-nè' ba la'n
 Len tsej ládxi'ru' Lè'
 Len cu'ru'-nè' yöl-la' ba.

¹³ Ni'r byönda' tul-l yúgu'tè bi benë' Dios yehua' yubá len yödzyú, len zxanil luyú len lu nis zxön. Tul-l yúgu'tè bi nacuá' yugu' latj na', ta'ná:

Yöl-la' ba Nu na' rö' latj blau,
 Lenca' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'.
 Gúnteczru'-nè' ba la'n
 Len cú'teczru'-nè' yöl-la' ba,
 Ati' gna bé'teczë' Lè'.

¹⁴ Idaptë nup na' nabangac ta'ná: "Ca' gac."
 Ni'r idáp uru'è' bönni' gul na' gulutság lauquë' lyu len gulayj ládxi'quë' Nu na' zoatecz.

Le naguél-la'gac guich

6 Ni'r blé'ida'-nè' Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau', buládzu'è tu le naguel-la' guich na', ati' byönda' tu nu nutsa' ladj idáp na' nabangac, ryön chi'i ca gziu' rnë, gna: "Gda uyú'."

² Buyúa', len blé'ida'-ba' tuba' böa' chguich, ati' zön tu uxiti' yag nu na' dxia lëba'. Glu'è lè' tu bregui' udxië' icjè', ati' brujë' ca tu nu nactër blau quië uxicjè' lu gdil-l.

³ Cati' buládzu'è le buróp le naguel-la' guich na', byönda' buróp nu na' nabán, gna: "Gda uyú'."

⁴ Ni'r brujba' yetuba' böa', nacba' xna. Guludöddé' lu në'i nu na' dxia lëba' yöl-la' huac uná bë' tsajtúë' yöl-la' rböz dxi'a tsáhui'dau' quegac bunách len gunë' ga ludöddé' lza'quë'. Gulunödzjè' queë' tu guia tuchi' zxön.

⁵ Cati' buládzu'è le bunn le naguel-la' guich na', byönda' bunn nu na' nabán gna: "Gda uyú'."

Buyúa' len blé'ida'-ba' tuba' böa' gasj, ati' zön tu zxonoz nu na' dxia lëba'. ⁶ Byönda' rui' didza' tu chi'i gatsj lahui'l tap na' nabangac, rna: "Chop guia zxoá' xtil lazj qui tu dza huen dxin le gac gbin, len xop guia zxoá' cebada lazj qui tu dza huen dxin, san cutu gunu' ga yadzj le nac za len cutu bi gunu' qui xisi uva nal."

⁷ Cati' buládzu'è le budáp le naguel-la' guich na', byönda' rui' didza' budáp nu na' nabán, gna: "Gda uyú'."

⁸ Buyúa' len blé'ida'-ba' tuba' böa' gulj, ati' nazí' lei Yöl-la' Gut nu na' dxia lëba', ati' zeajlen lei nu nazí' lei Latj Chul. Guludöddé' lu në'i nu na' gna be'i gatsj tu gatsj bunách nacuá' yödzyú quië gdödi lequë' len guia tuchi', len ni'a qui yöl-la' rdun, len ni'a qui guidzhuë', len lu rú'acba' böa' guixi' snia' dzö'ba' yödzyú.

⁹ Cati' buládzu'è le bugayu' le naguel-la' guich na', blé'ida' znan bcugu yehua' yubá ni' bö' glacczë' bönni' ni' guludöddé' lequë' le glunë' lban qui xtidzë'è Dios len le glunë' lna' lau queë'. ¹⁰ Glui' zidzj didza' yugu' bö' ni, gulaná: "Xantu' La'y, runu' ca rnau', ¿batxcz cuequi xbeynu' netu' len uzí' lau' bönni' ni' nacu'è yödzyú le guludöddé' netu'?"

¹¹ Gulunödzjè' quequë' lari' chguichdau'z lacuë', len glè' lequë': "Ral-la' uzí' ládxi'li' yetú chi'idau'z, ga gdx-inr dza la'dxin ni yúgu'tè lza'li' huen dxin queë' Cristo, bönni' na' ral-la' ludödi ca' lequë' bunách ca na' guludödi lbi'ili'."

¹² Cati' buládzu'è le buzóp le naguel-la' guich na', buyúa' len blé'ida' gtittsca luyú. Böac gasj gbidz, guc

ca tu lari' guitsa' gasj, ati' böac xna beo' ca nac rön.
¹³ Gulaguíndj luyú bölj luzxbá, guc ca rac qui yag higo, ta'guíndj le rbia cati' rutá lei bö' bdunu'. ¹⁴ Gdöd qui luzxbá, guc qui ca rac qui guich cati' nu rutúb lei. Guladzá' xlatjgac yúgu'tè guí'adau' len yúgu'tè gap zoa luyú bidx lu nis zxön. ¹⁵ Ni'r gulucachi' lauquè' gap nac znan bloj len gap nac lè'i guiöj guí'adau' bönni' ta'ná bè'è luyú, len yugu' bönni' blau, len bönni' ta'lé'inè' yöl-la' tsahui', len bönni' nacu'è lu na'què' bönni' rjaquè' gdil-l, len bönni' dè lu na'què', len yúgu'tè bönni' nadá'ugac, len yúgu'tè bönni' cunadá'ugac. ¹⁶ Glè' yugu' guí'adau' na' len yugu' lè'i guiöj na': "Gul-dubaga' netu', len gul-cachi' netu', cui gle'i netu' Nu na' rö' latj blau ni' len cui gdèl-li' netu' yöl-la' rley queè' Bönni' na' naquè' Bö'cu' Zxíla'dau'. ¹⁷ Chbdxin dza uluí' lahui yöl-la' rley quequè', ati' ¿nuzxa caz saqui' gua' glen lei?"

Tu gayuá' yu tapún milè' bönni' da' tu le nac bè' ra' xgaquè'

7 Gdöd glac lè ni blé'ida' tap gbaz la'y zuicnè' idáp la'a yödzyú, tu'zaguè'è xnözgcac idáp bö' reycj tsla'a hueaj luyú, cui tseycj bö' yödzyú, len cui tseycj lu nis zxön, len cui utá yag. ² Blé'ida'-nè' ca' yetúè' gbaz la'y zè'è r-rujè' ga rlen gbidz, nu'è tu le udé'è le gac bè' nup nacgac queè' Dios ban. Bè'è zidz didza', bulidzè' idapè' gbaz la'y ni' nadód lu na'què' yöl-la' huac uná bè' lun ditjnè' luyú len nis zxön. ³ Gudxè' lequè': "Cutu gun ditjli' luyú len nis zxön len yugu' yag cati' uda'rtu' tu le gac bè' ra' xgaquè' bönni' huen dxin queè' Dios queèru'."

⁴ Byönda' tsca nacquè' bönni' da' lequè' lè na' nac bè', nacquè' gdu tu gayuá' yu tapún milè' ladj yúgu'tè cö' di'a dza quegac xzi'n xsoè' Israel. ⁵ Bönni' na' da' lequè' lè na' nac bè':

Zxi'n xsoè' Judá nacquè' chinnu milè'.

Zxi'n xsoè' Rubén nacquè' chinnu milè'.

Zxi'n xsoè' Gad nacquè' chinnu milè'.

⁶ Zxi'n xsoè' Aser nacquè' chinnu milè'.

Zxi'n xsoè' Neftalí nacquè' chinnu milè'.

Zxi'n xsoè' Manasés nacquè' chinnu milè'.

⁷ Zxi'n xsoè' Simeón nacquè' chinnu milè'.

Zxi'n xsoè' Leví nacquè' chinnu milè'.

Zxi'n xsoè' Isacar nacquè' chinnu milè'.

⁸ Zxi'n xsoè' Zabulón nacquè' chinnu milè'.

Zxi'n xsoè' José nacquè' chinnu milè'.

Zxi'n xsoè' Benjamín nacquè' chinnu milè'.

Bunách guixz yu nácuagac lari' chguichdau'z

⁹ Gdöd guc lè ni buyúa' len blé'igacda' bunách zian, nutu nu gac uláb lequè'. Nababquè' yúgu'tè yödzyú, Zuicnè' ca dödl lahui latj blau na' ga ni' zoè' ca' Bönni' na' naquè' Bö'cu' Zxíla'dau', nácuquè' lari' chguichdau'z, len zönquè' zin. ¹⁰ Tu'è zidz didza' yúgu'tè, ta'né':

Yöl-la' ruslá za' lu në'è Dios queèru',

Rö'è latj blau ni,

Len za' ca' lu në'è Bönni' na' naquè' Bö'cu' Zxíla'dau'.

¹¹ Zuicnè' gdu zbi'il latj blau na', lenca' gdu zbi'il ga nacu'è bönni' gul, lenca' gdu zbi'il ga nacuá' idáp na' nabangac yúgu'tè gbaz la'y, ati' tu'tság lauquè' lyu ca dödl lahui latj blau na', ta'yíj ládxi'què' Dios, ¹² ta'né':

Ca' gac. Yöl-la' ba Li', Dios queètu',

Napu' yöl-la' zxön len yöl-la' rejni'i.

Rètu' Li': "Xclenu'" len runtu' Li' ba la'n.

Napu' yöl-la' uná bè' len yöl-la' huac.

Gactecz cni quiu', Dios queètu'. Ca' gac.

¹³ Ni'r gnabnè' neda' tuè' bönni' gul na', gnè: "¿Nupx na' nácuagac lari' chguichdau'z, len gapx bönni' lequè'?"

¹⁴ Neda' gudxa' lè: "Xan, li' nözcznu'."

Lè' gudxè' neda': "Nup ni gulazaca' gulagui'tsca. Gulaguibè' lari' nácuquè' len guluún leygac chguichdau'z len xchönè' Bönni' na' naquè' Bö'cu' Zxíla'dau'. ¹⁵ Qui lè ni na' nacu'è ca dödl lahui latj blau ga rö'è rna bè'è Dios, len tunè' dxin lahuè' Lè' rël len tè dza lu gdau' queè'. Nu na' rö' latj blau ni gun chi'i lequè' le zóalentez lequè'. ¹⁶ Cutur la'dunè' len cutur la'bidxè' nis, len cutur la'yéguinè' gbidz, len cutur láquinè' xla ¹⁷ le uyúè' lequè' ca nu uyú bö'cu' zxíla' Bönni' na' naquè' Bö'cu' Zxíla'dau' zoè' gatsj lahui' latj blau na'. Gchè'è lequè' gap ralj nis rui' yöl-la' na'bán, ati' Dios uzxiè' lauquè' nis ta'bödxè'."

Le bugádx le naguel-la' guich

8 Cati' buládzu'è le bugádx le naguel-la' guich na', grö' dxi yehua' yubá gdu gatsj hora. ² Ni'r blé'i-gacda'-nè' gadx gbaz la'y na' zuicnè' lahuè' Dios, ati' guludödè' lu na'què' gadx trompeta. ³ Ni'r bidè' yetúè' gbaz la'y, nu'è tu bdxí' oro, gzuinè' ra' bcugu yehua' yubá ni'. Gulunödzjè' queè' szxöni yal quiè gunè' lei tuz len yöl-la' rulídz Dios glun yúgu'tè bunách queè' Cristo, uzéguie' lei lu bcugu na' náquini oro, zoa lahui' lau latj blau na'. ⁴ Gren dzön qui yal na' zoa lu në'è gbaz la'y na', guc tuz len yöl-la' rulídz Dios glun bunách queè' Cristo, ati' bdxin ga na' rö'è Dios. ⁵ Ni'r budzè'è bdxí' na' bau' yal zoa lu bcugu na' gbaz la'y na', ati' gru'nè' lei luyú. Gnè' gziu' ati' bö zidz byön. Gyèp yös len gtit luyú.

Tu'cödxè' trompeta

⁶ Ni'r gulacu'è sina' lucödxè' leygac igadxtè' gbaz la'y na' zönquè' gadx trompeta na'.

⁷ Bucödxè' trompeta gbaz la'y zi'al, ati' grö' guiöj bögui' yöl sunn len gui' nuts'i rön, guluhuóxj luyú. Gyegui tu cuia tsa tu tsonn cuia luyú ni, ati' gyegui ca' tu cuia tsa tu tsonn cuia yag. Gyegui ca' yúgu'tè guixi' ya'a.

⁸ Bucödxè' trompeta gbaz la'y buróp na', ati' gbix lu nis zxön tu le nac ca tu gui'a zxön regui, ati' böac rön yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj nis zxön na'. ⁹ Gut tu cuia tsa tu tsonn cuia le nabangac dzö' lu nis zxön na', ati' guc ditj tu cuia tsa tu tsonn cuia yugu' barco.

¹⁰ Bucödixë' trompeta gbaz la'y bunn, ati' böxj gap dë nis yegu lenca' gap ralj nis, tu bölj luzxbá, regui ca gui' yör, guc cni qui yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj nis na' rö' luyú. ¹¹ Bölj ni lëba' Ajenjo, le nac tu le sla', ati' böac sla' yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj nis gap na' dë nis, guc ca nac ajenjo na', ati' glat bunách zian ni'a qui nis na' böac sla'.

¹² Bucödixë' trompeta gbaz la'y budáp, ati' böac chul yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj gbidz, len lëzca' cni guc qui beo', ati' böac chul tu cuia tsa tu tsonn cuia bölj. Cni guc, cutu buzení' gbidz yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj dza, len cutu guluzeni' bölj len beo' yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj rël.

¹³ Ni'r buyúa' len byönda' ru'ë zidzj didza' tuë' gbaz la'y rdödë' gatsj lahui'l luzxbá, rnë': "Bica' bayechi' lbi'ili'. Bica' bayechi' lbi'ili'. Bica' bayechi' lbi'ili' zoali' luyú ni cati' lucödixë' trompeta yetsonnë' gbaz la'y na'."

9 Bucödixë' trompeta gbaz la'y bugayu', ati' blé'ida' nu nac ca tu bölj luzxbá böxj luyú, ati' gulunödzejë' qui nu na' xzi'n guia qui latj chul. ² Bsaljë' latj chul na', ati' gren dzön qui latj chul, guc ca dzön r-ruj ga tu'zégui'ë bla'dau', ati' gulachúl gbidz len luzxbá ni'a qui dzön na'. ³ Lu dzön na' gularujba' böchi'zú gu-lazxoazba' luyú, ati' Dios bë'ë lecba' latj ládu'ba' bunách ca tunba' xajno' dzö'ba' luyú. ⁴ Gna bé'inë' lecba' cutu lun ditjba' guixi' rö' luyú, len cutu lun ditjba' nitú le nac ya'a, len clëg nitú yag, san tuz gac ládu'ba' bunách na' cudá' ra' xgaquë' lë na' nac bë' nu naqui queë' Dios. ⁵ Cutu bë'ë lecba' latj ludódiba' lequë', san lusaca' zi'zba' lequë' gdu ca gayu' beo'. Rlatsca ga rádu'cba' ca na' rla ga rádu'ba' xajno'.

⁶ Yugu' dza na' lë'ni ludödi cuingac bunách san cutu la'záqui'në'. Lë'nnë' latië' san ucuít cuini yöl-la' gut.

⁷ Nala'cba' böchi'zú na' ca naccba' böa' nácucba' le náquicni guia, quië tsjacba' gdil-l. Dxiagac icjba' le naccgac ca bregui' náquicni oro. Nac laucba' ca nac laugac bunách. ⁸ Nac guitsa' icjba' ca nac guitsa' icjnu ngul. Naccgac láya'cba' ca naccgac láya'ba' bëdx guixi'. ⁹ Nácugac lchu'cba' le náquini guia. Ta'gú'u bö xilcba' ca na' ta'gú'u bö carreta ná'yjba' böa' ta'xíti'ba' lu gdil-l. ¹⁰ Naccgac xbanca' ca nac xbanca' xajno', zoa li'cba'. Lu xbanca' na' zoa le ta'neyba', quië lunba' zi' bunách gdu ca gayu' beo'. ¹¹ Zoa nu rna be'i lecba', nu na' nac gbaz xöhui' qui latj chul. Gbaz ni nazí' lei lu didza' hebreo: Abadón, le rna lu didza' griego: Apolión, len lu didza' xidza': "Nu Rusnít".

¹² Chgdöd tu le rusnít bunách, le za' zi'al, san za'c yechóp le lusnít bunách.

¹³ Bucödixë' trompeta gbaz la'y buxóp, ati' byönda' tu chi'i rui' didza' gatsj lahui'l tap le naccgac ca luzba' bëdx, dxiagac yugu' lu squin bcugu na' náquini oro, zoa lahuë' Dios. ¹⁴ Chi'i ni rui'len didza' gbaz la'y buxóp na' zi'a bucödixë' trompeta, rna: "Bsedx idaptë' gbaz xöhui' na' nága'quë' ra' yegu Eufates."

¹⁵ Ni'r busedxë' tapë' gbaz xöhui' na', chnucözë' lequë' Dios quië la' na'z, le nac dza na', len beo' na', len iz na', quië ludöddë' tu cuia tsa tu tsonn cuia

bunách nacua' yödzlyú. ¹⁶ Byönda' tsca nacquë' bönni' rjaquë' gdil-l dxiaquë'-ba' böa' len dzagquë' tapë' gbaz xöhui' na', nacquë' gdu chop gayuá' mil milë'.

¹⁷ Ca tu lu bxin blé'igacda'-ba' böa' na', ati' nup ta'bía lecba' nacu lchu'gac le nac gui'dau'z len ya'a ca luzxbá len gulj. Naccgac icjba' böa' na' ca icjba' bëdx guixi', ati' lu rú'acba' ta'rúj gui' len dzön len tu le ruzégui'tsca, nazí' lei azufre. ¹⁸ Lë na' ta'rúj rú'acba' guludödi tu cuia tsa tu tsonn cuia bunách nacua' luyú, lë na' naccgac gui' len dzön len lë na' ruzégui'tsca.

¹⁹ Ta'rúj rú'acba' le ta'neyba' böa' na' len dzö' lu xbanca', le naccgac xbanca' ca bël zoa icjba' le ta'neyba'.

²⁰ Yezica' bunách, nup cutu glat lu chop ni tu'snít, cutu gulubí'i ládxi'quë' quië cutur lunë' ca na' tunë', len cutu gulusanë' ta'yíj ládxi'quë' yugu' bö' xöhui' len yugu' bdau' guiöj bdau' yag, yugu' bdau' na' cuta'le'i, len cuta'yöni, len cuta'zá'. ²¹ Cutu gulubí'i ládxi'quë' quië cutur ludöddë' bunách len clëg quië cutur lunë' yöl-la' udzá' quequë' len le cunác tunë', len yöl-la' rban quequë'.

Gbaz la'y, zoa lu në'ë tu guichdau'

10 Ni'r blé'ida'-në' yetué' gbaz la'y nal, bötjé' brujë' yehua' yubá, nacuë' böaj luzxbá, len zoa bquita' icjé'. Ryëp yös yení' lahuë' ca run gbidz, ati' naccgac ni'ë ca yzxön ta'yegui. ² Zoa lu në'ë tu guichdau' nayálj, ati' tu ni'ë yubél nulibë' lu nis zxön, len yetú ni'ë yögl nulibë' luyú bidx. ³ Ni'r bë'ë zidzj didza', byön ca ryön cati' rbódxya'aba' bëdx guixi', len cati' budx bë'ë zidzj didza' na', gulayón chi'igac gadx gziu'. ⁴ Cati' budx gulayón chi'igac gziu' na', neda' zi'a uzuja' lu guich, san byönda' nu rui' didza' yehua' yubá, rë neda': "Bcachiz didza' ni glui' gadx gziu' na'. Cutu uzuju' lu guich didza' na'."

⁵ Ni'r bchis në'ë yubél zaca' luzxbál gbaz la'y na' blé'ida'-në' zuinë' lu nis zxön len luyú bidx, ⁶ ati' ben tsutsu xtídzë'ë gneynë' Nu na' zoacz, Nu na' ben yehua' yubá len le nacua' ni', lenca' yödzlyú len le nacua' ni', lenca' nis zxön len le nacua' ni', gnë': "Cutur tsey, ⁷ san cati' ucödixë' trompeta gbaz la'y bugádx, uschinë' Dios le nagachi' queë', lë na' bului'inë' yugu' huen dxin queë', bönni' ni' glu'ë didza' uláz queë'."

⁸ Ni'r bë'len neda' didza' leyúbl chi'i na' byönda' r-ruj yehua' yubá, gna: "Gyeaj, yajxi' guichdau' nayálj na' zoa lu në'ë gbaz la'y na' nulibë' lu nis zxön len luyú bidx."

⁹ Gyija' ga na' zoë' gbaz la'y na', gnabda'-në' gunnë' quia' guichdau' na'. Gudxë' neda' gbaz la'y na', gnë': "Gzxi', gdagu. Lu ru'u gac zxix ca nac bdxindu' queëba' böz, san lë'u huöac sla'."

¹⁰ Gzxi'a guichdau' na' zoa lu në'ë len gdahua' lei. Lu ru'a guc zxix ca nac bdxindu' na', san cati' budx gdahua' lei, böac sla' lë'a. ¹¹ Ni'r gudxë' neda': "Ral-la' gu'u didza' leyúbl uláz queë' Dios laugac zian cö' bunách gza'a, len gap nacua' yúgu'të yödz, len gap tu-i' zian didza' yubl, len laugac zian bönni' ta'ná bë'."

Chopè' bönni' tunè' Ina' lau

11 Ni'r bdxin nu benn quia' tu gui le nac ca tu yag rbixi, len gudx neda': "Gyas len brix gdau' queè' Dios. Brix ca' bcugu la'y qui, len blab ca' nup nacua' ni' ta'yij lãdxi'gac Dios. ² Lõ'a qui gdau' na' dè ni' bca'n ca' len cutu urixu' lei, le nadód lu na'gac bunách gza'a, ati' lulíb lulíj yödZ la'y na' gdu ca chopán beo'."

³ Gudxè' ca' neda': "Gsõla'a chopè' bönni' lunè' Ina' lau quia', lu'è didza' uláz quia' gdu ca chinnu gayuá' yu tsonnlalj dza, lacuè' lari' nac bdzadzau'. ⁴ Chopè' bönni' ni tunè' Ina' lau, nacque' chop yag olivo na' nayúj lu guich la'y le rui' didza' quequè', len nacque' ca' chop le nua'gac gui' na' nacua' lahuè' Dios, Xani yödZlyú. ⁵ Chqui' guè'ni nu gua' dõ' quequè', gruj gui' rú'aque' le usnít nu na' rè'ni gua' dõ' quequè', gdõdi nu na', lenca' nup ta'dá'baga' lequè'. ⁶ Dè lu na'què' chopè' ni luzaguè'è xnöz nis guiöj luzxbá, cui gal guiöj tsca dza na' ral-la' lu'è didza' uláz queè' Dios, ati' dè lu na'què' ca' lunè' ga huöac rön nis, len lunè' ga gatsj guidzhué' yödZlyú, lunè' cni bálti'tèz lzu lè'nnè'. ⁷ Cati' udx lunè' Ina' lau, grujba' böa' snia' latj chul, tíl-lenba' lequè' len uxicjba' lequè', len gdódiba' lequè'. ⁸ La'túlz ca' la' nõz lu yödZ xzõn gdu ca gulayá' gulabinè', ga ni' gdè'è ca' lè'i yag cruz Xanru', len ca runru' Isaquí', nazí' lei ca' Sodoma lenca' Egipto. ⁹ Gdu ca tsonn dza yu gatsj la'le'i gdu ca gulayá' gulabinè' bunách yúgu'tè yödZ len yúgu'tè bunách gza'a, len bunách tui' zian didza' yubl, len bunách yúgu'tè luyú, ati' cutu lui' latj nu ucachi' lequè' yeru ba. ¹⁰ La'dzagtsca lãdxi'gac nup nacua' yödZlyú le glatiè', ati' lu yõl-la' rudziji quequè' la'sölè'è le lunödZjè' quequè' Iza'què' tuè' yetuè', le gulusaca' zi'è bunách nacua' yödZlyú chopè' ni glu'è didza' uláz queè' Dios."

¹¹ Ni'r cati' chbza'a tsonn dza yu gatsj na', Dios buspanè' lequè', ati' gulayasè' gulazuinè', ati' gladxi guladzõbi yúgu'tè nup gulale'i lequè'. ¹² Ni'r bè' zidZ didza' tu chi'i yehua' yubá, gudx lequè': "Gul-cuén ni."

Gulabenè' lu böaj luzxbá zaca' yehua' yubál, ati' gulale'i lequè' nup na' guladá'baga' lequè'. ¹³ La' ni'z gtittsca luyú, ati' bguindj tu cuia tsa tu chi cuia yugu' yu'u dzõ' lu yödZ na', ati' lu le gtit na', glat tsonnlalj yu chi gayuá' bunách. Gladxi guladzõbi nup ni' naga'n-gac, ati' gulagu'è yõl-la' ba Dios zoè' yehua' yubá.

¹⁴ Chgdöd le buróp le rusnít bunách, ati' chzoa gdxin le bunn le usnít lequè'.

RucödXè' trompeta gbaz la'y bugádx

¹⁵ BucödXè' trompeta gbaz la'y bugádx, ati' glui' zidZ didza' chi'i yehua' yubá, ta'ná:

Gap ta'ná bè' bunách yödZlyú
NadödGac lu nè'è Xanru' Dios
Len lu nè'è Cristo.
Lè' gna bé'teczè'.

¹⁶ Ni'r idáp uru'è bönni' gul na' rø'què' gap na' ta'ná bè'è lahuè' Dios, gulutság laquè' luy ta'yij lãdxi'què' Dios. ¹⁷ Ta'né':

Xantu' Dios, napczu' yõl-la' huac.

Gzoaczu' len zoaczu' len ral-la' guidczu',
Xclenu', le chbugunu' dxin yõl-la' huac xzõn quiu'
Len rzu lau' rna bè'u.

¹⁸ Gulaléy bunách yugu' yödZ

San chbdxin dza gunu' lequè' xzguia'.

Nac dza cuequi xbeynu' nup chnatgac.

Ubi'u quegac huen dxin quiu',

Bönni' glu'è didza' uláz quiu',

Nup náquigac quizi quiu' len glun ba la'n Lau',

Nup nacgac cuidi'z len nup nacgac blau.

Chbdxin dza usnitiu' nup gulusnít yödZlyú.

¹⁹ Ni'r gyalj gdau' queè' Dios rø' yehua' yubá, ati' bla' lahui gui'n la'y ga yu'u didza' rucá'n tsahui' nunè' Dios. Luyú gyèp yös len glu'u bö zidZ, gnè gziu'. Gtit luyú len grø' guiöj bögui' yõl sunn.

Tunu ngul len tuba' bël xzõn xtsni'

12 Ni'r bla' lahui yehua' yubá tu le nac bè'tsca, bu-luí' launu ngul nácu nu le nac ca gbidZ, len zoa xzan ní'anu beo'. Dxia icjnu tu bregui' ga dxiacba' chinnu bölj yení'. ² Ngul ni chzoa soabi' bi'idau' queènu, rbödxya'anu le rdia' lè'nu, rzaca' rgui'nu le ruzoanu-bi' bi'idau' queènu. ³ Ni'r bla' lahui yehua' yubá yetú le nac bè', buluí' lauba' tuba' bël xzõn xtsni', nacba' xna gui'z len dxia gadx icjba' len chi luzba' len dxia tu bregui' tu tu icjba' na'. ⁴ Len xbanba' gu'yjba' tu cuia tsa tu tsonn cuia bölj luzxbá len gru'nba' ley-cba' luyú. Gzuiba' bël xzõn xtsni' na' launu ngul na' chzoa soabi' bi'idau' queènu, zoaba' sina' gáguba'-bi' bi'idau' queènu na' ca galjbi' na'. ⁵ Buzoanu-bi' tubi' bi'i bönni'dau' ral-la' gna bé'ibi' yúgu'tè yödZ len tu xuyág guía. La' bucuittè'-bi' Dios bi'idau' queènu na', buchisè'-bi' ga ni' zoaczè' Lè', rø'è latj blau ga na' rna bè'è. ⁶ Buzxundjnu ngul na', zeajnu lu latj ca'z, ga ni' chnupè'è queènu latj Dios. Ni' lugahuè'-nu gdu ca chinnu gayuá' yu tsonnlalj dza.

⁷ Gdöd glac lè ni, guctsca gdil-l yehua' yubá. Guladíl-lenè'-ba' bël xzõn xtsni' na' gbaz la'y blau lè' Miguel len yugu' gbaz la'y da'què' lè'. Guladíl-l bël xzõn na' len gbaz xõhui' da'gac lèba' ⁸ san cutu guluxícj lu gdil-l na'. Qui lè ni na' cutur bdzõli xlatjgac yehua' yubá. ⁹ Cni guc, gularu'nè'-ba' ni' lè bël xzõn xtsni' na', nacba' bël na' zoaba' dza ni'tè, lèba' tu' xõhui' len Satanás, nu na' rzi' ye'i yúgu'tè bunách yödZlyú. Gularu'nè' tu' xõhui' yödZlyú, dzaggac lei gbaz xõhui' na' da'gac lei.

¹⁰ Ni'r byõnda' tu chi'i rui' zidZ didza' yehua' yubá, rna: "Na'a chbdxin dza nulu'è lahui yõl-la' ruslá nunè', len yõl-la' huac queè', len le rna bè'è Dios, lenca' le rna bè'è Cristo, le chgularu'nè' ni' nu na' buquí yugu' böchi' Iza'ru'. Rël len tè dza buquí lequè' lahuè' Dios queèru'. ¹¹ Guluxicjè' nu na' böchi' Iza'ru' ni, le gulgugunè' dxin xchõnè' Bönni' na' naquè' Bö'cu' Zxíla'dau' queè' Dios, len le gulugunè' dxin didza' na' glunè' Ina' lau queè'. Cutu glui' lãdxi'què' yõl-la' na'bán quequè' san glatiè'. ¹² Qui lè ni na' gac yõl-la' rudziji yehua' yubá. Gul-dziji lbi'ili', zoali' ni'. Bica' bayechi' lbi'ili'

zoali' yödzylyú len lu nis xzön, le chbötj tu' xöhui' bdxin ga zoali'. Rleytsqui tu' xöhui' na' le chráquibe'i yetú chi'z dë latj qui."

¹³ Cati' gúquibe'iba' bël xzön xtsni' na' chgu-laru'në'-ba' luyú, ni'r yajsóa régu'ba'-nu ngul na' bu-zoanu-bi' bi'i bönni'dau' na' queënu. ¹⁴ Ni'r Dios bē'ë-nu ngul na' chop xilba' bsia' nacgac xzön quië gac sunu, gcuítu ga na' zoaba' bël xzön xtsni' na', gdxinu xlatjnu lu latj ca'z. Ni' lugahuë'-nu gdu tsonn iz yu gatsj. ¹⁵ Zaca' cúdzu'lnu gubba' nis zil bël xzön xtsni' na', guc ca tu nis yegu, gúniba' gua'të ngul na'. ¹⁶ Ni'r guclen ngul na' luyú, gyalj luyú na' len gúi'i nis yegu na' gubba' bël xzön xtsni' na'. ¹⁷ Ni'r gléytsquiba'-nu ngul na' bël xzön xtsni' na', gyeajba' yajtíl-lenba' nup naga'ngac queënu xzi'n xsoanu, nup na' tun ca rna le gna bē'ë Dios, len nazí' lu na'gac le nunë' lna' lau Jesu-cristo.

Chopba' böa' snia'

13 Gzuida' lu yuzx ra' nis xzön len blé'ida' rbenba' r-rujba' lu nis xzön tuba' böa' snia' dxia gadx icjba' len chi luzba'. Dxiagac lëba' chi bregui'. Dxia tu bregui' tu tu luzba' na' ati' láhuigac icjba' da' tu la nac xöhui' le curle'i Dios dxi'a. ² Böa' snia' na' blé'ida'-ba' rna'ba' ca nacba' bēdxtau', zoa ní'aba' ca nac ní'aba' oso, ati' rú'aba' nac ca nac rú'aba' bēdx guixi'. Bël xzön xtsni' na' budödba' lu na'ba' böa' snia' ni yöl-la' huac queëba' lenca' xlatjba' ga rna bē'ba', len yöl-la' uná bē' xzön queëba'. ³ Dxia huë' tu icjba' böa' snia' na', nac le gdödi lëba', san bunít huë' na', ati' gulubani yúgu'të bunách yödzylyú len yajta'gac böa' snia' na'. ⁴ Gulayj ládxi'quë'-ba' bël xzön xtsni' na', le budödba' lu na'ba' böa' snia' yöl-la' uná bē' queëba'. Gulayj ládxi'quë'-ba' ca' böa' snia' na', gulané': "¿Nuzxa caz nac xzön ca nacba' xzön böa' snia' ni, len nuzxa caz saqui' til-len lëba'?"

⁵ Guta' lu na'ba' böa' snia' na' bē'ba' didza' ba xzön len didza' xöhui' rnëba' queë' Dios. Gdu ca chopún beo' guta' lu na'ba' yöl-la' uná bē'. ⁶ Gzu lauba' rnëba' queë' Dios len gnë xöhui'ba' qui Lë' Dios, len qui latj la'y queë', len quegac nup nacua' yehua' yubá. ⁷ Guta' lu na'ba' gdíl-lenba' nup náquigac quizi queë' Dios, buxijba' lequë'. Guta' ca' lu na'ba' gna bé'iba' yúgu'të bunách gza'a, bunách yúgu'të yödzylyú, len yúgu'të bunách tui' didza' yubl, len bunách gdu'të yödzylyú. ⁸ Gulayj ládxi'gac böa' snia' na' yúgu'të bunách nacua' yödzylyú, nup na' cutu nayujgac lagac lu guich qui yöl-la' na'bán, guich na' buzujë' cati' zi'a guta' yödzylyú Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau' queë' Dios, buzöë' Dios gutië' ni'a quegac bunách queë'.

⁹ Chqui' nu ryöni, ral-la' uzë nag. ¹⁰ Nup nucu'ë Dios gdzungac, ral-la' gdzungac, ati' nup nucu'ë Dios quië nu gdödi leygac len guia tuchi', len guia tuchi' lat. Qui lë ni na', ral-la' la'böz xzön ladxí' nup náquigac queë' Dios, len la'yéjlë' Lë'.

¹¹ Gdöd na' blé'ida'-ba' yetuba' böa' snia' grenba' brujba' lu yu. Dxiagac chop luzba' ca nac luzba' bö'cu' xzila', len rui'ba' didza' ca na' rui'ba' didza' bël xzön

xtsni' na'. ¹² Dë lu na'ba' böa' snia' ni yúgu'të yöl-la' uná bē' queëba' böa' snia' bdxinba' zi'al, cati' dzag lëba'. Runba' böa' snia' buróp ni ga ta'yj ládxi'gac böa' snia' zi'al na' yúgu'të bunách nacua' yödzylyú, böa' na' bunít huë' gdödi lëba'. ¹³ Runba' ca' le nacgac bē' böa' buróp na' ga rdxintë runba' ga ruhuóxj gui' za' luzxbá, ruhuóxj luyú laugac yúgu'të bunách. ¹⁴ Rzi' yé'iba' bunách nacua' yödzylyú len le nacgac bē' dë lu na'ba' runba' lauba' böa' snia' zi'al na'. Rna bé'iba' bunách nacua' yödzylyú lunë' tu bdau' ca nacba' böa' snia' na' gucba' huë' qui guia tuchi' ati' nabanba'. ¹⁵ Dë lu na'ba' runba' ga soa gban bdau' na' nac ca nacba' böa' snia' zi'al na', len gúi' didza' bdau' ni len gun ga nu gdödi yúgu'të nup cutu la'yj ládxi'gac lei. ¹⁶ Benba' ga gda' yúgu'të bunách tu le nac bē' da'gac lëba', nup nacgac ca'z len nup nacgac blau, nup ta'le'i yöl-la' tsahui' len nup nacgac yechi', nup cunadá'ugac len nup nadá'ugac, buda'ba' lei lu na'gac yubél o ra' xgagac bunách na'. ¹⁷ Nutu nu gac bi ga'u o bi guti' chqui' cudá' nu na' lë na' nac bē', o chqui' cudá' nu na' laba' böa' snia' na', o le nababba' nua'ba'. ¹⁸ Na'a rquinnu' yöl-la' rejni'i. Nu nap yöl-la' rejni'i ral-la' ula-btëz tsca le nababba' nua'ba' böa' snia' na', nac ca le nababë' bönni', ati' le nababba' na' nac xop gayuá' yu tsonnlalj yu xop.

Le tul-lë' tu gayuá' yu tapún milë' bönni'

14 Gdöd ni' buyúa' len blé'ida'-në' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau' zuinë' lu guí'adau' nazí' lei Sión. Nacuá'lenë' Lë' tu gayuá' yu tapún milë' bönni', da' ra' xgaquë' lë' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau', lenca' lë' Xuzë'. ² Ni'r byönda' tu le rgu'u bö yehua' yubá, rnë zidzj ca rnë tu yegu xzön len ca rnë gziu'. Byönda' le ryön cati' ta'guinnië' lë'i tu le rul-l zë zian du qui. ³ Tul-lë' tu le rul-l cub, nacua'ë ca dödl lahui latj blau ni' lenca' ca dödl lahui ga na' nacua' idáp nup na' nabangac len yugu' bönni' gul na'. Nutur nu gac gul-l le rul-l ni, san légaczë' tu gayuá' yu tapún milë' bönni' ni, bönni' na' böa'uë' lequë' Cristo ladj bunách yödzylyú. ⁴ Nacquë' gdu ladxí' bönni' ni, cutu gulacuá'lenë' ngul, le nacquë' gdu bönni' ra'bán. Zjá-clenë' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau' gátitëz ga zijë'. Cristocz böa'uë' lequë' ladj bunách, nacquë' bönni' zi'al guludód cuinquë' lu në'ë Dios lenca' lu në'ë Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'. ⁵ Gatga gulazí' yë'ë ati' nutu nu gac bi gnë quequë' ga na' nacua'ë ca dödl lahui latj blau ga rö'ë Dios.

Didza' rjua'quë' tsonn gbaz la'y

⁶ Ni'r blé'ida' yetuë' gbaz la'y, rdödë' lu bö'z luzxbá, rju'ë didza' dxi'a zoa tsalzú quië gunë' lban qui laugac nup nacua' yödzylyú, bunách gdu'të luyú, yúgu'të bunách gza'a, len bunách tui' yúgu'të didza' gza'a, len bunách yúgu'të yödzylyú. ⁷ Ru'ë zidzj didza', rnë': "Gul-gadxi Dios, len gul-cu'ë yöl-la' ba le chzoa cuequi xbeynë' bunách. Gul-tséj ladxë'ë Dios, nunë' luzxbá len luyú len nis xzön len gap ralj nis."

⁸ Zajnáuè' gbaz la'y ni yetúè' gbaz la'y, rnè': "Chbudx qui yödZ Babilonia. Chbudx qui yödZ xzön na'. Cni guc qui, le glun nup nacué' ni' ga gulazí' lu na'què' bönni' yúgu'tè yödZ lunè' ca nacgac le ta'zé ládxi'què' le cunác."

⁹ Zajnáuè' gbaz la'y buróp ni yetúè' gbaz la'y, ru'è zidZ didza', rnè': "Chqui' nu tsej ládxi'-ba' böa' snia' na' lenca' bdau' queèba', len güi' latj ta' ra' xguí' o lu në'i le nac bè' da' lèba', ¹⁰ nu ni gunè' xzguia' Dios lu yöl-la' rley queè'. Saca' qui'i nu na' lu gui' len lu lè na' ruzéguí'tsca, laugac gbaz la'y len lahuè' Bönni' na' naquè' Bö'cu' Xzila'dau'. ¹¹ CuentecZ dzön qui gui' ga ni' saca' qui'i nu na'. Rël len tè dza saca' qui'i, ati' gat-ga gata' latj luzí' ládxi'gac nup la'yíj ládxi'gac-ba' böa' snia' na' len bdau' queèba', ati' cutu luzí' ládxi'gac nup lui' latj ta' leygac laba'. ¹² Qui lè ni na' ral-la' la'bóZ xzön ládxi' nup náquigac queè' Dios len lun ca rna le gna bè'è, nup na' ta'yejlè' Jesús."

¹³ Ni'r byönda' chi'i nu rui' didza' yehua' yubá, rë neda': "Bzuj lu guich lè ni: Bica' bagac nup lat na'a su lau, nup na' ta'yejlè' Xanru'."

Dios Bö' La'y rnè': "Ca' gac. Luzí' ládxi'què' lu dxin glunè', len luzi'è xbey ca rajlóz le glunè'."

Tu'zi'è le rulá' luyú

¹⁴ Ni'r buyúa' len blé'ida' tu böaj luzxbá chguich-dau'z, len lu böaj na' rö' tu Nu nac ca naquè' Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, dxia icjè' tu bregui' oro, ati' lu në'è zönè' tu guia tuchi'. ¹⁵ Brujë' lu gdau' yetúè' gbaz la'y, ati' bè'è zidZ didza', gudxè' Nu na' rö' lu böaj na', gnè': "Bgun dxin guia tuchi' quiu' len bchugu xzoa' xtil, le chbdxin dza nu uzí' lei. Chnabídx deu qui dè yödZlyú."

¹⁶ Ni'r Nu na' rö' lu böaj na' bugún dxin guia tuchi' gdu'tè yödZlyú, ati' buzi'è le bulá' luyú.

¹⁷ Ni'r brujè' yetúè' gbaz la'y lu gdau' zoa yehua' yubá. Nu'è ca' tu guia tuchi'. ¹⁸ Brujë' ra' bcugu ni' yetúè' gbaz la'y, dè lu në'è gna bé'inè' gui', ati' bè'è zidZ didza', bulidzè' gbaz la'y zi'al na' nu'è guia tuchi', gnè': "Bgun dxin guia tuchi' quiu' len btub tu'xóa hueaj le ta'bía lba uva rö'gac yödZlyú, le chna le ta'bía lba uva."

¹⁹ Ni'r bugunè' dxin guia tuchi' gdu yödZlyú gbaz la'y ni, butubè' le ta'bía lba uva rö'gac luyú, ati' yajchu'nè' le ta'bía lba uva na' lu yeru xzön ga gzi xisi. Yugu' lè ni ruluí' ca gunè' Dios, gunè' xzguia' bunách nacué' yödZlyú. ²⁰ Gululibè' le ta'bía lba uva na' lu lerui zoa ni'l ra' yödZ, ati' lu lerui na' bruj rön, gren ga bdxintè rú'acba' böa', len gdöd rön na' gdu tscac sa'ru' gdu gadx dza.

Gbaz la'y nua'què' gadx guidzhué'

15 Blé'ida' yetú le nac bè'tsca yehua' yubá, le run ga nu rubani. Gularujè' gadx gbaz la'y, nua'què' gadx guidzhué' rajséytègac, le ugunè' dxin Dios, udx gunè' xzguia' bunách yödZlyú.

² Blé'ida' ca' tu le nac ca nis xzön ryèp yös yení' ca guioj jar le nutsi'i gui'. Zuigac lu lè na' nac ca nis xzön nup na' guluxíj lu böa' snia' na' len lu bdau' queèba' len lu laba', nua'què' le tul-l, yugu' le bè'è quequè' Dios. ³ Tul-lè' le rul-l na' bil-lè' Moisés, bönni' huen dxin queè' Dios. Nac tu le rul-l queè' Bönni' na' naquè' Bö'cu' Xzila'dau', ta'né':

Li', Xantu' Dios, náctèru' blau.

Zxöntèr nac yúgu'tè le benu',

Le tun ga rubánitu'.

Li', rna bé'inu' yugu' yödZ,

Gdu dxí'adau' len gdu nac ca bi runu'.

⁴ ¿Nuzxa caz cugadxi Li', Xantu'?

¿Nuzxa caz cucú'u Li' yöl-la' ba?

Tuzu' Li' nacu' la'y.

La'dxín bunách yugu'tè yödZ,

La'yíj ládxi'què' Li'

Le ta'lé'inè' nac tsahui' yúgu'tè le runu'.

⁵ Gdöd guc lè ni, buyúa' len blé'ida' gyalj gdau' yehua' yubá ga ni' dè latj la'y le nac bè' zóalenè' bunách queè' Dios. ⁶ Gularujè' lu latj la'y na' gadx gbaz la'y, nua'què' gadx guidzhué' na'. Nácuquè' lari' záqui'tsqui le ryèp yös yení', len núga'gac lchú'què' pan náquicni oro. ⁷ Ni'r tu nu nutsa' ladj idáp nup na' nabangac, bè' qui queèquè' gadx gbaz la'y na' gadx xzíga'dau' náquicni oro, len yudzgac le ruluí' yöl-la' rley queè' Dios zoacZè'. ⁸ Lu latj la'y na' bdza' dzön, le zoa ni' yöl-la' yení' len yöl-la' huac xzön queè' Dios. Nutu nu saqui' tsaz lu latj la'y na' cati' gatsjr gadx guidzhué' na' nua'què' gadx gbaz la'y na'.

Yugu' xzíga'dau' yudzgac le ruluí' yöl-la' rley queè' Dios

16 Ni'r byönda' chi'i nu rui' zidZ didza' latj la'y na', rë gadx gbaz la'y na', rna: "Gul-tséaj, gul-tsajlálj luyú gadx xzíga'dau' na' yudzgac lè na' ruluí' yöl-la' rley queè' Dios."

² Gyijè' gbaz la'y zi'al, yajlaljè' yödZlyú le yudz xzíga'-dau' na' zönè'. Lè na' yudz xzíga'dau' na' ben ga gatsj yudzu' ya'a le rlatsca gdu ca nayá' nabingac nup na' da' leygac le nac bè' da'gac böa' snia' na', lenca' nup na' ta'yíj ládxi'gac bdau' queèba'.

³ Ni'r gyijè' gbaz la'y buróp, yajlaljè' lu nis xzön le yudz xzíga'dau' na' zönè', ati' böac rön nis na' ca nac rön queè' bönni' nat, ati' glat yúgu'tè nup nabangac nacué' lu nis xzön na'.

⁴ Gyijè' gbaz la'y bunn, yajlaljè' gap dè yegu len gap ralj nis le yudz xzíga'dau' na' zönè', ati' guluhuöac rön gap dè nis na'. ⁵ Ni'r byönda' ru'è didza' gbaz la'y na' dè lu në'è rna bé'inè' nis na', rnè': "Xantu' Dios La'y. Zoaczu' len gzoaczu'. Tsahui' nacu' le rchugu' cni quegac bunách ⁶ le gululaljè' rön quegac nup náquigac quizi quiu' len quegac nup glui' didza' uláz quiu'. Na'a, Li' runu' ga li'jè' rön, le cni ral-la' gac quequè'."

⁷ Ni'r byönda' rui' didza' tu nu zoa ra' bcugu yehua' yubá ni', rna: "Ca' gac, Xantu' Dios, napczu' yöl-la' uná bè'. Gdu'tè li len tsahui' nac ca rchugu' quegac bunách."

⁸ Gyijë' gbaz la'y budáp na', yajlaljë' lu gbidz le yudz xzíga'dau' na' zönë', ati' gbidz na', bë'ë lei latj Dios gúgui'tsca bunách len gui' qui. ⁹ Gúguitscaquë' yúgu'të bunách le rúgui'tsca gbidz, san cutu gulubí'i ládxi'quë', len cutu gulagu'ë Dios yöl-la' ba. Gulanë' zì'ë queë' Dios, dë lu në'ë gna bé'inë' yugu' lë ni tu'saca' zì' bunách.

¹⁰ Gyijë' gbaz la'y bugayu' na', yajlaljë' xlatj böa' snia' ga na' rna bë'ba' le yudz xzíga'dau' zönë', ati' grö' chul gap rna bë'ba'. Ni'r, le gulazaca' gulaguí'i bunách, gláguya'a lúdxi'quë', ¹¹ san cutu gulubí'i ládxi'quë' quië cutur lunë' le cunác tsahui' tunë'. Gulanë' zì'ë queë' Dios zoë' yehua' yubá le ta'zaca' ta'gui'ë len le dxiaquë' yudzu' ya'a na'.

¹² Gyijë' gbaz la'y buzóp na', yajlaljë' lu yegu xzön nazí' lei Eufrates le yudz xzíga'dau' na' zönë', ati' gbidz nis yegu na' quië gba'a nöz ga la'dód nup ta'ná bë', la'rujë' zaca' ga rlen gbidz.

¹³ Ni'r blé'ida' bël xzön xtsni' na', len böa' snia' na', len bönni' ru'ë didza' uláz quecba', gularúj rú'agac nup na' tsonn bö' xöhui' tun díjt bunách, nala'gac ca nala'cba' bludz. ¹⁴ Nacgac bö' qui tu' xöhui' yonn bö' ni, bö' tun le nacgac bë' lun ga lubani bunách. Yjac bö' xöhui' na' gdu yödzlyú yajtubgac nup ta'ná bë', quië tsjaquë' lu gdil-l na' gac dza xzön queë' Dios, napczë' yöl-la' uná bë'. ¹⁵ Cni rnë' Dios: "Gul-yutsca'. Guida' tu tsalz ca rdxinë' gban. Bica' ba nu zoa ban ladxi' len run chi'i le nacu nu na', len runtecz dxi'a, cui gun bayúdx ta xguidz len cui utuí'i nu na' lahui' laugac bunách."

¹⁶ Gulutúb bönni' ta'ná bë'ë bö' xöhui' na', guludubë' tu latj nazí' lei lu didza' hebreo: Armagedón.

¹⁷ Gyijë' gbaz la'y bugádx na', yajlaljë' lu bö'z le yudz xzíga'dau' na' zönë', ati' bë' zidz didza' tu nu zoa lu latj la'y zoa yehua' yubá ga dë latj blau na', rna: "Chnac."

¹⁸ Ni'r gyëp yös len grö'tsca bö len gnë' gziu'. Gtittsca luyú, le gtittër ca gtit tsal ni nacua' bunách yödzlyú.

¹⁹ Bruj tsonn cö'l yödz xzön na' ati' gulaguíndj yödz nacua' yödzlyú. Yajneynë' Dios le nac xöhui' glun bunách yödz xzön na' nazí' lei Babilonia, ati' lu yöl-la' rley queë' benë' xzguia' nup nacua' ni'. ²⁰ Gulagachi' luyú bidx dzö' lu nis xzön ati' cutur gulalá' guí'adau'. ²¹ Böxj ca' guiöj bögui' yöl sunn, le za' luzxbá, yajsóa icjgac bunách, ati' náli'i guiöj bögui' na' ca tu gayuá' guia hueaj. Gulanë' zì'ë queë' Dios yúgu'të bönni' ni'a qui guiöj bögui' na' grö', le busaca' zì'tsca lequë'.

Dios rchuguë' queënu ngul udá dzag

17 Ni'r bdxinë' ga zoa' tuë' gbaz la'y nababë' gadx gbaz la'y na' gulazönë' gadx xzíga'dau' na' náquicni oro. Bé'lenë' neda' didza', gnë': "Gda ni, ati' uluí'ida' li' ca gunë' Dios, gunë'-nu xzguia' ngul udá dzag na', rö'nu lu nis zian. ² Gulacua'len lënu, glun le cunác nup ta'ná bë' yödzlyú, ati' gulazudxi' nup nacua' yödzlyú ni, glunlen lënu le cunác."

³ Gzóalenë' neda' Dios Bö' La'y, ati' bchë'ë neda' gbaz la'y na' tu lu latj ca'z, ati' ni' blé'ida'-nu ngul dxianu cúdzu'ba' tuba' böa' snia', nacba' xna guí'z. Dxia-

gac gadx icjba' len chi luzba', len da'gac ca' lëba' le ta'në xöhui' queë' Dios. ⁴ Nácunu lari' xna len lari' xna guí'z ngul na' dxianu lëba'. Nazí' lquitj queënu le náquicni oro len yugu' guiöj zaca' len yugu' bga. Lu na'nu zoa tu xzíga'dau' náquini oro, yudzu le nacgac xöhui' len le cunác runnu. ⁵ Ra' xganu da'gac ca lënu, le tu'luí' tu le nagachi', ta'ná cni: "Yödz Babilonia Nac Blau" len "Xna'cnu Ngul Udá Dzag" len "Xna'gac Le Xöhui' Dzö' Yödzlyú." ⁶ Gúquibe'ida' nazúdxinu ngul na' le bennu ga blalj rön quegac nup náquigac queë' Dios len quegac nup na' zoa nu budödi leygac le glun lna' lau queë' Jesús. Cati' blé'ida'-nu, bubántsquida'. ⁷ Gudxë' neda' gbaz la'y na', gnë': "¿Bizx quië rubáninu'?' Uzéjní'da' li' lë na' nagachi', le ruluí' ngul ni lenca' le ruluí' böa' snia' na' dxianu-ba', dxiagac gadx icjba' len chi luzba'. ⁸ Böa' snia' na' blé'inu' gzoaba' zì'al san cutu zoaba' na'a, böa' ni chzoa grujba' latj chul, ati' tseajba' ga nitba' tsaz. Lubántsqui nup nacua' luyú cunayujgac lagac lu guich qui yöl-la' na'bán dza ni'të cati' zì'a gata' yödzlyú. Cati' la'le'i böa' snia' na' gzoaba' zì'atël san cutu zoaba' na'a, lubani le ubanba'.

⁹ Lë ni nac tu le uzejni'i nu gac tzejni'i: Gadx icjba' na' tu'luí' gadx guí'adau' gap rö'nu ngul na'. ¹⁰ Lëzca' cni gadx icjba' na' tu'luí' gadxë' bönni' ta'ná bë'ë. Gayuë' bönni' ni chgdöd quequë'. Tuë' bönni' ni rna bë'ë na'a ati' yetúë' cutu rdxindë', san cati' guidë', gna bë'ë tu chi'idau'z. ¹¹ Böa' snia' na' gzoaba' san cutu zoaba' na'a, ruluí' bönni' buzunu', gna bë'ë. Nunë' tsazxón bönni' gadx na', ati' töd ni nitië' tsaz.

¹² Chi luzba' na' blé'inu' tu'luí' chië' bönni' la'ná bë'ë. Cutu ta'zi'inë' yöl-la' uná bë', san la'zi'ë yöl-la' uná bë' tu chi'idau'z, la'ná bë'ë tsazxón len böa' snia' na'.

¹³ Chië' bönni' ni, tuz nacquë', ati' ludödë' lu na'ba' böa' snia' na' yöl-la' uná bë' quequë' len le dë lu na'quë'. ¹⁴ La'díl-lenë' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'-dau' san Lë' uxicjë' lequë', le naquë' Xangac yúgu'të nup nacgac xan len rna bé'inë' ca' yúgu'të nup ta'ná bë'. Nup nacua'len Lë', bulidzë' leygac Dios len gröë' leygac, ati' tsaz da'gac Lë'."

¹⁵ Gudxë' ca' neda' gbaz la'y na', gnë': "Yugu' nis xzön na' blé'inu' gap ni' rö'nu ngul udá dzag na', tu'luí' bunách yödz len bunách gza'a len bunách tui' didza' yubl len bunách yugu' luyú. ¹⁶ Chi luzba' böa' snia' na' blé'inu' len tu'luí' chië' bönni', cutu la'lé'inë'-nu dxi'a ngul udá dzag na', ati' ca'z len xguidz luca'në'-nu. Lahüë' xpéla'nu len luzéguí'ë-nu len gui'. ¹⁷ Dios uchizië' icj ládxi'dau'quë' chië' bönni' na' le gun ga lunë' ca rë'ncznë' Lë', lacquë' tuz len ludödë' lu na'ba' böa' snia' na' yöl-la' uná bë' quequë' quië utság ca rna xtidzë'ë. ¹⁸ Ngul na' blé'inu'-nu ruluí' yödz xzön na' rna bë'i nup ta'ná bë' yödzlyú ni."

Rguindj yödz Babilonia

18 Gdöd na' blé'ida'-në' yetúë' gbaz la'y ruhuötjë' r-rujë' yehua' yubá, dë lu në'ë yöl-la' uná bë' xzön, ati' gyëp yös yení' luyú ni'a qui yöl-la' yení' queë' gbaz la'y na'. ² Bë'ë zidz didza' gbaz la'y na', gnë': "Chbguindj. Chbguindj Babilonia, yödz xzön na'.

Chböac xlatj tu' xöhui' len xlatjgac bö' xöhui' tun ditj bunách. Tu'zoaba' ni' lidxcba' bguinn xtsni' len bguinn nacgac xöhui'. ³ Cni guc qui yödzt na' ni'a qui le glun bunách nacua' ni', glunë' ga glun bunách yúgu'të yödzt ca nacgac le ta'zëz lãdxi'quë' le cunác. Glunlen lequë' le cunác nup ta'ná bë' yödzlyú, ati' guta' yöl-la' tsahui' quequë' bönni' ta'u tuti' nacu'ë yödzlyú, le gyantsca le záqui'tsqi gulazëz lãdxi'gac nup nacua' ni'."

⁴ Ni'r byönda' rui' didza' yetú nu zoa yehua' yubá, rna: "Gul-rúj lu yödzt na', lbi'ili' náquili' quia' neda', cui gunli' tsaxón len lequë' dul-la' len cui gac queëli' tsaxón len lequë' zxguia'. ⁵ Nayantsca dul-la' nabá-ga'quë', chnayás nãdxíncz luzxbá, san Dios rajneynë' le cunác nunquë'. ⁶ Gul-bí'i quequë' ca na' glunë' queëli'. Gul-bí'i quequë' chop cö' tsca le glunë'. Gul-bí'i quequë' chop cö' tsca le nac xöhui' glunë' queëli'.

⁷ Gul-gún ga la'zaca' la'gui'ë len la'bódx yechë'ë tsca yöl-la' ba len yöl-la' xón guie' cuinquë'. Ta'zá lãdx-i'quë', ta'né': 'Rö'tu' ni, rna bë'tu'. Cutu nactu' uzëb len gatga cödx yéchi'tu'. ⁸ Qui lë ni na', tu dzatëz la'dxín quequë' le la'zaca' la'gui'ë, yöl-la' gut, len yöl-la' rbódx yechi' len yöl-la' rdun. Leguie' lu gui', le napczë' yöl-la' huac xón Xanru' Dios, Nu rusyúdx quequë'.

⁹ 'La'bódx nup ta'ná bë' yödzlyú len glun tsaxón len lequë' le cunác, len guluzí' xbey le naqui quequë', ati' la'bódx yechë'ë cati' la'lé'inë' dzön qui yödzt na' regui. ¹⁰ Zi'tu' zi'tu'z la'cu'ë le lãdxinë' ca gac zxguia' gac qui yödzt na', la'né': Bica' bayechi' Babilonia, yödzt xón ni, guctër blau. Tu dzatëz guc zxguia' qui.

¹¹ 'La'bódxë' ca' bönni' ta'u tuti' nacu'ë yödzlyú len la'bódx yechë'ë qui yödzt na' le cutur soa ni' nu ga'u bi lúti'ë. ¹² Nutur nu ga'u ni' le náquicni oro len plata, len yugu' guiöj zaca', len yugu' bga, len yugu' lari' záqui'tsqi, len lari' xna, len lari' dxí'adau', len lari' xna gui'z, len yugu' yag rla' zxix, len le náquicni dxit záqui'tsqi, len le náquicni yag záqui'tsqi, len le náquicni cobre, len le náquicni guia, len le náquicni guiöj jar. ¹³ Nutur nu ga'u ni' canel, len yugu' le rla' zxix, len yal, len le rla' zxix qui mirra len qui yöj olíbano, len xisi uva nal, len le nac za, len yöjz dxí'adau', len xzoa' xtil, len yugu' búrrödu', len yugu' bö'cu' zxila', len yugu' böa', len yugu' carreta, len yugu' bönni' huen dxin, len yela'gac bunách. ¹⁴ Lë lequë' nup na' ta'u tuti', la'ná: Naduagac le gzë lãdxi'li'. Chgdöd quegac yöl-la' tsahui' len le nacgac lach queëli', ati' cutur gdzólili' leygac.

¹⁵ 'La'bódxë' bönni' ta'u tuti' na', guta' quequë' yöl-la' tsahui' le glúti'ë lu yödzt na', ati' la'cu'ë zi'tu' zi'tu'z le lãdxinë' ca gac zxguia' gac qui yödzt na', len la'bódx yechë'ë, ¹⁶ la'né': Bica' bayechi' yödzt ni guc xón. Guc ca ngul nácu'ni lari' záqui'tsqi len lari' xna, len lari' xna gui'z, len nazí' lguity queënu le náquicni oro len le náquicni guiöj zaca' len yugu' bga. ¹⁷ Tu dzatëz gnit yöl-la' tsahui' qui yödzt ni.

'La'cu'ë zi'tu' zi'tu'z yúgu'të bönni' xan barco len nup nacua' lé'igac barco na', len nup tu'sá' yugu' barco na', len nup tun dxin lu nis xón, ¹⁸ len cati' la'lé'inë' dzön qui yödzt na' regui, la'bódxë', la'né': ¿Bizxal yödzt guc xón ca nac yödzt ni?

¹⁹ 'Ludxië' bëchtö icjqüë', len la'bódxë' len la'bódx yechë'ë, la'né': Bica' bayechi' yödzt ni guc xón. Yöl-la' tsahui' qui yödzt ni ben ga guta' yöl-la' tsahui' quegac yúgu'të nup nacgac xan barco lu nis xón. Tu dzatëz gnit yödzt ni.

²⁰ 'Gul-dziji ca gac qui yödzt ni, lbi'ili' zoali' yehua' yubá, lenca' lbi'ili' náquili' queë' Dios, lbi'ili', bönni' gbaz queë' len lbi'ili', bönni' rui'li' didza' uláz queë'. Gul-dziji, le chbchuguë' Dios qui yödzt ni ni'a qui bi glun queëli' nup nacua' lu yödzt ni."

²¹ Ni'r buchisë' tu guiöj xón le nac ca guich ryëtu, tuë' gbaz la'y nal, ati' gru'në' lei lu nis xón, gnë': "La' cniz gac, gguindj Babilonia, yödzt na' guc blau, ati' cutur nu udzöli lei. ²² Cutur nu yöni lu yödzt na' nup ta'guínn lë'i le rul-l, len clëg nup tu'cödx gu' len clëg nup tu'cödx trompeta, len cutur udzól ni' bönni' huen dxin, len cutur yön ni' bö rgu'u le rutu. ²³ Cutur uzeni' lu yödzt na' nitú gui', len cutu yön ni' chi'ë bönni' utság në'ë, len clëg chi'ibi' bi'i ngul utság na'bi'. Cni gac zal-la' nacli' blau, lbi'ili' rá'uli' len rúti'li' lu yödzt ni, len gzxi' yé'ili' bunách gdutë yödzlyú len yöl-la' udzá' queëli'.

²⁴ 'Lu yödzt ni blalj xchönquë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios len xchöngac nup náquigac queë' Dios lenca' xchöngac yúgu'të bunách yödzlyú, guludödi lequë' nup nacua' yödzt ni."

19 Gdöd lë ni byönda' tui' zidz didza' bunách zian nacua' yehua' yubá, ta'ná: Yöl-la' ba Dios. Yöl-la' ruslá runë', Ati' yöl-la' xón len yöl-la' uná bë' Napë' Dios queëru'.

² Nac gdutë li len tsahui' ca rusyudxë'. Bchuguë' qui yödzt na' nac ca tu ngul udá dzag, Len quegac bunách lu yödzt na' Glun ditj bunách yödzlyú len le cunác glunë'. Dios buzí' lë' lequë' Le guludödcde' huen dxin queë'.

³ Leyúbl gulané': "Yöl-la' ba Dios. Cuentecz dzön ga regui yödzt na'."

⁴ Gulutság lauquë' lyu idáp uru'ë bönni' gul ni' len idáp nup ni' nabangac, ta'yíj lãdxi'quë' Dios, rö'ë latj blau queë'. Gulané': "Ca' gac. Yöl-la' ba Dios."

⁵ Ni'r byönda' rui' didza' tu nu zoa latj blau na', rna: Gul-cu'ë Dios queëru' yöl-la' ba Yúgu'tëli' runli' xchinë', Lbi'ili' na' rádxili' Lë', Nacli' bunách ca'z len bunách blau.

Lni qui yöl-la' rutság na' queë' Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'

⁶ Byönda' ca' nu rui' zidz didza', byön ca ryön cati' tui' didza' bunách zian, len byön ca' ca ryön ga rdöd yegu xón, o ca ryön cati' rnë' gziu', rna:

Yöl-la' ba Dios le rzu lahuë' rna bë'ë, Napczë' yöl-la' huac.

⁷ Ral-la' udziji lãdxi'ru' len uzi'ru' xbë' Len cu'ru'-në' yöl-la' ba Le chbdxin dza lni qui yöl-la' rutság na'

Queë' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau',
Si' lu në'ë Cristo nup náquigac queë'.
Chzoa rbözbì' bi'i utság ná'lenbi' Lë',
Nacbi' le ruluí' nup na' náquigac queë'.

⁸ Dios ru'ë-bi' latj gácubi' lari' záqui'tsqui
Le nac gdu len ryëp yös yení'.

Lari' záqui'tsqui na' ruluí' le nac tsahui' nungac nup
náquigac queë' Dios.

⁹ Ni'r gudxë' neda' gbaz la'y na', gnë': "Bzuj lu guich
didza' ni: Bica' bagac nup na' nulidzë' lequë' Dios quië
la'cu'ë lni qui yöl-la' rutság na' queë' Bönni' naquë'
Bö'cu' Zxíla'dau'."

Gudxë' ca' neda': "Yugu' didza' gdutë li ni ru'ë didza'
Dioscz."

¹⁰ Buzechu zxiba' xni'ë gbaz la'y na' quië tsej ladxa'a
lë', san gudxë' neda': "Cutu gunu' cni. Neda' ca' naca'
huen dxin queë' Dios ca' nacu' li' len ca' nacquë' böchi'
lza'u nazí' lu na'quë' le nac gdutë li ca' nac queë' Jesús.
Gyj ladxë'ë Dios."

Nup tui' didza' uláz queë' Dios, tui' didza' le nac
gdutë li ca' nac queë' Jesús.

Bönni' dxië'-ba' böa' chguich

¹¹ Ni'r blé'ida' nayálj luzxbá, ati' buluí' lauba' tuba'
böa' chguich, ati' lë' Bönni' dxië'-ba', Nu Run Ca Rna,
lenca' Nu Nac Le Nacz. Cni lë' le rbequi xbeynë' ca' nac
le nac gdutë li lenca' cni tsijë' lu gdil-l. ¹² Ryëp yös yení'
yöj lahuë', nacgac ca' gui', len dxiagac icjë' bregui' zian.
Nayúj lahuë' tu le lë', le nutú nu nözi, san tuzë' Lë'
nöznë'. ¹³ Nacuë' tu lari' ni'aj rön, len lë' ca' Nu Nac
Xtidzë'ë Dios. ¹⁴ Rajnauquë' Lë' ni'a në'ë guixz yu
nacu'ë yehua' yubá, dxiacquë'-ba' böa' chguich len
nacuquë' lari' záqui'tsqui, nac chguichdau'z len cutu
nac bösj. ¹⁵ R-ruj ru'ë le nac ca' tu guia tuchi' gundë' zi'
bunách yugu' yödz. Gna bé'inë' lequë' len xuyág guia
len gunë' lequë' zxguia', gac quequë' ca' rac qui le rbia
lba uva, zoa nu rulíb leygac, le rléytsquinë' Dios,
napczë' yöl-la' uná bë'. ¹⁶ Nayúj lu lari' nacué' lenca' lu
xgatsjë' ca' lë', Nu Rna Be'i Nup Ta'ná Bë', lenca' Nu
Nac Xangac Nup Nacgac Xan.

¹⁷ Ni'r blé'ida'-në' zuinë' lu gbidz tuë' gbaz la'y, ati'
bë'ë zidzj didza', gudxë'-ba' böa' ta'zuba' luzxbá, rnë':
"Gul-dá, gul-dúb ga ni gáguli' lni zxön queë' Dios.

¹⁸ Gáguli' xpéla'gac nup ta'ná bë', len xpéla'gac nup
nacu'ë lu na'gac bönni' rjaquë' gdil-l, len xpéla'gac
nup nalgac, len xpéla'cba' böa', len xpéla'gac nup
ta'bía lecba', len xpéla'gac yúgu'të bunách, nup cu-
nadá'ugac len nup nadá'ugac, nup nacgac ca'z len nup
nacgac blau."

¹⁹ Ni'r blé'ida'-ba' böa' snia' na' lenca' bönni' ta'ná
bë'ë yödzlyú, len bönni' rjaquë' gdil-l guixz yu que-
quë', nudubquë' quië lúnlenë' gdil-l Bönni' dxië'-ba'
böa' chguich, dzaggac Lë' ni'a në'ë guixz yu. ²⁰ Bdzun-
ba' böa' snia' na' lenca' bönni' na' bë'ë didza' uláz
queëba', bönni' na' benë' yugu' le nac bë'tsca lauba',
gzxi' yé'inë' nup ni' glui' latj nu uzúj láchuigac lë' na' nac
bë' da'gac lëba' len gulayíj láchuigac bdau' queëba'.
Böa' snia' na' lenca' bönni' na' bë'ë didza' uláz

queëba', nabangacz ca' gularu'në' leygac ga rö' gui'
zxön le réguilen lë' na' ruzégui'tsca. ²¹ Yúgu'të nup na'
gda'gac lequë' budödcde' leygac len guia tuchi' na'
r-ruj ru'ë Bönni' na' dxië'-ba' böa', ati' guluhuöljba'
yúgu'tëba' böa' na' ta'zuba' luzxbá, gláguba'
xpéla'quë'.

Chi gayuá' iz

20 Gdöd lë' ni blé'ida' ruhuötjë' gbaz la'y, zë'ë
yehua' yubá, zönë' xzi'n guia qui latj chul, ati'
nu'ë tu du guia yödx. ² Gzxönë'-ba' bël zxön xtsni' na',
nacba' bël gzoaba' dza ni'të, bël na' lëba' tu' xöhui'
lenca' Satanás, ati' béguë'ë-ba', len buca'në'-ba' cni
chi gayuá' iz. ³ Yajchu'në'-ba' latj chul len buseyjë' latj
na', bdë'ë le quel-la' le ruséyj latj na' quië cutur si'
yé'iba' bunách yugu' yödz ga gza'ar chi gayuá' iz, ati'
töd ni' ral-la' yedxba' tu chi'idau'.

⁴ Ni'r blé'ida' latj gap ta'bó' nup ta'ná bë', ati' ta'bó'
yugu' latj na' nup guladel-li' la'bequi xbey le rac. Blé'i-
da' ca' yugu' bö' glaccz bunách gulurixë' yengac bönni'
cunacquë' tsahui' le glun lna' lau queë' Jesús len le
glun lban qui xtidzë'ë Dios. Yugu' bunách ni' cutu gu-
layíj láchuigac böa' snia' na' len bdau' queëba', len cu-
tu glui' latj nu uzúj ra' xgagac o lu na'gac lë' na' nac bë'
nu da' lëba'. Gulubán nup ni lu yöl-la' gut len gulaná
bë'len Cristo chi gayuá' iz, ⁵ san yezica' bunách natgac
cutu gulubán. Cati' gza'ar chi gayuá' iz lubán. Yöl-la'
rubán lu yöl-la' gut guc ni' nac le rac zi'al. ⁶ Bica' ba len
bica' la'y nup ta'del-li' yöl-la' rubán na' rac zi'al. Yöl-la'
gut le rac burópl lzu cutur bi' gac gun quequë', san lac-
quë' bxuz queë' Dios lenca' queë' Cristo, ati' la'ná
bé'lenë' Lë' chi gayuá' iz.

⁷ Cati' gza'a chi gayuá' iz na', lusanë' Satanás ga na'
nadzún. ⁸ Urúj Satanás, tsajxi' ye'i bunách yugu' yödz
nacuá' idáp la'a yödzlyú. Si' ye'i ca' bunách yödz Gog
len Magog, utúb lequë' lu gdil-l. Tsca nacgac nup ni,
nacgac ca' nac yuzx rö' ra' nis zxön. ⁹ Guixz yuz gu-
ladödë' gdutë luyú, ati' gulacu'ë li'ajl latj ga na' nacué'
bunách náquigac queë' Cristo, le nac yödz na' nadx-
i'inë' Dios. Ni'r benë' Dios ga böxj gui' bruj yehua'
yubá, le buzegui' lequë'. ¹⁰ Tu' xöhui' na' nazí' ye'i
lequë', yajchu'nquë' lei ga rö' gui' zxön qui lë' na'
ruzégui'tsca, ga na' chzoaba' böa' snia' na' lenca' bönni'
na' bë'ë didza' uláz queëba'. Ni' la'zaca' la'guí'i rël
len të dza yúgu'të iz zi'a za'c.

Ta'dxín bunách lahuë' Dios ga rö'ë rbequi xbeynë'

¹¹ Ni'r blé'ida' tu latj blau chguich, len blé'ida' ca' Nu
rö' rbequi xbeynë' latj na'. Lahui lau Nu ni gulanittë
yödzlyú len luzxbá, len cutur budzöl xlatjgac. ¹² Blé'ida'
ca' nup chnatgac, nup nacgac blau len nup nacgac
ca'z, zuicnë' lahuë' Dios. Gulayálj guich, len gyalj ca'
yetú guich ga na' nayujgac lagac nup nadél-li'gac
yöl-la' na'bán gdu. Glequi xbeynë' Dios nup na' chnat-
gac tsca nac le nayúj yugu' lu guich na', lë' na' glun.
¹³ Lu nis zxön gulurúj nup chnatgac, nacué' lu nis zxön.
Lu yöl-la' gut, len lu latj chul gulurúj nup chnatgac, gu-

lacuá' gap ni', ati' glequi xbeyne' Dios tu tuë' tsa nac le glunë'. ¹⁴ Ni'r yajtsazgac yöl-la' gut len latj chul ga ni' rö' gui' zxön le nac latj qui yöl-la' gut le rac burópl. ¹⁵ Yajtsazgac latj ga na' rö' gui' zxön nup cunayujgac lu guich quegac nup nadél-li'gac yöl-la' na'bán gdu.

Luzxbá cub len luyú cub

21 Gdöd na' blé'ida' tu luzxbá cub len tu luyú cub, le chgdöd quegac luzxbá na' len luyú na' gu-lacuá' zi'al. Cutur bi dë nis zxön. ² Neda', Juan, blé'ida' yödZ la'y na', nac Jerusalén cub, ruhuótj, r-ruj yehua' yubá ga zoë' Dios, chnabá'a qui ca nabá'a queëbi' bi'i ngul chzoa utság ná'lenbi' bönni'. ³ Byönda' rui' didza' yehua' yubá nu rna: "Gul-yutsca'. Ga zoë' Dios zoalen bunách. Sóalenë' lequë', ati' lequë' lacquë' bunách queë'. Dioscz sóalenë' lequë', gaquë' Dios quequë'. ⁴ Dios uzxië' nis rbödx zoa yöj lauquë'. Nutur nu gat, len nutur nu cödx, len nutur nu cödx yechi', len nutur nu saca' qui'i, le chgdöd quegac lë na' glac zi'al."

⁵ Ni'r Nu na' rö' latj blau ni' gna: "Byutsca'. Yúgu'të ruúna' cub."

Gudx ca' neda': "Bzuj lu guich lë ni, le nac gdu'të li didza' ni len nac löz."

⁶ Ni'r gudx neda': "Chnaccz. Neda' naca' Nu zoa zí'atël lenca' Nu rajseytë ca nac le rzu lau len le ruúdx-të. Nu rbidx nis, neda' guna' ga gui'j nis na' runn yöl-la' na'bán. ⁷ Nup luxíj lu le rac yödZlyú, gac quegac yúgu'të lë ni. Neda' gaca' Dios quequë', ati' lequë' lacquë' zxi'ncza', ⁸ san nup tadxi len nup cutu ta'yeljë' neda', len nup nacgac xöhui', len nup tu'dödi bunách, len nup tun le cunác, len nup nacgac udzá', len nup ta'yíj ládxi'gac bdau' guiöj bdau' yag, len yúgu'të nup ta'zí' yë', chzoa rböz xlatjgac lu gui', ga ni' rö' gui' zxön qui lë na' ruzégui'tsca, lë na' nac yöl-la' gut rac burópl."

YödZ Jerusalén le nac cub

⁹ Ni'r bidë' ga zoa' tuë' gbaz la'y nababë' gadxë' gbaz la'y ni' gulazönë' gadx zxi'ga'dau' ni' yúdzugac gadx guidzhuë' yajséytëgac. Gudxë' neda': "Gda ni. Neda' ului'ida' li' bi'i ngul ra'bán na' zi'a butság ná'lenbi' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'."

¹⁰ Gdu gzóalenë' neda' Dios Bö' La'y, ati' bchë'ë neda' gbaz la'y na' tu lu gui'a sib, len bului'inë' neda' yödZ la'y Jerusalén, ruhuótj, r-ruj yehua' yubá ga zoë' Dios. ¹¹ YödZ ni ryëp yös yení' le zoalen lei yöl-la' yení' queë' Dios. Ryëp yös yení' ca ryëp yös yení' tu guiöj záqui'tsqi ca nac guiöj gui'dau'z nazi' lei jaspe. Yení'-dau' nac yödZ na' ca nac guiöj jar. ¹² Gdu zbi'il yödZ na' zoa tu zö'ö zxön len sib. Lë'i zö'ö na' nacuá' chinnu gap nu ryaz. Ra' gap nu ryaz na' nacu'ë chinnuë' gbaz la'y tun chi'ë. Tu tu ga nu ryaz na' nayúj tu tu lagac idx-innu cö' di'a dza zxi'n xsoë' Israel. ¹³ Lë'i zö'ö ruyú zaca' ga rlen gbidz nacuá' tsonn gap nu ryaz, len zaca' ga za' bö' zia'g nacuá' tsonn gap nu ryaz, len zaca' tsala' ga rdöd gbidz beo' zia'g nacuá' tsonn gap nu ryaz, len zaca' ga rbia gbidz nacuá' ca' tsonn gap nu

ryaz. ¹⁴ Zxan zö'ö qui yödZ na' nacuá' chinnu xlibi zö'ö, ati' lé'igac xlibi zö'ö na' nayujgac laquë' idxinnutë' bönni' gbaz queë' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'.

¹⁵ Zönë' tu yag urixi náquini oro gbaz la'y na' ru'lenë' neda' didza', quië grixë' tsa nac yödZ na', len tsa nacgac gap nu ryaz, len tsa nac zö'ö qui. ¹⁶ YödZ na', leydi'i nacgac idáp la'a. Leydi'i nac yöl-la' tunn qui len yöl-la' blaga' qui. Len yag na' brixë' tsa nac yödZ na', nac gdu tsa gac nu sa' gdu chinnu dza, ati' leydi'i nac yöl-la' tunn qui, len yöl-la' xtsa' qui, len yöl-la' blaga' qui. ¹⁷ Brixë' ca' yöl-la' yödX qui zö'ö na', nac tu gayuá' yu tapún dxit, tsa nac tsadxít qui na' bunách, lë na' r-rixné' gbaz la'y na'.

¹⁸ Náquini guiöj jaspe zö'ö na', ati' yödZ na', órotëz náquini, le nac yení'dau' ca nac guiöj jar. ¹⁹ Xlibi zö'ö qui yödZ na' nazi'gac lguittj guiöj záqui'tsqigac.

Xlibi zö'ö zi'al náquini guiöj jaspe.

Le buróp náquini guiöj zafiro.

Le bunn náquini guiöj ágata.

Le budáp náquini guiöj esmeralda.

²⁰ Le bugayu' náquini guiöj ónice.

Le buzxóp náquini guiöj cornalina.

Le bugádx náquini guiöj crisólito.

Le buzxunu' náquini guiöj berilo.

Le bugá náquini guiöj topacio.

Le budxí náquini guiöj crisoprasa.

Le idxinéaj náquini guiöj jacinto.

Le idxinnu náquini guiöj amatista.

²¹ Chinnu gap nu ryaz na' ta'yeyjni chinnu bga. Tu tu ga nu ryaz na' ryeyjni tuz bga. Luyú la' nöz blau qui yödZ na', órotëz náquini, yení'dau' nac ca nac guiöj jar.

²² Nitú gdau' blé'ida' lu yödZ na', le naquë' gdau' qui Xanru' Dios, napczë' golutë yöl-la' uná bë', len lëzca' cni naquë' Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau', naquë' gdau' qui yödZ na'. ²³ Cutu run bayúdx tseni'gac lu yödZ na' gbidz len beo', le uzení' yöl-la' yení' queë' Dios lu yödZ na', ati' naquë' ca' le uzení' ni' Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'. ²⁴ La'dá lu yení' qui yödZ na' bunách yugu' yödZ, nup nulagac, ati' djua'quë' ni' yöl-la' tsahui' quequë' bönni' ta'ná bë'ë yödZlyú.

²⁵ Gatga tseyjgac gap nu ryaz lu yödZ na' lahui' dza, ati' latj na' gatga gac rël. ²⁶ Djua'gac ni' le nacgac Isaca' len yöl-la' tsahui' quegac bunách yugu' yödZ. ²⁷ Cutu ca' tsaz ni' nitú le cunác gdu, len nitú le nac xöhui', len nitú nu rzi' yë', san tsazgac ni' nupz nayujgac lagac lu guich queë' Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau', ga na' nayujgac lagac nup nadél-li'gac yöl-la' na'bán.

22 Ni'r bului'inë' neda' tu yegu yení'dau' gbaz la'y na', le nac nis yegu runn yöl-la' na'bán. Ryëp yös yení' yegu na' ca ryëp yös yení' guiöj jar. R-ruj yegu na' lu latj blau ga rö'ë Dios len ga rö'ë ca' Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'. ² Rza' yegu ni gatsj lahui'l nöz blau qui yödZ na'. Tsla'a hueaj ra' yegu na' zoa tu yag runn yöl-la' na'bán, ati' ta'bía chinnu lzu tu iz. Tu tu beo' ta'bía yag na'. Nacgac le tu'ún bunách yugu' yödZ xláguigac yag na'. ³ Cutu soa ni' nitú le dxia dö'. Soa lu yödZ na' latj blau ga rö'ë Dios lenca' ga rö'ë Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau', ati' la'yíj ládxi'quë' Lë' huen

dxin queë'. ⁴ La'lé'inë' lahuë' Lë', ati' lë' nayúj ra' xgaquë'. ⁵ Cutu gac ni' rël, ati' cutu la'quínn tu le cu'u yení' len clëg yení' qui gbidz nup nacua' ni', le gaquë' Xanru' Dios yení' quequë'. Tsalzú la'ná bë'tecz nup nacua' ni'.

Chzoa huödë' Cristo

⁶ Ni'r gudxë' neda' gbaz la'y na', gnë': "Didza' ni nac gdutë li len nac löz. Xanru' Dios, Nu ruchíz Bö' La'y icj ládxi'dau'queë' bönni' tu'ë didza' uláz queë', chbsölë'ë gbaz la'y queë' quië ului'inë' yugu' huen dxin queë' le ral-la' gactë." ⁷ Cni rnë' Jesucristo: "Chzoa huöda'. Bica' ba nu run ca rna didza' ru'a uláz queë' Dios, nayúj lu guich ni."

⁸ Neda', Juan, byönda' len blé'ida' yugu' lë ni. Gdöd byönda' len blé'ida' yugu' lë ni, buzechu zxiba' xni'ë gbaz la'y na' bului'inë' neda' yugu' lë ni quië guna' lë' zxön. ⁹ Ni'r lë' gudxë' neda': "Cutu gunu' cni, le naca' neda' huen dxin queë' Dios ca nacu' li', len ca nacquë' böchi' lza'u na' tu'ë didza' uláz queë' Dios, lenca' ca nacgac yúgu'të nup tun ca rna le nayúj lu guich ni. Ben zxön Dios."

¹⁰ Gudxë' ca' neda': "Cutu ca' ucachu'u xtidzë'ë Dios ni, didza' ru'a uláz queë' len nayúj lu guich ni, le chzoa lac lë ni. ¹¹ Nu rua' dö' gua'tecz dö'. Nu run le cunác guntecz le cunác. Nu run dxi'a, guntecz dxi'a, ati' nu naqui quizi queë' Dios, gáquitecz quizi queë'." ¹² Rnë' Jesús: "Chzoa huöda'. Nu'a lu na'a le nadél-li'gac bunách, ubi'a qui queëquë' tsca nac bi glunë'. ¹³ Neda' naca' Nu zoa zí'atël lenca' Nu rajseytë, ca nac le rzu lau

len le ruúdxhtë. Naca' ca' Nu run ga su lau len Nu rusyúdx.

¹⁴ Bica' ba nup nayár le nácugac, tun le nac dxi'a. Nazi'queë' latj lahuë' le rbia yag runn yöl-la' na'bán len gac la'yazië' gap nu ryaz lu yödz na'. ¹⁵ La'cuá' ni'l ra' yödz na' nup nacgac xöhui', len nup nacgac udzá', len nup tun le cunác, len nup tu'dödi bunách, len nup ta'yíj ládxi'gac bdau' guiöj bdau' yag, len nup ta'dzág ládxi'gac ta'zí' yë'. ¹⁶ Neda', Jesús, bsöla'a gbaz la'y quia', bului'inë' lbi'ili' yugu' lë ni, lbi'ili' na' dzagli' yugu' cö' bunách quia'. Neda' naca' di'a dza queë' David lenca' xzi'n xsoë'. Naca' ca' bölj usíl."

¹⁷ Tu'ë didza' Dios Bö' La'y len bi'i ngul utság ná'len-bi'-në' Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau', ta'në': "Gda."

Nu ryöni didza' ni ral-la' gna: "Gda."

Nu rbidx nis len nu rzë ladxí' lei, ral-la' guid len gui'j nis runn yöl-la' na'bán.

¹⁸ Neda', Juan, ruzéjní'da' nup ta'yöni didza' ni ru'a uláz queë' Dios len nayúj lu guich ni, rnia': Chqui' nu udá' lë'i didza' ni, Dios ubi'ë qui nu na', gunë' lë' zxguia' ca nac le nayujgac lu guich ni. ¹⁹ Lëzca' cni, chqui' nu cua bíti'tëz didza' ni ru'a uláz queë' Dios len nayúj lu guich ni, Dios ugúë' ca' xlatj nu na' lu guich ga nayujgac lagac nup nadél-li'gac yöl-la' na'bán gdu, lenca' lu yödz la'y, ca na' nayúj quequë' lu guich ni.

²⁰ Xanru', Nu run lna' lau quegac lë ni rnë': "Ja. Huödtea'."

Ca' gac. Gda, Xantu' Jesús.

²¹ Rnabda'-në' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' yúgu'tëli'. Ca' gac.